

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,,

*Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
(ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΣ ΚΟΡΑΗ 5)

1958

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΥΣ

ΥΠΟ

† ΚΟΥΡΥΤΣΑΣ ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Σημ. Συντάξεως: Ὡς εἰς προηγουμένους τόμους τῶν «Θρακικῶν» προ-
ανηγγείλαμεν εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ δημοσιεύσωμεν εἰς
τὸν παρόντα 28ον Τόμον τὴν περισπούδαστον ἱστορικὴν πραγματείαν τοῦ
ἀκαμάτου καὶ σοφοῦ Καθηγητοῦ Μητροπολίτου Κορυτσᾶς κ. κ. Εὐλογίου
Κουρίλα ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιογραφικὸς Κατάλογος Μητροπολιτῶν Ἡρακλείας».

Εἰσαγωγή εἰς τὸν βιογραφικὸν κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, τὰ γεωγραφικὰ ὄρια καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν.

Ὅταν γράφη τις περὶ τῶν μητροπολιτῶν τῆς ἀρχαίας Ἡρα-
κλείας, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσάν νὰ γράφη περὶ τοῦ Πατριαρχείου Κων-
σταντινουπόλεως, οἷον ὑπῆρχεν ἡ Ἡράκλεια κατὰ τοὺς τρεῖς πρῶ-
τους αἰῶνας. Ὅταν ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ διαπλεύσασα τὴν Με-
σόγειον ἐλλιμενίσθη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου διὰ τῶν
ἀποστόλων, ἡ Ἡράκλεια πρώτη ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἀκτῇ ἤνοιξε διά-
πλατα τὰς πύλας καὶ ἐνηγκαλίσθη τούτους. Ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρη-
σκείας ἠύλodgeυσεν αὐτὴν καὶ ἐμεγάλυνε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην. *Ἡ
«μητροπόλις τῆς Εὐρώπης» ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια καθ' ὅλην τὴν λεγομέ-
νην Ἰλλυρικὴν Χερσόνησον, ἢ ἄλλως «ἐπαρχία Εὐρώπης» λεγομένη,
ὡς ὀρίζει ἀκριβῶς ὁ κη' κανὼν τῆς Δ' οἴκουμ. συνόδου: «*Τῷ γὰρ
ὀνόματι τῆς Θράκης περιέχονται αἱ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Δυρραχίου*»
κατὰ Ἀμμ. Μαρκελλίνου πρώτη ἄπορον τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐστὶν ἡ εἰδι-
κώτερον ὀνομαζομένη ἐπαρχία Θράκης, ἣν κοσμοῦσι πόλεις σπου-
δαῖαι ἡ Φιλιππούπολις καὶ ἡ Βερόη, ἡ ἐπαρχία Αἰμιμόντου μετὰ τὴν
Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Ἀγχιάλον (XXII, 8, 4).*

Μετὰ τὴν καταδικαστ. ἀπόφασιν τοῦ *Σεπτιμίου Σενήρου*, ἧτις
τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως Βυζαντίου ἐπεδίκαζεν εἰς τὴν σύμμαχόν

του Πέρινθον, καίτοι προσωρινῶς—διότι μετ' οὐ πολὺ ἐμετριάσθη ἡ αὐστηρὰ αὕτη ποινή—τὸ Βυζάντιον ἀπεχωρίσθη πλέον ἀπὸ τοῦ ἐπαρχικοῦ συνδέσμου τῆς Βιθυνίας. Κατὰ τὴν διοικητικὴν τοῦ **Διοκλητιανοῦ** διαίρεσιν, τὸ θέμα τοῦ Ἰλλυρικοῦ μὲ πρωτεύουσαν τὴν Θεσσαλονίκην περιελάμβανε Ἑλλάδα, Μακεδονίαν Α ἀπὸ Νέστου μέχρι Πηνειοῦ καὶ τὴν δυτικὴν ὄρεινὴν περιοχὴν καὶ Β τὴν βορείαν ἐκατέρωθεν τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι Δαρδανίας μὲ πρωτεύουσαν τοὺς Στοβούς.⁽¹⁾ Ἐν τῇ διαρρυθμίσει ταύτῃ ἐπαρχία τῆς Εὐρώπης ἦν ἡ Ἡράκλεια καὶ οὐχὶ τὸ Βυζάντιον, ἥτις καὶ ἀπετέλεσε τὸ κέντρον τῶν μαρτύρων τῆς Πίστεως. Περί τὸ τέλος τοῦ Β' αἰῶνος τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Καρακάλα (211—217) ὁ Ἡρακλείας ἀπεφάσισε νὰ διορίσῃ πρεσβύτερον ἐκεῖ ὡς ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον (Γεδ. Πατρ. Πίνακες σ. 96). Αὕτη ἦτο ἡ ἀπαρχὴ τῶν χωρεπισκόπων, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Κων/πόλεως **Μητροφάνους** εἶχε γίνεи σχεδὸν ἀνεξάρτητον τὸ Βυζάντιον, ὅστις καλεῖται ἐπίσκοπος. Κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκ. συνόδον, ὁ διάδοχος αὐτοῦ **Ἀλέξανδρος** κατ' ἐπιμονὴν ἀπαίτησιν τοῦ Ἡρακλείας ἀναγνωρίζεται μόνον ὡς πρεσβύτερος. Εἰς τὸ ζήτημα ὁ **Παίδεργος** ὑπὸ τοῦ αὐλικοῦ ἐπισκόπου **Νικομηδείας Εὔσεβιου**, ὅστις διείδε τοὺς προκύπτοντας καὶ δι' ἑαυτὸν κινδύνους ἐκ τῆς τότε (324) ἰδρύσεως τῆς νέας πρωτεύουσας Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ ἐπὶ **Πορφυρογεννήτου** διαίρεσις τὴν Θράκην καλεῖ ἐπαρχίαν Εὐρώπης, καὶ ἡ τοῦ **Σιράβωνος** λεγομένη «Χρηστομάθεια», κεφ. Ζ', ἔχει: «ἐν Θρήκῃ, ἣ νῦν **Μακεδονία** καλεῖται» 330 (ἔπεται τὸ κλασσικὸν ἐκεῖνο «Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία ἐστὶ»). Ὁ **Σανβοῦλφος** περιηγούμενος τῷ 1102—3 γράφει (κατὰ μετὰφρασιν): «ἦλθομεν εἰς Καλλιπόλιν...καὶ τὰς περιφήμους πεδιάδας τῆς Μακεδονίας καὶ εἰς τὴν πόλιν Ροδοστόκην (Ραιδεστόν. **Κοιτωλίδου**, «Ἀρχαῖα Ὀδοιπορικά», 1912 σ. 281). Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ ὁ αὐτοκράτωρ **Βασίλειος Α'** καταγόμενος, ὡς γνωστὸν, ἐξ Ἀδριανουπόλεως λέγεται Μακεδῶν. Εἰς τὰ «Τακτικά» ἀναγράφεται ἀπὸ τοῦ **Ἰεροκλέους** καὶ ἐξῆς Μακεδονία Α' καὶ Β'. ἡ τελευταία ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἡρακλείας. Ὁ **Βαλοσαμῶν** ἀποφαίνεται ἀξιοματικῶς: «**Θρακηνοὶ οἱ δυτικοί.** καὶ γάρ τινες τὴν Θράκην μέχρι τῶν ὁρίων Μακεδονίας (περιλαμβανο-

1. Ἐν τῇ Α' οἰκ. συνόδῳ ὁ Θεσσαλονίκης Ἀλέξανδρος ὑπεγράφετο διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων τὰς κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν τῇ Ἑλλάδι» (Πρακτικὰ τῶν ἱερῶν συνόδων, Α', σ. 184). Περί τῆς οὕτω διχοτομηθείσης Μακεδονίας ἔπιθι τὰ τοῦ στρατηγοῦ Δ. η. μ. Ζαγκλῆ «Ἱστορικὰ σημεῖωματα» εἰς τὸ ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «Θρακ. ἀρχείου», τόμ. 22 σ. 333—342.

μένης) ἐστενοχώρησαν καὶ εἶπον τοὺς Μακεδόνας μητροπολίτας Θετταλούς, «Ἑλλαδικούς τε καὶ Πελοποννησίους ποτέ χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ Πάπα Ρώμης» (Βαλσ. *Migne*, *Patr. gr.* 138, στ. 485) ἐντεῦθεν καὶ ὁ Θεσσαλονίκης ἅγιος *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* φέρει τὸν τίτλον Θετταλίας. Ἡ περίεργος αὕτη ἐναλλαγή τῶν μητροπολιτικῶν καὶ γεωγραφικῶν ὀνομάτων ἀκολουθεῖ τὴν ἀσταθῆ τότε πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, ἣτις ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὰς διαφόρους ἐπιδρομάς. Ἀξιοπρόσεκτον ἐν τούτῳ εἶναι, ὅτι ἡ ἐκκλησία στερρῶς ἐχομένη τῶν παραδόσεων προσεπάθησε νὰ διατηρήσῃ εἰς τὰς ἀρχιερατικὰς φήμας τὴν παλαιὰν ἕκτασιν τῶν ἐπαρχιῶν. Τὸ αὐτὸ ὅμως ἔπραττε καὶ ἡ Παπικὴ αὐθαιρεσία κατὰ μείζονα λόγον καὶ εἰς τοῦτο ἀποδοτέα ἢ μεταστροφή τῶν γεωγραφικῶν ὄρων ὡς πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἑρακλείας. Ὅταν ὁ Πάπας ἐγκαθίδρυσεν τὸ βικαριᾶτον ἐν Θεσσαλονίκῃ μετωνόμασε Β' Μακεδονίαν τὴν Θράκην καὶ συμπεριέλαβεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ βικαρίου τῆς πρωτεύουσας τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν Ἑρακλείας ἐπαρχίαν, ἣν ἔπειτα ἐπὶ σταυροφόρων κατέστησε τελειῶς λατινικὴν ἐπαρχίαν, ὅπως καὶ ὅλην τὴν ἐκκλησ. περιοχὴν Θράκης. Ὁ *Βαλσαμῶν* κάλλιον σταθμίζων τὰ πράγματα χαίρων εἰπὼν εἰς τὰς ἐρεσχελλίας τοῦ *Ζωναρᾶ* ἐπλαίσωσεν εἰς τὰ Θρακικὰ ὄρια Μακεδονίαν, ἢ Ἠπειρον καὶ Θεσσαλίαν — περὶ Πελοποννήσου καὶ Κρήτης οὐδὲν λέγει, ἴσως σεβόμενος τὴν παλαιὰν πρὸ τῆς εἰκονομαχίας τάξιν, καθ' ἣν τέως ὑπήγοντο εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ καθηγητὴς τῆς *Βασ. Σεεφανίδης* ἐπικρίνει αὐτὸν ὡς ἐπιλανθανόμενον, «ὅτι ὁ Θεσσαλονίκης οὐ περιεχόμενος ἐντὸς τῶν θρακικῶν ὄρων, οὔτε τὸν Ἑρακλείας ἐξουσίαζεν οὔτε ἄλλους πέραν τῶν μακεδονικῶν ὄριων.

Κατὰ συνταγμάτιον τοῦ XV αἰῶνος οἱ ἀρχιεπίσκοποι, οἵτινες τότε ἦσαν ὑποδεέστεροι τῶν μητροπολιτῶν ἀπὸ τῶν ἐπίσκοπων προῆλθον (βλ. *Geizer* *Ungedruckte* κτλ. σ. 66.).

Ἐν τέλει γνωρίζομεν καὶ τοῦτο, ὅτι ὡς ἔχοντες σημαντικὴν ἐν Φαναρίῳ οἱ πρωτόθρονοι προυκάλουν καὶ τὰς ἐπικρίσεις ἔτι δὲ καὶ λιβελλογραφίας τῷ 1865 ἐξαπελύθη ὑπὸ *Α. Καταραχιά* Κ/Πολίτου αἰσχρὸς λιβελλος ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ καταχθόνια» κατὰ τῶν μητροπολιτῶν Ἑρακλείας, Νικομηδείας καὶ τοῦ *Ἀλεξάνδρου* Σισανίου. Κατὰ δὲ τοῦ *Γερμανοῦ* Ἑρακλείας οὐκ ὀλίγα ἐξήμεσαν οἱ ἀντίπαλοι του διὰ τοῦ τύπου.

Ὅθεν τὸντεῦθεν ἡ «εὐτελής πολίχνη» Ἑράκλεια ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δὲν συνεββάζετο πρὸς τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ καὶ *διέμενεν ἐν Κ/πόλει* (ἡ Γεωγραφία ἐκτεθεῖσα μὲν Γαλλιστί ὑπὸ *Ἀδριανοῦ Βάλβι* ἐρμηνευθεῖσα δὲ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ *Κ. Μ.*

Κούμα» (ἐκ τῆς γ' ἐκδόσεως). Τόμ. Γ', Βιέννη, 1839, σ. 135. (Ἡ γεωγραφία αὕτη ἔχει πολλάς λεπτομερείας περὶ Θράκης). Καὶ ἠδύνατο μὲν ὡς πλησιόχωρος καὶ ἐκ τοῦ Φαναρίου νὰ διευθύνῃ τὰ τῆς ἐπαρχίας του, ἔχων καὶ συγκεκροτημένον προσωπικόν ἐν τῇ μητροπόλει του καὶ τὸν βοηθὸν ἐπίσκοπον ἀλλὰ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ποιμνίου *μετέθεσε τὸν θρόνον εἰς Ραιδεστόν, ἥτις ἔκτοτε ἐκτίσαστο ἰδιαίτερον αἴγλην καὶ κατέστη ὄντως ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας.* Τὸ πρῶτον βῆμα εἰς τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ *Νεοφύτου Γ'* (1691 - 1711), ὡς θὰ ἴδωμεν, διὲν διαλύσας οὗτος τὴν Ἐπισκοπὴν Ραιδεστοῦ προσήρτησεν τὴν πόλιν εἰς τὸν τίτλον ὑπογραφόμενος ἔκτοτε Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ. *Ἡ ἀκμὴ τοῦντεῦθεν αὐτῆς εἶναι καταπληκτικὴ* διὲν καὶ εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον κατεστρώσαμεν τὰ κατ' αὐτὴν *ἀποτελοῦσαν τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς κινήσεως.* Δὲν ἦτο μὲν Πατριάρχης, ἀλλ' ὁ προνομιούχος κύριος τῶν πραγμάτων ἐν Φαναρίῳ, ἦν ὁ Νομοκάνων οὕτως εἰπεῖν ὡς βλέπομεν εἰς τὸ ἡμέτερον «Νόμιμον» χειρόγραφον, ἔνθα γίνεται παραπομπὴ εἰς τὸ «Νόμιμον Ἡρακλείας».

Τὰ ὄρια τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας, ὡς ὀφόμεθα ἐν τῷ οἰκίῳ κεφαλαίῳ κατὰ καιροὺς ἐποικίλλον, ὅπως καὶ αἱ ταύτης ἐπισκοπαί, αἵτινες εἰς *εἴκοσι καὶ τέσσαρες* ἀριθμοῦμεναι τὸ πάλαι, ἔπειτα περιορίσθησαν εἰς 5, ἕως τελευταῖον ἀνυψώθησαν καὶ αὗται εἰς μητροπόλεις καὶ ἔμεινεν μόνον εἰς βοηθὸς ἐπίσκοπος. Ὅπως δὲ ὅμως ἡ ἔκτασις αὕτη παρέμεινε μέχρι τέλους μεγάλη. «Ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ἀθύρα (Μικρὸς Τσεκμετζές) μέχρι τῆς ἄκρας τῆς Χερσονήσου, λέγει ὁ *Εὐστρ. Δράκος* εἰς τῶν τελευταίων ὁμογενῶν περιηγητῶν, καὶ ἐκ τῶν παραθαλασσιῶν τῆς Ραιδεστοῦ μέχρι σχεδὸν τῶν προαστείων τοῦ ἄστεως τοῦ Ἀδριανοῦ μνημονεύεται καὶ φημίζεται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας» (Θρακ. σ. 59).

Κατὰ ταῦτα τὰ ὄρια τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας ἐξετείνοντο ἀπὸ τῆς Προποντίδος πρὸς Α μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς Β μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἐργίνου, πρὸς Δ μέχρι τοῦ κόλπου Ξηροῦ καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἐγεινίαζε τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ταῖς μητροπόλεσι Σηλυμβρίας, Δέρκων, Βιζύης, Ἀδριανουπόλεως καὶ Γάνου καὶ Χώρας δηλ. εἶχε τὸ ἡμισυ περίπου τῆς ὅλης Θράκης. Ἡ ἐκτεταμένη αὕτη ἐπαρχία πρὸς εὐκολίαν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως, ἐπιβλέψεως καὶ εἰσπράξεως τῆς κανονικῆς τοῦ μητροπολίτου ἐπιχορηγήσεως διηρεῖτο εἰς τὰ ἐξῆς 6 τμήματα. Ἡρακλείας, Ρεδαιστοῦ, Μακρᾶς γεφύρας, Κεσσάνης, Μαλαγάρων καὶ Χαριουπόλεως, ἐν οἷς ἠδρευον ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, ὧν παρέχομεν συντομωτάτην περιγραφὴν. Καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἀρχαίας μητροπολιτικῆς ἔδρας.

Τελευταῖον τμήμα ἀπεσπάσθη τῷ 1907 τῆς Τυρολλόης καὶ Στράντζας ἀνακηρυχθὲν εἰς μητρόπολιν.

Α΄ ΤΜΗΜΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Κατὰ *Γεδεῶν* μέχρι τοῦ 1860 ὁ Ἡρακλείας εἶχε 1 - 2 βοηθοὺς ἐπισκόπους πρωτοσύγκελλον δύο διακόνους, γραμματέα «*κασσῆρον*» (ταμίαις), μάγειρον, καφετζῆν, ἵπποκόμον καὶ ὑπηρέτην (Μνελα 165).

Τὸ ἔθος τοῦτο κατηργήθη ἐπὶ *Καλλινίκου Δ΄* (1756 - 7) διὰ συνδικῆς ἀποφάσεως ἐν ἔτει 1756, διότι οἱ τιτουλάριοι μὴ ἔχοντες πόρους συντηρήσεως κατελάμβανον τὰς ἐπαρχίας τοῦ οἴκου. θρόνου καὶ προὔκαλουν ἀνωμαλίας καὶ ταραχὰς (*Γεδεῶν* Κανον. διατάξεις Β΄, σ. 452 - 4). Καὶ τελευταῖον *Γρηγόριος Ε΄* τὸν Νοέμβριον τοῦ 1806 διὰ συνοδικοῦ τόμου ἔδωκε τὸ δικαίωμα τῆς Χειροτονίας τοιούτων Ἀρχιερέων εἰς τοὺς «Γέροντας» συνοδικοὺς καὶ μόνους διαμένοντας ἐν Κ/πόλει καὶ δι' αὐτῶν κυβερνῶντας τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν. (αὐτ. σ. 348). Δὲν ἴσχυσε φαίνεται ὑπὸ *Γερμανοῦ Δ΄* κατάργησις τοῦ τόμου τούτου (αὐτ. σ. 335) διότι ὁ τούτου διάδοχος *Μελέτιος Γ΄* τὸν Ἰούνιον τοῦ 1845, ἄλλον συνοδικὸν ἐξέδοτο τόμον ἐν ᾧ γράφει: «Εἶθιστο τῇ ἐκκλησίᾳ ἄνωθεν καὶ ἐκ παλαιοῦ τοὺς ἀξιόους καὶ βίον ἄμειπτον ἐπιδεικνυομένους κανονικῆς προχειρίζεσθαι ἀρχιερεῖς ἐπὶ ὀνόματι τῶν πάλαι διαλαμψασῶν ἐπαρχιῶν καὶ τούτων οὐς μὲν ἐν ἐπαρχίαις τῇ αἰτήσει τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων παραμένειν συμβοηθοῦντας . . . οὐς δ' ἐν Κ/πόλει . . . ἐγκαθίστασθαι ἐν εἴδει Χωρεπισκόπων». (αὐτ. 335 - 8) βλ. *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου* ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, περὶ χωρεπισκόπων καὶ τιτουλαρίων ἀρχιερέων ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ (ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας») Ἀθῆναι 1935, σ. 22 - 24.

Τὸ σουλτανικὸν Βεράτιον Διονυσίου τοῦ Β΄.

Εἶναι γενικῶς μεμαρτυρημένον, ὅτι τὰ προνόμια τὰ ἀναγνωρισθέντα κατὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ, ἤτοι ὁ καταστατικὸς χάρτης ὁ ὀρίζων τὰς σχέσεις ἐκκλησίας καὶ κράτους, ἔσωσαν ἀπὸ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν Τούρκων τὸ αἰωνόβιον, ἀλλὰ καὶ ἐτοιμόρροπον μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καθεστῶς τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ *ἔδωκαν εἰς αὐτὴν τὸ σχῆμα κράτους ἐν κράτει*. Τὸν κώδικα τῶν προνομίων τούτων ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον βεράτιον, ὅπερ μετὰ τὸν πατριάρχη ἀπενέμετο εἰς ἕκαστον μητρο-

πολίτην. Ἐπὶ τῇ βάσει τοιοῦτου χάρτου τῶν ἐλευθεριῶν ἀνελάμβανεν ὁ μέγας ἐκεῖνος *πατριάρχης Γεννάδιος* νὰ διοικήσῃ τὴν ἐκκλησίαν. Ὀφείλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι κατὰ πλεῖστον μέχρι ἐσχάτων, ἤτοι τῆς ἐμφάνσεως τῶν Νεοτούρκων, ὑπῆρξαν σεβαστὰ ὑπὸ τῶν διαδόχων Μωάμεθ τοῦ Β'. Πᾶσα ἀπόπειρα παραβιάσεως ἢ καταργήσεως ἐσάλειυεν αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ὄθωμ. κράτους, ὡς ἀπεδειξαμεν δημοσιεύσαντες ἐσχάτως 500σέλιδον σχεδὸν τόμον τῆς τελευταίας μέχρι τῆς Πατριαρχείας τοῦ Μελετίου Μετάξῃ πεντηκονταετοῦς πατριαρχικῆς ἱστορίας.¹

Διὰ τούτων μέσων καὶ παραχωρήσεων πρὸς τοὺς χριστιανοὺς εἶχον οἱ ἡγέται κατακτηταὶ ὑποτάξει τὸν λαὸν καὶ ἄνευ ἀντιστάσεως σπουδαίας προελάσει μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Κ/πόλεως. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶχον ὡς παράδειγμα τὸν δορυκτῆτορα τῆς Ἀνατολῆς *Μεγ. Ἀλέξανδρον*, ὅστις ἐσέβετο τὴν θρησκείαν καὶ τὸ θεσμικὸν δίκαιον τῶν κατακτωμένων λαῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη δι' αὐτοὺς ἦν τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον, ἵνα καταστέλλωσι πᾶσαν ἀντίστασιν, μεγάλη πολιτικὴ ὀξυδέρκεια, ἣν δυστυχῶς δὲν ἐκληρονόμησαν οἱ σύγχρονοι ἀπόγονοι αὐτῶν ἦσαν ἐν ἐνὶ λόγῳ κοσμοπολίται, ἂν πρέπει νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ τίτλος. Εἶναι πολὺ περιεργον ὅτι βεράτια δὲν ἐσώθησαν. Ὁ Γεδεὼν ἐξέδοτο εἰδικὴν περὶ τούτου πραγματείαν² εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Πατριαρχείου δὲν κατάρθωσε νὰ εὔρη ἀλλὰ προσέφερον αὐτῷ ὁ βιβλιοθηκᾶριος τῆς Μεγίστης Λαύρας Χρυσόστομος ἐν Πατριαρχικὸν τοῦ *Διονυσίου Γ' Βαρδάλεως* (1662), ὅπερ καὶ προτάσσει (σ. 9 - 14

1. «*Πατριαρχικὴ ἱστορία. Τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀγῶν ὑπὲρ τῶν προνομίων—θέσις. Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἑλλην. ἐκκλησίας, ἢ πολιτειοκρατία—ἄρσις*». Τόμος Α'. Ἀθῆναι 1951, 8ον. Τὸ κίνημα τοῦτο, ὅπερ ἐμμήθησαν καὶ τὰ ἄλλα τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου ὀρθοδ. κράτη, οὗ ἐναντίον μέχρι τοῦ 1850 τὸ πατριαρχεῖον ἀντέταξεν ἄρνησιν καὶ ἦν ἀνένδοτον, ἐὰν δὲν ἐμεσολάβουν ἄλλοι παράγοντες, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν τουρκ. κυβέρνησιν νὰ ἐξασθενήσῃ ἔτι πλέον αὐτὸ διὰ τῆς καταργήσεως τῶν προνομίων—*εἶχε τρόπον τινὰ συμμάχους τοὺς αὐτοκεφαλῆσις, οἵτινες κατ' οὐσίαν διέλυσαν τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ πατριαρχείου*—εἴμεθα παῖδες εἰς τὸ 1890, ὅτε ἐλάμβανον εἰς παραμονάς τῶν Χριστουγέννων οἱ ὀρθόδοξοι ἐπιτακτικὴν διαταγὴν ἐκ τοῦ πνευματικοῦ κέντρου νὰ κλείσωσι τὰς ἐκκλησίας, ὅπερ ἐσῆμαιεν, ὅτι ἡ ἐκκλησία ἦν ἐν διωγμῷ! μήνυμα κεραυνοβόλον. Ἀλλ' ἐνίκησεν αὕτη, διότι εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς δύο ἥρωας Πατριάρχας, Ἰωαννῆμ Γ., Διονύσιον Ε', καὶ τὸν ἀκατάβλητον πρωταγωνιστὴν Γερμανὸν Χαλκηδόνο, τὸν ἔπειτα Οἰκ. Πατριάρχην.

2. «Ἐπίσημα γράμματα τουρκικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ Ἐκκλησ. ἡμῶν δίκαια». Κωνσταντινούπολις 1910.

ἐλλειπέστατον). Εὐτυχῶς ὁ συγγενὴς τοῦ *Γρηγορίου Ε' Γ. Ἀγγελόπουλος* ἐδημοσίευσε τὸ βεράτιον τοῦ ἔθνομάρτυρος πληρέστατον¹. Ὁ Διονύσιος ἀπὸ Τυρολλόης (Τσουρλοῦ) ἀνήλθεν εἰς τὸν πρωτόθρονον Ἡρακλείας τῷ 1830 εἰς διαδοχὴν τοῦ κλεινοῦ Ἰγνατίου τοῦ Λερρίου ἐν ᾧ ἔμεινε μέχρι τοῦ 1848 καὶ ἀφῆκε μνήμην ἀγαθὴν, διότι ἀνεκαίνισε καὶ ἐκαλλώπισε τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἡρακλείας. Τούτου τὸ βεράτιον προέρχεται ἐκ τοῦ «Ἀρχείου τῆς ἑταιρείας θρακικῶν μελετῶν», ὅπερ μόνον ὁ ὑποφαινόμενος δὲν ἐξεμεταλλεύθη εἰσέτι. Ἐχω πικρὰν πείραν τῶν διευθυνόντων τὰ τοιαῦτα ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῶν χειρογράφων ἐν Ἑλλάδι. Ταῦτα θεωροῦσιν ἰδιοκτησίαν καὶ ἢ σὲ βασανίζουσι πολὺ ἕως νὰ σὲ ἐπιτρέψωσιν νὰ ἐργασθῆς ὑπὸ δυσμενεστάτους ὄρους ἐννοεῖται, ἢ προφασίζονται, ὅτι θὰ τὰ ἐκδώσωσιν οἱ ἴδιοι ἢ καὶ ὅταν δὲν εἶναι τῆς ειδικότητός των θὰ ἀποκρύψωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου λαθροχέρως τὸ εὔρημα! Ἄναμένω λοιπὸν πάντοτε ἕως κατορθωθῆ νὰ ἴδωσι τὰ μνημεῖα ταῦτα τὸ φῶς διὰ τοῦ τύπου.² Ταῦτα γράφω ἐν παρόδῳ καὶ ἀνομολογῶ τὰς ἐλλείψεις, ἃς θὰ παρουσιάσῃ ἡ ἐργασία μου αὕτη, διότι ἐκτὸς ἄλλων, ὡς μανθάνω τὸ θρακικὸν ἀρχεῖον ἔχει συγκεντρώσει καὶ πολλοὺς κώδικας τῶν μητροπόλεων τῆς Θράκης μετακομισθέντας ἐνταῦθα. Πρὸ δεκαετίας σχεδὸν ἐφύλαξα τὸ ἐξῆς ἀπόκομμα τοῦ «Προσφυγικοῦ κόσμου» τῆς 27 - 2 - 49.

Σουλτανικὰ βεράτια πρὸς τὸ γένος τῶν Ρωμαίων

Εὐχὴ μου τις, ἣν ἐξέφρασα ἀρνητικῶς ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Προσφυγικοῦ Κόσμου» εἰς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συντεχνίαι» μικρὰν διατριβὴν μου τῆς 16ης παρελθόντος Ἰανουαρίου, συνετέλεσεν ὥστε, ὀλίγον πρὶν ἢ ἡ διατριβὴ μου ἴδῃ τὸ φῶς, νὰ ἴδω τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ποθομένου.

1. «Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον πρωταθλητὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος... *Γρηγόριον τὸν Ε'* καταταχθέντα μὲν διορθωθέντα καὶ ὑπομνήματισθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ *Γ. Γ. Παπαδοπούλου* συλλεγέντα δὲ καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ—Τόμος Α'. Ἀθήναι, 1865, σ. 257 - 272. Κατὰ τοῦτο δὲν ἔχει δίκαιον ὁ Γεδεὼν γράφας ὅτι «τὰ πολῦτιμα ταῦτα βεράτια εἰσὶν ὁμοία κτλ.» (σ. γ') τὰ πατριαρχικὰ τοῦλάχιστον εἶναι λίαν ἀνόμοια ἐν τοῖς καθέκαστα.

2. Τὰ βιβλία μου «Τὸ Κράτος τῆς ἀληθείας κτλ.» 1944 καὶ «Δεκεμβριανὴ τραγωδία» 1953. Ἐν ἀμφοτέροις τούτοις ἐν Ἀθήναις ἐκδοθεῖσιν ὀνομάζω πρόσωπα καὶ πράγματα. Τὸ δὲ περιεργον εἶναι ὅτι ἐζήτησα ἀρχέτυπον, ὅπερ εἶχον ἀφιερῶσει, καὶ δὲν μοὶ ἐδόθη πρὸς ἀνάγνωσιν ἐπὶ Βολίδου.

Τὸ κατόπιν ἐπιμόνου εἰκοσαετοῦς ἐρεύνης ἀναζητούμενον Αὐτοκρατορικὸν Βεράτιον τοῦ Ἡρακλείας ἀνασυρθέν ἀπὸ βαραθρῶδη ἐρμάρια, ἐπανῆλθεν εἰς χεῖρας μου, καὶ εἰς τὴν χαρὰν τὴν ὁποῖαν αἰσθάνομαι διὰ τὴν εὑρεσιν τοιοῦτου ἱστορικοῦ κειμηλίου τοῦ Γένους θὰ προσετίθετο ἔτι μεγαλειτέρα χαρὰ, ἐάν ἔζη ὁ Μανουήλ Ἰω. Γεδεών, ὡστε ν' ἀναγγείλω πρὸς αὐτὸν τὴν εὑρεσιν ταύτην. Ἡ ὄθησις τὴν ὁποῖαν ἔδιδεν ἡ Αὐθεντία αὐτῇ πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ τοὺς ἀλληλογραφοῦντας μετ' αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἔρευναν καὶ ἀναζήτησιν ἱστορικῶν στοιχείων, παραμένει ἀμείωτος καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, ὡστε ἡ συνέχισις τοῦ ἔργου του νὰ θεωρῆται τὸ ἱερώτερον δι' αὐτὸν μνημόσυνον. Μὲ τὴν ἰδέαν δέ, ὅτι οἱ Θρᾶκες καὶ μετὰ τούτων ὁ σεβαστὸς κ. Μιλτιάδης Σταμούλης, προσκτιῶνται ἕνα ἀκόμη λίθον εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς χριστιανικῆς Θράκης, φέρω εἰς δημοσιότητα ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ Βερατίου δύναται νὰ συνοψισθῇ διὰ τῶν ἐξῆς :

Βεράτιον Σουλτάν Μαχμουτ τοῦ Β' (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1808 - 1839), δοθὲν ἐν ἔτει Ἑγεῖρας 1925, ἤτοι 1839 μ. Χ., πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἡρακλείας Διονύσιον (ἀρχιερατεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1830 ἕως τοῦ 1848), αἰτήσῃ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' (Πατριαρχεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τοῦ 1867) ἀνανεῶνων καὶ ἐπικυρῶνων ὅλα τὰ κεκτημένα προνόμια τοῦ Γένους. Τὸ ἔγγραφο, ἐξάισιον δεῖγμα τουρκικῆς καλλιγραφίας, ἔχει διαστάσεις 108×53, κάτωθι δὲ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Τουγρᾶ κεχαραγμένον δι' ἐρυθρᾶς μελάνης, φέρει παρατεθειμένον τὸ κείμενον εἰς 51 γραμμάς μὲ ἐναλάσσοντα χρώματα ἐρυθρᾶς καὶ μαύρης μελάνης, μὲ μῆκος ἐκάστης γραμμῆς 43 ἑκατοστά, ἐν κατακλείδι δὲ φέρει τὴν φράσιν «Νταμγκᾶ φὶ Κωσταντινιέ μαχρουσέ», ἥτοι: Ἐσφραγίσθη ἐν τῇ Θεοφρουρήτῳ Κωνσταντινουπόλει.

Εἰς τοὺς Θρᾶκας ἐναπέκειτο βεβαίως νὰ ἀποκρυπτογραφῆσουν τὸ κείμενον ἐκ τῆς παλαιᾶς τουρκικῆς γραφῆς εἰς τὴν νέαν καὶ ἐξ αὐτῆς μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ τοὺς Θρᾶκας προέλαβαν οἱ Δωδεκανήσιοι. Ἴδου δὲ πῶς: Ἀνιχνεύων τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλευθερωθείσης πατρίδος τοῦ Τήλου ὅτε κατόπιν πολυετοῦς ἀποδημίας ἐπάτει τὸ ἔδαφος καὶ ἀνέπνεε τὸν ἀέρα αὐτῆς, ἐκλεκτὸς Τήλιος διανοούμενος ὁ κ. Ἀντ. Ἀναγνωστίδης, ἀνεκάλυψε Σουλτανικὸν Βεράτιον πρὸς Τήλιον Μητροπολίτην, τὸν Ἀγαθουπόλεως Ἡσαΐαν (ἀρχιερατεύσαντα αὐτόθι ἀπὸ τοῦ 1821 - 1828). Ὁ ἐπαινετὸς ζῆλος τοῦ κ. Ἀναγνωστίδου συνετέλεσεν ὡστε νὰ ἔλθῃ εἰς δημοσιότητα ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Δωδεκανησιακῆς Ἐπιθεωρήσεως» (Μάϊος—Ἰούνιος 1948), ἀκριβῆς μετάφρασις τοῦ πρὸς τὸν Ἀγαθουπόλεως Βερτίου,

τὸ ὁποῖον κατὰ πιστὴν ἀντιπαραβολήν, γενομένην παρ' ἐμοῦ, εὐρέθη ἴσον καὶ ἀπαραλάκτον πρὸς τὸ τοῦ Ἡρακλείας, παρ' ἐκτός βεβαίως τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀρχιερέων. Κατετάσσοντο δὲ ἀμφοτέραι αἱ Μητροπόλεις εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν ὡς πρὸς τὴν καταβολὴν τοῦ Πεσκεσίου, ὑποχρεουμένη ἐκάστη ὅπως καταβάλλῃ ἑτησίως τὸ ποσὸν τριῶν χιλιάδων ἄσπρων, ἤτοι χιλίων παράδων. Καὶ τὸ μὲν ἔγγραφο τοῦ Ἡρακλείας, κατατεθειμένον εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Ἀρχειοφυλάκιον, ὡς εὐλαβὲς ἀφιέρωμα τοῦ εὐρόντος, περιέρχεται ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ δικαιοῦχου του, τοῦ πνευματικοῦ μας κέντρου, εἶ δέ τις τῶν φιλιστόρων ἤθελεν ἐγκύψει βαθύτερον ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἔδιδε πιστοτέραν τούτου μετάφρασιν, μετὰ σχολίων μάλιστα, θὰ ἤθελεν ἀποσπάσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην πάντων τῶν περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γένους ἀσχολουμένων.

Θ. Σ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου τέκνου τῆς Θράκης μετεδόθη καὶ εἰς ἐμέ, ὅταν εἶδον εἰς Θρακικὸν περιοδικὸν δημοσιευμένον τὸ ἐν λόγῳ βεράτιον ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ καὶ ἀκούραστου φιλολόγου κ. Τάσου Γριτσοπούλου μὲ πλουσίας σημειώσεις.¹

Ἐκ τῶν 5 τουρκ. λέξεων, ἃς μεταφράζει οὗτος αἱ 4 εἶναι συνήθεις εἰς κάθε τουρκ. ἔγγραφο καὶ μόνον τὸ μεριμιράν (ἐκ τοῦ ρέσμ - ι - μιρί), τέλη δημοσίου καὶ αἱ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὰς μητροπόλεις ἐπιχορηγήσεις τῶν χριστιανῶν.

Ὁμολογουμένως τὰ δικαιώματα τῶν μητροπολιτῶν οὕτως ἐξασφαλισμένα ἔναντι τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν δημοσίων Τούρκων ὑπαλλήλων παρεῖχον αὐτοῖς κρατιὰν δύναμιν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ποιμαντορίας. Ἀλλ' ἦσαν, ὅλοι ἱκανοὶ ν' ἀντιταχθῶσιν καὶ δὴ εἰς τὰς ἀποκέντρους ἐπαρχίας κατὰ τῆς αὐθαιρέσις αὐτῶν, οἵτινες κατήντων τυραννίσκοι ; Οἱ Ἡρακλειῶται ὁμοῦς τοῦναντίον ἐτρομοκράτουν τοὺς ὑπαλλήλους ἐπιδεικνύοντες τὸ βεράτιον.

«Συνεπεῖα διαταγῆς μου, ὅπως ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀναρρήσει μου εἰς τὸν ἔνδοξον Ὄθωμανικὸν θρόνον ἀνανεωθῶσι γενικῶς τὰ βεράτια, τὸ καύχημα τοῦ μεσσιανικοῦ μιλλετίου, ὁ Ρωμαῖος Πατριάρχης Κων/πόλεως καὶ περιχώρων μοναχὸς Γρηγόριος, οὗ ὁ βίος σφραγισθεὶς ἐπ' αἰσίσις, ἐξελιπάρησε τὴν ἀνανέωσιν τῶν ἱερῶν βερατίων

1. «Ἀρχεῖον τοῦ θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ», Περίοδ. Β', τόμ. 21, Ἀθήναι, 1956, σ. 238 - 248. Ἐντεῦθεν ἀντέγραφα πιστῶς διορθώσας μόνον μερικὰ τυπογραφικὰ σφάλματα.

τῶν εὐρισκομένων εἰς χεῖρας ὄλων τῶν ἐν ταῖς θεοσώσταις χώραις μου μητροπολιτῶν τοῦ Πατριαρχείου του.

«Διαπιστωθέντος ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν βιβλίων, ὅτι ἡ μητρόπολις Ἡρακλείας, Ραιδεστοῦ καὶ τῶν περιχώρων εὕρηται ἐπὶ τοῦ παρόντος δι' αὐτοκρατορικοῦ βερατίου μου ἐπ' ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ Διονυσίου ἐκλεκτοῦ ὑποδείγματος τοῦ μεσσιανικοῦ λαοῦ μὲ τέλος πεσκεοῦ τριῶν χιλιάδων διακοσίων ἄσπρων (ἀκτσέδων), ὅπερ κατ' ἐκδοθὲν ἀπόσπασμα τοῦ οἰκείου βιβλίου, ἔχει πρότερον καταβληθῆ, χορηγῶ συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοθεῖσαν Ὑψηλὴν διαταγὴν μου τὸ παρὸν αὐτοκρατορικόν μου βεράτιον ἐκ νέου καὶ ἐντέλλομαι ὅπως :

«Ὁ εἰρημένος μοναχὸς Διονύσιος, ὡς καὶ πρότερον διευθύνῃ τὴν μνημονευθεῖσαν μητρόπολιν Ἡρακλείας, Ραιδεστοῦ καὶ περιχώρων, οἱ δὲ ἀρχῆθεν εἰς μέρη ὑπαγόμενα εἰς τὴν μητρόπολιν του διαμένοντες χριστιανοί, μεγάλοι καὶ μικροί, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, μοναχοί, καλογραῖαι καὶ ἡγούμενοι, ἀναγνωρίζοντες αὐτὸν ὡς μητροπολίτην των, μὴ ἀντιτίθενται εἰς θρησκευτικὰ των ζητήματα εἰς τὸν εὐθὺν λόγον του, μὴ παραλείπωσιν εἰς ὑπακοὴν καὶ ἀπευθύνονται πρὸς αὐτόν.

«Οἱ ἐπίσκοποι τῶν παλαιόθεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπαγομένων ἐπαρχιῶν τὸν ἀναγνωρίζωσι μητροπολίτην ἐπ' αὐτῶν, ὁ διορισμὸς καὶ ἡ ἀπόλυσις των ἐνεργῆται διὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἀναμειγνύεται.

«Μὴ καταλαμβάνονται παρ' οὐδενός, ἄνευ ἱερᾶς διαταγῆς, αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ μοναστήρια τῆς κατονομαζομένης περιοχῆς ἀπὸ τοὺς ἀνέκαθεν κατόχους των, ὡς ἐπίσης οὐδεὶς ἐπεμβαίη εἰς ἐπισκευὰς τούτων γιγνομένης ἱερᾶ ἀδείας.

«Μὴ ἐπιβάλληται ἐκ μέρους ὑπαλλήλων των πρόστιμον καὶ καταπίσεις ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐνεργοῦσιν εἰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια των ἔλεγχον συνεπιεία διαταγῆς.

«Οὐδεὶς ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ὀριζομένων ἀντιπροσώπων του εἰσέρχηται καὶ ἐπεμβαίη εἰς οἰκίας, ἔνθα πρόκειται νὰ τελεσθῆ γάμος ἢ γίνῃ διαζύγιον.

«Γίνηται ἀποδεκτὸν καὶ γίνονται δεκτοὶ εἰς ἀκρόασιν ὡς μάρτυρες χριστιανοὶ διὰ πᾶν ὅτι διατίθεται ὑπὸ θνησκόντων μοναχῶν καὶ χριστιανῶν συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας των, ὑπὲρ τοῦ Πατριάρχου, μητροπολίτου καὶ ἐπισκόπου των.

«Οὐδεὶς ἀναμειγνύηται καὶ παρεμβάλλῃ ἐμπόδια εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς διὰ θρησκευτικὰς παραβάσεις των τιμωρηθῶσι κατὰ τὴν θρησκείαν των οἱ ὑπὸ τὸν εἰρημένον μητροπολίτην ἐπίσκοποι, καλόγηροι, ἱερεῖς, καλογραῖαι καὶ ἡγούμενοι, ἐκτελῶνται δὲ αἱ ποιναὶ αἱ ἐπιβαλλόμεναι εἰς ἱερεῖς ἢ ἀντιπροσώπους των, οἵτινες ἄνευ ἐπισκο-

πικῆς ἀδείας τελοῦσι γάμον χριστιανοῦ μὴ δικαιουμένου κατὰ τὴν θρησκείαν των.

«Μὴ ἐκδικάζεται οὐδαμοῦ οἰανδὴποτε δίκη τοποτηρητῶν τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ὑπαλλήλων του, ἀφορῶσα εἰς τὸν ἱερὸν νόμον, ἀλλὰ παραπέμπεται αὕτη εἰς τὸ αὐτοκρατορικόν μου Διβάνιον, ἵνα διεξαχθῇ ἐνώπιον τῶν Μ. Βεζυρῶν καὶ Καζασκέρηδῶν μου, ἀπαγορευομένης τῆς κλητεῦσεώς των ἐπιτοπίως, καθ' ὃ διάστημα τὸ ζήτημα εὐρίσκεται ὑπὸ ἐξέτασιν ἐν Κων/πόλει ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Διβανίου μου, οὐδεὶς δὲ ἐμποδίζει τὸν ἀναπληροῦντα τούτους ἱερέα.

«Μὴ γίνηται ἐκβιασμός καὶ πίεσις παρ' οὐδενός διὰ παρακλήσεως καὶ μεσιτείας, λέγοντος «ποίησον ἐπίσκοπον τοῦτον τὸν μοναχόν», ἢ «ἀπόλυσον τοῦτον τὸν ἱερέα, τὴν δὲ ἐκκλησίαν του δός εἰς τοῦτον».

«Οἱ κατὰ καιροῦς διοικηταὶ παρέχωσι συνδρομὴν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ μητροπολίτου τοὺς ὀριζομένους πρὸς εἴσπραξιν τῶν δικαιωμάτων του, ἃ ἔχει λαμβάνειν ὁ εἰρημένος μητροπολίτης κατὰ τὰ παλαιόθεν καθιερωμένα καὶ συμφώνως πρὸς τὸ βεράτιον ἑτησίως ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους, καλογήρους, ἱερεῖς καὶ ἄλλους χριστιανούς.

«Μὴ δημιουργῆται ἀμφιβολία καὶ δισταγμός ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καταβολὴν ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν τῶν ἑτησίων τελῶν, τελῶν γάμου, χρημάτων ἐλέους, εἰσφορῶν μοναστηρίων, ὡς καὶ παντός ἄλλου δικαιώματος, ἀρχῆθεν καθιερωμένου καὶ συμφώνως πρὸς τὸ βεράτιόν του ὀριζομένου πρὸς πληρωμὴν ὑπὲρ τοῦ πατριαρχείου καὶ τῆς μητροπόλεως.

«Μὴ ἐπιτρεπομένης εἰς ταραχοποιούς μοναχοὺς καὶ ἱερεῖς τῆς περιφορᾶς των ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τῆς περιοχῆς τῆς μητροπόλεως του καὶ εἰς ἃ μέρη οὗτοι ἀντικανονικῶς ἐπιθυμοῦσι, ἐμποδίζονται καὶ τιμωρῶνται κατὰ τὴν θρησκείαν των διὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ ἀποστέλλωνται εἰς τὰ μοναστήρια, εἰς ἃ ἀρχῆθεν διέμενον.

«Μὴ παρεμποδίζεται ἐκ μέρους τῶν καθήδων, ναήπηδων, ὑποδιοικητῶν, βοϊβοδῶν, ἐφόρων, βακουφίων, ἀστυνόμων καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων ἢ τάξις καὶ θρησκευτικὴ διάταξις εἰς ἱεροτελεστίας, τελουμένας ἐν οἰκίαις χριστιανῶν ὑπὸ ἱερέων καὶ καλογήρων τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου.

«Ἐπειδὴ ἡ ἐπίβλεψις καὶ ἡ διεξαγωγὴ ὄλων τῶν ζητημάτων καὶ ὑποθέσεων τῶν ἐν ταῖς Θεοφυλάκτοις χώραις μου πτωχῶν χριστιανῶν ὑπηκόων, ὡς καὶ τὰ ἔσοδα, ἔξοδα καὶ λοιπαὶ ὑποθέσεις τῶν Κεσισχανέδων δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν προσωπικὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐκάστοτε Πατριαρχῶν, ἀλλ' ἔχουσιν ἀνατεθῆ εἰς τὴν ἱερὰν

σύνοδον μητροπολιτῶν, ἥτις ὡς ἐκ τούτου καὶ ὑπέχει εὐθύνην ἐγγυήσεως, αἱ σφραγίδες ὄλων τῶν ἐν τῇ θεοσώστῳ ἐπικρατεῖα μου μοναστηρίων, αἵτινες ἀνέκαθεν κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν περιέρχονται, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ σφραγίς τοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὴν σύνοδον, ἵνα οὕτως αὕτη λαμβάνη γνῶσιν τῶν δανειζομένων ποσῶν καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐπεμβαίη. Ἡ δὲ σφραγίς ἡ φέρουσα τὸν τίτλον τῆς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ μου ἐδρευούσης συνόδου μητροπολιτῶν νὰ παραδίδηται εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν ἐκλεγόμενον μεταξύ των.

«Αἱ ἀναφοραὶ τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως, αἱ φέρουσαι τὰς σφραγίδας τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ Πατριαρχείου ὧσιν ἐκτελεστὰ καὶ ἐπιτρέπεται ὅτι θρησκευτικὸν ζήτημα ζητεῖται.

«Μὴ ἐμποδίζεται ἡ ἄνευ φωνασκιῶν ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ἱερέων ἐν ταῖς οἰκίαις των, ἀναφέρηται δὲ εἰς τοὺς ὄρους τοῦ βερατίου ἢ προγενεστέρως ἐκδοθεῖσα ὑψηλὴ διαταγὴ μου, καθ' ἣν ἀπαγορεύεται ἄσκησις πιέσεως κατὰ τὰς ἄνευ φωνασκιῶν καὶ βλασφημιῶν τελουμένης ἀνωφελεῖς ἱεροτελεστίας των ἐκ τῶν μιριμιρᾶν καὶ τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων, μόνον καὶ μόνον πρὸς χρηματισμὸν καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἱερὸν νόμον, ἐπὶ ταῖς προφάσεσι «σεῖς εἰς τὰς οἰκίας σας καὶ τὰ δωμάτιά σας τελεῖτε λειτουργίαν, ἀναγιγνώσκετε Εὐαγγέλιον, ἀναρτᾶτε κανδήλαν ἀνάπτετε κηρίον τοποθετεῖτε προσκυνητᾶριον καὶ εἰκόνα, ἀνάπτετε καὶ κινεῖτε θυμιατήριον καὶ κρατεῖτε εἰς χεῖράς σας ράβδον καὶ ἡ ὁποία εὐρηται κατακεχωρισμένη ἐν τῷ οἰκείῳ βιβλίῳ».

«Δίδηται ὁδηγὸς εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ ὑπαλλήλους τοῦ μητροπολίτου, τοὺς ἀποστελλομένους πρὸς εἴσπραξιν τῶν δικαιωμάτων του καὶ παρ' οὐδενὸς τῶν ὑπαλλήλων πρὸς χρηματισμὸν ἐμποδίζονται οὗτοι, ὅταν εἰς τὰ μέρη, ὅπου μεταβαίνουν μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ, ἐνδύονται μὲ ἱερὰ ἄμφια καὶ φέρωσι ράβδον.

«Οὐδεὶς ἐξισλαμίζῃ χριστιανὸν βιαίως ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του, οὐδεὶς τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων θελήσῃ εἰς τοὺς σταθμοὺς καὶ ἀποβάθρας νὰ ταλαιπωρήσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ ὑπαλλήλους τοῦ μητροπολίτου, μεταφέροντας τὰς ὑπὲρ τούτου συνεισφοράς εἰς χρῆμα, ὑφάσματα καὶ ἐνδύματα, δι' ἀξιώσεως καταβολῆς τελωνειακῶν τελῶν, τελῶν διακομίσεως, δώρων καὶ μεριδίων.

«Οἱ τελῶναι καὶ ὑπάλληλοί των μὴ ἀξιῶσιν εἰς τὰς ἀποβάθρας καὶ τὰς πύλας τελωνειακὰ τέλη, τέλος διακομίσεως ἢ ἄλλο τι κατὰ τὴν μεταφορὰν οἴνου, ἐλαίου, μέλιτος καὶ ἄλλων εἰδῶν, ἅτινα παράγονται ἐξ ἀμπέλων, καὶ ἄλλων πραγμάτων προοριζομένων διὰ τὴν διατροφήν τοῦ μητροπολίτου, ἢ συνεισφέρονται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν δι' ἐλέη.

«Δοθέντος, ὅτι ἀποτελεῖ κανόνα ἰσχύοντα ἢ ὑπὸ τῆς μητροπόλεως του κατοχῆ καὶ διαχειρίσις τῶν ἐκκλησιῶν, μονῶν, ἀγιασμάτων καὶ τῶν τούτοις παρομοίων, οἱ εἰς αὐτάς ἀνήκοντες ἢ ἀφιερωθέντες κῆποι, ἄμπελοι, τσιφλίκια, ἀγροί, βοσκαί, μύλοι, τόποι ἀγορᾶς, οἰκίαι, καταστήματα, πράγματα, χρήματα καὶ ποίμνια παρ' οὐδενὸς τρίτου δύνανται νὰ πωληθῶσιν.

«Εἰς περίπτωσιν διατυπώσεως κατηγορίας ὑπὸ πασάδων, καδῆδων καὶ ναήδων περὶ ἀπολύσεως, ἐκτοπισμοῦ καὶ κακῆς διαγωγῆς τοῦ εἰρημένου μητροπολίτου καὶ τῶν ἐπισκόπων του, μὴ ληφθῶσιν αὐταὶ ὑπ' ὄψιν, ἐὰν δὲν εἶναι βάσιμοι καὶ ἐὰν τυχὸν ἐκδοθῇ μέσῳ τινὸς Φιρμάνιον, τοῦτο μὴ ἐκτελεσθῇ καὶ ἐὰν καθ' οἶονδῆποτε τρόπον ἐκδοθῇ ἱερᾷ διαταγῇ ἐμποδισθῇ ἢ ἐκτέλεσις τῆς ἐπιτοπίως.

«Ἐὰν τινὲς τῶν χριστιανῶν διὰ διαθήκης ἐν ζωῇ διαθέσωσι τι ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου, μητροπολίτου καὶ τοποτηρητῶν ἐπισκόπων, παραλαμβάνηται τοῦτο μετὰ τὸν θάνατόν των ἀπὸ τοὺς κληρονόμους των κατὰ τὸν νόμον. Ἐπίσης παραλαμβάνονται κατὰ τὸν νόμον ἀπὸ τοὺς κληρονόμους των καὶ τὰ διατιθέμενα ὑπὸ τῶν ἀποθνησκόντων χριστιανῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ποσὰ δι' εἰσφοράς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «παρρησία» καὶ «έορτασμός».

«Μὴ ζητῆται τελωνειακὸν τέλος καὶ τέλος διαμετακομίσεως ἐκ ἐκ τῶν καταβαλλομένων ἀπὸ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, τοῖς δήμοις καὶ χωρίοις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ εἰρημένου μητροπολίτου διαμένοντας ἐπισκόπους, ἱερεῖς μοναχοὺς καὶ ἄλλους χριστιανοὺς ἐτησίων δικαιωμάτων, τελῶν σφαγῆς, χρημάτων ἐλέους, δικαιωμάτων ἀγιασμοῦ καὶ πανηγύρεων, α', β', γ' γάμων, δικαιωμάτων τοῦ πατριαρχείου, ἀποτελουμένων ἐκ δώδεκα ἄσπρων (ἀκτσέδων) ἐξ ἐκάστης οἰκογενείας τῶν χριστιανῶν καὶ μιᾶς λίρας ἐξ ἐκάστου ἱερέως, δικαιωμάτων τοῦ μητροπολίτου, ὀριζομένων εἰς δώδεκα ἄσπρα ἐφ' ἐκάστης οἰκογενείας χριστιανικῆς καὶ μιᾶς λίρας ἐφ' ἐκάστου ἱερέως, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὰ μεταφερόμενα εἶδη σίτου καὶ ἐλαίου, ἅτινα δίδονται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἔναντι τῶν ὡς ἄνω δικαιωμάτων.

«Μὴ ἐπιτρέπηται εἰς οὐδένα τρίτον ἐκ τοῦ λαοῦ τυχὸν ζημιούμενον ἢ ἐπέμβασις κατὰ τὴν εἰσπραξιν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἢ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ τῶν δικαιωμάτων του ἐκ τῶν χωρίων καὶ ἐκκλησιῶν ὡς καὶ τοῦ συνόλου τῶν τελῶν, εἰδικῶν καὶ γενικῶν. Ἐπίσης μὴ παρεμποδίζεται ἢ εἰσπραξίς τῶν ἄνω προσόδων, ὅταν τινὲς τῶν χριστιανῶν συγκεντρούμενοι μετὰ τῶν συγγενῶν των οἰκογενειῶν ἐντὸς μιᾶς οἰκίας ἀρνοῦνται (sic) νὰ καταβάλλωσι τὰς κατ' οἰκογένειαν κεχωρισμένως ὑποχρεώσεις των, ἰσχυριζόμενοι

ὅτι ἀποτελοῦσε μίαν οἰκογένειαν, ἢ δὲ εἰσφορά των κατὰ τὸ βερά-
ράτιον εἶναι κατὰ οἰκίαν καὶ οὐχὶ κατ' οἰκογένειαν.

«Μὴ ἐπιτρέπηται εἰς ἰσχύοντάς τινας Φεουδάρχας καὶ τιμαριού-
χους νὰ παρεμποδίζωσι τὴν καταβολὴν τῶν εἰσφορῶν των εἰς τσι-
φλίκια, χειμαδιὰ καὶ χωρία των διαμενόντων χριστιανῶν, ἐπὶ ἰσχυ-
ρισμῷ ὅτι «οὗτοι εἶναι ἐπιστάται μας, κολληγοὶ, ἐργάται καὶ ὑπηρε-
ται μας».

«Μὴ ἐπεμβαίνωσιν οἱ ἱεροδικασταὶ καὶ ναήπηδες εἰς περιπτώ-
σεις γάμων καὶ διαζυγίων χριστιανῶν διαφορῶν μεταξύ αὐτῶν, ὅταν
τῇ συναίνεσει αὐτῶν διακανονισθῶσιν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, ἔστω
καὶ ἂν παραστῇ ἀνάγκη ὀρκοδοσίας ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὴν θρησκείαν
των ἢ καὶ ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς τοῦ ἀφορισμοῦ.

«Ἄνευ ἀδείας τοῦ μητροπολίτου οἱ ἱερεῖς τῆς δικαιοδοσίας του
μὴ τελῶσι γάμον χριστιανοῦ, ἀπαγορευόμενον κατὰ τὴν θρησκείαν
των, δοθέντος ὅτι οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν θρησκείαν των μόνον τρεῖς
δύνανται νὰ τελῶσιν γάμον καὶ ἀντίκειται ἡ σύναψις περισσοτέρων
γάμων, ὡς καὶ δευτέρα νύμφευσις ὑπαρχούσης πρώτης νομίμου συ-
ζύγου, μὴ χορηγῆται εἰς τοιοῦτους ἀδεῖα καὶ τιμωρῶνται.

«Μὴ ἐπεμβαίνωσι τὸ δημόσιον, οἱ ἐπὶ κληρονομικῶν ὑπάλληλοι
τοῦ Σερῆ, οἱ ἔφοροι βακουφίων, οἱ προϋστάμενοι βακουφικῶν ὑπηρε-
σιῶν, οἱ ἐπιθεωρηταί, βοῖβόδαι, ἀστυνόμοι καὶ ὑπάλληλοί των, ὡς
καὶ πᾶν ἄλλο ταμεῖον, γενικὸν ἢ εἰδικόν, ὅταν ὁ μητροπολίτης ἢ οἱ
παρ' αὐτοῦ ὀριζόμενοι ἀντιπρόσωποι παραλαμβάνωσιν ὑπὲρ τοῦ κοι-
νοῦ χρήματα, κτήματα, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν εἶδος ἀπο-
βιούντων ἄνευ κληρονόμων ἐπισκόπων, μοναχῶν καὶ καλογραιῶν.

«Μὴ πιέζωσιν οἱ Καδῆδες, Ναήπηδες, ἀξιωματικοὶ καὶ ἰσχύοντες
ἱερεῖς τιμωρηθέντας διὰ τέλεσιν γάμου παρανόμως καὶ μὴ δικαιο-
μένους νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ἐκκλησίαν λόγῳ ποινῆς (ἀργούς), νὰ κη-
δεύσωσιν ἀποβιούντας.

«Μὴ ἐνεργῆται ἐπέμβασις εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐπίσκοπος
καὶ ἱερεῖς θέλωσι τιμωρηθῆ κανονικῶς, δι' ἄρνησιν καταβολῆς τῶν
ὑποχρεώσεων των, καθαιρεθῶν δὲ καὶ ἀντικατασταθῶν ὑπὸ ἄλλων.

«Μὴ γίνηται ἐπέμβασις εἰς ἀφορισμούς, ἐκδιδομένους κανονικῶς
πρὸς σωφρονισμόν καὶ τιμωρίαν χριστιανοῦ τινος.

«Μὴ τελῆται γάμος χριστιανοῦ ἐπιθυμοῦντος παράνομον τοιοῦ-
τον καὶ μεταβαίνοντος πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν εἰς ἄλλο μέρος.

«Γίνηται δεκτὴ κατὰ τὸ Σερῆ ἢ μαρτυρία χριστιανῶν εἰς περι-
πτώσιν καθ' ἣν τινες τῶν χριστιανῶν διαθέσωσι τὸ γ' τῆς περιου-
σίας των ὑπὲρ ἐκκλησίας, μοναστηρίου, πατριάρχου, μητροπολίτου
καὶ τέλος ἐπίσκοπου.

«Περιορίζονται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου οἱ ἐπίσκοποι, ἱερεῖς, μοναχοὶ καὶ καλογραῖαι, δι' οὓς προκύπτει ἀνάγκη κρατήσεώς των ἱερῶ ἀδείῃ ὑπὸ ἀξιωματικοῦ.

«Μὴ παρεμποδίζεται παρ' οὐδενὸς ἢ διενέργεια ἐλέγχου τῶν διαχειριζομένων τὰς προσόδους ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηριῶν, ὡς καὶ ἡ ἀπόλυσις καὶ ὁ διορισμὸς τοιοῦτων.

«Μὴ πιέζεται καὶ ἐκβιάζεται παρανόμως παρ' οὐδενὸς ὁ μητροπολίτης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς παρὰ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἰδίου ἐξυπηρέτησιν του ἀναγκαστικῶς.

«Μὴ ἐπεμβαίνωσι καὶ λαμβάνωσιν οἱ ταχυδρόμοι ἢ καὶ ἄλλοι τοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους, τοὺς ὁποίους ἰππεύουσιν ὁ μητροπολίτης καὶ οἱ ὑπάλληλοί του, ὡς ἐπίσης μὴ ἐνοχλῆται ὁ μητροπολίτης ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ ὑπαλλήλων δι' ἀξιώσεώς των, ὅπως καταλύσωσιν εἰς τὴν μητρόπολιν.

«Μὴ ἐνεργῆται ἐπέμβασις, παρεμπόδισις καὶ καταπίεσις ἐκ μέρους τῶν μιρμιρᾶν, ταξιαρχῶν, ὑποδιοικητῶν, ἐφόρων βακουφίων, ἐπιθεωρητῶν, ἀστυνομικῶν, ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, ὅταν ὁ εἰρημένος μητροπολίτης φέρῃ τὴν δι' αὐτὸν καθιερωμένην ποιμαντορικὴν ράβδον.

«Γίνηται συμμόρφωσις πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ ὑψηλοῦ βερατίου μου καὶ μὴ ἐνεργῆται παρ' οἰανδήποτε ἐπέμβασις καὶ αὐθαιρεσία καθ' οἰονδήποτε τρόπον καὶ δι' οἰανδήποτε αἰτίαν εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας.

«Γνωρίζωσι τοῦτο καὶ πιστεύωσιν εἰς τὸ ἱερὸν σύμβολον.

Ἐξεδόθη κατὰ τὸν μῆνα Σιαμπάν τοῦ Ἀραβικοῦ ἔτους 1255 (=1842)».

Α'. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΣΑΝΤΩΝ¹

Ἀπελλῆς 36.

Οὗτος ἦν ἐκ τῶν οβ' ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, περὶ οὗ ἀσφαλέστερον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ ἀπο-

1. Βλ. Ἡμερολόγιον Ἐθνικ. καὶ Φιλανθρ. Ἰδρυμάτων τοῦ 1905. Κ/Πολις, 1904, σ. 162 - 177 καὶ Ἐκκλ. Ἀληθ. Θ'. 1889, σ. 13 - 15.

στόλου Ἀνδρέου ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς τῆς ἐν Περίνθῳ ὑπ' ἐκείνου συσταθείσης πρώτης χριστιανικῆς ἐκκλησίας.¹

Ἡ μνήμη τούτου τελεῖται τῇ 31 Ὀκτωβρίου ὡς καὶ τῶν συναθλησάντων αὐτῷ Στάχυος ἐπισκόπου Βυζαντίου, Ἀμπλίου Ὀδυσσουπόλεως, Οὐρβανοῦ Μακεδονίας, Ναρκίσσου καὶ Ἀριστοβούλου. Ὁ ἐν τοῖς Μηναίοις κανὼν εἶναι κοινὸς «ποίημα Ἰωσήφ», καὶ εἶναι οἱ πρῶτοι θεμελιώσαντες εἰς τὴν Θρακικὴν (διοίκησιν) τὸ πρῶτον εὐαγγελικὸν κήρυγμα. Ἔτερος ἀπόστολος Ἀπελλῆς ἐπίσκοπος Σμύρνης ἑορτάζεται τῇ α' Σεπτεμβρίου.²

Ἀκύλας 67.

Ὁ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου γνωστὸς σὺν τῇ συμβίᾳ αὐτοῦ Πρισκίλλῃ ὡς ξενίσας αὐτὸν ἐν Ρώμῃ, ὅπου ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος καὶ τὰς σκηνάς ἐπλεκε (Πράξ. ιη', 2 ἐ.). Συνεξέπλευσαν μετ' αὐτοῦ ἔπειτα εἰς Ἔφεσον, ὅθεν, ὡς φαίνεται, ἐπέστρεψαν εἰς Ρώμην (Ρωμ. ις', 3-5) καὶ ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Κλαυδίου κατέφυγον εἰς Κόρινθον. Ἐορτάζεται ὡς μαρτυρήσας τῇ 14 Ἰουλίου. Ὡς ἐπίσκοπος Περίνθου μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Le Quien (Oriens christianus in IV patriarchatus digestus, Paris 1740, τόμ. II, σ. 309).³

Βαρνάβας περὶ τὸ τέλος τοῦ Α' αἰῶνος.

Κατὰ τὴν β' περιοδείαν τοῦ Παύλου, ὡς συνέκδημος, ἐπεσκέ-

1. Κατὰ ἐν Ἰβηρικῷ κώδικι ἐγκώμιον τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου ἐπίσκοπος ἐχειροτονήσεν οὗτος πλὴν τοῦ Ἀπελλοῦ τὸν ἐν Νικαίᾳ Δρακόντιον, ἐν Χαλκιδόνι Τυχικόν, ἐν Σινώπῃ Φιλόλογον, ἐν Ἀμάστριδι Παλβάν, ἐν Βάρνῃ Ἀμπλίαν, πάντας ἐκ τῶν Ὁ' πλὴν τοῦ πρῶτου (Πατρ. Πίνακ. 85).

2. Κατὰ τὸν Συναναξαριστὴν (Β'. ἔκδ Α'. σ. 31). «Ἄλλος ὁ ἀπόστολος οὗτος Ἀπελλῆς (ι' Σεπτ.), καὶ ἄλλος ὁ Ἀπελλῆς ἐκεῖνος ὅστις ἔγενεν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας... τοῦτον τὸν Ἀπελλῆν ἀναφέρει ὁ ἀπόστολ. Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ρωμ. ἐπιστολ. λέγων: «ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ» Σ', 10. Οὗτος γενόμενος τῆς Σμύρνης φωστήρ καὶ τῷ Χριστῷ ὁσίως δουλεύσας πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν» καὶ ὁ Ψευδοδώροθεος: Ἀπελλῆς, οὗ καὶ αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους μέρνῃται ὁ ἀπόστολος, ὃς καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος Ἡρακλείας ἐγένετο» Migne 92, 1062.

3. Ἄγνωστος στηριζόμενος ὁ ἀγαπητὸς καθηγητὴς κ. Π. Μπρατσιώτης γράφει ἐν τῇ Μεγ. ἑλλ. ἐγκυκλ. τόμ. Γ', σ. 353: «ἐγένετο ἐπίσκοπος Ἡρακλείας πιθανώτατα τῆς κατὰ Πόντον» Acta sant. Μαΐου, τόμ. III, σ. 15 καὶ Saents de Thrace sant par H. Delehaye in Anal Rolland. τόμ. XXXI 1912, Bruxelles σ. 251.

ψατο τὴν Βιθυνίαν, Τρωάδα, Θράκην καὶ Μακεδονίαν καὶ αὖθις κατὰ τὴν γ' ὡς αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων διδάσκουσι (Migne, Patrol. graec 10, στ. 956). Ἐνίοτε ὀνομάζεται καὶ *Βαρσαβᾶς* (F. G. Holweck, Bibliographical Dictionary of the Saints St Louis 1924, σ. 134) ἀλλ' ἀσφαλῶς ὁ Βαρσαβᾶς (=υἱὸς Σάββα) εἶναι ἕτερος, ὁ ἐπικαλούμενος δίκαιος καὶ πιθανῶς ἐκ τῶν 70 καὶ πρὸς τούτοις εἷς τῶν ὑποψηφίων εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰούδα Ἰσκαριώτου (Πράξ. α', 23 - 3).¹

Εὐτύχιος κατὰ τὸ Γ' αἰῶνα.

Ἐπίσκοπος Ἡρακλείας ἢ μάρτυς καὶ πολιοῦχος αὐτῆς (Acta Sanctorum Novembris, τόμ. II, pars posterior, Bruxelles 1931, σ. 552). *Εὐτυχῆς* μάρτυς μετὰ *Γενεσίου* καὶ *Σαβίνου* ἐν τῷ Μηναιῷ, Σεπτεμβρίου 29.

Δομίτιος 138 - 161 (X)

Οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν βίον τῆς ἁγίας *Γλυκερίας*, ὅτι μετὰ τῶν χριστιανῶν ὑπεδέξατο τὴν μάρτυρα ἀπαχθεῖσαν ἐν Ἡρακλείᾳ, ὅπου καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον.

Φίλιππος 264 - 305 (X)

Βλ. Duchesne Origines du culta chrétien ἔκδ. 1925, σ. 274 ἀναφέρεται ὡς ἅγιος. ² Anal. Boll. Indices εἰς νόμους XXI - XZ 1931, σ. 118.

Ποτάμων ἢ Ποταμίων 325 (X)

Οὗτος συναριθμεῖται ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, οἵτινες παρέστησαν ἐν τῇ Α' οἰκ. συνόδῳ καὶ γενναίως ὑπερημύνησαν κατὰ τῶν Ἀρειανῶν. Τοσοῦτον ζηλωτῆς ἦν, ὥστε ἰδὼν τὸν μὲν *Εὐσεβιον Παμφύλου*

1. Ὁ Ἰππόλυτος κατὰ Κοντογόνην (Α' σ. 489 Φιλολ. ἱστορ.) δέχεται δύο Βαρνάβας, τὸν μὲν Ἡρακλείας ἐπίσκοπον, τὸν δὲ Μεδιολάνων.

2. Ὁ Duch παραπέμπει: Ruin. c. 2. Mais V. Fio Tranchi, Studi e testi, XXVII, σ. 98 (δηλ. Acta martyrum P. Theodori Ruinart opera ac studio collecta... juxta editionem Veronensem novis curis, quam emendatissime recusa. Ratisbonae 1859).

καθεζόμενον καὶ δικάζοντα τὸν δὲ Μ. Ἀθανάσιον ἰστάμενον καὶ δικάζόμενον ὡς τὸν ἔσχατον τῶν καταδικῶν τρωθεὶς τὴν φιλοτιμίαν καὶ δακρύσας μεγάλη τῆ φωνῇ ἀνέκραξε: «σὺ καθέζη, *Εὐσέβιε*, καὶ Ἀθανάσιος ἀθῶος ἂν παρά σοῦ κρίνεται! τίς ἐνέγκα τὰ τοιαῦτα; Λέγε θέ μοι οὐ, οὐ σὺν ἐμοὶ ἦσθα ἐν τῇ φυλακῇ ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ; κἀγὼ μὲν ὀφθαλμὸν ἀπεβασίονην ὑπὲρ ἀληθείας, οὐδὲ οὔτε φαίνη λελωβημένον τι ἔχων ἐν τῷ σώματι, οὔτε ἐμαρτύρησας, ἀλλ' ἔστησας ζῶν μηδὲν ἠκρωτηριασμένος, πῶς ἀνεχώρησας ἀπὸ τῆς φυλακῆς, εἰμή, ὅτι ὑπέσχου τοῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ διωγμοῦ ἡμῖν ἐπενέγκασε τὰ ἀθέμιτα πράξει, ἢ ἔπραξας;»

Τότε ὁ Εὐσέβιος ἀγανακτήσας ἀναστάς τὴν παράνομον ἐκείνην διέλυσε σύνοδον εἰπών: «εἰ ἐντοῦθα ἤλθετε καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα ἀντιλέγετε! ἄρα οὐδὲν ἀληθεύουσιν οἱ κατήγοροι ὑμῶν» εἰ γὰρ ᾧδε τυραννεῖτε, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ ὑμῶν πατριδί». ¹

Ἰωάννης Α' περὶ τὸ 300.

C. F. A. Dillmann, Oxford University, Bodleian Library. Catalogus codicum mss. bibl. bodleianae Oxoniensae, pars VIII, Codices aethiopicæ 1848, σ. 61 Jean Heracleensis.

Μαρκιανὸς πρὸ τοῦ μεγ. Κωνσταντίνου. ²

Πέτρος Α' 325.

Ἐκ τῶν 318 θεοφόρων πατέρων τῆς Α' οἰκουμένης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ καταδικασάσης τὸν Ἄρειον. Ἄλλ' εἶναι περίεργος ἢ ἐν τοῖς συνοδικοῖς καταλόγοις παραμόρφωσις τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἐν τοῖς Patrum Nicaenorum nomina latine, graece, coptice, arabice, armenice, ἐκδοθεῖσιν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1898 ὑπὸ Η. Gelyer, Η. Hilgenfeld καὶ Ο. Cuntz καταλόγοις ἔχομεν τοὺς τύπους: *Παιδέριος* Ἡρακλείας σ. 69, 197, Πέτρος Ἡρακλῆς σ. 71, 27. Ἐν ταῖς με-

1. Ἐπιτρᾶν. κατὰ αἶρέσ. σ. 197 Migde Patr. Gr. τόμ. 55, βλ. I. Φωκυλίδου, Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη οἰκ. σύνοδος κτλ. Ἀλεξάνδρεια 1925, σ. 35, 109, ἀλλὰ κατὰ τὸν Gelyer οἷτος εἶναι τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Ἡρακλέους ἢ Ἡρακλεοπόλεως (βλ. Patrum Nicaenorum nomina (εὔρετ.). Παρέλοβον οὐχ ἦτιον ἐνταῦθα ἐν τῷ περιθωρίῳ ὡς ἀξιοανάγνωστον ὑπομνημάτιον καὶ ἐνδεικτικὸν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ἀγώνων.

2. Βλ. Lic. Hans Lietymann, Die dreialtesten Martyrologien, Bonn 1903, σ. 11. Ἐν Klein Texte für theolog. Vorlesungen u. Uebungen.

ταφράσεσι Paederos, Pederus—Pedorus, Pedereos σ. 50, 201 - 2 ἔτι δὲ καὶ Pedarios - Pedarius σ. 211, 196. Δύο ὑποθέσεις χωροῦσι πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου ἢ ὅτι τὸ Πέτρος εἶναι ἐκχριστιάνισις τοῦ ἔθνικοῦ Παιδέριος, ἢ ὅτι ἡ παραμόρφωσις ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν. Ὁ Laobens ἐν Consilia, τόμ. II. σ. 58, 64 ἔχει Pedorus, Prederus καὶ Phaedrius!

Θεόδωρος Α', 325 - 328.

Τὰ ἔτη τῆς ἀρχιερατείας τούτου διαφέρουσι παρά τοῖς καταλογράφοις· π. χ. Ἀλ' Ἀνόνημος 325 - 355, ὁ Lemaingt de Tillemont. Mémoires pour servir à l'histoire ecclesiastique des six premiers siècles, Bruxelles 1732, τόμ. VI, σ. 402, V, σ. 133 ἔχει 335 - 351. Ὁ Migne, Patrol. gr. 18, στ. 1307, 355 καὶ στ. 65, 358. «Ἐκ τῆς εἰς Ἡσαΐαν ἐξηγήσεως» οὗτος ἀδιαφόρως γράφεται ὅτι μὲν ἐπίσκοπος Περίνθου ὅτε δὲ Ἡρακλείας¹, καὶ ἤκμασεν εἰς τὴν μᾶλλον ταραχώδη περίοδον τῆς ἐκκλησίας. Παρουσιάζεται ὑπὸ τῶν χρονολογῶν ὡς εἷς τῶν θερμότερων ὀπαδῶν τοῦ Ἀγρίου, καὶ δεινὸς πολέμιος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· διὸ τῷ 334 μετὰ τοῦ Νικομηδείας Εὐσεβίου καὶ τοῦ Νικαίας Θεόγνιδος «κατηγόρους πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς συμμορίας μισθωσάμενοι προσάγουσι τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ βοῶντας ἀνοσιουργίας ἀρρήτους τετολημῆκῆναι πολλὰς τὸν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὴν Ἀθανάσιον... οὐκ ἀνεκτὰ εἶναι ταῦτα λέγοντας οὐδὲ ἀκοαῖς φορητὰ. Πείθουσι δὴ οὖν τὸν βασιλέα σύνοδον ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἀθροῖσαι»². Ἀποθανόντος τοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου Ἀλεξάνδρου οἱ ἀρχιερεῖς συνελθόντες ἐν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγ. Εἰρήνης ἐχειροτόνησαν τὸν Παῦλον (1340 - 1). Τότε ὁ Θεόδωρος σὺν τῷ ὁμόφρονι Εὐσεβίῳ διεμαρτυρήθησαν ἀξιοῦντες ὅτι αὐτοῖς ἀνήκουσι τὰ δίκαια τῆς τοῦ πατριάρχου χειροτονίας καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλὰ καὶ ὡς γείτονες ὄντες. Ἐν τοσοῦτῳ προεξάρχοντες οὗτοι μετὰ τοῦ Νικαίας Θεόγνιδος καὶ ἐτέρων ἐνδημοῦντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἀρειανῶν ἐχειροτόνησαν τῷ 342 τὸν Μακεδόνιον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπό-

1. Ὁθεν καλεῖται Παρένθιος καὶ Ἡρακλειώτης καὶ Ἡρακλεώτης.

2. Θεόδωρ. ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. Γ' σ 407 βιβ. α, 28 Καὶ τὴν μὲν σύγκλησιν τῆς συνοδοῦ δὲν ἐπέτυχον, τῷ 335 ὅμως ἀπεστάλη αὐτὸς μετὰ 4 ἄλλων ὑπὸ τῆς ἐν Τύρῳ συνόδου εἰς Μαρεῶτον, ἵν' ἀνακαλύψωσι τὴν ἀλήθειαν τῶν κατ' Ἀθανασίου καταγγελθέντων. Καὶ οὕτως ἐξηκολούθει πρωτοστατῶν ὁ Θεόδωρος μετὰ τῶν πρεσβευόντων τὸ «ὁμοιούσιον» κατὰ Φιλοσόργιον βιβ. η', 17: Ὅτι τῶν τὸ ὁμοιούσιον δοξαζόντων Θεόδωρος... ἐκδηλότατος ἐγγόνει τῆς ἐν Θράκῃ ἐφορευῶν Ἡρακλείας».

λεως ἐν τῇ ἐπί Παῦλον λεγομένη ἐκκλησίᾳ¹. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον, ὅτι ἀπεστάλη τῷ 352 εἰς τὸν βασιλέα *Κώσταντα* εἰς Γαλλίαν, ἵνα ἐγχειρίσῃ αὐτῷ τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν τῆς πίστεως τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, συνώδευον δ' αὐτῷ οἱ ἐξῆς ἐπίσκοποι: *Νάρμισσος* ὁ Κίλιξ, *Μαρθᾶς* ὁ Χαλκηδόνος καὶ *Μάρκος* ὁ Σύρος. Ἀλλὰ παρουσίασαν αὐτῷ αἰρετικὴν ὁμολογίαν.² Χαρακτηρίζεται ὡς κατ' ἐξοχὴν «ἐλλόγιμος» συγγραφέας ἐρμηνείαν τῶν εὐαγγελίων. «Ἐκπέμπονται δὴ τέσσαρες *Νάρμισσος* κτλ. *Θεόδωρος* ὁ Θράξ . . . *Μαρθᾶς* ὁ Σύρος. Οὗτοι τοῖς περὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον εἰς λόγους ἐλθεῖν οὐκ θάρρησαν τὴν δ' ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἀντιόχου ἐκτεθεῖσαν πίστιν ἀποκρύψαντες, ἑτέραν δὲ συνθέντες, τὸ μὲν ἐμφανὲς τῆς βλασφημίας φεύγουσαν, τὸ δ' ὁμοούσιον οὐ πρεσβεύουσαν, ἐπιδιδόασιν τῷ βασιλεῖ καὶ πλέον οὐδὲν οὔτε δράσαντες, οὔτε παθόντες ἀνεχώρησαν».

«Ἐλλόγιμος δὲ διαφερόντως ὁ *Θεόδωρος* ἦν καὶ δὴ καὶ τῶν θείων Εὐαγγελίων τὴν ἐρμηνείαν συγγραφεύς! (κατὰ *Θεοδώρητον*, Βιβ. βί' 3) ἄλλ' ἐκτὸς τῆς τοῦ Ματθαίου καὶ Ἰωάννου ἐρμηνείας κατὰ τὸν *Ἱερώνυμον* (De scriptis ecclesiasticis 90) ἠρμήνευσε καὶ τὸν ἀπόστολον (Παῦλον) ὡς καὶ τοὺς διαβητικὸς ψαλμοὺς καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὸν Ἡσαΐαν (Migne, 18, στ. 1507 - 77. 104, στ. 125, Φωτ. Βιβλ. 267). Ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ ἀπεσβολὴ διότι ἦν ἡγέτης τῶν ἡμιαρειανῶν. Δέον ὁμῶς νὰ γένηται ἐργασία πολλὴ ὅπως διακριθῇ οὗτος ἀπὸ τοῦ Δωροθέου.

Τὸ Ψαλτήριον, ὅπερ ἐξεδόθη ἐν τῇ Σεירᾷ τῶν πατέρων ὑπὸ *Κορδερίου*. Βλ. Grumbacher Ἱστορ. βυζ. λογ. Α', σ. 414, 428 ὅπου περὶ τῶν ἐν τῇ Σεירᾷ ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν αἰρετικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Τοιαῦτα παρέλαβε καὶ ὁ *Ἰωάννης δρουγγάριος* εἰς τὴν Ἑρμηνείαν εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἐν βιενναῖον κώδικα ὑπάρχει ὑπόμνημα τοῦ Θεοδώρου. Ἐν τῷ «Εὐαγγελικῷ κήρυκι» (ἔτος Ζ', 1863 σ. 495) ἀναγινώσκω τὰ ἐξῆς περὶ Ἀρειανοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως (370) *Δημοφίλου*: «καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ (*Οὐάλης*) ἀπεδέξατο τούτου τὴν ἐκλογὴν ὑπὸ *Θεοδώρου* ἢ *Δωροθέου* ἐπισκόπου Ἡρακλείας χειροτονθέντος, ὃς οἶα τοιοῦτος ἐκτήσατο τὸ προνόμιον τοῦ ἐπισκόπου Κ/πό-

1. Θεοδώρου Α', 28,2, Β' 8,33 καὶ 28. Σωκράτης II 12.

2. Αὐτ. 18 «Θεόδωρος ὁ Θράξ». Σωζόμενος Γ', 7 Νικηφ. Κάλ. λιστος Θ', 7 καὶ Γεδεῶν ἐν Ἐκκλ. Ἀλάθ. Δ', 360 καὶ ἐν. σ. 348 ἄλλη χειροτονία Ἀρειανοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου τελεσθεῖσα. βλ. Φιλοστόργιον ἔκδ. Bidey. VIII, 17.

λεως χειροτονεῖν ὡς τὴν Ἑρακλείας μητροπόλεως ποτε αὐτῆς γενομένης· ἀλλ' ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ *Δημοφίλου* ἀντὶ τῆς συνήθους ἐκφωνήσεως *ἄξιος*, πολλῶν *ἀνάξιος* ἀντιφωνησάντων οἱ καθολικοὶ ταύτης δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας, ἐξελέξαντο Κ/πόλεως ἐπίσκοπον τὸν *Εὐάγγριον*, χειροτονηθέντα ὑπὸ τινος ἐπισκόπου *Εὐαγγρίου*». Ὡς ἑξαρχος Ἑρακλείας κατεδικάσθη ἐπὶ ἀρειανισμῷ ἐν τῇ ἐν Σαρδικῇ συνόδῳ (347). Ἐν τούτοις ὡς φαίνεται ἔνεκα τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως παρέμεινεν ὡς Ἑρακλείας καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος, καίτοι κατὰ τὴν ἐν Σιρμίῳ σύνοδον τῷ 351 ἐμφαίνεται ὡς Ἑρακλείας ὁ *Υπάτιος* ἢ *Υπατιανός*. Ὁ *Θεόδωρος* συγγέεται ἐνίοτε πρὸς τὸν διάδοχον *Δωρόθεον*.¹ Φαίνεται ἐν τέλει συνταχθεὶς πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, διότι δτε *Εὐσέβιος* καὶ *Θεόγνις* μὴ ὑπογράψαντες ἐξωρίσθησαν.²

Δωρόθεος μετὰ τὸ 360.

Οὗτος ἦν ἐκ τῶν ἀρειανῶν ἀλαζονέστατος ἐπίσκοπος Ἑρακλείας καὶ ὡς Θεόδωρος ἀναφερόμενος. Εἶναι γνωστόν ὅτι ἐν τῇ Προποντίδι ἐπεκράτουν οἱ Ἀρειανοὶ καὶ οἱ πνευματομάχοι. Ἐκ τοῦ Lemaïn de Tillemont (ἔνθ' ἀνωτ.) ἔχομεν τὰς ἐξῆς χρονολογίας ἀναφερομένας εἰς τὸν Δωρόθεον: 360 σ. 237, 365 σ. 238, 370 σ. 249, 376 σ. 258, 379 σ. 261, 381 σ. 269, 387 σ. 313, ὧν δέον νὰ ἐξελεγχθῇ ἡ ἀξιοπιστία.³ Οὗτος ἐγένετο καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.⁴

Ἔστι τελευτήσαντος Εὐζώφου τοῦ Ἀντιοχείας ὁ *Δωρόθεος* ἐξ Ἑρακλείας τῆς Θράκης πρὸς μὲν τὸν ἐκείνου μεθίσταται θρόνον διασύρει δὲ τὸν τε *Δημόφιλον* καὶ *Δωρόθεον* τὸν μὲν ἀλαζονέστατον λέγων, τὸν δὲ *Δημόφιλον* φέρει τε τὰ πάντα καὶ συγγεῖν ἀκρατέστατον».

Μαρκιανὸς περὶ τὸ 350

Οὗτος ἀναφέρεται παρὰ τοῦ Hans Lietzmann, Die drei ältesten Martyrologien, Bonn 1903, σ. 11 (ἐν Kleine Texte für theologische Vorlesungen und Mebungen).

1. Σωκράτης βιβ. III, 18. Βλ. Παράρτ. τοῦ IZ', τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. σ. 40 - 41.

2. Smitha Wace, Dictionary of Christian biography, Boston. 1877, I, σ. 812 - 13.

3. Φιλοστόργιος βιβ. Α', 10.

4. Αὐτ. Α', 14,1 Migne 65,580.

Δὲν πρέπει ν' ἀπιστῆ τις εἰς τὰς διασταυρουμένας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην χρονολογίας. Ἐνεκα τῆς μαινομένης τοῦ Ἀρείου αἵρέσεως καὶ ἡ θέσις τῶν ἐπισκόπων ἦν λίαν ἐπισφαλῆς δηλ. ὡσάκις ὑπερίσχυον οἱ αἵρετικοὶ ἐξωρίζοντο οἱ ὀρθόδοξοι, οἵτινες ἐπανήρχοντο ἅμα τῇ ὑφέσει τῆς μανίας, ἦν βεβαίως ὑπέθαλπον καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες παραπλανώμενοι ὡς ὁ Μεγ. *Κωνσταντῖνος* ἐξορίσας εἰς Γαλατίαν τὸν στῦλον τῆς ὀρθοδοξίας *Ἀθανάσιον*. Ἡ σημείωσις αὕτη ἐθεωρήθη ἀναγκαία καὶ διὰ τὰ ἐπόμενα.

*Ὑπατιανὸς ἢ Ὑπάτιος μετὰ τὸ 355.*¹

X, Αμ 355,358 Labbeus 367.²

Οὗτος ἀντιθέτως πρὸς τὸν *Θεόδωρον* καὶ *Δωρόθεον* ἦν κατὰ τοῦ Ἀρείου, θαυμαστῆς δὲ τῷ ἐν Νικαίᾳ νίκας ἀραμένῳ *Ἀθανασίῳ*. Ὡς δὲ εἰς ἄκρον τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων ζηλωτῆς, βλέπων ὅτι ἐπὶ τῶν υἱῶν τοῦ *Μεγ. Κωνσταντίνου* οἱ Ἀρειανοὶ ἀποθρασυνθέντες παρεῖχον τοῖς ὀρθοδόξοις πράγματα, προσῆλθε τῷ τῆς Δύσεως αὐτοκράτορι *Οὐαλεντιανῷ* ὡς πρέσβυς αὐτῶν δεόμενος, ἵνα ἐπιτρέψῃ τὴν συγκρότησιν συνόδου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ δόγματος τοῦ ὁμοουσίου. Εἰς Λάμψακον οὖν συνελθόντες τοῦ Ὑπατιανοῦ οἱ φίλοι καὶ ἐπὶ δύο μῆνας συζητήσαντες ἠκύρωσαν τὰ ἐπὶ *Εὐδοξίου* πατριάρχου Κ/πόλεως καινοτομηθέντα μεγάλως ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Ἀκακίου. Οὗτοι ὡς ἡγέται τῶν ἡμιαρεινῶν ἐν τῇ ἐν Σελευκείᾳ συνόδῳ τῷ 359 μετέβαλον τὸ *ὁμοούσιος* εἰς *ὁμοιούσιος*. Ἄλλ' οἱ ὀρθόδοξοι εἶχοντο τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Λαμψάκῳ. Ταύτας ὁμως ἀνατρέψας ὁ Ἀρειανὸς αὐτοκράτωρ *Οὐάλης*, τοὺς τε ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἐξορίσας ἀπέδωκε τὰς ἐκκλησίας τῷ *Εὐδοξίῳ*.³ Τότε ὁ *Ὑπατιανὸς* κατῴρθωσε τὴν σύγκλησιν νέας συνόδου ἐν Ἡρακλείᾳ, ἥτις ὁμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποσκορακίσῃ τὴν εἰρημένην κακοδοξίαν

1. Ὁ ἀξιότιμος ἐκδότης τῶν ἐπισκοπ. καταλόγων τῆς Θράκης ἔχε Ἰ πατιανὸς (sic) καὶ Ὑπάτιος ὡς δύο πρόσωπα· ἀσφαλῶς τὸ πρῶτον εἶναι κακὴ μεταγραφὴ τῶν ξένων, ὅπερ σύνηθες εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Υ κεφαλαίου.

2. *Dissertationes philologicae et historicae de scriptoribus ecclesiasticis* κτλ. Paris, 1660, τόμ. II σ. 1037. Κακῶς γράφει ὁ Γεδεὼν ὅτι ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου (N. Ποιμῆν. Β. 508). Πολλὰ περὶ τούτου, ὅστις πρὶν ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἡρακλείας ἦν ἀρχιδιάκονος.

3. Ὁ Οὐάλης ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ πατριάρχου Εὐδοξίου καὶ θιασώτης Σωζομ. βιβ. 4, 10. Βλ. Δοσίθεον. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων βιβλ. Β', ΙΕ' σ. 188.

τῶν ἡμιαιρεινῶν ἐκθύμως ὑποστηριζομένων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐν τούτοις ὁ Ὑπατιανὸς δικαίως θεωρεῖται ὁμολογητῆς, ἅτε μετ' αὐταπαρνησίας ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνισάμενος.¹

Ἀγλάσιος περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος.

Ἀναφέρεται ἐν Acta sanct. Μαΐου I 1680, σ. 531.

Παῦλος 380 - 402.

Χ, Αμ, Αλ.

Οὗτος προήδρευσε τῆς Β' οἴκουμ. συνόδου τῆς ἐπὶ *Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου* συνελθούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381 κατὰ Ἀρειανῶν καὶ Πνευματομάχων.² Οὗτος ἦν κατ' ἀρχάς τῶν θερμότερων ὁπαδῶν τοῦ θείου Χρυσοστόμου· διὸ καὶ ἐστάλη μετὰ τοῦ Χαλκηδόνης *Κυρίνου*, ἵνα προὔπαντήσωσιν αὐτὸν μεταβαίνοντα εἰς Ἔφεσον, εἶτα ἐγένετο ἐχθρός.

Συμμετέσχε τῆς ἐν Δρυΐ, ὡς προεδρεύων καὶ αὐθις, προαστείῳ τῆς Χαλκηδόνης, τῷ 402 συνελθούσης ψευδοσυνόδου, ὅπου 36 ἐπίσκοποι ἀξιεθέριστες ἔπειτα εἰς 45 προέβησαν εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ θείου Χρυσοστόμου. Πρῶτος αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος αὐτοῦ φίλος νῦν δὲ θανάσιμος ἐχθρός ἄμα τῇ ἀναγνώσει τῶν προσαπτομένων αὐτῷ 29 κατηγοριῶν καὶ διὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου ὑποβαλλομένων, ἠξίωσεν ἵνα ἅπαντες ἀποφαίνωνται «καὶ ἀπεφήναντο τὴν τοῦ ἁγίου, ὡς ἔδοξεν αὐτοῖς, καθαίρεσιν».

Τοῦτο ἦτο ὑπόκωφος διαμαρτυρία κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Κ/πόλεως καὶ τῶν δικαιομάτων αὐτοῦ καὶ ἀπόπειρα ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν. Ὁ παραστάς ἐν αὐτῇ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας ὑπεκρίθη, ὅτι παρίσταται ἐν συνήθει ἐπαρχ. συνόδῳ.

Φώτιος ἐν Μυριοβίβλῳ, ἀναγν. ΝΘ'. ὅπου τῆς ἐν τῇ Δρυΐ.

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ἀθῆναι, ἔκδοσις ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή» 1932 σ. 109 πολλὰς εἰδήσεις περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ θείου Χρυσοστόμου λαμβάνομεν ἐκ τοῦ ὠραίου τούτου βιβλίου, ὅπερ συνιστᾷ εἰς πάντα φιλιστορα πρὸς ἀνάγνωσιν.

1. Σωζομ. γ', 7. Θεοφύλ. σ. 55 (de Boor).

2. Οὕτω γράφει ὁ Ἀνώνυμος ἐνῶ ὁ Κοντογόνης (ἐκκλ. ἱστορ. Ἀθῆναι 1876. σ. 550: «Πρόεδρος τῶν συνηγμένων ἀνεγνωρίσθη ὁ διὰ τὸ βαθὺ γῆρας καὶ τοὺς μεγάλους κατὰ τῆς τῶν Ἀρειανῶν δυσεβείας ἀγῶνας σεβάσμιος Μελέτιος ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος».

Δυστυχῶς ἐξεθόθη ἀνωνύμως καὶ ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ μεταφραστοῦ καὶ οὕτως ἡ περίφημος «*Ἀδελφότης*» καταδικάζεται εἰς τὸ κρίμα τῆς λογοκλοπίας. Εἶναι ἔργον τοῦ *Ἀμεδαίου Θιέρρη* μεταφρασθὲν ὑπὸ *N. Σταυατιάδου* καὶ ἐκτυπωθὲν τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Προήδρευε μὲν ὡς γνωστὸν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος *Θεόφιλος* τῆς συνόδου, δεῦτερος κατὰ τὴν τάξιν τῶν πρεσβείων μεταξὺ τῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ἀφοῦ ὁ πρῶτος, ὁ *Χρυσόστομος* ἦν κατηγορούμενος. Ἄλλ' ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ὠριμότερον σκεψάμενος παρεχώρησε τὴν προεδρείαν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἡρακλείας *Παῦλον*, ὅστις ἦν ὁ νόμιμος πρόεδρος, τοῦ Θεοφίλου θεωρουμένου ὑπερορίου. «Ἄλλ' ἤδη ἐπιστάσης τῆς ὥρας τῆς ἀποφάσεως, ἐφοβήθη γράφει ὁ *Θιέρρης*, ὅτι ἡ προεδρεία του θὰ παρεῖχεν ἀφορμὴν νὰ προσβληθῇ τὸ κῦρος τῆς ἀποφάσεως πλησίον ἑνὸς ἡγεμόνος ὑπερευλαβοῦς καὶ δεισιδαίμονος, ὁποῖος ἦτο ὁ *Ἀρχάδιος*. Παρεχώρησε λοιπὸν τὴν προεδρείαν . . . δὲν ἀπέσχευ ὅμως τῆς ψηφοφορίας». ¹ Ἴδου λοιπὸν καὶ μία ἀρχαία πράξις συνοδικῆ ἐπικυροῦσα τὰ προνόμια τοῦ θρόνου τῆς Ἡρακλείας, οὗ ὁ ἐπίσκοπος προτιμᾶται πάντων τῶν ἄλλων ὡς πρωτόθρονος καὶ ἡ πράξις αὕτη εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἀξιοσημείωτος, διότι ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Ἴσως μάλιστα ὁ Παῦλος καίτοι «φίλος ἀρχαῖος» τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ τῶν πολεμίων αὐτοῦ στρατόπεδον μετέστη, διότι, ὡς εἰς τὸ περὶ προνομίων κεφάλαιον γράφομεν. Οὗτος πρῶτος ἐκ τῶν πατριαρχῶν τοῦ οἴκουμ. θρόνου ἐπεχείρησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Θράκης ἀπάσης» κατὰ *Θεοδώρητον*. ²

Σεραπίων 402 (X, Αμ), 402 - 404.

Καὶ ὁ μὲν *Παῦλος* μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν ἐπάνοδον τοῦ Χρυσοστόμου παυθεὶς ἢ καθαιρεθεὶς ἀντεκατεστάθη διὰ τοῦ πιστοῦ ἀρχidiaκόνου τοῦ δεινοπαθοῦντος πατριάρχου, συμπάσχοντος αὐτῷ μέχρι τέλους, καὶ οὕτως καὶ ἡ τιμὴ τῆς πρωτοθρόνου Ἡρακλείας ἀποκαθίσταται εἰς τὸ ἀκέραιον, ὅπως καὶ διὰ τοῦ *Υπατιανοῦ*, τὸ γέρας τῆς ὀρθοδοξίας. Κατήγετο ἐξ Αἰγύπτου, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐμφαίνεται, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν πατριάρχη, παρα-

1. Αὐτ. σ. 120.

2. Ἐκκλησ. ἱστορ. Ε', 28.

κολουθῶν αὐτῷ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ λουτρόν, ἰ ὀργίλος καὶ ὕβριστῆς ὦν διὰ τῆς ἰταμότητος ἐχθροὺς προσετίθει τῷ ἱερῷ ἀνδρί·² διὸ καὶ ἡ συνοδικὴ κλήσις, δι' ἧς ἐκκλητεύετο παρὰ τὴν Δρῶν εἰς ἀπολογία, περιελάμβανε καὶ τὸν πρεσβύτερον τότε ὄντα *Σεραπίωνα* ὅπως καὶ τὸν διάκονον *Τιγρίον*, ὅστις ἐπίσης σκληρῶς ἔπειτα ἐβασανίζετο καὶ κατεδιώκετο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐξοριζόμενος.³

Ἐν τῷ 18ῳ τοῦ εἰρημένου λιβέλλου ἄρθρῳ λέγεται «ὅτι *Σεραπίωνα* ὑπὸ ἐγκλημα ὄντα πρεσβύτερον ἐχειροτόνησεν». Τὶ τὸ ἐγκλημα δὲν γνωρίζομεν διότι τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ἐκείνης μόνον ἐν περιλήψει διεσώθησαν ὑπὸ τοῦ *Φωτίου* ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ.⁴ Βεβαίως οὐδὲν ἐγκλημα ὑπῆρχεν, εἰμὴ πάθος ἀλόγιστον τῆς κατὰ τοῦ θεοῦ πατρός ἀσεβοῦς φατρίας, διὸ καὶ εἰς ἀπάντησιν οὗτος ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπάνοδον προχειρίζεται αὐτὸν εἰς ἐπίσκοπον Ἡρακλείας κενῆς οὔσης τῆς θέσεως. Ἄλλὰ δὲν παρήλθεν οὔτε διετία, καὶ τὰ πράγματα ἔφθασαν εἰς μείζονα τῆς πρώτης ἀγριότητα, τοῦ Χρυσοστόμου ἐπανεξορισθέντος τῇ 20 Ἰουνίου 1904. Ἴδου πῶς ἐξιστορεῖ ὁ *Θιέρρης* τὰ τέλη τοῦ *Σεραπίωνος* εὐρεθέντος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ, κατὰ τὴν τραγικὴν τῆς ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ ἐπισυμβάσης πυρκαϊᾶς, μεθ' ἣν ἀπήχθη εἰς τὴν δευτέραν ἐξορίαν. Ἀφοῦ διηγῆθη τὸ μαρτυρολόγιον, φρικαλέον, τοῦ *Τιγρίου* (σ. 191.) ἐπιφέρει; «Ἀπέμενε ἤδη ὁ *Σεραπίων*, ὁ παλαιὸς διάκονος τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις τώρα ἦτο ἐπίσκοπος Ἡρακλείας. Οὗτος καθ' ὃν χρόνον ἐγίνετο ἡ πυρκαϊὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του· καίτοι δὲ θὰ ἠδύνατο κατὰ πάσης κατηγορίας νὰ ἀντιτάξῃ τὸ ἄλλοθι, ἐπειδὴ ὅμως ἐγνώριζε τὴν μανίαν τῶν ἐχθρῶν του, ἔσπευσε νὰ κρυβῆ. Εἰς μοναστήριόν τι Γότθων μοναχῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο Μάροσι, ἐκρύβη ἐπὶ τινα χρόνον καὶ δὲν ἀνεκαλύφθη παρὰ ὅταν εἶχε παρέλθει πλέον ἢ πρώτη τοῦ μίσους ἐκδήλωσις. Ἐνωρίτερον, ἐὰν τὸν συνελάμβανον, θὰ τὸν ἐφόνευον. Ἦδη περιορίσθησαν εἰς τὸ νὰ τὸν βασανίσουν. Μεταξὺ ἄλλων τιμωριῶν τοῦ ἀπέσπασαν τὸ δέγμα τοῦ μετώπου μετὰ τῶν βλεφάρων διὰ σιδηρῶν ὀνύχων καὶ λαβίδων· ἔπειτα τὸν ἐξώρισαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ (δημίου) πατριάρχου Ἀλεξανδρείας·

1. Λιβέλλου ἄρθρον 23: «Ὅτι μόνῳ αὐτῷ λουτρόν ὑποκαίεται καὶ μετὰ τὸ λούσασθαι αὐτὸν Σεραπίων ἀποκλείει τὴν ἔμβασιν, ὥστε ἄλλον τινα μὴ λούεσθαι». Γεδεῶν Πατρ. Πίν. σ. 158.

2. Μηλια Τῶν ἁγίων συνόδων... δαψιλεστάτη συνάθροισις... τόμ. Α', σ. 518. Γεδεῶν ἔνθ' ἄνωτ. σ. 159.

3. Θιέρρης ἔνθ' ἄνωτ. σ. 115.

4. Ἡ περίληψις καὶ παρὰ Γεδεῶν Πατρ. Πίν. σ. 157 - 161, ὅθεν καὶ ἀρύομαι.

Ἐναντιοβήτως ὁ *Σεραπίων* θὰ προετίμα ἀπειράκις νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν φρουρὰν τῶν δεσμοφυλάκων τοῦ αὐτοκράτορος.»¹

Κατὰ τὰ περιπετειώδη ταῦτα Χρυσοστομικά ἔτη ἀναφέρονται καὶ οἱ ἐξῆς δύο τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοποι :

*Εὐγένιος*² ἢ *Εὐμένιος*³ 400 - 403.

Περὶ αὐτοῦ κληρικοῦ ὄντος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως λέγεται, ὅτι ταχθεὶς εἰς τὴν ἀντιχρυσοστομικὴν μερίδα εἶχε λάβει τὸν τίτλον καὶ τὰ δικαιώματα ἐπισκόπου. Εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τοῦ γελωτοποιοῦ μοναχοῦ *Ἰσαὰκ* ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς συνόδου τῆς Δρυὸς πρὸς τὸν *Χρυσόστομον* ἀρνούμενον νὰ ἐμφανισθῇ, ἐτόλμησε νὰ εἶπῃ αὐθαδῶς πρὸς αὐτόν: «Διατί βραδύνεις; Ἡ σύνοδος σὲ περιμένει, σὲ διατάσσει νὰ ἔλθῃς ἐνώπιόν της, καὶ νὰ ἀποπλύνῃς ἐὰν δύνασαι, τὰς κατηγορίας διὰ τὰς ὁποίας σὲ κατηγοροῦν»⁴ καὶ ὁ πατριάρχης οὐδεμιᾶς ἠξίωσεν αὐτὸν ἀπαντήσεως. Φαίνεται ὅμως μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπιστροφὴν αὐτοῦ προσετέθη εἰς τοὺς Ἰωαννίτας, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν πολυπληθεστέραν μερίδα. Τοῦτο εἰκάζω διότι ἐν τῇ πρὸς τὸν Πάπαν *Ἰννοκέντιον* διασωθείσῃ ἐπιστολῇ ἀναφέρεται καὶ οὗτος: «Ἐνανταγώνιστον εἶναι ἐνομίσασμεν, γράφει ὁ θεῖος πατήρ, τοὺς κυρίους μου τιμιωτάτους καὶ εὐλαβεστάτους ἐπισκόπους *Δημήτριον, Πανσόφιον, Πάππον* καὶ *Εὐγένιον* πείσαι τὰς τε ἑαυτῶν ἀφείναι καὶ Πελάγους κατατολμῆσαι τοσοῦτου, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν στείλασθαι καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν δραμεῖν ἀγάπην καὶ πάντα σαφῶς ἀναδιδάξαντας ταχίστην παρασκευάσαι γενέσθαι τὴν διόρθωσιν».⁵

Φριτίλας 431 (X, Αμ).

Σύνεδρος ἐν τῇ κατ' Ἐφεσον τῷ 431 συνελθούσῃ Γ' οἴκου. συνόδῳ ἐπὶ Θεοδοσίου Β', ὅπου καὶ ἀπεφασίσθη ὁ περιορισμὸς τοῦ εἰς διορισμὸν ἐπισκόπων δικαιώματος αὐτοῦ.⁶ Φαίνεται ὅτι ἦν ἀπο-

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 191 - 192.

2. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ἐν *Migne Patrol. gr.* τόμ. 47, στ. 29.

3. Τοῦτο ἐν *Acta sanctoturm Septembris* τόμ. IV, σ. 581. Ὡς «πρόεδρος Ἡρακλείας» καὶ παρὰ *Mansi*, τόμ. IV, σ. 1213.

4. Θιέρρης ἔνθ' ἄνωτ. σ. 117.

5. Θιέρρης, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 169.

6. *Μήλιας*, ἔνθ' ἄνωτ. τόμ. Α', σ. 518.

κλίνων πρὸς τὰς τοῦ *Νεστορίου* κακοδοξίας.¹

Εὐσέβιος 431.

Ἀναφέρεται παρὰ Μανσί τόμ. IV, στ. 213. Περί αὐτοῦ οὐδὲν ἕτερον γνωρίζω. Ἴσως εἶναι Ἡρακλείας Ποντικῆς.

Σαβίνος 440 (αμ, X)

Οὗτος ἀναφέρεται ὡς ἐπίσκοπος τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ Μακεδοανῶν καὶ ἐπειδὴ ἄλλος δὲν ἀναφέρεται, φαίνεται εἶχον ἐπικρατήσει οἱ τοῦ *Μακεδονίου* ὁπαδοὶ (*Βουτυρᾶ* «Λεξικὸν ἱστορ. καὶ γεωγραφίας» ἐν λ. καὶ Φωκυλίδου «Ἡ ἐν Νικαίᾳ Α΄ οἰκ. σύνοδος». Ἀλεξανδρείας 1925, σ. 44). Εἰς τὴν ἐν Λαμψάκῳ σύνοδον τοῦ 365 ἐπλεόναζον οἱ Μακεδονιανοὶ κατασχόντες ὄλην τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ἑλληνοσπόντου καὶ Κυζίκου παροικίαν (βλ. Ν. Ποιμένα Β΄, σ. 509).

Ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι καὶ μετὰ ἕνα αἰῶνα ἐξηκολούθει ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς Α΄ οἰκουμενικῆς, διότι οὗτος ἐκάλει τοὺς ἐν αὐτῇ συνελθόντας «ιδιώτας καὶ ἀφελεῖς» διασύρων αὐτοὺς καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθείσης πίστεως μέμφεται «ὡς ὑπὸ ιδιωτῶν καὶ μηδὲν ἐπισταμένων ἐκδεδομένης» καίτοι ἐπαινεῖ τὸν Καισαρείας *Εὐσέβιον* ὡς ἀξιόπιστον μάρτυρα (ἀλλὰ τοῦτον ὡς συμπαθοῦντα τοῖς Ἀρειανοῖς) καὶ τὸν βασιλέα ὡς δογματίζειν δυνάμενον, καὶ ταῦτα κατὰ τὸν ἱστορικὸν *Σωκράτην* (σ. 65). Οὗτος ἐποίησατο καὶ τὴν πρώτην δογματικὴν συλλογὴν τῶν κανόνων. Κατὰ ἡμέτερ. χειρ. ἀριθ. 9 Ἐκκλ. δικαίου τῶν παραδόσεων τοῦ πρώτου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, οὗτινος δὲν ἀναγράφεται τὸ ὄνομα, περὶ τῆς συλλογῆς τῶν κανόνων ἔχομεν τὰς ἐξῆς σπουδαίας περὶ τοῦ Σαβίνου εἰδήσεις: «Ἡ πρώτη κανονικὴ συλλογὴ εἶναι ἢ τοῦ Στεφάνου τοῦ Ἐφεσίου»² ἢ συλλογὴ αὕτη ἀποδίδεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χειρογράφων

1. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας. Ἀλεξάνδρεια, 1933, σ. 338.

2. Ἡ «Κανονικὴ σύνοψις» τοῦ Στεφάνου ἐγράφη ἀρχομένη τοῦ 5' αἰῶνος καὶ περιέχει τοὺς κανόνας τῶν ἀποστόλων, Νικαίας, Ἀγκύρας, Νεοκαισαρείας, Γάγγρας, Ἀντιοχείας, Λαοδικείας Κ/πόλεως καὶ Ἐφέσου. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐσφαλμένως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀριστήνου. Ἄλλ' εἶναι γνωστόν, ὅτι οὗτος μόνον ἐρμηνεῖαν τῆς συμπληρωματικῆς ταύτης Σύνοψεως ἐξέδοτο. (βλ. Μίλας. ἔνθ' ἄνωτ. σ. 232 - 233 Δὲν ἀναφέρει τὸν Φριδ. Βέσνερ «Φιλολ. σχεδιάσμα περὶ τῶν συλλογῶν τῶν κανόνων». σ. 38 μεταφρ. Καλλιγᾶ Ἀθήναι 1840 σ. 38 - 42.

εἰς αὐτὸν τὸν Στέφανον τὸν Ἐφέσιον. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τινὲς στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἐκκλησίας Σωκράτους παραδέχονται ὡς *ἀρχαιότατον συλλογέα τῶν κανόνων Σαβίνου τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας* τῷ ὅτι ὁ Σωκράτης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, (παράβαλε βιβλ. α΄. κεφάλαιον, 8ον καὶ 9ον καὶ βιβλίον β΄. κεφάλ. 15ον) ὁ Σωκράτης, λέγω, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ ἀναφέρει τοιοῦτόν τινα Σαβίνου ἐπίσκοπον τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας, ἀλλ' ἀναφέρει αὐτὸν ὡς ὄντα ἐκ τῆς αἰρέσεως τῶν Μακεδονιανῶν ζῶντα κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ πέμπτου αἰῶνος καὶ συλλέξαντα τὰ πρακτικὰ διαφόρων συνόδων, οὐχὶ ὁμῶς εἰλικρινῶς ἀλλὰ δολίως πρὸς ὑποστήριξιν τῆς αἰρέσεώς του, καθόσον πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις τοῦ υἱοῦ μετὰ τοῦ πατρός, ὃν ἀντίθετον εἰς τὰς αἰρετικές αὐτοῦ δοξασίας, τὸ ἀπέκοψε ἐκ τῶν πρακτικῶν τούτων, τὰ ὅποια συνέλεξαν εἰς μίαν συλλογὴν. Ἐπομένως ἀκριβῶς ἐξετάζοντες τὸ πρᾶγμα βλέπομεν ὅτι ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ Σαβίνου ἐπισκόπου τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας δὲν εἶναι συλλογὴ κανόνων, ἀλλ' εἶναι συλλογαὶ δογμάτων πρὸς διαστροφὴν μᾶλλον τοῦ δόγματος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, σήμερον πλανῶνται οἱ λέγοντες φυσικῶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ ἀρχαιοτάτη κανονικὴ συλλογὴ εἶναι αὕτη ἡ τοῦ Σαβίνου ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Θράκης.

«Ἦδη εἶδομεν, ὅτι τὸ περιεχόμενον ταύτης τῆς συλλογῆς δὲν εἶναι κανόνες, ἀλλὰ δογματικά, καὶ δογματικὰ διεστραμμένα, μόνη λοιπὸν, δι' ἡμᾶς μὴ γινώσκοντας ἄλλην ἀρχαιοτέραν κανονικὴν συλλογὴν, μόνη δι' ἡμᾶς αὕτη ἡ συλλογὴ ἡ τοῦ Στεφάνου τοῦ Ἐφεσίου εἶναι ὡς ἡ ἀρχαιοτέρα πασῶν. Αὕτη συνετάχθη, σημειώσατε καλῶς, ἤδη πρὶν ἢ οἱ κανόνες τῶν ἐν Σαρδικῇ συνόδῳ λάβωσιν ἰσχὺν καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἄρα συνετάχθησαν πρὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχηνοῦ, ὅστις πρῶτον παρίσταται ἐν τῇ Ἀνατρλικῇ ἐκκλησίᾳ ὡς παραδεξάμενος τοὺς κανόνας τούτους τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἰς τὰς συλλογὰς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

«Ἐἶπομεν ἐν τῇ παρελθούσῃ συνεδριάσει, ὅτι *ἡ πρώτη ἡμῖν γνωστὴ συλλογὴ τῶν κανόνων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἶναι αὕτη τοῦ Στεφάνου ἐπισκόπου τινος τῆς Ἡρακλείας ἐν Θράκῃ ἐνθυμείσθε* εἶπον, ὅτι τινὲς φρονοῦσιν ὅτι ὑπῆρξέ τις ἀρχαιότερα τοιαύτης ἡ τοῦ Σαβίνου, πλὴν ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ Σαβίνου, ὡς εἶπον, δὲν εἶναι κανονικὴ συλλογὴ, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον συλλογὴ δογματικὴ, δογματικῶν τινῶν ἀξιωματῶν καὶ τούτων μάλιστα διεστραμμένων ἐναντίον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως χάριν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ὅστις ἦν νὰ προαγάγῃ τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου.

Τούτου ἔνεκεν λοιπὸν ἐν ἐλλείψει γνώσεων ἡμῶν περὶ ἀρχαιοτέ-

ρας *θεωροῦμεν αὐτὴν τὴν συλλογὴν τοῦ Στεφάνου ὡς ἀρχαιοτέραν*. Ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ Στεφάνου φαίνεται οὕσα ἀρχαιοτάτη καθόσον ἐν αὐτῇ ἤδη οἱ κανόνες τῆς Σαρδικῆς δὲν ἐμπεριέχονται· συνετάχθη λοιπὸν αὕτη ἡ συλλογὴ τοῦ Στεφάνου πρὶν εἰσαχθῶσιν εἰς τὰς κανονικὰς συλλογὰς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας οἱ κανόνες οὗτοι τῆς Σαρδικῆς, ἄρα βεβαίως πρὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχηνοῦ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀμέσως ἢ σύναξις αὕτη τοῦ Στεφάνου ἀπῆλαυσε πολλῆς ὑπολήψεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἐκ τῆς μεγάλης χρήσεως, ἐκ τῶν συμπληρωματικῶν προσθηκῶν εἰς τὸ ἀρχικὸν κείμενόν των καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἤδη ὑμῖν ὑπομνήματος τοῦ Ἀριστηνοῦ.

Κυριακὸς 449 - 451 (X, Αμ)

Τοῦτον κατὰ τὴν Δ' οἴκουμ. σύνοδον ἀπόντα ἀντιπροσωπεύει ὁ Βίζης *Λουκιανός*, «ἐπέχων τὸν τόπον Κυριακοῦ ἐπίσκοπου Ἡρακλείας Θράκης καὶ ὀρίσας ἅμα τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ ἐπὶ τῇ καθαιρέσει Διοσκόρου ὑπέγραψα» (Νέα Σιών, ΛΕ', 251).

Οὕτως ἔχουσιν αἱ πηγαί, ἃς ἔχω ὑπ' ὄψιν. Ἀλλὰ παραδόξως ἄλλο ὄνομα ἄνομα ἀναγράφουσιν αἱ λατιν. πηγαί, ἃς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ ἐκδότης τῶν «Πατριαρχικῶν ἐγγράφων» (Γ', σ. 933 - 994), καὶ ἵνα ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὸν σκοπὸν τῆς παρενθέσεως τοῦ λατ. ὀνόματος καταχωρίζω ὀλόκληρον τὴν σημείωσιν: «Ὁ πάπας Ἰνοκέντιος Α' εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις ἀνεγνώρισε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε'. ἑκατονταετηρίδος τοὺς μητροπολίτας Θεσσαλονίκης Ἀνύσιον καὶ Ροῦφον Βικαρίους του, ἐλπίζων διὰ τοῦ προσχήματος τούτου νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐξολισθαινοῦσαν τῶν χειρῶν των δικαιοδοσίαν τῶν ἐπισκόπων τῆς παλαιᾶς Ρώμης ἐπὶ τῶν χωρῶν τοῦ ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ· τὸ παράδειγμα δὲ τοῦτο ἐπηκολούθησαν καὶ ἕτεροι πάπαι, καίπερ καὶ αὐτὸς ὁ Le Quien ὁμολογεῖ, ὅτι αἱ τοιαῦται ἀναγνωρίσεις δὲν ἦσαν οὔτε συνεχεῖς οὔτε σταθεραί, ἀλλὰ προσωπικαί «*gursurn que auctoritatem hanc (τοῦ βικαρίου) non Thessalonicensi sedi alligatam esse, personalem inquam fuisse non realem, ut ajunt (Oriens christianus, 7 - 8)*. Τοῦτον ὅμως τὸν τίτλον Βικαρίου καὶ Ληγαταρίου τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης ἐν μιᾷ μόνῃ εἰδικῇ περιπτώσει, ἐν τῇ ὑπογραφῇ δηλ. τῶν ὄρων τῆς ΣΤ' οἴκουμενικῆς συνόδου παρίσταται φέ-

1. Χειρογρ. σ. 418 - 422 πρβλ. «Ἐκκλησ. δίκαιον» Μίλας, μετάφρ. Μελ. Ἀποστολοπούλου, σ. 232.

ρων ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωάννης καὶ δὴ ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων ἐπισκόπων, ὅπως ἐν τῇ Δ' οἰκουμενικῇ συνόδῳ τὸν τίτλον τοῦτον ἔφεραν, ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων καὶ ὁ Κῶου Ἰουλιανός· ἐνῶ ἐν τῇ αὐτῇ Δ' συνόδῳ ὁ ἀντιπροσωπεύων τὸν ἀπόντα μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἐπιπέσιον ἐπίσκοπος Ἡρακλείας τῆς Μακεδονίας Κουϊντίλος οὐδεμίαν μνείαν τοῦ Βικσριάτου τούτου ἐποιήσατο, καθὼς καὶ ἐν τῇ Ε' οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἐνθα καὶ πάλιν τὸν τόπον τοῦ ἀπόντος Θεσσαλονίκης Ἡλία ἐπεῖχεν ὁ τῆς αὐτῆς πόλεως Ἡρακλείας ἐπίσκοπος Εὐμένιος ρητῶς σημειώσας, ὅτι ὑπέγραφε δι' ἑαυτὸν καὶ δι' ἐκεῖνον. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι, ὅτι οἱ μητροπολίται Θεσσαλονίκης δὲν ἐνηשמένιζον λίαν τὸν τίτλον τοῦτον· διότι ὁ πάπας Μαρτίνος ἐλέγχει πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν Θεσσαλονίκης Παῦλον (640) ὡς «οὐχ ὁμολογήσας ἑαυτὸν διὰ τῶν οἰκείων γραμμάτων ὡς ὑποκείμενον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ θρόνῳ Βικάριον» (Μήλια, Πρακτικά συνόδ. Β' 428).¹

Ἰωάννης Β', 459 (X, Αμ)

Ἀναφέρεται παρὰ *Μήλια* (II, σ. 241) καὶ εἰς συνοδικὴν ἐγκύκλιον τοῦ πατριάρχου Γενναδίου «πρὸς ἅπαντας τοὺς ὀσιωτάτους μητροπολίτας καὶ τὸν πάπαν τῆς Ρώμης».²

Θεόφιλος Α'. 522 - 578 (X, Αμ, Ἡλ. Ἀλ.)

Ὑπάρχει ὑπογεγραμμένος εἰς τὴν ἐν ἔτει 518 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ ἐν Κ/πόλει συγκληθεῖσαν τοπικὴν σύνοδον.³

Ἰωάννης Α' 520 (X, Αμ)

Βλ. Παπαρρηγοπούλου Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τομ. Δ', σ. 21 τῆς α' ἐκδόσεως.

Κωνσταντῖνος 536 - 553 (X)

Οὗτος παρευρέθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ συγκληθεῖσαν Ε' οἴκουμ. σύνοδον τῷ 553.⁴

1. Μήλιας, Π., σ. 41 - 42 βλ. Gams, Series episcoporum ecclesiae catholicae. Ratisbonae 1873.

2. Parthey σ. 325.

3. Βλ. Gams.

4. Μήλιας II, σ. 258,601.

Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην ἀναφέρεται καὶ Εὐμένιος τῆς Ἡρακλείας τῆς Μακεδονίας ἀντιπροσωπεύων τὸν ἀπόντα Ἡλίαν Θ' / νίκης (βλ. Πατρ. ἔγγρ. Γ', 934 σημ.).

Μεγέθιος (Αμ)

Ἀναφέρεται ὑπὸ Labbeus τόμ. Α', σ. 15 τοῦ Concilia, Venetiis.

Θεόφιλος Β', 570 (X)

Ἰωάννης Γ', 569 - 588

Οὗτος ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Le Quien, τόμ. Α', σ. 1107.

Θωμᾶς Α', 616

Βλ. *Κωνσταντίνου Οἰκονόμου* τοῦ ἐξ οἰκονόμων. Περί τῶν Ὁ ἔρμηνευτῶν, τόμ. Δ', σ. 837.

Σισίνιος 680

Οὗτος παρευρέθη εἰς τὴν κατὰ τῶν Μονοθελητῶν ὑπὸ *Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου* συγκληθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 680 σύνοδον οἰκουμενικὴν τὴν ζ' ἐνθ' ὑπογράφεται «ἐλέω Θεοῦ ἐπίσκοπος Ἡρακλεοτῶν, μητροπόλεως τῆς Εὐρωπαϊῶν ἐπαρχίας»¹

Ἀνώνυμος 755

Ἀναφέρεται ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου βλ. Le Quien Π. σ. 1197.

Δέων Α', 783 - 806 (X, Αμ)

Οὗτος παρέστη εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ τὸ β' συνελθοῦσαν οἰκ. σύνοδον τῷ 787.² Κατὰ τὴν τοῦ πατριάρχου *Νικηφόρου* Α' χειροτονίαν τελεσθεῖσαν τὸ Πάσχα ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ κατὰ τὴν κυριώνυμον ἡμέραν συνελειτούργησαν τῷ *Λέοντι* τούτῳ οἱ μητροπολίται Καισαρείας καὶ Θεσσαλονίκης (*Γεδεῶν* Πατρ. πίν. σ. 282). Σώζεται δὲ

1. Μήλιας II, σ. 530,652, 887,929.

2. Migne Patr. gr. 98, στ. 195.

καὶ ὑπομνημάτων : «ιβ' Ἀπριλίου 806 χειροτονία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως **Νικηφόρου Α'** ὑπὸ **Νικολάου** τοῦ πρωτοθρόνου μητροπολίτου Καισαρείας . . . συλλειτουργούντων αὐτῷ **Δέοντος** τοῦ μητροπολίτου τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας καὶ **Θωμᾶ** μητροπολίτου Θεσσαλονίκης». ¹

Γρηγόριος 787 Α'.

Βλ. **Μήλια** ἐνθ' ἄνωτ. Β', σ. 728,

Ἰωάννης Δ', 857 - 869 (X, Αμ.)

Οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ **Φωτίου** συγκροτηθεῖσαν τῷ 858 σύνοδον. ² Ἐν ταῖς ἀποστολαῖς αὐτοῦ ὑπάρχουσι τρεῖς ἡρμῆ—ρμθ' καὶ ἡ σκθ' ἀπευθυνόμεναι τῷ «**Ἡρακλείας Ἰωάννη**». ³ Φρονῶ ὁμῶς ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐστάλησαν πρὸς τὸν Ἡρακλείας τῆς Ποντικῆς, διότι ἐν τῇ πρώτῃ γράφει : «Ἀπολοφύρη τὰ σά, ὅτι τὰ ἡμέτερα ἀγνοεῖς· εἰδ' ἃ πάσχομεν, ἦρεις καὶ πρὸς οἴους ἄθλους καθ' ἐκάστην ἀποδύμεθα, ἄμα ἂν σε λιπεῖν τὸ τάς σὰς ἐξαριθμεῖν καὶ θρηνεῖν συμφοράς». Ταῦτα μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ ἀποδέκτης εὐρίσκετο μακρὰν καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συμβαινόντων ἐν Κ/πόλει, καὶ δὴ ἐν ἐπαρχίᾳ ἀναστατουμένη ὑπὸ ἐπιδρομέων' καὶ τοῦτο προσμαρτυρεῖ ἡ ἐπιγραφή τῆς τρίτης ἐπιστολῆς : «Ἰωάννη μητροπολίτη Ἡρακλείας, τῆς ἐπαναστάσεως τῆς κατὰ τὴν Ἀρμενίαν συνισταμένης», ἐνθα προστίθησιν : «Πῶς οἶει τὴν πόλιν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτούς, εἰ βούλει δέ, καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τηλικούτῳ διακεῖσθαι πάθει»; Ταῦτα ἀντιτίθενται καὶ πρὸς μεμαρτυρημένον γεγονός, ὅτι ὁ Ἡρακλείας σπανίως ἀπεμακρύνετο ἐκ Κ/πόλεως. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν συνοδικῶν προκύπτει ὅτι ὁ Ἡρακλείας Θρακεὺς ἀνήκεν εἰς τὴν παράταξιν τῶν φίλων τοῦ **Φωτίου**, διότι οὗτος δὲν ἐχειροτονήθη ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Συρακουσίων **Γρηγορίου** τοῦ **Ἀσβεστᾶ**. ⁴ Ἐν τούτοις διαρρήδην διακρίνεται τοῦ συνωνύμου «καὶ ἐτέρου Ἡρακλείας». Παρευρέθη οὗτος καὶ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 869 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου **Ἰγνατίου** συγκληθεῖσαν ἐν Κ/πόλει τοπικὴν σύνοδον, ἣν οἱ παπισταὶ ὀγδόην ἀποκαλοῦσιν, ἥτις αὐτὸν μὲν ἀνεγνώ-

1. Ἐκκλησ. Ἀληθ. τομ. ΙΘ' σ. 104.

2. Βλ. Γ. Α. Μαυροκορδάτου. Περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1852, σ. 72.

3. Ἐκδ. Βαλέττα, Λονδίνον 1864, σ. 486, 543 (βλ. προλ. μζ', ρκδ') καὶ 886.

4. Βλ. Βαλέτταν ἐνθ' ἄνωτ. σ. 28 - 29, 35.

ρισε νόμιμον πατριάρχην, τὸν δὲ **Φῶτιον** εἰς ἔξορίαν κατεδίκασεν, καὶ μετὰ δεκαετίαν εἰς τὴν τοῦ 879 μεγάλην σύνοδον, ἣτις ἀποκηρύξασα τὰ ὑπὸ τῆς προηγουμένης ἀποφασισθέντα τοῦτον ἐδικαίωσε καὶ ἀπεκατέστησεν ὡς κανονικὸν πατριάρχην.¹ Οὕτω τὸ συνοδικὸν διαλαμβάνει: «Προκαθεσθέντων τῶν εὐσεβεστάτων . . . βασιλέων . . . καὶ τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν . . . συγκαθεσθέντων **Προκοπίου** Καισαρείας-Καππαδοκίας, **Ἰωάννου** Ἑρακλείας». ² Ἐν ταύτῃ ἐπειδὴ ὁ σφοδρὸς τοῦ **Φωτίου** ἀντίπαλος Σμύρνης **Μητροφάνης** προσκαλούμενος ν' ἀπολογηθῆ διατὶ ἐπιμένει εἰς τὴν πλάνην καὶ δὲν προσέρχεται τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἤρνεϊτο οἱ μὲν τοῦ πάπα **Ἰωάννου** Η' ἀντιπρόσωποι προὔτειναν ὅπως ἀφορισθῆ, ἡ δὲ σύνοδος ὄρισασα διὰ κανόνος κατὰ τῶν δυστροπούντων ἀποστέλλει τὸ τελευταῖον ἐπιτροπὴν ὅπως πείσῃ αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἀποτελεσθείσης ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Ἀγκύρας **Δανιὴλ** καὶ Νικομηδείας **Γεωργίου** πρόεδρος ἦν ὁ Ἑρακλείας **Ἰωάννης** (κατὰ τὸν **Βασίλειον Γεωργιάδην** τὸν ἀποθανόντα οἴκουμ. πατριάρχην). ³ Ἄλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἔχομεν καὶ ἕν περιέργον φαινόμενον, τὰς διπλογραφίας π.χ. δις ἐν τῷ συνοδικῷ ἀναφέρεται:

«Εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν ἀρχιερέων διπλοὶ οἱ τῆς Ἑρακλείας **Ἰωάνναι**, **Ζαχαρίας** Ἀντιοχείας—**Γεώργιος** Ἀντιοχείας, Παῦλος Λαοδικείας—**Θεόδωρος** Λαοδικείας, **Θεόδωρος** Νικαίας, **Γρηγόριος** Ἑρακλείας . . . ⁴ **Βασίλειος** Ἀρκαδιουπόλεως—**Συμεὼν** Ἀρκαδιουπόλεως». ⁵ Τὸ χωρίον τοῦτο διευκρινίζεται ἐκ τῶν κατωτέρω σ. 161: «Ἐν ταύτῃ τῇ ὑπογραφῇ μετὰ τὸν Καισαρείας **Προκόπιον** καὶ τὸν Ἐφέσου **Προκόπιον** δύο **Ἰωάνναι** Ἑρακλείας μητροπολίται ὑπέγραψαν καὶ δύο Ἀντιοχείας μητροπλίται, **Ζαχαρίας** καὶ **Γεώργιος**». Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῆ, εἰμὴ ὅτι ἐκάστη μερὶς εἶχε ἰδίους μητροπολίτας, ἦτοι ἄλλον οἱ Ἰγνατιανοὶ καὶ ἄλλον οἱ Φωτιανοὶ, οἵτινες, ὅταν ἐν τῇ τελευταίᾳ συνόδῳ ἠνώθη ἡ ἐκκλησία προσήλθον ἔλοι ὁμοῦ καὶ ὑπέγραψαν ⁶ ἄλλ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς μετὰ τὸν Ἑρακλείας Θράκης

1. Μήλια II, σ. 923, Γ. Στεφ. Καραθεοδωρῆ, Παπιστικοὶ ἔλεγχοι τόμ. Β', σ. 370.

2. Φωτίου . . . τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπομνημάτιον, καὶ ἄλλα τινὰ πονημάτια . . . ὑπὸ Α. Παπαδ. Κεραμέως, Πετρούπολις 1392, σ. 162.

3. Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', σ. 516.

4. Ὁ Κεραμεὺς ὑποσημειοῦται ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὸ κενὸν 11 στοιχεῖα ἔλλείπουσιν καὶ καθ' ἡμᾶς ταῦτα εἶναι: «τῆς Ποντικῆς».

5. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 143.

6. Βλ. τὸ ΙΑ' κεφ. Περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας § 8, 12.

καὶ τὸν Ἡρακλείας β' Μακεδονίας *Ἰωάννην* ὑπογεγραμμένον. (Πρακτ. Συν. Β' σ. 929). Τοῦτου ἕνεκα ἔσμεν ὑπόχρεοι ν' ἀναγράψωμεν καὶ τὸν ἕτερον Ἡρακλείας Ἰωάννην :

Ἰωάννης Ε' 879 - 889

Οὗτος ἦν ἐκ τῶν ὑπερμάχων τοῦ Φωτίου κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν ἀγώνων περίοδον, ἐνῶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ ὑπῆρξε φανατικὸς Ἰγνατιανὸς καὶ συμπίπτει κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν ὁμώνυμον Ἡρακλείας τῆς Ποντικῆς.

Δημήτριος Θ' - Ι' αἰῶνος, 905 (X)

Οὗτος ὑπὸ τοῦ καθ. *N. Βέη* τάσσεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος.¹

Φώτιος 895 - 925

Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ πατριάρχου *Νικολάου Α'*, ὅστις Βιενναίῳ κώδικι, ρh11. 324, φ. 19β γράφει: «*Γρηγορίῳ* Ἐφέσου καὶ Φωτίῳ Ἡρακλείας οὖσιν ἐν ἔξορίᾳ». ² Φαίνεται ὅτι ἐκ μέρους τῆς βασιλείας ἐτιμωροῦντο καὶ διὰ τοῦτο διὰ θερμῶν λόγων παρηγορεῖ αὐτοὺς ὁ πατριάρχης.

Ἰωάννης ς', 920

Ἐν συνοδικῇ περὶ γάμων ἀποφάσει ταῦ ἔτους 5ψκη' ἰνδ. ἡ «τέταρτον γάμον μηδενὶ τολμᾶσθαι» ὑπογράφεται ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μητροπολιτῶν πρῶτος «*Ἰωάννης Ἡρακλείας*».³

Ἀναστάσιος 933 (X, Αμ.), 945 - 956

Ἡ τελευταία χρονολογία διαμνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Paul Mass ἐν Byg. neugr. Jahrbücher, τόμ. III, 1922, σ. 334 καὶ ὑπὸ *I. Σανκελίωνος* (ἐν Δελτίῳ ἱστορ. καὶ ἔθνολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Α', σ. 657 καὶ Β', γράμματα τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Α' πρὸς αὐτὸν διὰ τὸν νεαρὸν πατριάρχην Θεοφύλακτον σ. 38 - 48) ἡ δὲ β' χρο-

1. Ἐγκυκλ. Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, τόμ. Δ', σ. 487.

2. Migne Patr. gr. 111, ἀρ. ρλβ', στ. 350.

3. Ἐν κώδικι Μετεώρων 79, τοῦ ΙΕ' αἰῶνος φ. σμζ'. Νομοκάνων.

νολογία βεβαιούται ὑπὸ τοῦ χρονογράφου *Δωροθέου* σ. 352.

Ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ *Ρωμανὸς ὁ Δεκαπηνθὸς* ἠθέλησε ν' ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν πατρ. θρόνον τὸν ἐκκαίδεκαετῆ βασιλόπαιδα *Θεοφύλακτον* ὁ *Ἀναστάσιος* ἀντενάχθη σθεναρῶς, καίτοι ἡ ἱερά σύνοδος ἐξηναγκάσθη εἰς ὑποχώρησιν. Τότε κελεύσει αὐτοκρατορικῇ *Θεόδωρος Δαφνοπάτης*, ὁ Πατρίκιος ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν «*Ἀναστασίῳ* μητροπολίτῃ Ἑρακλείας δυσανασχετοῦντι ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ κυροῦ *Θεοφυλάκτου*, τοῦ υἱοῦ *Ρωμανοῦ* βασιλέως τοῦ γέροντος», ἀλλ' οὔτε αἱ παροτρύνσεις οὔτε αἱ ἀπειλαὶ ἐκλόνισαν τὸ θάρρος τοῦ λαμπροῦ ἱεράρχου, ὥστε ἐξηναγκάσθη ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τοῦ πάπα διὰ τὴν χειροτονίαν.¹

Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ *Ρωμανοῦ Κωνσταντίνος Ζ'* ὁ *Πορφυρογέννητος* θέλων ν' ἀπαλλαγῇ τῶν υἱῶν ἐκείνου συμβασιλευόντων αὐτῷ δι' *Ἀναστασίου* τοῦ Ἑρακλείας καὶ *Βασιλείου* τοῦ Καισαρείας ἀποκείρει αὐτοὺς μοναχοὺς κατὰ τὸν *Κεδρηνόν*.²

Οὗτος ἦν ἐκ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς τοῦ *Πορφυρογεννήτου* ἀπόφοιτος ἴσως καὶ καθηγητῆς τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναδειχθείσης Ἀκαδημίας τῆς Μαγναύρας, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ συγχρόνου ἐπιστολῆς ἀπευθυνομένης αὐτῷ.³

Νικηφόρος 956 (ἸΑλ), 959 (Χ)

Ἐν τοῖς χρόνοις τούτου ἔχομεν ἀναστολὴν τοῦ προνομίου τοῦ Ἑρακλείας διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ πατριάρχου *Πολυεύκτου*, ὅπερ λίαν δυσμενῶς ἐσχολιάσθη ὑπὸ τῶν χρονογράφων. Οὗτοι ψέγουσι τὸν *Πορφυρογέννητον*, διότι κωλύσας τὸν *Νικηφόρον*, ὡς δυσμενῶς αὐτῷ διακεείμενος, νὰ χειροτονήσῃ τὸν ἐνάρετον πατριάρχην, καὶ ἀνατεθείς τὴν χειροτονίαν εἰς τὸν διαβόητον Καισαρείας *Βασίλειον*, τὸν Χοιρινὸν ἐπικαλούμενον, ἔδωκε τὸν δόσιμον τοῖς φιλοσκώμοσιν νὰ διασύρωσι τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός. *Τοῦτο μαρτυρεῖ πόσον ἐπιβεβλημένα ἦσαν τὰ προνόμια τοῦ Ἑρακλείας καὶ πᾶσα παραβίασις αὐτῶν ἐθωρεῖτο ὡς ἔγκλημα καθοσιώσεως κατὰ τῶν καθεστῶτων τῆς ἐκκλησίας*, ἡ δὲ χειροτονία ὑπ' ἄλλων ἐχαρακτηρίζετο

1. Περὶ τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν πατριαρχείων σκανδάλου διεξοδικῶς πραγματευόμεθα εἰς τὸ ΙΑ' κεφάλαιον, περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας 8, ιζ'. Ἡ ἐπιστολὴ διεσώθη ἐν Πατρ. κώδικι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος βλ. Ἀθήναιον Τόμ. Θ' σ. 285.

2. Σύνοψις Ἱστοριῶν II σ. 324 Βόννης βλ. *Le Quien* II στ. 1110.

3. Φωτικός βιβλιοθ. II. σ. 110 · 251.

ὡς «ἀκανόνιστος χειροθεσία», ὡς γράφει ὁ Ζωναρᾶς. ¹ Ὁ δὲ Κεδρηνὸς λέγει μὲν τὴν αἰτίαν τῆς ἀπαγορεύσεως, ἀλλ' ἀορίστως: «*Νικηφόρος* γὰρ ὁ τῆς Ἡρακλείας πρόεδρος τῷ βασιλεῖ κατά τι προσκεκρονκῶς οὐ συνεχωρήθη τὴν χειροθεσίαν ποιήσασθαι». ²

Τούτου σῶζεται «λουτροῦ ἔπαινος», ὅπερ ἀνωνύμως ἐξέδοτο ὁ Cougny τῷ 1890 ³ ἐκ τοῦ III τόμου τοῦ Bandini (Catal. codicum bibl. laurentianaе σ. 18). Ἄλλὰ τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶναι ἐν μέρει ἀπόσπασμα τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ψελλοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ Ideler. ⁴ Κατὰ τὸν Κεραμέα, ὅστις ἐδημοσίευσεν αὐτὸ ἐκ τῆς πατριαρχ. ἱεροσολ. βιβλιοθήκης, κῶδ. 276, φ. 135, οἱ πρῶτοι 14 ὑπάρχουσι παρὰ τῷ Ψελλῷ ὑπὸ τινὰς διαφορὰς λεκτικὰς. Ἐχει τὸ λαμβικὸν ἐπίγραμμα ὧδε:

Πολλῶν τὸ λουτρον ἀγαθῶν δωρημάτων,
 χολῆς περιττὸν ἐκκενᾶ τῶν ἐγκάτων
 καθαίρει ῥύπους κνησιμονὰς ἀναστέλλει, ⁵
 ὠτων καθαίρει τῆς ἀκοῆς τοὺς πόρους, ⁶
 μνήμην φυλάττει, τὴν λήθην ἐκδιώκει.
 τρανοὶ δὲ τὸν νοῦν πρὸς νοήσεις ἐνθέουσ,
 τὴν γλῶσσαν εὐκίνητον πρὸς λόγους φέρει,
 τὴν βλεπτικὴν αἴσθησιν ὀξύνει πλέον
 (τοῦτο γὰρ εὔρε *Σολομῶν* εὐμηχάνως)
 θυμηδίαν τε καὶ παράκλησιν φέρει
 τοῖς εὐσεβῶς μάλιστα τούτῳ χρωμένοις.
 Λούσασθε τοῖνον εὐλαβῶς καθὰ θέμις,
 μὴ σπαταλικῶς (καὶ γὰρ ἐγγὺς ἦ κρίσις)
 ἀλλ' ὡς εὐλαβεῖς φαρμάκῳ κεχρημένοι
Νικηφόρος γὰρ πρόεδρος Ἡρακλείας
 πρὸς πᾶσιν ἄλλοις λουτρον ἐξωραίσας
 προύθηκε πᾶσι χαρμονήν, εὐεξίαν. ⁷

1. Βλ. Κεφ. ΙΑ', περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας § 8, ιη'.

2. Ἐνθ' ἀνωτ. II, 336 βλ. περαιτέρω Migne Patr. gr. τόμ. 122, στ. 69 Μελετίου, ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Β', σ. 352. Ἐκκλ. Ἀληθ. Ε'. σ. 52. Γεδεών Πατρ. πίν. σ. 307.

3. Βλ. Epigramm. anthol. palatinae, III. σ. 317. ἀρ. 158.

4. Medici et physici minores I, σ. 193, ὅπερ ψευδονύμως ἀπεδόθη τῷ Ψελλῷ, ἀφοῦ ὁ Νικηφόρος εἶναι προγενέστερος αὐτοῦ.

5. Ideler καταστέλλει.

6. Ideler: «καὶ ὠτων καθαίρει τοὺς δυσηκόους πόρους κτλ.»

7. Ἐδημοσιεύθη παρὰ Κεραμέως ἐν Βυζαντ. χρονικοῖς Πετροπόλεως, τόμ. I, 1896, σ. 135 - 140.

Ἐκ τοῦ διδακτικοῦ περιεχομένου, ὡς ἤρμοζεν εἰς τὸ στόμα ἱεράρχου, φαίνεται, ὅτι τὸ λουτρὸν ἦν παρά τινι ναῶ, ὡς σύνηθες παρά Βυζαντινοῖς.

Ἰγνάτιος 987 Α΄.

Βλ. acta et dipl. patr. ὑπὸ Müller - Miklosich IV σ. 312.

Βασίλειος (Ἰωάννης Ζ΄.) 997 (X, Αμ).

Οὗτος ἠκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου Β΄ καὶ μετέσχεν ὡς συνοδικὸς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐκτεθειμένων διατάξεων. Ὑπογράφει εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Σισινίου τόμον «περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δύο ἀδελφοὺς ἐξαδέλφας δύο». ¹

Μελέτιος Α΄, 1030

Βλ. Ficker, Erlasse des Patriarchen von Konstantinopel Alexios Studites ἐν Festschrift der Universität, Kiel 194 σ. 19 - 26.

Θεόφιλος Β΄, 1071

Οὗτος ἀναφέρεται ἐν μολυβδοβούλλῳ τῆς μονῆς Ἰβήρων Ἰνδικτ. Θ΄, ὅτε συνήλθε μετὰ τοῦ Σάρδεων Ἰωάννου «προστάξει δεσποτικῇ ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ Ἰωαννικίου τοῦ ὀσιωτάτου μοναχοῦ καὶ μεγάλου οἰκονόμου τῆς ἀγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας . . . παρόντων καὶ τῶν χαρτουλαρίων . . . περὶ τῆς γεγонуίας ἀμφιβολίας ἐνεκεν τοιούτων τινῶν μέσου τῶν τε μοναχῶν τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ τοῦ μέρους τοῦ προσταείου τοῦ *Εὐνούχου*». ²

Ὑπήρξε γονιμώτατος συγγραφεύς. Διὰ τὴν ἐξαίρετον πολυμάθειαν ἐκαλεῖτο φιλόσοφος, χωρὶς ἢ λέξις νὰ ἔχη τὴν σημασίαν τοῦ τιμητικοῦ τίτλου ἢ ὀφθικίου, ὅπερ ἀπενεμεῖτο εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς λογίους ἄνδρας καὶ ὑπατος τῶν φιλοσόφων. Θεωρεῖται ὡς σπου-

1. Βλ. Ράλλη - Ποτλή Σύνταγμα κτλ. τόμ. Ε΄, 11 - 19 ἐν κώδ. Vin-dob, Jur. 11 (ἔτους 1911): Ἀπόφασις συνοδικῆ τῶν ὀσιωτάτων μητροπολιτῶν Λέοντος ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας, Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Ἡρακλείας κτλ. ἐπὶ Σισινίου (Echosd'ouent) . . . ἐκδοθεῖσα ἐν ἔτει ρΦΕ΄ ἀρχῆ: ἵνα δὲ σαφέστερον (τομ. 35, 1936, σ. 90).

2. Ἐδμοσιεύθη ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν ἑλληνικοῖς, τόμ. Β΄, 1929, σ. 472.

δαιότερος μετὰ *Κοσμᾶν τὸν Ἱεροσολυμίτην σχολιαστῆς τῶν ἔργων Γρηγορίου τοῦ Νανζιανζηνοῦ*. Πλὴν τῶν εἰρημένων ἐσχολίασεν ἑλληνιστί ὡς *Νικῆτας Σερρῶν* καὶ δύο λόγους (Migne 36, στ. 933 - 985), λατινιστί δὲ διαφόρους ἄλλους (Migne 127, 1177 - 1480· βλ. *Δωροθέου Σχολαρίου* Κλειδα Πατρολογίας σ. 108). Πολλὰ τῶν σχολίων εἶναι ἔτι ἀνέκδοτα (Kumbacher ἔνθ' ἀνωτ. Α', 2/3). Ἄλλ' ὁ *Ἡρακλείας Νικῆτας* ἐγένετο πλέον τοῖς πᾶσι γνωστός ὡς ἐξηγησάμενος καὶ σχολιάσας τὰ ἀρχαῖκά ἔπη τοῦ Θεολόγου. Ταῦτα συνετάχθησαν ὡς γνωστόν, ὅταν ὁ *Ἰουλιανὸς* ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς χριστιανόπαιδας νὰ διδάσκωνται τοὺς ἐθνικοὺς ἑλληνας συγγραφεῖς καὶ δὴ τοὺς ποιητάς. Οὕτως, ἵνα μὴ διακοπῇ ἐν τοῖς σχολείοις ἡ παράδοσις, συνέταξεν ὁ ἅγιος πατήρ καὶ δεινὸς ὁμηριστὴς ἄνω τῶν 400 ἔμμετρα ποιήματα, ἐκτὸς τῶν ἐπιτυμβίων καὶ πολυπληθῶν ἐπιγραμμάτων, ἅπερ βλέπει τις εἰς τοὺς 2 ὀγκώδεις τόμους τῆς Πατρολογίας τοῦ Migne (37 καὶ 38). Πολὺς ἑλληνισμὸς ἐγκατεσπάρη εἰς τὰ ἔπη, ἀλλὰ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἢ γνώσις τῆς ἀρχαιότητος ἦν λίαν ἐλαττωματικὴ καὶ *ἐθωροῦντο ἀπορρητα ταῦτα*—ἔτι μείζον δι' ἡμᾶς τὴν σήμερον—Πρῶτος ὁ μέγας ὑμνογράφος *Κοσμᾶς ὁ Ἱεροσολυμίτης*, ὁ διδάσκαλος *Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ*, ἰδιαιτάτα ἠσχολήθη περὶ τὸ θέμα τοῦτο: «Συναγωγὴ καὶ ἐξήγησις ὧν ἐμνήσθη ἱστοριῶν ὁ θεῖος *Γρηγόριος* ἐν τοῖς ἐμμέτρως αὐτῷ εἰρημένοις ἕκ τε τῆς θεοπνεύστου γραφῆς καὶ τῶν ἕξωθεν ποιητῶν καὶ συγγραφέων» (τόμ. 38, στ. 339 - 679)· ὅθεν καὶ «φιλογρηγόριος» ἐκλήθη. Μετὰ 400 σχεδὸν ἔτη ἔγραψεν ὁ ἡμέτερος Ἡρακλείας, ὅστις εἰς τὸ ὄνομά του ἔχει διπλογραφίαν. «*Νικῆτα τοῦ καὶ Δαβίδ, δούλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ φιλοσόφου, ἐξήγησις τῶν ἀπορρητῶν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐπῶν*» (αὐτ. σ. 685 - 846). Παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἐξηγηταῖς τὰ ποιήματα ἐπιγράφονται λόγοι καὶ δὲν ἀκολουθοῦσι σειρὰν, ἀλλὰ λαμβάνουσι κατ' ἐπιλογὴν ἕκ τε τῶν δογματικῶν, ἠθικῶν κτλ.

Νικῆτας Α' 1066 - 1090

Ὁ ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων λογίων ἀρχιερέων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος *Νικῆτας ὁ Σερρῶν*, ὡς συνήθως λέγεται, ἤκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ *Κων. Δούκα* μέχρι τοῦ *Αλεξίου Κομνηνοῦ* δρὸν πρόσωπον καὶ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Μετὰ τοῦ πατριάρχου *Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου*, πρὶν ἢ συνεργασθῆ ὡς συνοδικὸς συνεδίδασκεν ἐν τῇ ὑπὸ τὸν

1. Βλ. Κων. Μπόνη, Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος κτλ. Ἀθήναι 1937, σ. 46.

Ψελλόν ἀνασταθείση ἐν Βυζαντίῳ Ἀκαδημία τῷ 1045 ἐπὶ **Κων. Μονομάχου**, ἐκεῖνος μὲν τὰ νομικά, αὐτὸς δὲ τὴν «ὀρθογραφίαν», ἦτοι τὴν γραμματικὴν ἣτις καὶ «Σχεδογραφία» ἐκαλεῖτο τότε. Εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ **Νικητα** ὁ **Ψελλός** γράφει «καὶ ὁ αὐτὸς ἀμφοῖν χῶρος τῆς διδασκαλίας ἦν, ἐκεῖνου μὲν τὸν τῆς ὀρθογραφίας, ἐμοῦ δὲ τὸν τῆς φιλοσοφίας θρόνον διέποντος, ἐφκειμεν δέ, ὁ μὲν σκιαγραφοῦντι, ἐγὼ δὲ ἐξεικονίζοντι τὸ σκιαγραφούμενον τέλειον...». ¹ Ἐκ τῶν γραμματικῶν ὁ **Νικητας** ὀρμηθεὶς ἀπέβη τῆς ἀγίας Γραφῆς ἐρμηνευτῆς ἄριστος, παραφράσας μὲν **Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου** τὰ ποιήματα καὶ τοῦ ἱαμβικοῦ τῆς Πεντηκοστῆς κανόνος ἐκπονήσας τὴν ἐξήγησιν σωζομένην ἐν κώδικι 260 (XV αἰῶνος) τῆς ἱστορ. καὶ ἔθνολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος φ. 234α σχολιάσας δὲ τὰ κείμενα τῆς Π. Διαθήκης ὡς βλέπομεν εἰς τὴν Σειράν τῶν πατέρων.

Ὡς μητροπολίτης Ἡρακλείας συνέταξε τὴν «Σειράν» εἰς τὸν Ἰώβ, εἰς τοὺς ψαλμούς, τοὺς 4 μεγάλους προφήτας, τὸν **Ματθαῖον**, **Μάρκον**, **Λουκᾶν** καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ **Παύλου**. Τούτων τὰς ἐκδόσεις βλ. παρὰ K u m b a c h e r (μετάφρ. Σωτηριάδου) τόμ. Α', σ. 428). Εἰς τὰ βιβλία τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου **Μιχαὴλ Καντανοῦζηνου** ὑπῆρχε καὶ «ἐρμηνεῖα εἰς τὴν ἐξαήμερον τοῦ Μωϋσέως μετ' εἰκόνων ἐπὶ μεμβράνης». ² Ὁ Jos Sickenberger ἐξέδωκε τοῦ Νικητα τὰς Σειράς εἰς τὸν Λουκᾶν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1902 :

«Die Lucas Katene des Nicetas von Heracleia» ἐκ σελ. VIII, 118 μετὰ σχολίων. Ἐν τῇ πατριαρχ. βιβλιοθήκῃ ὑπῆρχε περγαμηνὸς κώδιξ τῆς εἰς τὸν Ἰώβ «Σειράς» χρυσοῖς γράμμασι καὶ εἰκόσι κεκοσμημένος, ὡς λέγει ὁ **Ἀντώνιος du Verdrier** ἐν τέλει τοῦ Supplementum epitomes bibliothecal gesneriana Lugdunum σ. 97 - 99 (βλ. Ἑκκλ. Ἀληθ. Δ', σ. 567 καὶ χρονικὰ πατριαρχ. Ἀκαδημίας ὑπὸ **Γεδεών** σ. 128). Τοῦ Ἰώβ ὑπάρχει ἰδίᾳ ἔκδοσις : «Σειρά εἰς τὸν μακάριον Ἰώβ συλλεχθεῖσα ἀπὸ διαφόρων... ὑπὸ **Νικητα**... νεωστὶ μετατυπωθεῖσα σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν **Ἰωάννου Μαργαροπούρη** καὶ μετ' ἀκριβοῦς ἐπιμελείας διορθωθεῖσα παρὰ **Γεωργίου Χρυσσοφῶ** τοῦ ἐξ Εὐρίπου... ἐνετίησιν 1792». Εἰς τὴν Πατρολογίαὶν τοῦ Migne δὲν ὑπάρχει ἡ ἔκδοσις αὕτη. Μετὰ δύο λατινικὰς ἐκδόσεις τοῦ ἑλλην. κειμένου ἀρχικῆ ἔκδοσις ὑπὸ Patr. Junius ἐν Λονδίῳ 1637. Ἐντεῦθεν ἔλαβεν ὁ Migne Patr. gr. 93, 13-470 ἄλλ'

1. Σ ἄ θ α, Μεσ. βιβλ. Ε', σ. 93. 3 βλ. Ἑλληνομνήμονα τόμ. Ι', σ. 339.

2. Legrand «Reueil des poèmes historiques en grec vulgaires» Paris 1877, σ. 319.

ἔξεδοτο τὸν Ἰώβ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀλυμπιοδώρου. Πρόσθετες: (Νόμιμον (ἢ νομικόν) τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας», ὅθεν ἀντεγράφη τὸ ἐν Ράλλῃ Ποτλῆ Ε', 121 καὶ τὸ «Νόμιμον τοῦ Ἀρμενοπούλου». Ἐν ἡμετ. «Νομίμω», φ. 238α: «ἀπὸ χειρογράφου τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας ἔχοντες καὶ τὸ νόμιμον τοῦ Ἀρμενοπούλου». Ἐπιπλέον ὡς καὶ ἡ ἔπειτα ἔκδοσις αὐτοῦ δαπάναις τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας . . .

Τὰ ἔργα του ἀπαριθμεῖ ὁ *Ἄνδρ. Δημητράκοπουλος* ἐν τῇ «ἐκκλησιαστικῇ βιβλιοθήκῃ», σ. ε' - η καὶ «Ὁρθοδ. Ἑλλάς» σ. 9, ἐνταῦθα ὀνομάζει αὐτὸν καὶ Φιλόσοφον.

Ἐν Βατοπ. κώδ. 467: «*Νικήτα* Φιλοσόφου τοῦ καὶ Δαυίδ (;) ἐρμηνεῖα εἰς τὰ τετράστιχα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου» (βλ. Migne, 105, στ. 576).

Ἐπίσης καὶ ἕτερος Νικήτας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος γράφει: «Τοῦ Φιλοσόφου κυροῦ *Νικήτα ἐπισκόπου Δαδυβερῶν*. Ἐξήγησις τῶν ἐπῶν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου» (Migne, 105, στ. 577 - 582). Εἶναι προοίμιον, ὅπερ πιθανῶς ἀπεσπάσθη ἐκ τῶν «ἐξηγήσεων» τοῦ Ἡρακλείας, ὅπου λείπει. Περὶ τούτου γράφει ὁ *Φαβρίκιος* (Bibl. graec. VII, σ. 747 Harles) καὶ εἶναι ὁ Παφλαγῶν ἀκμάσας τὸν Θ' αἰῶνα, ἀποθανὼν δὲ μετὰ τὸ 880. Ἄλλ' ὁ *Φαβρίκιος* συγχέων τὰς δύο Ἡρακλείας γράφει περὶ τοῦ ἡμετέρου ἱεράρχου: ex episcopus Serrarum in Macedonia undecimo ad finem vergente floruit (VIII, σ. 431). Ἐνεκα τῆς ὁμωνυμίας ταύτης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου *Δαυίδ τοῦ Παφλαγῶνος* ἐξεδόθη ἡ «*Ἐξήγησις τῶν τετραστίχων καὶ μονοστίχων*», ἐν Βενετίᾳ τῷ 1563 καὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1575, μάλιστα τὸ κυροῦ ἐξέδωκαν ὡς ὄνομα Κύρου. Ὁ μετ' ἀγάπης ἐν τῷ παρόντι καιρῷ ἐργασθεὶς διὰ τὰ ἔπη τοῦ Γρηγορίου ἐλαίας ἡ Κυδωνιῶν τιτουλάριος μητροπολίτης *Ἀγαθάγγελος* ἔγραψεν ἰκανὰ ἄρθρα ἐν τῇ «Ὁρθοδοξίᾳ» ἀπὸ τοῦ 1939 καὶ ἐξῆς.

Τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ σεβ. Ἀγαθαγγέλου, ὅτι ὑπὸ τοῦ *Νικήτα* «σχολιάζονται 11 ἐκλεκτὰ ποιήματα (ἐν οἷς καὶ τὸ ΙΔ', τὸ ἀριστοῦργημα τῶν ἐπῶν *Γρηγορίου*, ὃ μετεποίησεν ὁ σχολιαστὴς καὶ εἰς πεζόν). Τοῦτον ἐμιμήθη καὶ ὁ Βιλεμαῖν (sic) καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν Γαλλικὴν («Ὁρθοδοξία» Κ', 1945, σ. 228) οὐδόλως εὐσταθοῦσιν. Ὁ *Villemaïn* ὄντως ἔχει ἐν τεμάχιον τοῦ ΙΔ' «περὶ φύσεως ἀνθρωπίνης» ποιήματος (Migne 37, στ. 755 - 765), ἀλλ' εἰς τὸν σχολια-

1. Ἐκ τοῦ ἡμετέρου ὑπ' ἀριθ. 5 τούτου Νομοκάνονος ἀνήκουσιν δὲλα σχεδὸν (πλὴν τῶν κανόνων) τὰ ἄλλα, ὅσα περιελήφθησαν ἐν τῷ «Συντάγματι» διότι τὸ χειρόγραφον εἶχε τότε ὁ ἐκ τῶν συντακτῶν Γ. Ράλλης κληρονομήσας αὐτὸ παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ὑδρας Γερασίμου Ράλλης.

στην δὲν βλέπω μεταποίησιν εἰς τὸ πεζὸν· κάμνει διεξοδικὴν μόνον ἔρμηνειαν, μείζονα παρὰ εἰς τὰ ἄλλα, δὲν εἶναι οὔτε μετάφρασις οὔτε παράφρασις, ἀκολουθεῖ καὶ οὗτος τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν καὶ τὸ τοῦ Θ)νίκης κλεινοῦ Εὐσταθίου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐρμηνεύει 7 μόνον ποιήματα (καὶ οὐχὶ 11) τὰ ἐξῆς : Περί ψυχῆς, διαθηκῶν, ἀρετῆς ἀνθρωπείας, φύσεως ἀνθρωπίνης, εὐτελείας καὶ ματαιότητος τοῦ κόσμου· ἔτι τὸ ἐπιγραφόμενον «Μακαρισμοὶ καὶ ὄροι πνευματ. βίου» καὶ «ἐξηγήσεις εἰς τὴν γνωμολογίαν τοῦ ἔπους, ἧς ἀκροστιχίς κτλ.» καὶ εἶτα «Ἐρμηνεῖα τῶν τετραστίχων» ἐν τέλει παράφρασις ἀνωνύμου τοῦ ἔπους «Περί τοῦ τί χρὴ ἀναγινώσκεσθαι βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Ν. Διαθήκης. Εἰς τοῦτο σύντομος ἡ ἔρμηνεα τοῦ Νικήτα.¹

Μετὰ τοῦ πατριάρχου *Σιφιλίνου* συνειργάσθη συνοδικῶς εἰς τὰς περὶ μνηστείας ἀποφάσεις, «ὅτι οὐδεμία ἐστὶ γάμου τε καὶ μνηστείας διαφορὰ εἰς σύστασιν τοῦ θεμιτοῦ καὶ ἔρρωμένου». ² πρῶτερον δὲ ὡς διάκονος τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας Σοφίας εἰς τὸ «ψηφίσματος ἴσον τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ *Ἰωάννου* πρὸς τινα μητροπολίτην περὶ κεκωλυμένων γάμων, ἐκτεθέντος παρὰ *Νικήτα* διακόνου καὶ χαρτοφύλακος ³, ὅπερ διαλαμβάνεται περὶ τοῦ ἐξ ἀγχιστείας γάμου ἐβδόμου βαθμοῦ ⁴. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ *Νικήτας* ἦν καὶ ἐγκρατὴς τῆς ἐκκλησ. μουσικῆς ⁵. Ὡς μελωδὸς συνέταξε κανόνας εἰς τὴν Θεοτόκον, τὸν Ἄγγελον φύλακα καὶ *Χριστόφορον* μάρτυρα κατὰ τὸν *Γ. Παπαδόπουλον* (Συμβολαὶ σ. 26). Ἐσχάτως ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Θεολογία» (τόμ. ΚΑ', 1950, σ. 354-389). «Ἐρμηνεῖα τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας *Νικήτα* εἰς τὸν λόγον περὶ φιλοπτωχίας τοῦ *Γρηγορίου Ναζιαζηνοῦ*» λίαν σπουδαῖος ἐκ τῶν 28 τοῦ Θεολ. σπουδαστηρίου μετὰ παραβολῆς εἰς τοὺς κώδικας 407 408 τῆς Ἐθν. βιβλιοθήκης ὑπὸ *Κ. Δυοβουνιώτου*. Τοὺς ὑπὸ τοῦ *Νικήτα* ἐρμηνευθέντας Λόγους τοῦ *Γρηγορίου* ἐκδεδομένους τε καὶ ἀνεκδότους καταλέγει ὁ *Δυοβουνιώτης* χωρὶς διὰ τοὺς ἀνεκδότους ν' ἀναφέρῃ τοὺς κώδικας

1. Migne patr. gr. 38, στ. 686, 700, 1712, 729, 745, 764, 777, 788 καὶ 842. Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν σχολιαστῶν, Λόγ. Ζ'—ΙΓ'. Ὁ ΙΔ' ἔρμηνεα τῶν τετραστίχων.

2. Μπόνη ἐνθ' ἄνωτ. σ. 151.

3. Κρούσιος ἐν Τουρκογραικία, σ. 489. Κρούμβάχερ, ἐνθ' ἄνωτ. Α', σ. 424, 432. Β', σ. 359· 363.

4. Ράλλη καὶ Ποτλῆ Ε', σ. 51· 51.

5. Θρακ. Δ'. 370. Περί τῆς τῶν τραγικῶν μιμήσεως βλ. P. S t o r p p e l, Quaestiones de G r e g o r i i N a z i a n z e n i poetarum scenicorum imitatione et arte medica. Rostock 1881.

(σ. 354-355) εἰμὴ ἀριθμούς, ὅπερ ὡς φαίνεται νὰ πράξωσιν οἱ μαθηταὶ του. Δὲν ἀναφέρει ὁμοίως καὶ τὸν κώδικα 35 τοὺς σκῆτας τῶν Καυσοκαλυβίων (Καταλ. σ. 42), ὅπου ἀναγράφω δύο λόγους, τὸν εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα α' λόγον ἐκδεδομένον καὶ τὸν ἀνέκδοτον ιγ'. «εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν τῆς χαλάζης πληγὴν». Ἐν τῷ βατοπ. κῶδ. 229, ΙΓ' αἰῶνος, χ. 12α·20β ὑπάρχει ὁ περίεργος «λόγος τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Νικήτα τῶν Σερρῶν ἀπολογητικὸς πῶς καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν προσδέχεται τὸν Νικαίας». Παρ' ἡμῖν οὐδεὶς δυστυχῶς ἠσχολήθη σοβαρῶς διὰ τὰ ἔπη τοῦ Γρηγορίου, ἵνα γένηται μνεῖα καὶ περὶ τοῦ σχολαστοῦ Νικήτα Σερρῶν, ὅστις καὶ ὡς Ἡρακλείας διετήρησε καὶ τὸν τίτλον τοῦτον. Παραδειγματισθῶμεν ἐκ τῶν Πολωνῶν. Ἐν Κρακοβίᾳ τρεῖς ἐπιστήμονες ὁ Th. Sinko, ὁ L. Sternbach (ὁ γνωστὸς ἐκδότης τῆς κλασσ. Ἀνθολογίας), ὅστις τῷ 1908 ἐξήτασεν ὡς ὁμηριστὴν τὸν Γρηγόριον: De Gregorio Naz. Homeri interprete, καὶ δὴ ὁ J. Sajdak. Οὗτος ἐξέδωκε πολλὰς περὶ αὐτοῦ πραγματείας. Ἐχω ὑπ' ὄψιν μου τὴν ἐν ἔτει 1917 ἐν Κρακοβίᾳ ἐκδοθεῖσαν: De Gregorio Nazianzenepoetarum christianorum fonte, ἐν μὲν τῇδε τῇ πραγματείᾳ περὶ τῶν ὁμολογικῶν ποιημάτων ἀποκλειστικῶς ἐν ἑτέρᾳ ὁμοίως ἦν δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν διότι αἱ ἐνταῦθα βιβλιοθήκαι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τοιαῦτα βιβλία, γράφει περὶ τῶν σχολιαστῶν τοῦ Γρηγορίου, εἶναι δὲ ἡ ἐξῆς: «Historia critica scholiastarum et commentatorum Gregorii Nazianzenici κτλ.» Cracoviae 1914. Ὁμολογῶ ἐν τέλει, ὅτι μετὰ πολλοῦ κόπου ἐσταχυολόγησα ταῦτα ἐκ μόνων τῶν πηγῶν ἃς ἔχω προχείρους ἐν τῇ ἐνταῦθα βιβλιοθήκῃ μου, διότι *οὐδεμία μονογραφία περὶ Νικήτα ὑπάρχει.*

Πέτρος Β', 1084

βλ. *Μήλια*, τόμ. Β', σ. 981.

Ἀντώνιος Α', ἀρχὰς τοῦ XII αἰῶνος.

Πρὸς τοῦτον γράφει ὁ Ἰω. Βρυένιος (†1137) «Τῷ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας πρωτοθρόνῳ καὶ ὑπερτίμῳ κ. Ἀντωνίῳ» εἰς τὸν Γ' τόμον τῶν Ἀπάντων Λειψία 1784, ἐπιστ. 15. Πρὸς τὸν αὐτὸν γράφει ὁ Βρυένιος ἐν Byzant. Zeitsch. V. 79.

Γεράσιμος Α', τοῦ ΙΒ' αἰῶνος Α'.

Οὗτος εἶναι γνωστὸς ἐκ τοῦ C. I. G. IV, 8761, ἐνθα ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή: «Ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος τὸ Δωδεκάορτον τότε περιφέρει τῷ Γαληνοτάτῳ πρίντζιπι Οὐγγαρίας» (Ἐπετ. Ἐταιρ. βυζ. σπουδῶν, ΙΒ', σ. 174).

Πέτρος Γ', 1144—1160

Ἄλ, Χ, Ἑλ. Ἀλεξ. Patr. gr. Migne τόμ. 147, στ. 500, *Ράλλη—Ποιλή*, τόμ. Ε', σ. 307, ἔνθα ἐπανορθοῦται ἡ ἐσφαλμένη τοῦ *Μήλια* χρονολογία ,ςχνβ' ἀντί ,ςχνε'.

Οὗτος παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Κ)πόλει σύνοδον τοῦ 1147 τὴν ἐξ 25 μητροπολιτῶν καὶ 7 ἐπισκόπων ἀποτελουμένην, ἣτις καθήρεσε τὸν πατριάρχην Ἀττικὸν¹ καὶ ἐν ἐτέρα ἣτις κατεδίκασε τὸν *Σωτηρίخان Πανεύγενον* πατρ. Ἀντιοχείας (Migne, 140, στ. 200Α).

Μιχαήλ 1156—1170 (Χ. Αλ, Ἑλ. Ἀλεξ.)

Παρέστη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος *Μανουήλ Κομνηνοῦ* συγκληθεῖσαν ἐν Κ)πόλει τῷ 1156 τοπικὴν σύνοδον ἐπὶ ζητήσει τῆς γραφικῆς ρήσεως : « ὁ πατήρ μου μεῖζων μοί ἐστιν ». Τῇ ὀρθοδόξῳ τοῦ Μιχαήλ πρώτου εἰπόντος γνώμη ἠκολούθησαν καὶ οἱ λοιποί.² (βλ. Νικήταν Χιωνιάτην πατρ. Migne 140, στ. 280 : « Ὁ εὐτελής μητροπ. Ἑρακλείας Μιχαήλ » καὶ στ. 257 Β, 280 Δ).

Μανουήλ Α', 1167—1177 (Χ, Αλ)

βλ. *Ράλλη—Ποιλή*, τόμ. Ε'. σ. 440 ὁ Αλ ἔχει καὶ χρονολογίαν 1192.

Θεόδωρος Β' ὁ Κριτόπουλος 1189 (ἢ Δωρόθεος)

Οὗτος ὑπῆρξε λόγιος, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐν ἔτει 1189 ὑποβληθεῖσα παραίτησις, ἣν ὑπέβαλε πρὸς τὰ βάρη τοῦ ἀξιώματος καὶ τὰ σκάνδαλα ἀποδυσπετήσας.³ Ἡ παραίτησις τοῦ αὐτῆ ἐθεωρήθη ὡς ἔγγραφον ἀξιόλογον διὸ καὶ συναντῶμεν αὐτὴν εἰς πολλοὺς κώδικας, παρελήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Migne ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τόμ. 119, στ. 1149. « Τόμος ἐξιτήριος ἦτοι παραίτησις τοῦ ἀγιωτάτου μητροπολίτου Ἑρακλείας κυροῦ *Θεοδώρου τοῦ Κριτοπούλου* ». Ἐχει πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ οἴκου. θρόνου *Γρηγορίου τοῦ Ναξιανζηνοῦ*.

1. Γ ε δ ε ω ν Πατρ. πίνακες σ. 353. « Ἐκκλησ. Ἀλήθ. τόμ. Δ', σ. 459, 477, « Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκης » Δ', σ. 106.

2. Βυζαντ. Χρονικά Πετροπόλεως, τόμ. XI, 1904, σ. 480 - 482.

3. Ἡ παραίτησις, ἣτις θὰ ἦτο ἀξία ἀναδημοσιεύσεως ἐὰν μὴ ὡς δῆθεν ἀνέκδοτος ἐδημοσιεύετο ἐν « Γρηγ. Παλαμᾶ » Α', σ. 350 - 350, ἐξ ἴβηρ. κώδ. 382, σ. 572 « Παναγιώτατε δεσποτα... Ὁπως μὲν ὑπετάγη » ὅπου ἡ χρονολ. 1118 εἶναι ἐσφαλμένη βλ. Ἐκκλησ. Ἀλήθ. ΚΓ', σ. 269 - 272.

Θωμᾶς Β', 1190 (X, Αμ)

Βλ. Ἄνατολ. ἀστέρα, ἔτος ΚΒ', σ. 169—176.

Μανουήλ Β', 1191—1192. ²

Τὸ ἔτος 1191 εὐρίσκω εἰς «συνοδικὴν πράξιν (τοῦ πατριάρχου) **Γεωργίου Ξιφιλίνου**» δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κεραμέως, ἣτις ἐξεδόθη ὑπὲρ τοῦ Ἀγχιάλου **Μιχαήλ** «περὶ ὄρων ἐκκλησιαστικῶν καὶ προνομίων ἐπαρχιῶν καὶ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν μοναστηρίῳ γάμους ἢ βαπτίσματα γίνεσθαι.» ³ Ἐφεξῆς ἐπὶ Λατινοκρατίας ἔχομεν Λατίνους ἐπίσκοπους ἐν Ἡρακλείᾳ (βλ. ἐν τέλει).

Νικήτας Β' 1260

Ἄνθρωπος λόγιος καὶ ἀξιόλογος θεολόγος ἀκμάσας ἐπὶ τῆς βασιλείας **Μιχαήλ Παλαιολόγου**, τοῦ τὸν θρόνον τῆς Κ)πόλεως ἀνακτησομένου. Συνέγραψε λύσεις διαφόρων ἀποριῶν ἀπευθυνομένων αὐτῷ πρὸς τοῦ ἐπισκόπου **Κωνσταντίνου**. Εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος ἐν συνοδικῇ ὑπὲρ τῶν προνομίων τοῦ μητροπολίτου Τραπεζοῦντος ἐπὶ **Νικηφόρου** τῷ 1260 ἐκδοθείση «ἐν τοῖς κατὰ τὴν Καλλιούπολιν ἐπισκοπικοῖς κελλίοις» συνεδριαζούσης τῆς Συνόδου. ⁴ Τὰς ἀποκρίσεις τὰς κανονικὰς ἐξέδοτο ὁ Ρῶσος **Α. Παύλωφ** ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μορφῇ καὶ εἰς τὴν ὑπὸ **Ματθαίου Βλαστάρεως** γενομένην μεταρρύθμισιν. Αὐταὶ αἱ ἐρωτήσεις σώζονται ἐν τῇ «Πανδέκτη» τοῦ ἀρχοντος ἐν Βλαχίᾳ καὶ μεγάλου Λογοθέτου **Ν. Καρατζᾶ**, «πεύσεις ἀποσταλεῖσαι παρὰ **Κωνσταντίνου** ἐπισκόπου πρὸς τὸν μακαριώτατον μητροπολίτην Ἡρακλείας **Νικήταν** καὶ ἀποκρίσεις τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως ὠφέλιμοι». Ὁ ἐκδότης τοῦ πίνακος κατεχώρισε τὰς ἐρωταποκρίσεις, ὅσαι δὲν περιέχονται ἐν τῷ «Συντάγματι τῶν ἱερῶν κανόνων **Ράλλη—Ποτλῆ**, τόμ. Ε', σ. 441, καὶ εἶναι αὐταὶ 7. Οἱ ἐκδόται τοῦ «Συντάγματος» παρέλαβον ἐκ τῆς Πατρολογίας **M i g n e**, τόμ. 119, στ. 936-937, ἐρωταποκρίσεις 6 συντόμους, ὥστε τὸ ὅλον ἦσαν 13. Ἐν τῷ προδιαληφθέντι 18 Νομοκανόνι Ἰωσαφαίων σ. 65 (τοῦ β' μέρους) ὑπάρχουσιν ἀποκρίσεις 9 τὸν ἀριθμὸν «πρὸς τινὰ ἐπίσκοπον, περὶ ὧν ἠρωτήθη»

1. Θεόκλητος ὁ Πολυείδης κτλ. Ἀθήναι 1935, σ. 22 ἔ.

2. Δελτ. ἱστορ. καὶ ἔθν. Ἑταιρ. Γ', 412, 422

3. Byzan Jeitschr. τόμ. XI, 1902 σ. 74-78.

4. Οἱ φυγάδες, καὶ μελέτη περὶ Πόντου ὑπὸ Π. Τριανταφυλλίδου, Ἀθήναι 1870 σ. 193.

(Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς ἱερᾶς σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων καὶ τῶν καλυβῶν αὐτῆς συνταχθεὶς ὑπὸ *Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου* καὶ ἐκδιδόμενος μετὰ προλεγομένων καὶ πινάκων ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως *Σωφρονίου Εὐστρατιάδου*, Paris 1930, σ. 67).¹

Φιλόθεος Α', 1261—1263 (X).

Λέων Β' ὁ Πινακᾶς ἢ Πιναχᾶς 1263—1282.

« Πινακᾶς ἀρχιεπίμην Ἑρακλείας » κατὰ *Παχυμέρη*,² παρ' οὗ μανθάνομεν, ὅτι πατριάρχου Κ)πόλεως ψηφισθέντος τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἀποποιηθέντος ἵνα λάβῃ τὴν χειροτονίαν παρὰ τοῦ Ἑρακλείας *Πινακᾶ* ὁ αὐτοκράτωρ *Μιχ. Παλαιολόγος* εὔρε διέξοδον διορίσας αὐτὸν «οἰονεῖ» πρωτοπαπᾶν τοῦ παλατίου αὐτὸν τὸν Πινακᾶν, ἵνα Ἑρακλείας μὴ ὑπάρχοντος ἄλλος χειροτονήσῃ τὸν πατριάρχην.³ Τὸ ἀξιωματικόν αὐτοῦ διὰ τὸ κῦρος τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας τοῦτο γεγονός οὕτως ἐπὶ λέξει ἐκτίθησιν ὁ *Παχυμέρης* «περὶ δὲ τὴν χειροτονίαν καὶ τοιοῦτον γίνεται» ὁ γὰρ Πινακᾶς μοναχὸς παρὰ Γερμανοῦ τὴν χειροτονίαν δεξάμενος τῆς κατὰ Θράκην Ἑρακλείας ἦν ἀρχιεπίμην, ᾧ δὲ καὶ προνόμιον ἔστιν ἐκ παλαιοῦ δικαιοῦμένῳ ἔτι ὡς ἀνεκαθεν τοῦ Βυζαντίου τελοῦντος ὑπὸ τὴν Ἑρακλείαν τὸν πατριάρχην χειροτονεῖ. Ἀπεπροσποιεῖτο γοῦν τὴν ἀπ' ἐκείνου χειροτονίαν ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ κρατῶν σοφόν τι ποιῶν ἐκείνον τότε προσκαλεῖται πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ἐν τῷ κατ' ἐκεῖνα ναῶ λειτουργήσαντα. Καὶ δὴ ἐκεῖνος μὲν ὑπὸ πολλῶ μισθῷ τὴν λειτουργίαν ἐπλήρου ἤτοι τὸν νέον διορισμόν, ὁ δὲ γε Μιτυλήνης Γρηγόριος ἐκ παλαιοῦ φέρων τὴν χειροτονίαν χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην ἐκλέγεται.⁴ Ἡ χειροτονία ἐτελέσθη τῇ α' Ἰανουαρίου 1268, ἐπομένως Ἑρακλείας τότε δὲν ὑπῆρχεν. Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο ἀμέσως ὡς εὐνοούμενος τοῦ αὐτοκράτορος ἐπανήλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ

1. Βλ. περαιτέρω Παχυμέρη ἐν βίῳ Μιχαὴλ Παλαιολόγου βιβλ. β', 15 Migne 143, στ. 753 Ράλλη-Ποτλῆ, Ε', σ. 441. Ἐκκλ. Ἀλήθ. Β' σ. 566, Ἐλευθ. Ταπεινόν, αὐτ. Δ', 1. 416, Κροῦσιον, Τουρκογρ. σ. 499 καὶ C r u m b a c h e r ἐνθ' ἀνωτ. Β', σ. 408.

2. Τόμ Α', βιβ. 4, 305.

3. Ὁ Ἰωσήφ ἦν ἡγούμενος τοῦ Γαλησίου ὄρος ἐκ τῶν ἀδισλλάκτων ὀρθοδόξων, καὶ φαίνεται δὲν ἀπεδέξατο νὰ χειροτονηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας διότι ἐκεῖνος τάχα ἦν ἐκ τῶν εὐδιαλλάκτων, ἢ μάλλον ὡς χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ εὐδιαλλάκτου πατριάρχου Γερμανοῦ Γ'.

4. Αὐν, IV, § 24 πρβλ. Συκοῦτρη, Ἑλληνικά Β', σ. 309.

1268. Τότε ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πάπαν *Μαρτίνον Δ'* σὺν τῷ *Νικαίας Θεοφάνει* διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις (βλ. «Πέτρα σκανδάλου», Ἀθήναι 1840, σ. 4).

Χρονολογίαι

Ἔχομεν τὰς ἐξῆς περὶ τοῦ *Λέοντος Β'* χρονολογίας (X), 1263—1281 ἀνωνύμου ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθ. τόμ. Α', σ. 76. Ὁ Αλ ἐπεκτείνει μέχρι τοῦ 1283 τὴν ἱερατεῖαν του, ὅπερ οὐκ ὀρθόν, ὁ δὲ Αμ 1263-128.

1272 acta et diplom. patr. τόμ. IV, σ. 379 καὶ εἰς συνοδικὴν πράξιν ὑπὲρ τῆς ἐν Βόλῳ μονῆς Μακρυνίτζης («Προμηθεὺς» *Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου*, ἔτ. Θ', περίοδ. Β', 1897, Βόλος 155 - 158) ἄρχεται οὕτως : «Μηνὶ Νοεμβρίῳ κη', ἡμέρᾳ ς', Ἰνδικτιῶνος α', ἀλλ' εἶναι κολοβόν' ὅθεν καὶ τὸ ἔτος ἐξέπεσεν.

1276 *Γεδεών*, Κανονικαὶ διατάξεις Α', σ. 6.

1278 » Ἀρχεῖον ἐκκλησ. ἱστορίας, ΚΠολις 194, τόμ. Β' σ. 50.

1282 Buchon ἐν Collection des chroniques nationales francaises, Paris 1826. τόμ. II, σ. 19, ὅπου γράφει περὶ τοῦ *Λέοντος*.

Βασίλειος 1278

Ἐσφαλμένως, φρονῶ, εὐρίσκεται ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ ὑπὸ *Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως* ἐκδοθέντι Καταλόγῳ τῆς Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκης.

Γερμανὸς ἢ Γεράσιμος 1282—1292 (X) 1283 (Αμ) 1285¹

«Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἑξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας *Γεράσιμος* ὁρίσας ὑπέγραψα». ² Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ *Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου*, ὅτε τὴν ἐκκλησίαν ἐτάραττε τὸ σχίσμα τῶν ἀρσενιατῶν, ³ ὅπερ ὠξύνθη ἐπὶ πλέον μετὰ τὴν ἀνοδὸν τοῦ *Ἰωσήφ* εἰς τὸν θρόνον. Ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κλύδωνος ὥρισεν ἵνα χειροτονήσωσιν πατριάρχην τὸν λόγιον κληρικὸν *Γεώργιον τὸν Κύπριον* μετονομασθέντα *Γρηγόριον*, οὐδόλως ἐν τῇ τῶν ἐριζουσῶν μερίδων ἀναμιχθέντα δια-

1. Κεφ. ΙΑ' Προνόμια Ἡρακλείας η', σ. 32.

2. V. Laurent ἐν Echos d'orient, τόμ. 26, 1927, σ. 144. Patr. gr. Mi-gne, τόμ. 147, σ. 517 - 518. Ἀνώνυμος ἔχει τὴν χρονολογίαν 1281 - 1283.

3. Βλ. I. Συκουτρῆ, περὶ τὸ σχίσμα τῶν Ἀρσενιατῶν, Ἑλληνικά Β', 1929, σ. 266 - 332.

πάλη· ἀλλ' ὁ μέλλων νά χειροτονήσῃ αὐτὸν Ἑρακλείας ἦν τεθνηκῶς καὶ ὁ θρόνος ἐχήρευε· διὸ καὶ μετακαλεῖται μοναχὸς τις *Γερμανός*, οὐδέτερος καὶ οὗτος διατελῶν καὶ χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ παρατυχόντος ὡς πρεσβευτοῦ *Νικηφόρου* τοῦ Δεσπότης τῆς Ἠπειροῦ Κοζύλης ἐπισκόπου ὡς καὶ τοῦ Δεβρών μὴ κοινωνησάντων καὶ τούτων τοῖς ἐνωτικοῖς.¹ Ὁ *Γερμανός* λοιπὸν οὗτος προβαίνει εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ *Γρηγορίου* ἀπὸ ἀναγνώστου προβιβάσας αὐτὸν εἰς ὄλους τοὺς βαθμοὺς συλλειτουργησάντων αὐτῷ τῶν εἰρημένων ἐπισκόπων.² Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει περιφανῶς *τὴν εὐλαβῆ τήρησιν καὶ τὸ κῆρος τῶν προνομίων τῆς Ἑρακλείας*. Ὁ Γρηγόριος εὐρών τὴν ἐκκλησίαν σαλευομένην καὶ δεινῶς σπαρασσομένην ὑπὸ τῶν ἐνωτικῶν συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Βλαχέρναις τῷ 1292, καθ' ἣν ἐξεδόθη «Τόμος συνοδικὸς κατὰ τῆς τῶν Λατίνων αἰρέσεως ἐκτεθεὶς κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν ὀκτακισιοστὸν ἔτος καθαιρῶν μὲν Ἰωάννην τὸν Βέκκον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ἀναθέματι τοῦτον καθυποβάλλον...προκαθημένου τοῦ εὐσεβάστου βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου». Ἐν ταύτῃ σύνοδος ἦν καὶ ὁ *Γεράσιμος* Ἑρακλείας.³

Περὶ τῆς χρονολογίας τῆς Β' ἐν Βλαχέρναις ταύτης συνόδου γράφει ὁ Laurent ἐν *Echos d'Orient*, τομ. 26, 1927, σ. 130 τάσσων αὐτὴν τῷ 1285. Ἐπειτα τοῦ *Γερασίμου* τὸ ὄνομα εὐρίσκομεν εἰς ἐπιστολὴν τοῦ οἴκουμ. πατριάρχου *Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου* «τῷ πρωτοβεστιαρίῳ» ὑπ' ἀριθ. ρξή', σ. 165 - 166 (οὗτινος ὄμως, ὅπως καὶ εἰς τὴν ρξβ', σ. 157 δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα). Ὁ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται εἶχεν ἐπιφανὲς ἀξίωμα καὶ αὐτοῦ μεγ. λογοθέτου (=πρωθυπουργοῦ ἀνώτερον) καὶ ἦν τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως ὡς κλειδοῦχος τοῦ ἱματιοφυλακείου. Τὸ περιεχόμενον στρέφεται κατὰ τοῦ *Γερασίμου*, ὅστις μάλιστα εἶχεν ἐγκαθιδρῦσει αὐτὸν καὶ τὸν καταγγέλλει ὡς ταραξίαν, καὶ ἐτοιμαζόμενον νά ταραξῆ τὴν ἡσυχίαν εἰς μεγάλην τινα δημοτελῆ ἑορτὴν γενησομένην περὶ τὸν ναὸν τῆς ἁγ. Σοφίας, χαρακτηρίζει δ' αὐτὸν λίαν βαρέως ὡς «τὸν *ελαφρὸν Γεράσιμον*, τὸν ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὡς Πρόεδρον τῆς κατὰ Πέρινθον ἐκκλησίας κεχρηματικότητα, μὴ ἀγαπᾶν (=ἀρκεῖ-

1. Ἐχειροτονήθη δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ὡς ἀνήκοντος τῷ πατριαρχ. κτήματι, ἐνῶ ὁ δεῦτερος ἦτο τῆς ἀρχιεπισκ. Ἀχριδῶν.

2. Μελετίου, ἐκκλ. ἱστορ. Γ', σ. 153, Γεδεῶν Πατρ. πίν. σ. 399 - 400.

3. Κων. Μωραϊτάκη, Συμπληρωματικὸς κατάλογος κωδίκων τοῦ ἐν Φαναρίῳ...μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου, Ὁρθοδοξία, Κ/πολις, τόμ. Ἀ, 1936, σ. 346.

σθαι) εἰς ἐς δεῦρο ἀτοπήμασιν, ἄλλα καὶ προσφιλονεισκεῖν ἔτι καὶ προσνεωτερίζειν ἐθέλειν». (*Σωφρ. Εὐστρατιάδου* μητρ. Λεοντοπόλεως «*Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου*, Ἐπιστολαί», (Ἀλεξάνδρεια, 1910, σ. 165). Καὶ ἐν τῇ ροα' «*Μοναχῶ τινι γνωρίμῳ*», ἐπιστολῇ, Οὗτος, ὡς φαίνεται, εἶχε γράψει κατὰ τοῦ πατριάρχου ὡς καταδιώκοντος ἀδίκως τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ συκοφαντοῦντος. Πρὸς τοῦτον ὁ πατριάρχης ἀπαντᾷ: «τίνα σοι τῶν ἀρχιερέων λέγεις, ὑπ' ἀρχιερέως ἐτέρου καθαιρέσιν ὑποστῆναι καὶ ἀφορισθῆναι; τίνα δάκνειν τὸν ἕτερον, καὶ τίς ποτε ἐστὶν ὁ δακνόμενος; ἢ τὸν ποτε Ἡρακλείας Γεράσιμον, νῦν δὲ μόλις καὶ μόνον Γεράσιμον, πάσχειν τε ταῦτα καὶ δρᾶν, ὅς καὶ διὰ τὸ σχισματικὸς δυστυχῆσαι γενέσθαι καὶ εἰς τὴν τῶν αἰρετιζόντων ἐκὼν ἀπερρίφθαι μοῖραν κανονικῶς καὶ δικαίως ὡς οὐκ οἶδ' ἕτερος τῆς ἱερωσύνης ἐκπέπτωκεν;» (αὐτ. σ. 172). «Ἐν τῶν σπουδαίων αἰτίων τῆς καθαιρέσεως ἦν, ὅτι δὲν ἐμνημόνευε τὸν θανόντα πατριάρχην Ἰωσήφ.

Ἰωάννης Η', 1315 ἔ.

Οὗτος ἀναφέρεται εἰς Ἀθωνικὸν ἔγγραφον τοῦ 1315 μηνὸς Ἰουλίου Ἰνδικτ. γ' ἐπὶ πατριάρχου *Ἰωάννου Γλυκίως*, ὅπου ὑπάρχει ἅμα καὶ ὁ τῆς Ποντικῆς Ἡρακλείας ὑπογεγραμμένος.¹ Μόνος δὲ ὁ τελευταῖος εἶναι ἐν τῷ Λεξικῷ ἱστορίας καὶ γεωγραφίας τοῦ *Σ. Βουτυρᾶ* τόμ. Γ', σ. 241 ἐν ἔτει 1316 καὶ ὅπου κακῶς παραπέμπει ὁ *Ἀνθιμος Ἀμασειας*. Οὗτος φέρεται ὑπογεγραμμένος καὶ εἰς πρόσταγμα τοῦ Σεβαστοκράτορος *Νικηφόρου Κομνηνοῦ* ὑπὲρ τῆς μονῆς Ξηροποιάμου ἰβλ. Dölger, aus Schafetz Kammern des Heil. Berges. München 1948, σ. 92.

Νικόλαος (μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ΑΛ)

Ὁ Le Quien τάσσει αὐτὸν μετὰ τὸν *Λέοντα Β'* καὶ πρὸ τοῦ *Φιλοθέου* ἐπὶ *Μιχαὴλ Παλαιολόγου*.

Βαρθολομαῖος Α'.

Γνωρίζω μόνον ἐκ τῶν Θρακ. ΙΔ', σ. 116, 72.²

1. Müller, Historische Denkmaler in der Klöstern des Athos, Wien 1850 σ. 93 - 97 ... Δυστυχῶς ὁ Ἡρακλείας (ὅπως καὶ πάντες οἱ συνοδικοί) ἐν τοῖς acta patriarchata φέρεται ἀνωνύμως ἐν ταῖς ἐξῆς χρονολογίαις 1315, 1317, 1337, 1347, 1359, 1360, 1362 (τόμ. Ι, σ. 75, 77, 80, 170, 224, 260, 261, 270, 362, 367, 381, 392, 396, 418 ἐὰν πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἀδηλον.

2. Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἐν τῇ βιβλ. Παρισίων (Inventaire des manuscrits grecs, Paris 1898, 2. 6372).

Βαβλαῶμ 1340 (Αμ, Χ).

Οὗτος ἦν μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Κ)πόλει μονῆς τοῦ Σωτήρος. Γενόμενος μητροπολίτης Ἑρακλείας ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐνδρονίου τοῦ νέου πρὸς πάπαν Βενέδικτον Β', ἅτε ἐπὶ θεολογικῇ παιδείᾳ καὶ πολιτικῇ συνέσει διακρινόμενος. Ἐξέδοτο καὶ λόγους πρὸς Λατίνους, ὧν ἀνάλυσιν εὐρίσκει τις εἰς τὴν Ἐκκλησιολογίαν τοῦ Μελετίου, τόμ. Γ' σ. 174.

Φιλόθεος 1347—1354 ὁ Κόκκινος Θεσσαλονικεύς.

Εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων καὶ λογιωτέρων ἱεραρχῶν τῆς περιόδου ταύτης, ἀπὸ Ἑρακλείας ἀνελθὼν καὶ κοσμήσας τὸν πατριαρχ. θρόνον. Προηγουμένως ἐχρημάτισε καὶ ἡγούμενος τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁθωνος. Ὁ βίος αὐτοῦ ἐν κώδικι ἀγίου Παντελεήμονος (Ρωστικοῦ Ἁθωνος) 759 δὲν ὀνομάζει αὐτὸν Λαυριώτην, ἀλλ' ὅτι μετεκλήθη ὡς ἡγούμενος, καὶ ὅτι ἀνήγειρε τὴν ἐπώνυμον ἐν Ἁθῶν ἱερὰν Μονὴν τοῦ Φιλοθέου (σ. 116). Ὡς ἀγιορείτης ἔγραψε τοὺς βίους τῶν ἀγιορειτῶν ἀγίων καὶ ἀκολουθίας *Σάββα* τοῦ Βατοπεδινόου. ¹ *Γρηγορίου Παλαμᾶ* (μετάφρ. ὑπὸ Ἁθαν. Παρίου σ. 155) (αἱ ἀκολουθίαι αὗται τάσσουσι τὸν Φιλόθεον ἐν τοῖς ἀρίστοις ἄσματογράφοις). «Ἐπὶ τὸν ὄσιον πατέρα ἡμῶν *Νικόδημον* τὸν νέον, τὸν ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τοῦ Σωτήρος... τοῦ Φιλοκάλους». ² Ἐν Ἁθῶν εὐρισκόμενος ἀνεμίχθη εἰς τοὺς ἡσυχαστικούς ἀγῶνας κατὰ τοῦ Ἀνιδύνου καὶ *Βαβλαῶμ* συντάξας μάλιστα καὶ τὸν «*Ἀγιορειτικὸν τόμον*» ³ κατὰ προτροπὴν τοῦ Πατριάρχου Ἰσιδώρου, ὅπου

1. Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Ἱ. σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων κτλ. Paris 1930, σ. 130, κώδ. 258, 13. Ἐνταῦθα καὶ δύο λόγοι τοῦ Τελώνου καὶ Ἀσώτου τὴν Κυριακὴν 11, 12.

2. Γεώργ. Ἀρχεῖον ἐκκλησιολογίας, Κ)πολις, 1911, σ. 175 ἔ.

3. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ Οὐσπένοκη ὑπὸ Συρκοῦ (Κίεβον 1892) «Χριστιανικὴ Ἀνατολή», σ. 683·688, *Migne Patr. gr.* 150 στ. 1225·1236. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὁ Φιλόθεος ἔγραψε καὶ ἄλλα τινά, ἅπερ εὐρίσκει τις εἰς τὸν Krumbacher καὶ ἄλλους νεωτέρους (βλ. καὶ κατωτέρω). Ὡς πηγὴ σπουδαία διὰ τὸν μοναχικὸν ἐν Ἁθῶν βίον εἶναι τὸ ἔξῃς: «Τοῦ ἀγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ πατριάρχου Κ)πόλεως κυροῦ Φιλοθέου βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁποίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ νέου, τοῦ ἐν τῷ Ἁθῶν ἀσκήσαντος» (1349). Ἐκδοθεὶς ἐκ τοῦ 89 Βατοπ. κώδικος ὑπὸ Ἀθ. Παπαδ. Κεραμῆος ἐν τῷ Ε' τόμῳ «Ἀναλέκτων τῆς Ἱεροσουλ. σταχυολογίας» (Πετρούπολις 1898) σ. 190·367. Τότε ἦν Βατοπεδινὸς ὁ συγγραφεὺς ὑποτασσόμενος τῷ ὀσίῳ πατρί. Ἐκ τοῦ εἰς ὑπερβολὴν

καὶ ὑπογράφεται. Ἡρακλείας ἔτι διατελῶν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ μετὰ τοῦ μητροπολίτου Μελενίκου ὡς σύμβουλος τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης μεταβαινούσης εἰς Διδυμότειχον, ὅπως συνδιαλλάξῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς *Ματθαῖον* μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἰωάννην Καντακουζηνόν: «συνεξέπεμψε δὲ καὶ Φιλόθεον Ἡρακλείας μητροπολίτην καὶ Μητροφάνην τὸν Μελενίκου καὶ βίῳ καὶ λόγῳ τοῖς ἀρῶσιν ὄντας ἀξιοχρέους πρὸς αἰδῶ» (Καντακ. ἱστορ. τόμ. Β', 34). Ὁ ἐστεμμένος οὗτος ἱστοριογράφος ἀπόφασίσας νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς τοῦ κόσμου ματαιότητος πρὸς τὸν Ἡρακλείας καταφεύγει, ὡς ὁ ἴδιος διηγεῖται: «βασιλέα δὲ τῷ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκόπῳ τῆς ἐν Θράκῃ Φιλοθέῳ ὑποτάξαντα ἑαυτόν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἄλλην σύνεσιν καὶ παιδείαν τὴν τε ἔξω καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ μονήρει βίῳ ἐκ πρώτης ἡλικίας ὡς εἰπεῖν ἐκδούς, τῇ τε σπουδῇ καὶ τῷ περὶ τὴν ἄσκησιν χρόνῳ πολλῇν περὶ τὰ τοιαῦτα πείραν ἔσχεν, ὡς καὶ τῆς ἱερᾶς ἐξηγεῖσθαι Λαύρας τῆς ἐν Ἄθῳ παρὰ τῶν ἐκεῖ πατέρων ἐγκριθῆναι καὶ πρὶν ἐπίσκοπον γενέσθαι καὶ ἑτέροις ἐδόκει τὰ τοιαῦτα παιδοτριβεῖν εἶναι ἱκανός» (τόμ. Γ', σ. 763 - 4 Παρισ.). Κατὰ τὸ 1350 - 2 πολλὰ ἔπαθον τὰ πέριξ τῆς βασιλευούσης ὑπὸ τῶν Βενετῶν προσκληθέντων ἐναντίον τῶν Γενουηνοῦν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν Κ)πόλει, ἡ Ἡράκλεια ὅμως ἐσώθη διὰ τῆς αὐταπαρνησίας τοῦ ἀρχιεπίσκοπου αὐτῆς: «Ἦρκεσε δὲ αὐτοῖς ἀντὶ πάντων πρὸς

σχινοτενοῦς συναξαρίου τούτου λαβῶν τὴν εἶδησιν ὁ Πέτρος Ιοαννου ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ Μαρκ. 582 μοναδικοῦ κώδικος τὸν βίον Θεσσαλονικέως ὀσίου, ὅθεν κατήγετο καὶ ὁ Σάβας, τοῦ ἀγίου Γερμανοῦ, ὃν ἐγνώρισεν ἐν Βατοπεδίῳ, οὐ μακρὰν τῆς μονῆς ταύτης ἐφησυχάζοντα «Vie de S. Germaine l' Hagiorite par son contemporain le patriarche Philothée de C/ple (Analecta BOLL. τόμ. LXX σ. 35 - 115 Bruxelles 1952). Ὡς πατριάρχης ἔγραψε σ. 110, 8).

1. Ἐκκλησ. ἀληθ. τόμ. Γ', σ. 269, Α', σ. 325. Ἐν δὲ τῇ Τουρκοκρατικῇ τοῦ Κροουσίου τὸ πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς πλησιαίτατα τῆς τοῦ πατριάρχου κειμένης: hinc etiam litterarum subscriptionibus patriarcham proximé Heracliensis sequitur (σ. 191).

2. Τότε (1351) ἔγραψεν ὁ Φιλόθεος τὴν «Μονωδῖαν ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῶν Λατίνων (Γενουηνοῦν) ἀλώσει τῆς Ἡρακλείας» ἐπὶ Ἀνδρονίκοῦ Παλαιολόγου καὶ «λόγον παραμυθητικὸν πρὸς τὸ ποιμνιον» (βλ. ἔκδοσιν Τριανταφύλλη). Ὅσον ἐγκωμιάζει αὐτόν ὁ Καντακουζηνός ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, τοσοῦτον ψέγει αὐτόν ὁ Γρηγοράς. Κατὰ τὴν περὶ τοῦ θρόνου ρῆξιν ἐτάχθη κατὰ τῶν Παλαιολόγων, οἵτινες καὶ ἐξεθρόνισαν αὐτόν, καὶ ἐπανέφερον ὁ Καντακουζηνός καὶ τότε ἔγραψεν «Ἀνατροπὴν τῶν ἀναγεγραμμένων παρὰ τοῦ Ἀρμενοπούλου ἀναθεματισμῶν» (Migne 154, στ. 821 - 825). Ὁ συμπολίτης τοῦ Ἀρμενόπουλος εἶχε γράψῃ τοὺς

λύσειν τῆς τοιαύτης κακοπραγίας Φιλόθεος ὅτε τῆς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίας τὴν ἀρχὴν ἐγχεχειρισμένος ἦν· προνοία γὰρ Θεοῦ τῆς πόλεως, ἥνικα ἤλίσκετο, ἀποδημῶν τὰ μέγιστα συνεβάλετο πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῖς πολίταις (τοῖς Ἑρακλεώταις δηλ. προσβαλλομένοις ὑπὸ τῶν Λατίνων)· οἷα γὰρ καλὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν ἔθηκεν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου κατὰ τὸ λόγιον, οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δῖς, ἀλλὰ πολλάκις· φόβου γὰρ παντὸς καταφρονήσας καὶ κινδύνου τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων, αὐτόκλητος καθ' ἡμέραν ὡς εἰπεῖν ἔπερατοῦτο πρὸς Γαλατᾶν καὶ τοῖς κατέχουσι τοὺς αἰχμαλώτους διαλεγόμενος· ἦν δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν τρόπων μόνων καὶ τῆς ἀρετῆς αἰδέσιμος, ἀλλὰ καὶ σοφίας ἀκρῶς ἐπειλημμένος τῆς τε ἕξω καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ πιθανὸς πρὸς τὰς ὀμιλίας καὶ διδασκτικὸς ἔπειθεν ἐπὶ μετρίοις λύτροις ἀφιέναι». (Καντακουζηνὸς αὐτ. 910).

Περὶ τὸ 1355 ἀναφέρεται ὡς Σηλυβρίας.² Ὡς οἰκουμενικὸς πατριάρχης διέπρεψεν ὁ Φιλόθεος ὡς ὀλίγοι, ἐπανελθὼν καὶ αὐθις ἐπὶ

ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκφωνηθέντας ἀναθεματισμοὺς κατὰ τῶν στασιαστῶν. Ὁ Φιλόθεος ὑποστηρίζει, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκκλησία ν' ἀναθεματίζη ἄνθρωπον. Τὸ ἀνάθεμα ἀρμόζει μόνον εἰς αἰρετικούς· διὸ καὶ προθύμως συνεχῶρει. Εἰς τὴν ἀθώωσιν τοῦ ἱερομονάχου Νήφωνος, πρώτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους κατηγορηθέντος ὡς Μασσαλιανοῦ ὑπογράφεται τῷ 1350, Σεπτ. 8: «Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἑρακλείας, πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἑξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας Φιλόθεος» (Act. Patr. A', σ. 300). Ἱερομόναχος ὢν ἐν Ἀθῶ μετέσχεν ἐνεργῶς ὑπὲρ τῶν ἡουχαστῶν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ συνέταξε τὸν «Ἁγιορειτικὸν τόμον» ἐν ᾧ καὶ ὑπέγραψε κατὰ προτροπὴν τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ πατρ. Ἰσιδώρου ἐλθόντων ἐκ ΚΠόλεως (κατ' Οὐσπένσκην «Χριστιαν. Ἀνατολή», ἔκδ. Συρκ. οὐ, σ. 683 - 688 καὶ Migne, τόμ. 150, στ. 1225 - 1236).

1. Ὁμιλῖαι καὶ λόγοι τοῦ Φιλοθέου ἐκτὸς τῶν παρὰ Migne Patr. gr. τόμ. 151, στ. 551 - 56, 773 - 1187, τόμ. 154, στ. 1240 - 85, τόμ. 119, στ. 896 - 900· ἐξεδόθησαν ὑπὸ Κων. Τριανταφύλλη ἐν «Συλλογῇ ἑλληνικῶν ἀνεκδότων», ἔκδ. 1878 Βενετίας Α'. (ὄπου καὶ ἡ βιογραφία). Τρεῖς λόγοι ἀνέκδοτοι εἰς τοὺς Μακναρισμοὺς, ἐν Θεολογία», Ἀθῆναι, τόμ. Θ'. σ. 17 - 26.

2. Α. Π. Κεραμέως Ἀνέκδ. ἑλληνικά, Μαυροκορδ. βιβλιοθ. Κ/πολις 1884, σ. 465 ἑ. Ἐνταῦθα δημοσιεύει οὗτος τοῦ Σηλυμβρίας Φιλοθέου «Λόγον εἰς τὸν ὄσιον πατέρα ἡμῶν Μακάριον, τὸν πρότερον μὲν ἐν Ἐφῶ, ὕστερον δ' ἐν ΚΠόλει κατὰ τὴν μονὴν τοῦ Καλλίου ἀσκήσαντα». Δὲν γνωρίζω ποῦ στηριχθεὶς ὁ ἅγιος Ἐλευθερουπόλεως κ. Σωφρόνιος ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν μητροπολιτῶν Σηλυμβρίας ἔγραψε: «Φιλόθεος 1355 - 1375 (Θρακικά ΙΔ', 1940, σ. 167), τὴν κατὰ Γεδεῶν ἐπατριάρχευσε τὸ 1354 - 5 καὶ τὸ β' 1364 - 76 (Πατρ. Πιν. σ. 428, 431). Ὡς πατριάρχης ἀπέλυσε πλεῖστα σιγίλλια καὶ γράμματα (βλ. Acta et dipl. Miklosich A, σ. 295 - 550). Ὡς Σηλυμβρίας δὲ ἔγραψε τὸ «Ἐγκώμιον εἰς τὸν μάρτυρα Ἀγαθό-

τοῦ θρόνου τῷ 1364 : «Δόξαν δὲ πᾶσι, λέγει ὁ Καντακουζηνός, τὸν πατριάρχη Φιλόθεον ἐπανάγειν εἶναι δίκαιον, ἔπει καὶ βασιλεῖ τὰ ἴσα συνεδόκει· συνήδει γὰρ αὐτῷ μὴ διὰ κακίαν ἀποστάντι τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἔκοντι παραχωροῦντι, ἵνα μὴ διὰ φιλονικίαν ταραχῆς πολλῆς καὶ διχοστασίας ἐμπλησθῆ ἡ ἐκκλησία· δι' ἃ δὴ καὶ φιλίας εἶχε πρὸς αὐτὸν καὶ γινομένῳ τε ἐν βασιλείοις ἠδέως συνῆν καὶ συνωμίλει, καὶ αὐτὸς ἐν ἧ κατῴκει μονῇ γινόμενος συνδιενυκτέρευεν αὐτῷ, πέμψας τοὺς υἱεῖς Ἀνδροβικόν τε τὸν βασιλέα καὶ τὸν δεσπότην Μανουήλ καὶ τῶν συγκλητικῶν πολλοὺς ἐπανάγαγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς ἐνίδρουσε θρόνους· καὶ νῦν οἷα λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν τιθεῖς, ἐπὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς τὴν πιστευθεῖσαν ἐκκλησίαν χειραγωγεῖ τῇ τε ὑγιέσει τῆς εὐσεβείας δόγμασι ἐκτρέφων καὶ εὐεκτεῖν μάλιστα ποιῶν καὶ τα ἥθη ρυθμιζων καὶ ὡς οἷόν τε τῆς ἀνιέρου ζωῆς ἐπανάγκων ταῖς συχναῖς διδασκαλίαις καὶ παραινέσεσι» αὐτ. Τότε ἡ ἐκκλησία τοὺς ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀγῶνας τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν προτάσει τοῦ θιασώτου αὐτοῦ πατριάρχου ἀνεκήρυξεν ἅγιον καὶ τὴν μνήμην αὐτοῦ καθιέρωσε τελεῖσθαι τῇ Ἀ' Κυριακῇ τῶν νηστειῶν ὡς ἡμέραν τοῦ θριάμβου τῆς ὀρθοδοξίας. Ὁ δὲ Φιλόθεος πρὸς τῇ ἀσματικῇ ἀκολουθία ἐξεφώνησε τότε καὶ τὸν θαυμασίον λόγον ἐγκωμιαστικόν. ¹ Λειτουργικά ἄλλα ἔργα τοῦ *Φιλοθέου* ἔχομεν τὴν «Διάταξιν τῆς θείας λειτουργίας» ἐκ κώδικος Ἐσφιγμένου μονῆς τοῦ Ἁθῶνος ἀριθ. 158 ἔτους 1602. ² «Εὐχὴ ἱκετήριος ὁμοῦ καὶ εὐχαριστήριος εἰς τὴν ὑπεραγίαν δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον αὐ-

νικόν, τὸν πολιοῦχον τῆς Σηλυμβρίας» παρὰ *Migne*, *Patr. graec.* 154, στ. 1229 - 40, ὅθεν ἐξεδόθη τῷ 1953 μετὰ τῆς Ἀκολουθίας κ. ἁ. ὑπὸ τοῦ ἁγίου Καλαβρύτων κ. Ἀγαθονίκου, καὶ ἐξεφώνησε τὸ ἀνάθεμα «Νικηφόρω τῷ Γρηγορᾷ καὶ τοῖς φρονοῦσι... τὰ ἐκείνου περὶ τε τῶν ἄλλων θείων δογμάτων καὶ ἔτι περὶ τῆς Θεομήτορος, ὅτι οὐκ εἰσῆλθε δηλ. εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἐν οἷς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰσῆρχετο...» (*Aet. Patr. A'* σ. 490).

1. Βλ. ἐν ἀρχῇ τῆς Ἱεροσολυμιάδος ἐκδόσεως τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Γρηγ. Παλαμᾶ καὶ παρὰ *Migne* 151, στ. 656 - 679.

2. Ἐξεδόθη ὑπὸ Δημητρίεβσκη ἐν *Εὐχολογίῳ*, σ. 954 - 8' τελευταίας ἐξεδόθη ὑπὸ Παυ. Τρεμπέλα. Αἱ τρεῖς λειτουργεῖα κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας, Ἀθῆναι 1935, σ 1 - 16. Εἶναι περιεργον πῶς ὁ δεινὸς ἐρευνητὴς τῶν λειτουργικῶν καὶ καθηγητὴς τῆς Λειτουργικῆς, ἐνῶ εἶχε πρόχειρον τὸν Δημητρίεβσκη (ἀναφέρει τοῦ ἰδίου Φιλοθέου τὴν «Διάταξιν τῆς πατρ. λειτουργίας»), δὲν ἐπρόσεξεν, ὅτι ἐν σ. 954 - 962 τοῦ *Εὐχολογίου* του (Κίεβον 1901) ἐδημοσίευσε κείμενον ἐπὶ τὴν δ. Ἐσφιγμένου ἐκτενέστερον, ἀλλὰ διεκήρυξε μεγάλη τῇ φωνῇ, ὅτι αὐτὸς ἔφερεν εἰς φῶς τὴν ἀνέκδοτον «διάταξιν»! Εὐχάτως ἀνεύρον καὶ ἄλλην ἔκδοσιν, ἣν δὲν ἔχω πρόχειρον.

τοσχεδίως ἐκτεθεῖσα ἐπὶ τοῖς καινοφανέσιν αὐτῆς τοῖς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀναδειχθεῖσι τῆς Ἑρακλείας.¹ Πλὴν τῶν εἰρημένων ὁ *Φιλότητος* ἔγραψε καὶ τὰ ἐξῆς: «Πρὸς τὸν φιλόσοφον *Γρηγοῶν* λόγοι ἀντιρρητικοὶ ἰβ' ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τῷ Ἀθῶ μοναστῶν καὶ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων ἐκεῖ· ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κατὰ τοῦ θεοῦ *Γρηγορίου* (τοῦ *Παλαμᾶ*) καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ θαυμάτων κτλ.» (Migne 151, στ. 774·1139). Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶναι τοῦ ἰβ' λόγου· τοῦ α' εἶναι ὁ ἐξῆς: «Πρὸς τὰ συγγραφέντα τῷ φιλοσόφῳ *Γρηγοῶν* κατὰ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐκκλησίας τόμου (τοῦ «Ἀγιορειτικοῦ») καὶ θείας ἐνεργείας καὶ θεοποιῦ χάριτος καὶ δὴ καὶ τῆς ὄραθελσης ἐν Θαβωρίῳ ὑπερφυῶς θεοφανείας τε καὶ θεότητος πρὸς τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον». Δύο λόγοι κατὰ Ἀκινδύνου· ὁ β' «Περὶ τοῦ ὁποίου ἦν τὸ ὄραθὲν φῶς τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ ὄρει Θαβῶρ» (αὐτ. στ. 1155). Τούτους ἔγραψεν ὢν Ἑρακλείας.

Μακάριος Α' Λαυριώτης

Ἀναφέρεται ἐν Act. Patr. Α', ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1350, σ. 297: «τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἑρακλείας προέδρου τῶν ὑπερτίμων, προηγουμένου ὄντος τῆς «σεβασμίας καὶ ἱερᾶς Λαύρας» ἐν τῇ ἀθωῶσει τοῦ Νήφωνος.

Μητροφάνης 1355 (X, Αμ)

Φέρεται ὑπογεγραμμένος εἰς «πρᾶξιν συνοδικὴν γεγνουῖαν περὶ τῆς συμπεθερίας τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀσάνη ἐπὶ τε τῷ βασιλεῖ κῦρ Ἀνδρονίκῳ, τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως Παλαιολόγου καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων».²

Κατὰ τὸν Ἀμασείας *Ἀνθιμον* μετὰ τὸ *Μητροφάνην* καὶ πάλιν ὁ *Φιλότητος* τὸ β' 1360 - 2.

Ἀνώνυμος 1366—1368, 1371—1372

Βλ. acta patr. I, σ. 485, 490, 493, 496, 498, 513, 579, 592, 594.

1. Γεδεῶν ἀρχεῖον ἐκκλησ. ἱστορίας Κ/πολις 1911, σ. 238-24 ἐκ Κώδικος Λαύρας. Ἐν τῷ ἡμετ. «Νομίμῳ» φ. 1496 ὑπάρχει θαυμασία εὐχὴ ἐπιβατήριος, ἣν εἶπε ὅτε τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσῆλθεν.

2. Acta patr. I, σ. 432·433. Βλ. Ἀ Δ η μ η τ ρ α κ ό π ο υ λ ο ν, Ὁρθόδ. Ἑλλάς, σ. 85.

Ἰωσήφ Α΄, 380, 1393. ¹

Ἰπὸ τὴν προεδρίαν τούτου σύνοδος συνελθοῦσα τῷ 1390 ἀποκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριάρχην *Μακάριον*. Ὁ V. Laurent ἐν *Echos d'Orient*, τόμ. 32 σ. 158 γράφει, ὅτι τὸν Ἰωσήφ διεδέξατο τῷ 1393 εἰς τὸν θρόνον ὁ

Γεννάδιος Α΄, 1392 (X), 1393 (Αμ).

Βλ. Ἐκκλ. Ἀλήθ. Ε΄, σ. 286. Εἰς Γ΄ τυπ. τοῦ Ἀγ. Ὄρους 1394, ² Μάιος.

Ἀνώνυμος 1431

Βλ. V. Laurent, *Echos d'Orient*, τόμ. 32, 1933, σ. 155, σμμ. 4.

Θεοφάνης 1400 (X Αμ).

Κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς κώδικας εἰς τὸν *Θεοφάνην* τοῦτον ἀνέθετο ἐξαρχικῶς ὁ πατριάρχης *Ματθαῖος Α΄* ἔνεκα τῶν περιστάσεων «τὴν οἰκονομίαν τε πνευματικὴν ἅμα καὶ ἐπισκοπικὴν διοίκησιν τῶν κατὰ Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν ἁγιωτάτων μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι ἡμῖν κατὰ τὸ παρὸν γνησίους ἀρχιερεῖς ταύταις ἐγκαταστήσαι (Act. patr. B', 449. 451) ³ Τούτου ἐξεδόθη προτρεπτικὸν γράμμα πρὸς συλλογὴν λύτρων ὑπὲρ αἰχμαλώτων χριστιανῶν, ἐν ᾧ συνυπογράφονται, ὅτε Σερρῶν *Ματθαῖος* καὶ ὁ *Γαβριήλ* ἀξιοσημεῖτον εἶναι τὸ ἕτερον ἡμῶν τοῦ γράμματος ἔχον ὧδε : «Ἐπεὶ οὖν οὕτω μεγάλοι καὶ ὑπερφυεῖς μισθοὶ τοῖς ἐλεήμοσιν ἀπόκεινται, παρακαλῶ καὶ ἰκετεύω καὶ δέομαι καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν κατὰ δύναμιν ἐλεημοσύνην πρὸς τὸν παρόντα μοναχὸν *Διονύσιον* ἐνδείξασθε· αὐτοῦ γὰρ τοῦ ἀδελφοῦ ὁ πατὴρ κ. *Μανουήλ ὁ Ταρχανειώτης*, ⁴ καὶ ἡ τούτου γλυ-

1. Acta patr. II, σ. 8, 116, 129, 146.

2. P h. M e y e r. Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster. Leipzig 1894, σ. 196.

3. Ὡς ἐκ τούτου κατὰ Κ ο ν ι δ ἄ ρ η ν (σ. 841) πολλοὶ ἐπαρχία προσετέθησαν εἰς τὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας. Βλ. Θρακ. Γ΄ /4, ἐφ. Νεολόγον Κ/πόλεως ἀρ 4773, 6 Ἀπριλίου 1885, Ν. Ἑλληνομν. Α΄, σ. 290, Ἐκκλ. Ἀλήθ. Γ΄, 269.

4. Συχνότατα συναντῶμεν τὴν οἰκογένειαν Ταρχανειωτῶν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἥτις ἀνέδειξε μεγάλους ἀνδρας π. χ. Μ ι χ ἁ ἡ λ Γ λ α β ᾱ ς Δ ο ὕ κ α ς Τ α ρ χ α ν ε ι ῶ τ η ς κίτωρ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παμμακαρίστου ἐν

κεῖα μήτηρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐξήλθον τῆς πόλεως καὶ διὰ θαλάσσης τὴν πορείαν ἐποιοῦντο, θέλοντες ἀποκατασταθῆναι ἐν τῇ νήσῳ Μυτιλήνῃ· οὐκ ἠδύνατο γὰρ φέρειν ἀπὸ τοῦ νῦν τῇ πείνῃ καὶ δίψῃ καὶ τῇ λοιπῇ ταλαιπωρίᾳ τῇ οὕσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντες ἐκφυγεῖν μικρὸν πειρασμὸν τῷ μεγάλῳ ἐνέτυχον, ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀμαρτίαν Ἀράπεισι κατὰ τὴν θάλασσαν ἐμπεσόντες πλησίον που περὶ τὴν Καλλιπόλιν, τέλος μετὰ πολλὴν ταλαιπωρίαν καὶ κακουχίαν, οἶα εἰκὸς πάσχειν αἰχμαλώτους ἀπεκόπησαν εἰς ἄσπρα χιλιάδες ἐπτὰ Ἐδέξατο δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀθηνόδωρος, ὁ γραμματικὸς τοῦ παπᾶ ἐγγυητῆς πεσῶν· «γίνεσθαι γάρ, φησιν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». Καὶ οὐ μόνον ἄνθρωποι ἀνθρώπων συμφοραῖς ἐπικαλῶνται, ὥστε καὶ δάκρυα κατάγειν (ἴσ. καταχεῖν) πολλὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα πολλάκις ἐπὶ πάθεσι νόμων (γρ. ὁμοίων) ἀλόγων δακρύουσι. Ἴνα γοῦν ἐντεῦθεν καὶ τὸν Θεὸν ἴλεων ὑμῖν ἀπεργάσητε καὶ τῶν ἀκρηάτων ἐπιτύχητε στεφάνων καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὀφειλέτην διηνεκῶν εὐχῶν ἔχητε...»¹

Ἀντώνιος 1434—1450 (X, Αμ)

Οὗτος τάσσεται ἐν τοῖς ἐλλογίμοις τοῦ καιροῦ ἐκείνου συνδεόμενος δι' ἀλληλογραφίας μετὰ τοῦ διαπρεποῦς θεολόγου Ἰωσήφ Βρυννίου.² Ὑποτοπάζω, ὅτι εἶναι «ὁ καθοδηγούμενος τῆς σεβασμίας βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Κοσμηδίου, ἀρχιμανδρίτης καὶ πρωτοσύγκελλος ἱερομόναχος κυρ Ἀ ν τ ὶ ὶ ο ς» ὁ ὑπ' αὐτοῦ εὐφῆμως μνημονευόμενος ὡς μετασχὼν συνόδου γενομένης ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τὴν

Κ/πόλει (Ὁρθοδ. Η', σ. 144, Ν. Ἑλλην. Β' 236) ἀρχομένου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Μανασσῆς Ταρχανειώτης ὁ ἀφιέρωσας εἰς τὸ Βατοπέδιον τὸ ἐν Θ/νίκη μοναστήριον τοῦ Σωτήρος (Γρηγ. Παλαμᾶ Α', σ. 767· 8) καὶ Ἰάκωβος Ταρχανειώτης ὁ τῷ 1405 τὸ Παλαιοχώριον ἀφιέρωσας (αὐτ. Γ', σ. 337· 9). Πόθεν τὸ ὄνομα (βλ. Ἄμαντον ἐν *Ἑλληνικοῖς» Β', 1929, σ. 435).

1. Ἐκκλ. Ἀλήθ. ΚΕ', 1905, σ. 58· 59, βλ. διορθώσεις Π. Παπαγεωργίου ἐν Byzant. Zeitschrift, XV, 1906, σ. 274. Γεδεών, Ἱστορία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων. Ἀθήναι 1939, σ. 80. Τὸ ἔγγραφον ἐδημοσιεύθη ἄνωτ. σ. (Θρακ. ΚΓ', 1955, σ. 64· 65). Κακῶς τὸ Ταρχανιώτης ἐξεδόθη Γαρχανιώτης. Ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Χρυσ. Λαυριώτου ἐκ Λαυρ. κώδικος αἱ δύο ἐν παρενθέσει διορθώσεις εἶναι τοῦ μακ. Παπαγεωργίου.

2. Byzant. Zeitsch. V, σ. 79,

προεδρίαν αὐτοῦ τῷ 1406 ἐπὶ συζητήσῃ τῆς πρὸς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν μελετηθείσης τῶν Κυπρίων ἐνώσεως. Ταύτης τῆς συνόδου τὰ πρακτικὰ ἐδημοσίευσεν ὁ *Κεραμεὺς* ἐκ κώδικος τῆς μονῆς Κοσινίτζης¹. Ὁ Ἄντωνιος μετέβη καὶ αὐτὸς ὑπέικων εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰς τὴν ἐν Φλωρεντία ψευδοσύνοδον (1438-9) καὶ ἐδοκίμασε τὰς παντοειδεῖς στερήσεις καὶ πιέσεις ὑπὸ τοῦ πάπα *Εὐγενίου Ε'*, ἐξαναγκασθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων νὰ ὑπογράψῃ τὸν ὄρον τῆς ψευδοενώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν ὧδε :

«† Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων καὶ ἑξάρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας *Φιλοθέου*. Ὁ *Συρόπουλος* ἀναφέρει ὅτι οὗτος διέμεινεν ἐδραῖος εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν μὴ ἀποδεξάμενος τὴν καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ προσθήκην εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως («πλὴν οὖν τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ Ἐφέσου, τοῦ Μονεμβασίας τοῦ Τραπεζοῦντος καὶ τοῦ Ἀγχιάλου, οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς ἐγνωμοδότησαν στέργειν τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ τὴν μετὰ τῶν Λατίνων ἔνωσιν.» Καὶ ἐν γένει οὗτος ἦν ἐκ τῶν ἀνθισταμένων παραστάτης ἐν πᾶσι τοῦ πρωταθλητοῦ Μάρκου Ἐφέσου, ὡς δεικνύουσι τὰ πρακτικὰ.

Πράγματι ὁ Ἡρακλείας παρίσταται καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ βάθος διερευνησαντος τὰ διαδραματισθέντα ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ *Παύλου Καλλιγᾶ*. Τελευταῖον ὁ βασιλεὺς πρὸς τερματισμὸν τῶν ἀκάρπων συζητήσεων εἶχε προσχωρήσει ἵνα γένηται ἡ συμφωνία διὰ τὴν ἐκ τοῦ ὑπὸ ἐκπόρευσιν τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρὸς *Μαργῖνον* ἐπιστολῆς τοῦ ἀγίου *Μαξίμου* τοῦ ὁμολογητοῦ. «Ἀντέλεγον ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Ἡρακλείας, ὅτι πράγματι δὲν δοξάζουσι τὰ τοῦ *Μαξίμου* οἱ Λατῖνοι, ἀλλὰ λόγῳ μόνον» καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐξετάσωσι τί φρονοῦσιν ἐν τῷ βάθει τῶν καρδιῶν, πρέπει ν' ἀρκεσθῶσιν εἰς τὴν διὰ γλώσσης ὁμολογίαν καὶ ἐζήτησε

1. Παράρτ. ΙΖ' τόμου τοῦ ἑλλ. Φιλ. Συλλ. Κ/πόλεως σ. 48-49.

2. Ὁ Τραπεζοῦντος Χρυσάνθος, «Ἐκκλησία Τραπεζοῦντος», Ἀθῆναι 1936, σ. 212, οὐδόλως προσέξας τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἣτις καὶ πανομοιότυπως ἐξεδόθη ὑπὸ Γεωργίου Hoffmann ἐν *Associazione catholica italiana*, 27 Ἀπριλίου, 1938 Firenze, σ. 9-10. *L'oriente christiano e il concilio di Firenze V settimana* τὸν Ἄντωνιον ἐξέλαβεν ὡς μητροπολίτην τῆς Ποντοηρακλείας!

3. Συρόπουλος τμῆμα θ', κεφ. 9, σ. 262-263 παρὰ Χρυσάνθω σ. 212. Ὁ Φραντζῆς ρητῶς ἀναφέρει: «ἐπεμψαν ἀπὸ Ἐνετίας πρὸς τὸν πάπαν πρέσβεις, τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην κύρ Ἄντωνιον καὶ τὸν Μονεμβασίας κύρ Θεοδόσιον» (ἔκδοσις I. Παπαδοπούλου, Lipsiae 1935, σ. 189.

τάς γνώμας τῶν ἀρχιερέων, ἐάν δέχωνται ὅσα εἶπεν ὁ Νικαίας καὶ ὁ Ρωσσίας καὶ ἐδήλωσαν ὅτι στέργουσιν. «Ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Ἡρακλείας ἤναντιοῦντο νὰ προβῶσιν εἰς ἄλλας ἐνωτικὰς συζητήσεις, ἦλθον δὲ εἰς λόγους ὁ Ρωσσίας καὶ ὁ Ἡρακλείας, ὃν ὁ βασιλεὺς σφόδρα ἐπετίμησε καὶ πλήρης θυμοῦ ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν». Ἀπήντησεν εὐσεβάστως ὁ Ἡρακλείας καὶ ἐπηκολούθησε σιωπῇ, ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς τῇ ἐπεμβάσει ἄλλων παρέσχε συγγνώμην εἰς τὸν Ἡρακλείας «τοποτηρητὴν ὄντα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ πρόεδρον τῶν ὑπερτιμῶν». ¹ Οὕτως ἐξελέγησαν δέκα ἐν οἷς καὶ ὁ Ἐφέσου μετὰ τοῦ Ἡρακλείας, οἵτινες συνερχόμενοι ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ πάπα παρόντος καὶ τοῦ βασιλέως διερευνήσωσι περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐνώσεως. ² «Ὅτε ὁ πατριάρχης κεκμηκῶς ἀπεχώρησεν ἐζητήθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως μετ' ἐπιμονῆς νὰ κατατεθῶσιν αἱ γνώμαι. «Ἀντέλεγεν ὁ Ἡρακλείας ὅτι οὐδέποτε τοῦτο ἐγένετο ἐν οἰκουμενικαῖς συνόδοις». ³ «Ὅτε δὲ ἠναγκάζεται νὰ ὑπογράψῃ «ὁ Ἡρακλείας ὑπέμνησεν εἰς τὸν βασιλέα ὅτι στέργοντες δὲν διαφυλάττουσι πλέον μετέωρον πρὸς ἰδίαν βοήθειαν ἐν ἀνάγκῃ τὸ ζήτημα περὶ τῆς προσθήκης». ⁴

Ὁ γνωστὸς Γεωργ. Hofmann Ἰησουΐτης καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ ἀγ. Ἀθανασίου τῆς Ρώμης ἀπέστειλεν εἰς Θρακικὸν περιοδικὸν ἐνδιαφέρον ἄρθρον διὰ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Ἀντωνίου εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον μετ' ἐπιστολῆς λίαν κολακευτικῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ⁵ Ἐνταῦθα θριαμβολογεῖ διὰ τὸν φιλελληνισμόν, εἰ καὶ καθ' ὄλον τὸν βίον, εἰργάσθη μετὰ φανατισμοῦ ὑπὲρ τῆς Παντοκρατορίας τοῦ Πάπα, ἐξαντλήσας ὄλον τὸ ἀρχεῖον τοῦ Βατικανοῦ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων Τόπων, τοῦ Σινᾶ, τοῦ Ἄθωνος, τῆς Πάτμου καὶ ἄλλων ὀρθοδόξων κέντρων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. ⁶

Ὁ Ἀντώνιος ὡς ἀνθενωτικὸς πλέον παρέστη καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἀλώσεως καὶ ὑπῆρ-

1. Μελέται καὶ λόγοι. Ἀθήναι 1882, σ. 87.

2. Αὐτ. σ. 89.

3. Αὐτ. σ. 91.

4. Αὐτ. σ. 93, 95.

5. «Die Freiheit des metropoliten Antonios von Heraclea in Thrazien auf dem in Florenz (1385 1439) ἐν Ἀρχεῖῳ τοῦ Θρακ. λαογρ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Περ. Β', τόμ. ΚΒ' Ἀθήναι, 1957, σ. 7 - 11.

6. Ἡ ἀλληλογραφία ἐδημοσιεύθη ἐν παραρτήμασι τῆς *Orientalia Christiana*, τόμ. V - VIII (1925 - 1927, σ. 137 - 184, 1 - 39. Τόμ. IX 1927, σ. 213 - 299. Τόμ. XI, 1928, σ. 43 - 110

ξεν ὁ πρωτεύων εἰς τὴν παῦσιν τοῦ Παπολάτρου Γρηγορίου τοῦ Γ' καὶ τὴν ἀνάδειξιν Ἀθανασίου τοῦ Β'. Ταύτην τὴν μαρτυρίαν ἀξιόπιστον ἔχομεν παρὰ τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, ὥστε δέον νὰ παρατείνωμεν τὴν ἱερατεῖαν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παραδομένης 1440 μέχρι τοῦ 1450.¹

Παρενεύων ταῦτα ἀνέμενον τὸν διευθυντὴν τοῦ «Θρακ. ἀρχείου» νὰ ἐπανορθώσῃ μερικὰ δύσπεπτα, ἅπερ προέταξεν εἰς ἄρθρον ἀποσταλὲν παρὰ τοῦ ἀποθανόντος (1956) καθηγητοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου ἀνατ. μελετῶν ἐν Ρώμῃ G. Hofmann καὶ δημοσιευθὲν εἰς τὸν 22 τόμον ἐν ἀρχῇ μάλιστα καὶ πρὸ τῆς ἡμετέρας πραγματείας «*Ὁ καβαλλάρης ἄγιος Γεώργιος*». Ἀλλὰ δὲν ἔστειλεν ὁ παλαιὸς συμφοιτητῆς μου κ. Πολ. Παπαχριστοδοῦλου τὴν μετάφρασιν νὰ τὴν θεωρήσω καὶ νὰ ἀνασκευάσω τὰ ἀνιστόρητα τοῦ ἄρθρου τούτου. Ἀναμένων νὰ πράξῃ τοῦτο περιορίζομαι νῦν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα καὶ ἀρκοῦμαι εἰς τὴν ἀπολογίαν τοῦ ἰδίου μητρ. Ἀντωνίου. Προσενεχθέντος αὐτῷ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ πατριαρχ. θρόνου ἠρνήσατο καὶ οὐκ ἐδέξατο ὡς ὁ Μάρκος ὁ Ἐφέσου² καὶ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος μεθ' ὧν καὶ ἀπεκήρυξε τὴν ἔνωσιν· «εἶπεν ὁ Νικαίας (Βησσαρίων) καὶ οὐ θέλει, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἔνωσιν στέργει, περισσὸν ἔστιν, ἵνα ἀναγκάζωμεν αὐτόν, ἔλθωμεν πρὸς ἐκλογὴν καὶ ἑτέρων προσώπων· καὶ ἐξελέξαντο τὸν Τραπεζοῦντος (Δωρόθειον), τὸν Κυζίκου (Μητροφάνην) καὶ τὸν προηγούμενον τοῦ Βατοπεδίου, τὸν Ἱερομόναχον Γεννάδιον· ἐδέξατο οὖν ὁ βασιλεὺς τὰς ψήφους καὶ οὐκ ἀπεδέξατο, ὅτι οὐτεθείκασιν τὸν Ἡρακλείας». ³ Τούτων ὁ Κυζίκου ἀπεδεξάμενος τὴν ἔνωσιν καὶ ὑπογράφας τὴν δήλωσιν ἐξελέγη πατριάρχης, ἀλλ' ὁ Τραπεζοῦντος καὶ Ἡρακλείας προσκληθέντες «παράγενέσθαι ἐν τῷ μηνύματι καὶ οὐκ ἦλθον», ὅπως καὶ κατὰ τὴν πρόβλησιν, ⁴ οὔτε οὔτοι οὔτε δὲ καὶ ἄλλοι συνελειτούργησαν αὐτῷ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς. ⁵ Ἦτο αὐστηρὸς τῶν πα-

1. «Τόμος καταλλαγῆς», σ. 467, 470, 484, 490, 493, 504.

2. Συρόπουλος, τμῆμ. θ', κεφ. 9, σ. 262 - 263 (παρὰ Χρυσάνθω σ. 212)· παρ' αὐτοῦ λαμβάνω καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ Μάρκος Ἐφέσου ὅμως ἔμεινεν ἀκλόνητος, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Σταυρουπόλεως ἔφυγε λάθρα καὶ δὲν ὑπέγραψεν, ὁ δὲ μητροπ. Ἡρακλείας καί τοι προσποιηθεὶς τὸν ἀσθενῆ, ἐβιάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ ὑπογράψῃ κλινήρης ὢν, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτει ἔπειτα πανδημῶς ν' ἀποκόψωσιν αὐτῷ τὴν χεῖρα». Ἡ Ἀλήθεια τῆς Οἴκου. ἐκκλησίας, μετάφρ. Βαλλιάνου σ. 416 - 417, «ἐποίησε δὲ κακῶς, ὅτι ὑπέγραψεν, ἀναγκασθεὶς δ' ὅμως «χρή, ἵν' ἐκκοπῆ ἡ χεὶρ αὕτη ἢ ὑπογράψασα» τοῦτο εἶπεν ἐνώπιον τῶν ἐπισκόπων ἐπανελευθῶν ἐν Κ/πόλει ὡς διηγείται ὁ Συρόπουλος.

3. Συρόπουλος ἔνθ' ἀνωτ. σ. 333.

4. Αὐτ. σ. 335 (παρὰ Χρυσάνθω σ. 215).

5. Γεδεών Πατρ. Πίνακες σ. 465. Βλ. Μήλια, ἔνθ' ἀνωτ. τόμ. Β', σ. 107. Δωρόθειον Μονεμβασίας, Χρονογρ. σ. 534 - 535. «Αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἄλλων ἱερωμένων εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀγιωτάτης ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν». Μετὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην ὑπογράφεται «ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἡ λογάς τῶν αἰδεσίμων καὶ

ραδόσεων τηρητῆς καὶ ὑπεστήριξε νὰ μὴ πορευθοῦν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐν στολῇ, ὡς ἰσχυρίζετο ὁ πατριάρχης Ἰωσήφ, ἀλλὰ «μετὰ ράσων καὶ μανδύων καλογήρων» Ἄνάλ. Ἱεροσ. Σταχ. Α', σ. 279, 14.

Ἰωσήφ Β'. 1450—1451

Βλ. Giovanni Mercati, Schretti di Isidoro il cardinale ruteno ἐν Studi et testi, ἀρ. 46, Roma 1296, σ. 134.

Ἄνωνυμος 1454—1456

Κατὰ τὸν μητροπολίτην *Σάρδεων Γερμανὸν* (Θρακ. ζ', σ. 7) καὶ τὸν *Κρούσιον*, ὅστις οὐ μόνον τῷ 1456 ἀλλὰ καὶ τῷ 1454 ἀναφέρει ἀνωνύμως Ἡρακλείας ὡς χειροτονήσαντα τὸν πατριάρχην Ἰσιδώρον.¹

Θεόκτιστος 1465—1466

Ἐπ' ὀνόματι τούτου σώζεται ἐνταλτήριον περὶ πνευματικῆς τάξεως τοῦ ἔτους 1465 ἐν κώδικι τοῦ Μεγ. σπηλαίου 289, φ. 103β.² Οὗτος ἐχειροτόνησε καὶ τὸν πατριάρχην *Ἰωάσαφ* ὡς καὶ μετὰ τὸν *Μάρκον Συμεὼν Α'* τῷ 1466.³

Ἄνωνυμος 1472—1476

Ἡ α' χρονολογία ὑπάρχει παρὰ *Κρούσιω* (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 123) ἐτέρα 1475 παρὰ *Γ. Ι. Παπαδοπούλω*, Σύγχρονος Ἱεραρχία κτλ. Ἀθῆναι 1895, σ. 51 καὶ ἡ 1476 ἐν τῷ Πανελλην. λευκώματι 1922. Περὶ τοῦ τελευταίου διαλαμβάνει καὶ ὁ *Κρούσιος* (σ. 131) «καὶ ἐπὶ τῆς αὐριον λειτουργίας γενομένης, συνηγμένου παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ἱερομένων καὶ κοσμικῶν ἐχειροτότησεν ὁ Ἡρακλείας αὐτὸν (τὸν Μάξιμον) πατριάρχην εἰς τὴν Παμμακάριστον γενομένης παρρησίας μεγάλης καὶ εὐταξίας».

ἀρχιερεὺς πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας καὶ τοποτηρητῆς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φιλοθέου Ἀντωνίου ἀποφήνας ὑπέγραψα» ἔπεται καὶ ἐτέρα ὑπογραφή: «Τοποτηρητῆς τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κυρίου Φιλοθέου Πρωτοσύγκελλος Γρηγόριος Ἱερομ. ὑπέγραψα». Βλ. καὶ Τρύφ. Εὐαγγελίδην ἐν Βίοις ἁγίων, σ. 128.

1. Τουρκογραφικ. βιβλ. Β', σ. 120, 124.

2. Κατὰ τὸν καθ. Νικ. Βέην, Byzant. neugr. Jahrbücher τόμ. XV, 1906) σ. 486.

3. Κρούσιος ἐν Τουρκογρ. σ. 124, 138.

Γαλακτίων 1474 (Σ)—1478

Τὸ τῆς καθαιρέσεως ἔτος 1478 δίδεται ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου ἐν ταῖς Φωτίου ὁμιλίαις καὶ λόγοις, σ. ρπγ', σ. 213.

Νεόφυτος 1480

Βλ. *Κεραμέα* ἐν Δελτ. ἱστορ. καὶ ἔθνολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Β', σ. 688.

Μελέτιος Β'. 1480

Κατὰ τὸν Ἡρακλείας *Νεόφυτον* οὗτος ὑπῆρχεν ἀναγεγραμμένος εἰς τὸν ἀρχαῖον τῆς Μητροπόλεως κώδικα ἐπιβεβαιούμενος καὶ ἐξιστορῶν τὸν γενεαλογικὸν τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ Κομνηνῶν κλάδον. Οὗτος ἄρχεται ἀπὸ *Θεοδώρου Κομνηνοῦ* υἱοῦ Γεωργίου πρωτοβεστιαρίου ἐγγόνου δὲ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ.¹

Κάλλιστος 1484—1497 (Αλ.)

1498, 1485 (Χ, Αμ). Ὑπογράφεται εἰς τοπικὴν σύνοδον συνελθοῦσαν εἰς τὴν Παμμακάριστον τῷ 1484 ἐπὶ πατριάρχου *Συμεῶν* πρὸς ἀποκήρυξιν τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀποφασισθέντων,² καὶ ἐπὶ *Νήφωνος* τῷ 1497—1498³ καὶ τῷ 1484 πρὸς καταδίκην τῶν φωραθέντων ὡς ὑποκουψάντων εἰς τὴν «νόσον τοῦ Σίμωνος» (Σιμωνικοί)⁴ ἐπὶ *Συμεῶν* ἐπίσης. Τούτου εὐρίσκεται ὠμοφόριον φυλαττόμενον ἐν τῷ πατριαρχ. σκευοφυλακίῳ.⁵ Ὁ ἀνωνύμως ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σάρδεων ἀναφερόμενος ἐν σ. 75 τὸ ἔτος 1486 καὶ 1488 εἶναι οὗτος.⁶

Ἰωσήφ 1499 (Σ)

Ἀναφέρεται εἰς σιγίλλιον *Ἰωακείμ Α'* περὶ τοῦ βατοπεδινοῦ μετοχίου τοῦ Προσφορίου τῷ 1499, Ἰνδικτ. η'.

1. Βλ. Κεφ. Ζ' Λόγοι Ἡρακλεῶται, § 2-3.
2. Σ. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικά σύλλεκτα, Σάμος 1891, σ. 29, καὶ εἰς ἄλλην τοῦ αὐτοῦ ἔτους πρᾶξιν ὑπογράφεται (σ. 35).

3. Αὐτ. 43.

4. Νέος Ἑλλην. Ι', σ. 350.

5. Βλ. Γ. Σωτηρίου, σ. 43.

6. Βλ. Α. Δημητρακοπούλου, Ναθαναήλ Ψύχας, Θ'-ΙΕ'.

7. Ἑλληνικά ἔτ. Γ', σ. 46.

Θεοδόσιος 1500—1502

Ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας *Νεοφύτου* ἀναφέρεται καὶ οὗτος εἰς τὰ περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν γράφων ἐν τῷ παλαιῷ τῆς μητροπόλεως κώδικι «ἐν ἔτει ζι' ἐβαπτίσαμεν τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, υἱοῦ Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἐκαλέσαμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ *Μανουήλ*.¹

Ἀνώνυμος 1502, 1514, 1503, 1513 (Σ). 1519

Ὁ *Κρούσιος* ἀναφέρει, ὅτι τῷ 1502 ὁ Ἡρακλείας ἐγκαθιδρύει ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν πατριάρχην *Παχώμιον Α'*, καὶ τῷ 1513 τὸν *Θεόκλητον*.² Ἄλλον Ἡρακλείας προστίθησι τῷ 1519.³

Δατῖνος ἐπίσκοπος 1518 (βλ. ἐν τέλει).

Γερμανὸς Α'. 1520—1522

Οὗτος ἀναφέρεται ἐπὶ *Ἰερεμίου Α'* τοῦ πατριάρχου ὃν καὶ ἐγκαθίδρυσε τῷ 1522 κατὰ τὸν *Μαλαξόν*.⁴

Δατῖνος ἐπίσκοπος 1524 (βλ. ἐν τέλει)

Χριστόδουλος

Ἀναφέρεται περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ις' αἰῶνος.⁵

Ματθαῖος 1541

Οὗτος ὑπάρχει παρὰ *Σοφρωνίῳ Εὐστρατιάδῃ* ἐν Γρηγ. Παλαμᾶ, τόμ. Δ', σ. 225 εἰς σιγίλλιον Ἰερεμίου ἐπικυρωτικὸν ἔγγραφον τῆς ἱερᾶς Κοινότητος Ἀθῶν.

Ἀνώνυμος 1545 (Σ)

Ὁ Ἡρακλείας παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Κ/πόλει συνελθοῦσαν τοπικὴν σύνοδον, ἣτις ἐξέδωκε τόμον διαγορευόντα: «οὔτινες τῶν ἀρχιε-

1. Δελτίον ἱστορ. καὶ ἐθιολ. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Β', σ. 667 ἐ.

2. Τουρκογραικ. σ. 145, 152 - 154· πρβλ. Γεδεδεῶν Πατρ. πίν. σ. 499.

3. Αὐτ. σ. 153.

4. Κρούσιος αὐτ. σ. 165 βλ. Βυζ. Χρονικά Πετρουπόλεως VII, 1904, σ. 672.

5. Le Quien, τόμ. I, σ. 1116.

ρέων θέλουσι νὰ γείνη πατριάρχης χωρὶς νὰ συναθροισθοῦν ὅλοι οἱ ἀρχιεθεῖς καὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ τῆς Πελοποννήσου, νὰ εἶναι αὐτοκαθαίρετοι τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τοῦ θρόνου καὶ ὁ Ἡρακλείας ἐξεφώνησεν ἀφορισμὸν μετὰ ὠμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου». ¹

Κάλλιστος 1546—1564 (X, Αμ),

Οὗτος ἐγκαθίδρυσε τὸν πατριάρχην *Ἰωάσαφ*. ²

Κύριλλος Α'. 1546—1567 ³

Ἐν Acta et diplomata patriarchata, τόμ. Ε', σ. 238 καὶ ἐν σιγιλλίῳ τῆς μονῆς Λειμῶνος φέρεται ὑπογεγραμμένος τὸ ἔτος 1546, ⁴ ἐν δὲ τῷ Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς 1883, σ. 265 τὸ 1546 - 1565 ἀναφέρεται ὡς ἀρχιερατεύσας παρὰ τοῦ *Γεδεών*. Τὸ 1565 (X), τὸ 1546, 1561, 1565, 1567 (Σ, σ. 75).

Οὗτος παρευρεθεῖς εἰς τὴν ἐν Κ/πόλει τοπικὴν σύνοδον τοῦ 1565 ὑπέγραψεν εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχου *Ἰωάσαφ* τοῦ μεγαλοπρεποῦς. ⁵ Ἐπιγραφή ὑπ' ἀριθ. 110 παρὰ *Kalinka* 1926 : «ἐπὶ μητροπολίτου τῆς θεοσώστου πόλεως Ἡρακλείας κυροῦ Κ υ ρ ί λ λ ο υ».

Νεόφυτος 1564

Εἰς συνοδικὴν ἀπόφασιν διενέξεων Μετεωριτῶν καὶ Βαρλααμιτῶν (Ἑλληνικά, Τ, 1938, σ. 295).

Μακάριος 1567—1571

Κατὰ τὸν *Le Quien* οὗτος ἤκμαζεν ἐπὶ *Σελῆμ Β'* (1524-1574).

Βαρθολομαῖος Β', 1572

Βλ. Δ. Σ. *Ἀλβανάκη*. Μονὴ Γαλατάδων Εὐβοίας, Ἀθήναι 1906, σ. 44.

-
1. Κρούσιος Τουρκογρ. σ. 165.
  2. Αὐτ. σ. 169.
  3. Κάλλιστος καὶ Κύριλλος δυνατὸν νὰ συγγέωνται ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν ἀρχιερατ. δυσσευμβλήτων ὑπογραφῶν.
  4. Φωτίειος βιβλιοθ. τόμ. Α', σ. 241.
  5. Κρούσιος, σ. 172.

Γεράσιμος Β' 1572—1591

Οὗτος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μάλα δρασαντῶν ἱεραρχῶν ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς μαρτυριῶν : 1572·1590 (Αλ, Φωτ. βιβλ. Α', 241), 1572 (Χ), 1583 (Acta patr. V. σ. 244) «Ἡρακλείας μητροπολίτης ἦν κατὰ τὸ „ζπγ' ἔτος (=1574) ὁ Γεράσιμος». (¹) 1591 Ἰουν. Βυζ. Χρον. Πετροπόλεως Ι', 1903, σ. 49 παράρτ. II, Acta de l' Athos. Actes de Pantocrator. 1572·1578 (Αμ), 1575, 1590 (Σ). Οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν πατριάρχην *Ἱερεμίαν τὸν Τρανὸν* καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν ὑπὸ τούτου συγκληθεῖσαν σύνοδον ἐκ 18 μητροπολιτῶν καὶ 4 ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. (²) Ὑπογράφεται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Μόσχας *Ἰωβ* ὡς πατριάρχου Ρωσσίας τῷ 1590. (³) Πρὸς τούτοις κατὰ τὸν Λαυρ. κώδικα 594 ἦν καὶ μουσικός. 1575 Ἰούλιος, Ἱερεμίου εἰς γράμμα συνοδικόν, ὅπου συνυπογράφονται ὅ,τε Ἀντιοχείας *Ἰωακείμ* καὶ ὁ Ἱεροσολύμων *Γερμανὸς* περὶ τῶν προνομίων τοῦ ὄρους Σινᾶ (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 337).

Θεοφάνης Β' 1575

Βλ. *Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην* ἐν Γρηγορίῳ Παλαμᾷ, τόμος Α', σ. 380. *Γεδεών*, Ἱστορ. Χριστοῦ πενήτων σ. 81·82 Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι ὑπῆρξε ρέκτης ἀνὴρ, ὅπως οἱ πλείστοι Ἡρακλειῶται. Ὁ Γεδεών, (Ἱστ. Χριστοῦ πενήτων 82) γράφει : Ὁ μητροπ. *Ἡρακλείας Θεοφάνης* ἰδιοποιεῖται δικαιώματα πατριάρχου ἔχων καὶ δύο μητροπολίτας συνεργούς... ὁ πατρ. θρόνος ἦτο κενός· αὐτὸς δὲ ἐκυβέρνα τοῦτον νομίζων κατὰ τὴν τότε καὶ τὴν σημερινὴν φοβερὰν ἀμάθειαν, ὅτι εἶχε πρὸ τοῦ ἔτους 200 ἐπισκοπήν ὑφ' ἑαυτὸν τὸ Βυζάντιον· δηλ, καθ' ὃν καιρὸν τὸ Βυζάντιον ἐκυβέρνα πνευματικῶς ὁ ἐπίσκοπος «Ἀγχιάλου».

Γερμανὸς Β' 1576

Περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν, ὅτι ἐγένετο Ἡρακλείας ἀπὸ ἡγουμένου τῆς ἐν Σωζουπόλει μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου ἐκ δύο διαφόρων σημειωμάτων κωδίκων τῆς μονῆς δημοσιευθέντων ὑπὸ *Αθ. Π. Κερα-*

1. Κῶδ. Ἱεροσ. πατρ. συλλογῆς 370, XVI ac. ἐν Byzant. Zeitschr, XII, 1903, σ. 325. Κατὰ Σεπτ. 1575 ὑπογράφεται εἰς σιγίλλιον Ἱερεμίου Β' ὑπὲρ τῆς ἀναβιώσεως τοῦ κοινοβίου τῆς Λαύρας τοῦ Ἁθωνος, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀλεξ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. IB', 1893, σ. 364.

2. Βλ. Κρούσιον σ. 179, Byz. Zeitschr. XII, σ. 325, Φωτ. βιβλ. Α' 241.

3. Regel, Analecta byzantinograeca σ. 85.

μέως : «αὐτὸς ὁ ἡγούμενος, ὁ *Γερμανὸς* ἔγνη μητροπολίτης Ἡρακλείας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κύρ *Ἰερεμία*. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθεῖ ἕτερον : «ἐλάχιστος καθηγούμενος τῆς θείας καὶ ἱερᾶς καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ τιμίου μου ἐνδόξου προφήτου *Προδρόμου* καὶ βαπτιστοῦ *Ἰωάννου Γερμανὸς ἱερομόναχος* ὁ οἰατρὸς ἐνέτι ζῆπδ'» (1576).⁽¹⁾ Ὅποια ἀμάθεια !

Διονύσιος Α' 1580—1613

Ἱεράρχης σπουδαῖος. Αἱ χρονολογίαι ὡς ἐξῆς : 1580 (Χ, Αμ) 1590 - 1609 (Αλ) 1591 - 1606 (Αμ), 1591, 1593, 1595, 1600, Μάρτιος 1606 (Σ), 1580 - 1591 (Λαμπ. 1606 (Χ).

Ἐχειροτονήθη ἀπὸ μεγ. πρωτοσυγκέλλου. Παρευρέθη εἰς τοπικὴν ἐν Κ/πόλει σύνοδον ἐπὶ πατριάρχου *Ἰερεμίου Β'* συνελθοῦσαν ἐν τοῖς πατριαρχείοις τῷ 1585.⁽²⁾ Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπογράφεται τῷ 1593⁽³⁾ καὶ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς Δαμαλῶν καὶ Πεδιάδος (Ἑλληνικά Β', 1928, σ. 132). Ἐπίσης ὑπῆρχε συνοδικὸς τῷ 1596 καὶ εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς διαφόρους πράξεις.⁽⁴⁾ Τῷ αὐτῷ ἔτει ὑπογράφεται εἰς διασωθὲν τῆς μονῆς Κοσινίτζης σιγίλλιον, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον *Γαβριήλ Α'*.⁽⁵⁾

Τῷ 1600 σημειοῦται εἰς συνοδικὸν ἐπὶ πατριάρχου *Ματθαίου Β'*.⁽⁶⁾ Τῷ 1604 ὑπάρχει ἀναγραφή τοῦ παλαιοῦ τῆς μητροπόλεως κώδικος διασωθεῖσα ὑπὸ *Νεοφύτου* : «Ἐν ἔτει ,αχδ' νοεμβρίου θ' ἑσπεφανώθη Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, υἱὸς Δαβίδ Κομνηνοῦ μετὰ Μαρίας θυγατρὸς Πέτρου τοῦ Γλαβᾶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ τῶν ἀρχιστρατῆγων». ⁶ Καὶ ἐν κώδ. Μετρῶν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ κ. *Μ. Σαραντῆ Διονύσιος* τῷ 1704, ὅπερ γραπτέον 1604.⁽⁷⁾

Ἐπὶ *Νεοφύτου Β'* τῷ 1605 - 6 ἀπελύθη σιγίλλιον περιέχον πολλὰ τὰ ἐπαινετικά περὶ *Διονυσίου*.⁽⁸⁾

1. Κεραμεὺς ἐν Βυζ. Χρονικοῖς Πετροπόλεως VII, 1904, σ. 672. Φωτίειος βιβλιοθ. Α', σ. 240 - 241 βλ. ὅσα γράφει ὁ Ἡλιουπόλεως Γεννάδιος περὶ συγχύσεως τοῦ Γερμανοῦ τούτου πρὸς τὸν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12' αἰῶνος Γεράσιμον Ἡρακλείας.

2. Φωτίειος βιβλιοθ. Α', 134.

3. Ἑλληνικά τόμ. Β'. 132.

4. Ὁ ἐν Κ/πόλει φιλ. σύλλ. 1886 τόμ. 12', σ. 52 ἐ., 54, 57, 69, 76, 77, 79.

5. Μαυροκορί. βιβλιοθ. Α', σ. 120, 173.

6. Φωτ. βιβλιοθ. Α', 137.

7. Θρακ. Ε', σ. 168.

8. Βλ. Σοφ. Οἰκονόμου, περὶ Φραγκίσκου Κόκκου, Ἀθῆναι 1863, σ. 25.

Πρὸς τὸν *Διονύσιον* τῷ 1612 γράφει *Νικηφόρος ὁ Μελισσηνὸς* ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως. (1)

Ἦσαύτως ὑπογράφεται ἐν ἐπισημοῖς ἐγγράφοις τοῦ 1612-1613. (2) Οὗτος ἐγένετο Ἡρακλείας ἀπὸ πρωτοσυγκέλλου καὶ ἦν λόγιος καὶ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων αὐτῆς ἀρχιερέων, ὡς μαρτυροῦσι αἱ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ *Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου* καὶ *Μελετίου τοῦ Πηγαῖ*. Τοῦτων ὁ μὲν καλεῖ αὐτὸν «διαπρύσιον καὶ ἡδὺ διὰ πάντων ἐνηχοῦσαν σάλπιγγα, (3) δοχεῖον τῶν θείων ἐμπνεύσεων, ἐναρμόνιον κιθάραν τῶν κρουσμάτων τοῦ πνεύματος τεροπνὰ καὶ λιγυρὰ ὡς δὲ σωστικὰ ἐνηγήσασαν μελωδήματα», ὁ δὲ *Μελέτιος Πηγαῖς* ἐπαινεῖ ἐπίσης καὶ γεραίρει αὐτὸν ὡς παρακολουθήσαντα αὐτῷ εἰς τὸ δύσκολον ὄντως ἔργον τοῦ ἐπιτηρητοῦ τοῦ οἴκ. πατρ. θρόνου καὶ συγκοπιάσαντα καὶ μετασχόντων τῶν ὑπερφυῶν ἐκείνων κόπων, καὶ συναντήσαντα τῶν χαλεπῶν κινδύνων». (4) Τοῦ *Μελετίου Πηγαῖ* Ἐπιτηρητοῦ ὄντος, ὅπως ὠνομάζετο, τοῦ οἴκουμενικοῦ πατριάρχου ὑπογράφει *Διονύσιος* εἰς γράμμα πρὸς τὸν Πρῶτον τοῦ ἁγίου Ὁρους τῷ 1597. (5) Ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ κράτους σώζεται ἐπιτύμβιον τοῦ *Διονυσίου*. Ὁ *Μάξιμος Πελοποννήσιος* ἐπιστέλλων πρὸς τὸν ἐν Κ/πόλει *ιερομόναχον Ἀββακὸν* γράφει: «Γράψον μοι εἰ μενεῖς αὐτός, εἴ του δὲ ἀίθιοπικοῦ θαρρῶν μήνυσον. τὸν πανιερώτατον καὶ σοφώτατον κύρ *Διονύσιον Ἡρακλείας*, τὸν ἐμὸν ἐν Χριστῷ περιπόθητον πατέρα πρόσσειπε ἰδῶν». (6) Ὁμοίως ἐπαινεῖ αὐτὸν καὶ ὁ *Φραγκίσκος Κόκκος*,

1. Νέος Ἑλληνομν. I, σ. 33, 56.

2. Dölger, *Plaineines Corpus der griech. Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeiten*, München 1903, σ. 117 - 118.

3. Ὁ *Διονύσιος* ἐχρημάτισε καὶ μελουργὸς (Θρακ. Α', 371 καὶ Λαυριωτ. κώδ. 472).

4. Ὁ Πηγαῖς ἦν τότε «ἐπιτηρητῆς» τοῦ οἴκ. θρόνου (1598) καὶ κατὰ Ἰούλιον ἀπελθὼν ἔγραφεν αὐτῷ ἐξ Ἀλεξανδρείας: «*παρηκολούθηκάς μοι τῶν φροντίδων...συνήνηλθας τῶν κινδύνων τῶν χαλεπῶν, συμπαρομάρησας, καὶ χωνεύων νόσῳ τρυχόμενος καὶ γῆρα...τρέχοντι πολλάκις τὴν ἐπὶ θάνατον συμπαρῆς μοι, τῷ ἀπηνεστάτῳ κριτῇ καὶ ἀπολογουμένῳ περὶ ἀναστατώσεως τῆς ὅλης ἀρχῆς καὶ ἀνδραποδισμοῦ*» ἔγνω γὰρ ἐκφοβῆσαι τὸν *Μελέτιον* ἵνα τῶν 6.000 χρυσῶν...τύχη παρ' ἐμοῦ». Σοφ. Οἰκονόμου ἐπιστολὴ τοῦ Πηγαῖ ἐν Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Γ'. σ. 347. Παρισιὰ, Σχεδιάσμα, σ. 38.

5. Καὶ ὁ Φραγκ. Κόκκος ἐπιστέλλων αὐτῷ ἐπαινεῖ «τὸ περὶ τὴν παιδείαν φιλόσοφον ὁμοῦ καὶ φιλόπονον, ἐν οὗτῳ προβάσει τῇ ἡλικίᾳ» (Ἐκθεσ. ἐπιστολ. τύπων, Βενετία 1786, σ. 135 - 144 τοῦ Κορυθαλλέως).

6. Φωτ. Βιβλιοθ. Α', σ. 93· ὁ σεβ. Ἡλιουπόλεως γνωρίζει καὶ ἄλλην ἐπιστολὴν τοῦ *Μαξ. Μαργουνίου* πρὸς τὸν *Διονύσιον* ἰδῶν αὐτὴν ἐν κώδ. Παρισ. Suppl. Grec 1026.

ἐν ἐπιστολῇ δημοσιευθεῖσῃ ὑπὸ Σοφοκλέους Κων. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων (Ἀθήναι 1863, σ. 25) *ἢ τε ἄλλη σοφία τε καὶ ἀρετὴ καὶ ἡ περὶ τὰ θεῖα στερεότης καὶ τὸ τοῦ ζήλου διάπυρον οὐ τοὺς τυχόντας ἔσχεν ἐγκωμιαστάς, ἀλλὰ Μελέτιον τὸν Πηγᾶν καὶ Μάξιμον τὸν Μαργουίνιον, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀγλαὰ ἐγκαλλωπίσματα.* (1) Ὅριζει δὲ χρόνον ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου ὡς Ἡρακλείας τὸ ἔτος 1591. Ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως, φ. ρηΓ' χειρὶ τοῦ μητροπολίτου Διονυσίου: «Ἐν ἔτει αχδ', Νοεμβρίου Θ', ἐστεφανώθη Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, υἱὸς Δαβὶδ Κομνηνοῦ μετὰ Μαρίας θυγατρὸς Πέτρου τοῦ Γλαβᾶ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀρχιστρατήγων». Σημειοῦται ὁ Νεόφυτος. («Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος», Β', σ. 670).

Γρηγόριος Γ' 1591 (Χ, Αμ)

Νεόφυτος Α' 1610 (Χ, Αμ)

Ἐπάρχει ὑπογεγραμμένος εἰς τὴν ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως τὸ α' πατριαρχεύοντος ἐπικύρωσιν σιγίλλου τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου ὑπὲρ τῆς μονῆς Φιλοσόφου τῆς ἐν Δημισάνῃ διακειμένης (ἄνευ ἡμερομηνίας) (2) καὶ πρὸς τοὺς ἐν Λεοντοπόλει τῆς Μικρᾶς Ρωσίας ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ (ἄνευ ἔτους) ἐδημοσιεύθη ἐν Ἐκκλ. Φάρφ ΚΒ', 1923, σ. 146.

Κύριλλος Β' 1612

Βλ. τὸ περιοδικὸν «Βυζαντίς» 1909, Ἀθήναι, σ. 326-8, ἐνθα ἀναφέρεται καὶ ὁ Ἰλαρίων.

Γερμανὸς Γ' 1613 (Σ)

Βλ. *Σωφρόνιον Ἐπιστρατιάδην* ἐν Ἑλληνικοῖς, Γ', σ. 50, ὅπου ὑπογράφεται ἐπὶ Τιμοθέου εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Βερροίας Ἀβεργίου Βατοπεδινοῦ (Ἰούλιος 1613).

Γαβριήλ 1914—1915

Ὁ *Γαβριήλ Σταυρονικητιανὸς* ἐδημοσίευσεν ἐν «Γρηγ. Παλαμᾶ» Δ', 1920, σ. 739-742. «Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου Α', δι'

1. Ὁ Σοφοκλῆς ἀναφέρει 6 ἐπιστολάς τοῦ Πηγᾶ πρὸς τὸν Διονύσιον, καὶ 51 τοῦ Μαργουίνου.

2. Τὸ σιγίλλιον τοῦτο εἶναι τοῦ Πατριάρχου Πολυεύκτου ἐπανεκδοθὲν ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως καὶ τῆς τότε συνόδου χωρὶς νὰ σημειοῦται τὸ ἔτος. Ἐπάρχει εἰς τὸ ἡμετ. Νόμιμον φ. 1579-1586. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τῆς τετάρτης τοῦ Λουκάρεως πατριαρχείας ὡς ρητῶς διαμνημονεύει ὁ Ὑψηλάντης (μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 137 ἔχων ἐν συνόψει τὸ περιεχόμενον).

οὐ... ἐπικυροῖ τὰ ἔγγραφα περὶ τῶν ἐν.. Ἐζόβη τῆς ἐπαρχίας Σερρών κτημάτων (τῆς ἐν Ἄθφ μονῆς) τοῦ Σταυρονικήτα...» 1614 Ἰουλ, κα', ἰνδ. ιβ', ὅπου μετὰ τοῦ Τιμοθέου ὑπογράφονται καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Θεοφάνης καὶ ὁ Ἀρχίδος Μητροφάνης μεθ' οὓς ὁ Ἡρακλείας Γαβριήλ καὶ 27 ἄλλοι μητροπολίται. Ἐπίσης ὁ Γαβριήλ ἀναφέρεται ἐν σιγίλλῳ τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως (βλ. *Α. Διαμαντόπουλον* ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Κυρ. Λουκ. 1939, σ. 30).

Ἱλαρίων 1615—1616

Ἦν ἐκλεκτὸς ἀνήρ. Κατὰ χειρόγραφον τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων κατήγετο ἐκ Κρήτης «ἐξ ἑνός τοῦ τῆς Κρήτης χωρίου λεγομένου ἀποκόρωνα» (Φωτ. βιβλ. Α' σ. 88). Πρὸς αὐτὸν ἱερομόναχον ἔτι ὄντα γράφει τῷ 1610 Ἰουνίου 20 *Κύριλλος ὁ Λούναρις*, ἀποκαλῶν σοφώτατον. Εἶχε συνάψει πολεμικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ πρὸς τὸν παπολάτρην Ἀθανάσιον ρήτορα τὸν Κύπριον, παρ' οὗ καὶ μανθάνομεν, ὅτι ἀπέθανε προῶρως κατὰ τὸ 1616. Κατὰ ταῦτα, ὅπως καὶ ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ *Κύριλλος*, ἀνήκεν «εἰς τὴν πεφωτισμένην καὶ κἄπως ἐλευθερόφρονα καὶ σφόδρα πολεμίαν τοῦ παπισμοῦ σχολῆν» καὶ ἔγραψε κατὰ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς θεοτόκου καὶ κατὰ τῆς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς γνωρίζει ἡμῖν ἐπιστολὴ τοῦ ρήτορος Ἀθανασίου. (1) Ἐνεκα τούτου ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν ἀντιθέτων ὄντα ἀρχῶν πατριάρχην *Τιμόθεον* ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ· ὅθεν οὗτος κατέκαυσε μετὰ τὸν θάνατον τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱλαρίωνος, καὶ τοῦτο συνετέλεσεν, ὥστε νὰ παρασιωπᾶται τοῦ λογίου ἱεράρχου τὸ ὄνομα παρὰ πάντων τῶν ἀναγραψάντων τὸν βίον τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν λογίων. Ὡς Ἡρακλείας ὑπογράφεται εἰς συνοδικὴν πρᾶξιν περὶ ἐπαναφορᾶς χωρίων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Φιλίππων κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1616, ἰνδικτ. ιβ. (2)

Ἱωαννίνιος Β', ἐθεώρουν ὀρθόδοξον τὸν ὑποκρινόμενον τοῦτον παπολάτρην ὃν ἀπεκάλυψεν ὁ Ἱεροσολύμων *Δοσίθεος*, καὶ συνίστων αὐτὸν τοῖς ὀρθοδόξοις εἰς σπουδαῖον ἱεροκῆρυκα καὶ πνευματικόν. Ἐκ τῆς εἰρημένης ὅμως ἀλληλογραφίας πρῶτος ὁ Ἡρακλείας Ἱλα-

1. Legrand, Bibliographie hellénique.. XVII siècle, τόμ. III, σ. 421.

2. Γενναδίου Ἀραμπατζόγλου μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως, Φωτίειος βιβλιοθήκη, Μέρος, Α', Κ/πολις 1933, σ. 75. Οὗτος πρῶτος ἔγραψε περὶ τοῦ Ἱλαρίωνος, διορθούμενος πολλῶν ἐγγράφων τὰ ὀνόματα βλ. καὶ σ. 240. Τοῦ αὐτοῦ Ἱλαρίων ὁ Κρῆς μητροπ. Ἡρακλείας. Ὁρθοδ. ΚΓ', 1948, σ. 184 - 189 (βλ. κατωτέρω).

ρίων πρὸ 30ετίας ἀφήρουν αὐτοῦ τὸ προσωπεῖον, διὸ καὶ παραπονοῦμενος ἀπαντᾷ αὐτῷ τοιαῦτα ὁ Ἅθανάσιος : «τίς ἐστὶν αἰρετικὸς σὺ ἢ ἐγώ ; σὺ ὅς ἀποβάλλεις τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων ; ἢ ἐγώ, ὡς πιστεύω πάντα ἃ ἐπίστευσαν αἱ ἅγιοι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ νῦν ἐμὸς καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ;» (Φωτ. βιβλ. Α', σ. 88) καὶ πάλιν : «ἐπεὶ προφασίζεις μοχθηρῶς ὅτι μέλλω μετὰ τὸ ἀπάραι με τῆς Κωνσταντίνου γενέσθαι ἰεσοῦίτην καὶ ἀπορῶ πῶς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀναβὰς ἀξίωμα χάρισματος ἠξιώθη προφητικοῦ... μὴ με νομίσης δεδοικέναι ἀκούσαντά σου τὴν κενὴν καὶ ψευδῆν (sic) ἐκείνην κατηγορίαν, ὅτι πείθομαι τῷ Ρώμης ἐγώ... εἰ σοφὸς εἶ καὶ ἀρχιερεὺς... πῶς αὐτὸς ἐμὲ ἐξεφάυλισας... καὶ λίαν μ' ἐληδόρησας» (αὐτ. 89).

Ἐν τούτοις παρὰ τὰς τοιαύτας οὐχὶ καλὰς σχέσεις δὲν ὠκνεῖ ὁ Ἅθανάσιος νὰ ὑποβάλλῃ τῷ Ἡρακλείας καὶ τὴν λύσιν θεολογικῶν ζητημάτων ὡς τὸ πολυθρύλητον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περὶ τοῦ προπατορικοῦ τῆς Θεοτόκου ἀμαρτήματος «καὶ πότε εὐγαλεν ὁ Θεὸς τὸ κρῖμα τοῦτο ἀπ' αὐτῆν, διὰ νὰ μάθωμεν, ἵνα μὴ ἄλλως πιστεύοντες αἰρετικοὶ λογιζώμεθα». (Μαρτίου 28, ἔτ. 1614). Εἰς δευτέραν ἐπιστολὴν, (Αὐγ. 18) ὁ Ἰλαρίων εἶχεν ἀναπτύξει αὐτῷ τὰ δύο κεφάλαια, τὸ περὶ θεολογίας καὶ τὸ περὶ οἰκονομίας· ὅθεν ὁ Ἅθανάσιος μετὰ παρατεταμένην σιωπὴν, εἰ καὶ μὴ λαβὼν ἐν τῷ μεταξύ ἀπάντησιν γράφει : «περὶ τοῦ πρώτου κεφαλαίου οὐ (sic) τάδε ἔφησ : τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται καὶ οἱ ἄλλως λέγοντες αἰρετικοὶ εἰσὶν· οὐ ἢ λέξις ἢ λέγουσα ἐκ μόνου φανερὰ ἐστὶ προσθήκη, καὶ λίαν ἐκπλήττομαι πῶς οὐχ εἴρηκεν, ἀλλ' οὐδ' ἐφαντάσθη· καίτοι οὐδ' αὐτὸς... ὁ ἐν τῷ πατρικῷ κόλπῳ αἰεὶ ὢν, ὁ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἀκριβῶς εἰδὼς, ἡ πηγὴ τῆς θεολογίας τοῦτ' εἶπέ ποτε... πῶς οὖν σὺ θεολογικότερος τοῦ θεανδρικοῦ λόγου γέγονας, εἰπὼν ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς» (αὐτ. σ. 90-91) καὶ ἐφεξῆς ἐξελέγχει αὐτὸν ὡς διαστροφέα τῶν Γραφῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀκόλουθον (20 Αὐγ.) ἐπιστολὴν μετὰ πρωτοφανοῦς ἀυθαδείας, ἐν ἣ καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος τῆς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ δηλονότι ἐκπορεύσεως δι' ἣν ἐξηλέγχθη, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Ἰλαρίωνος, λέγει «εἰ ἐγὼ αἰρετικὸς διὰ τοῦτο, ἔστω καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰ ἐγὼ αἰρετικὸς ἔστω καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία μετ' ἐμοῦ, ἢ τάναντία σοῦ φρονοῦσα...» (ἀσυγκράτητος πλέον φωρᾶται λατινοφρονῶν, αὐτ. σ. 92).

Ὁ Ἅθανάσιος γράφει εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἰλαρίωνι τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Ἡρακλείας καὶ προέδρῳ τῶν ὑπερτίμων» 5 ἐπιστολάς. Τούτων αἱ 3 γραφεῖσαι τῷ 1614 δημοσιεύονται ὑπὸ τοῦ σεβ. Ἡλιουπόλεως Γενναδίου (αὐτ. σ. 88-92), ἐξ ὧν μανθάνομεν περὶ τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ κατὰ τοῦ παπισμοῦ. Οὗτος διατείνεται, ὅτι εἶναι ἀνύπαρκτος ὁ ἐν ἐγγράφῳ ὑπογραφόμενος τῆς ἐν Ἄθῳ

μονῆς Σταυρονικήτα *Γαβριήλ* 1614-1615 ὑπὸ *Γαβριήλ Σταυρονικήτιανου* δημοσιευθέντι (βλ. *Σωφρονιον Εὐστρατιάδην* ἐν Γρηγορίῳ Παλαμαῖ, Δ', σ. 741-2 καὶ *Α. Διαμαντοπούλου* ἐν Ἐπετηρίδι Κυρίλλου Λουκάρεως 1939 σ. 30). Οὗτος εἶναι καὶ αὐθις ὁ *Ἰλαρίων*, ὁ δὲ Νικομηδείας (Φωτίειος βιβλιοθήκη Α', σ. 75, ἐνθα διορθοῦται τὸ λάθος ὑπὸ τοῦ σεβ. Ἡλιουπόλεως *Γενναδίου* καὶ ἐν Ἑλληνικοῖς Β', σ. 116). Δύο πατριάρχαι ὁ *Παρθένιος Α'* καὶ ὁ ἅγιος Ἡλιουπόλεως ἐξετάζει ἐν τῇ «Ὁρθοδοξία», ὡς εἴρηται, ἐκ νέου τὸν βίον τοῦ Ἰλαρίωνος, ὅστις πρῶτος, ὡς διῆσχυρίζεται γράφει περὶ αὐτοῦ ὡς μητροπολίτου, ὅπερ δεῖται μείζονος ἐρεύνης, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε τὸ ὄνομα τοῦ ὡς Ἡρακλείας εἰς τὸν Α' κώδικα τῶν Πατριαρχείων. Ἐπίσης πολλὴν σπουδὴν ἐπέδειξε νὰ ἀπαλείψῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἱεραρχῶν Ἡρακλείας Γαβριήλ καὶ Γερμανοῦ ἀντικαθιστῶν αὐτὰ ἄνευ ρητῶν μαρτυριῶν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰλαρίωνος. Ἀδύνατον παλαιογραφικῶς ν' ἀναγνωσθῶσιν τὰ ὀνόματα ταῦτα διὰ τοῦ Ἰλαρίων. Πρέπει πρὸς πίστῳσιν νὰ προσαχθῶσι πράξεις, εἰς ἅς ν' ἀναφέρηται ρητῶς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰλαρίωνος. Ὁ μακαριώτατος Γαβριήλ Σταυρονικήτιανός ὄν ἐγνώριζον καλῶς καὶ συνειργάσθη ἐν τῇ Ἱερᾷ Κοινοτητί ἦν λίαν ἔμπειρος περὶ τὴν παλαιογραφίαν, ἐδημοσίευσεν πολλὰ ἔγγραφα καὶ συνέταξεν ἐκτεταμένον τῶν κωδίκων τῆς μονῆς κατάλογον. Καὶ ὁ ἕτερος, ὁ μακ. Α. Διαμαντόπουλος ἦν λίαν ἔμπειρος περὶ τὴν παλαιογραφίαν ἐπομένως πιστεύομεν, ὅτι ἀνέγνω καλῶς τὸ ὄνομα Γαβριήλ.

Τιμόθεος 1616—1622

Οὗτος τῷ 1620 σύμφηφος γενόμενος ὑπογράφει εἰς τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας *Κυρίλλου Α'* τοῦ *Λουκάρεως* κατὰ τὸν Σάρδεων *Γερμανόν*. (1) Ἀμέσως δὲ τότε ἀναφέρεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἀγίας ἀπολυθέν κατὰ Νοέμβριον. (2) Ἄλλας ὑπογραφάς αὐτοῦ βλέπομεν εἰς πατριαρχικὸν γράμμα περὶ τῆς μονῆς Σερίφου κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1616. (3) Ἐπὶ πατριάρχου *Τιμοθέου* κατὰ Νοέμβριον, ἰνδ. β' ἔτους 1619 ὑπογράφεται εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀπὸ Πολυανῆς *Ἱερεμίου* ὡς

1. Συμβολὴ εἰς τοὺς πατριαρχ. καταλόγους, Α', Κ/πολις 1935, σ. 103.

2. Νέος Ἑλληνομν. τόμ. ΙΒ', σ. 352.

3. Π. Ζερλέντη, Ἱστορικαὶ ἐρευναι περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν νήσων κτλ. Τεῦχ. Α', σ. 74.

μητροπόλιτου Σηλυμβρίας. (1) Ἔλλα ἀναγραφαὶ 1618 Νοέμβ. (Σ), 1620 (Χ). (2)

1620, Νοεμβ. δ', εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Κυρίλλου Λουκάρεως* (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 4), Ἄναλ. Ἱεροσ. βιβλιοθ. Δ', σ. 93.

Δὲν γνωρίζομεν ἐκ τίνος ἀφορμῆς ἐξηναγκάσθη ὁ *Τιμόθεος* νὰ ἐκφωνήσῃ ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ λογικοῦ ποιμνίου. Πρὸς ἄρσιν τούτου ἐξεδόθη «Συνοδικὸν συγχωρητικὸν» ἄνευ χρονολογίας. (3)

Μόδιστος 1618

Βλ. Θρακικὰ τόμ. ις', σ. 389, ὑπὸ ἡμερομ. 26 Μαΐου. Βυζαντ. Χρονικὰ Πετροπόλεως, τόμ. XVII, 1913, Μερ. III, σ. 107.

Νεοφύτος Β' 1622—1636 (Σ).

Αἱ χρονολογίαι 1622 - 1635 (Αλ), 1623 (Χ), 1624 - 1636 (Αμ). Ὁ σεβ. Σάρδεων *Γερμανὸς* δέχεται ὡς ἐξηκριβωμένον χρόνον ἐκλογῆς τὸ 1622 καὶ τὸ 1636 ὡς πατριάρχου κατὰ Ἰούνιον. (4) Τῷ 1622 κατὰ Μάρτιον ὑπογράφεται εἰς σιγίλλιον Κυρίλλου Λουκάρεως, δι' οὗ κηρύσσεται σταυροπηγιακὴ ἡ μονὴ Ἀγριδιανοῦ Γάνου. (5) Ἐν τῷ πατρ. κώδικι Β', 37 ἀναγράφεται ὡδε: «Ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς... ὁ ἀρχιμανδρίτης τῆς μητροπόλεως Ἀλεξανδρείας ὡς ἀνήρ τίμιος καὶ πάσης ἀρετῆς κεκοσμημένος». Οὗτος ὡς μαθητῆς τοῦ *Κυρίλλου Λουκάρεως* κατάρθωσε νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ἐκ τῆς ἐξορίας, ὅστις ὅμως ἅμα ἔφθασεν εἰς βασιλεύουσαν ἔδωκεν ἐκουσίαν τὴν παραίτησιν ὑπὲρ τοῦ *Νεοφύτου* «ὅς μὴ δυνάμενος κυβερνήσῃαι τὰς τοῦ πατριαρχείου συγχύσεις διὰ τὸ εἶναι πρῶτον καὶ ἀγαθὸν παρητήσατο μετὰ χρόνον ἓνα καὶ πάλιν προεβιβάσθη ὁ Λούκαρις τὸ ἔβδομον». (6) Ὁ ἀπὸ Βερροίας Κύριλλος ἐκθρονίσας τὸν Λούκαριν δι' ἀδρῶν πρὸς

1. Φωτίειος Βιβλιοθ. Α', σ. 129.

2. Εὐρίσκειται ὑπογεγραμμένος εἰς γράμμα Τιμοθέου Β' (1612 - 1621) πρὸς τὸν Τζίας καὶ Θερμίων, ὅπερ δὲν φέρει ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τὸ ἔτος, εἰμὴ τὸν μῆνα Φεβρουάριον καὶ ἰνδικτικῶνα ἰδ' (Ζερεντη, Ἱστορ. ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων κτλ. Ἐρμούπολις 1913, σ. 74).

3. Βλ. *Byzant Zeitschr.* τόμ. XV, 1906, σ. 486, παρὰ τῷ καθ. Ν. Βέη.

4. Βλ. σχετικὴν πραγματείαν ἐν Ὁρθοδοξίᾳ Θ', 1934, τευχ. Δεκεμβρίου.

5. Γεδεών Πατριαρχ. ἔφημερ. σ. 180.

6. Καλλίνικος Γ', πατριάρχης Κ/πόλεως ὑπὸ Κων. Δοβουνιώτου, Ἀθήναι, 1915, σ. 84. Κατὰ τὸν Ὑψηλάντην ἦτο

τοὺς Τούρκους χρημάτων «οὐ μόνον μητροπολίτας ἄνδρας φιλοθέους μάλλον δὲ τὸν ἀγιώτατον Ἑρακλείας τοῦ θρόνου ἐξέβαλε καὶ μητροπόλεις ἠφάνισε καὶ τῇ οἰκουμένη φθορὰν προσήνεγκεν ἄπειρον συνάξας φορτία ἀργυρίων ἐξ ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα δι' ὧν τοὺς τοῦ Μωάμεθ τρέφων παῖδας ἄχρι καὶ νῦν τυραννικῶς κάθηται» ὁ Ἐφέσου Μελέτιος Παντόγαλος, 1594. Μύσων Δ', 1935, σ. 111 σ. 17 «ἐὰν οὖν καὶ ἡμᾶς, τὸν Κύριλλον λέγω... τὸν τε πανιερώτατον καὶ καθαρώτατον τοῦ Θεοῦ δοῦλον κύρ Νεόφυτον Ἑρακλείας. ἔσυκοφάντησαν». Τῆς ἐκλογῆς ἢ πράξις ἢ τὸ ὑπόμνημα εὐρίσκεται ἐν Κώδ. Β', σ. 37 τῶν πατριαρχείων : «Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἑρακλείας ἀπροστατεύτου μενούσης, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κύρ *Τιμοθέου* ἤδη τὸν βίον ὑπεξεληθόντος συνήχθημεν ἡμεῖς οἱ καθευρεθέντες ἀρχιερεῖς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, προστάξει τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἴκου. πατριάρχου καὶ ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς δι' αὐτήν, ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύρ *Νεόφυτον* τὸν ἀρχιμανδρίτην τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας, ὡς ἄνδρα τίμιον καὶ πάσαις ἀρεταῖς κεκοσμημένον, ἔπειτα τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύριον *Δανιὴλ* καὶ τρίτον τὸν παπᾶ κύρ *Δαυρέντιον* ἐπὶ γὰρ τούτων κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι κώδικι τῆς ἐκκλησίας ζρλ' (1622) ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ β', ἰνδ. ε'.» Ὁ Κυζίκου *Παρθένιος*, ὁ παλαιῶν Πατρῶν *Θεοφάνης*, ὁ Σερρών *Τιμόθεος*, ὁ Βάρνης *Παρθένιος*, ὁ Μεσημβρίας *Ἀνάκιος* (Φωτ. βιβλ. Α', σ. 210). *Κύριλλος* ὁ Λαυριώτης ἐν τῷ Χρονικῷ δέχεται ὡς τελευταίαν χρονολογίαν τῆς ἐν Ἑρακλείᾳ ἀρχιερατείας τοῦ Νεοφύτου τὸ 1635. (1) Αὕτη βεβαίως ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν τοῦ Ἱερεμίου 1635 - 6 καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δεόν νὰ παραδεξώμεθα παραίτησίν τινα ἐν τῷ μεταξύ τοῦ *Νεοφύτου* καὶ ἐπάνοδον εἰς τὸν θρόνον τῷ 1636, ὅτε προήχθη εἰς τὸν οἰκουμηνικὸν θρόνον ἐν τούτοις τὸ ζήτημα δὲν ἐλύθη εἰσέτι.

Ἡ σημασία τῆς ἐν ταῖς συνοδικαῖς ἀποφάσεσι καὶ τοῖς ἱεροῖς σιγγιλλίοις ὑπογραφῆ τοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας.

Εἰς ταύτας ὑπάρχει σχεδὸν πάντοτε ὑπογεγραμμένος ὡς πρῶτος τῇ τάξει ὁ Ἑρακλείας, οὔτινος τὸ κῆρος ἦτο μέγα καὶ ἕκαστος πατρι-

«ἄνθρωπος ὀσιος...ἐξέδωκεν ὀρισμὸν διὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπάνοδον Κυρίλου τοῦ Λουκάρεως...ἐπανελθόντα τὸν Κύριλλον αἰδεσθεὶς ὡς οἰκεῖον αὐτοῦ ἐκὼν παραιτηθεὶς καὶ ἀπελθὼν εἰς Χίον, ἐν τῇ Ἁγίᾳ μονῇ ἐν ἡσυχίᾳ τὸν βίον διήνησε πατριαρχεύσας μῆνας δέκα» ἐνθ' ἄνωτ. σ. 142.

1. Ἀθήναιον, τόμ. 5', σ. 37 πρβλ. καὶ Γ ε δ ε ὦ ν Πατρ. ἐφημ. 184.

ἀρχῆς ἐκῆδετο νὰ ἔχη αὐτὸν *συνεργάτην καὶ δμόφρονα εἰς τὰς ἀποφάσεις*. Τούτου ἕνεκα δύναται τις νὰ ὑποστηρίξη ἐγκύρως ὅτι ὁ Ἡρακλείας διὰ τῆς ἀεννάου παρουσίας του ἐν Φαναρίῳ διεφύλαττε τὴν ἀρχέγονον δεσποτείαν του ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὡς φρουρὸς τῶν παραδόσεων καὶ κάτοχος τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως. Οἱ πατριάρχαι προήρχοντο ἄλλος ἐξ ἄλλου ἐκ τῶν διαφόρων τοῦ Πατριαρχ. κλίματος ἐπαρχιῶν καὶ ἦσαν οὐ μόνον παροδικοί, ἀλλὰ πολλακίς καὶ ἄπειροι τῆς αἰωνοβίου παραδόσεως καὶ τῶν συγχρόνων ζητημάτων. Ἡ πεῖρα καὶ ἐνημερότης τοῦ πρωτοθρόνου Ἡρακλείας προσεπόριζεν αὐτῷ αὐθεντίαν καὶ ἀπέβαινεν ὁ *θεματοφύλαξ καὶ νομοκάνων τῶν παιριαρχείων*, αὐτὸς ἀνεβίβαζε καὶ κατεβίβαζε τοὺς πατριάρχας. Κατὰ ταῦτα ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου, ὅπερ ἦν ἀναφαίρετον προνόμιον αὐτοῦ καὶ ἡ καθιερωθεῖσα ἐγγείρισις τῆς πατρ. ράβδου ἦτοι ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ πατριάρχου, δὲν ἦσαν ἀπλοῦς τύπος. *Πρὸς πίστωσιν τῶν λεγομένων ἐγένετο ἡ κατάστροφισις καὶ ἀναγραφή τινῶν τῶν ἐπισήμων πράξεων—ἱερῶν σιγιλλίων καὶ συνοδικῶν ἀποφάσεων—ἐν αἷς ὑπάρχει τὸ ὄνομα αὐτοῦ*. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι βεβαίως νεώτερα, τὰ παλαιὰ εἶναι σπανιώτερα, διότι οἱ πατριάρχ. κώδικες ἀπωλέσθησαν δυστυχῶς.

Αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ Νεοφύτου Β΄.

1621 Μάϊος, εἰς Κυρίλλου Λουκάρεως σιγιλλιον ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς Μεγίστης Λαύρας (Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. IB', σ. 231).

1622 Μάϊος, εἰς σιγιλλιον Κυρίλλου Λουκάρεως δι' οὗ ἀποξενοῦται τοῦ ἀγίου Ὅρους ὁ ἐπίσκοπος Ἱερισσοῦ (Ἑλληνικά Γ', σ. 51).

1623 Ἰούλιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Παρθενίου Α'* ὡς μητροπολίτου Ἀνδριανουπόλεως (Φωτ. βιβλιοθ. Α', σ. 98).

1624 Ἰούνιος, εἰς γράμμα Κυρίλλου Λουκάρεως ἐπιτίμιον κατὰ Χιλιανδαρηνῶν διὰ τὴν Κομίτισσαν (Γεδεῶν Πατρ. Ἐφημ. 95).

1625. Ὑπογράφεται καὶ εἰς τὸ «Ἰσον ἀπαραλλάκτως τοῦ Ἰσου τοῦ πρωτοτύπου πατριαρχικοῦ παλαιγενοῦς σιγιλλιώδους γράμματος, ἐκβληθὲν παρὰ τοῦ παλαιοῦ καὶ ἀρχαίου μεμβρίνου κώδικος τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ὁραθέντος παρὰ τε τῆς ἡμετέρας μετριότητος καὶ τῆς ὑπερτελεστάτης ἱεραῶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ποθεινοτάτων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν αὐτῆς τῶν κάτωθεν ὑπογραψάντων». Εἶναι δὲ τοῦτο σιγιλλιον τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου (956 - 970) ἔτους 967 περὶ τῆς παρὰ Δημητζάνην ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου Λαμπαρδοπούλου μονῆς τῆς Θεοτόκου (βλ. Εὐθυμίου Καστόρχη «Περὶ τῆς ἐν Δημητσά-

νη ἑλληνικῆς σχολῆς κτλ.» Ἀθήναι 1847, σ. 2, καὶ 49 - 52). Τὸ σιγίλλιον τοῦτο πληρέστερον ὑπάρχει ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 3 κώδικι τῆς ἡμετέρας συλλογῆς, ὅπερ καλεῖται «Νόμιμον», ἀνήκον δὲ τῷ Ὑδρας καὶ Αἰγίνης Γερασίμῳ τῷ Βυζαντίῳ (οὗτος τῆς οἰκογενείας Ράλλη γόνος ἐκληροδότησεν αὐτὸν εἰς τὸν καθηγ. Πανεπιστημίου Γ. Ράλλην) ἐν φ. 157α - 158β μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ πατρ. Κυρίλλου ἔπεται ἡ τοῦ Νεοφύτου.

1626. Εἰς σιγίλλιον *Κυρίλλου Δουκάρεως* ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀγ. Νικολάου Κερνίτζης Διακοπτοῦ. (Ἑλληνικά Β', σ. 151 καὶ Νέον Ἑλληνομν. Δ', 1907, σ. 202).

1626 Μάϊος, εἰς ἐπιτίμιον τοῦ *Κυρίλλου* κατὰ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου (Γεδεῶν Πατρ. Ἐφημ. 96).

1626 Ἀπριλ. 9, καθαιρέσεις γ' τοῦ Κορινθίας Νεοφύτου (πρακτ. τῆς Χριστιαν. Ἀρχ. Ἐταιρείας ἔτος 1933, περ. Γ', τόμ. Β', Ἀθήναι 1936 σ. 126).

1628. Εἰς ἔγγραφον διὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου τοῦ Νικοδ. Μεταξᾶ πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας. (Φωτ. βιβλ. Α', 237).

1628. Εἰς γράμμα πρὸς τοὺς Κεφαλλῆνας καὶ Ζακυνθίους ὑπὲρ τοῦ *Νικοδήμου Μεταξᾶ*, καὶ εἰς ἕτερον τοῦ 1632 κατὰ Φεβρουάριον. (Φωτ. βιβλ. Α', σ. 237).

1631. Εἰς σιγίλλιον Κυρίλλου διὰ τὴν ἐν Κύπρῳ μονὴν Ἐγκλείστρας (Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου Βενετ. 1778, σ. 37).

1632 Ἀπριλ., εἰς σιγίλλιον Κυρίλλου Πατριάρχου ὑπὲρ τῶν ἐν Λήμνῳ μετοχίων Λαύρας (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΒ', σ. 348).

1635. Ὁ *Δελικάνης* γράφει: «Τοῦ *Νεοφύτου* ἐκλεγέντος οἴκου-μενικοῦ πατριάρχου τῷ 1635 κατὰ Ἀπρίλιον - Σεπτέμβριον ἐγένετο Ἡρακλείας ὁ Ἱερεμίας» (Πατριαρχ. ἔγγραφα Γ', σ. 325. Βλ. Πατρ. πιν. 561 «ἀνεβίβασαν ἐν τῶν ἀναστημάτων τοῦ πάτρωνος αὐτῶν, τὸν ἀγαθὸν καὶ σεβάσμιον διὰ τὸ φιλήσυχον αὐτοῦ μητροπολίτην Ἡρακλείας *Νεόφυτον*... αἰδοῖ πρὸς τὸν γέροντα *Λούκαριν*... ἐπέτυχε τῆς ἀνακλήσεως ἐκείνου... παρεχώρησεν εἰς τὸν Πολύτλαν τὸν Θρόνον»). Ἐκεῖνος δὲ ἐπῆγεν εἰς τὴν ἐν Χίῳ Νέαν μονήν, ἧς ἦν ὡς φαίνεται μοναχός, ἔνθα ἔζη μέχρι τοῦ 1647.

Ἱερεμίας 1635—1636 (Χ, Αμ)

Τὸ ἔτος 1635 ἀναφέρεται εἰς σιγίλλιον πατριάρχου *Νεοφύτου* ἐκδοθὲν ὑπὲρ τῆς τῶν Μετεώρων μονῆς τῶν ἀγίων Πάντων, τῆς καλουμένης τοῦ *Βαρθαᾶμ* (Φωτ. βιβλ. Α', 156) τὸ κείμενον ἐκ πατρ.

κώδ. Β', σ. 2-3). Ὡς Ἡρακλείας ὑπογράφεται καὶ κατὰ Σεπτ. 1635, καὶ Ἀπρίλιον 1636. (Ἐκκλ. Ἀληθ. Β', σ. 669, Κεραμέως Ἱεροσ. βιβλ. Δ', σ. 8). Καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου *Νεοφύτου* ἐγένετο ἔπειτα Προϊκονήσου, ἀλλὰ καὶ αὖθις καθηρέθη τὸ 1660. (Γεδεῶν Πατρ. πίν. 575 «Προϊκονήσος» Κ/πολις, 1895, σ. 207. Σάρδεων 75, Θρακ. 118, 113 ἔχει 1636-9).

1635 Ἰουν. Εἰς ἔγγραφον Κυρίλλου τοῦ ἐν Βερροῖα πρὸς τὴν Ἱ. Κοινότητα ἀγίου Ὁρους διὰ διαφορὰν Λαυριωτῶν καὶ Ἰβηριτῶν (Γεδεῶν, Πατρ. ἐφημ. σ. 6, 184).

Εἰς γράμμα Κυρίλλου Λουκάρεως πρὸς τοὺς ἐν Λεοντοπόλει τῆς Μικρᾶς Ρωσίας χριστιανούς «ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ Ἰνδικτῶνος ιγ', (ἄνευ χρον. Ἐκκλ. Φάρος, τόμ. ΚΒ', 1923, σ. 146).

Μακάριος 1638

Αἱ χρονολογίαι αἱ ὑπὸ τοῦ κ. *Σταμούλη* παρατιθέμεναι : Μακάριος 1688-9, περὶ τὸ (1700 σ. 118) ἀναφέρονται εἰς Μακάριον τὸν Νικαίας καὶ προφανῶς ἐγένετο σύγχυσις. Μία μόνον μαρτυρία ὑπάρχει τοῦ κώδικος Νικαίας κατὰ *Γεδεῶν* : «*Μακάριος ὁ πρώην Ἡρακλείας 1689*» (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΛΒ', 1912, 286), ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀντίκειται τῇ τοῦ κωδικογράφου (βλ. Ἄθως, σ. 181). Νικαίας *Γενναδίου* «μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ... κῦρ *Μακαρίου* ἐπὶ πατριαρχείας κῦρ Ἰακώβου κατὰ τὸ ἀρχαί' ἔτος» (αὐτ. σ. 285) Ὁρθῶς ἀποφαίνεται ὁ Σάρδεων *Γερμανός* : «ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω συνειληφώσαμεν τὴν σειρὰν (τῶν μητροπ. Δέρκων) μὴ ἀποδεχθέντες τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Μακάριος ἐξελέγη Ἡρακλείας, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ὑποστηριζομένην, ἐφ' ὅσον μάλιστα κατὰ 8)βριον 1618 (γρ. 1688) συνυπογράφεται τῷ Μακαρίῳ καὶ ὁ Ἡρακλείας. Τὸ Τσιμιλάριον ἦτο μετόχιον ἰδιοκτῆτου τοῦ Μακαρίου. Σωφρόνιος (*Δελικάνη*, πατρ. ἔγγρ. Β', 422) μεθ' ὃν ἀναφέρεται ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος (Ἀπρίλιος 1689 ἔ.)» Θρακ. τόμ. Γ', σ. 66. Ὁ κ. Σταμούλης παρατίθεται καὶ εἰδήσεις ἐκ τῶν τυπικῶν τοῦ Ἄθωνος 1) «Τυπικὸν *Α. Δημητριέβσκη*, τόμ. Γ', σ. 531 (;) δημοσιεύοντος τυπικὸν μονῆς Διονυσίου Ἀγ. Ὁρους ἐν σ. 291. Τὸ τυπικὸν ἐκθέτει γεγονότα ὑπὸ ἡμερομ. Ἰζρμε' (1638), μεταξὺ δὲ τῶν κτητόρων τῆς μονῆς ἀναφέρει καὶ τὸν Μακάριον Ἡρακλείας, ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι μεταγενέστερος τοῦ 1638...» (Θρακ. ΙΔ', σ. 118). Ὁ δὲ κωδικογράφος εἰς τὸν ἐπίσημον κώδικα τῆς μονῆς καθιερωθέντα τῷ 1738, ὃν περιέγραψα εἰς τὸν «*Κατάλογον Ἀγιορειτικῶν κωδίκων*» δημοσιευθέντα ἐν τῇ «*Θεολογία*» Ἀθηνῶν εἰς σειρὰν ἑτῶν, ἐν τόμ. ΙΔ' 1936, σ. 342 (ἰδιαιτ. σ. 44) γράφει : «ὁ δὲ *Μακάριος* μητροπολίτης Ἡρακλείας τῆς Θράκης, ὃς παραιτήσιν τοῦ Θρόνου ποιησάμενος ἤλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ

τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀφιέρωσε δὲ καὶ τὸ τζιμιλαρεῖον (τζεμιλαρίον) τὸ ἐν Ἑρακλείᾳ». Εἶναι περιεργον ὅτι ταῦτα ἀναφέρονται καὶ εἰς τὸ παλαιὸν τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (κατ' *Ἀθαν. Παντοκρατορινὸν*) φέρον χρονολογίαν 1637. Εἰς τὴν 24 Ἰανουαρίου τοῦ ἁγίου *Εὐγενίου* κ.τ.λ. ὑπάρχει ἡ διάταξις: «πρὸ τῆς λειτουργίας ποιοῦμεν μνημόσυνον... ὑπὲρ... τῆς ψυχῆς *Μακαρίου* ἀρχιερέως, ὃς μητροπολίτης γενόμενος Ἑρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ καὶ παραίτησιν ποιησάμενος τοῦ θρόνου ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀφιέρωσε δὲ καὶ τὸ *τζιμιλαρεῖον* τὸ ἐν Ἑρακλείᾳ ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὴν τράπεζαν ποιοῦμεν κόλυβον ὑπὲρ ψυχῆς αὐτοῦ», ἀλλ' εἰς τὸ νέον τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ 1850 ἀναφέρεται ὡς ἔτος τὸ 1700. Ἐντεῦθεν παρέλαβε καὶ ὁ *Σμυρνάκης* τὴν χρονολογίαν, ἥτις ἀναμφιβόλως εἶναι ἐσφαλμένη. Ὁ Ἰωάννης Κομνηνός, Ἑρακλεώτης, εἰς τὸ «Προσκυνητᾶριον τοῦ ἁγίου Ὁρους» γράφει (ἐγγραφή τῷ 1708) «Μετὰ τούτους νεώτεροι κτήτορες ἐγένοντο εἰς αὐτό, Μακάριος Ἑρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ μητροπολίτης, ὅστις παραίτησιν ποιησάμενος τοῦ θρόνου ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ πάσης τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ μονάσας εἰς αὐτὸ καὶ θεαρέστως βιώσας ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ» σ. 60 ἔκδ. Βενετίας 1864. Ὁ Μακάριος μὴ εὐχαριστηθεὶς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Διονυσίου μετεγράφη εἰς τὴν τοῦ Παντοκράτορος.

Ἰωαννίκιος Α' τὸ α' 1636 - 1638 (Αμ). Τὸ β' 1641 - 1646 (Χ). Οὗτος ἀπὸ Γάνου ἐγένετο Ἑρακλείας «καθαίρεσει τελεία καθυποβληθέντος τοῦ Ἱερεμίου (Σ.)» Φαίνεται ὅμως παρητήσατο τὸν θρόνον καὶ αὐθις ἐπανῆλθεν ἄλλως δὲν συμβιβάζονται αἱ χρονολογίαι καὶ τὰ πράγματα.

Ἰωαννίκιος τὸ β' 1641 - 1646 (Χ). Οὗτος κατήγετο ἐκ Λίνδου.

Ὁ *Σάργδεων* ἔχει 1636 - 1646, ἀλλὰ τότε ποῦ νὰ τοποθετήσωμεν τοὺς δύο μεσολαβήσαντας, τὸν τε Μελέτιον καὶ τὸν Νεόφυτον; διὸ ἠκολουθήσαμεν τῷ καταλόγῳ τοῦ Ἀμαθείας, ὅστις ἔχει τὴν χρονολογίαν 1636 - 8 διὰ τὴν α' περίοδον, (ὁ Χ ἔχει 1636 - 1639) παραλαβὼν ἐκ τοῦ *Νεοφύτου* (Δελτ. ἱστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. Β', σ. 667 ἔ.). Ὡς Ἑρακλείας μετέβη μετὰ τοῦ Ἀδριανουπόλεως *Παρθενίου* καὶ παλαιῶν Πατρῶν *Θεοφάνους* εἰς Ἰάσιον μετὰ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῷ 1641. (1) Ἐπικυροῖ τὸ κοινοβιακὸν πολίτευμα τῆς ἐν Ἀθήναις μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. (2) Ἐν Μολδοβλαχίᾳ ὁ Ἰωαννίκιος ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ πανισχύρου ἡγεμόνος *Βασ. Λούπου* τοῦ «Ἀρβανίτη». Τῇ μεσολαβήσει τούτου τὴν 16 Νοεμβρίου τοῦ

1. Γεδεών, Χρονικά Πατριαρχ. οἴκου καὶ ναοῦ, σ. 203.

2. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΘ', 274.

1646 ἀνήλθεν εἰς τὸν πατριαρχ. θρόνον, «εὐδοκίᾳ καὶ νεύσει Θεοῦ καὶ ἐκλογῇ τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος» ἔγραφεν ἡ Σύνοδος πρὸς Λοῦπον. (1) Ἐν τούτοις δὲν παρήλθον δύο ἔτη καὶ τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1648 ὁ οὕτως ἐγκωμιαζόμενος Ἰωαννίκιος μετὰ προπηλακισμοῦ ἐκθρονίζεται, συνεργοῦντος μάλιστα τοῦ εἰρημένου ἡγεμόνος, ὅστις καὶ ἀνεβίβασεν αὐθις τὸν παρ' ἑαυτῷ φιλοξενούμενον πρόην πατριάρχην Παρθένιον τὸν ἀπὸ Ἀνδριανουπόλεως, ὁπότε ἡ ἱερά Σύνοδος γράφει τὰ ἀντίθετα (βλ. αὐτ. Σάρδεων σ. 126. Ὁ ἀνεξάντλητος ἱστοριοδίφης τοῦ πατρ. ἀρχείου δημοσιεύει ἐνταῦθα καὶ τὰς σχετικὰς πρὸς τε τὴν ἀνάρρησιν καὶ ἀνατροπὴν τοῦ Ἰωαννικίου συνοδικὰς πράξεις, ἐξ ὧν μανθάνομεν καὶ τὴν πατρίδα τούτου, ὅτι ἦν Λίνδιος). Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς φαίνεται, παραγκωνιζόμενος καὶ κακοπαθῶν προῦκάλεσεν ἐν τέλει ὁ Ἰωαννίκιος τὴν μέριμναν τῆς ἐκκλησίας «περὶ ἀναπαύσεως» καὶ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ. (2) Ἡ ἀρετὴ καὶ ἰκανότης τοῦ Ἰωαννίκου κατίσχυσε πάσης ραδιουργίας καὶ συκοφαντίας καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον οὐ μόνον τὸ δεύτερον, ἀλλὰ τὸ τέταρτον ἐξοριζόμενος καὶ ἐν δόξῃ ἀποκαθιστάμενος, τὸ τελευταῖον ἀνακληθεὶς ἐκ Χίου τῷ 1655, ὅτε καὶ γράφει πρὸς τὸν Ἰωαννίκιον Ἀλεξανδρείας διεκτραγωδῶν τὴν κατάστασιν : «ὕγιαίνομεν... πλὴν μὲ ἄπειρα βάσανα καὶ πειρασμοὺς ἀμετρήτους καθ' ἐκάστην ὥραν καὶ στιγμήν εἰς τόπον, ὅπου καμμιάς λογῆς ἀνάπαυσιν οὔτε χαρὰν εἶδομεν εἰς ταύτην μας τὴν πατριαρχεῖαν, ὅπου νὰ ἔχη τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα καὶ τὴν καταρίτζα σου, ὅπου ἦτον αἰτία καὶ ἀφορμὴ καὶ μᾶς ἔφεραν ἀπὸ τὴν Χίον καὶ κινδυνεύομεν καὶ σωματικῶς καθ' ἐκάστην ἡμέραν. Ὁ Κύριός μου καὶ ἡ Παναγία σου εὐχὴ νὰ μὲ ἐλευθερώσουν τὸν ταλαίπωρον. Δὲν κάμνει χρεῖα νὰ σοῦ γράψω τὰ βάσανά μου, διότι οὔτε ἄδειαν ἔχω οὔτε δύναμαι, καὶ ἄλλο νὰ μὴν σὲ δίδω αἰτίαν καὶ λυπεῖσαι.» (3) Ἠλευθερώθη τῶν δεινῶν τούτων ὁ Ἰωαννίκιος ἐξωσθεὶς τοῦ θρόνου καὶ καθαιρεθεὶς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1956, ὅτε συνοδικῶς ἐδόθη αὐτῷ ἡ ἐπαρχία Τζίας καὶ Θερμίων «ἐπί

1. Σάρδ. Πατρ. κατάλ. σ. 127· βλ. ὅσα ἐπαινετικά διὰ τὸν Ἰωαννίκιον γράφουσιν οἱ ἀρχιερεῖς «καὶ χαίρονται ὅτι ἠξιώθησαν τοιοῦτου ποιμένου καὶ προστάτου πατριάρχου πρῶτου, ταπεινοῦ, ἀγαθοῦ, εἰρηνικοῦ, ἐλεήμονος καὶ πάσης ἀρετῆς κεκοσμημένου... καὶ τὸ περισσότερο γνώμης ἀγίας καὶ προαιρέσεως χριστιανικαῆς, τόσοσ ὅπου δὲν ἀγαπᾷ νὰ λυπήσῃ καὶ τὸ μικρότατον ζῶον τῆς γῆς, τὸν μύρμηκα». Τὸ ἔγγραφο παρὰ Δελικάνη, Πατρ. ἔγγραφα Γ', σ. 228. Τὸ ὑπόμνημα ἐδημοσιεύθη ἐν Καταλ. Ἀλεξ. Πατρ. Βιβλιοθ. Γ', σ. 327-328.

2. Ὁ συνοδικὸς τόμος ὁ περὶ τούτου προνοῶν ἐξεδόθη τῇ 31 Μαΐου 1649 ἐπὶ Παρθενίου Β', καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Φωτ. βιβλιοθήκῃ Α', σ. 103-4.

3. Μαζαράκη 403 παρὰ τῷ Σάρδεων Γερμανῷ Πατρ. καταλ. σ. 130.

τῷ καρποῦσθαι τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς κατὰ προεδρείαν ἐφ' ὄρου ζωῆς», διαμένοντι ὡς ἐμφαίνεται ἐν Κ/πόλει ἔνθα καὶ ἀπῆλθε πρὸς Κύριον τῷ 1659 - 1660.⁽¹⁾ Τὸ 1641 ἀποφασισθέντος ὑπὸ τοῦ Μεγ. Ἐκκλησίας, ἵνα μετακομισθῆ ὡς πατριαρχικὴ δωρεὰ καὶ εὐλογία πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μολδαβίας τὸ λείψανον τῆς ὁσίας *Παρασκευῆς* τῆς Ἐπιβατηνῆς, εἰς Ἴάσιον, ὠρίσθη ἐπιτροπὴ οἱ μητροπολίται Ἑρακλείας *Ἰωαννικίος*, Ἀνδριανουπόλεως *Παρθένιος* καὶ Παλαιῶν Πατρῶν *Θεοφάνης*.⁽²⁾ Ἐν τῷ ναῶ τῆς μητροπόλεως κώδικι φ. κε' ὑπῆρχε, κατὰ τὸν *Νεόφυτον*, ἡ ἰδιόχειρος τοῦ *Ἰωαννικίου* ἀναγραφή: «Ἐν ἔτει αχλζ', Σεπτεμβρίου ιζ', ἐθάψαμεν ἐν τῷ νάρθηκι τῶν ἁγίων ἀποστόλων τῆς ἡμετέρας μητροπόλεως Θεόδωρον Κομνηνόν, τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀφιέρωσε τῇ ἐκκλησίᾳ γρόσια πεντήκοντα' διὰ μνημόσυνόν του ἐγράψαμεν ἐνταῦθα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.»³

Ψῆφοι Ἰωαννικίου Ἑρακλείας (1646)

«Ἐπειδὴ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαίνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων παρά τοὺς ἀξιους τῆς ὁποιασοῦν λειτουργίας, τούτου χάριν τοῦ ἀγιωτάτου, ὑψηλοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου γνησίου ποιμένος καὶ προστάτου ἀμοιροῦντος, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῷ παρ' ἀξίαν καὶ παρανόμως ἀρχιερατεύσαντος Παρθενίου καθαιρέσει τελείᾳ καθυποβληθέντος καὶ ἐξωσθέντος τοῦ οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπολαβόντος τὸ προσήκον τῇ κακῇ καὶ πονηρᾷ αὐτοῦ γνώμῃ, καθὰ ἀντικρὺ φαίνεται ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ἡσφαλισμένη παρά τε τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πάπα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ κριτοῦ τῆς οἰκουμένης κυροῦ Ἰωαννικίου καὶ παρ' ἡμῶν τῶν παρερευθέντων ἀρχιερέων καὶ τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ ὑπερορίου γεγονότος τῇ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ, συνήλθομεν ἅπαντες ἡμεῖς οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς καὶ συνδιασκεψάμενοι κοινῇ γνώμῃ καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὁμογνωμήσαντες καὶ συμφωνήσαντες ὁμοῦ μετὰ τοῦ αὐτοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ἐν τῷ θείῳ καὶ πανσέπτῳ ναῶ τῷ πατριαρχικῷ, εἰς ὄνομα τιμωμένῳ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου καὶ τῶν λοιπῶν

1. Αὐτ.

2. Χρονικὰ πατρ. οἴκου καὶ ναοῦ ὑπὸ Γ ε δ ε ὦ σ. 203.

3. Δελτίον ἱστορ. ἔθνολ. Ἑταιρ. Β', σ. 670.

προκρίναντες καὶ προτιμήσαντες ὡς ἄξιον καὶ ἱκανὸν τῆς τοιαύτης ποιμαντικῆς πατριαρχικῆς ἀξίας τὸν ἀρετῇ καὶ σεμνότητι καὶ γνώμῃ κατὰ Θεὸν καὶ ὀρθῇ πολιτείᾳ κεκοσμημένον, ἐξελέξαμεν προβιβάσθῃναι νομίμως καὶ κανονικῶς εἰς τὸν ἀγιώτατον τοῦτον οἰκουμενικὸν θρόνον τὸν ποθεινότατον ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸν πανιερώτατον Ἡρακλείας κύρ Ἰωαννίκιον. Ψήφους κανονικὰς ποιησάμενοι, ἔπειτα ἐθέμεθα τὸν μακαριώτατον πατριάρχην Ἱεροσολύμων κύρ Παΐσιον καὶ τρίτον τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Ἀντιοχείας κύρ Εὐθύμιον. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτων δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ δε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ (1646) ἀχμῆ' μηνὶ Νοεμβρίῳ ις', ἰνδ. ιε'.» (1)

Παραίτησις Ἰωαννικίου Κωνσταντινουπόλεως (1654)

Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τῆς παρουσίας αὐτῆς οἰκειοθελοῦς καὶ ἀβιάστου παραίτησεως τοῖς πᾶσιν ὁμολογεῖ καὶ δείκνυσιν, ὅτι διὰ τὸ ἐν ἐμοὶ γῆρας καὶ τὴν ἀδυναμίαν τὴν σωματικὴν, μὴ δυνάμενος ὑποφέρειν τὰς καθεκᾶστην ἐνοχλήσεις καὶ ἀπαιτήσεις, τῶν ἀπείρων χρεῶν τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τὰς συμφορὰς καὶ χρεῖας καὶ ἀνάγκας τοῦ ἀλλεπαλλήλου καὶ ἀμεταστάτου καιροῦ καὶ ἀντιπαλαίων αὐταῖς καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ θέλουσα ἀποπέμψαι ταύτας ἐξ ἐμοῦ καὶ ἀποβάλλειν καὶ ἀναπαῦσαι ἑαυτόν, ἀβιάστῳ γνώμῃ καὶ θελήσει ἐξ ἀγαθῆς μου προαιρέσεως ποιῶ παραίτησιν τοῦ ἀγίου μου οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν ἀδελφόν μου καὶ συλλειτουργὸν καὶ ἀγαπητὸν νῦν παναγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως κ. Παΐσιον· οὐ μὴν δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης μου καὶ ὑπόσχεται ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀληθείᾳ φυλάξει εἰς ἅπαντα τὸν βίον μου ταύτην τὴν οἰκειοθελεῖ καὶ ἀβιάστον παραίτησιν καὶ ὁψέποτε ἤθελα παρέβῃ ταύτην τὴν οἰκειοθελεῖ μου παραίτησιν καὶ νὰ ἀνατρέψω τρόπῳ τινὶ καὶ νὰ τὴν ἀθετήσω καὶ νὰ ζητήσω πάλιν τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον καὶ νὰ ταραξῶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ τὴν ζημιώσω ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ συμβουλῇ τινος καὶ ἐπαναγκάσει ἀγράφως ἢ ἐγγράφως, εἶμαι ἀφωρισμένος καὶ κατηγορούμενος καὶ ἀσυγχώρητος, παρὰ Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι

1. «Κατάλογοι τῆς Πατρ. βιβλιοθήκης, τόμ. Γ', ἔντυποι παλαιαὶ ἐκδόσεις». Ἀλεξάνδρεια, 1947, σ. 327-380. Τὴν κάτωθι δημοσιευομένην προθυστέρως ἔθεσαν ἐν σ. 321-2.

ὑπόδικος. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγράφη παρ' ἑμοῦ οἰκειο-
χείρως παραίτησις ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ Κώδικι καὶ κατεστρώθη, παρ-
ευρεθέντος καὶ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἱερο-
σολύμων κῦρ Παΐσιου καὶ τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ κληρι-
κῶν καὶ ἀρχόντων. Ἐν ἔτει ρχνδ' (1654) μηνὶ Μαρτίῳ ζ', Ἰνδ. ζ'.»

«Ὁ πρῶην πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἔκουσίως καὶ ἀβιά-
στως ἔγραψα.»

Αἱ ὑπογραφαὶ Ἰωαννικίου Α'.

Περὶ Ἰωαννικίου ἔχομεν τὰς ἐξῆς ὑπογραφὰς νὰ παρουσιάσω-
μεν κατὰ τὴν δεκαετῆ αὐτοῦ ἀρχιερατείαν :

1636, κατὰ Σεπτέμβριον ὑπογράφεται εἰς συνοδικὴν πράξιν ἐπὶ
Νεοφύτου.

1637, Σεπτ. κβ', ἐκλογή Ἰωαν. Βαλεριανοῦ μητροπ. Φιλαδελ-
φείας ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως (Βελοῦδης Χρυσόβ. καὶ γράμματα
τῶν οἰκ. πατρ. Βενετία 1893, σ. 39 τοῦ 3ου μέρους).

1638, εἰς σιγίλλιον *Κυρίλλου Λουκάρεως* ὑπὲρ τῆς μονῆς Μετα-
μορφώσεως τοῦ Σωτήρος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Καναλιῶν Εὐβοίας. (Ἑλλη-
νικά, τόμ. Β' 1928, σ. 154).

1639. Εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Παρθενίου Α'*, Ἰουλίου ζ', (Φωτ.
βιβλ. Α', σ. 99).

1641. Εἰς σιγίλλιον *Παρθενίου Α'* κατὰ Μάϊον ἀπολυθὲν ὑπὲρ
τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας *Βασιλείου Βοεβόδα* (Documente
Istoria Românilor... de Eud. Hurmuzaki, Bucaresti, 1915, XVI, σ. 141
καὶ ἐν ἑτέρῳ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, σ. 145).

1643. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Προϊλάβῳ μετοχίου
τοῦ παναγίου Τάφου κατὰ Νοέμβριον ἐκδοθὲν (αὐτ. σ. 172).

1644. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ, Μάϊος 1644, διὰ τὸν Φιλαδελ-
φείας Ἰωαν. Βαλεριανὸν (βλ. Βελοῦδην, σ. 43).

1646, Νοέμβρ. εἰς σιγίλλιον *Παρθενίου* καθιεροῦν τὴν ἐν τῇ
ἐπαρχίᾳ Κιέβου σύστασιν μονῆς, τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου ὑπὸ τοῦ
ρώσσου ἄρχοντος μπάν Ἀλεξάνδρου Γιακοβίτση, ἐκ τοῦ χωρίου
Μήλτσου τοῦ βοϊβονδαλικίου τῆς Βολινίας (βλ. Ἑκκλ. Φάρος, τόμ.
ΚΒ', 1923, σ. 155).

Ὁ *Γεδεὼν* γράφει ὅτι ὁ Ἰωαννίκιος ἀνεκέρυξε τῷ 1647 σταυ-
ροπήγιον τὴν μονὴν Ξυλίνην καὶ τὴν τοῦ *ἁγ. Γεωργίου* Ξενίτα ἐν
Γανοχώροις (Πατρ. πιν. 574, 578, 582), γενόμενος πατριάρχης. Κακῶς
παρὰ Χ. ἀναγράφεται *Νεόφυτος* 1639 - 1641.

Μεθόδιος Α΄, 1646—1668 (Σ)

Οὗτος ἐξελέγη τῇ 17 Δεκεμβρ. 1646 μητροπολίτης ἱερομόναχος ὢν καὶ πνευματικὸς καὶ προεστὼς τῆς Χρυσοπηγῆς, (*Δοσιθέου* Νομ. συν. 227, *Σάθα*, Μεσ βιβλ. Γ΄, σ. 580), ἐνορίας τῆς Γαλαταίας Θεοτόκου, ἦν ἐπρομηθεύσατο τῷ Παναγίῳ τάφῳ τῷ 1697 ὁ κλεινὸς Δοσίθεος Ἱεροσολύμων. Τοῦτο βεβαιοῦται σιγίλλιον τοῦ Καλλινίκου. 24 Νοεμ. (*Γεδεῶν*, Βυζ. ἐκκλ. σ. 78, 80 ἐ.), ὅπου οἱ συνοδικοὶ ὑπογράφουσιν πρὸς τὸν *Δοσίθεον* : «Εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος Κυζίκου Κύριλλος κτλ.). Τῇ 5 Ἰανουαρίου 1668 ἐξελέγη οἰκουμενικὸς πατριάρχης συνυποψηφίους ἔχων τὸν Σμύρνης *Μακάριον* καὶ τὸν Ἀθηνῶν *Ἀνθιμον*. Ἐν τῷ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὑπομνήματι ὅπερ ἀνετυπώθη ἐσχάτως ἐν «Καταλόγῳ Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας», 1947, Ἀλεξάνδρεια, (τόμ. Γ΄, σ. 323·324) ἀναγινώσκομεν :

«Ἰρῶτον ἐθέμεθα τὸν πανιερώτατον καὶ λογιώτατον μητροπολίτην Ἡρακλείας κὺρ Μ ε θ ὀ δ ι ο ν, πρόεδρον τῶν ὑπερτίμων καὶ ἑξαρχον πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας κτλ.»¹ Ἐν τούτοις κατὰ τὸν Ἀθηνῶν *Μελίτιον* «προεχειρίσθη πατριάρχης Μ ε θ ὀ δ ι ο ς ὁ Ἡρακλείας τῷ ἀχέθ᾽ Ἰανουαρίου γ΄ οὐχὶ μὲ μεγάλα ἔξοδα» δηλ. μετατίθησιν ὁ κλεινὸς ἱστορικὸς τῆς Ἐκκλησίας κατὰ ἕν ἔτος τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐπάγεται τὰ ἐξῆς περιεργα «ὅστις τὸ βασιλικὸν καβάδι φορέσας εἰς Ἀδριανούπολιν ἀπὸ τὴν πόρταν εἰς τὴν μητρόπολιν ἔστρεψε μὲ κ ὀ κ κ ι ν ο ν σ κ ι ἄ δ ι ο ν, ὃν ἀπὸ κατηφέν, ὅπερ ἔχει λευκοὺς σταυροὺς χρυσοῦς. Ἀπὸ ἐκεῖνον λοιπὸν τὸν καιρὸν ἔλειψαν τῶν πατριαρχῶν δύο τινί, ὅπου τοὺς ἐδίδοντο ἀπὸ τὴν πόρταν, πρῶτον τὸ σκιάδιον, διότι μετ' αὐτὸν ἄλλος δὲν ἐφόρεσε ἢ εἰς τὸ χέρι τὸ ἔφερον ὀδεύων, καθὼς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίουν· δεύτερον νὰ μὴ φορῶσι μὲ τὸν πατριάρχην κατὰ τὴν συνήθειαν καβάδια βασιλικά ἀρχιερεῖς ἰβ'». ² Τέως ἐφόρει τὸ σὺνηθες καββάδιον, καθὼς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 12 τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων ἀπερχόμενοι εἰς τὴν ὑψηλὴν πόλιν. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ὁ πατριάρχης ἐφόρει τὸ σκιάδιον, ὡς σώζεται ἐξωγραφημένος ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ. Ἡ ἀρχὴ τότε ἦτοι ὁ μέγας βεζύρης

1. Σ ἄ ρ δ ε ω ν Πατρ. κατάλ. σ. 158·9. Οὗτος ἐν Θρακικοῖς 5' σ. 76 1935 (δηλ. τῷ αὐτῷ ἔτει τῆς ἐκδόσεως τῶν Πατρ. καταλόγων) γράφει : «Τὸ ὑπόμνημα δὲν σώζεται, σώζεται ὁμως Μ ε θ ὀ δ ι ο υ Γ΄, γράμμα ἀγγελτικὸν τῆς εἰς Ἡράκλειαν μεταβάσεως τοῦ χειροτονηθέντος ἡδη μητροπολίτου Ἡρακλείας Β α ρ θ ο λ ο μ α ῖ ο υ κατὰ Φεβρουάριον 1668 (Κ ε ρ α μ ἔ ω ς, Ἱεροσ. βιβλ. Α΄, σ. 3·48).

2. Ἐκκλ. Ἱστορ. Γ΄, σ. 467.

ἤδρευεν ἐν Ἀδριανουπόλει, πρὸς ὃν καὶ μόνον παρουσιάζετο ὁ δυστυχῆς πατριάρχης «νὰ φιλήσῃ χέρι» φεῦ! ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὀδεύων οὕτως ὡς ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος. Τὸ καββάδιον ὁ *Δοσίθεος* Ἱεροσολύμων λέγει *καλπάκι*.¹ Ὁ δὲ πατριάρχης *Καλλίνικος* ταῦτα ἐπεξηγηματικώτερον γράφει: «Καὶ ἐπιστρέφων ὁ Μεθόδιος ἐκ τοῦ παλατιοῦ εἰς τὴν μητρόπολιν ἐφόρει ἐπὶ κεφαλῆς σκιάδιον κόκκινον συρικὸν ἤγουν κατηφένιον μετὰ λευκοχρύσων σταυρῶν, ὅπερ ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων πατριαρχῶν ἔλειψε φορεσάντων τούτων καὶ τῶν ἀρχιερέων τὰ καμηλαύκια καὶ ἐπανωκαμήλαυκα...καὶ ἔλειψε πλέον τὸ σκιάδιον ὡς τὸν Φράγκων ἴδιον.»² Ἀνεγνώρισε δίκαια εἰς τοὺς λαϊκοὺς πρὸς ἀνάμειξιν εἰς τὰ κοινὰ, Γεδεών, Ἰστ. Χριστοῦ πενήτων 137 - 140. Παρὰ τῷ *Βελούδη* ὁ *Μεθόδιος* φέρει τὸ ἐπώνυμον *Μορώνης* καὶ λέγεται τὸ γένος Κυδωνιεύς. Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θρόνου παραίτησιν³ διέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Κ/πόλει πεποιθῶς εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ D. Harvey καὶ τοῦ Γάλλου Marquis de Nointel ὅτε καὶ συνυπογράφει εἰς τὴν καθαίρεσιν *Παρθενίου Δ'* τῆ 7ῆ Νοεμβρίου 1671 ὡς πρῶην Κωνσταντινουπόλεως ὡς καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν *Διονυσίου Δ'* τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1672, καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἄγγλους θεολόγους ἀπάντησιν περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν.⁴ Διατρίψας εἰς Χίον ἐν τῇ Νέᾳ μονῇ ἐπὶ τινα χρόνον εἶτα εἰς τὴν τῶν Στροφάδων χρόνον τινὰ ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ὅπου ἀρεσκεῖα τῆς τε κοινότητος καὶ τῆς Γερουσίας ἐξελέγη Φιλαδελφείας μητροπολίτης τῆ 15 Ἰανουαρίου 1677 ὡς διάδοχος *Μελετίου Χορτάκη*, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1679.⁵

Αἱ ὑπογραφαὶ Μεθοδίου Α'

1651. Εἰς σιγίλλιον *Ἰωαννικίου* ὑπὲρ τῆς ἐν Μετεώροις μονῆς τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ (Νέος Ἑλλην. Δ', σ. 200).

1. Δωδεκάβιβλ. σ. 1177. Ἀσφαλῶς ἐνταῦθα γίνεται σύγχυσις, διότι *καλπάκι* μέχρι σήμερον ὀνομάζουσι οἱ ἐν Τουρκίᾳ εἶδος φεσίου, ἐνῶ *καββάδιον* ἦτο εἶδος πολυτίμου μεταξωτοῦ ράσου, οἱ δὲ Βυζαντινοὶ οὕτω ἐκάλουν τὸν ἐκ πιλήματος (κετσέν) θώρακα τῶν ὀπλιτῶν. Ἡ καββαδοφορία κατὰ Γεδεών (Μνεΐα σ. 198) ἐγένετο μέχρι τοῦ 1867.

2. *Καλλίνικος ὁ Γ'*, Πατρ. Κ/πόλεως ὑπὸ Κ. Δυοβουινιώτου, σ. 90.

3. Κακῶς οὗτος γράφει ὅτι παρητήθη τῷ 1671.

4. Φωτ. Βιβλ. Α', σ. 178.

5. *Βελοῦδοῦ*, «Ὁρθόδοξων Ἑλλήνων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ κτλ.» Βενετία, 1893, σ. 72 - 3. Φωτ. βιβλιοθ. Α', 165.

1651. Εἰς σιγίλλιον *Ἰωαννικίου* διὰ τὸν Φιλαδελφείας Ἀθανάσιον Βαλεριανὸν (βλ. Βελοῦδην, Χρυσόβ. σ. 51).

1651. Ἰούλ. ὑπὲρ τοῦ μετοχ. ἀγ. Στεφάνου Λαύρας ἐν Ἀδριανουπόλει γρ. Μεθόδιος ἀντὶ Μελέτιος (Κώδ. Γ', ἐγγράφων ἡμετέρας συλλογῆς σ. 17 βλ., ἀγ. Στεφ.) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Γεδεῶν ἐν τῇ περὶ Νεοφύτου Ἀδριαν. ὄνευ ὑπογραφῆς.

1653. Δεκέμβρ., εἰς σιγίλλιον *Ἰωαννικίου* πατριάρχου ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Λαυρ. μετοχίου τοῦ ἀγίου Στεφάνου (βλ. Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου «ὁ ἅγιος Στέφανος ἐν Ἀδριανουπόλει», Ἀθήναι, 1935, σ. 44).

1653. Ἰούνιος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Λεωνιδίῳ μονῆς τοῦ ἀγίου Νικολάου ἐν Πι)ήσῳ (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ *Β Μυστακίδου* ἐν ΚΗ', τόμῳ (1904), σ. 220 - 221, Φιλ. Συλλ. Κακῶς ἀνεγνώσθη Μελέτιος.

1654. Εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Σίφνῳ μονῆς τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ. (Ἑλληνικά Β', σ. 161).

1657. Εἰς σιγίλλιον *Παρθενίου Δ'*, ὑπὲρ τῆς ἐν Τριγλία Προύσης μονῆς τῶν ἀγίων Πατέρων (αὐτ. σ. 164).

1659. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ κατὰ Σεπτέμβριον χορηγοῦν δίκαια τῇ παρὰ τὴν Κ/πολιν μονῇ τοῦ ἀγίου *Στεφάνου* σταυροπηγιάκᾳ. (*Γεδεῶν* Ἔγγρ. λίθοι καὶ κεράμια, σ. 75, Πατρ. πίν. 594. Ἐκκλ. Ἀληθ. Θ', 1889, σ. 407, ἔχει ἔτος 1669).

1660. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου Φλωρίου. (αὐτ. σ. 71 καὶ Ἐκκλ. Ἀλήθ. Θ', 1889, σ. 406).

1662. Ψηφίζει οἶκ. πατριάρχην τὸν Διονύσιον. Ἰούλιος (Καταλ. Πατρ. βιβλ. Ἀλεξ. Γ', 323).

1667. Βλ. σιγίλλιον *Παρθενίου* περὶ θέσεως τῶν μερίδων τοῦ ἀγ. ἄρτου (Ν. Σιών ΛΓ', 1938, σ. 430 ὑπ' ἑμοῦ δημοσιευθέν). Κατὰ τὸν Μεθόδιον εἰς φύλλ. κς' (τοῦ νέου κωδ.) διὰ χειρὸς τοῦ τότε Ἡρακλείας Μεθοδίου ἐγράφησαν ταῦτα : «Κατὰ τὸ ἀχνς' ἔτος τὸ σωτήριον, Ἰουνίου κθ' ἐχειροτόνησα ἱερέα τὸν Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, υἱὸν Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ, τὸν παρεπικληθέντα Μόλυβδον, διὰ τὸ εὑρεθῆναι ὑπὸ τὸ καταγώγιον τῆς οἰκίας αὐτοῦ μόλυβδον ἰκανὸν κελωσμένον καὶ ἔδωκα αὐτῷ τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἀρχιστρατήγων καὶ τοῦ ἀγ. Γεωργίου, ἵνα ἐφημερεύῃ ἐν αὐταῖς πρὸς ζωάρκειάν του». Ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ διὰ χειρὸς τοῦ αὐτοῦ : «Κατὰ τὸ ἀχνη' ἔτος Ἰανουαρίου κς' ἐβάπτισα τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλεξίου ἱερέως τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἐκάλεσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην» (Δελτίον 101, ἔθν. Ἐταιρ. τόμ. Β', σ. 670). Οὗτος εἶναι ὁ *Ἰωάννης Κομνηνὸς ἱατροῦς*.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου *Ν. Κατραμῆς* μνημονεύων τοῦ *Με-*

θοδίου ἐν Στροφάσι λέγει, ὅτι μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὸν ἀσκητικὸν ἐκεῖ βίον κατώρθωσε διὰ τῆς Κυβερνήσεως νὰ μένῃ διαρκῶς ἐν Ζακύνθῳ (7 ἔτη) ἀναλώμασι τῆς μονῆς φέρων τὸν τίτλον «ἐξουσιαστοῦ καὶ προβλεπτοῦ τοῦ μοναστηρίου τῶν Στροφάδων» ὡς ἐν ἐγγράφῳ τῆς 8 Ἰαν. 1677 λέγεται : «τὴν σήμερον ὁ παναγιώτατος λογιώτατος καὶ σοφώτατος κύριος κύριος Μεθόδιος πρῶην πατριάρχης Κ/πόλεως ὡς ἐξουσιαστής...κατὰ τὴν ἐξουσίαν ὁποῦ τοῦ ἔχουν δοσμένην οἱ ἅγιοι πατέρες ἐνωμένοι τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, κομφερμάδα ἀπὸ τὴν ἐξοχωτάτην αὐθεντίαν». («Φιλολ. ἀνάλεκτα Ζακύνθου», Ζάκυνθος, 1880, σ. 391 - 392).

Μετὰ τὸν *Μεθόδιον* ὁ κ. *Μιλτ. Σταμούλης* ἔχει ὡς διάδοχον τὸν *Μαιθαῖον* 1667 - 1668 (X), 1667 (Αμ), ἡ ἀλλ' ἐξ ὧν ἐλέχθησαν καὶ θὰ λεχθῶσι τὸ ὄνομα τοῦτο οὐ κεῖται καὶ εἶναι κακὴ ἀνάγνωσις ἀντὶ Μεθόδιος (περὶ τὸ 1680 - 1690 ἀναφέρεται καὶ ἕτερος *Μεθόδιος* (βλ. acta patr. ζ' σ. 305) ἀλλ' εἶναι σφαιερὰ ἀνάγνωσις ἀντὶ *Νεόφυτος*· διότι οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται. Ὡσαύτως κακῶς τάσσεται ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ κ. *Σταμούλη* καὶ X ἐνταῦθα ὁ *Ἀθανάσιος*, ὅστις ἀσφαλῶς λελανθασμένως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ *Κεραμέως* ἐν Ἀναλέκτοις Ἱεροσ. σταχ. Α', σ. 347). Ἐπίσης οὐκ εὐσταθεῖ καὶ τὸ ἐν γράμματι *Παρθενίου Δ'*, ἀπὸ Ἰανουαρ. 1669, διὰ τὸν ἅγιον Στέφανον Δέρκων, ὅπερ εἰς αὐτὸ ἀναφέρει ὁ *Γεδεῶν* (Ἐκκλ. Ἀληθ. Θ', 1888, σ. 407)· διότι ἦν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὁ *Μεθόδιος*.

Πατριαρχικὴ ἐκλογή Ἡρακλείας Μεθοδίου (1658)

«Τὸ τοῦ Θεοῦ γεώργιον, ὡς ἐπάναγκες, σχολάζειν οὐδέποτε θέμις ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἐφικτὸν αἰεὶ τελεῖν ἐργαζόμενον ὅθεν ὁ Κύριος κἂν τοῖς Σάββασιν αὐτοῖς τὰς Θεοσημείας οὐκ ἦν ἐπαινούμενος ἐνεργεῖν κἂν ὧν τῶν ἀγνωμόνων καὶ μωμοσκοπῶν ὡς μὴ σαββατίζων ἐπιμεμφόμενος ἀπεκρίνατο, «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι», ὡς ἀσχόλαστον ἄντικρυς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ παριστῶν, οἷς εὐσεβοφρόνως καὶ οἱ σεπτοὶ πατέρες ἐπόμενοι ἐκκλησίαν ἐπὶ πολὺ μὴ σχολάζειν ἐπισκόπου στερήσει, δι' οὗ τὸ τοῦ Θεοῦ γεωργεῖται γεωργίαν, ὧν κανονικῶς διετάξαντο. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τῆς πρώτης ταύτης τῶν ἐκκλησιῶν ἐφ' ἱκανὸν σχολασάσης μετὰ τὴν ἕξω-

1. Θρακ. ΙΔ', σ. 118, ὅλος ὁ τόμος περιέχει τοὺς ἐπίσκοπ. καταλόγους συμπάσης τῆς Θράκης.

2. Τὸ κείμενον ἔχει κἂν, ὅπερ ἀκατανόητον.

3. Τὸ κείμεν. γεωργίαν.

σιν τοῦ προστατεύσαντος αὐτῆς κύρ Παρθενίου διὰ τῆς ληστρικῆς ἀνταρσίας καὶ ἐπιβάσεως τοῦ ἀπὸ Ἰκονίου καθαιρεθέντος Κακοκλή-μεντος, ὡς πειρασαμένου παρ' ἀξίαν πατριαρχεῦσαι ἐξωτερικῇ δυναστείᾳ καὶ παρὰ πάσης τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀποκρουσθέντος καὶ ἀποδιωχθέντος, οὐκ ἀνασχετὸν ἡμῖν ἔδοξε βλέπειν (1) τὰ κατ' αὐτὴν . . . καὶ ὡς οὐκ ἔδει φερόμενα ἀλλὰ γνήσιον αὐτῇ νυμφίον, ὡς ἔνεστιν, ἐσπεύσαμεν ἀρμόσαι καὶ *τῆς οἰκουμενικῆς προστασίας κατάλληλον προστάτην καταστήσαι, ἐπὶ διεξαγωγῇ καὶ διοικήσει τοῦ λογικοῦ τούτου ἀρχιεπισκοπίου* κατὰ τὰς κανονικὰς τῶν ἁγίων πατέρων θεσμοθεσίας. Καὶ δὴ τὸν μὲν κύρ Παρθένιον, οὐχ ὅτι ἡ ὑφ' ἡμᾶς ἀρχὴ καὶ ἐξουσία τὰ πρὸς ἀνάκλησιν αὐτοῦ τελείως οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλ' ὅτι μάλιστα προπαραιτησάμενον ἐθελουσίως τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ παραχωρήσαντος αὐτὸν πρὸς τὸν κύρ Διονύσιον ἰδίᾳ παραιτήσει, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως πατριαρχείας αὐθις παρὰ κανόνας ἀψάμενον, χωρὶς συνοδικοειδήσεως καὶ προσκλήσεως, καίτοι τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ διασωζομένης εἰσέτι καὶ νῦν ἐνεργοῦς, βεβαίᾳ τε καὶ ἀμεταπώτου παραλιπόντες οὐδένα λόγον περὶ αὐτοῦ πεποιήμεθα, ἕτερον δὲ πρόσωπον ἄξιον καὶ ἀρμόδιον τῆς πατριαρχικῆς προστασίας εὐρεῖν ἐφροντίσαμεν. Καὶ ψήφους κανονικὰς ἐπιδημοῦντες ἀρχιερεῖς, ἐπὶ τῷ ἐκλεγῆναι κανονικῶς τὸν ἐπαξίως ἀναχθισόμενον ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κανονικῶς διευθύνειν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν πανιερώτατον, λογιώτατον μητροπολίτην τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἡρακλείας, πρόεδρον τῶν ὑπερτίμων καὶ ἑξαρχον κτλ. κύρ Μεθόδιον, τὸν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι κτλ. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ σαφῆ παράστασιν κατεστρώθησαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ κώδικι.»

«Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχξή' Ἰανουαρίου. Ἰνδ. ΣΤ'.»

Βαρθολομαῖος Γ', 1668—1688.

Χρονολογίαι ἄλλαι 1668 - 1678, 1679 - 1686 (Χ), 1668 - 1687 (Σ) 1668 - 1689 (Αμ).

Ὁ μητρ. Σάρδεων *Γερμανὸς* γράφει ὅτι ἐν τῷ πατρ. κώδικι Α', ἀναφέρεται συνεχῶς μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1687 (σ. 438, 440, 441, 464, 472, 481). Οὗτος προσήγαγε τὸν νέον πατριάρχη *Διονύσιον* πρὸς τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει μέγαν βεζύρην εἰπὼν αὐτῷ : «αἱ ἀταξίαι καὶ αἱ καταχρήσεις τοῦ *Παρθενίου* ὤθησαν ἡμᾶς εἰς τὸν παρόντα...» μεθ' ὃ ὁ *Διονύσιος* περιεβλήθη τὸ καφτάνι καὶ ἀνερρήθη εἰς

1. Τὸ κείμεν. βλέπων.

τόν πατριαρχικόν θρόνον ὑπὸ τοῦ τσαούση Βαχῆ. (1) Τοῦ Βαρθολομαίου τούτου σώζεται ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ πρὸς τὸν *Ἰωάννην Καρυοφύλλην* τὸν Μυριοφυτηνόν : (2) «Σοφώτατε αὐθέντη, μέγα λογοθέτη, τὴν λογιότητά σου εὐχόμενοι προσκυνοῦμεν. Ζῆ Κύριος ὁ Θεός, ἀκόμη δὲν τὰ ἐπῆρα, δμως ὀρίσατε εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ χάρις νὰ σᾶς κατευδῶσῃ μὲ ἀγγέλους φωτεινοῦς, καὶ ἂν πάρωμεν τὰ ἄσπρα θέλομεν τὰ δώσει εἰς τοὺς λογιωτάτους αὐτῆς υἱοὺς μετὰ χαρᾶς. Ὁ δὲ τῶν ὄλων Κύριος εἶη βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς τῆς σῆς λογιότητος ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ διὰ παντός. Ἄμην. Ὁ τῆς σῆς λογιωτάτης κεφαλῆς ἐν Χριστῷ διάπυρος εὐχέτης. † Ὁ Ἡρακλείας Βαρθολομαῖος.» (3) Τούτου τοῦ *Βαρθολομαίου*, ἂν μὴ τοῦ παλαιότερου, ὑπάρχει ἐν τῷ πατριαρχικῷ σκευοφυλακίῳ ὠμοφόριον ἀργυροῦφαντον μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς :

«Φύσιν βροτῶν Χριστὸς εἰς ἡμᾶς φέρων
 Υἱῷ προσάγει πατρὶ ἡγαπημένῳ. (4)
 Κτέαρ ὑπάρχει Ἡρακλείας ποιμένος
 Τοῦ Ναξιαίου ταπεινοῦ Καλλινίκου.»

αψκγ', πόνος Μαριώρας (βλ. Γ. Σωτηρίου, *Κειμήλια οἴκουμ. πατριαρχείου*, Ἀθῆναι 1938, σ. 43) ἀλλ' ὅτι ἡ χρονολογία αὕτη εἶναι τοῦ ἐπιδιορθωτοῦ ἴσως Καλλινίκου μαρτυρεῖ κατάλογος ἀρχαῖος τῶν κειμηλίων παρ' ἐμοὶ εὐρισκόμενος καὶ ἀποσταλεῖς, ἀλλὰ μὴ δημοσιευθεῖς ἐν τῇ «Ὁρθοδοξία» ἐκ φόβου δῆθεν νὰ μὴ μάθουν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ μᾶλλον, διότι τὸ περιοδικὸν ἀνήκει εἰς τὸ Φανάριον καὶ οὐχὶ εἰς τὸ οἰκ. πατριαρχεῖον, ὅπως ἦτο ἡ Ἐκκλ. Ἀλήθεια (5) Οὗτος συνταχθεῖς τῷ 1714 ἐπὶ πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Κυπρίου τῷ 1714 ἔχει «ὠμοφόριον τοῦ Βαρθολομαίου Ἡρακλείας κτλ.» καὶ κατωτ. ἕτερον ὠμοφ. τοῦ Ἡρακλείας, ὅπερ φαίνεται μὴ ὑπάρχον τώρα. Ἐπὶ *Γερασίμου* πατριάρχου (1673 - 75) τὰς ἐπιβουλὰς αὐτοῦ Βαρθολο-

1. De la Croix παρὰ τῷ Σάρδεων Γερμανῷ, Πατρ κατάλ. σ. 59.

2. Ὁ Κεραμεὺς ἐν Ἱεροσολ. βιβλιοθ. Δ', 195, καταχωρίζει τὸ ἔγγραφον ὑπὸ χρονολογίαν 1672.

3. Ἐδημοσιεύθη ἀπὸ αὐτογράφου ὑπὸ τοῦ Γεδεῶν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Γ', 1883, σ. 425.

4. Υἱῷ· κακὴ ἀνάγνωσις· γραπτέον Θεῷ ἢ αὐτῷ.

5. Τῇ ἀνευδότητι ἐπιμονῇ μου μετὰ δεκαετίαν ὄλην τοῦ ἀγαθωτάτου κύρ Δωροθέου τότε μὲν Λαοδικεῖας, νῦν Πριγκηπονῆσων μητροπολίτου ἀναλαβόντος τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ ἐδημοσιεύθη ὁ Κατάλογός μου τῷ 1949, ἐν ΚΔ' τόμῳ, σ. 146 - 168, 227 - 245, βλ. σ. 149.

μαῖος, ὡς οἶμαι, ὁ Ἡρακλείας ἀποκλίνων ἀπῆλθεν οἴκοθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ· διότι ὁ Δέρκων τότε εὐρῶν διάκονόν τινα *Λαυρέντιον* δῆθεν ὄντα διαγωγῆς φαύλης, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπίτροπον κατέστησεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ «κακῶς καὶ ἀσκέπτως». Τὸν Λαυρέντιον τοῦτον κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1675 καθήρесе Παρθένιος ὁ Μογίλαλος σὺν ἀρχιερεῦσι δέκα καὶ ἀνήγγειλε τὸ πρᾶγμα τῷ Ἡρακλείας (Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 347).

«Προσφώνημα εἰς δύοσιν πατερίτζας συντεθὲν καὶ ἐκφωνηθὲν παρὰ Β. Η. ἐν τῇ μεταθέσει τοῦ πατρ. κύρ Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ Προύσης ἐν ἔτει αχξη' Μαρτίου γ'.» (Καταλ. Ἀλεξ. πατρ. βιβλ. Γ', σ. 359) ἦτοι τοῦ Βαρθολομαίου Ἡρακλείας.

Αἱ ὑπογραφαὶ Βαρθολομαίου Γ', 1668—1688

1668. Εἰς πατρ. γράμμα *Μεθοδίου Γ'*, Κωνσταντινουπόλεως περὶ τοῦ ὀφειλομένου δοθῆναι τῷ νεοχειροτονηθέντι Ἡρακλείας μητροπολίτῃ Βαρθολομαίῳ κανονικοῦ φιλοτίμου. Τὸ γράμμα ἀπευθύνεται πρὸς τὰς ἐπισκοπὰς Ῥαιδεστοῦ καὶ Πανίου, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτων, Μετρῶν καὶ Ἀθύρας, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, Τυρουλόης καὶ Σερεντζίων (Φεβρ. 1668). Συνυπέγραψε Κυζίκου Μητροφάνης. (βλ. Ἱερ. βιβλ. 348).

1668. Ἰούλιος, εἰς γράμμα συνοδικὸν *Μεθοδίου Γ'*, πρὸς τοὺς Σιναΐτας (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 373).

1670. Νοέμβριος τοῦ αὐτοῦ σιγίλλιον πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Πατριάρχην διὰ τὴν μονὴν Τζατατζούιας ἐν Βλαχίᾳ (αὐτ. σ. 377) καὶ Δεκέμβριος εἰς καθάρισιν τοῦ Σιναίου Ἀνανίου (σ. 381).

1671. Ἰανουάριος. Εἰς σιγίλλιον *Μεθοδίου* διὰ τὰ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ προνόμια τοῦ Ἱεροσολύμων (πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 389) καὶ διὰ τὴν Τζατατζούιαν σ. 389.

1671. «Εἰς Διονυσίου Δ', Κωνσταντινουπόλεως γράμμα πρὸς κληρικοὺς τῆς ἐπισκοπῆς Ῥαιδεστοῦ καὶ Πανίου (Νοεμβρ. 1671), ἀγγέλλον τὴν καθάρισιν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν Ἀθανασίου διὰ κακὴν διαγωγὴν καὶ μάλιστα, ὅτι «καταλιπὼν τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ἦλθε καὶ συνεζεύχθη καὶ συνενώθη τῷ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ τῆς ἐκκλησίας τυραννήσαντι κακο-Παρθενίῳ, καὶ ἔτρεξε συνεργὸς εἰς ὅλα τὰ ἄθεα ἐκείνου ἐπιχειρήματα καὶ κατέδραμον ληστρικῶς τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ ἔθυσαν καὶ ἀπώλεσαν καὶ ἤρπασαν καὶ κατέκλεψαν καὶ ἔρριψαν αὐτὴν εἰς βυθοὺς χρεῶν καὶ κινδύνων βαρυτάτων» κτλ., φ. 174. Ὑπογραφαί: «Ἡρακλείας Βαρθολομαῖος, Κυζίκου Μητροφάνης, Νικομηδείας Νεόφυτος, Χαλκηδόνος Ἱερεμίας,

Ἄδριανουπόλεως Νεόφυτος, Ῥόδου Ἰωακείμ, Ἀθηνῶν Ἄνθιμος, Ἱερσσοῦ Ἰάκωβος, Δρύστης Μεθόδιος, Προϊλάβου Λαυρέντιος, Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ, Λιτίτζης Θεοδόσιος». (Ἱεροσ. Βιβλιοθήκη, Α', Πετρούπολις, κῶδ. 276, σ. 348).

1671. Εἰς ἀπάντησιν πρὸς τοὺς Ἀγγλικανοὺς περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἀποσταλεῖσαν διὰ τοῦ C o n e l ἐπὶ *Διονυσίου* (Φωτ. βιβλιοθ. Α', σ. 178).

1671. Εἰς σιγίλλιον Διονυσίου πατρ. πρὸς τὸν Φιλαδελφείας Μεθόδιον (Βελοῦδη, Χρυσοβ. σ. 56).

1673. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Δέρκων *Μακαρίου* κατὰ τὴν 15^η Σεπτεμ. (Στ. Ἀριστάρχου, Δέρκοι, Κ/πολις 1935, σ. 36 (ἀπόσπ. Ὁρθοδοξίας)).

1678. Εἰς ἀνάδειξιν τοῦ ἱερομ. Γαβριήλ ὡς κληρικοῦ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. (Καταλ. Ἀλεξ. πατρ. βιβλιοθήκη, Γ', σ. 355).

1681. Εἰς σιγίλλιον πατρ. Ἰανώβου διὰ τὴν ἐν Μαρτζινανίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν κατὰ Μάϊον. (Documente Huzmuzaki, τόμ. XIV, σ. 244).

1687 Φεβρουάριος. Εἰς πατρ. Ἰανώβου Α', δύο γράμματα τοῖς Σιναΐτος κανονικά (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 405 - 410).

1687. Εἰς σιγίλλιον Διονυσίου πατρ., Αὐγ. 18 διὰ τὸν Φιλαδελφείας Μελέτιον Τυπᾶλδον (Βελοῦδης, Χρυσοβ. 1893, σ. 67 καὶ σ. 72).

Σωφρόνιος 1688—1690

Κακῶς ἔχει ὁ Χ 1680 - 1688. Τὸ ἔτος 1688 ἔχει ὁ Ἀμασειᾶς Ἄνθιμος καὶ ὁ Γεδεῶν καὶ εὐρίσκεται εἰς συνοδικὴν πράξιν τοῦ πατρ. *Καλλινίκου* ὅπου εἶναι ὑπογεγραμμένος ὁ *Σωφρόνιος*, περὶ ἐλεῶν τῆς ἐκκλησίας Νοεμβ. («Χρονικά τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ», σ. 168). Τὸν Σωφρόνιον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀρχιερέων Ἡρακλείας κατὰ λάθος παρέλιπεν ὁ μακ. Σάρδεων Γερμανὸς (βλ. Θρακ. ζ', σ. 76).

1688. Ὀκτώβριος. Εἰς συνοδικὸν τόμον ἐπικυροῦντα τὰ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ δικαιώματα τοῦ Ἱεροσολύμων (πατρ. ἔγγραφα, Β', 1904, σ. 422). Πατριαρχεῦντος Καλλινίκου.

1690. Εἰς σιγίλλιον πατριάρχου Κυρίλλου κατὰ μῆνα Φεβρουάριον εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς γράμμα πατρ. Κυρίλλου (;) παρὰ *Ζεφλέντη* (ἱστορ. ἔρευνα κτλ., Ἐρμούπολις 1913, σ. 75)

Νεόφυτος Α' τὸ α' 1688—1690 (Χ), 1690 (Αμ).

Οὗτος εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς ἀναφορὰν πρὸς τὸν Σουλτάνον τῇ 9 Μαρτίου 1689 ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου *Καλλινίκου* διαβιβα-

σθεΐσαν, ὅπως ἀποκατασταθῆ καὶ αὖθις εἰς τὸν θρόνον ὡς ὁ μόνος ἄξιος νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου. (1) Κακῶς ἐπομένως διαγράφεται ὑπὸ τοῦ μητρ. Σάρδεων *Γερμανοῦ*. Ὑπάρχει καὶ τὸ ἀγγελτικὸν Μεθοθίου Γ' Κ/πόλεως πρὸς τοὺς ἐν Ἡρακλείᾳ περὶ τῆς ἀφίξεως, 1668. (Ἱεροσ. Βιβλιοθ. Α', κῶδ. 276, σ. 347 - 8).

Καλλίνικος Α' 1690—1691 (Χ), 1690 (Αμ).

Οὗτος ἦν ὑμνογράφος καὶ σώζονται κανόνες παρακλητικοὶ εἰς χειρόγραφον θεοτοκάριον τῆς μονῆς ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ Φιλία τοῦ δήμου Λευκασίου ἐν Πελοποννήσῳ. (2) (βλ. Θεοτοκάριον, ἔκδοσις Βενετίας (1726, σ. 107).

Μακάριος 1688 - 1700 (σ. 118) βλ. "Αγ. "Ορος Σμυρν. 508.

Νεόφυτος Γ' Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ τὸ β' 1691—1711.

Χρονολογίαι πολλαὶ καὶ ἀλληλοσυγκρουόμεναι. Ἐτακτοποιήσαμεν αὐτάς ὡς ἐξῆς : 1691 - 1698 (Χ), 1691 - 1703 (Αμ), 1691 - 1693, 1697 - 1699, 1701 - 1702, 1705, 1707 (Σ) (3), 1691 - 1710 (Αλ), 1704 (4), 1689 - 1705. (5)

Ἦτο Χίος ἐκ τῶν λογίων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὸ καὶ ἀναφέρεται ὑπὸ *Δημ. Προκοπίου τοῦ Μοσχοπολίτου*, (6) διέπρεπε πολλῆς ἀπολαύων πρότερον εὐνοίας παρὰ τῇ τουρκ. κυβερνήσει καὶ ἀνυψωθείς εἰς κοσμικὰ ἀξιώματα λαϊκὸς ἔτι ὢν. Ὡς μόνον τοῦ λόγου μνημεῖον τοῦ *Νεοφύτου* ἔχομεν ὑπόμνημα γενεαλογικὸν περὶ τοῦ γένους τῶν ἀπὸ Ἡρακλείας Κομνηνῶν συνταχθὲν παρ' αὐτοῦ ὡς μητροπολίτου κατ' αἴτησιν *Ἰωάννου Κομνηνοῦ* τοῦ ἔπειτα Δρύστρας *Ἱεροθέου*, ὅστις τέως ἐλέγετο *Μόλυβδος*. Ἴδου τὸ προοίμιον : «Μη-

1. Φωτ. β βλιοθ. Β', 114.

2. Ὁ κατάλογος ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ καθ. Ν. Βέη ἐν Δελτίῳ ἱστορ. καὶ ἔθνολ. ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Θ', 1926, σ. 71.

3. Ἐκ τοῦ Πάτριαρχ. κώδικος Γ', σ. 17, 19, 26, 33, 37, 56, 69, Δ', σ. 28. Ὑ ψ η λ ά ν τ ο υ, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σ. 208. Κεραμέως Ἱεροσολ. βιβλιοθ. Α', 213, Δ', 335.

4. Ἑλλ. Φιλ. Σὺλλ. παράρτ. τόμ. Κ'-ΚΒ', σ. 106 - 108.

5. Κ ε ρ σ μ ε ὑ ς, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 214, 347, 351, 442, 447, 597 ἔ. Ἀπορριπτεὰ ἢ χρονολογία 1713 - 1714 (Χ).

6. Παρὰ φ α β ρ ι κ ῖ ο υ Ἑλλην. βιβλιοθ. XIII, 1726, σ. 486. Ὁ κατάλογος συνετάχθη τῷ 1708.

δὲν ἀποδείξεως ἄνευ μαρτυρικῆς, τῆς εἴτε διὰ λόγων εἴτε διὰ γραμμάτων ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων τοὺς γε νοῦν ἔχοντας τῶν ἀνθρώπων παραδέχεσθαι δεῖν καὶ πιστεύειν, λόγος σοφῶν, ἀλλ' ἐν ἅσιν ἔχειν αἰεὶ προπορευομένην τῆς ἀληθείας τὴν μετ' ἀσφαλοῦς μαρτυρίας ἀκριβεστάτην ἀπόδειξιν...καὶ τὸ ἤδη προσωπικαῖς τε καὶ γραφικαῖς μαρτυρίαῖς ἀποδειχθὲν ὡς ἀληθέστατον, λόγοις ἅμα καὶ γράμμασιν ἐμπεδοῦν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ εὐγενέστατος καὶ λογιώτατος ἀρχὼν ἱατρὸς κύριος Ἰωάννης Κομνηνὸς κτλ.» (1) Ἐνταῦθα παρενεῖρει διαφόρους ἀναγραφὰς ληξιαρχικῶν πράξεων καὶ ἱστορικῶν γεγονότων σεσημειωμένων ὑπὸ τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἐν τοῖς δυσί, τῷ παλαιότερῳ καὶ νεωτέρῳ κώδιξι τῆς μητροπόλεως ἦτοι τοῦ *Μελετίου* 1480, *Θεοδοσίου* 1501 - 2, *Διονυσίου* 1604, *Ἰωαννικίου* 1637, *Μεθοδίου* 1656. Προβιβασθεὶς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1707 ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀλλὰ μὴ γενόμενος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως δεκτὸς ἐξηκολούθησε ποιμαίνων τὴν ἑαυτοῦ ἐπαρχίαν. (2) Τὰ τῆς σκηνῆς ἐκτίθενται παρὰ Βανδουρί ὡς ἐξῆς : «διὰ κοινῆς ἐκλογῆς...παρόντος καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Γερασίου, ἐψήφισαν τὸν ἅγιον Ἡρακλείας κύριον Νεόφυτον... καὶ ἠσπᾶσαντο τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ τὸν ἠφεραν οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὸ πατριαρχεῖον καὶ ἔγραψαν τὸ ἄρτζιον βάνοντες ταῖς βούλλαις των...προτοῦ δὲ νὰ σταθῇ τὸ ἄρτζιον εἰς τὸν Βεζύρην κᾶπιοις ἐχθρὸς τοῦ ὑποψηφίου...ἔδωσεν ἄρτζιουχάλιον...ὅτι ὁ κ. Νεόφυτος αὐτὸς ὑπάρχει κατεγνωσμένος ἀνθρώπος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ κάτεργον (3) κατὰ καιροὺς διαβληθεὶς ὡς κατάσκοπος καὶ ἄλλα μύρια, ὅσα ἐκεῖνος...διενοήθη καὶ ἔτρεξαν μεταξύ πολλὰ... Ὁ μὲν κύρ Νεόφυτος ἐνεποδίσθη διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην.» (4) Ὁ μετὰ ταῦτα χρονογράφος πατριάρχης Καλλίνικος εἰς μακαρονιστικὸν ὕφος μεταποιήσας τὰ ἀνωτέρω γράφει : «διὰ κοινῆς δὲ ἐκλογῆς παρόντος καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Γερασίου ἐν τῷ τοῦ ἐξ ἀπορορήτων Ἀλεξάνδρου οἴκῳ ἐψηφίσθη ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος καὶ ἠσπᾶσθησαν πάντες τὴν δεξιὰν αὐτοῦ

1. Δελτίον ἱστορ. καὶ ἐθνολογίας Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος τόμ. Β', σ. 668 - 691.

2. Βλ. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ. τόμ. ΙΗ', σ. 200, Βυζαντίου, Κωνσταντινούπολις, Ἀθῆναι, 1862, τόμ. Β', σ. 539.

3. Κάτεργον, τὸ κρατητήριον, ἢ φυλακὴ, ὅθεν καὶ κατεργαρχος.

4. Imperium Orientale σ. 1003. Βλ. πλήρες τὸ κείμενον ἐν Φωτ. βιβλιοθ. Α', σ. 200 - 201, ὅπου ὁ σεβ. Ἡλιουπόλεως Γεννάδιος ἀναδημοσιεύει τὸν πατριαρχικὸν κατάλογον τοῦ Βανδουρί, συγκρίνων πρὸς ἄλλους. Τὰς περιπετείας αὐτοῦ βλ. εἰς τὸν ἐμὸν ἱστορικὸν συμμιγῆ κώδικα φ. 273β - 274β, (σπουδ).

ἀπαγαγόντες αὐτὸν εἰς τὰ πατριαρχεῖα. Πρὶν δὲ δοθῆναι ὁ παρὰ τῶν ἀρχιερέων κατεσφραγισμένος Λίβελλος ἐχθρὸς τις τοῦ ὑποψηφίου δέδωκε τῷ ὑπάτῳ ἀναφορὰν κατ' αὐτοῦ ὡς ὑπάρχει τοῦ κατεγνωσμένου καὶ ἐβλήθη ἐν τριήρει (¹) ὡς κατάσκοπος καὶ ἄλλα τινά, δι' ἃ ἀπελθὼν εἰς τὸν ὕπατον οὐκ ἐνεδύθη τὴν χλαμύδα, ἀλλ' ἐγένετο ὄρισμός, ἐν ἄλλον ἐκλέξωνται.» (²) Ἄλλ' οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ δὲν ἀφήκαν ἡσυχον κἂν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐξεγερθέντων τῶν Ραιδεστηνῶν μετὰ τοῦ οἰκείου αὐτῶν ἐπισκόπου *Παχωμίου*. Οὗτοι μεγάλα δεινοπαθοῦντες, γράφει τὸ χωριστικὸν σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου *Καλλινίκου*, «δυσφόρως ἐξήγγειλαν ὅσα τραγωδίας οὐ πολὺ διαλείπουσι, βαρυμηνίας δυσανασχέτους φημί τῆς ἐκείνου σκληροτροπίας καὶ βαρυθυμίας ἀσχέτους. οὐκ ἀρχιερατικῶς λέγοντες, ἀλλ' ἐθνικῶς πως καὶ τυρανικῶς ὑποχειρίους ἔχειν δουλοπρεπῶς τοὺς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν αὐτὴν τελούντας ἐπισκόπους βούλεται, καθαρπάζων ληστροικῶς τὰς ἐπιβαλλούσας αὐτοῖς ἐπισκοπικὰς ἐνεργείας καὶ κατεπεμβαίνων αὐτῶν καὶ διαπραττων καὶ ἀνακινῶν τὰς αὐτῶν παροικίας ὡς ταραξίας καὶ ἀλαζῶν καὶ φιλοτάραχος ἐπιτιμῶν ἱερεῦσι καὶ λαϊκοὺς ἀφοριζῶν ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἐγκλημάτων...» (³) Καὶ ὄντως ἐπέτυχον κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1694 οἱ Ραιδεστηνοὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσαν αὐτὴν μετὰ ὀκταετίαν· διότι ὁ πατριάρχης *Γαβριήλ* τῷ 1702 κατὰ Ὀκτώβριον ἀπεκατέστησε τὰ πράγματα παρόντος ἐν τῇ συνόδῳ «τοῦ θεοφιλεστάτου κυρίου Παχωμίου τοῦ ποτε μὲν ἐπισκοπεύσαντος τῆς Ραιδεστοῦ, ὕστερον δὲ καὶ διὰ συνοδικῆς ἀδείας εἰς ἀρχιεπισκοπὴν τιμηθέντος καὶ ἰδιοτελῶς συγκαταφασκοντος καὶ ὑπεῖξε προαιρουμένου, δέον ἐγνώκαμεν ἐνωθῆναι τὴν ἐν Ραιδεστοῦ ἐκκλησίαν τῇ ἁγίᾳ μητροπόλει Ἡρακλείας κτλ.». (⁴) Αὐτὸς ἦν ὁ θρίαμβος τοῦ μητροπολίτου Νεοφύτου ἀπολαύσαντος τῶν δικαίων ἐπὶ Ραιδεστοῦ, ἧτις μετ' ὀλίγον μέλλει νὰ καταστῇ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας.

Αἱ ὑπογραφαὶ Νεοφύτου Γ' τὸ β' 1619 - 1711

Ἐπογραφὰς εἰς ἐπισήμους πράξεις τοῦ Νεοφύτου ἔχομεν τὰς δε :
1691 Νοέμβριος. Γράμμα *Καλλινίκου* πρὸς τὸν Παροναξίας

1. Οὕτως ἐρμηνεύει τὸ κάτεργον κατὰ κυριολεξίαν δηλ. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀληθὴς ἔννοια δὲν ἀπεδόθη· «καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸ κάτεργον κατὰ καιροῦς» σημαίνει ὅτι ἐφυλακίσθη κατὰ τὸ παρελθόν, καὶ οὐχὶ τότε.

2. Κ α λ λ ί ν ι κ ο ς Γ', πατριάρχης Κ/πόλεως ὑπὸ Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ὡ τ ο υ, Ἀθήναι 1915, σ. 92 - 3.

3. «Περὶ τοῦ προβιβασμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς Ραιδεστοῦ εἰς ἀρχιεπισκοπὴν» ἐν παραρτ. ΙΖ' τόμ., Φιλ. Συλλ. σ. 84.

4. Αὐτ. σ. 86.

(*Ζεφλέντη*, ιστορικά ἔρευνα κτλ. Ἑρμοῦπ. 1913, σ. 98).

1692. Εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου* ὑπὲρ τῆς μονῆς Θεοτόκου Νεοφανείσης ἐν Ἀττικῇ. (Νέος Ἑλληνομν. Δ', σ. 92). Τῷ 1695 Μάτιον ἐχειροτόνησε τῶν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Μακάριον παραιτησαμένου τοῦ Γεδεῶν Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 442.

1696. βλ. Γεδεῶν. Χριστ. πεν. 336.

1697. Ὁ *Νεόφυτος* χειροτονεῖ τὸν ἐπίσκοπον Μετρῶν Νεῖλον «αρχιζ' Φεβρουαρίου πρώτη...τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐγένινεν ἡ χειροτονία ἀπὸ τὸν γέροντά μας τὸν ἅγιον Ἑρακλείας κ. *Νεόφυτον*» (Μεσ. γραμμ. Β', σ. 177. Γεδεῶν, πατρ. ἐφημ. 133).

1698. Κατὰ Αὐγούστον καὶ Ὀκτώβριον (Ἱεροσολ. βιβλ. Α', 214 - 447).

1703. Εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου* διὰ τὴν μονὴν Χουρέζι ἐν Οὐγγαροβλαχία κατὰ Φεβρουάριον. (D o c u m e n t e H u m u r z a k i, τόμ. XIV, σ. 348) καὶ Μάρτιον (Ἱεροσολ. βιβλ. Α', σ. 351) καὶ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἀρχιεπ. Πωγωνιανῆς Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 350 κῶδ. 246).

1704. Εἰς σιγίλλιον *Γαβριήλ* περὶ ὁρίων μητροπόλεως Τραπεζοῦντος κατὰ Αὐγούστον. (*Τριανταφυλλίδου*, Οἱ φυγάδες, Ἀθήναι 1870, σ. 146). Τοῦ ἰδίου Ἰαν. 12 δι' οὖν τὸν Ἡ. Μηνιάτην «κοινὸν Ἱεροκήρυκα καὶ διδάσκαλον» ἐν Πανδ. ις' 1865, 589 - 590.

1705. Εἰς γράμμα *Γαβριήλ Γ'* πρὸς τὸν Μολδοβλαχίας *Μιχαήλ* διὰ τὴν χειροτονίαν *Κοσμᾶ Βατοπεδινοῦ* Λαοδικείας κατὰ Νοέμβριον. (Ελληνικά Γ', σ. 55).

1706. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν σχολὴν Καστορίας, Ἰούλιος. (Documente, σ. 376).

1707. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ τοῖς Βατοπεδινοῖς διὰ τὴν γνησιότητα τῆς κάρας *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου* περιεγομένης εἰς Κ/πολιν, Ἰούνιος (Ἑλληνικά, Γ', σ. 56. Παράρτ. Κ' - ΚΒ' τόμου Φιλ. Συλλ. 108) καὶ Νοέμβριος.

1707. (Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 447). Ἐνδεικτικὸν τῆς ἀποδιδομένης εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ῥαιδεστοῦ σημασίας εἶναι ἡ ἐνταῦθα προσθήκη αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπογραφήν (ἀεὶ σχεδὸν οὕτω).

Ὁ Ἑρακλείας καὶ Ῥαιδεστοῦ Νεόφυτος

1709 Δεκέμβριος. Εἰς συνοδικὸν γράμμα *Ἀθανασίου Ε'* ὑπὲρ τῶν προνομίων τοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων (πατρ. ἔγγρ. Β', 481). Τὸ Ἑρακλείας καὶ Ῥαιδεστοῦ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς ἐξῆς πράξεις :

1710 Ἰούλιος. Εἰς γράμμα πατρ. Ἀθανασίου διὰ τὸ μετόχιον τοῦ παν. Τάφου εἰς Ὑδροπολιτζάν (πατρ. ἐφημ. 217).

1710. Εἰς συνοδικὸν τόμον κατὰ Ὀκτώβριον γενόμενον ἐπὶ Ἀθανασίου Ε'. Κατὰ Φεβρουάριον ὑπογράφεται εἰς ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐνορίτας. (Παραρτ. Κ' -ΚΓ', τόμ. Φιλ. Συλλ. 108). Ἀπέθανε τῷ 1711 (Ὁρθοδοξία, Γ', 1935, σ. 153). Εἰς ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐνορίτας Γαλατᾶ «Ἡρακλείας καὶ Ῥαιδεστοῦ» (ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. ις', Πειραιεύς, 1932, σ. 8, σ. 11, Ἀπρίλιος), καὶ εἰς ἐκλογὴν Φιλιππουπόλεως.

Ἐξοβελιστέος ὁ **Νεκτάριος** 1698 - 1711 (X) ὡς κακὴ ἀνάγνωσις, ὅπως καὶ τὰ ἔτη 1713 - 1714 (X) τῆς πατριαρχείας τοῦ **Νεοφύτου**.

Ἀθανάσιος 1711—1714 (Σ)

Χρονολογίαι 1711 - 1713 (X), 1712 - 1714 (Αμ). Ἡ ὀρθὴ τοῦ τε διορισμοῦ τοῦ Ἀθανασίου (18 Ὀκτωβρίου 1711), (ὁ **Σάβας**, Μεσ. βιβλ. Γ', σ. 521 ἀναφέρει ἔτος 1712) δίδεται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Σάρδεων. (Κατὰ τὸν κώδικα Α', σ. 119 τοῦ Κριτίου (βλ. **Κεραμέα** Ἱεροσολ. βιβλιοθ. Δ', σ. 371). Ὑπογραφὴν τοῦ Ἀθανασίου βλ. παρὰ Γεδεῶν Κύριλλος Δ' ὁ Λέσβιος πατρ. Κ/πόλεως Μυτιλήνη 1939, σ. 8 (ἀποσπ. ἐκ τοῦ Δελτ. μητροπ. Μυθῆμνης).

Ὁ Ἀθανάσιος ἐκ τῶν ὀλίγων τῆς Ἡρακλείας ἐπισκόπων μνημονεύεται ὡς συνδρομητῆς τῶν πατριαρχείων καὶ ἀφιερωτῆς :

«Ἀφιέρωσεν ὁ μακαρίτης Ἡρακλείας κύρ Ἀθανάσιος τῷ 1714 ὑπὲρ ἀεννάου μνημοσύνου γρόσια ἑκατὸν τῆ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ.»⁽¹⁾ Τούτου ὁ **Γεδεῶν** ἐξέδοτο ἐπιστολὴν περὶ τῶν πατριαρχῶν Ἀθανασίου καὶ **Κυπριανοῦ**.⁽²⁾ Εἰς τὸν ἀρχαῖον κατάλογον τοῦ πατριαρχικοῦ σκευοφυλακίου μὴ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς «Ὁρθοδοξίας» ἀναγέγραπται «ὠμοφόριον καλὸν τοῦ Ἡρακλείας Ἀθανασίου» καὶ ἐπειδὴ ἀναφέρεται, ὅτι τοῦτο ἔλαβε ὁ πατριάρχης **Κοσμᾶς Γ'** (1714 - 1723), ἐξάγομεν ἐντεῦθεν τὴν χρονολογίαν. Ὡσαύτως ὁ Ἀθανάσιος ἐδωρήσατο τὰ ἐπιμάνικα εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐν Ῥαιδεστῷ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.⁽³⁾ Ὑπογράφεται εἰς τὴν καθάρεισιν τοῦ πατρ. Ἀθανασίου κατὰ Δεκεμβρ. 1711. Ἀρχεῖον «Ὑδρας ις' πειρ. 1932. Τῷ 1712, Ἰουν. 10, καθάρσεις τοῦ Φιλαδελφείας Μελετίου Τυπάλδου ὡς συμφωνήσαντες ἐν Βενετίᾳ τῷ πάπα, Βελούδου. Ἡ ἐν Βενετίᾳ ἑλλ. ἀποικία, 1893, σ. 88 καὶ Χρυσόβ. σ. 92.

1. Γ ε δ ε ῶ ν, Χρονικά τοῦ πατρ. οἴκου σ. 172.

2. Ἀρχεῖον ἐκκλ. ἱστορίας Α', 1911, σ. 124 - 5.

3. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΖ', σ. 553.

Γεννάδιος Γ' 1714—1718 (Σ).

Ἦτο ἐκ Λέρου, ὁ γεννάρχης τῶν Λερίων ἀρχιερέων Ἡρακλείας οἵτινες ἐπὶ ἓνα καὶ πλεον αἰῶνα ἀπετέλεσαν σχολὴν καὶ ἀνέδειξαν ἱεροπρεπεῖς ἱεράρχας καὶ κληρικούς ἐξυπηρετήσαντας πολυειδῶς τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐν γένει τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς τὸν 186 κώδικα τῆς μονῆς ἁγίου *Παντελεήμονος* ἐν Ἄθῳ ὑπάρχει τὸ σημεῖωμα ἐπιβεβαιωτικὸν τῆς ἐκ Λέρου καταγωγῆς αὐτοῦ. Εἶναι περίεργον, ὅτι κατὰ τὸν σεβ. Σάρδεων *Γερμανὸν* περὶ τούτων καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ *Καλλινίκου* καὶ *Γερασίμου* ὑπομνήματα δὲν σώζονται ἐν τῷ πατριαρχικῷ κώδικι.

Ὁ *Μαν-Γεδεὼν* πρὸ 70ετίας σχεδὸν πρσανήγγελεν ὅτι θὰ ἐκδώσῃ «Περὶ τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀρχιερευσάντων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀκμασάντων λογίων 1714 - 1830». (1) Ἄλλ' ἡ ἀγγελία ἐπέπρωτο ἐν μέρει νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ ὁ πατρώζων Λέριος ἱστοριοδίφης περιωρίσθη εἰς τοὺς ἐκ Λέρου ἔλκοντας τὴν καταγωγὴν, τὸν *Γεννάδιον*, *Γεράσιμον*, *Μεθόδιον*, *Μελέτιον* καὶ *Ἰγνάτιον* (2) οἵτινες «ἀπετέλεσαν ἓνα συγγενικὸν ἰσχυρόν, ἀλλὰ καὶ σχολὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἀναδείξασαν καὶ μορφώσασαν χωρὶς διδασκαλίας ποιμαντικῆς θεολογίας, διευθυντὰς τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ζωῆς ἀξίους μνείας· διότι καὶ τοῦ καθήκοντος συνείδησιν εἶχον καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ χοῦσθαι τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς προσώποις.» (3)

Ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 1660 καὶ πρεσβύτερος ὢν ἐψηφίσθη μητροπολίτης Χίου τῇ 31 Μαΐου 1696 καὶ μετὰ 18 ἔτη Ἡρακλείας. Ἐνταῦθα βραχὺ ἀρχιερατεύσας ἀπεβίωσεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτὸν ἐπισκοπῇ Τυρολλόγῃ τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1718. (Θρακ. ζ', σ. 8). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, (Μάϊον - Σεπτέμβριον 1716) διετέλει μέλος τῆς ἱερᾶς συνόδου πατριαρχεούτου *Ἱερεμίου Γ'*. Ὁ εἰρημένος *Δημ. Προκοπίου* γράφει περὶ τοῦ αὐτοῦ: «ἀνὴρ θεοσεβῆς, χρηστός, γνώστης τῶν θείων γρα-

1. Μεσαιωνικά ἀνάλεκτα, Ἀθῆναι, 1874, σ. 56.

2. Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας (1714·1830), Ἀθῆναι 1934, σ. 40 (ἀπόσπ. τοῦ Ε' τόμ. τῶν Θρακικῶν). Εἶναι ἐπανάληψις ἄρθρων κατὰ καιροὺς δημοσιευθέντων ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Γ', σ. 544·51, 359·402, Θ', σ. 13·15. Ἐκ τούτων σταχυολογοῦμεν τὰ πλείστα τῶν ἐνταῦθα εἰρημένων. Πρβλ. Γράμματα ἐξ Ἀδριανουπόλεως σ. 58. Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, 324.

3. Αὐτ. σ. 4. Μεταξὺ τούτων εἰσὶ καὶ οἱ προστατευθέντες ὑπ' αὐτῶν λαϊκοί. Καὶ ἀλλαχοῦ γράφει, ὅτι «στῖχος εἰς προστεθῆσεται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μετὰ ἄλωσιν ἐθνικοῦ βίου ἡμῶν, μικρὸν τι φῶς ἐπιχέεται εἰς τὴν εἰκόνα, ἣν γράφομεν...» Ἐκκλ. Ἀλήθ. 1882, σ. 545.

φῶν», (1) ἅπερ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ *Βενδότης*. (2) Συνέστησεν ἐν Λέρῳ ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ βιβλιοθήκην. (3)

Ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ Ἱεροσολύμων σώζονται δύο ἐπιστολαὶ τοῦ *Γενναδίου* πρὸς τὸν πατριάρχην *Χρῦσανθον* (ἀπὸ 20 Ἰανουαρίου καὶ 15 Δεκεμβρίου 1715) δι' ὧν προτρέπεται ἡ αὐτοῦ μακαριότης, ὅπως ἔλθῃ ἐν Ραιδεστῷ καὶ λειτουργήσῃ κατὰ τὰ Χριστοῦγεννα, εὐλογῶν καὶ ἀγιαζῶν τοὺς Χριστιανούς. Ὁ *Χρῦσανθος* εἶχε ζητήσῃ συστατήριον διὰ τὸν ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας πέμπων τὴν «ἐκδοσιν» ὅπως καλεῖται αὐτὸ τὸ γράμμα προσκαλεῖ αὐτὸν τὸν πατριάρχην. Καὶ ὄντως ὁ σοφὸς ἐκεῖνος πρωθιεράρχης ποιεῖ τὸ θέλημα αὐτοῦ· δι' ὃ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ γράφει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως «ἐχάρημεν δὲ πάλιν, ὅτι ἤξιώθη τὸ ποιμνιόν μας νὰ τὴν ἀπολαύσῃ». (4) Ὁ Ἱεροσολύμων συχνὰ ἐπεσκέπτετο τὰς ἐπαρχίας ταύτας κειμένας ἐγγὺς τῆς βασιλευούσης καὶ τῷ 1724 ὁ *Χρῦσανθος* ἀφίκετο εἰς τὸ Παντεῖχιον χάριν ἐλεῶν. (5)

Τὸν *Γεννάδιον* συναντῶμεν εἰς τὰς ἐξῆς ἐπισήμους ὑπογεγραμμένον πράξεις : (6)

1714. Εἰς σιγίλλιον *Κοσμᾶ* ὑπὲρ τοῦ Οὐγγροβλαχίας Ἀνθίμου ἀπολυθέντος κατὰ Σεπτέμβριον, ἀνθ' ὧν χάριν τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων κατηνάλωσεν. (7)

1716. Εἰς σιγίλλιον *Ἰερεμίου Γ'* περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ἀττικῆς καὶ Λεβαδείας μοναστηρίων. (8)

1718 Αὐγούστος. Εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ μονῆς Ζλαταρίδων. (9)

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. βλ. Σάθα, Μεσ. βιβλιοθ. Γ', 490.

2. Ἐκκλ. ἱστορ. Μελετίου Ἀθηνῶν, τόμ. Δ', σ. 68.

3. Τρυφ. Εὐαγγελίδης, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ἀθῆναι, 1936, Β', σ. 118.

4. Ἀμφοτέρας τὰς ἐπιστολάς καὶ τὴν «ἐκδοσιν» παρὰ Γεδεῶν ἐπιθ' ἄνωτ. σ. 4 - 7.

5. Γεδεῶν, πατρ. ἐφημ. σ. 273, 274 - 80.

6. Τῷ 1699 ὡς μητροπολίτην ὄντα Χίου γράφει ὁ πατριάρχης Καλλίνικος Β' περὶ τοῦ ἱερομονάχου Πετραλή ἐπὶ μοιχείᾳ διαβληθέντος (Κριτίου κῶδ. Α').

7. Documente Hurmuzaki XIV, σ. 634.

8. Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', σ. 545.

9. Documente σ. 840. Μετὰ τὸν *Γεννάδιον* ὁ κ. Σταμούλης γράφει : «Μανουὴλ ΙΗ' αἰὼν (;)» καὶ παραπέμπει εἰς Σωφρόνιον Εὐστρατιάδη ν : Κώδικες μονῆς Βλατιτέων, Θ/νίκη 1918, ἀρ. 32, σ. 65 (Νομοκάνων). Ἄλλ' ἐν τῷ κώδικι τούτῳ πάντες σχεδὸν οἱ συγγραφεῖς ἀνήκουσι πρὸ τῆς ἀλώσεως.

Ζαχαρίας τις (μοναχός) γράφει ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν ἀπὸ 2 Μαρτίου 1714 ἐκ Κ/πόλεως πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Κων. Μπραγκοβάνον, ἥτις ὡς διαλαμβάνουσα περὶ τοῦ Γενναδίου καὶ ὡς λίαν διαφωτιστικὴ τῆς τότε καταστάσεως ἀναδημοσιεύεται ὧδε :

« Ἄς εἶναι εἰς εἶδησιν τῆς ἐκλαμπρότητός σου, ὅτι τὰ σκάνδαλα καὶ ἀνακατώματα, ὁποῦ ἕως τοῦ νῦν ἐσυνέβησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἦτον ἀπὸ δύο καλοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐρμηνεῖς τῆς Πόρτας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ νὰ θέλουν νὰ κάμουν ἀλλαξοπατριαρχεῖαν, διὰ τὰ κάμουν τὰ θελήματά τους, ἐσκάλιζαν, καὶ ἔταξαν καὶ τοὺς μαλικιανέδες, ἀγκαλὰ ὁ κύρ Κ υ π ρ ι α ν ὸ ς ἐπολέμησε κάμποσον καιρὸν νὰ τὸ ἀποφύγη, ὅμως δὲν ἠμύρρε-σεν, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔπαυαν ἐκεῖνοι οἱ καλοὶ ἀνθρώποι ἀπὸ τὸ νὰ σκαλίζουν καὶ νὰ τὰ ἀρτιοτίζουν. Καὶ ἐνόσω ἐξοῦσεν ὁ μακαρίτης Ἑρακλείας, ἐστέκον-ταν καλὰ καὶ ἀντιπάλευαν, ἀμὴ ἀφόντις ἀπέθανε καὶ ἔγινεν ὁ Χίου Ἑρα-κλείας, ὁ δὲ ἀνεμιός του Χίου, τότε πλεόν δὲν ὑπέφεραν, ἀλλὰ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμύρρησαν καὶ ἐπῆραν *μὲ τὸ μέσον τοῦ τευτερτάρη τὸν ἅγιον Ἑρα-κλείας καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς τοῦ μπασμπακιουλῆ νὰ σταθῆ δύο τρεῖς ἡμέρας νὰ εὔρουν αὐτοὶ καιρὸν νὰ κάμουν τὰ θελήματά τους*· ὅμως ἦτον δύο τζάτες ἢ μία ἀπὸ τὸν κύρ Κ ο σ μ ᾱ, καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τοὺς δύο ἐρμηνεῖς· πλὴν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ κύρ Κ ο σ μ ᾱ, ἐπήγαιναν καθ' ἑκάστην εἰς τὸν ἅγιον Ἑρακλείας, ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκεται εἰς τοῦ μπασμπακιουλῆ, καὶ τὸν ἐπαρακαλοῦσαν ἐπιπόνως νὰ στέρξη νὰ γένη πατριάρχης, διὰ νὰ κυ-βερνήσῃ καὶ τὸν κύρ Κ ο σ μ ᾱ, ὅμως ὁ Ἑρακλείας δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ τὸ δεχθῆ σὲ τέτοιον καιρὸν, μάλιστα ὁποῦ ἔγινε καὶ αὐτὸς ὁ μα-λικιανές· μόνον τοὺς ἔλεγεν ὅτι προορίνω τὴν ζωὴν μου νὰ χάσω, παρὰ σὲ τέτοιαν κατάστασιν πατριάρχης νὰ γένω. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ ἐρμηνεῖς μὲ μερικὸν ἀρχιερεῖς ἐπήφιζαν νὰ κάμουν ἢ τὸν Κύρικον (*), ἢ τὸν Χαλκηδό-νος, ἢ τὸν Ἀρτης, μὲ τὸ μέσον τοῦ τευτερτάρη, μάλιστα ἔδωκαν καὶ ἕνα ἀρζιχάλι διὰ τὸν Κύριλλον καὶ τὸ ἔσχισεν ὁ ἐπίτροπος. Ὅμως ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ κύρ Κοσμᾶ ἐκατασκεύασαν τὴν δουλειά τους μὲ τὸ μέσον τοῦ κεχαγιά

* Βεβαίως εἶναι σφάλμα· πρόκειται ἴσως περὶ τοῦ πρὸ μικροῦ γεγονό-τος πατριάρχου καὶ παυθέντος Κ υ ρ ί λ λ ο υ, τοῦ ἀπὸ Κυζίκου. Τὸ γράμμα τοῦτο ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ Μ. Γεδεών ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ J o r g a ἐν Documente Hurmuzaki, τόμ. Α', σ. 573·576, ἀνεδημοσιεύθη δὲ ὕπ' αὐτοῦ χωρὶς νὰ ποιήσῃται μνεῖαν τῆς δημοσιεύσεως ταύτης ἐν Ἀρχ. Ἑρακ. σ. 8·9 μετὰ τῶν σφαλμάτων. Τὸν τόμον τοῦτον, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν ἐκ σελίδων XLV, εἰς 4ον μέγα (Βουκουρέστιον 1915·1917), εἶχε τότε εἰς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ ὁ Γ ε δ ε ὠ ν, (ἔπειτα ἐπώλησεν εἰς ἐμὲ) καὶ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ παραπέμψῃ (ἀλλ' οὐκ εἴθισται τῷ ἀνδρὶ τὸ τοι-οῦτον ὅπου θὰ ἔβλεπε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος πρὸς ὃν ἀπέστειλε γράμ-μα ὁ Ζ α χ α ρ ί α ς).

πλέον στοχαστικώτερα, καὶ τὸ σάββατον, εἰς κη' φεβρουαρίου ἐπῆγεν ὁ κύρ Κοσμᾶς μὲ ἓνα ἀρχιεπίσκοπον εἰς τὸν ἐπίτροπον καὶ ζητῶντας τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ὑποσχόμενος νὰ δώσῃ καὶ τὸ μοιρί, καὶ εὐθύς τὸ ἐμπουγιούρτισε καὶ ἔλαβε τέλος ἢ ὑπόθεσις του. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὅμως ἐπῆγαν καὶ οἱ ἐρμηνεῖς μὲ μερικὸν ἀρχιερεῖς διὰ νὰ κάμουν τὸν ἐδικόν τους καὶ ἡῶρα ἄλλον κάμμενον, καὶ ἐγύρισαν ὡσάν Χιῶτες. Ὅμως, ἂν ἤθελεν ὁ κυρ Κ υ π ρ ι α ν ὄ ς, καθὼς τὸν ἐσυμβούλευαν, νὰ πάγῃ προτῆτερα μὲ ἀρχιεπίσκοπον εἰς τὸν ἐπίτροπον νὰ ὑποσχεθῇ τοῦ μοιρίου τὰ ἄσπρα, καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν σύστασίν του, αὐτὸ δὲν ἐγίνονταν· οὔτε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον εὐγενεν· ὅμως αὐτὸς ἀμέλησε, καὶ διὰ τοῦτο ἔπαθεν αὐτὰ ὅπου ἔπαθεν. Καὶ σήμερον ὅμως, ἐν ταῖς β' τοῦ μαρτίου θέλει νὰ πάγῃ ὁ κύρ Κ ο σ μ ᾶ ς μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ φορέσῃ καβάδι. *Τὸν δὲ ἅγιον Ἡρακλείας τὸν εἶχαν κρατημένον διὰ νὰ μὴν ἀποφύγῃ τὴν μετάθεσιν τοῦ κύρ Κοσμᾶ, ἐπειδὴ καὶ μὲ τὸ μέσον του θέλει νὰ γίνῃ* καὶ σήμερον λοιπόν, φορέωντας ὁ πατριάρχης τὸ καβάδι, θέλει ἔλθῃ καὶ ὁ Ἡρακλείας μαζί, διὰ νὰ κάμουν καὶ τὴν μετάθεσιν τοῦ κύρ Κοσμᾶ. Ὅμως, ἐκλαμπρότατέ μου αὐθέντα, δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς περιγράψω τὴν πολλὴν προθυμίαν καὶ ἀγάπην ὅλων τῶν χριστιανῶν, καὶ μάλιστα τῶν Χιωτῶν διὰ τὸν ἅγιον Ἡρακλείας καὶ διὰ τὸν ἀνεψιόν του ἅγιον Χίου, ὅπου ἦσαν ὅλοι ἔτοιμοι νὰ πᾶν νὰ ρίξουν ἀρχιεπίσκοπον διὰ λόγου του καὶ νὰ τὸν εὐγάλουν ἀπὸ τοῦ μασσακικουλιῆ. Ὅμως ὁ Ἡρακλείας τοὺς ἐπαρακαλοῦσε καὶ τοὺς ἐσυμπέρανε νὰ ἔχουν ὑπομονήν, καὶ κυβερνοῦνται τὰ πράγματα μὲ τὸ εἰρηνικὸν καλλήτερα· μάλιστα καὶ διὰ τὸν ἀνεψιόν του τὸν νῦν Χίου ἐστάθησαν ὅλοι οἱ Χιῶται νταβατζηδες καὶ τὸν ἐζήτησαν ἐπιπόνως δι' ἀρχιερέα τους, λέγοντες πῶς ἡμεῖς καὶ τοὺς δύο τοὺς ἱεζυρομένους τόσους χρόνους εἰς τὴν πατρίδα μας καλοὺς καὶ τιμίους καὶ θεοσεβεῖς, καὶ καθὼς εἴμεσθαι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν θεῖον του τόσους χρόνους, ὅπου ἀρχιεράτευσεν εἰς τὴν πατρίδα μας, ἔτζη καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεψιόν του, καὶ αὐτὸν θέλομεν ἀρχιερέα μας· καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπεδιώξαν καὶ ἐκεῖνον, ὅπου ἤθελαν νὰ κάμουν οἱ ἐρμηνεῖς διὰ Χίου. Καὶ εὐχαριστία νὰ ἔχῃ ὁ Θεός, ὅπου ἐκυβερνήθησαν τὰ πράγματα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ ἔγινεν καὶ ὁ κυρ Κ ο σ μ ᾶ ς πατριάρχης καὶ ἠσύχασε καὶ ὁ Ἡρακλείας, καὶ κατησχύσθησαν καὶ οἱ ἐναντίοι, ὅπου ἐγύρευαν νὰ κάμουν τὰ θελήματά τους. Καὶ ἔχομεν τώρα καὶ τοὺς δύο εἰς τὸ σπῆτι μας, ἦγουν τὸν Ἡρακλείας καὶ τὸν Χίου, φίλους μας ἀκριβούς».

Τιμόθεος 1722.

Βλ. Ἱεροσ. βιβλ. τομ. Α', σ. 349.

Καλλίνικος Β' 1717—1726

Νάξιος τὴν πατρίδα ἀπὸ Φιλιππουπόλεως ἐξελέγη Ἡρακλείας τῇ 22 Νοεμβρίου 1718. Ἦν κατὰ τὸν *Δημ. Προκοπίου* «ἀνὴρ ἐλλόγι-

μος καὶ πολυμαθῆς», διὸ «πρὸς ἀμοιβὴν τῶν διδασκαλικῶν αὐτοῦ καμάτων», ἅτε χρηματίσας καὶ σχολάρχης τῆς Μεγ. τοῦ γένους σχολῆς ἀνυψώθη εἰς τὸν πρωτόθρονον·⁽¹⁾ Τῆς λογιότητος αὐτοῦ δεῖγμα αἱ ὑπὸ **Σωφρονίου Εὐστρατιάδου** (ὅστις καὶ προτάσσει ἀρκετὰ βιογραφικά) δημοσιευθεῖσαι ἐκ τοῦ Λαυριωτικοῦ κώδικος **Νεοφύτου Μαυρομμάτου** ἐπιστολαὶ 16 τὸν ἀριθμόν,⁽²⁾ τῆς δὲ κριτικῆς τὸ ἐξῆς σημείωμα ἐν κώδικι τῆς ἐν Σωζουπόλει μονῆς τοῦ Προδρόμου, ἀρ. 46, ὑπὸ Κεραμέως εἰς φῶς δοθὲν—περιέχει τὸ Λαυσαϊκόν—: «Μετῆλθον ὄλην τὴν βίβλον, ἀλλ' ἐσφαλμένη ἐστὶν ὅλη κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἀδιόρθωτος, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν ψυχοφειλεστάτη. Ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος, ἀφικα.»⁽³⁾ Ἀξιοσημειώτᾳ εἰσὶν ὅσα γράφει περὶ γραῶδους τινος δεισιδαιμονίας πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων **Χρῦσανθον**, ἀναγγέλλων αὐτῷ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος καὶ τὸ βάπτισμα βρέφους κατ' ἐπικρατήσαν ἔθος. «Ὅμως ὑπερίσχυσαν τὰ μυθώδη τῶν γραϊδίων λόγια, ὅτι δηλ. ἐὰν μὴ βαπτισθῆ τὸ βρέφος πρότερον, ὁ νεκρὸς οὐ δύναται ἐξελθεῖν τῆς οἰκίας... γέγονε τὸ μυστήριον κατὰ τὴν θείαν ὑμῶν κέλευσιν... ὅτι ἡ μήτηρ τὸ αὐτὸ ἐζήτησεν ὄνομα, ὅπερ καὶ ἡ σὴ μακαριότης ἐμπνευσθεῖσα προσέταξεν.»⁽⁴⁾ Εἰς συνοδ. γράμμα Ἱερεμίου πρὸς τὸν Ἀχριδῶν τὸν Μάϊον 1718 ὑπογράφεται «ὁ Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ.» (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 486, βλ. καὶ 642).

Εἰς ἐπισήμους πράξεις παρουσιάζεται ὡς ἐξῆς ἐπὶ πατριάρχου **Ἱερεμίου**:

1717. Εἰς εὐεργετήριον τοῦ Δράκου Ζούτσου ἐπὶ Ἱερεμίου (Καταλ. Ἀλεξ. Πατρ. Βιβλιοθ. Γ', σ. 348).

1718. Εἰς σιγίλλιον **Ἱερεμίου** ὑπὲρ τοῦ σχολείου Σιατίστης.⁽⁵⁾

1718. Τοῦ αὐτοῦ περὶ προβιβασμοῦ τοῦ ἐπισκόπου Δημιτσάνης ὡς καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου.⁽⁶⁾

1719. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐν Λέρῳ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, ὅτι ἀνήκεν εἰς τὴν Πάτμον μονὴν τοῦ Θεολόγου.⁽⁷⁾

1. Βιογραφίαι τῶν ἐλασσόνων συγγραφέων ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου, Κί/πολις, 1866, σ. 152-3. Βλ. Ἴωσηφίδην, ὅστις δημοσιεύει σύντομον βιογραφίαν ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ Β', 1918, σ. 554-6 καὶ Ζερλέντην Δ., 1920, σ. 130.

2. Θρακ. Γ', σ. 5-36.

3. Βυζ. Χρον. Π/πόλεως, VII, 1900, σ. 673.

4. Documente σ. 806. Ἡ χρονολογία ἐνταῦθα εἶναι 31 Ἰανουαρίου 1717, ὁπότε ὁ Καλλίνικος δὲν ἦτο εἰσέτι Ἡρακλείας ἄρα σφάλμα. Ἐπιστολαὶ ἄλλαι πρὸς Χρῦσανθον ἐν Legrand, Epistolaire gr. ἐν Bibliothèque grecque vulgaire IV, 1880, σ. 156-9, 737-8.

5. Ζερλέντης ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ Δ', σ. 739.

1719. Εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς ἐν Ναυπλίῳ μονῆς Σωτῆρος τῆς Λουκοῦς ἐν ᾧ ὑπογράφεται Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ. (1)

1722. Εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου Β'* ὑπὲρ τῶν προνομίων τῆς μονῆς τῆς Πάτμου. (2)

1723. Διὰ τὰ ἐν Ἄνδρῳ κτήματα τοῦ ἁγίου Τάφου εἰς γράμμα Ἱερεμίου (πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 487).

1723. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ τῆς νήσου Πρώτης. (3)

1724 Ἀπρίλιος. Γράμμα παραιναιτικὸν τοῖς χριστιανοῖς Ἀντιοχείας (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 666). (4)

1724. Τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου *Γεωργίου Καπούλη* ἐν Μήλῳ.

1724. Τοῦ αὐτοῦ παραιναιτικὸν πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς. (5)

1725. Συνοδ. γράμμα Ἱερεμίου Νοεμβ. περὶ γυναικείου στασιδίου ἐν τῷ πατρ. ναῷ Ἡμερ. Ἀνατ. Δ', 1884, σ. 1586.

1725 Τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Νέας μονῆς Χίου. (6)

1726. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν προνομίων τῆς μονῆς Τουρλιανῆς. (6)

Ὁ *Καλλίνικος* ἐπωφθαλμία τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὡς ἔγραφεν αὐτὸς οὗτος πρὸς τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης *Νεόφυτον Μαυρομάτην*. (6) Τούτου ἕνεκα ὁ Ἱερεμίας δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῷ τὸ ἐνδημεῖν ἐν τῇ βασιλευούσῃ. Οὗτος ἀναγγέλλων τῇ 26 Φεβρουαρίου 1720 πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων *Χρῦσανθον* τὴν καθαίρεισιν τῶν μητροπολιτῶν Ναυπλίου καὶ Βιζύης, ἐπισείει καὶ κατὰ τοῦ Ἡρακλείας, ὃν ὑπεστήριζεν ὁ Χάνης τῆς Κριμαίας. (6)

Καὶ πράγματι ἡ ἀπειλὴ ἐπραγματοποιεῖτο, ὡς γνωρίζει ἡμῖν ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἱστορίᾳ *Καλλίνικος δ' Δ'* ἐξιστορῶν ἐν ἐκτάσει τὰ τῆς στάσεως ἐκείνης. Ἐπρωτοστάτει ὁ Ἡρακλείας μετὰ τινων ἀρχιερέων, εἰς οὗ τὴν καθαίρεισιν προέβη ὁ Ἱερεμίας, ἀλλὰ παραδόξως μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη νὰ ἀθώωσῃ αὐτὸν προβάντα εἰς ὄρκον κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἐν ᾧ ἐκράτει εἰς χεῖρας τὰ ἅγια, ὡς καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ, ὅτι δὲν θὰ κατεδίωκον τὸν πατριάρχην. Ἐν τούτοις ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα καὶ ἐδόθη λίβελλος παρὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου αὐτοῦ *Κυρίλλου Μαγμαρινοῦ* «θανάσιμος». Ἡ δὲ ἐπιτυχία ἦτο

1. Ἑλλην. Β', 1929, σ. 415.

2. Ζεργλέντης ἐν Γρηγ. Παλαμᾶ, Δ', σ. 739.

3. Ζεργλέντης, ἔνθ' ἄνωτ. 734.

4. Ἑλληνικά Β', σ. 431.

5. Ζεργλέντης, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 735, Σταμ. Σαμ. Δ', 338.

6. Βλ. Γεδεῶν, Πατρ. ἐφημ. σ. 243.

πλήρης, διότι εἰδοποιήθη ὁ Ἑρακλείας παρὰ τοῦ διερμηνέως, ἵνα ἐμφανισθῆ εἰς τὸν μέγαν Βεζύρην διὰ τὴν καρδοφορίαν. «Ἐλθούσης δὲ τῆς πρὸ πολλοῦ ἐπιθυμητῆς ἀγγελίας ὁ τῆς δίκης ὀφθαλμὸς καὶ ψευδῆς ὄρκος ἐθέρισαν αὐτὸν τῆς ζωῆς, ἀποπήξεως ἐμπεσοῦσης αὐτῷ». (1)

Ἐν τούτοις, καίτοι παρασκηνιακῶς, ἡ ἐκλογή τοῦ **Καλλινίκου** δύναται νὰ θεωρηθῆ κανονικῆ, ὡς συνάγομεν ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ **Υψηλάντου**. «Ὅθεν ἀποφασίσθη κρυφῆ... ἡ τοῦ Ἱερεμίου μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων πτώσις καὶ ζητεῖται ἄδεια διὰ λαϊκῆς χειρὸς παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ Μεχμέτ κεχαγιᾶ νὰ ἐκλέξουν ἄλλον πατριάρχη. Δοθείσης τῆς ἀδείας εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Ἑρακλείας Καλλινίκου, τὸ ἔξω τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου νύκτωρ καὶ κρυφῆ συναχθέντες ἐκλέγουσι τὸν οἰκοδεσπότην Ἑρακλείας. ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης τὸν εὖρον νεκρόν». (2)

Ὁ **Καλλίνικος** δύναται νὰ θεωρηθῆ εἰς τῶν διαπρεπεστέρων μητροπολιτῶν Ἑρακλείας. Ἐγκύκλιος τῆς ἐν Κ/πόλει συνόδου τοῦ 1722 πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Ἀντιοχεῖς ἐπὶ Ἱερεμίου Γ' 1722. (Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ βιβλία τῆς ὀρθοδόξου καθολ. ἐκκλησίας ὑπὸ Ι. Καρμίρη, Ἀθήναι, 1953, τομ. Β', σ. 820 - 859). Ὁ Καλλίνικος ὑπογράφεται ἀμέσως μετὰ τοὺς πατριάρχας. «Ἐγώγε Ἑρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ Κ. τὰ προβληθέντα ἀποδεχόμενος συμφρονῶ καὶ συμφθέγομαι τοῖς ἀγιωτάτοις πατριάρχαις καὶ οὕτως ὁμολογῶ καὶ δοξάζω καρδίᾳ καὶ στόματι καθάπερ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἀνατολικὴ ἐκκλησία». Ὡς Φιλιππουπόλεως διετηρήθη συνοδικὸς ἐπὶ ὄλην τετραετίαν (1711 - 1714) καὶ τὴν ἀπουσίαν βαρέως φέροντες οἱ φίλοι αὐτοῦ ἔπεισαν τὸν πατριάρχη νὰ καλέσῃ καὶ αὐθις αὐτὸν συνοδικόν καὶ ἄκοντα. Ἴδου τί γράφει πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ **Νεόφυτον Μαυροματίην** : «Ἀπὸ τὸ ἐφοβούμην δὲν ἐγλύτωσα ἔθαρροῦσα ἐντὸς τῆς τετραετίας νὰ ἰδῶ τὴν πόλιν σας, ὅμως δὲν ἀφίσατε οὔτε κἂν ἐν τῇ διετίᾳ πλὴν εἰς τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν τί εἶπω ἢ τί λαλήσω ; » (3) Δευτέραν τε-

1. Καλλίνικος Γ' πατριάρχης Κ/πόλεως ὑπὸ Κ. Δυοβουνιώτου, σ. 96. Ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει τὸν ὑπ' αὐτοῦ βιογραφούμενον Γ', μὴ ὑπολογίζων τὸν ἀπὸ Ἑρακλείας.

2. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σ. 324.

3. Τὰς εἰδήσεις ταύτας λαμβάνω ἐκ τῶν Ἑρακ. ζ', σ. 7 ἐ. ὅπου ὁ Σωφρ. Εὐστρατιάδης διαπραγματεύεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Λαυριωτ. κώδικος. Δυστυχῶς ὁ πολύτιμος οὗτος κώδιξ οὔτε ἀντιγραφῆς (τοῦ μακ. Σπυρίδωνος Καμπανάρου, ἱατροῦ), ἔτυχε καλοῦ, οὔτε καὶ ἐκδότου, ἀφοῦ οὔτε αἱ σελίδες αὐτοῦ σημειοῦνται, διὸ καὶ τό : «ἀπὸ τὸ ἐφοβούμην» ἀμφιβάλλω ἂν εἶναι τοῦ κώδικος. Τὸ κείμενον ἐκτὸς τῶν τυπογραφικῶν βρῖθει καὶ ἄλλων ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως σφαλμάτων π. χ. ἐν 24 καὶ θέλω καὶ σὺ ἀκαπαχὺν (;) ἀντὶ σύακα παχύν σ. 32 ἐν ἀπλῶ. φιλήματι, ἀ. ἀπαλῶ σ. 35 ὁ ἅγιος Ρογών, ἀ. Ρωγών κττ.

τραετιαν διήνυσεν ὡς συνοδικὸς πατριαρχοῦντος τοῦ αὐτοῦ **Ἱερεμίου**, ὅστις ἐξετίμα αὐτὸν δεόντως, ἀλλ' ἡ ἀντιζηλία τῶν συναδέλφων αὐτοῦ τοῦ Χαλκηδόνο^ς καὶ Νικαίας **Γερασίμου**, οἵτινες ἐκυβέρνων τὸν πατριάρχην ἐπέφερον τὴν μοιραίαν ρῆξιν. Αὕτη κατ' ἀρχὰς ἐξεδηλώθη διὰ τῆς αὐθαιρέτου ἀποπομπῆς αὐτοῦ ἐκ τῆς συνόδου εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ τότε ὁ πατριάρχης παρεξετράπη ὑπὸ θυμοῦ καταληφθεὶς ἐφ' ᾧ ἔπειτα μεταμεληθεὶς καὶ ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν πολιτικούς ἄρχοντας νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ. ἀλλ' ὁ **Καλλίνικος** ἠρνεῖτο μένων ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐπὶ 11 ἡμέρας καὶ ἐν τέλει ὑπεχώρησεν. «Δύο τὰ αἷτια ὅπου ἔκαμαν (sic) καὶ εἰρήνευσα· τὸ μὲν διὰ τὸ αἰδέσιμον τῶν ἡμερῶν, τὸ δὲ ὅτι ἐμπαίνει εἰς ὑποψίαν πῶς κατὰ θέλομεν κάμει καὶ πάγει καὶ μᾶς ζημιώσῃ πάλιν· καὶ τὸ τρίτον διότι ἔπεφτε εἰς ἐμένα κατὰ κρίσιν πῶς ὁ πατριάρχης ζητᾷ, παρακαλεῖ τὴν ἀγάπην καὶ ἐγὼ τὴν ἀποστρέφομαι.» (1) Ἄλλ' ἡ συμφιλίωσις ἦν φαινομενικὴ, καὶ ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε τοῦ μὲν θηρεύοντος τὸν θρόνον τοῦ δὲ παροουσιάζοντος αὐτὸν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πρὸς τὴν κυβέρνησιν ὡς ἀντικαθεστωτικούς πείθων αὐτὴν χρήμασιν ἀφθόνοις, διὸ καὶ προέβη μέχρι καθαιρέσεως τῶν ἀντιπάλων. Τοῦτου ἕνεκα ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ὡς ἐπικίνδυνον ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Τοῦτον δυστυχῶς ἤγον καὶ ἔφερον ὡς ἄβουλον οἱ ἐπιτήδαιοι συνοδικοὶ καὶ δὴ πεντάς τις συνοδικῶν ἐκλεγέντων διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ **Καλλινίκου** πρὸς τὸν Ἄρτης πρὸς ὃν γράφει :

«Ἐζητήσαμεν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Πόλιν διὰ νὰ θεραπευθῶμεν, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐσυγχώρησαν οἱ πατέρες (ἢ σύνοδος), ὅχι τόσον ὁ προεστῶς (ὁ πατριάρχης), ἀλλὰ ὁ Νικαίας καὶ ὁ Νικομηδείας· ἔχουν καὶ τὸν Χαλκηδόνο^ς σὺν τῷ Βάρνης, καὶ μόνον αὐτοὶ δὲν τὸν ἀφίνουν. Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας καὶ Μιτυλήνης νὰ μὴν ἀκούσωσι· παρῶσι συνοδικῶς κανχῶνται λέγοντες, ἐνόσφ ζῶσιν αὐτοί, τὴν Πόλιν Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας δὲν τὴν βλέπουν. Εὐρύηκαν μέσον τῶν κακῶν τοὺς θελημάτων τὴν κτίσιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὲ τὴν πρόφασιν αὐτὴν κάμνουν ὅ,τι θέλουν. Αὐτοὶ πέρουν, αὐτοὶ δίδουν. Τὸν προεστῶτα τὸν λέγουν κάτζε κάτω, καὶ κάθεται σήκω, καὶ σηκώνεται. Ἀλληλένδετοι ἀδιασπάστως καὶ ἀλλήλοις ἀσύμφωνοι, πλὴν καθ' ἡμῶν συνεσφιγμένοι .. διὸ μαίνονται κατ' ἐμοῦ καὶ σοῦ. Ὁ πτωχὸς ὁ Θεσσαλονίκης ἔγραψε πολλάκις, καὶ ἐπαρακάλεσε, καὶ ἔταξεν ἱκανὰ... ἀμὴ αὐτοὶ τὰ ἀνέτρεψαν καὶ ἐμπόδισαν μὲ τὸ νὰ ἡξεύρωσι πῶς δὲν εἶναι μὲ αὐτούς, καὶ τῷ ἔγραψαν νὰ μὴ ἔλθῃ ὅτι παιδεύεται, ὁμοίως καὶ διὰ τὴν

πανιερότητα σου... ἔλεγον γὰρ πῶς σὲ φέρουν ἰγζάρι διὰ νὰ σὲ κάμουν πατριάρχην καὶ πῶς εἶναι μὲ τὴν εἶδησίν μας διὸ ἔλεγεν ὁ προεστώς : Ἐγὼ « Ἄρτηδες καὶ ξάρτηδες δὲν φοβοῦμαι καὶ δὲν ξυπάζομαι » βλ. Δελτίον Μεσαιων. ἔρευνῶν τῆς ὁμωνύμου Ἑταιρείας ἐν Κ/πόλει 1880 τευχ. Α' ὅπου ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου. Ταύτην ὡς ἀνέκδοτον ἀναδημοσιεύει ὁ Ε. Εὐστρατιάδης (Θρακ. Γ' σ. 28 - 31) μετὰ πλείστων σφαλμάτων π. χ. ἔχουν καὶ τὸν Χαλκηδόνος σὺν τῷ Βαρνι (. 29).

Ὁ *Καλλίνικος* ἀσθενήσας σοβαρῶς ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν παρὰ τοῦ πατριάρχου, τοῦτο δὲ ὡς καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Ἱεροσολύμων *Χρυσάνθου* ἀνεχαίτησε τὴν περαιτέρω καταδίωξιν, ὡς γράφει οὗτος πρὸς τὸν Ἄρτης *Νεόφυτον* : « ἐπασχίσσαμεν (sic) ἀγωνίσθημεν καὶ ἐμμέσως καὶ ἀμέσως καὶ κοινῶς καὶ κατ' ἰδίαν εἰς τοὺς δοκοῦντας εἶναι στύλους, πλὴν περισσώτερον δὲν ἠδυνήθημεν νὰ κατορθώσωμεν παρὰ μόνον νὰ ἔχη τὸ ἀσφαλὲς ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεται χωρὶς ὑποψίας τινὸς καταδρομῆς. » (1) Ἄλλὰ τὸ ναυάγιον τοῦ σχεδίου εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποπομπὴν τῶν βυσσοδομούντων ἀρχιερέων εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπαρχίας καὶ τὸν κλονισμόν τῆς υἰγείας τοῦ *Καλλινίκου* (Μάρτιος 1721), εἰς ὃ καὶ ὠφείλετο ἢ εἰς βασιλεύουσαν κάθοδος παρὰ τὴν θέλησιν κατ' ἀρχὰς τοῦ πατριάρχου διὰ συνδρομῆς τοῦ πανισχύρου Χάνου αὐτοῦ τε καὶ τῶν φίλων ἀρχιερέων, (2) καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐκλήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ *Ιερεμίου* συνοδικὸς τῷ 1723 - 1726 (τρίτῃ τριετία !). « Ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ *Καλλινίκου* ἦν ἀμεμπτος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δεικνύουσιν οἱ πρὸς τὸν Ἄρτης λόγοι αὐτοῦ : « πλὴν δὲν ἔρχομαι εἰς Κ/πολιν διὰ νὰ μὴν θαρρεῖτε πῶς ὀρέγομαι νὰ ἔλθω καὶ διὰ νὰ φράξω τὰ στόματα ἐκείνων ὅπου μᾶς κατηγοροῦσιν ἀδίκως, καὶ τὸ ἐχάρηκαν οἱ φίλοι μας αὐτὸ ὅπου ἔκαμα καὶ δὲν ἐπῆγα. » Ἐγραψέ μοι καὶ ὁ πατριάρχης εὐχεταιῶς πῶς ἐφύλαξα τὴν τιμὴν του καὶ τὸν λόγον του καὶ δὲν ἐπῆγα καὶ πῶς μᾶς ἀγαπᾷ καὶ ἄλλα τέτοια καὶ ἔχει τὴν ἔννοιάν μας, καὶ εἰς ὀλίγον μᾶς δίδει ἄδειαν. » (3) Ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς πατριάρχου γέγονε τῇ 19 Νοεμβρίου 1726. Τῇ 25 Ἰουνίου τοῦ 1725 εὐρισκόμενος εἰς Κ/πολιν ἔγραφε πρὸς τὸν *Νεόφυτον* προαισθανόμενος τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβῆναι ταῦτα : « ἄμποτες, ἀδελφέ, ὁ θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ τέλη ἀγαθὰ δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων, ὅτι ἡ παροῦσα κατάστασις ἡμῶν, ἥτις

1. Θρακ. Γ', σ. 9.

2. Αὐτ. 11 - 12 βλ. τὰ τερτίπια τῶν Φαναριωτῶν καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν τῆς ἐκκλησίας.

3. Αὐτ. σ. 30.

δὲν τὴν λανθάνει, ἀφορῶ εἰς τέλος οὐκ ἀγαθόν, διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸν θεὸν νὰ μᾶς ἐλεήσῃ καὶ νὰ μᾶς φωτίσῃ νὰ ἐκλέξωμεν τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς μας. Ἄδελφέ, μάτρυς ὁ Θεός, πολλὰ βαρεμένος εἶμαι, ἀμὴ τί νὰ κάμω, ὅπου εὐρίσκομαι εἰς χρέος πολὺ, σὲ μακαρίζω, ὡς οἶδεν ὁ Κύριος, καὶ σὲ καλοτυχίζω, ἀγκαλιὰ καὶ αὐτοῦ δὲν εἶσθε χωρὶς ἐνοχλήσεις, ἀλλὰ κἂν (= τοῦλάχιστον) εἶναι πρόξενοι τοῦ μακαρισμοῦ καὶ οὐχὶ ὡσὰν ταῖς ἐδικαῖς μας, αἱ ὅποια προξενούσι ζημίαν καὶ ψυχικὴν καὶ σωματικὴν. (¹)

Εἶναι μία ἐξομολόγησις τοῦ εὐσεβοῦς ἱεράρχου τὰ γραφόμενα, ἀλλ' εἰς μάτην, οἱ Θεοὶ ἦσαν ἀδυσώπητοι καὶ τὸ ἀναπότρεπτον ἐπῆλθε μοιραῖον ὡς γράφει ὁ Ἀντώνιος Βιδάλης πρὸς τὸν Ἄρτης (ἰθ' Μαρτίου 1727): «Τοῦ μακαρίτου κτθ Κ α λ λ ι ν ῖ κ ο υ, τὰ ὅσα ἀκολούθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του δὲν σᾶς ἐφανέρωσα ἐπειδὴ καὶ ἐλυπήθηκα... Ἀπέθανεν ὁ μακαρίτης ἀδιόρθωτος ἐπειδὴ καὶ τὸ πάθος του καθ' ὡς σᾶς τὸ περιέγραψα ἦτον νταμπλᾶς ἄφησε τὴν ἐπαρχίαν μὲ τριάντα πουγγία ἄσπρα χρέος καὶ ὄλο ἐδικό του, ἂν καλὰ θαρρῶ τριανταπέντε πουγγία νὰ εἶνε εἶδα τὰς ὁμολογίας ἄρχιερατικὰ ἄφησε πολλὰ καλὰ, ἐπειδὴ καὶ ἔχοντας γνώμη νὰ πατριαρχεῖσθαι τὰ εἶχε προετοιμάσει...» (²) Ὁ Σωφρ. Εὐστρατιάδης, φῶ ἠκολούθησε καὶ ὁ Σάρδεων Γερμανός, (³) φρονεῖ ἢ παρασκηνιακὴ τοῦ Καλλινίκου ἐκλογή εἶναι πλάσμα τοῦ Ὑψηλάντου, στηριζόμενος εἰς δύο τινά: α') διότι ὁ εἰρημένος Βιδάλης ἐξιστορῶν τὰ μετὰ θάνατον τοῦ Καλλινίκου δὲν ἀναφέρει τὴν ἐκλογὴν. Ἄλλ' ὁ Εὐστρατιάδης δὲν παρητήρησεν, ὅτι προηγήθη ἄλλη ἐπιστολή, δι' ἧς ἐξετέθει οὗτος τὰ συμβάντα καὶ ἤδη γράφει συμπληρωματικῶς ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρω καταφαίνεται περικοπῆς. β') διότι ὁ ἐκλεγείς πατριάρχης Παῖσιος γράφων πρὸς τὸν αὐτὸν δὲν ἀναφέρει τὸν Καλλινίκον ἀλλὰ τὸν Ἱερεμίαν ὡς προκάτοχον. (⁴) Κατὰ τὰ ἄλλα καὶ ἡ ἐκλογή αὐτοῦ, ἦν χαρακτηρίζει ὁ Ὑψηλάντης ὡς ἀντικανονικὴν, ἐγένετο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἡρακλείας, ὅπου «μὲ τὰ δνεῖρα ἐσβέσθη καὶ περιφανῆς τῆς Ἱεραρχίας μορφὴ εἰς στιγμὰς καθ' ἃς οἱ πόδες αὐτοῦ ἤγγιζον τὴν κλίμακα τῆς δόξης.» (⁵)

1. Αὐτ. σ. 3. Ὁ Ἄρτης Νεόφυτος εὐρίσκετο τότε ὑπερόριος εἰς τὴν Λαύραν τοῦ Ἄθωνος, ὅπου ἐκληροδότησε καὶ τὸν πολῦτιμον κώδικα τῆς ἀλληλογραφίας, ὅθεν δημοσιεύονται αἱ ἐπιστολαί.

2. Αὐτ. σ. 15

3. Ὁρθοδοξία ΙΑ', 1936, σ. 56.

4. Θρακ. Γ', σ. 14.

5. Αὐτ. σ. 14 Ἐν acta patr. VI, σ. 321 ἀναφέρεται τῷ 1719 Δανιήλ ὡς καὶ τῷ 1725 ἐν Μαυροκορδ. βιβλ. τόμ. Α', σ. 175. Νεόφυτος τῷ 1728 ἐπὶ Κυρρίλλου Ἐκκλ. Ἀληθ. 1889, σ. 176, Μελέτιος 1741, ἐπὶ Παῖσιου, ἐν acta patr. V, σ. 207 κατὰ τὸν κ. Σταμούλην (Θρακ. ΙΔ', σ. 119).

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφέρεται καὶ Τιμόθεος, οὕτινος ζητεῖται ἡ λύσις ἀφορισμοῦ παρὰ Καλλινίκου Β' «ὅτι πρὸ χρόνων ἰκανῶν χρηματίσας τις μητροπολίτης Ἡρακλείας *Τιμόθεος* ὀνόματι, οὐκ οἶδα ὅπως συκοφαντηθεὶς ἐκεῖνος ὑπὸ τινῶν τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ Χριστιανῶν... ἀφορισμὸν κοινὸν ἐξεφώνησε τότε κατὰ τῶν οἰκούντων ἐκεῖσε καὶ τοῦτο μέχρι δεκάτης γενεᾶς...» Ἐλύθη συνοδικῶς ὁ ἀφορισμός. (1)

Ἐν κώδικι 49 πατρ. βιβλιοθήκης (Λαυσαϊκόν) ὑπάρχει ἐν τέλει ἡ σημείωσις: «Μετῆλθον ὄλην τὴν βίβλον ταύτην, ἀλλ' ἐσφαλμένη ἐστὶν ὄλη κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἀδιόρθωτος, ψυχοφειλεστάτη δὲ κατὰ τὴν ἔννοιαν. Ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος ἀψκε' ὀκτωβρίῳ.» (2)

Ἐκ τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἔτος Δ', 1920, σ. 731-738 ἀπηλλαγμένην τυπ. σφαλμάτων τῶν, εἰς ἅς παραπέμπει, συγγραφῶν τοὺς τίτλους κατὰ τὴν συνήθειάν του ἀναγράφει ὀλοκλήρως.

Π. ΖΕΡΛΕΝΤΗ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Ο ΑΠΟ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Ὁ Δημήτριος Προκοπίου περὶ τοῦ Καλλινίκου σημειοῦται τάδε. «Καλλίνικος ἐκ νήσου Νάξου μιᾶς τῶν Κυκλάδων, μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ πολυμαθής, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἱερὰν θεολογίαν οὐ διαλείπει μελετῶν φιλοπόνως τὰς βίβλους τῶν ἁγίων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, καὶ κηρῦττων ἀποστολικῶς τὸν εὐαγγελικὸν λόγον· ἐσχολάσθησεν οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὶν εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν προβιβασθῆναι ἀξίωμα». (3). Ταῦτα ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Γεώργιος Ζαβίρας (4). ὁ δὲ

1. Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 349-350, κῶδ. 246.

2. Ὁρθοδ. ΚΣ', 1951, σ. 52.

3. Δημητρίου Προκοπίου Ἐπιτεμημένη ἀπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν, ἐν So Alb. Fabricii Bibliotheca Graeca sive notitiae scriptosum veterum Graecorum, et Gott. Christ, Harles, (Hamburgi 1808, tom. XI, p. 543. — καὶ ἐν Κ. Ν. Σάθα Μεσσηνιακῆς βιβλιοθήκης, (ἐν Βενετίας, 1872, εἰς 8ον), τόμ. Γ', σελ. 491.

4. Γεωργίου Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς ἢ ἑλληνικὸν θέατρον. (Ἀθήνησι, 1872, εἰς 8ον), σελ. 410.

Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Σιναίου περὶ τοῦ Καλλίνικου σημειοῦται τάδε : «Καλλίνικος ἱερομόναχος, ὁ ἐκ τῆς γῆσου Ναξίας, ἀκροατῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου καυτός, ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους ἐπὶ τῆς σχολαρχίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει φροντιστηρίου διέπρεψεν· εἶτα δὲ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν διδασκαλικῶν αὐτοῦ κομμάτων ἤρθη ἐπὶ τὴν τῆς Ἡρακλείας μητρόπολιν» (1). καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Κωνσταντῖος σημειοῦται «σχολαρχοῦντος τοῦ Ἰακώβου, διδάσκαλος δεῦτερος ἐν γραμματικοῖς καὶ ἐγκυκλίοις ὑπῆρξε Καλλίνικος ὁ ἐκ Νάξου, ὁ καὶ μητροπολίτης εἶτα Ἡρακλείας γενόμενος». (2) Ἐκ τῶν εἰρημένων Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου δηλοῦται, ὅτι ὁ Καλλίνικος ἐγένετο μαθητῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ διδάσκαλος εἶτα τῶν γραμματικῶν καὶ ἐγκυκλίων ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ προϊσταμένου Ἰακώβου Μάνα τοῦ Ἀργείου (1707 — 1720). Ἐὰν δὲ μηνὶ δεκεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1711 ἀπεχώρησε τῆς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ διδασκαλίας ὁ Ἀζαρίας Τσιγίλας καὶ διεδέξατο αὐτὸν ὁ Χουρμούζιος, (3) ὁ Καλλίνικος ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ἀζαρίου. Ὁ Ἀζαρίας ἐδίδαξεν ἐπὶ βραχὺ πιθανῶς, ἔτεσι 1709 — 1711, ὡς ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι ὁ Καλλίνικος ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ πρὸ τοῦ ἔτους 1709, καθ' ὃ ἔτος ἀπεχώρησε τῆς διδασκαλίας καὶ διεδέξατο αὐτὸν ὁ Ἀζαρίας.

Ὁ Καλλίνικος ἱερομόναχος ὢν συνέγραψε δεκάστιχον ἔλεγειον «εἰς τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γεγονότα κύρ Δοσίθεον, οὗ ἡ ἀκροστιχὶς «Καλλίνικου,» ὑφ' ᾧ κεῖται σημεῖωμα τόδε : κοῖτος ἐστὶν ὁ νῦν χρηματίζων μητροπολίτης Ἡρακλείας». Ὁ πατριάρχης Δοσίθεος ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μηνὸς φεβρουαρίου ἐβδόμῃ τοῦ ἔτους 1707, ὅτε ἔτι ὁ Καλλίνικος ἐδίδασκειν ἐν τῇ σχολῇ· κεῖται δὲ τὸ ἔλεγειον μεταγεγραμμένον ἐν τῇ πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ ἐν Ἱεροσολύμοις (4).

Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς ἀποχώρησιν ὁ Καλ-

1. Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεψάντων, ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν, (ἐν Ἀθήναις, 1860, εἰς φύλλ.) ἔτι I'. σελ. 2128. — καὶ ἐν Βιογραφίαι καὶ συγγραφῶν τῶν ἑλασσόνων, ἔκδ. Θ. Μ. Ἀριστοκλέους, (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866, εἰς 8ον), σελ. 152 — 153.

2. Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου ἐπιστολὴ περὶ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς, ἐν περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1864, εἰς φύλλ.) τόμῳ Β'. σελ. 289 — καὶ ἐν Βιογραφίαι καὶ συγγραφῶν ἑλασσόνων σελ. 356.

3. Ματθαίου Παράνικα περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς, ἐν περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1900, (εἰς φύλλ.), τόμῳ ΚΖ', σελ. 314.

4. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου—Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικῆ βιβλιοθήκη, ἢτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Πετρούπολει, 1899, εἰς 8ον), τόμ. Δ', σελ. 401.

λίνικος προήχθη εἰς μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως. Ἐν χειρογράφῳ τεύχει «Ἀναστασιματαρίῳ» ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ὑπ' ἀριθμὸν 1088 ἐσημειώσατο ὁ Καλλίνικος «Φιλιππουπόλεως Καλλινίκου καὶ τῶν φίλων ὕστερον δὲ Ἡρακλείας χρηματίσαντος» (1). Ὁ Γεώργιος Τσουκαλᾶς ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν μητροπολιτῶν Φιλιππουπόλεως σημειοῦται «1711 Καλλίνικος Φιλιππουπόλεως ἀνὴρ ἐν παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέφας» (2) ἔξ αὐτοῦ μέμνηται τοῦ Καλλινίκου ὡς μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως καὶ Ἄνθιμος ὁ Ἀμασίας ἔτεσι 1712—1719 (3). Ὁ Καλλίνικος ὡς Φιλιππουπόλεως μητροπολίτης φέρεται συνυπογεγραμμένος ἐν τρισὶ γράμμασι τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Κυζίκου τοῦ ἔτους 1712, τοιαῦτα τὸ μὲν μηνὶ μαΐῳ συνοδικὸν γράμμα πρὸς τὸν Λιτίτσης (4), τὸ δὲ μηνὶ Ἰουνίῳ πρὸς τοὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ ὀρθοδόξους (5), καὶ τὸ τρίτον μηνὶ Ἰουνίῳ εἰς τὴν καθαίρεσιν Μελετίου τοῦ Φιλαδελφείας (6).

Ὅτε δὲ μηνὸς Ὀκτωβρίου ἐννεακαιδεκάτῃ τοῦ ἔτους 1718 ἀπέθανεν ὁ Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ Γεννάδιος, (7) ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ Καισαρείας Καππαδοκῶν προήγαγε τὸν Καλλίνικον εἰς μητροπολίτην Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ. Ὁ Καλλίνικος ὡς μητροπολίτης Ἡρακλείας καὶ

1. Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Κανταβριγίᾳ, 1900, εἰς φύλλ.). τόμ. Β', σελ. 400.

2. Γεωργίου Τσουκαλᾶ Ἱστοριογραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, (ἐν Βιέννῃ, 1851, εἰς 8ον), σελ. 83.

3. Χρονολογικὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, ἐν Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἔτει ΚΕ', μηνὸς Μαΐου εἰκοστῇ καὶ τετάρτῃ τοῦ ἔτους 1290, ἀριθ. 6209.

4. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἥτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σελ. 396. — Τοῦ αὐτοῦ Κατάλογος τῶν ἐν τῷ ἑλληνικῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ χειρογράφων βιβλίων, ἐν παραρτήματι τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1892, εἰς φύλλ.) σελ. 108.—Μ. Ι. Γεδεῶν Κανονισμὸς καὶ διατάξεις, ἐν Ἐκκλησιαστικῇ ἀληθείᾳ (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1911, ἐκ φύλλ.) ἔτει ΛΑ', σελ. 11—12.

5. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἥτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ πατριαρχ. θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σελ. 311.

6. Ἰωάννου Βελούδου Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν ἀνήκοντα εἰς τοὺς μητροπολίτας Φιλαδελφείας, (ἐν Βενετίᾳ, 1893, εἰς 8ον), ἔκδ. β', σελ. 79—92.

7. Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Κανταβριγίᾳ, 1895 εἰς φύλλ.). τόμ. Α'. σελ. 351.—Τοῦ αὐτοῦ Ἐνθυμήσεων, ἥτοι χρονικῶν σημειωμάτων συλλογὴ πρώτη, ἐν Νέου Ἑλληνομνήμονος (Ἄθῆναις, 1910, εἰς 8ον), τόμ. Ζ', σελ. 210—211.

Ραιδεστοῦ συνυπέγραψε τοῖς γράμμασι τοῦ εἰρημένου πατριάρχου Ἱερεμίου τοῖσδε: ἔτει 1718, μηνὶ Μαίῳ περὶ τοῦ ἐν Σιατίστη σχολείου (¹), ἔτει 1718 μηνὶ Αὐγούστῳ περὶ παραχωρήσεως εἰς τὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας ὡς μετόχιον τὸν ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ σταυροπηγιακὸν ναὸν (!) τοῦ ἁγίου Γεωργίου (²) ἔτει 1918, μηνὶ Δεκεμβρίῳ περὶ τῆς προβιβάσεως εἰς ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου (³) ἔτει 1919 μηνὶ Ἰανουαρίῳ, δι' οὗ ὁ ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ ἐπὶ τῶν Λερίων ἀντιποιοῦμενος ναὸς τῆς Θεοτόκου, ἀνήκε τῷ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ μοναστηρίῳ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, (⁴) ἐν τῷ δημοσιευθέντι ὅμως γράμματι πλημμελῶς ἀνεγνώσθη ἡ ὑπογραφή τοῦ Καλλινίκου ὑποληφθεῖσα ὡς τοῦ Δανιήλ: ἔτει 1722 μηνὶ Ἰουνίῳ, δι' οὗ ἐπιβαιοῦνται τὰ χρυσόβουλλα τῶν αὐτοκρατόρων καὶ αἱ προνομίαι τοῦ ἐν τῇ Πάτμῳ μοναστηρίου ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (⁵) ἔτει 1722 ἐπὶ τῇ νήσῳ χειροτονία Ἀνανίου τοῦ Τραπεζοῦντος (⁶) ἔτει 1722 ἐν τῷ ὄρῳ τῆς κατὰ Λατίνων τοπικῆς συνόδου (⁷) ἔτει 1723 μηνὶ Μαίῳ, δι' οὗ οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ μοναστηρίου ὤφειλον τὴν ἀπόδοσιν τῶν δανεισθέντων αὐτοῖς χιλίων γροσίων εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ ἐν Γαλατῆ ναοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων (⁸) ἔτει 1723 μηνὸς Μαΐου πρώτη νὰ μὴ δαπανῶνται ἐκ τῶν συναζομένων χρημάτων εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων πρὸ τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους αὐτοῦ (⁹) ἔτει 1723 μηνὶ Αὐγούστῳ ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ ἱερομονάχου Μεθοδίου Ἀνθρακίτου (¹⁰) ἔτει 1723 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ δι' οὗ ἠγγέλετο τῇ ἐκ-

1. Καλλινίκου Δελικάνη Πατριαρχικῶν γραμμάτων τόμος τρίτος (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1905, εἰς 8ον), σελ. 839-843.

2. Καλλ. Δελικάνη Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπιφυλακείου ἔγγραφα πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1904, εἰς 8ον), σελ. 29-33.

3. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἦτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Πατρ. θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σελ. 376-377.

4. Y. Miklosich et I. Müller Acta et diplomata Graeca medii aevi sacra et profana (Vindobonae, 1890, in 8o) tom. VI, p. 319-322.

5. Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana tom. VI, p. 328-332.

6. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἦτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Πετροπόλει, 1891, εἰς 4ον), τόμ. Α', σελ. 214.

7. Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἦτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Α', σελ. 313-315.

8. Γ. Π. Γεωργιάδου ὁ ἐν Γαλατῆ ἱερός ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1898 εἰς 5ον), σελ. 116-117.

9. Ὁ ἐν Γαλατῆ ἱερός ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων σελ. 45-46.

10. Ἀθαν. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν...Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐκδ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1890, εἰς 4ον),

κλησίᾳ Ἀλεξανδρείας ἢ ἀνάρρησις τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τοῦ Κοσμᾶ (¹) ἔτει 1723 μηνὸς Σεπτεμβρίου τεσσαρεσκαίδεκάτῃ (²) ἔτει 1723 δι' οὗ ἐπεκυροῦτο ἀφιέρωσις ἁγρῶν τῷ παναγίῳ Τάφῳ (³) ἔτει 1723 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἐν Ὁρθοδόξῳ ὁμολογίᾳ εἰς τὰ προβαλλόμενα ζητήματα τῶν Βρεττανῶν (⁴) ἔτει 1724 μηνὶ Ἀπριλίῳ ἐν παραινενικῷ γράμματι πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς (⁵) ἔτει 1725 μηνὶ Μαΐῳ, δι' οὗ τὸ ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ μοναστήριον τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ ἐπεκυροῦτο ὡς μετόχιον τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ μοναστηρίου τῆς Νέας μονῆς (⁶) ἔτει 1725 μηνὶ Μαΐῳ, δι' οὗ ἐπεκυροῦντο πάντα τὰ αὐτοκρατορικὰ χρυσόβουλλα καὶ τὰ πατριαρχικὰ γράμματα ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ μοναστηρίου τῆς Νέας μονῆς (⁷) ἔτει 1725 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, δι' οὗ παρείχeto στασίδιον ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῷ Θωμᾷ Τεσταμπούζα ἱατροῦ, (⁸) ἀνδρὶ

σελ. 310-313,—Ἀγαθαγγέλου τοῦ Σισανίου (Καθαίρεισις τοῦ ἱερομονάχου Μεθοδίου Ἀνθρακίτου), ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1881—1883, εἰς φύλλ.) ἔτει Β', σελ. 495-500.—Y. D. Mansi Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, (Parisiis, 1905, info tom.), XXXVII col. 541-580.

1) Ἀθαν. Παπαδοπούλου—Κεραμέως Αὐτογραφικαὶ σημειώσεις τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σαμουήλ Καπασούλη, ἐν Δελτίῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας, (ἐν Ἀθήναις, 1890, εἰς 8ον), τόμῳ Γ', σελ. 512-519,—καὶ ἐν Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, tom. XXXVII, col. 246-246.

2) Αὐτογραφικαὶ σημειώσεις τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σαμουήλ Καπασούλη, ἐν Δελτίῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας, τόμ. Γ', σελ. 519-528.

3) Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἥτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σελ. 194.—Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἐγγράφα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, σελ. 489.

4) Τὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως καὶ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν γράμματα περὶ τῆς συστάσεως τῆς ἁγιωτάτης συνόδου, (ἐν Πετρούπολει, 1840 εἰς 8ον) σελ. 45—καὶ (ἐν Ἀθήναις, 1844, εἰς 8ον), σελ. 47.—Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἥτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Δ', σ. 194.—Πατριαρχικῶν γραμμάτων τόμος τρίτος, σ. 239.—Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, tom. XXXVII, col. 541-558.

5) Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἐγγράφα πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, σελ. 666.

6) Ἐπαμ. Σταματιάδου, Σαμακὰ, ἥτοι ἱστορία τῆς νήσου Σάμου. (ἐν Σάμῳ 1891, εἰς 8ον), τόμ. Δ', σελ. 334-338.

7) Κωνσταντίνου Κανελλάκη, Χιακὰ ἀνάλεκτα, (ἐν Ἀθήναις, 1890, εἰς 8ον) σελ. 573-588.

8) Γεωρ. Πουρναρᾶ, Ἐλάσσονες ἱστορικαὶ σελίδες ἐκ τῆς Θεραπειάδος, ἐν Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς τοῦ ἔτους 1855, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1884, εἰς 8ον), ἔτει Δ', σελ. 157-158.

Κρητί· (1) ἔτει 1726 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, δι' οὗ ἐπεκυροῦντο τὰ σταυροπηγιακὰ δίκαια τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Μυκόνῳ μοναστηρίου Παναγίας Τουρλιανῆς· (2) ἀλλὰ τὸ γράμμα καὶ πλημμελῶς ἐδημοσιεύθη καὶ ὡς γράμμα τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου· τὸν Καλλίνικον ὡς μητροπολίτην Ἡρακλείας ἐκ τοῦ Λημητρίου Προκοπίου μνημονεύει καὶ ὁ Μιχαὴλ Λέκιεν. (3)

Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Καλλίνικου πρὸς Νεόφυτον τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης μανθάνομεν, ὅτι ὁ Καλλίνικος ὠρέγετο πατριαρχείας· γράφει δὲ τῷ Νεοφύτῳ τάδε· «ἐζητήσαμεν τὴν ἄδειαν ἵνα ὑπάγωμεν εἰς τὴν πόλιν διὰ τὴν θεραπευθῶμεν, ἀλλὰ δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρησαν οἱ πατέρες (συνοδικοὶ) ὅχι τόσον ὁ προεστὼς (πατριάρχης), ἀλλὰ ὁ Νικαίας καὶ ὁ Νικομηδείας ἔχουν καὶ τὸν Χαλκηδόνος σὺν τῷ Βάρνης καὶ μόνον αὐτοὶ δὲν τὸν ἀφίνουν, Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας καὶ Μυτιλήνης νὰ μὴν ἀκούσωσι· παρρησία συνοδικῶς κληθῶνται λέγοντες, ἐνόσῳ ζῶσιν αὐτοί, τὴν πόλιν Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας δὲν τὴν βλέπουν. Εὐρύηκαν μέσον τῶν κακῶν τοὺς θελημάτων τὴν κτίσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν κάμνουν ὅτι θέλουν, κάτσε κάτω καὶ κάθηται, σήκω καὶ σηκώνεται· ἀλληλένδοτοι ἀδιασπᾶστος καὶ ἀλλήλοις ἀσύμφωνοι, πλὴν καθ' ἡμῶν συνεσφιγμένοι.. διὸ μαίνονται κατ' ἐμοῦ καὶ σοῦ· ὁ πτωχὸς ὁ Θεσσαλονίκης ἔγραψε πολλάκις καὶ ἐπαρεκάλεσε καὶ ἔταξεν ἱκανά... ἀμὴ αὐτοὶ τὰ ἀνέτρεψαν καὶ ἐμπόδισαν μὲ τὸ νὰ εἰξεύρωσι πῶς δὲν εἶναι μὲ αὐτούς, καὶ τῷ ἔγραψαν νὰ μὴν ἔλθῃ ὅτι παιδεύεται, ὁμοίως καὶ διὰ τὴν πανιερότητά σου... ἔλεγον γὰρ πῶς σὲ φέρουν ἰζγάρι διὰ τὸ νὰ σὲ κάμουν πατριάρχην καὶ εἶναι μὲ τὴν εἶδησίν μας, διὸ ἔλεγεν ὁ προεστὼς ἐγὼ ἄρτιδες καὶ ξάρτιδες δὲν φοβοῦμαι καὶ δὲν ξυπάζομαι.» (4) Καίτοι ὁ Καλλίνικος γράφει τῷ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Νεοφύτῳ περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτοῦ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἐκ τῶν διηγηθέντων ὁμως δηλοῦται, ὅτι καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ παρέμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα συνυπέγραψε πολλὰ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου γράμματα· ὅκει δὲ ἔξω τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου τὸ ὅτι δὲ ὠρέγετο πατριαρχεῖν ὁ Καλλίνικος δηλοῦται ἐξ ὅσων διηγῆται ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάν-

1. Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐκδ. Γερμ. Ἀφθονίου, σελ. 341, 342.

2. Νεοφύτου Βερτοπούλου Κιτιορικῶν τῆς ἐν Μυκόνῳ Τουρλιανῆς, (ἐν Ἐρμούπολει 1839, εἰς 80ν), σελ. 29-33.—Ἡ ἐν Μυκόνῳ ἱερά μονὴ Τουρλιανή, ἐκδ. β'. (ἐν Ἐρμούπολει, 1907, εἰς 80ν), σελ. 52-56.

3. Michaelis Le Quien, Oriens christiana in quatuor patriarchatus digestus (Parisiis, 1740 in fo) tom. I, col. 1118 - 1119.

4. Ἀλ. Π. Γ. Εὐμορφοπούλου, Νεόφυτος ὁ Μαυρομάτης, ἐν Ἐταιρεία τῶν μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν τοῦ α' ἔτους, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, αωπ', εἰς 80ν), τεύχ. Α', σελ. 84.

της· «ἀσχάλλων οὗτος (ὁ Γεώργιος Γκίκας ὁ γενόμενος αὐθέντης Μολδοβλαχίας μηνί Ὀκτωβρίῳ τοῦ ἔτους 1726) κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου διὰ τὴν παρακοὴν τῆς παρακλήσεώς του διὰ τὸ διαζύγιον (τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ) εὔρε τοὺς ἀρχιερεῖς ἀσχάλλοντας διὰ τὸ τοῦ κυρ Ἱερεμίου ἐν τῷ πατριαρχεῦειν δραστήριον· ὅθεν ἀποφάσει κρυφῇ μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων ἢ τοῦ κυρ Ἱερεμίου πτώσις καὶ ζητεῖται ἄδεια διὰ λαϊκῆς χειρὸς παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ Μεχμέτ κεχαγιᾶ νὰ ἐκλέξουν ἄλλον ὡς πατριάρχη. Δοθείσης τῆς ἀδείας εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Ἡρακλείας Καλλινίκου τοῦ ἔξω τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου νύκτωρ καὶ κρυφῇ συναχθέντες ἐκλέγουσι τὸν οἰκοδεσπότην Ἡρακλείας· ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης τὸν εὔρον νεκρόν. (¹) Ἐκ τοῦ Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου μνημονεύει Ἀνθιμος ὁ Ἀμασειᾶς τὸν Καλλινίκον ὡς ἱεράρχην Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ ἔτεσι 1716-1720. (²)

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ κθ' λεσβιακῷ χειρογράφῳ τεύχει «Θεοτοκαρίῳ» κεῖται κανὼν Καλλινίκου τοῦ Ἡρακλείας· (³) ἄλλο δ' ἀντίγραφον τοῦ κανόνος ἀπόκειται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 585 χειρογράφῳ τεύχει ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας ἐν σελίδι 177 «Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ποίημα τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας Καλλινίκου». (⁴) Ὁ κανὼν ἐδημοσιεύθη ἀτελῆς καὶ ὡς συγγραφεῖς ὑπὸ τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος Νεοφύτου τοῦ Οὐγγροβλαχίας, ἀνδρὸς Κρητῶς· ἀνεδημοσιεύθη δὲ ὡς ἔργον τοῦ Καλλινίκου ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ τῷ δημοσιευθέντι ἐν Βενετίᾳ ἔτει 1796· (⁵) τοῦ Θεοτοκαρίου ἐκδόσεις γινώσκω τὴν ἔτει 1796 ἐν Βενετίᾳ γενομένην καὶ τὴν ἔτει 1864 ἐν Βενετίᾳ ἐπίσης γενομένην. (⁶)

1. Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σελ. 324.

2. Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, ἐν Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως ἔτει ΚΕ' μηνὸς μαρτίου εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ ἔτους 1890, ἀριθ. 6209.

3. Ἀθαν. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη, ἦτοι γενικὸς περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν ταῖς ἀνά τὴν Ἀνατολὴν βιβλιοθήκαις εὐρισκομένων ἑλληνικῶν χειρογράφων, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1884, εἰς 4ον), τόμ. Α', σελ. 166 - 167.

4. Constantin Litzica, Catalogul manuscriptoral Grecesti, (Bucaresti 1909, in 40), p. 265.

5. Σύνοψις εὐχῶν ἐκ τοῦ ψαλιτήρος συλλεγεῖσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου Γενναδίου Σχολαρίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (ἐν Βουκουρεστίῳ αψμθ', εἰς 4ον). Μ. Ι. Γεδεών Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, αψπγ', εἰς 8ον), σελ. 136· ὁ ἐκδούς τὴν σύνοψιν τῶν εὐχῶν Νεόφυτος ὁ Οὐγγροβλαχίας ὁ ἐκ Κρήτης, ἔν τε τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ καὶ ἐν τοῖς ἐντευξομένοις ἀποδίδωσι τὸν κανόνα εἰς τὸν Γεννάδιον Σχολάριον, ὁ κανὼν κεῖται ἐν σελίσιν 60 - 68.

6. Σύνοψις τῆς ἀεπαρθένου, ἦτοι Θεοτοκαρίον νέον ποικίλον καὶ ὡραιότατον ὀκτώηχον περιέχον 62 κανόνας πρὸς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον μελουρηθέντας,

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Καλλινίκου μία ἐδημοσιεύθη πρὸς Χρυσάνθον τῶν Ἱεροσολύμων γραφεῖσα ἔτει 1717 μηνὸς Ἰανουαρίου πρώτη καὶ τρισκοστῆ· (1) ἄλλ' ὁ Καλλίνικος ἦτο τότε μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως· ἄλλαι ἐπιστολαὶ τοῦ Καλλινίκου κεῖνται ἐν τῷ γραμματοφυλακίῳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ παναγίου Τάφου ἐπιστελλόμεναι Χρυσάνθῳ τῶν Ἱεροσολύμων, εἶναι δὲ αὐταὶ «1713 μηνὸς Δεκεμβρίου τρισκαιδεκάτη», «1717 μηνὸς Ἰανουαρίου δεκάτη Καλλινίκου Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ καὶ Χαλκηδόνος Κωνσταντίνου καὶ Νεοφύτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης «1719 μηνὸς Ἰουνίου δεκάτη»· (2) ἄλλ' αἱ ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου ὅτε ἦτο μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως πλὴν μιᾶς τοῦ ἔτους 1719· ἐπιστολαὶ τοῦ Καλλινίκου πρὸς Νεόφυτον τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης ἀπόκεινται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει μοναστηρίου τῆς Μεγίστης Λαύρας· (3) ἄλλαι δὲ πρὸς τὸν Καλλίνικον ἐπιστελλόμεναι ἀπόκεινται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 143 χειρογράφῳ τεύχει ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει μοναστηρίου (4) τοῦ Ξηροποτάμου· περὶ τοῦ Καλλινίκου διέλαβεν ἐν ἰδίᾳ μελέτῃ ὁ Γρηγόριος Σ. Ἰωσηφίδης ἰατρός. (5)

Ἐκ Σύρου

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Γ. ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ

ἀπὸ εἴκοσι-δύο ἱερέων... μετ' ἐπιμελείας διορθωθὲν παρὰ Νικοδήμου μοναχοῦ τοῦ Ναξίου, αψωστ', Ἐνετίῃσι 1796, εἰς 4ον. ὁ κανὼν τοῦ Καλλινίκου κεῖται ἐν σελίσι 205 - 208· καὶ «Θεοτοκᾶριον νέον ποικίλον καὶ ὄραιότατον ὀκτώηχον περιέχον ἐξήκοντα δύο κανόνας πρὸς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον μελουρρηθέντας ὑπὸ εἴκοσι δύο ἱερέων καὶ θεσπεσίων μελωδῶν ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον παρὰ Νικοδήμου μοναχοῦ τοῦ Ναξίου καὶ ἐπικριθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς ἐκκλησίας... ἐν Βενετίᾳ, 1864 εἰς 8ον. ὁ κανὼν τοῦ Καλλινίκου κεῖται ἐν σελίσι 107 - 109.

1. Emile Legrand ἑλληνικὸν ἐπιστολᾶριον. Epistolaire grec. Bibliothèque que greque vulgaire, tom. IV, Paris 1888, in 8o), p 156 - 159.

2 Κατάλογος ἐπιστολῶν ἀνεκδότων, ἐν Κ. Ν. Σάθα Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης, τόμ. Γ', σελ. 525.

3. Νεόφυτος ὁ Μαυρομάτης, ἐν ἑταιρείᾳ τῶν μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν τοῦ α' ἔτους, τεύχ. Α', σελ. 67.

4. Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. Α', σελ. 208.

5. Καλλίνικος ὁ Νάξιος μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἐν Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ, κατὰ γενικὴν ἔχει ὄλας τὰς παραπομπὰς ὁ Ζεραέντης, ἄς καὶ διωρθώσαμεν. (ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1918, εἰς 8ον), τόμῳ Β'. σελ. 554 - 556.

Γερασίμος Γ', 1726—1760 (Σ), 1728—1750 (Αμ). *

Λέριος, άνεψιός τοῦ *Γενναδίου* γεννηθεὶς ἐν Λέρῳ περὶ τῷ 1675-1680 καὶ ἐννενηκοντούτης ἀποθανὼν τῇ 10 Σεπτ. 1761. (¹) Ἐξεπαιδεύθη παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς ἐν Κ/πόλει, εἶτα ἐν Χίῳ, ὅπου τῷ 1714 διεδέξατο αὐτὸν χειροτονηθεὶς τῇ 27 Φεβρουαρίου τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Τὸ τοιοῦτον ὁμῶς ἐξήγειρε τοὺς Χίους ὑποστηρίζοντας τὸν συμπολίτην αὐτῶν *Δανιήλ*. (²) Ὁ πατριάρχης *Κοσμάς*, πρὸς ὃν ἀνηνέχθησαν, γράφει: «καὶ γὰρ ἐγνωμεν καὶ ἐπληροφορήθημεν ἱκανῶς, ὅτι ἡ σταλεῖσα ὑμῖν ἀναφορὰ οὐ προήλθε παρὰ τῆς κακίας ἢ ἀναξιότητος τοῦ κῆρ Γερασίου, ἐπειδὴ μήτε εἴχετε τι ὄλως παραστήσαι κατ' αὐτοῦ ἢ προβαλεῖν κἄν σμικρότατον ἔγκλημα μῶμον καθαρτόμενον τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐλέγετε καὶ ἐγγράφως, ὅτι οὐ θέλομεν ἀρχιερέα ἡμῶν τὸν κῆρ Γεράσιον· διατὶ δὲ ἐρωτώμενοι, ἀπεκρίνασθε οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐμένετε ἄφωνοι. Ὅθεν ἐγνωμεν καὶ ἡμεῖς προφανῶς, ὅτι ἡ τοιαύτη ἄδικος καὶ παράλογος ἀγωγὴ ὑμῶν κατὰ τοῦ κῆρ Γερασίου προήλθεν ὑπὸ πεισμονῆς καὶ πάθους τοῦ πρὸς ἀλλήλους.» (³)

Ὁ ἀγὼν διήρκεσεν ἐπὶ τετράμηνον, καὶ περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου ἐξεδόθη τὸ φερμάνιον τοῦ νέου μητροπολίτου Χίου *Δανιήλ* κατὰ τὴν τοῦ πατριάρχου ἀξίωσιν δηλοῦντος τὰ αἴτια τῆς παύσεως τοῦ *Γερασίου*, ἅπερ ἐπανελήφθησαν καὶ ἐν τῷ σουλτανικῷ γράμματι: «Ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης Γερασίμος τυγχάνων προηγουμένως οἰκονόμος τοῦ τέως μητροπολίτου Χίου Γενναδίου, ἠνώχλει καὶ υπέβαλλεν εἰς πρόστιμον τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες, καὶ ἐλάμβανεν ἐπὶ πλέον χρήματα διὰ τὴν τέλεσιν γάμων καὶ λοιπῶν ἱεροπραξιῶν, ἥδη δὲ γενόμενος μητροπολίτης αὐτῶν ἐпанέλαβε τὰς προτέρας ἀδικίας του, ἐπισύρας οὕτω κατ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος ὄλων τῶν ραγιάδων, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι

* Ὁ Ἄμασειας Ἀνθιμος ἔχει καὶ Χρύσανθον 1752 ἐν Νεολόγῳ 1890, 24 Μαρτίου ἀκριβεστέρα ἢ μαρτυρία· 1761 βλ. σ. 132.

1. Βλ. ἐν ἐκτάσει παρὰ Γεδεῶν Ἄρχ. Ἡρακλ. σ. 7-24.

2. Κατὰ τὸν Πασχάλην ἦν Ἄνδριος (Θεολογία Ζ', σ. 220).

3. Ἄρχ. Ἡρακλ. σ. 10-11. Ἐκ τοῦ κώδικος Κριτίου λαμβάνω τὴν δετὴν ἐπιγραφὴν: «*Συστατικὸν τοῦ κῆρ Γερασίου, τοῦ ἤδη Ἡρακλείας, ἀρχιερατεύσαντος τὸ πρῶτον εἰς Χίον καὶ τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν μὴ στεργόντων ἀποδέξασθαι αὐτόν*». Περὶ τοῦ Γερασίου ἐπραγματεύθη ὁ Κεραμεύς ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, τόμ. 313, σ. 425-4. Εἶναι ὁ δαπανήσας ὑπὲρ τῆς εἰς τὸ ἀπλοῦν μεταφράσεως τῆς «Ἐξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου» ἀ' ἔκδ. 1744 Ἐνετίησιν. «Προτροπὴ καὶ δαπάνη τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας κ. κ. Γερασίου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι νῦν πρῶτον τετύπεται» ὅπερ ἐπανελήφθη καὶ εἰς τὴν β' ἔκδοσιν 1766.

τὴν τυραννίαν αὐτοῦ ἐξήτησαν τὴν παῦσίν του.» (1) Μεθ' ὃ ὁ **Γεράσιμος** ὑπὸ κλητῆρος ἢ τσαούση ἤχθη τὴν 29 Ἰουνίου εἰς Κ/πολιν, ὅπου ἔλαβεν «ὑποσχετικὸν γράμμα τοῦ Χίου **Δανιήλ**...εἰς ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ, ὅπου ἔμεινεν ἐν τῇ Χίῳ». (2)

Μετὰ 3 ἔτη σχολάζων ἐν Κ/πόλει ἐγένετο μητροπολίτης Νικαίας καὶ ὢν εὐνοούμενος τοῦ πατριάρχου ἀπετέλεσε μέλος τῆς πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀνακαίνισιν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ὡς διαλαμβάνει ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ κειμένη ἐπιγραφή. (3) Εὐφυῆς δ' ὢν καὶ δραστήριος ἐκτίησεν καὶ τὴν φιλίαν τῶν λογάδων τοῦ γένους καὶ τῶν ἰσχυρῶν Τούρκων· ὄθεν τοῦ Ἡρακλείας **Καλλινίκου** ἐκλεγέντος πατριάρχου καὶ μετὰ τὸν αἰφνίδιον θάνατον ἀντικατασταθέντος ἐπὶ τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Νικομηδείας **Παΐσιου** τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ 21 - 22 Νοεμβρίου 1726 ἐξελέγη Ἡρακλείας ὁ **Γεράσιμος** «ὡς δραστηριώτερον κινήθεις καὶ τὰ πάντα μετὰ τὴν ἀποπληξίαν τοῦ **Καλλινίκου** εἰς αὐτὴν τὴν πατριαρχεῖαν διατάξαντα». (4)

Ἡ ἐκλογή αὕτη ὑπῆρξεν ἐπιτυχεστάτη. Ἡ Ἡράκλεια εὗρε τὸν ἄξιον αὐτῆς ποιμενάρχην, ὃν παιδιόθεν ἐγαλούχησεν, καὶ ᾧ αἱ παραδόσεις τοῦ θείου αὐτοῦ ἦσαν ἔναυλοι ἐν τῇ ψυχῇ. Ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν σχεδὸν διευθύνας τοὺς οἴακας τῆς περικλεοῦς ἐπαρχίας καὶ κατὰ μέγα μέρος αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν κατέλιπε τοῖς ἐπιγιγνομένοις εὐκλεῆς ὄνομα καὶ ὑπόδειγμα ἀξιομίμητον, «ὥστε καὶ παρὰ χρόνογράφων νὰ ἐπαινῆται καὶ ὑπὸ λογίων νὰ ἐκθειάζεται καὶ ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ σουλτάνων νὰ θαυμάζεται.» (5) Ὁ **Καλλινίκος** οὐ μόνον κατάχρεων ἀφῆκε τὴν μητρόπολιν, ἀλλὰ, ἐρείπια τὰ κτίρια. Ἴδου τί γράφει ὁ **Γεράσιμος** πρὸς τὸν Ἄρτης τῇ 9 Ἀπριλίου 1728: «ἄφ' οὗ ἤλθσαμεν, ἀδελφέ, ἐδῶ εἰς τὴν Ραιδεστὸν δὲν ἤσυχάσαμεν τελείως ἀπὸ ταῖς φροντίδεις... ἄλλο δὲ ὅπου νὰ καθήσωμεν τόπον δὲν ἠύραμεν νὰ μᾶς ἐνοχλῇ ὁ ἄνεμος καὶ διὰ τοῦτο σπεύδομεν νὰ κάμωμεν τίποτες μερομέτι, ἕως

1. Τουρκικὰ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν ἱστορίαν τῆς Χίου κατὰ μετάφρ. Χ. Β. Μαυροπούλου κτλ. Ἀθῆναι 1920, σ. 338 (παρὰ Γεδεῶν, σ. 11).

2. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 12·13 εἶναι δύο σχεδὸν ὅμοια.

3. Ὡς Νικαίας ἀναφέρεται ἐν Ἱεροσ. βιβλ. Α', σ. 205, 214, 315 ὡς συνοδικὸς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1720 καὶ 1722.

4. Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 325 (πρβλ. περὶ Γερασίμου σ. 356, 365, 379, 384).

5. Γεδεῶν, Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', σ. 546. Κατὰ παράδοσιν ἀναφέρει ὁ Γεδεῶν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος Μουσταφᾶς Β', ἀκούων τὴν φήμην ἐζήτησε νὰ ἴδῃ (ἀπὸ τοῦ δικτύου του) καὶ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ ἱεράρχου, γνωρίζοντος τόσῳ δεξιῶς «χρησθαι τοῖς καιροῖς καὶ ἀνθρώποις».

ὄτου δι' εὐχῶν της νὰ νεύση ὁ θεὸς εἰς τὰς καρδίας τῶν κρατούντων καὶ μᾶς δοθῇ ἄδεια νὰ φθιάσωμεν καθὼς θέλομεν». (1) Καὶ ἐπελήφθη ἀμέσως τοῦ ἔργου. Ὄταν ὁ *Γεράσιμος* μετεφέρετο ὡς δεσμώτης ἀξιόποινος ἐκ Χίου ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἡρακλείας, καὶ προσεκύνησε τὸν ἅγιον *Γεώργιον τὸν Ἀράπην* εἰπὼν : «ἅγιέ μου, Γεώργιε, ἐάν γενῶ Ἡρακλείας θέλω ἀνεγείρει ἐδῶ ἐπ' ὀνόματί σου λαμπρὸν καὶ μεγαλοπρεπῆ ναόν»· καὶ ὄντως ἐξεπλήρωσε τῷ 1728 γενναιοδῶρως τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην, ἀνεγείρας ἐκ βάθρων, ὃν εἰς τὸ Δ' τμήμα, κεφ. 4 περιγραφέντα ναόν. Μητρόπολιν δὲ νέαν ἔκτισεν ἐν Ραιδεστῷ, μέγαρον εὐπρεπέστατον (Η', 10). Ὁ κῶδιξ 101 τῆς πατριαρχ. βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας ὑπάρχει σημείωμα καθ' ὃ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1728, ἡμέραν Κυριακὴν ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ ἁγίου *Γεωργίου* τῆς Ἡρακλείας τοῦ *Ἀράπη* καὶ μετὰ 3 μῆνας ἦτοι τῇ 6 Δεκεμβρίου ἀπεπερατώθη τὸ ἔργον ἐπιστατοῦντος τοῦ πρωτοσυγκέλλου *Γαβριήλ* τοῦ Βρουλλιώτου. (2) Ἴδου ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην Γρηγόριον ζ' ὑποβληθεῖσα ἀναφορὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν τοῦ 1870 πῶς ἐξυμνεῖ τὰ ἔργα τοῦ *Γερασίμου*.

«Ἄλλὰ μήπως ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ εἰς τοῦτο μόνον ἠρκέσθη : Ἄλλα τε πολλὰ ἔπραξεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὠφέλιμα καὶ λυσιτελῆ καὶ δὴ καὶ τὴν ἐν Ῥαιδεστῷ λαμπρὰν καὶ περιφανῆ ἐκείνην μητρόπολιν, μοναδικὴν οἶσαν καθ' ὅλην τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν, κατὰ τε τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν κομψότητα τῆς οἰκοδομῆς, τῆς ὁποίας πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν πυρποληθείσης μετὰ τῆς παρ' αὐτῇ μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας, τὸ γήπεδον διατελεῖ ἄνευ τινος περιφραγμοῦ, πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦλάχιστον τῶν ἐν αὐτῷ νεμομένων ἀκωλύτως ζῶων καὶ...τοὺς τύπους τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ τῆς ἱερᾶς Προθέσεως μαινότων!» (3) Ἄλλ' ὑπὲρ τοῦ πνευματικοῦ καταρτισμοῦ τοῦ ποιμνίου τοῦ λογικοῦ ἐφρόντισεν ὁ καλὸς ποιμὴν ἐκδοῦς τῷ 1729 ἐγκύκλιον προτρέπων τοὺς χριστιανοὺς εἰς ἐξομολόγησιν καὶ συχνὴν τῶν θείων μυστηρίων μετάληψιν. Διορίσας δὲ πνευματι-

1. Θράκ. Η', σ. 55, ἀπὸ 9 Ἀπριλίου 1728. Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν 1739 Φεβρ. 13 ἀποστέλλει διάφορα ἐδῶδιμα εἰς τὸν Ἄρτης εὐρισκόμενον ἤδη εἰς Ἀθῶνα, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀπὸ 13 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅπου γνωρίζει ἡμῖν καὶ πυρκαϊὰν συμβᾶσαν ἐν Ἡρακλείᾳ ἢ μᾶλλον Ραιδεστόν, ὅπου ἦν τότε ἡ μητρόπολις. Αἱ τρεῖς αὗται ἐπιστολαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐκ τοῦ Λαυρ. κώδικος ὑπὸ Σ ω φ ρ ο ν ἰ ο υ Ε ὕ σ τ ρ α τ ῖ ἄ δ ο υ (Θρακ. Α', σ. 55 - 56).

2. Ἀρχ. Ἡρακλ. 16. Ὅστος τολμηρὸς ὢν καὶ ἀγχίνους μεγάλως ἴσχυε παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ ἀπὸ Σερρῶν (1735) ἐγένετο Χαλκηδόνος καὶ ἀπεβίωσε Νικομηδείας τῷ 1759.

3. Αὐτ. σ. 16.

κοὺς ἀξίους τοῦ ὀνόματος ἔγραφε : «Νὰ προσέχητε δὲ καὶ τοῦτο, νὰ μὴ διδῆ τινὰς τῶν χριστιανῶν διὰ ἔξομολόγησιν εἰς τὸν πνευματικὸν ἄσπρα, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνον (ὁποῖος καὶ ἂν εἴη) ὅπου ἤθελε δώσει ἢ πολλὰ ἢ ὀλίγα ἄσπρα εἰς τὸν πνευματικόν, προσέτι καὶ τὸν πνευματικόν, ὅπου ἤθελε τολμήσει νὰ ζητήσῃ ἀπὸ κανένα τῶν ἔξομολογουμένων τίποτες, τοὺς ἔχομεν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀφωρισμένους ἀπὸ θεοῦ καὶ κατηραμένους καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.» (1)

Ἄλλὰ λυσιτελεστάτη ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τούτου ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐκκλησιᾶ κέντρῳ, ὅπου σχεδὸν διαρκῶς ἔμενεν καὶ ἦν ὁ ἀχώριστος τοῦ πατριάρχου σύντροφος. (2) Ἄπὸ τότε ἔχομεν τὸν πρῶτον ἐν Φαναρίῳ πυρῆνα τοῦ γεροντισμοῦ, ὅστις ἐπὶ 100 καὶ πλέον ἔτη μέχρι τῆς συντάξεως τῶν Γενικῶν κανονισμῶν ἤγε καὶ ἔφερε τὰ καθ' ἡμᾶς ἀποτελῶν οὕτως εἰπεῖν τὴν πατριαρχικὴν κυβέρνησιν. Καὶ ἦσαν γέροντες κατ' ἀρχὰς οἱ πέντε προκαθήμενοι πλησιόχωροι μητροπολίται Ἡρακλείας, Κυζίκου, Νικομηδείας, Νικαίας καὶ Χαλκηδόνος. Ὁ *Γεράσιμος* πέβαλε εἰς τὸν Χαγιατηζδὲν τὴν πρότασιν «νὰ μὴν γίνεταί τις πατριάρχης, ἂν δὲν ἐρωτηθῆ ἡ κατάστασις του καὶ δὲν δώσουν μαρτυρίαν διὰ τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν του οἱ πέντε ἀρχιερεῖς». «Ὅθεν καθ' Ὑψηλάντην ὁ *Μαχμούτ Α'* ἔξεδото τὸ φερμάνιον τῷ 1741. (3) Οἱ πέντε προσέλαβον τῷ 1746 τὸν Ἐφέσου καὶ ἔπειτα τὸν Δέρκων. Οἱ ἑπτὰ οὗτοι διαμένοντες ἐν Φαναρίῳ εἰς μέγαρον ἀπὸ τοῦ 1746 ἦσαν καὶ ἔφοροι ἔχοντες ὑφ' ἑαυτοὺς καὶ ἄλλους φορολογουμένους ἀρχιερεῖς, τοὺς ἐφορευομένους. Τούτων τὰς ὑποθέσεις διεχειρίζοντο οἱ Γέροντες καθὼς καὶ τὰ κτήματα τῶν μονῶν τῶν ἐπαρχιῶν. (4) Ὁ *Γεράσιμος* εἰργάσθη εἰπερ τις καὶ ἄλλος διὰ τὰ οἰκονομικὰ τῶν πατριαρχείων, συγκεντρώσας σεβαστὰ ποσὰ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν.

1. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΖ', 1907, σ. 554.

2. Ἐνδεικτικὸν τούτου εἶναι γράμμα τοῦ πατριάρχου Παῖσιου πρὸς Χρυσανθὸν Ἱεροσολύμων εὐχαριστήριον ἀπὸ 27 Ἰουνίου τοῦ 1728 (βλ. Documente σ. 984). «Ἐλάβομεν καὶ τὸν ἀργυρόχρυσον κώδωνα καὶ ὑπερευχαριστοῦμεν ἃς εἶναι πρὸς εἰδησίαν σας ὅμως, ὅτι τῇ ὥρᾳ ὅπου ἔλαβομεν αὐτὸν καὶ ἀνεγνώσαμεν τὴν ἀδελφικὴν αὐτῆς ἐπιστολὴν, ἦλθε καὶ ὁ συνάδελφος ἡμῶν ἁγ. Ἡρακλείας. . καὶ ἔλαβε τὸν κώδωνα βλέποντας ὅμως ὅστερον πῶς εἶναι ἐπιτίμησις τῆς Μακαριότητός της νὰ μὴ τὸν χαρίσωμεν ἄλλῳ τινι, μᾶς τὸν ἔδωκεν.» Παῖσιος.

3. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 17· 18.

4. Γεδεών, Μνεῖα τοῦ πρὸ ἐμοῦ, σ. 165, 167. Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως βλέπομεν, ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1729, 1731, 1743 καὶ 1760 φαίνεται διαμμένων ἐν Ῥαιδεστῷ.

Εἰς τὸν Ἑρακλείας *Γερασίμου* ὀφείλομεν τὴν εἰς τὸ ἀπλοῦν παράφρασιν τῆς Ἑξαβιβλου τοῦ Ἑρμενοπούλου, βιβλίου χρησιμωτάτου τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μοναδικῷ ἐν ταῖς τῶν Ὀρθοδόξων δίκαις. Αὕτη γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἑπειρώτου Ἀλεξίου Σπανοῦ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Γερασίμου* ἐν Βενετίᾳ τῷ 1744 εἰς σελ. 665 (ὦν αἱ 103 τὰ εὐρετήρια). Προσετέθησαν ἐν τέλει εἰς 56 σελίδας τὸ περὶ συνοικεσίων καὶ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου ἐγχειρίδιον. (1) «Κων. Ἑρμενοπούλου, κριτοῦ Θεσσαλονίκης, Πρόχειρον τὸ λεγόμενον ἢ Ἑξάβιβλος εἰς κοινὴν γλῶσσαν μεταφρασθεῖσα» προσετέθη δὲ καὶ παρὰ Ἀλεξίου Σπανοῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ τὸ περὶ τῶν συνοικεσίων Ἑγχειρίδιον, ὅ,τε κατ' ἀλφάβητον πίναξ, προτροπῇ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου (Ἑρακλείας) κυρίου κ. Γερασίμου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι τὰ πρῶτα τετύπωται, τανῶν ἀυξηθηῖσα μετὰ τινων ἀποστολικῶν συνοδικῶν τε καὶ πατερικῶν κανόνων τῶν ἐν χρήσει καὶ πλέον ὠφελήμων (sic) εἰς τὸ αὐτὸ κοινὸν ἡμέτερον ἰδιῶμα μεταφρασθέντων». Ἑνετίησι 1777, παρὰ Δημ. Θεοδοσίου τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, 8ον, σ. λβ', 603. Τὸ βιβλίον ἔχει καὶ σπουδαίους πίνακας τὸν ἐν ἀρχῇ ἀναλυτικὸν τῶν περιεχομένων σ. κγ' - λβ' καὶ τὸν ἐν τέλει λεπτομερέστατον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων σ. 559 - 603. Κανὲν ἐλληνικὸν βιβλίον, ἐξ ὧν ἔχω ἀναγνώσει, δὲν ἔχει τόσον πλουσίους πίνακας

Ὁ ἐκδότης «τοῖς ἐντευξομένοις» γράφει : «Δέξασθε τοῖνυν τὴν παροῦσαν βίβλον φιλοφρόνως καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας συνεργοῦντες εἰς τὴν προθυμίαν μου, οἰδαμῶς δαπάνης καὶ χρημάτων φειδομένου, εἰς ἓν μόνον ἀποβλέποντος τὴν προκοπὴν δηλ. καὶ τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἡμετέρου γένους.» Ὁ δὲ Σπανὸς πρὸς τὸν Γερασίμου ἐκθειάζων αὐτὸν τοιαῦτα φθέγγεται : «...ὅτι εἰς τὴν ἱεράν τῶν ἀρχιερέων ὀμήγυριν τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἀρχιερατικῆς λάμπεις ὡς ἀστὴρ ἑωθινὸς ἐν μέσῳ νεφέλης, ὡς σελήνη πλήρης, ὡς ἥλιος ἐν ἡμέραις ἐκλάμπων ἐπὶ ναὸν ὑψίστου καὶ ὡς τόξον φωτίζων ἐν νεφέλῃ δόξης μετὰ τὰς καλὰς σου ἀρετάς, ἃς Θεὸς ἐνέσταξε καὶ ἐχαρίσατο τῇ ἱερᾷ σου ψυχῇ, τῆς τοῦ Χριστοῦ δηλ. ἐκκλησίας τὴν διοίκησιν, (2) πρὸς τοὺς δεομένους τὴν βοήθειαν...ἀνθ' ὧν τὸ μὲν αὐτῆς ἱερὸν σῶμα οἱ τῆς Θράκης περιέχουσιν ὄροι, τὸ δὲ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς μεγάλης σου

1. Κατὰ Γ ε δ ε ὦ ν ἢ παράφρασις αὕτη ἐξεδόθη πεντάκις ἢ ἑξάκις, ὃ δὲ τῷ ἀρχαίῳ ἰδιώματι προσκεείμενος Ἄ ν θ ι μ ο ς Γ α ζ ῆ ς κακίζει αὐτήν. «Σ π α ν ὸ ς δέ τις ἐν Ἀδριανουπόλει διδάσκαλος παραφράσας τὸ βιβλίον τοῦτο ἐσπάνισεν αὐτὸ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ ὠραιότητος, ὡς μὴ ὠφείλεν». (Ἑλλην. βιβλιοθ. τόμ. Β', σ. 298).

2. Ταῦτα ἀσυνάρτητα.

καλοκάγαθίας κλέος περιτρέχει τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ ἐπὶ πλέον περιτρέξει μὲ τὴν ἔκδοσιν εἰς τοὺς τύπους τῆς παρουσίας βιβλου...καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὸς καὶ χριστομίμητος ἀρχιερεὺς καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν σου πορφύραν πάντοθεν κατηγλαΐσμένην φέρων... Λάμψεις εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, εἰς τε παρόντα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.» (σ. η'), καὶ ἔπονται τὰ ἐξῆς τοῦ αὐτοῦ ἐπιγράμματα :

Πᾶσι δὲ χριστιανοῖς διὰ τῆςδε βιβλοιο θύρατρα
 ωἴξαντα, τύποις δόντ', οὐ κεύθοντα τάλαντον,
 κλητῶν λέξει τῷ, δουλ' εὖ κάγαθὲ Χριστός,
 ὦν ποτί πάυροις πιστός, ἔση ἓν δ' οὐκ ὀλιγοῖσι.
 Χαίρων τερπωλῆ οὖν κράντορος ἔρχεο σεῖο.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Φοῖβος ἀντέλλων, ῥοδοδάκτυλὸν γε
 πᾶσιν ἡμαρ ἀντολήθε φαύσκει,
 τέρματα χθουνὸς γανόουσα πάσας
 φωσφόρος ἠώς.

Ἐξάβιβλός τ' Ἀρμενοπούλου βιβλός
 ἄρτι κοινᾶ λαμπετόωσσα γλώττα,
 πᾶσι φαίνει γ' ἑλλαδικοῖς γόνοισι
 χρύσειον οἶμον.

Ἡρακλείας ἀρχιερεὺς, γέρας τε
 δῖον, ἱρὸν Γηράσιμος, τὰν βίβλον
 δούς τύποις, συλλαμπετόει γε ταύτα,
 ὄλβιος ὄντως.

Ἐνθεν αὐδῶν Καλλιόπαν Ὀμηρος,
 ἀθθι μούσας Ἡσίοδος, Χριστὸν δὲ
 τῷ, σαώζειν Γηράσιμον γ' Ἑλλάνων
 λήιον ἔρμα.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Χαίρων λάμβανε χερσί, λῶστε, βίβλον.
 Αἶνει τ' ἀρχιερεῖα Ἡρακλείας
 κλεινὸν Γηράσιμον, γέρας τὸ δῖον.
 Ἑλλήνων γένος ὡς πελαργέοντα.
 ἱροῖς πουλιτικοῖς νόμοις, τρόποις τε,

πλάστιξ μὲν γ' ἀτρεκῆς πέλων δικαίου,
ἔξαπλοῖ βίβλον ἐνδίκου διαίτης.

Τῆς ἡμετέρας πανιερότητος
ἐλάχιστος δοῦλος
Αλέξιος Σπανός

Εἰς κώδικα Μόσχας (Matthaei σ. 83 τοῦ Καταλόγου) ὑπάρχει μετὰφρασις τοῦ Ἀρμενοπούλου ἔτους 1490, γενομένη ὑπὸ Κριτοπούλου. Τίς ὁ Κριτόπουλος οὗτος δὲν γνωρίζω. Ἴσως ὁ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἀκμάσας Κουινιάλης. Τούτου ὁ Σάθας (Ν. Φιλ. σ. 411) ἀναγράφει: «Σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν νομίμων Ματθαίου τοῦ Βλαστάρως».

Τοῖς ἐντευξομένοις (1)

«Βέβαιον εἶναι εἰς τάξιν μεγίστην νὰ ἔβαλεν ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ποιήματα, τόσον τὰ οὐράνια, ὅσον καὶ τὰ ἐπίγεια, τὴν ὁποῖαν, ὦ ἀναγνώστα, διὰ νὰ καταλάβῃς ὄντας εἰς τὸ θέατρον τοῦ μεγάλου αἰσθητοῦ τούτου κόσμου, ἀνοίξαι τὸ βιβλίον τῆς φύσεώς του καὶ κοίταξαι πρῶτα ὅσα εὐγένουν ἀπὸ τὰ ἐντόσθια τῆς γῆς, καὶ εὐρίσκεις τὰ ἐπὶ τὰ μέταλλα ὄχι ἰσότιμα, ἀλλὰ νὰ ὑπερβαίῃ ἓνα τὸ ἄλλο, καὶ καθ' ἓνα νὰ ἔχη τὴν τάξιν του καὶ τὴν τιμὴν του. Θεώρησαι τὸ πρόσωπόν της, καὶ δὲν τὸ εὐρίσκεις ὅμοιον ὄλον καὶ ἴσον, ἀλλὰ πῆ μὲν νὰ ἔχη ὑψηλότατα ὄρη, πῆ δὲ βουνά, λόφους, πῆ δὲ κάμπους· στοχάσου τὰ δένδρα, τὰ φυτὰ, τὰ ἄνθη καὶ βλέπεις αὐτὰ διαφόρου καὶ ποικίλης τάξεως, κατὰ τε τὸ εὐκαρπον, δύσκαρπον καὶ ἄκαρπον. ἐξέτασον τὰ ζῶα, τόσον ἐκεῖνα ὅποῦ τρέφονται εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅσον ἐκεῖνα ὅποῦ τρέφονται εἰς τὰ ὕδατα, καὶ εὐρίσκεις εἰς αὐτὰ τοιαύτην τάξιν, ὅποῦ τινὰ ἐξ αὐτῶν νὰ ἔχωσι καὶ ἀξίωμα βασιλέως, τινὰ δὲ καὶ ὑπηκόων. καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ὑπὸ Σελήνην ποιήματα, τόσον αἰσθητά, ὅσον καὶ ἀναίσθητα φαίνονται νὰ φυλάττωσιν ἐκεῖνην τὴν τάξιν ἀμετάτρεπτον, ὅποῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ἔβαλεν αὐτὰ ὁ Θεός, καὶ ἀμετακίνητον. καὶ αὐτὴ ἡ θάλασσα εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Θεὸς κατὰ τὸν προφήτην Δαβὶδ, «ὄριον ἔθετο καὶ οὐ παρελεύσεται, οὐδὲ ἐπιστρέφει καλύψαι τὴν γῆν». φυλάττει τὴν τάξιν της καὶ δὲν ὑπεβαίνει τὰ ὄριά της. μόνος ὁ ἄνθρωπος ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς οὔτε ἐφύλαξε τὴν τάξιν του, εἰς τὴν ὁποῖαν τὸν ἔβαλεν ὁ Θεός. «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ

1. Διατηροῦμεν τὴν γραφὴν τοῦ βιβλίου.

ῶν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνόητοις, καὶ ὠμοι-
 ῶθη αὐτοῖς.» οὕτε τὴν φυλάττει, μὲ ὄλον ὁποῦ εἶναι τὸ ἐξαίρετον
 καὶ τιμημένον ποίημα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὄλα τὰ ἄλλα ποιήματα, οὕτε
 στέκει εἰς τὸ δίκαιόν του, οὕτε γνωρίζει τὴν τάξιν του καὶ τὸν ἑαυ-
 τόν του. διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ὁ σοφὸς γνῶθι σαυτὸν εἶπε. τὴν ὁποίαν
 γνώμην ὄλοι οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι κρίνοντές την νὰ εἶναι ἀπὸ ὄλας
 τὰς γνώμας καὶ τὰ ἀξιώματα, ποῦ ἐδυνήθησαν νὰ εἰποῦν, ἢ πλέον
 ὠφελιμωτέρα καὶ χρησιμωτέρα, νομίζοντές την ὡς χρήσιμον, καὶ
 ἀπόφθεγμα θεῖον, τὴν εἶχαν γραμμένην εἰς κάθε ναοῦ τους πόρταν,
 σεβαίνωντας κάθε ἕνας μέσα εἰς τὸν Ναὸν νὰ ἀναγινώσκῃ ἐκείνην
 τὴν γνώμην, νὰ ἔρχεται εἰς ἐνθύμησιν ποῖος εἶναι, νὰ γνωρίζῃ τὴν
 φύσιν του καὶ τὴν κατάστασίν του. ἔβαλον τὰ ἔθνη καὶ τὰ βασιλεία
 (διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν) πάντα νόμους, μὲ τοὺς ὁποίους νὰ ἐκπαι-
 δεύωνται καὶ νὰ σωφρονίζωνται ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν γνωρίζουν τὸν
 ἑαυτὸν τους, τὴν τάξιν καὶ τὴν κατάστασίν τους, καὶ νὰ λαμβάνῃ ὁ
 καθ' ἕνας τὸ δίκαιόν του. ἀπὸ τὰ ὁποῖα βασιλεία ἐπαινετὸν καὶ
 ἀξιάκουστον μὲ τὸ νὰ ἐστάθῃ καὶ τὸ ποτὲ βασιλείον τῶν Ῥωμαίων,
 ἔβαλε καὶ νόμους διαφόρους καὶ περιφήμους, διὰ νὰ σώζεται καὶ νὰ
 φυλάττεται τοῦ καθ' ἑνὸς ἢ τάξις καὶ τὸ δίκαιον. τοὺς ὁποίους νό-
 μους ἀνίσως καὶ κατ' ἐπιτομὴν ἄλλοι πολλοὶ ἔγραψαν, ὅμως ὑπὲρ
 πάντας Κων/τῖνος ὁ Ἄρμενόπουλος κατ' ἐπιτομὴν τούτους συντάξας
 ἐλληνικῇ διαλέκτῳ εἰς ἕξ βιβλία, ἐξάβιβλον τὴν βίβλον καὶ πρόχει-
 ρον ὠνόμασε, τὴν ὁποίαν εὐρῶν ἐγὼ εἰς κοινὴν διάλεκτον μεταφρα-
 σθεῖσαν, καὶ τὸ ὠφέλιμον ταύτης τῆς βίβλου γνωρίσας, διορθωθεῖ-
 σαν κατὰ τὴν τάξιν, ὕφος, καὶ νόημα τῆς πρωτοτύπου ἐλληνικῆς βί-
 βλου τῇ ἐμῇ προτροπῇ παρὰ Ἀλεξίου Σπανοῦ, ὕφ' οὗ καὶ τὸ περι-
 τῶν συνοικεσίων ἐγχειρίδιον προσετέθη, ἐστοχάσθην μὲ ὄσην ἐπιμέ-
 λειαν νὰ τὴν βάλω εἰς τύπους διὰ νὰ πολυπλασιασθῇ εἰς τὸ ἡμέτε-
 ρον γένος. τοῦτο μὲν, ὅτι διὰ τὴν πολυκαιρίαν ἔγινε σπάνιος ἢ βί-
 βλος. τοῦτο δέ, ὅτι ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μὲ τὸ νὰ ἐπλεόνασεν
 ἢ ἀμάθεια καὶ ἄγνοια τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, νὰ εἶναι εὐληπτα
 τὰ περιεχόμενα νόμιμα ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ, διὰ νὰ σώζεται ἐκάστου
 ἢ τάξις καὶ τὸ δίκαιον. τὴν ὁποίαν μετερχόμενοι ὄχι μόνον ὄσοι ὑπὸ
 Θεοῦ ἐτάχθησαν κρίνειν καὶ ἀπονέμειν ἐκάστῳ τὸ δίκαιον, νὰ κατα-
 λαμβάνουν εὐμαρῶς τὸ ἀπὸ τοῦ νόμου δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ὄσοι θέ-
 λουν νὰ ζῶσιν ἀταράχως εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, γνωρίζοντες ἀπὸ
 τοῦ νόμου ποῖον τὸ δίκαιον, ποῖον τὸ ἄδικον, νὰ ἀπέχουσιν ἀπὸ πά-
 σης ἀδικίας καὶ ἀταξίας δοξάζοντες τὸν εἰπόντα Θεόν, «ὄ σὺ μι-
 σεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης.» δέξασθε τοίνυν τὴν παροῦσαν βίβλον φιλο-
 φρόνως καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας, συνεργῶντες εἰς τὴν προθυ-

μίαν μου οὐδαμῶς δαπάνης καὶ χρημάτων φειδομένου, εἰς ἓν δὲ μόνον ἀποβλέποντος τὴν προκοπὴν δηλαδὴ καὶ ὠφέλειαν τοῦ ἡμετέρου γένους μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς βίβλου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν, ὧν περιέχει νομίμων, κατ' εὐθείαν κρίνοντες καὶ δεχόμενοι τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα, ἀναμένοντες ἐκάστῳ ἀκατακρίτως τὸ δίκαιον καὶ μετ-ερχόμενοι αὐτὸ ἀγγογύστως οἱ ἅπαντες».

Ἔρρωσθε.

ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἑρακλείας
Γεράσιμος

Εἰς τὸν Πανιερώτατον καὶ σεβασμιώτατον μητροπολίτην τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἑρακλείας

Κύριον Κύριον Γεράσιμον

Ουλύμπου κλείοντας ἀνάκτορα, οὔτε ποθεῦντας
εἰσδύμεναι, ἔλδοντας, ἐέργοντας Φαρισαίους,
γραμματέας Χριστὸς ταλανίζει, ἀρχιερεῖα
Γεράσιμον ζάθειον δ' Ἑρακλείης, βασιλεῖα
αἰθέρος ὀρνύμεν, οἶον ἐρῶνθ' ἤκιστα φιλεῦντα.

Ἐπὶ **Σεραφεῖμ Β'** ἐχρημάτισε καὶ ἔφορος τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, ὅτε ἔχομεν ἀναδιοργάνωσιν αὐτῆς (1759 - 1760) ὡς καὶ τῆς ἐν ἔτει 1724 τῆς ἐν Σκοπέλῳ σχολῆς συσταθείσης ὑπὸ τοῦ Ἄρτης **Νεοφύτου**, προστάτης δὲ καὶ τῆς ἐν Λέρῳ, ἣτις ἦν ἀνωτέρα σχολή, καὶ τῷ 1726 διετέλει ὑπὸ τὸν **Δαμασκηνὸν** μοναχὸν Λέριον. Τὸν τῆς φιλαδελφίας σύνδεσμον πρὸς τὸν κλεινὸν τῶν Ἱεροσολύμων πρωθιεράρχην Χρῦσανθον, ὅστις ὡς εἶδομεν εἶχε πολλὰς πρὸς τὴν Ἑρακλειαν σχέσεις, μαρτυρεῖ ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ δηλωτικὴ καὶ ἐπιδημικῆς νόσου ἐνσκηψάσης ἐν αὐτῇ, ἣτις καὶ ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ ἐπισκέψηται τὴν ἐπαρχίαν.

«†Μακαριώτατε, ἀγιώτατε, καὶ σοφώτατε πατριάρχα...κλπ.
...δεόμενος τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ νὰ τὴν διαφυλάττῃ ἐν ὑγιείᾳ διηνεκεῖ καὶ ἀδιασείστῳ εὐημερίᾳ μετὰ μακροβιότητος. Ἡ ἐντεῦθεν ἀποδημία καὶ στέρησις τῆς ἡμετέρας σεβασμίου μακαριότητος, γλυκυτάτης τε καὶ πανσόφου παρουσίας καὶ ὁμιλίας, ὅχι μόνον εἰς ἐσχάτην ἀθιμίαν (!) καὶ λύπην

1. Τὸ κειμ. ἀδυναμίαν.

μᾶς ἔρριψεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ταξίδιον τῆς ὑμετέρας ἐπαρχίας, (1) ὅπου ἐμελετήσαμεν καὶ ἐτοιμάσθημεν μὲ τελείαν παρασκευὴν νὰ κινήσωμεν, καθὼς δὲν τὴν λανθάνει, δυστυχῶς μᾶς ἐμπόδισε, καὶ ἐμείναμεν πάλιν ἐν τῇ Κωνσταντίνου, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἔγραψαν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας ὅτι αὐξήσε τὸ θανατικὸν καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς λοιμικῆς νόσου, τὴν ὁποίαν ἄμποτε νὰ καταπαύσῃ ὁ ἅγιος Θεός, γενόμενος ἴλεως δι' εὐχῶν τῆς ἁγίων. Ἡμεῖς κατὰ τὸ παρὸν ὄντες περίλυποι καὶ διὰ τὴν στέρησιν τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος καὶ πατρικῆς τῆς φιλοστοργίας, καὶ διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὁδοιπορίας καὶ τῆς ἐπισκέψεως τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν, μίαν καὶ μόνον παραμυθίαν ἔχομεν, τὸ νὰ ἀκούωμεν καὶ νὰ μανθάνωμεν συνεχῶς τὴν ἐφετωτάτην ἡμῖν ὑγείαν τῆς, διὰ τὴν ὁποίαν παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα ἀδιαλείπτως τοῦ ἁγίου Θεοῦ, νὰ τὴν τῆς χαρίζῃ ἀνέκλειπτον, ὁμοῦ μὲ τὴν διηνεκὴ ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν καὶ εἰρηνικὴν κατάστασιν καὶ στερέωσιν τοῦ ὑψηλοτάτου, σοφωιάτου καὶ θεοσεβεστιάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος κυρίου κυρίου Νικολάου βοεβόδα τοῦ κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, τὸν ὁποῖον ἡ ἐξ ὕψους χάρις νὰ περισκέπη, διὰ τῶν θεοπειθῶν αὐτῆς εὐχῶν, ἀπὸ πάσης ἀντικειμένης καὶ λυπηρᾶς περιστάσεως.

Ἐδέχθημεν μετὰ πολλῆς εὐλαβείας τὰς πατρικὰς προσρήσεις καὶ εὐλογίας τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ὅπου ἐν τοῖς πρὸς διαφόρους φίλους καὶ πνευματικοὺς υἱοὺς αὐτῆς γράμμασιν ἐσημείωσεν ἰδίως περὶ ἡμῶν, καὶ εὐχαριστοῦμεν τὰ μέγιστα τῇ πατρικῇ αὐτῆς καλοἀγαθίᾳ καὶ φιλοστοργίᾳ. Τὰ ἔτη τῆς ὑμετέρας μακαριότητος πλεῖστα καὶ εὐτυχῆ, καὶ αἱ ἅγιοι καὶ θεοπειθεῖς αὐτῆς εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι εἶησαν μεθ' ἡμῶν.

ἠψιζ', ὀκτωβρίου ιη'

† ὁ παραμικρὸς αὐτῆς δοῦλος καὶ εἰς τοὺς ὄρισμούς τῆς προθυμότητος

ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ (2)

Αἰσθανόμενος ὁ Γεράσιμος ἐγγίζων τὸ τέλος κανονίζει τὰ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ παρουσίας μετὰ τοῦ αὐταδέλφου *Ἰωάννου Κακλικᾶ*

1. Ὑμετέρας ἐπαρχίας. Ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ὑπέθετέ τις, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐπισκέψεως εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ὡς κάπου ὑπεστήριξεν ὁ Γ ε δ ε ῶ ν (ὅστις ὡς ἀνέκδοτον ἀνεδημοσίευσεν τὴν ἐπιστολήν), ἀλλ' ἀφοῦ στέλλει ἀστεῖσμούς πρὸς τὸν ἡγεμόνα, ὁ Χρῦσανθος φαίνεται εὐρισκόμενος εἰς Ρουμανίαν. Τὰ γραφόμενα ὅτι «ἐμελετήσαμεν καὶ ἐτοιμάσθημεν μὲ τελείαν παρασκευὴν νὰ κινήσωμεν» δηλοῖ τὴν μόνιμον ἐγκατάστασιν ἐν Κ/πόλει.

2. Document tom. XIV, σ. 930.

(έντεῦθεν γνωρίζομεν τὸ ἐπάνυμον) τῇ 24 Φεβρουαρίου 1754. (1)

Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ 80 ἔτους τῆς ἡλικίας ἔγνω νὰ ὑποβάλη παραίτησιν ἀπὸ τοῦ θρόνου, διαθέσας τοὺς πάντας εὔρους ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ *Μελετίου* μετὰ 2 ἔτη παρέδωκεν εἰς τὸν "Υψιστον τὸ πνεῦμα δύο ἢ τρία ἔτη προσθεὶς εἰς τὰ ὄγδοήκοντα, *Ἰωσήφ ὁ Τορνόβου* γράφων περὶ τῶν Ἑρακλείας μητροπολιτῶν *Νεοφύτου, Ἀθανασίου καὶ Γενναδίου* ὑποδεικνύει οὐχὶ καλὸν τὸ τέλος αὐτῶν. Τοῦτο κατὰ *Γεδεῶν* ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ *Γερασίου*, ἀνεψιοῦ τοῦ *Γενναδίου*, γράφει εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 2 κώδικα τῆς κοινοτ. βιβλιοθήκης Λέρου πρὸς ἀνεύρεσιν : «αἰψά, σεπτεμβρίου ι', ἐτελεύτησεν ὁ θεὸς μου ἅγιος Ἑρακλείας κύριος Γεράσιμος μεθ' ἀνάτονλιαν εὐδόκιμον, ὡς τοῖς πᾶσι δῆλον, καθὼς καὶ εὐκόλως ἀπέπνευσε τὴν σεβασμίαν αὐτοῦ ψυχὴν.» (2)

Ἐν τῷ Ραιδεστῷ καθεδρικῶ ναῶ, ὅπου ἐτάφη, ὑπάρχει τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον :

Νεκρὸν καλύπτει λίθος οὗτος δεσκότου
τοῦ Ἑρακλείας κυρίου Γερασίου.

Ἡρωελεγείον δὲ συνέταξε *Κωνσταντῖνος ὁ Γουλιανός*, ὅπερ κακῶς ἐκδοθὲν χρῆζει ἐπανορθώσεως. (3)

Ἀφιερώματα τοῦ *Γερασίου* ἐν τῷ πατριαρχικῷ σκευοφυλακίῳ ἔχομεν «πατερίτζαν σεντεφένιαν» καὶ ὠμοφόριον κεντητόν, ὁμοίως πλήρη ἀρχιερατικὴν στολὴν. (4)

Ὁ *Γεράσιμος* εἰς πλείστας ἐπισήμους πράξεις εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος :

1726 εἰς τὴν καθάρεισιν Ἱερεμίου Γ', Νοεμβρίου 20. (4)

1726 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτραις μονῆς Ὁμπλοῦ, Νοέμβριος. (5)

1727 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Καλάμαις μονῆς Χρυσοπηγῆς τῆς Βελανιδιάς. (6)

1727 εἰς σιγίλλιον πρὸς τοὺς ἡγουμένους τοῦ ἁγίου Ὁρους διὰ τοὺς πνευματικούς. (7)

1. Ἀρχ. Ἑρακλ. σ. 20-21.

2. Αἰνιγμάτων ἱστορικῶν λύσεις ἢ δέσεις (ἀπόσπ. Ἐπετηρίδος Ἑταιρ. κρητικῶν σπουδῶν Β') σ. 7-8.

3. Ἀρχ. Ἑρακλ. σ. 23.

4. Ἐκκλ. Ἀλήθ. ΚΖ', σ. 554.

4. Παράρτ. Κ' - ΚΒ' Φιλ. Συλλ. 110.

5. Ἑλληνικά, τόμ. Γ', 1930, σ. 118.

6. Ἑλλην. Β', 1929, σ. 434.

7. Ἑλλην. Γ', σ. 56.

1727, Μάϊος, εἰς γράμμα *Ἱερεμίου Γ'* πρὸς τοὺς μητροπολίτας Θράκης διὰ τὰ κουτῖα τοῦ ἁγίου Τάφου. (1)

1728. Προσφέρει εἰς τὴν ἐν Χάλκη μονὴν τῆς Θεοτόκου γρόσια 50 εἰς μνημόσυνον τοῦ θείου αὐτοῦ *Γενναδίου* Ἡρακλείας. (2)

1729 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Πόρω μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. (3)

1733 εἰς γράμμα *Σεραφείμ Α'* περὶ τοῦ πρώην πατριάρχου *Ἱερεμίου* κατὰ Μάϊον. (4)

1733 εἰς προσφώνημα πρὸς τὸν αὐτὸν «ἐπὶ τῇ ἐγχειρίσει τῆς πατερίτζας», κατὰ Ἀπρίλιον. (5) («συνιεθὲν παρὰ τοῦ σοφολογιωτάτου μεγ. ἐκκλησιάρχου καὶ διδασκάλου κύρ Κριτίου» Καταλ. Ἀλεξ. Βιβλ. Γ', 339).

1735 εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς ἐν Κυνουρίᾳ μονῆς ἁγ. *Γεωργίου τοῦ Δύσινα*, Νοέμβριος. (6)

1740, Αὐγουστος, εἰς σιγίλλιον Νεοφύτου διὰ τὴν μονὴν Ζωοδόχου Πηγῆς Φουρνᾶ, Κώδιξ κτλ. ὑπὸ Χαρ. Χατζηθάου, Ἀθῆναι, 1938, σ. 57.

1741, Ἰουλ. 2, εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς ἐν Γαστούνη μονῆς Ἐλεούσης. (7)

1744, Μάρτιος, εἰς γράμμα *Παΐσιου Β'* πρὸς τὸν Οὐγγροβλαχίας μητροπολίτην. (8)

1744, Μάϊος, τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἱερὰν Κοινότητα τοῦ ἁγίου Ὁρους (Ἑλληνικά Γ', σ. 56).

1744, Ἰανουάρ. εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ μονῆς τῆς Θεοτόκου Γραβιτσάνης. (9)

1745 εἰς σιγίλλιον *Παΐσιου* ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆς. (10)
Βλ. Σταματ. Σαμιακ. Δ', 288.

1. Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 490.

2. Γ ε δ ε ω ν, Γράμματα πατριαρχικά περὶ τῆς Μεγ. τοῦ γένους σχολῆς, Κ/πολις 193, σ. 104.

3. Ἑλληνικά Γ', σ. 122.

4. Ὁρθοδοξία ΙΑ', 1936, σ. 60.

5. Αὐτ. σ. 89.

6. Ἑλληνικά Γ', σ. 132.

7. Αὐτ. σ. 145.

8. Ὁρθοδοξία ΙΑ', σ. 60.

9. Ἑλληνικά Γ', σ. 152.

10. Actes de l'Athos, III, Actes d'Esphigmenou par L. Petit et W. Regele. Π/πολις 1906 (ἀποσπ. Βυζ. Χρονικῶν), σ. 64, 53.

1746 εἰς τὸν προβιβασμὸν τῆς ἐπαρχίας Δέρκων εἰς θρόνον κατὰ Ὀκτώβριον. (1) Εἰς τοῦ αὐτοῦ σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ Πρώτῃ μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως, Μάιος 1746, (Θεολ. ΚΔ' 1953, σ. 224).

1746 εἰς σιγίλλιον *Παῖσιου* ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆς. (2)

1747 εἰς σιγίλλιον *Παῖσιου* ὑπὲρ τῆς μονῆς Θεοτόκου εἰς Ζαχαριανά Φιλιατρῶν. (3) Ὑπὲρ τῆς Μεγ. Λαύρας διὰ τὰ ἐν τῇ Συνάξει προνόμια παρίστασθαι μετὰ ὑπηρετῶν Νοεμβρ.

1746 εἰς σιγίλλιον *Παῖσιου* κατὰ Μάϊον ὑπὲρ τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (4)

1749, Μαΐου 27, εἰς σιγίλλιον *Κυρίλλου Ε'* ὑπὲρ τῆς ἐν Δωρίδι μονῆς Θεοτόκου τῆς Ἀμπελικιωτίσης ἐν Κοζίτσα. (5)

1749, Ἰούνιος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Τήνῳ μονῆς τῆς Θεοτόκου. (6)

1753, Ἰούλιος, εἰς σιγίλλιον *Κυρίλλου Ε'* περὶ τῶν ἀγενείων τοῦ ἀγίου Ὁρους. (7)

1757, Μαρτίου 8, εἰς γράμμα τοῦ *Καλλινίκου* πρὸς τὸν Σμύρνης *Νεόφυτον* διεκτραγωδοῦντος τὴν μισαδελφίαν. *

1757 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Καλλινίκου Δ'*, ὡς καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ καθαίρεσιν, Αὐγούστου 3. (8)

1759, Ἰανουάριος, εἰς σιγίλλιον *Σεραφεῖμ Β'* δι' οὗ ἀποκαθίσταται τὸ «πατριαρχικὸν σχολεῖον» δι' ἐτησίᾳς ἐπιχορηγήσεως τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ διορίζονται ἔφοροι *Γεράσιμος* Ἡρακλείας, *Γεράσιμος* Κυζίκου καὶ *Γαβριήλ* Νικομηδείας καὶ ἄλλα λαϊκὰ μέλη. (9)

1759, Δεκέμβριος, τοῦ αὐτοῦ καθαίρεσις τοῦ Ἀντιοχείας *Κυρίλλου* (Ἐκκλ. Ἀληθ. Κς', σ. 101).

1760, Σεπτ. εἰς σιγίλλιον Σεραφεῖμ διὰ τὴν μονὴν Μαχαιρᾶ. Ἡ

1. Ὁρθοδοξία Ι', 1936, σ. 326.

2. Petit - Regel, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 70, 203.

3. Ν. Ἑλληνομνήμων, τόμ. Ε', σ. 82.

4. Actes de Zougrafou (παράρτ. XIII τόμ. Βυζ. Χρον. 1907) σ. 149, 194.

5. Ἑλλην. Γ', σ. 432.

6. Αὐτ. σ. 427.

7. Γεδών Πατρ. ἐφημ. σ. 308.

* «Περὶ τῆς ἐγχειρίσεως τῆς πνευματικῆς ράβδου δι' ὑπαγορεύσεως τοῦ λογιωτάτου μεγ. Πριμικηρίου κύρ Τζανῆ ἐξεφωνήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας Γερασίου ἐν τῇ μεταθέσει τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας Πατριάρχου κύρ Κυρίλλου, Σεπτ. κθ', τοῦ αψμη'.» (Καταλ. Πατρ. Ἀλεξ. Βιβλιοθ. Γ', 340).

8. Ὁρθοδοξία, ΙΑ', σ. 169, 201.

9. Γεδών, Γράμματα πατριαρχικά περὶ τῆς Μεγ. τοῦ γένους, σχολῆς, Κ/πολις 1903, σ. 9.

ἐν Κύπρῳ μονῆ Μαχαιρᾶ Παναγίας ὑπὸ Σ. Μενάρδου, Πειραιεὺς 1929, σ. 126.

1760 εἰς πατριαρχικὸν γράμμα δι' οὗ προάγεται ἡ ἐπίσκοπὴ Ἀγαθουπόλεως εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν. (1)

1761, ἐπὶ Σεραφείμ, 8 Φεβρ. Γράμμα εὐχαριστήριον πρὸς Εὐγένιον, διδασκ. πατρ. σχολῆς, Μακεδονικά, Α', Θ/νίκη, 1940, σ. 122.

Δὲν συμβιβάζονται αἱ ἐξῆς χρονολογίαι :

1763 εἰς σιγίλλιον *Σαμουήλ* ὑπὲρ τῆς ἐν Ἰασιῶ μονῆς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ὅπου μάλιστα ὑπογράφεται τελευταῖος μετὰ τὸν Χαλκηδόνος καὶ Δέρκων. (2) "Ὅθεν δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸ πρωτότυπον νὰ ἦτο Ἡρακλείας εἰς τοιαύτην θέσιν. *

'Ἄλλ' εἰς πειρασμὸν ἐμβάλλει ἡμᾶς ἡ παρὰ Χ ἀναγραφή τοῦ Ἡρακλείας *Γεηγορίου τοῦ Καλλίδου* ἀποστειλαντος κατάλογον σύντομον τῶν ἀπὸ τοῦ *Γενναδίου* (1714) μητροπολιτῶν εἰς τὸ Πανελλήνιον Λεύκωμα. Οὗτος ἔχει : *Γεράσιμος Δ'* 1779-1782 καὶ βεβαίως τοῦτο προέρχεται ἐκ τῶν κωδίκων, ὅπερ ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἀρίθμησις Δ'. Μία πιθανὴ λύσις ὑπάρχει τοῦ προβλήματος τούτου. Ὑπῆρχε Μετρῶν καὶ Ἀθύρων συγγειῆς τῶν Λερίων μητροπολιτῶν Ἡρακλείας ὁ *Γεράσιμος* (1763-1783) ὁ ἐκλεγείς εἶτα πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1788. (1) "Ἄν οὗτος ὡς βοηθὸς τοῦ *Μεθοδίου* ἐπίσκοπος ἀντικατέστησέ ποτε τοῦτον, εἶναι ζήτημα ἐξετάσεως δεόμενον. (2) Ἐνταῦθα ἐπισυνάπτομεν τοῦ ἀειμνήστου Γερασίμου :

«Τῷ πρώτῳ Ἄρτης Νεοφύτῳ Μαυρομμάτῃ διαμένοντι ἐν Λαύρᾳ τῷ Ἀθωνοῦ» (3 γράμματα).

Ἐκ Ραιδεστοῦ, ὅτε ἦν μητροπολίτης Ἡρακλείας ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιστολῇ παραπονεῖται διὰ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τοῦ μητροπολιτικοῦ οἰκήματος καὶ τὰς δυσχερείας πρὸς ἔκδοσιν κυβερνητικῆς ἀδείας διὰ τὴν ἀνέγερσιν νέου καταλλήλου κτιρίου ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 3 ποιεῖται λόγον περὶ πυρκαϊᾶς ἐν Ραιδεστῷ, ἣτις προυξένησε μεγάλας ζημίας καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς γείτονας.

1. Θρακ. Η', 1937, σ. 115.

2. Documente XIV σ. 1159, ἐνταῦθα καὶ Γεράσιμος Τυρωλόνος (sic).

* Νέα Σιών, τομ. ΛΕ' 1940, σ. 221.

3. Ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως ἢ συγχύσεως πρὸς τὸν σύγχρονον Γεράσιμον Κουζίκου προέρχονται νομίζω, καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ Ἡρακλείας Γερασίμου ἐν Acta patr. VI, σ. 354 καὶ παρὰ Litzika : Κατάλλ. ἑλλην. χειρογράφων, 1909, σ. 157, εἰς τὰ ἔτη 1769, 1772. Εἰς κακὰς ἀναγνώσεις ἀνάγονται καὶ οἱ ἐξῆς παρὰ τῷ κ. Σταμούλῃ, Νεόφυτος 1728, Μελέτιος 1741, Γεράσιμος Γ' 1766, Χρυσανθος (Αμ) 1752 καὶ Ἰερόθεος 1749 (σ. 119-120, 190).

1. «Τὴν πανιερότητά της ἀκριβῶς προσκυνούμεν καὶ ἠδέως ἀσπαζόμεθα δεόμενοι τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ, ἵνα τὴν διαφυλάττῃ ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ μετὰ τῶν ἐφιεμένων ἀγαθῶν παρὰ Θεοῦ θείῳ ἐλέει, καὶ δι' εὐχῶν τῆς πανιερότητός της ὑγιαίνομεν καὶ ἡμεῖς. Ἐφ' οὗ ἤλθαμεν, ἀδελφέ, ἐδῶ εἰς Ραιδεστόν δὲν ἡσυχάσαμεν τελείως ἀπὸ ταῖς φροντίδες τῶν διαφόρων ὑποθέσεων τῶν χριστιανῶν μας· ἄλλο δὲ ὁποῦ τόπον νὰ καθήσωμεν δὲν ἤυραμεν νὰ μὴν μᾶς ἐνοχλῇ ὁ ἄνεμος καὶ διὰ τοῦτο σπεύδομεν νὰ κάμωμεν τίποτες μερεμέτι, ἕως ὅπου δι' εὐχῶν της νὰ νεύσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰς καρδίας τῶν κρατούντων καὶ μᾶς δοθῇ ἄδεια νὰ φθιάσωμεν, καθὼς θέλομεν καὶ ἀγαποῦμεν. Ὁ παπᾶ κύρ Γερμανὸς τὴν προσκυνᾷ καὶ δι' ἀγάπην της καὶ διὰ τὴν προκοπὴν τοῦ ἀγαποῦμεν κατὰ πολλὰ κράζοντές τον συνεχῶς εἰς τὸ τραπέζι μας. Ἄς μᾶς γράφει δὲ καὶ ἡ πανιερότητά της τὴν ἀγαθὴν της ὑγείαν, ἂν εἶνε ὀρισμὸς της· τὰ δὲ ἔτη αὐτῆς εἶψαν θεόδεν πανευτυχέστατα».

αψκη', Ἀπριλίου θ'

† Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος.

2. «Πρέπει νὰ παραπονῆσαι, ἅγιε γέροντα, (') ὅπου δὲν ἐννοιάζομαι νὰ σὲ στείλω καμμίαν φορὰν τίποτες· ὅμως τί νὰ κάμω; δὲν εἶμαι Νικαίας, ὅπου νὰ σὲ στείλω ἀπὸ τὸ μετόχι τοῦ τόπου ἐκείνου, εἰς τὴν ἐπαρχίαν μου κερᾶσια καὶ βύσινα εὐρίσκονται, τὰ ὅποια αὐτοῦ εἶνε πολλὰ· ἐλιαῖς μου εὐρέθησαν καλαῖς καὶ ἰδοὺ ὅπου σοῦ στέλλω ἓνα βαρέλι μὲ ἓνα κουτί χαλβᾶ καὶ ἓν κουτί ραὰτ λουκουμ διὰ τὴν ἀγίαν τεσσαρακοστὴν καὶ νὰ γευθῆς μὲ ὑγείαν καὶ μὴ μὲ ἀλυσμονῆς, ἀδελφέ, εἰς τὰς εὐχὰς σου σὲ παρακαλῶ καὶ οἱ χρόνοι σου θεόθεν πλεῖστοι καὶ ἀγαθοί.»

αψλθ', Φεβρουαρίου ιγ'.

† Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος

3. «Τὴν ὑμετέραν πανιερότητα ἀσπαζόμενοι χαιρετοῦμεν καὶ ἠδέως προσαγορεύομεν δεόμενοι τοῦ ἀγίου Θεοῦ νὰ τὴν διαφυλάττῃ εἰς χρόνους μακροὺς διὰ νὰ παρακαλῇ τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἐπιστολὴν της ἐλάβομεν ὁμοῦ καὶ τὰ σταλθέντα καὶ εὐχαριστοῦμεν. ἀλλὰ κοντὰ εἰς τὰ ἐδικὰ μας ἐκάψαμεν καὶ ἐκεῖνα ὅπου μᾶς ἐστείλλετε, (sic) διότι ἡ πυρκαϊά, ὅπου ἔγινεν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἔκαμε πολὺν ὄλεθρον καὶ εἰς τοὺς γειτόνους καὶ εἰς ἐμένα τὸν ἁμαρτωλόν, καθὼς θέλει σὰς τὰ γράφει ὁ ἅγιος Ξάν-

1. Προσφώνησις δὲν ὑπάρχει.

θης· παρακαλῶ μὲ θάρρος νὰ δεχθῆ μερικὴν μουροῦναν, δύο ζευγάρια κοντοῦρες καὶ τρία γεμένια. πρὸς τούτοις δὲ μὲ κάμνετε χάριν μεγάλην προστάζοντάς με εἰς ὅτι χρειάζεται νὰ μοῦ γράφῃ νὰ τὸ τελειώσω μὲ προθυμίαν. Ταῦτα μὲν, ἢ δὲ εὐχὴ τῆς ὑμετέρας πανιερότητος εἶη μοι φυλακτήριον.»

αψλθ', Ἰουνίου 15

† Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος (1)

Ἐπισημειώσεις. Φρονῶ, ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ παρενείρω ἐνταῦθα τὰ κατωτέρω τοῦ ἀπὸ Μετρῶν Γερασίμου Γ' Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας (1783 - 8) ἀνεψιοῦ τοῦ Ἡρακλείας Γερασίμου, ὅστις διέσωσεν ἡμῖν ἱκανὰς περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις.

Περὶ ἑαυτοῦ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀφίξεώς του καὶ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν ἤυρε τὴν ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας, ἔγραψεν ὁ ἀοίδιμος τὰ ἐπόμενα ἐν σελ. 197 τοῦ Β' ἐπισήμου κώδικος. Οὕτω προσιμιάζεται ὁ ἐκδότης. Ὁ πατριάρχης δὲ ἄρχεται: «Ἡμεῖς ἐκ βρέφους εἰς τὸν τῆς ὑποταγῆς ἀχθέντες κανόνα καὶ ζυγὸν διήγομεν ἀμερίμνως οὕτως ὑποταττόμενοι, ὅτε δὲ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς ἐξελεσθαι με ἀπὸ ἱεροδιακόνου εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, πάλιν τοὺς τῆς ὑποταγῆς λόγους ὡς ἐπωφελεῖς οὐκ ἀφείλετο ἐκ τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἀλλ' ἦμεν ἐν τούτῳ ὑποτασσόμενοι τηροῦντες κατὰ τὸ δυνατόν τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα ἄμμεπτον καὶ ἀπρόσκοπτον. (2) καὶ οὕτω διήγομεν ἐπὶ δύο χρόνους ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Ἡρακλείας—Μετρῶν μηδὲν ἄλλο φροντίζοντες ἢ τῆς τῶν ὑπηκόων ὠφελείας καὶ κατὰ Χριστὸν προόδου καὶ τῆς, ἧς ὑπεσχέθη, ὑποταγῆς καὶ ἀποπληρώσεως πρὸς τε τοὺς δανειστάς ἡμῶν καὶ πρὸς τὴν μητέρα ἡμῶν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν ἐκείνῳ τῷ θρόνῳ ἔθος· μύρια γὰρ χαράτσια καὶ διάφορα τῶν ἄσπρων τὰ παρ' ἡμῶν κατ' ἔτος δεινῶς ἀπαιτούμενα, ὅθεν καθ' ὁμοιότητα τῶν λοιπῶν τοῦ θρόνου ἐκείνων ἀδελφῶν καὶ ἡμεῖς συνεπολιτευόμεθα, ἀπαιτοῦντες τὰ νενομισμένα παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ὑποκειμένων ἡμῖν, ὡς ἂν ἀποπληρώμεν, ἵνα μὴ ποιναις ἐκκλησιαστικαῖς ὑποβληθῶμεν· καθαίρεσις γὰρ καὶ ἔκπτωσις τῷ μὴ ἐτοιμῶς τοῖς χρέεσιν ἀπολογουμένῳ ἀπόκειται. Οὕτω τοίνυν ἡμῖν συμπολιτευόμενοις καὶ λύσιν τῆς τοιαύτης ἐνοχλητικῆς διαίτης ἡγουμένοις τὴν παραίτησιν συνέβη τὰ ἐναντία καὶ ἀντὶ παραιτήσεως

1. Ἐκ τοῦ λαυριωτικοῦ κώδικος ὀγκώδους τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Μυυρομμάτου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Σωφρ. Εὐστρατιάδου ἐν Θρακ. Η', 1937, σ. 55 - 56. Περὶ πιστῆς ἀντιγραφῆς ὄλων τῶν τοῦ ἐκδότου δὲν ἐγγυῶμαι. Οὗτος παραμένων ἐν Παρισίοις ἠγγάρευεν ἀγραμμάτους εἰς τοῦτο μοναχοῦς.

2. Ἀπρόσκοπτον ἐγράψαμεν ἀντὶ ἀπόσκοπτον.

ἡ πατριαρχεῖα τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ δυστυχοῦς θρόνου ἐπεφορτίσθη ἡμῖν παρά τε τῶν ἐνδημούντων ἀγίων ἀρχιερέων συνδρομῆς καὶ παρ' ὄλου τοῦ εὐσεβοῦς εὐγενοῦς τε καὶ χριστιανικοῦ γένους ἡμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γεγονότος κυροῦ Κυπριανοῦ μετεκαλέσαντο ἡμᾶς εἰς ταύτην τὴν μὴ ὄφελον προστασίαν τῆς πατριαρχείας ταύτης ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν Μετρῶν, (1) ὅλοι κοινῶς· ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἄλλως ἢ τὰ πάντα καλῶς διεξάγουσα πρόνοια βούλεται καὶ ἄλλως ἡμεῖς, διὰ τοῦτο εὐθύς νέα χρέη καὶ βάρη ἀπαιτήσεως δυσσπῆλλακτα καὶ δυσφόρητα καὶ ἡσυχία οὐδαμοῦ· τοῦτο ἦν πατριαρχεῖα ἡμῶν καὶ φροντίς τοῦ πῶς ἂν ἀπέλθωμεν καὶ πότε καὶ τί τὰ συναντήσοντα καθ' ὁδὸν καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως. Ὅθεν μετὰ τοὺς τοσοῦτους κινδύνους καὶ θαλασσίας ταλαιπωρίας—παρ' ὀλίγον ἂν ἐν Σύμῃ ἐξελίπαμεν τῆς ζωῆς—καὶ ἤλθομεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ὁκτωβρίου δεκάτῃ κατάκοποι ἐκ τῆς ταλαιπωρίας. Διὰ τοῦτο ἀνήλθομεν πρὸς τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ θρόνου ἡμῶν μοναστήριον, ἵνα ἐφησυχάσωμεν ὀλίγον ἐν τούτῳ καὶ παραμυθῆσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς περὶ ἡμᾶς· ἀλλὰ ποῦ ἄνεσις ἢ ἀνάπαυσις ἢ παραμυθία; Ἐκεῖ ἄλλα κακὰ ἀνεφάνησαν βαρβαρώτερα καὶ αὐτῶν τῶν ποτὲ Ταυροσκυθῶν· ὁ γὰρ ἐκεῖσε ὢν ἡγούμενος ἔδειξεν ὡς τὸ μοναστήριον καὶ αὐτὸς χρεωστῆ ἄπειρα χρέη καὶ ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀπατηθῇ· ἔφθη γὰρ προγράψας ἡμῖν κατάστιχον ὡς διὰ τῆς σιτοδείας εἰς ἐπτακόσια πενήκοντα γρόσια χρέος τὸ μοναστήριον περιέπεσε. Καὶ μὴ ὑπομείναντες τὴν τοιαύτην ταυροσκυθικὴν ὠμότητα τοῦ βαρβάρου, μηδὲν ποιήσαντες ἀνεχωρήσαμεν καὶ ἤλθομεν εἰς Ῥαχίτιον μετὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου διὰ θαλάσσης τῇ κυ' Ὁκτωβρίου, ἔνθα διατρίψαντες ὄλον τὸν Νοέμβριον διὰ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν χριστιανῶν εὐγένειαν καὶ ὑποδοχὴν καὶ τῆς ἀγενοῦς καὶ βαρβάρου ψυχῆς ἐπιλαθόμενοι, ὡς ἀσκηθέντες ἐν τῷ τῆς ἀνεξικακίας χριστιανικῷ κανόνι τῷ μηδέποτε μεταμελουμένῳ, ἀνήχθημεν διὰ τοῦ ποταμοῦ τριήμεροι εἰς Αἴγυπτον, τῇ κθ' Νοεμβρίου καὶ διὰ τὸ ἐσπέραν γενέσθαι ἐμείναμεν παρά τινι κατολίκῳ ἐν τῷ Μπλάκῳ, ξενισθέντες πλουσίως καὶ χριστιανικῶς παρ' αὐτῷ, ᾧ τινι ἀποδοίῃ Θεοῦ τοὺς μισθοὺς τῆς ὑποδοχῆς ἀπειροπλάσιως. Τῇ δ' ἐφεξῆς ἤλθομεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον μετὰ τῆς συνήθους ὑποδοχῆς καὶ δεξιώσεως τῶν ἐνταῦθα δυστυχῶν εὐαριθμῆτων χριστιανῶν καὶ παρρησιάσθημεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ ἡμῶν. Ἀπολαύσαντες τοίνυν αὐτοὺς, ἀνήλθομεν εἰς τὰ ὑπερῶα, ἔνθα ὁ πατριάρχης ἔθος

1. Μέτρων ὡς καὶ ἀνωτ. ἀλλὰ νῦν γράφομεν Μετρῶν, ὅθεν καὶ ἐδιωρθώσαμεν.

ἀναπαύεσθαι. Τὰ δὲ μετὰ τοῦτο τίνα ; Ἀπαιτήσεις παρὰ τῶν ἐντοπιῶν καὶ ζητήσεις ἀλυσιτελεῖς καὶ μάταιαι· τὰ γὰρ τοῦ θρόνου φιλοτιμήματα τὰ ἐκ ψυχομεριδίων τῷ δυστυχεῖ τούτῳ θρόνῳ παρὰ τῶν προπατριαρχευσάντων προσκτηθέντα καὶ ἀγορασθέντα, αὐτοὶ ἀπονέμεσθαι καὶ ἔχειν ἐβούλοντο, ἀλλὰ δὴ καὶ γράμματα ἡμῖν ἐδείκνυον, ἵνα ἐκόντες καὶ ἄκοντες ἐνδώσωμεν τῇ ὀχλαγωγίᾳ πεισθέντες καὶ τῷ τῆς ἀνασκησίας (sic) φόβῳ· ἀλλ' οὐδὲν τούτοις ἐκ τούτων ὄφελος ἐγένετο, τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον πενταετῆ ὄντα ἀπαιτησαμένων ἡμῶν· τίς γὰρ οὕτως ἀνάληγτος καὶ ἀναίσθητος, ὥστε πεισθῆναι τοῖς ἀσεβέσιν οὕτω ῥήμασιν ; ἀλλὰ πληρώσαντες τὰ διδασκαλεῖα τῷ διδασκάλῳ ἐξ ἰδίων αὐτοὶ ὑπέσχοντο καὶ ὑποσχεθέντες τὴν συμφωνίαν τοῖς τῶν τέμπλων μαστόροις, ὄλα χίλια διακόσια γρόσια, ἔασαμεν αὐτοὺς μετὰ τῆς αὐθαδεῖας αὐτῶν. Εἶτα ἐπληρώσαμεν καὶ τὰ νενομισμένα ἐν τῷδε τῷ κώδικι τοῦ θρόνου παρὰ τε τοῦ ἀοιδίου Ματθαίου δοθέντα καὶ παρὰ τοῦ μακαρίτου Κυπριανοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐπανόδου ἡμῶν ὁ πασᾶς ἐκάθητο εἰς τοῦ Μπλάκου ἐκπτώτου δίκην, τοῦ Σέχ Μπέλετ Μουράτ Μονῆ, οὕτω κελεύσαντος, ἐστείλαμεν τὸ μπεράτιον ἡμῶν μετὰ τοῦ ἱερομονάχου Χαραλάμπους ἡγουμένου ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἔσκι Μισῆρι μοναστηρίῳ τοῦ θρόνου πρὸς τὸν Μάλεμ Ἰμπραήλ Τζέχερ, ὅπως δι' αὐτοῦ ἐμφανισθεῖ τῷ ὑπερτάτῳ κράτει τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος καὶ Σέχ Μπελέτη, ὃ καὶ ἐγένετο. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ μπερατίου προσέταξεν ὁ Σέχ Μουράτη, ὡς γενέσθαι ἡ ἀρχαία τάξις κατὰ τὸ σῦνθηθες καὶ ἵνα δοθῆ τὸ καββάδιον μετὰ τοῦ μπουγιουρδίου καὶ λαβέτω ὁ παπᾶς τὰ συνήθη ἀβαάτια αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐστάλη παρὰ τοῦ πασᾶ πρὸς ἡμᾶς τὸ καββάδιον μετὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἰδίου πασᾶ καὶ ἐφόρεσεν ὁ Χαραλάμπος ἀνθ' ἡμῶν τὸ τοιοῦτον ἀσῦνθηθες καββάδιον μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας τῆς ἐπανόδου ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ ἀπετίσαμεν ἅπαντα κατὰ τὴν καταγραφὴν καὶ ἡγοράσαμεν τὸ ἀπὸ τὸν Μπλάκον ἀνυποφόρητον καὶ ἀσυνήθη πολύδρομον κόπον τῇ συνήθει καταβολῇ. Ὅτι δὲ οὐκ ἐγένετο ἡ συνήθεια τοῦ φορέσαι ἡμᾶς καββάδιον τοῦ πασᾶ, πρῶτον ἡμεῖς οὐκ ἠθελήσαμεν διὰ τὸ ἀσῦνθηθες, εἶτα πῶς ὁ Σέχ Μπελέτης ὑπέλαβεν ἡμᾶς τῇ ὑποταγῇ τῇ σὺν λόγῳ ἐθισθέντας. Οὕτως ἐγένετο ἡ ἀποκατάστασις ἡμῶν. αψπδ'. Δεκεμβρίου δέκα.»

† Ὁ Ἀλεξανδρείας Γεράσιμος. (1)

1. Γερασίμου Γ. Μαζαράκη, «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Εὐγενίου Μιχαηλίδου, τέως διευθυντοῦ τοῦ Ἐκκλ. Φύρου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 1932, σ. 651 - 654.

Ὁ ταύτην τὴν ἔκθεσιν δημοσιεύων Μαζαράκης γράφει τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τῆς δράσεώς του ὡς πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἐν συνεχείᾳ: «Ὁ Γεράσιμος πέντε ἔτη μόνον ποιμάνας τὴν ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας ὀλίγα ἠδυνήθη ὑπὲρ αὐτῆς νὰ πράξη· ἐν τούτοις ἐπεσκεύασε τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα συνδρομῆ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ὀρθοδόξων. Τακτικὸς περὶ τὰς δαπάνας καὶ αὐστηρὸς διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τοῦ θρόνου, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐν φυλ. 31 - 34 τοῦ Α' ἐπισημοῦ κώδικος, σελ. 199, τοῦ Β' αἱ λεπτομερεῖς σημειώσεις του, πολλὰ ἤθελε δυνηθῆναι νὰ πράξη πρὸς ἀνθρώπων τῶν οἰκονομικῶν τοῦ θρόνου, ἂν μὴ κατελάμβανεν αὐτὸν ὁ θάνατος ἐν Ραχίτιῳ τὸν Αὐγούστον. Τὸ λείψανον αὐτοῦ μεταφερθὲν εἰς Ἀλεξανδρείαν ἐτέθη παρὰ τὰ τῶν προκατόχων του τῇ 6 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ὁ Γεράσιμος διδαχθεὶς ἐκ πείρας ἐδυσπίσται πρὸς τοὺς περὶ ἑαυτὸν, ἰδίως δὲ πρὸς τὸ λεγόμενον ἐγχώριον στοιχεῖον· τούτου ἕνεκα ἕνα καὶ μόνον εἶχε καταστήσει ἐπίτροπόν του, τὸν Πρωτοσύγκελλον Θεόκλητον, πρὸς ὃν τῇ 22 Δεκεμβρίου τοῦ 1783 ἔγραψεν ἐπιστολὴν «περὶ τῶν χρυσῶν φορεμάτων ὅπου βάλλουσιν οἱ Χριστιανοὶ ἐπάνω εἰς τοὺς νεκρούς» καὶ ὃν προσεκάλει ν' ἀπολογηθῆναι εἰς διαφόρους ὑπὸ τινῶν διατυπωθείσας κατ' αὐτοῦ κατηγορίας.

«Σύγγραμμα οὐδὲν κατέλιπεν ὁ Γεράσιμος, ὅστις ἐθεωρεῖτο καὶ ἦν λόγιος, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσης βιογραφίας Γερασίμου τοῦ Β'.» (1) Ἐν τούτοις ὁ Ἀθ. Παπαδ. Κεραμεὺς ἐδημοσίευσεν τὸ «Μικρὸν αὐτοῦ χρονικὸν ἐν τῇ «Πατρίδι» Βουκουρεστίου τοῦ 1900, ἀρθ. 2888 - 2891. Τοῦτο εἶναι συνέχεια τῆς «Ἐκκλησ. Ἱστορίας» τοῦ Ἀθηνῶν Μελετίου, ἧτις ἔφθανε μέχρι τοῦ 1714, καὶ τὸ σύγγραμμά του ἐπλούτισε διὰ σοφῶν παρατηρήσεων ἐπὶ ὀλίγον γνωστῶν ζητημάτων τῆς περιόδου ἐκείνης τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἧτις εἶναι ἡ λίαν ἀξιοσημείωτος τῆς Τουρκ. κυριαρχίας. (2) Κατὰ τὸν Μαζαράκη: «Ὁ Γεράσιμος ἦν υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Γαμάρη καὶ τῆς Ἄννης, ἐγεννήθη δ' ἐν Λέρῳ, ἀνεψιὸς δ' ὦν τοῦ Νικαίας καὶ εἶτα Ἡρακλείας Γερασίμου καὶ θεῖον μέγαν σχῶν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ μάμης τοῦ ἐκ Χίου Ἡρακλείας ἀναδειχθέντα Γεννάδιον. ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας προωρίσθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἔζησε καὶ ἀπέθανεν».

Ἐν τοῖς ἐξωφύλλοις τοῦ ὑπὸ τὰ σημεῖα 101 - ΤΣΤ' χειρογράφου τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ τὸν τίτλον «Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων», εὔρηνται αἱ ἐπόμεναι σημειώσεις τοῦ

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 654 - 655.

2. Βλ. L. Petit ἐν *Echos d'Orient*, IV, 1900, σ. 376.

Γερασίμου Ἡρακλείας καὶ τοῦ Γερασίμου Μετρῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Μαζαράκης γράφει. Ἐν τοῖς ἐξωφύλλοις τῆς ἀρχῆς.

α') «1728 Σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἀνοιξαν τὰ θεμέλια τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς Ἡράκλειαν τοῦ λεγομένου (δυσανάνωστος ἢ λέξις), (1) ἐπιστατοῦντος τοῦ ἡμετέρου πρωτοσυγκέλλου κύρ Γαβριήλ ἐκ χώρας Βουρλῶν, ἐτελείωσε δὲ κατὰ τὴν 29ην Δεκεμβρίου. Ἡρακλείας Γεράσιμος».

β') «Νῦν δὲ βοηθεῖα Θεοῦ Μετρῶν Γερασίμου τοῦ καὶ ἀνεψιοῦ τοῦ αὐτοῦ Ἡρακλείας Γερασίμου.»

γ') «Γεννάδιος μὲν ὁ ἐκ Χίου Ἡρακλείας γενόμενος μεγάλος θεῖος ἡμῶν ὑπῆρχε· τῆς γὰρ μάμμης ἡμῶν ἀδελφός ἦν· ἐγένετο μὲν ἀρχιερεὺς Χίου τῷ ἐνενηκοστῷ ὀγδῶ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, διαρκέσας δὲ ἄχρι τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ, δύο μόνον ἐβεβίους (sic) ἔτη εἰς Ἡράκλειαν, τελευτᾷ Ὀκτωβρίου 1717 εἰς Τζορλοῦ. Ὁ δὲ Γεράσιμος ἀπλοῦς ἡμῶν θεῖος ὑπῆρχεν· ἔζησεν δὲ ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῶν δεκαπέντε ἕως τῶν ἐξήκονταένα τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ τελευτᾷ πρῶην Ἡρακλείας ἐπὶ διαδόχῳ ἀνεψιῷ αὐτοῦ Μεθοδίῳ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ἑβδόμῃ τοῦ αὐτοῦ. Τούτου ἦν τὸ παρὸν Νόμιμον, ὅπερ νομίμως ἤδη πρὸς ἡμᾶς ἐπληρώθη Ὁ ἐλέω Θεοῦ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Γεράσιμος γράφω».

δ') «αψκ', Αὐγούστου 1717. Ἐδωκε τὸ κοινὸν χρέος ὁ Βυζίνης Ἰωακείμ καθηρημένος ὢν. Ἐσυγχωρήθηκε πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν, οὐκ ἔφθασε δὲ νὰ ἴδῃ τὴν ἀθώωσίν του».

Ἐν δὲ τοῖς τελευταίοις ἐξωφύλλοις αἱ ἐπόμεναι :

α'. «Ἀνεπαύθη ὁ πατὴρ ἡμῶν εἰς τὴν πατρίδα, ὁ Ἰωάννης τοῦ Γαμάρη, τῷ αψπα', πλήρης ἡμερῶν τῶν τε μενουσῶν καὶ τῶν λυομένων, τῇ δ' τῆς διακαινησίμου, ζ' Ἀπριλίου· ἡ δὲ μήτηρ ἡμῶν Ἄννα τῷ αψκγ', (2) Αὐγούστου 1717, ἀφ' οὗ ὁμοιωσθεν, ὅτι ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχης».

β'. «αψκ', (3) Αὐγούστου 1717 εἰς τὰς ἑπτὰ ὥρας τῆς νυκτός, ξυμέ-

1. Εἶναι ἀσφαλῶς τὸ ἐπωνύμιον τοῦ ἁγίου «Ἀράπης».

2. Τὸ κείμενον ἔχει αψωγ'.

3. Ὅμοιωσθεν, γραπτέον αψκ'. Εἰς τὸ ἔτος τοῦτο καὶ ὁ Γεδεὼν γράφει, ὅτι «ὁ τε πατριαρχικὸς ναὸς καὶ τὰ πατριαρχικὰ σπίτια καὶ ὅλα τὰ πέριξ πατριαρχικὰ κατοικίματα κατεστράφησαν ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ἥτις μεσοῦντος τοῦ 1720, ὡς εἰκάζει τις ἐκ τοῦ παρὰ τῷ Κομνηνῷ τοποθετήσεως τοῦ γεγονότος (τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σ. 313) κατέστρεψε τὰς συνοικίας Φαναρίου καὶ Πετρί· καπίου» (Χρονικὰ τοῦ πατριαρχ. οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ, 1884, σ. 86-87). Ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου ἐξάγεται, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ 1720 ἐγένετο ἡ πυρκαϊά.

ρωμα Σαββάτου, ἀρχίσαμε τὰ θεμέλια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, πατριαρχεύοντος τοῦ παναγιωτάτου κυρίου (Ἱερεμίου) χάριτι δὲ Χριστοῦ καὶ εἰς δόξαν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐτελειώθη ὁ περιβλεπτος πατριαρχικός ναός καὶ ἅπασα ἡ περιοχή αὐτοῦ μετὰ τῶν ὀσπιτίων αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀφκ'. Δεκεμβρίου κατ'. Ὁ Νικαίας Γεράσιμος».

γ'. «1726 Ἰανουαρίου 27 ἔγειναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὴν Τζουμπαλή καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς τὴν Ἐντρινεκαπί καὶ εἰς τὰς 29 τοῦ αὐτοῦ μηνός καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου εἰς τὰ Τατάβουλα εἰς τὰς 23 τοῦ Φεβρουαρίου 1726».

Μεθόδιος Β' 1760—1794

Μεθόδιος ὁ ἀπὸ Μετρῶν ἀνεψιός τοῦ **Γερασίμου** γεννηθεὶς ἐν Λέρῳ τῷ 1714 κατὰ τὸν 186 κώδικα τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ ἁγίου **Παντελεήμονος** :

«1714, νοεμβρίου 11, Ἄρ ε ζ ί ν α, ἀνεψιὰ τοῦ Γενναδίου ἐγέννησεν υἱὸν Μανώλην· ἔγραφε δὲ Δημήτριός τις ἐκ νήσου Λέρνης...» (1) Ἀποκαμῶν ἐν λιπαρῷ γήρατι παρητήσατο καὶ ἀπεβίωσεν ὑπερογδοηκοντούτης. Ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην ἀναφορὰ (1870) γράφει : «τοῖς ἴχνεσι βαδίσας ἀπαρεγκλίτως τοῦ περιδόξου θείου του καθ' ὅλην τὴν ἀρχιερατικὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν κυριαρχίαν του, καὶ εἴτι ἔμεινεν ἔλλιπες τυχὸν τὸν προκάτοχόν ἀναπληρώσας (2) καὶ πολλὰ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἴπασαν καλὰ διαπραξάμενος, ἔξαιρέτως δὲ εἰς τὴν πατρίδα μας». (3)

Ἐκ τῆς ὧδε ἀναδημοσιευομένης παραιτήσεως αὐτοῦ γενομένης τῷ 1794 καταφαίνεται ἡ λογιότης τοῦ Μεθοδίου : (4)

† Ἐμμένειν διὰ βίου τῇ κλήσει, εἰς ἣν ἕκαστος ἐκλήθη ἀγαθόν. Ἐνεργεῖν δὲ εἰς τέλος κατ' αὐτήν, καὶ πράττειν τὰ δέοντα εὐκταϊότατον. Ἄλλ' ἔστιν ὅτε νικᾷ ἡ τῆς φύσεως ἀσθένεια, καὶ ἡ γνώμη οὐκ ἔξικνεῖται ἐφ' οἷς ὁρμᾷ προαίρεσις, καὶ ἀπαιτεῖ ἡ κοινὴ τῶν πραγμάτων χρεία. Ἐἴθεν τοι κᾶγώ δι' ἀσθένειαν γήρους μηκέτι οἷός τε ὢν συντόμως ὑπαγορνπεῖν, καὶ πολυειδῶς μεριμνᾶν πάντα πᾶσι γινόμενος, ὑπὲρ τῆς τοῦ ἐμπιστευθέντος μοι λογικοῦ ποιμνίου σωτηρίας, καὶ ἀπαυδήσας ἤδη τῶν πολλῶν πόνων, ὑφορῶμενος δὲ μή τι τῇ κατ' ἐμὲ ταύτῃ ἀσθενείᾳ τῶν πρὸς ὁδηγίαν καὶ φυλα-

1. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 4.

2. Σῶζεται βρῦσις ἐν Ραιδεστῷ κατὰ Γ ε δ ε ὦ ν φέρουσα τὰ στοιχεῖα ΗΡ. ΜΘ.

3. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 24.

4. Αἰτ. σ. 25· 26.

κὴν συντεινόντων παρέλθῃ ἐπὶ τῆς ποιμένης παροραθέν, δέον ἔκρινα, γνώμη αὐθαιρέτῳ, παραιτήσιν ποιήσασθαι τῆς ἐπαρχίας ἑμαυτοῦ καὶ τοῦ θρόνου, οὐ μὴν δὲ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης. Καὶ δὴ παραιτοῦμαι ἐκὼν ὑπ' ἀσθενείας γήρους τὴν ἑμαυτοῦ ἐπαρχίαν τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ δέομαι πρῶτον, ἵνα μου τῆς ἀσθενείας συγγνοίῃ μνηνησκομένη τῆς ἄκρας μου ὑποταγῆς καὶ ἐν πᾶσι εὐλειθείας καὶ προθυμίας καὶ τῆς διηγεκοῦς ἀγάπης καὶ μητροφῆς στοργῆς μηδέποτ' ἐμὲ ἀποστερήσῃ. Ἰδίως δὲ τοῦ παναγιωτάτου μου δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀγαπητῶν μοι συναδέλφων ἁγίων ἀρχιερέων, ἵνα μηδέποτε τῆς ἀδελφικῆς διαθέσεως καὶ ζῶντα καὶ θανόντα χωρίζωσι· δευτέρον δὲ παρακαλῶ αὐτοὺς θεομῶς, ἀναλαμβάνοντες ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τὴν δικαίαν φροντίδα καὶ μέριμναν τῆς ἐπαρχίας ταύτης νομίμως καὶ κανονικῶς ἐκλέξωσι καὶ ψηφίσωσι τὸν μᾶλλον ἄξιον καὶ ἱκανὸν εἰς ἐπίσκεψιν καὶ προστασίαν, καὶ διεξαγωγὴν τῆς ποιμαντορίας ταύτης [εἰς τε τὴν] διδαχὴν πιστοῦ λόγου, καὶ πάντα πᾶσιν ἐσόμενον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πάντων· ὃν δ' ἂν νομίμως καὶ κανονικῶς ἐκλέξωνται καὶ ἐπιψηφίσωσι ποιμενάρχην καὶ ἀρχιερέα ταύτης τῆς ἐπαρχίας, τοῦτον κἀγὼ συμφώνως τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ πνεύματι, συμψηφίζομαι καὶ ἀποδέχομαι· γνωρίζω διάδοχον νόμιμον. Ὑπὲρ ταύτης οὖν τῆς οἰκειοθελοῦς πικραιτήσεως τῆς ἐπαρχίας ἑμαυτοῦ καὶ τοῦ θρόνου δέδωκα καὶ τὸ παρὸν ἔγγραφο εἰς ἔνδειξιν.

† Ὁ πρῶν Ἡρακλείας Μεθόδιος βεβαιοῖ. „ψψδ“.

Ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ, ἥτις πρωτοφανῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀντιστρατευομένη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καθ' ὃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁρίζει τοὺς ποιμένας, δὲν ἐγίνετο, ἐννοεῖται, εὐχερῶς· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤρκει τὸ κύρος καὶ ὁ σεβασμὸς, ὃν ἔφερε ὁ πολύμητις Ἡρακλείας, προσετίθεντο ἐνίοτε καὶ τὰ ἀργύρια πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀξιώσεων τῶν ἄλλων. «Ταῦτα μανθάνοντες οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἡρακλείας Γιμάρηδες (1) διορθώνουσι τὴν γνώμην τοῦ πατριάρχου δίδοντές τον 2000 φλωρία καὶ πληρώνουν καὶ τῷ Ἀλῆ τὰ 6000 φλωρία, καὶ γίνεται Ἡρακλείας... ὁ Μετρῶν Μεθόδιος κατὰ μῆνα Αὐγουστον». (2)

1. Γιμάρης ἦν τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ Μεθοδίου, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἐπιτυμβίου, ὃ ἐποίησεν ὁ Κωνσταντῖνος Γουλιανὸς εἰς τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ Γιμάρην Ταφραλῆν ἔχοντα τὸ ὄφικιον τοῦ παχαρνίκου (ἀρχοντος) καὶ ταφέντα ἐν Ραιδεστῷ (Ἀρχ. Ἡρακλ. 28).

2. Ταῦτα τὰ ἐν τοῖς παρασκηνοῖς ἐξιστορεῖ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Γεδεῶν ἐπιλέγει: «Ὁ περίεργος ἀναγνώστης μετ' ἐκπλήξεως μανθάνει δι' ἐμετρήθησαν 4.000 ἀγγλικῶν λιρῶν ὑπὲρ τῆς τοῦ Μεθόδιου μεταθέσεως, ἐκτὸς τῶν ποικίλων δώρων καὶ χορηγημάτων εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς συνόδου καὶ εἰς τοὺς τοῦ πατριάρχου ὑπαλλήλους κτλ.» Αὐτ. 29.

Περὶ τῆς φιλομουσίας τοῦ *Μεθοδίου* ἐγράφομεν τινα ἐν τῷ κεφ. Η', 6. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐφορεία τοῦ τῆς Λέρου σχολείου ἐξαιτουμένη τὴν συνδρομὴν ἔγραφε πάντως περὶ τούτου πρὸς Λέριον ἀρχιερέα : «Ὁ ἅγιος Ἡρακλείας, ὁ θεομὸς τῶν καλῶν ἐραστής, ὁ διακαῆ ἀεὶ περὶ τὰ θεῖα τὸν ἔρωτα τρέφων, τὸ τῆς ἡμετέρας πατρίδος κλέος καὶ στήριγμα, ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι βουλήν ἐβουλεύσατο λίαν ἀγαθὴν καὶ ἐπωφελεῖν, ἦν καὶ εἰς τὸ τέλος ἀγαγεῖν ἐπείγεται...σχολεῖον ἑλληνικὸν ἐγκαταστήσαι τῇ πατρίδι διὰ δαπάνης οὐ σμικρᾶς, ὥστε μένειν εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα» (1) Ἄλλ' ἡ σχολή, ὡς ἐλέχθη, συνεστήθη τῷ 1726 ἄρα ἐβοήθησε αὐτῇ διὰ χρηματικῆς ἀρωγῆς πρὸς τὸν διδάσκαλον *Δανιὴλ τὸν Πάτριον*. (2)

Κατὰ *Γεδεῶν* καὶ ἐν Τυρολλόῃ τῷ 1780 ἴδρυσεν σχολεῖον (Ἀρχεῖον ἐκκλ. ἱστορ. σ. ργγ'). Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἄλλὰ τὸ τρόποιον τοῦ Μεθοδίου, ὅπερ ἀναδεικνύει αὐτὸν τῶν μεγάλων φιλομούσων μετὰ τὴν ἄλωσιν ἱεραρχῶν, ἦν ἡ σύστασις ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν Ραιδεστῷ, ἧτις εἶχε καταστῆ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας του. Μαρτυροῦσι τὰ ἐξῆς δύο εὐχαριστήρια τῆς τε κοινότητος τῆς πόλεως καὶ τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς, ἧτις ἀπέδωκεν ἀγλαοὺς καρποὺς ἐν τῇ δυσχειμέρῳ ἐκείνῃ ἐποχῇ. (3)

«Τὴν ὑμετέραν θειοτάτην ἡμῖν πανιερότητα δουλικῶς προσκυνοντες ἐδαφιαίως τὰ κράσπεδα τῶν πανιέρων αὐτῆς ἱματίων κατασπαζόμεθα.

«Εὐχαιρὴν ἐπιστολὴν τῆς ὑμετέρας θειοτάτης ἡμῖν πανιερότητος ἄσμενοι ἐκομισάμεθα ὁμοῦ καὶ τριάκοντα καὶ τρία διαφόρων ἀξιολόγων ξυγγραφέων βιβλία εἰς χρῆσιν ἐν καιρῷ δέοντι τῶν ἐνταῦθα φιλοσπουδαίων καὶ φιλολόγων τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων φοιτητῶν' ὑπὲρ ὧν ὅτι πλείστας ὁμολογοῦμεν αὐτῇ τὰς χάριτας, ὅτι ὡς πνευματικὸς πατὴρ καὶ ἀρχιερεὺς χρηστομίμητος, οὐ μόνον λόγῳ ἀποπτάσας τὰς Μούσας εἰς τὴν δυστυχῆ ἡμῶν πατρίδα διὰ φιλομούσων αὐθις καὶ φιλοπόνων καθηγητῶν ἀνεκαλέσατο, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀξιολόγους βίβλους εἰς βελτίωσιν τῶν πνευματικῶν αὐτῆς τέ-

1. Γ ε δ ε ὦ ν, Ἐπιγραφαι - ἐρείπια - ἔγγραφα σ. 56 ἀπὸ κώδικος ΥΖ' σ. 513 τῆς Πατμιακῆς βιβλιοθήκης. Ὅτι ὁ Μεθόδιος ἦν προστάτης τοῦ σχολείου βλ. Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', Ἀθῆναι 1936, σ. 118.

2. Οὗτος τῷ 1784 ἐγένετο Σεβαστείας τιτουλάριος ἐπίσκοπος, καὶ τῷ 1793 μητροπολίτης Βιζύης.

3. Ἑλληνικά Δ', σ. 235.

4. Ταῦτα ἐδημοσίευσεν ὁ Παρανίκας τὸ α' ἐν τῷ «Νεολόγῳ» Κ/πόλεως καὶ εἶτα ἐν τῷ ΙΑ' τόμῳ τοῦ ἐν Κ/πόλει ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου, σ. 75-76.

κνων καὶ αὖξῃσιν ἐπιδόσεως μεθ' ὅσης πλείστης τῆς δεσποτικῆς φροντίδος καὶ ἐπιμελείας ἐξαπέστειλεν. Ἄνθ' ὧν πρὸς οἷς ἔξει μισθοῖς παρὰ Θεοῦ μετὰ ταῦτα καὶ ἐνταῦθα, εὖ οἶδαμεν, ὡς ἀπανταχοῦ γῆς τοσοῦτων εὐμοιρήσει ἐγκωμιασῶν τῆς χριστομιμήτου ταύτης ἀρετῆς, ὅσοι καθ' ἑκάστην τῶν φιλομούσων φοιτητῶν ἀπ' ἀρετῆς εἰς ἀρετὴν βαθμηδὸν διὰ τῶν βιβλίων τούτων ὡς διὰ τινος νοητῆς κλίμακος ῥαδίως καὶ ἀπόνως ἀνέρχονται. Ἄλλὰ τὰς μὲν βίβλους ἀσφαλῶς ἐταμιεύσαμεν ὡς εἶναι μετὰ κοινῆς γνώμης εἰς χρῆσιν ἐν καιρῷ τοῖς χρήζουσι τούτων· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐτέρων χρήζουσιν οἱ φιλομαθεῖς φοιτηταί, ὥστε τὰ μὲν εἰς ὀλόκληρον βιβλιοθήκην ἀποπληρωθῆναι τὴν δὲ ὑμετέραν θειοτάτην πανιερότητα τέλειον παρὰ Θεοῦ τὸν μισθὸν ἔχειν, κάκεινων δεόμεθα, πάνυ δεόμεθα, ἵνα μὴ οὗτοι ἀποτύχωσιν, ἔστι δὲ ἃ προβάλλουσιν ἑλλιπῆ, ὅσα λοιπὰ παρὰ τῇ ὑμετέρᾳ θειοτάτῃ πανιερότητι καὶ ὅσα παρ' ἐτέροις ὡς δυναμένη εὐρῆσει· ὑπὲρ ὧν καὶ ἰδίᾳ οὗτοι γράφουσι καὶ θερμῶς τὴν δεσποτικὴν αὐτῆς προστασίαν ἐκλιπαροῦσιν ἐλπίζοντες κάκεινων ἀξιοθῆναι μετὰ τῶν πανιέρων αὐτῆς εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν, αἱ εἶψαν καὶ ἡμῖν ἀσφαλὲς φυλακτήριον ἐν βίῳ παντί.»

αψς', ὀκτωβρίου η'.

Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης ἡμῖν πανιερότητος δοῦλοι παραμικροὶ
Οἱ τῆς Ῥαιδεστοῦ χριστιανοί.

β'. Γράμμα τῶν φοιτητῶν Ῥαιδεστηνῶν.

«Τὴν ὑμετέραν θειοτάτην θεοφρούρητον καὶ θεοπρόβλητον σεβασμίαν ἡμῖν πανιερότητα γονυπετῶς προσκυνοῦντες πανευλαβῶς τὰ ἴχνη τῶν πανιέρων αὐτῆς ποδῶν κατασπαζόμεθα.

«Ἰσαριθμούς τῇ ψάμμῳ εὐχαριστίας ἂν προσφέρωμεν τῇ ὑμετέρᾳ πανσεβάστῳ πανιερότητι, οὐδὲν τελοῦμεν ἄξιον, ὧν εὖ ἐποίησεν αὕτη, θειότατε δέσποτα! Καὶ γὰρ οἷα πνευματικὸς πατήρ καὶ δεσπότης χριστομίμητος οὐχ ὅτι γε πνευματικῶς ἡμᾶς ἀνεγέννησεν, ὃ τῶν καθ' ἡμᾶς μέγιστον, ἀλλὰ καὶ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπαιδευσίας ἡμᾶς ἀνείλκυσε τῇ καθ' ἑαυτὴν ἐνεργείᾳ τῆς συστάσεως τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν ἑλληνικῶν μουσοτροφείων καὶ τῇ δαψιλεστάτῃ ἀφοσιώσει τῶν διαφόρων ἀξιολόγων ξυγγραφέων βιβλίων· δι' ὧν εἰς αὖξῃσιν παιδείας ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι αὐτῆς δοῦλοι ὁσημέραι ἐπιδιδόντες καὶ εἰς γνῶσιν ἀληθείας ἀεὶ προχωροῦντες τοὺς μὲν γεννήσαντας αὐτὴν μακαρίζομεν καὶ στεντορεῖως τὰς πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς μεγαλοδώρους χάριτας τοῖς ἀπανταχοῦ γῆς ἀνακηρύττομεν, δόξαν δὲ ἀναπέμπομεν Θεῷ, ὃς ἠξίωσεν ἡμᾶς ἐπὶ τῶν τῆς ὑμετέρας πανιερότητος χρόνων γενέσθαι καὶ ἀκοῦσαι μαθημάτων ἑλληνικῶν, ὧν οἱ πρὸ ἡμῶν ἐπεθύ-

μησαν καὶ ἰδεῖν κόσμον τῆς πατρίδος καὶ στολισμόν, ὃν οὐδ' ὄναρ οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐφαντάσθησαν· ἀλλ' ἐπειδὴ περ-ἐπίφθονα τὰ καλὰ καὶ οὐδὲν καλὸν κακότητος ἄμικτον, μὴ ἰσχύση βάσκανος ὀφθαλμός, ἐφ' οἷς τῇ ἡμετέρᾳ θεοφρουρήτῳ πανιερότητι τὸ νῦν εἶναι εὐτόλμως παρρησιαζόμεθα τὴν αὐτῆς δεσποτικὴν προστασίαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἀνακαλούμενοι καὶ ὧν ἔτι χρῆζομεν βιβλῶν, κάκεινων τοῦ τυχεῖν τὴν ἰκεσίαν ταύτην ποιούμενοι. Ἔστι μὲν γὰρ πλεῖστα ἔτι ὧν χρῆζομεν, κυρίως δὲ πρὸς οἷς ἐξαπέστειλε καὶ ταῦτα, τὰ Χρυσοστομικὰ ὀνομαζόμενα, καὶ ὅσα ἢ παρ' ἐτέρων ὡς δυναμένη εὐρήσει, ἢ λοιπὰ τυγχάνει παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ πανιερότητι. Ἦς δεόμεθα, πάνυ δεόμεθα καὶ ταῦτα ἡμῖν εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ὀλοκλήρου βιβλιοθήκης ἐξαποστεῖλαι, ἵν' ἔχη καὶ τὸ μνημόσυνον ἄληκτον παρ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ἐπιγιγνομένων καὶ τέλειον τὸν μισθὸν παρὰ Θεοῦ πρὸς ὃν ἀκαταπαύστως χεῖρας ἰκέτιδας αἴρομεν, ὅπως χαρίζεται ἡμῖν τὴν ἡμετέραν φιλόμουσον πανιερότητα καὶ τῇ περιβλέπτῳ καὶ θεοφρουρήτῳ αὐτῆς ἐπαρχίᾳ ὑγιᾶ, εὐθυμον μακρόβιον ἀστεμφῆ καὶ ἀκράδαντον ἐπὶ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ποιήνης μέχρι βαθυτάτου γήρως καὶ πόνος καὶ τέλος ἀξιώση τῆς οὐρανίου αὐτοῦ μακαριότητος, τῶν ἀμαραντίνων ἐκείνων στεφάνων. Ἀμήν.

Τῆς ἡμετέρας θεοπροβλήτου πανιερότητος κατὰ πνεῦμα υἱοὶ καὶ ἰκέται θερμότατοι

Οἱ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων φοιτηταί.»

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φιλομούσου ἱεράρχου ὁ λόγιος πατριάρχης καὶ ἔθνομάρτυς *Κύριλλος ὁ Δ'*, ἐξέδοτο τῷ 1817 τὸ ἐξῆς σιγίλλιον, ἐν ᾧ πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ Μελετίου ἔχον ὡς ἐξῆς :

Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ κτλ.

«Τῶν πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν συντεινόντων ἀγαθῶν καὶ λαμπρῶν εὐεργετημάτων ἢ μετὰ φιλοτιμίας ἀντίληψις καὶ προάσπισις ἀναγκαῖα προδήλως καὶ ἀπαραίτητος· αὕξει γὰρ οὕτω καὶ κρατύνεται, καθ' ὃν ἐνεστήσαντο σκοπὸν καὶ οἱ ταῦτα κατορθώσαντες. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἀγαθῶν ὁμολόγως ὑπερέχει καὶ ὑπερίδρυται τὸ τῆς θεοσοδοῦ παιδείας πολυύμνητον χρῆμα, οἷα ψυχῆς κόσμος ἀκήρατος· συμπληρωτικὸν τῆς κατὰ λόγον καὶ γνῶσιν ἐνεργείας, καὶ εἰ δυνατόν, πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐξομοιωματικόν, ἀναγκαιοτέρα πάντων καὶ ἢ ἐπὶ τῇ συστάσει τῶν κατὰ μέρος συγκροτουμένων κοινῶν φροντιστηρίων ἐκκλησιαστικῆ ἔνθερος προστασία, καὶ δικαιότερα ἢ τῶν ἐπαίων δαψίλεια τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα θεοφιλῶς ἐσπουδακόσιν ἀνδράσιν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἡρακλείας πρόε-

δρος τῶν ὑπερτίμων κτλ. κτλ. κύρ *Μελέτιος*, πρὸς ταῖς ἄλλαις ἐξαιρέτοις φιλοκαλίαις, δι' ὧν τὴν θεόθεν αὐτῷ λαχοῦσαν ταύτην ἐπαρχίαν κατεκόμησέ τε καὶ κατεπλούτισε καὶ παντοίαις πνευματικαῖς περιθάψεσι καὶ πατρικαῖς, ἃς ἐπεδείξατο τῷ ἐν αὐτῇ διατελοῦντι χριστεπωνύμῳ πληρώματι καὶ λογικῷ ἑαυτοῦ ποιμνίῳ ἡμῖν τε γνωστάς καὶ δι' εὐφήμου γλώττης ἀγομένης καὶ παρὰ πάντων αὐτῶν διαθέσει καρδίας εὐγνώμονι ἀνακηρυττομένης καὶ κροτουμένης, προήχθη ζήλῳ ἐνθέῳ καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ὑπερέχουσαν προσθῆναι καὶ προσεπιμετρησαί, ἀναγκαίαν διέγνω καὶ *τὴν σύστασιν σχολείου ἑλληνικοῦ κἂν τῇ χώρᾳ Ῥαιδεστοῦ*, τῇ ἐν τῇ θεοσώστῳ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ κειμένη· καθορῶν γὰρ αὐτὴν ἀυχμῶσαν ἀγαθοῦ τοιοῦτου καὶ τὴν ἐκεῖ νεολαίαν γνώφῳ ἀμαθείας ἐπιπροσθουμένην καὶ ὡς εἶπεῖν, ἄτης ἐν λειμῶνι κατὰ σκότον ἠλάσκουσιν καὶ ταύτην παραμυθήσασθαι προθέμενος ἐκ τῶν ἐνόντων, ὡσπερ καὶ πρότερον ἄλλα μέρη τῆς ἐπαρχίας, ἔνθα διὰ πολυειδοῦς συνδρομῆς, ὡς διὰ τοσοῦτων ὑπεκκαυμάτων, τὸν τὴν μαθήσεως ἀνῆψε πυρσόν, πρῶτον μὲν διεπράξατο τὴν ἐν ἐπικαίρῳ καὶ ἀρμοδίῳ τόπῳ ἀνέγερσιν τοῦ σχολείου διὰ τινος ἐκεῖ φιλοκάλου καὶ φιλομούσου εὐσεβοῦς *ἢ αὐτοῦ ἱερότης προσδιορισάμενος ἐπτά χιλιάδας πεντακοσίας γροσίων*, ὡς *δὴ τινα προῖκα τῷ ἀρτισυστάτῳ καὶ ἀρτιπλαγεῖ κατορθώματι, κατέβαλεν ἐξ ἰδίων* καὶ διετάξατο μένειν ἀναφαιρέτα διὰ παντὸς καὶ ἀναπόσπαστα, καὶ τοκίζεσθαι κατ' ἔτος πρὸς ἐκπορισμὸν τοῦ ἐτησίου διδασκαλικοῦ μισθοῦ· ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀρίστης αὐτοῦ διοικήσεως καὶ οἰκονομίας τὴν προσήκουσαν ἐνδειξάμενος πρόνοιαν, προεἴλετο καὶ ἀποκατέστησε κυριαρχικῶς ἐπιτρόπους τρεῖς τῶν ἐκεῖ τὰ πρῶτα φερόντων τὸν . . . τὸν . . . καὶ τὸν . . . (*) ἄνδρας τιμίους, εὐσυνειδήτους καὶ φιλόργους διορισάμενος ὅπως, χρείας γενομένης ἀντικαταστάσεως ἐτέρου εἰς ἔλλειψίν τινος ἐξ αὐτῶν, γίγνηται διαδοχικῶς παρ' αὐτῶν μὲν ἢ ἐκλογῇ, ἢ δὲ ἐπικύρωσις τῆς ἀποκαταστάσεως παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος καὶ τῶν μετὰ ταῦτα κανονικῶν αὐτοῦ διαδόχων, ἐπὶ τῷ διαμένειν ἀεὶ ὡσαύτως ἐνεργούμενα, καλῶς δηλονότι καὶ συμφερόντως τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ ἐνθέου σπουδάσματος. Ταῦτα τοίνυν διαπραξάμενος ἀνήγγειλεν ἀκολούθως καὶ δισάφησε τῇ ἡμῶν μετριότητι συνοδικῶς καὶ ἐξητήσατο γενέσθαι τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν καὶ δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγιλλιώδους ἐν μεμβρᾶναις γράμματος· καὶ δὴ τὴν ἀδελφικὴν αἵτησιν καὶ ἀξίωσιν τῆς αὐτοῦ ἱερότητος λίαν ἀσμένως καὶ εὐχαρίστως ἀποδεξάμενοι καὶ τῆς

* ἔλλείπουσι τὰ ὀνόματα.

θεοφιλοῦς προθέσεως ἀγασάμενοι, ταῖς τε ἀπὸ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας συνοδικαῖς εὐχαῖς καὶ τοῖς προσήκουσιν ἐπαίνοις καὶ εὐφημίαις καταστρέψαντες, γράφομεν συνωδᾶ τῇ ἀδελφικῇ γνώμῃ καὶ βουλήσει τῆς αὐτοῦ ἱερότητος καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν κτλ.κτλ. ἵνα ἡ ῥηθεῖσα τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων σχολή, ἡ ἐπὶ κοινῇ ὠφελείᾳ τῶν ὁμογενῶν ἐκείνων συσταθεῖσα ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον κλειζομένη τῷ ὀνόματι τοῦ συνίστορος περισπουδάστου ἡμῶν συναδελφοῦ τούτου ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἑρακλείας *Μελετίου* καὶ λέγεται καὶ γινώσκηται παρὰ πάντων *σχολῇ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος*, ἀδούλωτος, ἐλευθέρα καὶ οἴασοῦν καταχρήσεως καὶ κατακτήσεως ἀνωτέρα, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν ἐτοιμῇ οὐ μόνον τῶν κατοίκων φιλομαθῶν νέων, ἀλλὰ καὶ τῶν περιοίκων ἢ καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν ἔρωτι παιδείας προσφοιτῶντων ὁμογενῶν. *Τὰ δὲ προσενεχθέντα καὶ ἀφιερωθέντα παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος ἐπὶ χιλιάδας πεντακόσια γρόσια* ὑπάρχουσι καὶ γινώσκονται παρὰ πάντων δίκαια αὐτῆς ἀναφαίρετα εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα καὶ ἀναπόσπαστα, κατατιθεμένα ἐπὶ τόκῳ ἐν μέρεσιν ἀσφαλῆσι πρὸς πενήκοντα γρόσια εἰς τὸ πουργεῖον τὸν χρόνον· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ διωρισμένοι ἐπίτροποι παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος ἀνώτεροι οἴασοῦν ἐπηρείας καὶ ἐξετάσεως τῶν λοιπῶν αὐτῶν χριστιανῶν, ὡς κυριαρχικῶς ἐκλελεγμένοι καὶ δεδοκιμασμένοι· οὗτοι δὲ ὀφείλουσι παραλαμβάνειν τὸ ἐκ τῶν κεφαλαίων προσποριζόμενον ἐτησίως διάφορον τὰ ἐπτακόσια πενήκοντα γρόσια καὶ ἐξοικονομεῖν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ συμπεφωνημένου διδασκαλικοῦ μισθοῦ· χρείας δὲ γενομένης ἀποκαταστάσεως ἐπιτρόπου, ἢ ἐξ ἀφορμῆς θανάτου μεσολαβήσαντος, ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἔχουσι ἐπ' ἀδείας ἐκλέγειν ἄλλον ἀντ' ἐκείνου ἐκ τῶν ἀξιωτέρων καὶ ὑποληπτικωτέρων τοῦ τόπου, καὶ δηλοποιεῖν τῷ κατὰ καιροῦς γνησίῳ κυριάρχῃ τῆς ἐπαρχίας, ὅπως ἐγκρινόμενος διορίζεται κυριαρχικῶς, αὐτὸ δὲ τοῦτο ποιεῖν καὶ ἡνίκα ἐκλογῆς διδασκάλου γένηται χρεία, ἀναγγέλλειν δηλονότι τῷ κανονικῷ κυριάρχῃ, ὅπως ἐκλέγεται καὶ διορίζεται παρ' αὐτοῦ *ὁ τοῖς ἡθῆσι κόσμιος, καὶ παιδείας εὖ ἤκων καὶ φρονημάτων διαπρέπων ὀρθότητι, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐγκάρδιον κεκτημένος, ἵνα καὶ τοὺς μαθητευομένους τοιοῦτος ὢν ὠφελῇ τὴν ὄντως ὠφέλειαν, ἔργον ἔχων τὴν πρόοδον αὐτῶν ἐπὶ τὰ μαθήματα καὶ ἐπίδοσιν, τὴν κοσμιότητα καὶ χρησιότητα τῶν ἡθῶν, καὶ τὴν κατάρτισιν τῶν πατροπαραδότων τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως δίχα τινὸς δόξης ὀθνείας καὶ ἐπιμιξίας θολερᾶς*· ὀφείλουσι δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις οἱ ῥηθέντες ἐπίτροποι ἔχοντες ἰδιαιτερον τῆς σχολῆς κώδικα,

καταγράφειν τὰς τε προσόδους αὐτῆς καὶ δαπάνας, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ἐκάστου χρόνου ἐξαποστέλλειν καθαρὸν καὶ ἀκριβῆ λογαριασμὸν τῷ κυριάρχῃ, ἵνα μετὰ τῆς δεούσης ἐπεξεργασίας θεωρούμενος ἐπικυρῶται· ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ κάτοικοι εὐσεβεῖς, οἷς ἔρως φιλογενείας καὶ περὶ τὰ θεάρεστα ζῆλος ἐνέστακται, ὀφείλουσιν ἀπαραιτήτων συντρέχειν καὶ βοηθεῖν ἐκ τῶν ἐνόντων τῇ σχολῇ ταύτῃ, ὡς οὐ μόνον ὠφελείας τῇ πατριδί αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ λαμπρότητος καὶ εὐκλείας παραιτῶ οὔσῃ, εὐγνωμονοῦντες διὰ παντὸς τῷ κτίτορι αὐτῆς καὶ συνίστορι πνευματικῶ αὐτῶν προστάτῃ· μείζονι δὲ λόγῳ ἢ τοιαύτῃ συνδρομῇ καὶ ἀντίληψις ἐποφείλεται παρὰ τῶν νομίμων τῆς αὐτοῦ ἱερότητος διαδόχων τοιαύτης ἐξαιρέτου φιλοκαλίας ἐχόντων παράδειγμα καὶ κατόρθωμα λαμπρὸν, φωνὴν μονοῦ ἀφιέν, καὶ οὐ μόνον εἰς γενναίαν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν, ἀλλὰ καὶ εἰς μίμησιν αὐτοῦ διεγείρον, ἵνα μένη τοιοῦτοτρόπως εἰς αἰῶνα ἀδιαδόχως συμπαρεκτεινόμενον καὶ βελτιούμενον, καὶ θάλλον ἀεὶ καὶ καρποῖς βριθὸν ὠραίοις ἀναλόγως τῇ κοινωφελείᾳ προθέσει καὶ ταῖς χρησταῖς ἐλπίσι τῆς αὐτοῦ ἱερότητος. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς κτλ. (ἔπονται τὰ συνήθη).

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωιζ' κατὰ μῆνα Αὐγούστον, ἐπινεμήσεως Ε'.

† *Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκονμ. πατριάρχης.*

† ὁ Καισαρείας Ἰωαννίκιος, † ὁ Ἐφέσου Διονύσιος, † ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος. (')

Ὑπογραφαὶ Μεθοδίου Β', 1760—1794

1772 εἰς γράμμα τῆς Ἱ. Συνόδου Ἁπρ. 3 (Ἡμερ. Ἀνατ. Δ', 1884) κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Δέρκων Διονυσίου, σ. 136.

1772. Ἰούλ. διὰ τοὺς Κολλυβάδες εἰς σιγίλλιον Θεοδοσίου Πατριάρχου (Meyer, «Die Haupturkunden für die Geschichte der Athos Klöster κτλ.» Λειψία 1894, σ. 231, 9. βλ. καὶ Ἰούνιον, σ. 233).

1773. Μάιος, εἰς σιγίλλιον Θεοδοσίου ὑπὲρ τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Ρίλας (Ἑλληνικά, Δ', σ. 235).

1774 εἰς τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου. (Ὁρθοδοξία, ΙΑ' σ. 370).

1775 εἰς σιγίλλιον Σωφρονίου ὑπὲρ τῆς παρὰ τὸ Αἴγιον μονῆς τῶν Ταξιάρχων (Ν. Ἑλληνομν, Γ', σ. 294).

1. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΖ'—ΚΗ', 1907, σ. 626·8.

1776 Ἰουν. ἱερ. σιγίλλ. *Σωφρονίου* διὰ τοὺς Κολλυβάδες (Die Haupturkunden f. d. Athos-Klöster, 1894, σ. 241, 18).

1777 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Μαραθῖω (Πάρου) μονῆς τοῦ ἁγίου *Μηνα* (Ἑλληνικά Δ', σ. 238).

1777 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Τζιᾶ (Κέως) μονῆς ἁγίας *Μαρίνης*. (Αὐτ. 241) εἰς τὸ ἐκδοθὲν σιγίλλιον.

1777 Ἀπρίλιος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ζαριανὰ Μεσσηνίας μονῆς τῆς Θεοτόκου (αὐτ. σ. 245) εἰς τὸ ἐκδοθὲν σιγίλλιον.

1777 Ἰούν. εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Σάμω μονῆς τοῦ Βροντιᾶ (Σταματ. Σαμιακ. Δ', 292-340).

1780 Δεκέμβριος εἰς τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Γαβριήλ Δ'*. (Ὁρθοδοξία ΙΑ', σ. 373).

1781 Φεβρουάριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον προσηλοῦν τῷ Σινᾶ τὴν μονὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπαρχίας Λειβαδίας (Πατρ. ἔγγρ. Γ'. 1904, σ. 498).

1781 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον *Γαβριήλ Δ'* ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κερνίτζης μονῆς τοῦ ἁγ. *Ἀθανασίου* τοῦ μεγάλου (Ἑλληνικά, Δ', σ. 387).

1781 Ὀκτώβριος, τοῦ αὐτοῦ ἐπικυρωτικὸν δωρεᾶς εἰς ἅγιον *Γεώργιον* (Ἑλληνικά Θ', σ. 75, 78) ναὸν Ἡρακλείας.

1782 Ἀπρίλιος εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ναυπλίῳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Ξηροκαστέλλι (Ἑλληνικά, Δ', σ. 390).

1782 Μάιος, εἰς συνοδικὸν γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Μεγ. τοῦ γένους Σχολῆς (Γεδεών, Γράμματα πατριαρχικά κτλ. 128).

1782 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Βλάσι Τρικκάλων μονῆς τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ κατὰ Μάιον (αὐτ. σ. 395) ἐκδοθὲν σιγίλλιον.

1782 Νοέμβριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπὲρ τῆς ἐν Τατάρνῃ (Ἀγρίνιον) μονῆς τῆς Φανερωμένης (αὐτ. σ. 398) ἐκδοθὲν σιγίλλιον.

1782 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ Ἑσφιγμένου (actes de l'Athos, Actes d'Esfigmenou, σ. 76, 81).

1783 Μάιος, τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκδοθὲν σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς ἁγ. Πατέρων Μηδικίου Προύσης (Ἑλληνικά Ε' 1932, σ. 178).

1783 εἰς τὸ Δ' Τυπικὸν ἁγ. Ὁρους ἐπὶ Γαβριήλ. Die Haupturkunden f. d. Athos-Klöster, 1894, σ. 248, 9.

1783 Ἰούνιος, τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν περὶ τῆς Ἐπιστασίας τοῦ Ἄθῳ κανονισμόν (Πατρ. ἔγγρ. Α' 1902, σ. 285).

1784 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκδοθὲν ὑπὲρ τῆς μονῆς προφήτου Ἠλιοῦ Ἀμφίσσης (Ἑλληνικά Ε', σ. 180) σιγίλλιον.

1784 τοῦ αὐτοῦ σιγίλλιον περὶ τῆς μονῆς Ἑσφιγμένου (*Σμυρνάκη*, Τὸ ἅγιον Ὁρος, σ. 157-158).

1784 τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκδοθὲν σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς Σκαφιδιάς (Ν. Ἑλληνομν. Ε', σ. 89).

1784 εἰς συμφωνητικὸν τοῦ μετοχίου τῆς Ἡρακλείτσας ἀνήκοντος τῇ ἐν Ἄθῳ μονῇ Ἰβήρων. (Θρακ. Γ', σ. 289) ἐπιβεβαίωσις.

1785 εἰς σιγίλλιον *Προκοπίου Α'* κατὰ Ἰούλιον 29 ὑπὲρ τῆς αὐτῆς (αὐτ. σ. 408).

1786 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον περὶ τῶν σχολείων Νεοχωρίου καὶ Βοσπόρου *Προκοπίου* (Παιδεία καὶ πτωχεία, σ. 58, Γεδεῶν).

1786 Νοέμβριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς ἐν Δημητσάνῃ μονῆς τοῦ φιλοσόφου. (Ἑλληνικά, Ε', σ. 184) καὶ κατ' Ὀκτώβριον διὰ τὸ Ἀνδρομονάστηρον Ἀνδροῦσης (Πατρ. ἔγγρ. Β', σ. 504).

1787 Αὐγούστου 25, εἰς σιγίλλιον *Προκοπίου* πρὸς τὸν Παροναξίας (Δελτ. ἱστ. ἔθνολ. ἔταιρ. Ἑλλάδος Θ', 1926, σ. 10).

1787 Σεπτεμβρίου 27 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ χρέη τῶν μονῶν τοῦ ἁγίου Ὀρους, σωζόμενον ἐν Λαύρᾳ καὶ ἀντιγραφὸν ἐν τῷ παρ' ἐμοὶ Α' Κώδικι ἔγγρ. σ. 191.

1787 τοῦ αὐτοῦ κανονισμὸς τῆς μονῆς Κύκκου ἐν Κύπρῳ (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 597) ἐγκρινόμενος διὰ σιγίλλιου.

1788 Ὀκτώβριος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Ἀνθίμου Ἱεροσολύμων (αὐτ. 507).

1788 Νοέμβριος, εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Δημιόβῃ τῆς Μεσσηνίας μονῆς τῆς Θεοτόκου (αὐτ. σ. 187).

1789 Μάιος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς ἐν Ἰωαννίνοις μονῆς τοῦ προφ. Ἡλιοῦ (Βίτσα) αὐτ. σ. 191.

1789 Μάιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Νεοφύτου Ζ'* (Ὁρθοδοξία, ΙΒ', 1937, σ. 25).

1789 Ἰουνίου 8, τοῦ αὐτοῦ εἰς γράμμα πρὸς τὸν Παροναξίας (Δελτ. ἱστ. ἔθνολ. κτλ. Θ', σ. 109).

1789 εἰς συνοδικὸν γράμμα πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ λαὸν Καρπάθου («Συναϊτικαὶ ἔρευναι» ὑπὸ Θεμ. Βολίδου, Ἀθήναι, 1937, σ. 29).

1789 Νοέμβριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς γράμμα πρὸς τὴν Ἱ. Κοινότητα Ἄθῳ (Ἑλλην. Γ', σ. 57).

1790 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς μονῆς ἁγίου Παντελεήμονος Αἴνου (Ἑλληνικά, Ε', σ. 195).

1791 Δεκέμβριος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἀντιοχείας *Ἀνθίμου* (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 216).

1791 Δεκέμβριος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* περὶ τῆς μουσικῆς Πατρ. σχολῆς ἐν Κ/πόλει (Παιδεία καὶ πτωχεία, σ. 65. Γεδεῶν).

1791 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀγίου Δημητρίου Ἀργολίδος (Ἑλληνικά, Ε', σ. 199).

1791 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* ὑπὲρ τῆς μονῆς τῶν Βλατταίων ἐν Θεσσαλονίκῃ (Ἑλληνικά, Ε', σ. 204).

1791 Σεπτέμβριος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Κρήτῃ μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χαλέπα (Ἑλληνικά, ζ', 1933, σ. 125).

1792 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον διὰ τὴν μητρόπολιν Χαλεπίου προσαρτωμένην τῷ Ἀντιοχείας (Πατ. ἔγγρ. Γ', 219).

1793 Ἀπρίλιος, τοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ ὑπὲρ τῆς ἐν Σάμῳ μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Βροντιανῆς εἰς Κόκκαρι (αὐτ. σ. 128) συνοδικὸν σιγίλλιον.

1793 Μάιος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ἐκδοθὲν ὑπὲρ τῆς ἐν Σαλαμῖνι μονῆς τῆς Φανερωμένης (αὐτ. σ. 133).

1793 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Μεγ. τοῦ γένους σχολῆς. (Γράμματα πατριαρχικά κτλ. ὑπὸ *Γεδεών* σ. 144). Γράμμα.

1793 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς Ἐσφιγμένου. (Actes d'Esphigmenou, σ. 80, 126), σιγίλλιον.

1793 τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀττικῇ μονῆς Θεοτόκου τῆς Νεοφανείσης (Ν. Ἑλληνομν. Δ', σ. 104).

1793 Ἰανουάριος, τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἑλλ. σχολῆς Στεμνίτης *Jahrb. Byz. Neugr.* XVI, 1938, σ. 380, Πατριαρχ. γράμμα).

1794 Φεβρουάριος, εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σερβίων μονῆς τῆς ἀγ. Τριάδος (Ἑλληνικά, ζ' σ. 140).

1794 Μάρτιος, εἰς σιγίλλιον *Γερασίμου* ὑπὲρ τῆς ἐν Τριγλίᾳ Βιθυνίας μονῆς Ἰω. Θεολόγου τῆς Πελεκητῆς (αὐτ. σ. 144).

1794 Ἰούνιος, τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς μητροπόλεως Χαλεπίου (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 223), σιγίλλιον.

1794 Ἰούνιος, ὑπὲρ τῶν Νοσοκομείων Ἐπταπυργίου (Κεραμ. ἑλλ. γράμματα. Πετρουπ. 1907, σ. 21). Συνοδικὸν σιγίλλιον.

1794 Σεπτέμβριος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ προβιβασμὸν τῆς ἐπισκοπῆς Δημητριάδος εἰς μητρόπολιν. (*Γερμανοῦ Μανρομμάτου* Ἔργα καὶ ἡμέραι, Ἀθήναι, 1941, σ. 56. Τὸ α' ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Φήμῃ» τοῦ *Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου*, ἔτ. Γ', Βόλος 1888, σ. 111 - 114). Ὁ καθ. *Κ. Δυοβουνιώτης* γράφει : «Ὁ *Καλλίνικος* ἀνύψωσε τὴν ἐπισκοπὴν Δημητριάδος καὶ Ζαγοράς εἰς ἀρχιεπισκοπὴν χειροτονήσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *Γρηγόριον*, κατὰ τὸ 1794 ἐπὶ πατριάρχου *Γερασίμου*. Παραιτηθέντος τοῦ Γρηγορίου ἀνυψώθη εἰς μητρόπολιν, ὀρισθέντος εἰς τὸ ἐξῆς οἱ μητροπολίται Δημητριάδος νά καλῶνται... «Υπερτίμοι καὶ ἔξαρχοι Πελασγῶν» («Καλλίνικος ὁ Γ', πατρ. Κ/πόλεως», Ἀθήναι 1915, σ. 25).

Κακὴ ἀνάγνωσις (ἀντὶ Μελετίου) τὸ ἐξῆς :

1797 Ὁκτώβ. εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου Ε', ὑπὲρ τῆς ἐν Σάμῳ μονῆς τοῦ Βροντᾶ (Σταματ. Σαμιακ. Δ', σ. 297 καὶ ὑπὲρ τῆς ἀγ. Ζώνης, Δ', 354, καὶ τῆς Ζωοδ. Πηγῆς Δ', σ. 371). Ἐξοβελιστέοι οἱ ἐξῆς : *Παρθένιος* ἢ *Μακάριος* 1780 (Ἄνθιμος Ἀμασειᾶς ἐν Νεολόγων 24 Μαρτ. 1890). Κύριλλος 1783 ἐπὶ Νεοφύτου εἰς σιγίλλιον Ἄθω. (Ἑλληνικά).

ὑπογραφή Μεθοδίου Ἡρακλείας

Μελέτιος Γ' 1794—1821

Τὸν *Μεθόδιον* διεδέξατο ἄλλος Λέριος, ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ὁ γεράσιμος Μελέτιος, ὁ μέγα κλέος ἐπὶ φιλομουσίᾳ καὶ τῶ τῶν καλῶν ζήλω ἀράμενος. Περί τούτου ἐσημειώσατο ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ ἀρχιδιάκονος Ἰγνάτιος «αἰψδ', σελτεμβρίου τόσαις, ἔκαμεν παραίτησιν ὁ θεὸς μοι ἅγιος Ἡρακλείας κὺρ Μ ε θ ὀ δ ι ο ς . . . εἰς τὸν ἐξάδελφόν μου κὺρ Μελέτιον τὸν θρόνον Ἡρακλείας, καὶ ὁ ἅγιος θεὸς νὰ τὸν ἔχη ὑγιῆ, μακρόβιον, πολυχρόνιον εἰς ἔτη πολλὰ εἰς τὸν θρόνον αὐτόν, καὶ νὰ φανῆ εὐάρεστος, ἄξιος, τίμιος, μεγαλοπρεπής, καθὼς τὸν φανερῶνει ὁ χαρακτήρ του.» (1)

Τὴν πολυσχιδῆ δρᾶσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ ἐκτίθενται συνοπτικῶς οἱ Ἡρακλειῶται ἐν τῇ διαληφθείσῃ ἀναφορᾷ πρὸς τὸν πατριάρχην : «Ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος οὐ μόνον τοὺς αὐτοὺς ἐξηκολούθησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τρούπους τῶν αἰοδίμων συγγενικῶν προκατόχων, ἀλώβητα διατηρήσας ὅσα ἐκεῖνοι ἐδημιούργησαν καὶ ἐσύστησαν, ἀλλὰ καὶ πολλῶ τῶ μέτρῳ ἐπεξέτεινε τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοτιμίαν του πρὸς ἐπαύξησιν τῶν πρὸς τοὺς χριστιανούς του εὐεργετημάτων καὶ κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὴν ταπεινὴν

1. Ἄρχ. Ἡρακλ. σ. 29.

πατρίδα μας, ἀπαλλάξας τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανοὺς ἀπὸ τῶν διαφόροις ἀδικήμασι καταπιεζόντων αὐτοὺς τυραννίσκων, διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ χριστιανικοῦ τῆς Ἡρακλείας μερᾶ . . . (1) καὶ τῆς ἐξαγορᾶς τῆς ἐντὸς τοῦ ἴσθμου τσιφλικίου Καντάρ-εμνὶ ἐπωνυμουμένου παρὰ τοῦ τοῖς χριστιανοῖς ἐπιβλαβεστάτου Χ α μ α μ τ ζ ἦ Μ ε χ μ έ τ η διὰ τοῦ τῆς ἡμέρας ἰσχυροῦ ὁμοεθνοῦς μας Φ ώ τ η κάλφα .. καὶ καταδιώξας αὐτὸν μέχρις ὑπερορίας, καὶ λυτρώσας οὕτω τοὺς χριστιανοὺς ἐκ τῆς καταδυναστείας αὐτοῦ τε καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τόπους τιμαριούχων». (2)

Μερικώτερον ταῦτα ἀναλύονται ὧδε : Ἐνεκαίνισε τὴν παλαιωθεῖσαν μητρόπολιν καὶ ἐπηύξησεν αὐτήν ὥστε νὰ φαίνηται νεόδμητος, οἷαν ἔκτισε καὶ ἐν Κεσσάνη, πλείστας δὲ νέας ἐκκλησίας καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ τσιφλίκια, εἰς Μυριόφυτον διὰ δαπάνης 25.000 γροσίων ἀνήγειρεν ἑλληνικὸν σχολεῖον προστήσας αὐτοῦ τὸν *Γανοχωρίτην Ματθαῖον* καὶ εἰς τὸ ἐν Ραιδεστῷ 17.500 γρόσια, ἀνθ' ὧν ἀπέσπασε τὴν εὐλογίαν καὶ τὸν δίκαιον ἔπαινον τῆς Ἐκκλησίας. (3) «Καὶ ποῦ νὰ ἐνθυμηθῶμεν, γράφουσι, καὶ νὰ ἐπαριθμήσωμεν τὰ ὅσα ἔπραξεν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ὄντως διάδοχος τῶν ἀποστόλων Ἄ ν δ ρ έ ο υ καὶ Ἄ π ε λ λ ο υ ῖ ς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχιερωσύνης του εἰς τὴν ἀπέραντον ταύτην ἐπαρχίαν πολλὰ καὶ καλά ; » (4) Τὸ ἐγκώμιον τῆς φιλομουσίας τοῦ *Μελετίου* πλέκει καὶ ὁ πρόων Οὐγγροβλαχίας *Ἰγνάτιος*, ὅστις λέγει, ὅτι παρ' ὄλας τὰς καταστροφάς, ἅς ὑπέστη ἡ ἐπαρχία ἐκεῖνη κατὰ τὸν τῆς παλιγγενεσίας ἀγῶνα «μὲ ὄλον ὅτι τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐπαρχίας του εἶναι μικρά, ἀφοῦ ἡ ἐπαρχία ἐκεῖνη ἐδοκίμασε ἀπειρα κακὰ ἀπὸ τοὺς ἀποστάτας, τρέφει μὲ ἕξοδά του εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως πέντε μαθητάς, ἕξ ὧν εἰς ἑλθὼν ἤδη εἰς Βιένναν . . . ἱεροδιάκονος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Γραικῶν κηρύττει τὴν ἀρετὴν ταύτην τοῦ σεβασμίου ἱεράρχου . . . » (5)

1. Μερᾶς εἶναι ἐκτεταμένη καλλιεργήσιμος ἔκτασις.

2. Αὐτ. σ. 29-30. Μετὰ τοῦτον καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Ἰγνάτιον τὸν διαδεξάμενον αὐτὸν (1821-1830) οὐδεὶς ἔπραξέ τι καλὸν ὑπὲρ τῆς Ἡρακλείας (βλ. Γεδεών, «Ἱστορία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων» 1453-1913. Ἀθήναι, 1939, σ. 233 βλ. καὶ Μνήμη Γανοχώρων» 172.

3. βλ. ἀνωτ. σ. 137-140 τὸ πατριαρχ. σιγίλλιον, ὅπερ ἐξυμνεῖ τὰς ἀγαθοεργίας καὶ τὴν φιλομουσίαν τοῦ Μ ε λ ε τ ί ο υ.

4. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 30 πρβλ. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΗ', 1907, σ. 626.

5. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 31. Ἀπολογία Κυρίλλου 74. Ὁ ἱεροδιάκονος εἶναι ὁ Γ ρ η γ. Κ α λ α γ ά ν η ς, Λέσβιος, ὅστις εἰς τὴν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μετάφρασιν τῆς τριτόμου «Ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς γραφῆς», Βιέννη, 1819-1821 ἀφιερουμένην τῷ Μ ε λ ε τ ί ω γράφει : «καὶ γένους λαμπρότης καὶ δυνατῶν φίλοι καὶ ἀξιώματος ὕψος, καὶ νοῦς εὔστοχον καὶ φρονήσεως περιουσία καὶ εὐσεβείας ἀκρότης κατακοσμοῦσι τὴν σεβαστὴν τῷ ὄντι καὶ δεσποτικὴν αὐτῆς κορυφὴν...»

Δύο ἔργα ἀξιοσημείωτα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ *Μελέτιου* συνετελέσθησαν ἐν Κ/πόλει, ἡ σύστασις μουσικῆς ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς «Κιβωτοῦ» μεγάλου λεξικοῦ τῆς ἑλλην. γλώσσης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς πατριαρχ. Ἀκαδημείας. (1) Ὁ Μελέτιος ὡς πρόεδρος τῆς ἐφορείας γράφει πρὸς τὸν Ταλαντίου *Νεόφυτον* πρὸς γε τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε : «Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη τοῦ γένους σχολὴ καὶ ὅλα τὰ ἐφορευόντα αὐτὴν μέλη καταγινόμεθα δέκα ἡδὴ χρόνους μὲ ἀγῶνας οὐ μικροὺς καὶ μὲ δαπάνας ἀδράς εἰς τὸ γένη μία ἀκριβεστάτη συλλογὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ἕως τώρα φαινόμενα Λεξικά, ἑλληνικά τε καὶ ξένα καὶ νὰ συνυφανθῇ ἐν Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πληρέστερον... πρὸς εὐκολίαν τοῦ φωτισμοῦ τῶν φιλομαθῶν ὁμογενῶν μας νέων, ἐπιστήσαντες... ἄνδρας πεπαιδευμένους καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸν καιρὸν ἑλληνα πόνον (γρ. λόγον)... ἀπεπερατώθη ἤδη ὅλον τὸ σῶμα τοῦ Λεξικοῦ τούτου διηρημένον εἰς τρεῖς τόμους, τὸ ὁποῖον καὶ ἐφάνη ἄξιον τῶν ἀγῶνων μας καὶ τῶν ἐλπίδων καὶ ἐπαινομάσθη **Κ ι β ω τ ο ς**, ὡς περιέχον καὶ διασῶζον ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀγνοίας πᾶσαν καὶ παντοίαν λέξιν τῆς παλαιᾶς γλώσσης τῶν προγόνων μὲ κατάλληλον ἐρμηνείαν τῆς σημασίας αὐτῆς καὶ μὲ προφανῆ παραδείγματα.» (2) Περὶ τῆς ἐφορείας αὐτοῦ βλ. ἐν ἀρχῇ τοῦ Καταλόγου.

Παρακάμψας ὁ *Μελέτιος* τὰς τραγικὰς ἡμέρας τῆς τριμηνίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔγνω λυσιτελεῖς διὰ τὸ βάρος τοῦ γήρατος μετὰ εἴκοσιν ἑπτὰ ἔτη ποιμαντορίαν τὴν ἐξῆς νὰ ὑποβάλη παραίτησιν :

† Ἡ ταπεινότης ἡ ἐμὴ διὰ τῆς παρουσίας οἰκιοθελοῦς αὐτῆς παραιτήσεως δηλοποιεῖ, ὅτι γήρατι λιπαρῶ ἑληλακυία καὶ ἀσθενείαις σωματικαῖς προσπαλαίουσα, ἔγνω ποιήσασθαι τὴν παρούσαν αὐτῆς αὐτοθέλητον παραίτησιν πρὸς τὴν κοινὴν μητέρα, τροφόν, καὶ εὐεργέτιδα αὐτῆς ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν. Αὐτὴ δὲ ἡ προνοητικὴ τῶν ἀπάντων φιλόστοργος μήτηρ ἀποκαταστησάτω εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ὃν ἂν ἐγκρίνη ἄξιον, καὶ ἱκανὸν εἰς τὸ ποιᾶται τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποιμνιον. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτων ἀσφάλειαν καὶ παράστασιν διηνεκῆ ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα αὐτῆς οἰκιοθελὴς ἐνυπόγραφος καὶ ἐνσφουάγιστος

1. Μόνον ὁ Α' τόμος προλαβὼν τὴν ἐπανάστασιν ἐξεδόθη εἰς ὀγκῶδες σχῆμα τῷ 1819 δαπάναις τῶν Ζωσιμάδων (μέχρι τοῦ στοιχ. ε).

2. Ἡ ἐπιστολὴ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ μακ. Ε. Σαβράμη ἐν Θρακ. Η', 1937, σ. 305 - 8. Εἰς τὸ Λεξικὸν εἰργάσθησαν ὁ Ι. Λεοντόπουλος, Ἀθαν. Πάριος, Ν. Λογάδης κ. ἄ. ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κυζικοῦ Ἰωακείμ, καὶ εἶχεν ὡς βάσιν τοῦ Θησαυροῦ Ἐρβ. Στεφάνου τὴν μετάφρασιν γενομένην ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀγράφων Ἰω. Δημητριάδου τὸ κείμενον ὁμοῦ γέμει σφαλμάτων.

παραίτησις, καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ παναγιωτάτου δεσπότη καὶ τῶν λοιπῶν γερόντων καὶ ἁγίων ἀρχιερέων.

αὐθαΐ, Σεπτεμβρίου ιδ΄.

† ὁ Ἑρακλείας Μελέτιος βεβαιοῖ» (1)

ὑπογραφή Μελετίου Ἑρακλείας

Οἱ Λέριοι μητροπολίται Ἑρακλείας ἦσαν λίαν φιλοπάτριδες καὶ φιλοπρόδοοι καὶ ἀνέδειξαν ἴδια ἐκ Λέρου πολλοὺς κληρικούς τε καὶ λαϊκούς. Καὶ ὁ μὲν *Μεθόδιος* εἶχε νὰ ἐπιδείξη ἀναστήματα τῶν Μετρῶν *Γεράσιμον*, τὸν Μυριοφύτου *Μελέτιον* καὶ τὸν Ἰμβρου *Ἰγνάτιον*. (2) Πλείονας δὲ ὁ Μελέτιος· π. χ. τὸν Λέρου *Ἰγνάτιον*, τὸν Μετρῶν *Μελέτιον*, τὸν πρωτοσύγκελλον (ἔπειτα Ἑρακλείας) *Ἰγνάτιον*, τὸν Τορνόβου *Μανάριον*, τὸν Ἀριστείας *Μητροφάνην*, τὸν Βερροίας *Διονύσιον*, τὸν Λέρου *Ἱερεμίαν*, τὸν Βιζύης *Ἱερεμίαν*, τὸν Προικοννήσου *Κοσμάν*, τὸν Βερροίας *Ζαχαρίαν*, τὸν Αἴνου *Ματθαῖον*. (3)

Ὁ *Μελέτιος* καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ποιμαντορίας φαίνεται διαμένων ἐν Κ/πόλει καὶ ὑπογράφεται εἰς τὰς κατωτ. ἀναγεγραμμένας συνοδικὰς πράξεις καὶ πατριαρχ. γράμματα.

Τοῦ Μελετίου περισώθη ἐπιστολὴ (ἢ κατωτέρω δημοσιευομένη) ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Λαύρας περὶ ἐξορίας διακόνου τινὸς Σαμουήλ ἐξ Ἀθηνῶν, περὶ τοῦ ὁποῖου προσωπικῶς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει διατρίβων ὠμίλησε μετὰ τῶν προεστώτων τῆς Λαύρας καὶ τὸν ὁποῖον ἀποστέλλει ἤδη ἐκ Κων/πόλεως μετὰ πατριαρχικοῦ κλητήρος καὶ ἀξιοῖ τὸν

1. Ἀρχ. Ἑρακλ. σ. 32.

2. Αὐτ. σ. 27· 8.

3. Βλ. Ἀρχ. Ἑρακλ. ἐκτενέστερον σ. 32 - 36.

περιορισμὸν αὐτοῦ ἐν τῇ Λαύρα κατὰ τὸ ἐκδοθὲν καὶ συναποστελλόμενον σουλτανικὸν φερμάνιον.

Ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Μεγίστης Λαύρας.

«Ὅσιώτατοι ἐπίτροποι καὶ λοιποὶ πρόκριτοι πατέρες τῆς ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας, τὴν ὑμετέραν περιπόθητον ἡμῖν πανοσιότητα ἐκ ψυχῆς ἐν Κυρίῳ εὐχόμενοι ἡδιστα προσαγορεύομεν. Μετὰ δὲ τὰς εὐχετικὰς ἡμῶν προσρήσεις εἰδοποιούμεν τῇ πανοσιότητι σας, ὅτι ἰδοῦ ὁποῦ ἀποστέλλεται ὑπερόριος εἰς τὰ αὐτόθι ἐν τῇ ἱερᾷ ἡμῶν μονῇ ὁ ἐξ Ἀθηνῶν διάκονος Σαμουήλ περὶ οὗ, ὄντας ἔτη ἐνταῦθα σὰς εἴχομεν ὁμιλήσει καὶ ἐδώσατε τότε καὶ ἡ πανοσιότης σας τὸ περικλειόμενον γράμμα, τὸ ὁποῖον σὰς τὸ στέλλομεν διὰ νὰ ἐνθυμηθῆτε, ὅτι καὶ τῇ συναινέσει ὑμῶν ἐγένετο εἰς τὸ νὰ σταλῆ περιωρισμένος ἐν τῇ ἱερᾷ ὑμῶν μονῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τότε δὲν ἐστάλη, φοβούμενοι μᾶλλον νὰ τὸν στείλωσιν ἐκεῖθεν ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας, ἵνα μὴ δραπετεύσῃ, ἐλθόντα ἤδη τὸν στέλλομεν ἐντεῦθεν διὰ πατριαρχικοῦ γιασακτζῆ συνεπιφέροντος καὶ τὸ τῆς ἐξορίας προσκυνητὸν φερμάνι καὶ ἐπιστολὴν τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν Δεσπότη. Διὸ γράφοντες καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος ἀξιούμεν μετ' εὐχῆς τῇ ὑμετέρᾳ πανοσιότητι, ἵνα παραλαβόντες τὸν ρηθέντα καταστήσητε εἰς ἀσφαλὲς μέρος καὶ φυλλάτῃτε ἔγκλειστον διὰ νὰ μὴ φύγῃ λεληθότως ἢ ἀπάτη τινὶ χρησάμενος, ὅτι πονηρὰς ἐστὶ φύσεως καὶ εἰς τὸ ἀπατᾶν δεινὸς καὶ ῥαδιοῦργος καὶ ἐκ τούτου θέλετε καταλάβῃ πόσον εἶναι πονηρὸς καὶ ἐξαπατητῆς, ὁποῦ ἐφοβήθησαν νὰ τὸν στείλωσιν ἐκεῖθεν οἱ μοναστηριακοὶ αὐτοῦ πατέρες, ὡς εἶπομεν. Νὰ ἔχητε οὖν τὴν εὐχὴν νὰ τὸν προσέχητε καλῶς καὶ νὰ τὸν νουθετήτε καὶ συμβουλευήτε πνευματικῶς τὰ καθήκοντα καὶ τὰ πρὸς διόρθωσιν αὐτοῦ καὶ σωτηρίαν, ὁποῦ νὰ μετανοήσῃ καὶ διορθώσῃ ἑαυτὸν καὶ ἐπαναστρέψας εἰς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ νὰ ζήσῃ τὸ λοιπὸν ὀσίως καὶ θεαρέστως καὶ ἔσται τότε καὶ τῇ ὀσιότητι ὑμῶν μισθὸς παρὰ Θεοῦ, παρ' οὗ καὶ τὰ ἔτη σας εἶεν πλεῖστα μετ' εὐημερίας καὶ σωτηρίας.

αωστ' (1806), Ὁκτωβρίου λ'.

Περὶ τῆς ζωοτροφίας αὐτοῦ ἑκατὸν πενήντα γρόσια ἐδιωρίσθησαν τὸν χρόνον, ὡς σὰς πληροφορεῖ καὶ ὁ παναγιώτατος ἡμῶν Δεσπότης τὰ ὁποῖα θέλομεν τὰ δώσει ἐδῶ, ὁποῦ ἐθέλετε διορίσει.

† ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος

καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης διάπυρος (')

1. Ἡρακ. τομ. Η' 1937, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Σωφρ. Εὐστρατιάδου, σ. 57-58.

Ὑπογραφαὶ Μελετίου Γ' 1794—1821

1794 εἰς ἀπάντησιν *Γερασίμου Γ'*, πρὸς τὸν πρ. Κ/πόλεως Νεόφυτον Ζ', 22 Δεκεμβρίου. (Ὁρθοδοξία ΙΒ', 1937, σ. 61).

1795 εἰς κανονισμόν τῆς ἐν Κύπρῳ μονῆς τοῦ Μαχαιρᾶ ἐπὶ Γερασίμου. Φεβρουάριος (Πατρ. ἔγγρ. Β', σ. 602).

1795 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ Ἰούλιος, πρὸς τὴν ἱεράν κοινότητα τοῦ ἁγίου Ὄρους, νὰ μὴ γίνωνται οἱ μοναχοὶ ἀνάδοχοι. (Ἑλληνικά Γ', σ. 58).

1796 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸν ναὸν Μουχλίου ἐν Φαναρίῳ (Γεδεών, Ἑορτολογ. σ. 368).

1796 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ προτρεπτικὸν πρὸς τοὺς χριστιανούς εἰς παροχὴν συνδρομῆς εἰς δυστυχήσαντα Λαυριώτην, Δεκέμβριος (αὐτ. Κακῶς καὶ εἰς τὰς δύο πράξεις ἀνέγνω ὁ ἀντιγραφεὺς *Μεθόδιος*).

1796 εἰς πωλητήριον μητροπόλεως Δέρκων (Ἡμερολ. Ἀνατολῆς Δ', 1884, σ. 112 Β').

1797 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ Φεβρουάριος ὑπὲρ τῆς Μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς. (αὐτ. σ. 47).

1797 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον, διὰ τὴν καλύβαν τοῦ ἱερέως *Σπηλαιώτου*, Ἰουλίου 5 (Γεδεών, Ἑορτολ. Κ/πολίτου προσκυνητοῦ, σ. 187).

1797 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου ὑπὲρ τῆς ἐν Σάμῳ μονῆς τοῦ τιμ. Σταυροῦ, (Σταματ. Σαμιακά, Δ', 324).

1797 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ προφ. Ἡλιοῦ Ἰωαννίνων. Νοέμβριος (Κεραμεὺς Διάφορα ἑλλ. γραμμ. Π/πολις 1907, σ. 27).

1797 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Καστελλίου Κισσάμου Κρήτης μονῆς τῆς... «Κυρίας Ὁδηγητρίας» (Γωνιά ἐπικαλουμένης). Δεκέμβριος (Χριστιανικὴ Κρήτη, ἔτος Β', 1913, σ. 28, περιοδ. τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας).

1798 εἰς γράμμα ὑπὲρ τῆς Δομποῦς εἰς Κων. Ἄμαντον, Πανηγυρικὸν τεῦχος, σ. 154.

1798 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου Ε', ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου Ἀθωνος (Actes d'Ἐσφιγμένου, σ. 83, 72).

1798 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς σχολῆς Ἐδιρνε-καπῆ (Γεδεών, Ἑορτολ. σ. 381).

1798 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς Προυσοῦ τῆς Ναυπάκτου (Ἑλληνικά Γ', σ. 249).

1798 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου Ε' περὶ τῶν εὐαγῶν μονῶν. Φεβρ.

(τά κατά τὸν...Γρηγόριον Ε΄, Α΄, Ἀθῆναι 1865, σ. 77-84).

1798 εἰς προσκλητήριον πρὸς ἐκλογὴν πατριάρχου (Ὁρθοδοξία IB΄, σ. 63· πράγματι δέον νὰ ἀναγνωσθῆ τὸ ὄνομα τοῦ Μελετίου).

1799 εἰς γράμμα *Νεοφύτου* πρὸς τὸν Πιχροναξίας. Μάρτιος (Δελτ. ἱστορ. ἔθνολ. ἑταιρείας, Θ΄, 1926, σ. 112).

1799 Νεοφύτου πρὸς τὸν Ἰωαννίνων Ἱερόθεον δι' ἐκλογὴν τοῦ μητροπ. Κερκύρας Γεωργίου. Σεπτεμβρίου 1. (Ν. Ποιμὴν Γ΄, 416).

1800 τοῦ αὐτοῦ εἰς γράμμα παρὰ Γεδεών (Γράμματα πατριαρχικά)

1800 εἰς σιγίλλιον *Νεοφύτου* διὰ τοὺς Ταξιάρχας τοῦ Μεγ. ρεύματος (Ἑορτολ. σ. 330).

1801 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Καλλινίκου Ε΄*, Ἰούνιος (Ὁρθοδ. IB΄, σ. 177).

1801 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Δέρκων *Γρηγορίου*. Ἰούλιος. (Στ. Ἀριστάρχου, Κατάλογος (ἐκ τῆς «Ὁρθοδοξίας») Κ/πολις, 1935, σ. 40).

1801 εἰς γράμμα *Καλλινίκου* πρὸς τὸν Παροναξίας *Νεόφυτον* (Γράμματα πατριαρχικά Γεδεών, σ. 385. Δελτ. ἱστορ. ἔθνολ. Θ΄, σ. 115).

1803 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀποκαταστ. κοινοβίου εἰς μονὴν ἀγ. Παντελ. Ἀθω, Αὐγ. (Ἐκκλ. Φάρ. Γ΄, σ. 201).

1804 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς Ἐδιρνέ· καπὶ σχολῆς. (*Γεδεών*, Ἑορτολόγιον σ. 381).

1804 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Δημητσάνης, Ἀπρίλιος (Byz. neugr. jahrg. XIV, 1938, σ. 356).

1804 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου τοῦ Ἀθωνος (Actes, σ. 89, — 178).

1804 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τοῦ Πέραν. Ὀκτώβριος (*Γεδεών*, Ἑορτολ. σ. 355)

1805 εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου Ε΄*, ὑπὲρ τοῦ μετοχίου Ἐρμηλίας τοῦ Βατοπεδίου (Ἑλληνικά Γ΄, σ. 59) Μάιος.

1805 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἀθῶν ἐφησουχάζοντος Γρηγορίου Ε΄, Ἰουν. 18 (Ρωμανός ὁ μελωδός Α΄, Παρίσι, 1932, σ. 256).

1805 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ μονῶν Π/νήσου. Αὐγουστος (Λακωνικά, περιοδ. Α΄, 1932 σ. 333).

---

* (Γ ε δ ε ώ ν, Γράμματα πατριαρχ. καὶ κοινοτικά, σ. 361. Πτωχεία καὶ Παιδεία, σ. 54).

1805 εἰς σιγίλλιον *Καλλινίκου* ὑπὲρ τῆς Σχολῆς Σταυροδρομίου Ὀκτώβριος. (*Γεδεών*, Γράμματα Πατριαρχ. καὶ κοινοτικά, σ. 361. Πτωχεῖα καὶ πενία, 54).

1805 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Ἀλεξανδρείας *Θεοφίλου*, Νοέμβριος (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904 σ. 47).

1805 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν Καυσοκαλυβιτῶν ἀσκητῶν τοῦ Ἀθωνος (*Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου*, «Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ, Ἀθωνῖται», τομ. Α', σ. 208).

1805 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐδρινέ-καπί σχολῆς (*Γεδεών*, Ἑορτολ. σ. 381).

1806 εἰς γράμμα τῆς Ἱερᾶς Κοιν. Ἀθω, Δεκέμ. (Ἐκκλ. Φαρ. Ι', 196).

1806 εἰς συνοδικὸν τόμον ἐπὶ *Γρηγορίου Ε'*, (Ἀρχ. Θρακ. Ε', 1938, σ. 66).

1806 εἰς σιγίλλιον πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα ἀγ. Ὄρους Γρηγορίου Ε', ἐν Ν. Σιών, τόμ. ΛΓ', 1938, σ. 79.

1806 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου Ε' ὑπὲρ τῆς ἐν Βαθει Σάμου μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Μάρτιος (Σταματιάδου, Σαμιακά, Δ', 1886, σ. 376).

1807 εἰς ἐγκύκλιον, δι' οὗ προτρέπονται οἱ Ἕλληνες ὑπὲρ τῆς Τουρκίας καὶ κατὰ τῆς Ρωσίας (αὐτ. σ. 210) Ἰανουάρ

1807 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν χρεῶν τοῦ θρόνου Ἀντιοχείας ἐπὶ *Ἀνθελίου*, Ἰουλίου 4 (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 224).

1807 εἰς γράμμα συνοδικὸν περὶ ἐθνικῆς παιδείας (αὐτ. σ. 144) Σεπτέμβριος.

1808 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς σχολῆς Στεμνίτσης (Byz. neugr. Jahrbücher, τόμ. XIV, 1938, σ. 387) Φεβρ.

1808 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ περὶ ἐνώσεως τῆς ἐπαρχίας Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης τῆ τῶν Ἰωαννίνων, Ἰούλιος. (Κῶδιξ ὀσίου Σεραφείμ Δομβοῦς σ. 69 ἢ 65)

1808 εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ Εὐαγ. σχολῆς Σμύρνης Κῶδ. σ. 30 ἐπὶ Γρηγορίου Ε'.

1808 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Ἐλασσῶνι ἡγουμένους περὶ εἰσφορῶν Αὐγ. 12 (Τὰ κατὰ τὸν... Γρηγόριον Ε', σ. 91-93).

1808 εἰς ὑπομνηματιστικὸν γράμμα *Καλλινίκου Ε'*, περὶ τῆς β' εἰς τὸν θρόνον ἐπανόδου κατὰ Σεπτέμβριον (Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 180).

1809 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Ἱερεμίου*, Μάιος (Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 216).

1809 εἰς σιγίλλιον *Ἱερεμίου* ὑπὲρ τῆς σχολῆς Ἐδρινέ-καπί. (*Γεδεών*, Ἑορτολ. σ. 38).

1810 εἰς ἔκδοσιν τῷ Σιναίου Κωνσταντίῳ πρὸς χειροτονίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, Ἰούλιος (Πατρ. ἔγγ. Β', 606).

1811 εἰς σιγίλλιον *Γρηγορίου Ε'* διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐν Μάνη Ζαρνάτας ἀπὸ ἐξαρχίας εἰς ἀρχιεπισκοπὴν, Φεβρουάριος (Ἑλληνικά, ς', 304).

1811 εἰς σιγίλλιον Ἱερεμίου ὑπὲρ τῶν Καυσοκαλυβητῶν ἀσκητῶν τοῦ Ἁθωνος (*Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου* «Ἱστορ. τοῦ ἀσκητισμοῦ», Α', σ. 213).

1813 εἰς γράμμα τῆς συνόδου καὶ τῶν λογάδων τοῦ Γένους προσκαλούντων τὸν ἀπὸ Α/πόλεως Κύριλλον εἰς τὸν θρόνον Μαρτ. (Θρακ. ΙΘ' 86).

1813 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Κυρίλλου Γ'*, Μάιος (Ὁρθοδ. ΙΒ', σ. 219).

1813 τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν σχολὴν Ἐδιρνέ - καπί. (*Γεδεών*, Ἑορτολ. 381).

1813 εἰς ὑπόμνημα Ἀντιοχείας *Σεραφεῖμ*, Αὐγούστος (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 236).

1814 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου Ἁθωνος (Actes d'Esphigmenou, σ. 99, 195).

1815 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Σικίνῳ οἰκογενείας τῶν Γαβαλάδων καὶ διὰ τοὺς ναοὺς (Δελτ. Ἱστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. Β', σ. 629). Κακῶς ἐδημοσιεύθη τὸ σιγίλλιον εἰς ὄνομα *Καλλινίου*.

1815 εἰς πατριαρχ. συνοδικὸν γράμμα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Φιλιππουπολίτας (Ἀρχ. Θρακ. Ε', σ. 69). Δεκέμβριος.

1816 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Σάμῳ Σιναῖτ. μετοχίου τοῦ ἁγ. Γεωργίου, Αὐγούστος (Πατρ. ἔγγρ. Β', σ. 516).

1817 τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν Ραιδεστῷ συσταθεῖσαν σχολὴν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας *Μελετίου* (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΚΗ', σ. 628, βλ. εἰς τὸ ἀνέκδοτον κεφ. Η', 6).

1818 εἰς γράμμα συνοδικὸν τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν Κρήνῃ, ἐπαρχίας Ἀνέων ἐνδημήσασαν λέπραν, Ἰανουάριος, (βλ. Ἀττ. ἡμερολόγιον 1895, σ. 327) (Εἰκοσιπενταετηρὶς Φιλλ. Συλλ. Κ/πόλεως, 1888, σ. 213).

1819 εἰς γράμμα τῷ πρ. Ρόδου Παῖσιῳ ψηφισθέντι Μεσημβρίας (Τὰ κατὰ τὸν... Γρηγόριον Ε', σ. 100. Κακῶς ἐτυπώθη ἐνταῦθα Διονύσιος ἀντὶ Μελέτιος ὡς καὶ 13 Ἰουν. (αὐτ. σ. 195) Ἀπριλίου 1.

1819 εἰς γράμμα περὶ ἐθνικῆς παιδείας (αὐτ. σ. 154), πρὸς σύστασιν σχολείου ἐν Κατασύρταις. Ἰούλιος (Ἀβάσο Δέρκων (Ἐκκλ. Ἀληθ. Θ', 1888, 413).

1819 εἰς γράμμα διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ *Κων. Οἰκονόμου* ὡς γενικοῦ ἱεροκήρυκος τῆς μεγ. ἐκκλησίας Ἰούλιος (αὐτ. σ. 108).

1819 εἰς σιγίλλιον *Γρηγορίου Ε'*, πρὸς σύστασιν σχολῆς εἰς τὸ Ἀβάσσο (Κατασύρται) τῶν Δέρκων (Ἐκκλ. Ἀλήθ. Θ', 1889, σ. 413).

1819 εἰς ἀθώωσιν τοῦ πρ. Ἀδριανουπόλεως Δανιὴλ (Ἡμερ. Ἀνατ. Δ', 1884 σ. 155 Β').

1819 εἰς σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸν εἰς μητρόπολιν προβιβασμὸν τῆς ἐν Μάνη ἐπισκοπῆς Ζαρνάτας. (Ἑλληνικά ς', 310).

1819 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ χειροτονίας τοῦ μητροπολίτου Γαβριὴλ (αὐτ. σ. 312).

1819 εἰς γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ παροχῆς εἰς αὐτὸν χρηματικῆς βοήθειας (αὐτ. σ. 315).

1819 εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς ἐν Ἄθω μονῆς Ἐσφιγμένου (Actes d'Esphigmenou σ. 107, 291).

1820 εἰς γράμμα πρὸς τὸν ἀρχιεπ. Ἐλασσῶνος Ἰωαννίκιον περὶ εἰσφορῶν Αὐγ. 12 (Τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον Ε', σ. 93-95).

1820 εἰς γράμμα διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Παροναξίας *Ἱεροθέου*, Φεβρ. (αὐτ. σ. 101).

1820 εἰς σιγίλλιον Γρηγορίου ὑπὲρ τῆς μητροπ. Δέρκων. (Ἡμερολόγιον Δ' 1884, 126 Β).

1821 εἰς γράμμα κατὰ τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως, ὁ ἀφορισμὸς τῶν Ἑλλήνων (αὐτ. σ. 234) καὶ δεύτερον γράμμα (σ. 241).

Οὐδαμῶς συμβιβάζονται οἱ ἐξῆς κατὰ τὰ ἔτη τῆς περιόδου τοῦ *Μελετίου* ἀναφερόμενοι παρὰ τῷ κ. *Σταμούλῃ* σ. 120 *Κυρίλλου* 1795 ἐπὶ *Γερασίμου* (Acta patr. VI, 372).

Θεόφιλος 1799 (Δελτ. ἱστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. Β', σ. 683).

Προκόπιος 1802 κατὰ Σεπτέμβριον (Βυζ. Χρονικά Π/πόλεως, τόμ. XVIII, 1913, σ. 101) Θρακ. ις', σ. 389 εἰς τὰ Βυζαντ. χρον. 18, 1913, σ. 101) καὶ ἐπὶ *Κυρίλλου* 1816 (βλ. Ἀλαγονιακά, *Α. Μασουρίδου*, Ἀθῆναι, 1936, σ. 202).

Ἀνθίμος 1803 ἐπὶ *Καλλινίκου* (Δελτίον ἱστορ. ἔθνολ. ἔταιρ. Ζ', σ. 140).

Θεόδωρος 1804 (παρὰ Gelzer ἐν Byz. Zeitschr. XII, 1903, σ. 516).

Γεράσιμος 1805 ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀμασειᾶς *Ἀνθίμου* (Νεολόγος Κ/πόλεως 1890, 24 Μαρτίου).

Ἐν τῷ Ἀττ. ἡμερολογίῳ ἔτ. ΚΕ', 1895, εἰς σιγίλλιον τοῦ πατρ. Κυρίλλου Γ' ἐκδοθὲν τῷ 1818 κακῶς ἀνεγνώσθη Ἡρακλείας Βενέδικτος (σ. 327).

Ἐπιστολὴν τοῦ Μελετίου ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου τοῦ 1806 πρὸς τοὺς Λαυριώτας τοῦ Ἀθωνος ἐδημοσίευσεν ὁ *Σωφρ. Εὐστρατιάδης* (Θρακ. Η', σ. 57-58), δι' ἧς ἀποστέλλεται ὑπερόριος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν διάκονος *Σαμουήλ*. Συνιστᾷ νὰ τηρῶσιν αὐτὸν *ἐγκλειστον* διὰ νὰ μὴ φύγῃ «ὄτι

πονηρᾶς ἐστὶ φύσεως καὶ εἰς τὸ ἀπατᾶν δεινὸς καὶ ραδιοὔργος». Τέλος σώζεται καὶ κατάστιχον λογαριασμῶν τοῦ Μελετίου ὡς ἐφόρου τῶν οἰκονομικῶν τῆς Μ. ἐκκλησίας, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι εἶχεν ὑπὲρ τοὺς 30 ἐφορευομένους ἀρχιερεῖς (Θρακ. Ε', σ. 232). Ἡ δικαιοδοσία αὕτη τοῦ Ἡρακλείας ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχιερέων τῆς Ἑλλάδος.

Ἰγνάτιος 1821—1830 (Σ), 1822—1841 (Χ) (΄)

Ὁ ἔσχατος τῶν Λερῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, ἡ κορωνὶς τῆς σεπτῆς τούτων πεντάδος, *Ἰγνάτιος* ὁ τοὔπικλιν *Σταραβέρος*, ἦτο ἀνεπιὸς τοῦ *Μελετίου*, οὕτινος ἐχρημάτισε καὶ πρωτοσύγκελλος. Ἐγενήθη ἐν Λέρῳ περὶ τὸ 1765-8 κληθεὶς διὰ τοῦ βαπτίσματος *Ἰωάννης*. Τὰ πρῶτα μαθήματα διήκουσεν ἐν Μυριοφύτῳ, ὅπου ἐπεσκόπευε τότε ὁ θεὸς αὐτοῦ παρὰ τῷ κλεινῷ διδασκάλῳ *Ἰωάννη Λεοντοπούλῳ* καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος. Διαδεξάμενος κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1821^(*) τὸν παραιτησάμενον θεῖον ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν μεγάλων συγγενῶν αὐτοῦ, ὧν εἰς οὐδὲν εὐσεβεῖα καὶ τῷ τῶν καλῶν ζήλῳ ὑπελείπετο κατὰ τὰς κρίσεις ἐκείνας τοῦ Γένους περιστάσεις, εἰργάσθη ἀνεנדότης πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας συμφερόντων· διὸ καὶ οἱ Ἡρακλεῶται ἐν τῇ εἰρημένῃ ἀναφορᾷ πλέκουσα τὸ ἐγκώμιον τόδε :

« ... καὶ μ' ὄλην τὴν τοῦ καιροῦ χαλεπότητα, δὲν ἐφάνη κατώτερος τῶν ἐνδύξων αὐτοῦ συγγενικῶν προκατόχων, κατὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυσίαν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν πρὸς τοὺς χριστιανούς του ποιμεναρχικῶν καὶ ἀρχιερατικῶν εὐεργετημάτων, προστατεύων κατὰ τῶν προτιθεμένων ἀδικῆσαι καὶ κακῶσαι, καὶ προσπλίζων τὰ δίκαιά των παντοιοτρόπως· καὶ πόσον

1. Ἀρχ. Ἡρακλ. 36-40. Περὶ τούτου ὁ Γεδεὼν συνέταξε διατριβὴν δημοσευθεῖσαν ἐν τῷ «Τύπῳ» τῶν ἀδελφῶν Πληθωνιδῶν, ἐν Κ/πόλει ἀρ. 249, τοῦ Β' ἔτους, 11 Νοεμβρίου 1871.

2. Δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ μῆν τῆς χειροτονίας τοῦ Ἰγνατίου· διὸ ὁ Σαβράμης θέλει καὶ τὸν Νοέμβριον· ἐγένετο δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ οἴκουμ. πατριάρχου Εὐγενίου (Θρακ. Ε', 227). Ὁ Σαβράμης ἐν τῷ Ἐκκλ. Φάρῳ, τόμ. ΛΒ', 1933, σ. 543-553 ἐδημοσίευσε τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ μοναστ. κτημάτων καὶ τοὺς βασ. ὀρισμοὺς πρὸς τὸν Γρηγ. Γκίκον 1821 καὶ 1826 καὶ δύο ἐπιστολάς, τὴν μὲν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Σερβίας Μίλον Ὀβρένοβιτς τὴν δὲ πρὸς τὸν Ἀδριανουπόλεως Γεράσιμον (1826), τρίτην πρὸς τὸν Διδυμοτείχου Καλλίνικον καὶ τετάρτην πρὸς τὸν Σαμακοβίου Ἰερόθεον.

δύσκολος ἦν τότε ἡ τοιαύτη ὑπεράσπισις ! Καὶ μ' ὅλα ταῦτα, δὲν μᾶς παρημέλει, μήτε μᾶς ἔδιδε καιρὸν καὶ αἰτίαν παραλόγου. Ἄλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν οἰκοδομικὴν εὐπρέπειαν ἔμεινεν ὀπίσω τῶν πρὸ αὐτοῦ . . . καὶ εἰς τὸν κῆπον τῆς ἐν Ῥαιδεστῷ Μητροπόλεως τοῦ ἀειμνήστου Γερασίου οὐ τερπνὸν περίπτερον (κινόσκι) μὲ τὸ ὑπὸ τὰ παράθυρα αὐτοῦ ἐξαίρετον χαβουζι (δεξαμενὴν) ἀνακαινισθέντα καὶ καλλωπισθέντα διὰ τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ· οὐδὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ διέφυγον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν Ῥαιδεστοῦ εἰς παραλυσίαν εὐρών, διὰ τὴν δεινότητα τοῦ καιροῦ, παρημελημένα δὲ τὰ παρὰ τοῦ ἀοιδίου θεοῦ του ἀφιερωθέντα αὐτῇ χρήματα, ἀνεδέξατο τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτῶν, διόρθωσιν καὶ τακτοποίησιν· μετέφερεν εἰς αὐτὴν καθηγητὴν ἐκ Μυριοφύτου τὸν ἐν τῇ νεανικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ χρηματίσαντα διδάσκαλόν του μακαρίτην Ἰωάννην Λεοντόπουλον, διάσημον ἐπὶ παιδείᾳ ὡς μαθητὴν τελειοδίδακτον τοῦ Ματθαίου καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη πάνυ εὐδοκίμως μετελθόντα τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα». (1)

Αὐτὸς δὲ οὗτος εὐγγωμονῶν τῷ θεῷ αὐτοῦ Μελετίῳ ταῦτα γράφει βιογραφῶν ἑαυτὸν πρὸς τὸν Κυζίκου μητροπολίτην ἀπὸ 28 Σεπτεμβρίου 1824 : «Ἐγώ, σεβασμιοπόθητε ἀδελφέ, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀοιδίου πατρὸς καὶ θεοῦ μου καὶ ἀειμνήστου γέροντος προκατόχου μου παιδιόθεν ἀνατραφεῖς, αὐξηθῆεις καὶ παιδαγωγηθῆεις ὑπὸ τῆς ἐκείνου φιλοστόργου μοι σεβασμιότητος... καὶ διαδόχος τῆς εὐκλεοῦς ἐκείνου σεβασμιότητος ἀποκατασταθῆεις φιλοτιμοῦμαι εἰς τὰ τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου ἔχνη ὁδεύων νὰ ἀναδείξω ἑμαυτὸν ἐφάμιλλον τοῖς ἔργοις ἐκείνου, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν συντεινόντων τῇ τε κοινῇ τροφῷ καὶ εὐεργετίδι ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγ. ἐκκλησία καὶ τῇ ἱερᾷ ἀδελφότητι καὶ νὰ διατηρήσω ἀκμάζοντα τὸν γεραρὸν χαρακτῆρα καὶ ἀθάνατα καὶ ζηλωτὰ φρονήματα τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς, τὰ ὅποια πάντες θαυμάζουσιν». (2)

Ὁ Ἰγνάτιος εὐρεθεὶς κατὰ τὴν δραματικὴν περίοδον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀνεδειχθῆ ὄντως ὁ στυλοβάτης τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὅστις δεινῶς ἐκλονίσθη διὰ τῆς ἀπαγχονίσεως *Γρηγορίου τοῦ Β'* καὶ ἄλλων ἀρχιερέων. Ἡ αὐλή, ἀφοῦ ἐξήντηλσε ὅλα τὰ μέτρα

1. Ἀρχ. Ἡρακλ. 36-37.

2. Γεδεών, Ἀρχεῖον ἐκκλ. ἱστορίας, τόμ. Α', Κ/πολις 1911, σ. 275. Τρεῖς ἐπιστολαὶ σ. 274-9: τῷ Κυζίκῳ, τῷ Καισαρείας 277 καὶ τῷ Χρυσάνθῳ οἰκ. πατριάρχῃ ἀπὸ 26 Νοεμ. 1826 ὡς πρώην, πρὸς ὃν γράφει «ἐθαυμαστώθη, δεσπότη μου, ἡ παναγιότης τῆς καὶ καιρῷ προϊόντος ἐπὶ μᾶλλον θαυμασιωθήσεται, καὶ τοῦτο πόσον μὲ χαροποιεῖ σχεδὸν δὲν δύναμαι νὰ ἐκφρασθῶ, ὅτι καὶ τὰ κεχρηγμένα τῶν γλαυκῶν στόματα θέλουν ἐπιστομισθῆ», σ. 278. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται οὗτος πρὸς Ἰγνάτιον Ναζιανζοῦ Σαράφουλοῦ Ἀδριανοπολίτην οὗ τὰ ἀπομνημονεῦματα ἐδημοσιεύθησαν αὐτόθι σ. 246-261.

τῆς ἀπανθρώπου κατὰ τῶν ταγῶν τῆς ἐκκλησίας ἀγριότητος, ἵνα ἔχη αὐτοὺς διὰ παντὸς ὑποχειρίους κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπιβολὴν δυσβαστάκτων φόρων, ἠνάγκαζε δηλ. τὰς ἱεράς μητροπόλεις νὰ ἀποτίωσι τὰς δαπάνας διὰ τὴν κατσοτολὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ διασωθέντα κατάλογον τῶν αὐλικῶν χρεῶν συνταχθέντα τῇ 8 Ἀπριλίου τοῦ 1825 ταῦτα ἀνήρχοντο εἰς τῶν 600.000 γροσίων, (1) ποσὸν δηλ. ἴσον πρὸς τόσα φράγκα χρυσᾶ! Τὴν εἴσπραξιν τῶν χρεῶν τούτων εἶχεν ἀναλάβει ὡς εἰκὸς τὸ οἴκουμ. Πατριαρχεῖον, καὶ διεξῆγεν αὐτὴν διὰ τῶν ἐφόρων «τοῦ κοινῷ τῆς Μεγ. τοῦ Χρ. ἐκκλησίας», περὶ ὧν διελάβομεν ἀνωτέρω. Ἐκ τούτων διαπρέπει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἡρακλείας Ἰγνάτιος. Ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἐνταῦθα βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς διασωθέντος κώδικος αὐτοῦ (ἀρ. 145) διδασκόμεθα πολλὰ περὶ τῶν χρεῶν τούτων τῶν ἐφορευομένων ἀρχιερέων, ὧν τοὺς πλείστους, περὶ τοὺς 30 εἶχεν οὗτος· ὅθεν ὁ κῶδιξ περιέχει τὴν ἀλληλογραφίαν, περὶ τὰς 1000 ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἐφορευομένους καὶ ἄλλους ἀρχιερεῖς (71 τὸν ἀριθμὸν), ἐπίσης πατριάρχας καὶ λαϊκοὺς, καὶ μίαν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Σερβίας *Μίλον (Μιλόσην) Ὀβρένοβιτς*. (2)

Ἔνεκα τούτου ὁ Ἰγνάτιος ἦν ὑποχρεωμένος νὰ μείνῃ ἐν Φαναρίῳ, τὴν δὲ τῆς ἐπαρχίας διοίκησιν εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὸν Μυριοφύτου ἐπίσκοπον αὐτοῦ *Σεραφεῖμ*. (3)

Ἐκ τῆς πλουσίας ἀλληλογραφίας τοῦ Ἰγνατίου, πλὴν τῶν εἰρημένων 3 ἐπιστολῶν ἐδημοσίευσεν τινὰς ὁ *Ε. Σαβράμης* ἐν τῷ ΛΒ' τόμῳ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησ. Φάρου (1933) καὶ 13 ἀναφερομένας εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν σχολειῶν τῆς ἐπαρχίας δράσιν τοῦ λίαν φιλοπροόδου ἀρχιερέως. (4) Αὐταὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν πεφιλημένον αὐτῷ διδάσκαλον *Ι. Λεοντόπουλον*, τὸν Μυριοφύτου, τὸν διδάσκαλον Μυριοφύτου *Δ. Ἀλεξανδρῆν* καὶ ἄλλους διαφόρους. (5) Πρὸς πατριάρ-

1. Θρακ. Ε', σ. 234-5.

2. Ἐκτενεστάτη τοῦ κώδικος περίληψις ἐδημοσιεύθη ἐν Θρακικοῖς Ε', σ. 226-235, ζ, 207-246 ὑπὸ τοῦ μακ. Ε. Σαβράμη· δυστυχῶς δὲν ἀναγράφονται πλὴν ὀλίγων τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχιερέων ἀποδεκτῶν κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, εἰ μὴ μόνον ἡ ἐπαρχία. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι αἱ σχέσεις τοῦ Ἰγνατίου πρὸς τοὺς ἐν Ἀθῶν Ἰβηρίτας πατέρας (βλ. ζ', σ. 243-244).

3. Θρακ. Ε', σ. 228. Οὗτος ὁ Σεραφεῖμ ἐντολῇ τοῦ Ἰγνατίου μετέβη εἰς Αἶνον τῇ 5 Ὀκτωβρίου καὶ ἐγκατέστησε τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς Σκαλωτῆς Ματθαῖον (Γεδεῶν, Ἀρχεῖον κτλ. σ. 118).

4. Θρακ. Ζ', σ. 144-152.

5. Βλ. ἀνωτ. κεφ. Η', 7 περὶ τῆς δράσεως ταύτης τοῦ Ἰγνατίου.

χας ὑπάρχουσιν αἱ ἐξῆς : πρὸς *Ἀγαθάγγελον*, πρὸς *Ἀνθίμου* πρώην Κ/πόλεως ἐξόριστον εἰς Καισάρειαν 8, πρὸς *Χρῦσανθον* (πρώην) εἰς Καισάρειαν καὶ πρὸς *Ἰερόθεον* Ἀλεξανδρείας. Ἀλλὰ τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἀρχιερεῖς, τὸν Πατρῶν *Γερμανόν*, Κερκίνης *Προκόπιον*, Ῥέοντος καὶ Πραιστοῦ *Διονύσιον*, Κορώνης, Σάμου *Κύριλλον*, Τζίας (Κέως) καὶ Θερμίων *Νικόδημον*, Αἰγίνης καὶ Ὑδρας *Γεράσιμον*, Τήνου καὶ ἄλλους ἐνταῦθα ἐφορευομένους αὐτοῦ ἀπώλεσε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὁ *Ἰγνάτιος*, καὶ ἀντὶ αὐτῶν προσετέθησαν ὁ Αἴνου *Γρηγόριος*, ὁ ἀπὸ Κορυθαῖς, ὁ Βοδενῶν *Μελέτιος*, ὁ Σόφιας *Ἰωάνειμ* μεθιστάμενοι ἀπὸ τοῦ Χαλκηδόνος. (1) Πρὸς τοῖς συνοδικοῖς αὐτοῦ περισπασμοῖς εἶχεν κατὰ ταῦτα καὶ τὰ τῆς ἐφορείας ὁ Ἰγνάτιος καθήκοντα, ἅπερ μεγάλως ἀπησχόλουν αὐτόν· π. χ. πρὸς τὸν Σβορνικίου *Γαβριήλ* γράφει : «εἶδομεν ὅμως οὐκ ὀλίγα παράπονα, ὅτι μᾶς ἔστειλε δηλ. τόσα γρόσια καὶ ἀκόμη δὲν ἠμπορεῖ νὰ γλυτώσῃ, καὶ ὅτι νὰ τῇ σαφηνίσωμεν τοὺς λογαριασμοὺς τῆς διὰ νὰ πάρῃ τὰ μέτρα τῆς καὶ ὅτι «σασὰ καλδί», ὡς γράφει διὰ τὴν ἀπαίτησιν τῶν τεσσάρων χιλιάδων γροσίων, ὅπου τῇ ἐγράψαμεν νὰ στείλῃ, καὶ ἄλλα παρόμοια καὶ (εἰς) τὰ ὁποῖα συμπεράναντες μίαν ὑποκεκρυμμένην ὑπόνοιάν τῆς περὶ ἡμῶν οὐκ ὀλίγον ἐδυσχεράναμεν· * ἡμεῖς ἀφ' ἧς ὥρας ἀρχιερατεύσαμεν ἀνεδεξάμεθα τὴν ἐφορίαν τῆς καθὼς καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ ἀοιδίου θεοῦ μας (ὑποχρεώσεις). (2)

Εἰς ὀλίγας ἐπισήμους πράξεις (ἴσως ἔνεκα τῶν περιστάσεων) εὐρίσκομεν ὑπογεγραμμένον τὸν *Ἰγνάτιον*.

1823, Μάιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Ἀντιοχείας *Μεθοδίου* (Πατρ. ἔγγραφ.) Β', 1904, σ. 238).

1826, Αὐγουστος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Μεγ. Πρωτοσυγκέλου *Γερμανοῦ* εἰς Μητροπολίτην Βιδύνης. (3)

Εἰς γράμμα *Ἀγαθαγγέλου* διὰ τὴν μονὴν ἀγ. Τριάδος Χάλκης (Ν. Ποιμὴν Β', 1920, σ. 734).

1824 εἰς σιγίλλιον *Ἀνθίμου* διὰ τὰ οἰκονομικὰ τῶν πατριαρχείων. (4)

1. Βλ. Θρακ. Ε', 232.

2. Αὐτ. σ. 238.

3. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, ὁ οἰκομ. πατριάρχης Γερμανός Α', Κ/πολις 1931, σ. 18.

4. Νέος Ἑλληνομν. Ι', σ. 238 μετὰ πανομοιοτύπου ὑπογραφῆς.

* Κατὰ τὸ πατριαρχ. γράμμα τοῦ 1740 οὐδεὶς εἶχε δικαίωμα νὰ ἀντιλέγῃ εἰς τοὺς «ἐπιτρόπους τοῦ κοινοῦ» ἢ ἐφόρους (Ν. Ποιμὴν Α', σ. 302).

1824 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Δέρκων Νικηφόρου, Νοέμβριος (Ἄριστάρχου, Δέρκα, σ. 41).

1827 Ἰαν. εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Καισαρείας Παλαιστίνης Ἐθνανασίου «ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ γέροντος Ἐφέσου κύρ *Μακαρίου*» (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 518).

1827 Αὐγουστος, εἰς σιγίλλιον Ἐγαθαγγέλου διὰ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ ἀγίου Τάφου (αὐτ. σ. 523).

1829, Ἰούλιος, εἰς σιγίλλιον *Χρυσάνθου* περὶ προσαρτήσεως τῆς ἐν Χάλκη μονῆς τῆς Καμαριωτίσεως τῇ Μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῆς. (¹)

Τῷ 1829 κατ' ἀξίωσιν τῆς Ὑψηλῆς πύλης, ἵνα οἱ ἀρχιερεῖς ἐγκαταλείπωσι τὴν πρωτεύουσαν κατὰ Φεβρουάριον ἐγκατεστάθῃ εἰς Ραιδεστόν, ἀφίεις αὐτόθι ἀναπληρωτὴν του, αὐτάδελφον *Κωνσταντῖνον Σταραβέρον*, ὃν δι' ἐγκυκλίου «ἅπασι τοῖς ἐφορευομένοις» συνίστησιν, ἵνα γράψωσιν αὐτῷ «τοῦ λοιποῦ περὶ πάσης καὶ παντοίας ὑποθέσεως». (²)

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἀπέθανε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1830. Ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καταχωρίζομεν τὸ τετράστιχον ἐπίγραμμα τοῦ διδασκάλου Ι. Λεοντοπούλου ἐκ τῆς «Νέας ὁδηγοῦ» Γραμματικῆς αὐτοῦ ληφθέν, ὅπου καὶ ἀμφότεραι αἱ προσωπογραφίαι αὐτοῦ τε καὶ τοῦ *Λεοντοπούλου*.

Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἰγνατίου ἀνεδείχθησαν οἱ ἐξῆς: Ἰωαννίσιος Ἡλιουπόλεως (1821 - 1841), Ἰγνάτιος *Σταραβέρος* ἢ Βερόπουλος ἀποθανὼν ὡς μητροπολίτης Βόσνας τῷ 1852, ὅστις καὶ συνέστησε σχολεῖον ἐλληνικὸν ἐν Σεραγέβῳ καὶ ἄλλοι. (³)

Ἐγκύκλια γράμματα ὑπὸ Λάμπης καὶ Σφακίων Εὐμενίου ἐδημοσιεύθησαν, ἐξ ὧν γνωρίζομεν ἤδη πολλὰ συμπληρωματικῶς περὶ αὐτοῦ καὶ ὅτι διετέλεσεν ἔφορος τοῦ Κοινοῦ τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας παραμένων πάντοτε ἐν Κ/πόλει. Ἡ ἀλληλογραφία του ἐσώθη ἐν τῷ 145 κῶδ. τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, καὶ ἐν ταύτῳ καὶ ἅπασαι αἱ ἐπιστολαὶ (ἐκ τῆς Κόπιας) ἄρχεται ἀπὸ 28-9-24 καὶ λήγει 16-2-29 ἐκ τοῦ ἀρχείου Κρήτης, ἀποστέλλονται δὲ τὰ ἐγκύκλια πρὸς τὸν ἐξ Ἀγχιάλου, οὗ ὁ Ἰγνάτιος ἦν ἔφορος καὶ 9 γράμματα (βλ. «Ὁρθοδοξία» ΚΘ', 1954, σ. 78-83).

1. Γ ε δ ε ὦ ν, Πατρ. γράμματα περὶ τῆς Μ. τοῦ γένους, σχολῆς. Κ/πολις, 1903, σ. 73.

2. Θρακ. Ε', σ. 229.

3. Ἀρχ. Ἡρακλ. σ. 38.

Ἰγνάτιος Ἡρακλείας

Ἦ ρα κλέος πατριῆς τὴ τεῆς γε πέλεις, ἱεράρχα,
 Ἡρακλέους πτόλιος θῶκον ἔχων ἱερόν·
 Ἦ ρα κλύεις φάος . . . αἰτεύντων σέο τεύχους
 Ἡρακλείης νῦν πάμμεγα εὖχος ἑών.

Ἰγνάτιος Ἡρακλείας
 βεβηδοῖν

ὑπογραφή: Ἡρακλείας Ἰγνάτιος

Διονύσιος 1830—1848 (Σ), 1841—1848 (Χ).

Οὗτος ἦν Σμυρναῖος τοῦπίπλην *Μπαριάμογλους* (ἢ καθ' ἑλληνίζουσαν ἔκφορὰν Βαριάμογλους), φημιζόμενος ὡς ἐγκρατῆς τῆς ἐκκλησ. μουσικῆς. Ἐπίσκοπος ὦν Τυρολλόης ἐξελέγη κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1830 ὡς διάδοχος Ἰγνατίου. Ἐκ τῶν πράξεων αὐτοῦ μνημονεύεται ἡ ἀνακαινίσις καὶ ὁ καλλωπισμὸς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. *Γεωργίου* τῷ 1840. *

Ἐπιφέρειται εἰς πράξεις ἐπισήμους ὑπογεγραμμένοις.

1830 Αὐγούστου, εἰς σιγίλλιον *Κωνσταντίου* τοῦ ἀπὸ Σιναίου ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως *Γρηγορίου* (δὶς). (¹)

1831 εἰς συνοδικὸν γράμμα τοῦ αὐτοῦ. (²)

1835 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Γρηγορίου Γ'*, κατὰ Ὀκτώβριον. (³) βλ. Σταμ. Σαμιακά, Δ', 388.

1835 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Δέρκων *Γερμανοῦ* βλ. Σταμ. Σαμιακά, Δ', 388 τὸν Νοέμβριον. (¹)

1835 Αὐγούστου, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Παλμύρας *Ἀθανασίου* (Πατρ. ἔγγρ. Β', 1904, σ. 254).

1836 Φεβρουάρ. Ἰούν. ὑπογράφεται εἰς δύο ἐγκυκλίους κατὰ τῶν ἑτεροδιδασκάλων καὶ ξένων ἱεραποστόλων. Εὐαγγ. σάλπιγξ Α', περίοδ. 2, σ. 87, 254.

1837 Νοέμβριος, εἰς ἐγκύκλιον *Γρηγορίου Γ'* περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ Δημητριάδος *Ἰωσήφ*, Σαμακοβίου *Ἰγνατίου*, Ἐρσεκίου *Προκοπίου*, Θ/νίκης *Μακαρίου* καὶ τοῦ ἀγιορείτου *Προκοπίου Δενδρινοῦ*, ὡς προδοτῶν τοῦ γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας.

1838 Φεβρουάριος τοῦ αὐτοῦ περὶ στασιδίων τοῦ πατρ. ναοῦ. (⁵)

1838 Φεβρ. α', τοῦ αὐτοῦ περὶ συτοικεσίου πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 68 καὶ περὶ στασιδίων ἐν τῷ Πατρ. ναῷ Ἐκκλ. Ἀληθ. ΛΘ', 1919, σ. 181).

1839 εἰς γράμμα *Γρηγορίου ς'* ὑπὲρ τοῦ ἐν Ξάνθῃ Βατοπεδινοῦ μετοχίου τοῦ ἁγ. *Νικολάου*. (⁶) Εἰς ἐγκύκλιον κατὰ ἑτεροδιδασκάλων ἐν Εὐαγγ. Σάλπ. 1838, σ. 363.

* Ἡμερόλ. Α', τοῦ ἔτους 1905, σ. 164.

1. Ἑλληνικά Γ', σ. 61.

2. Νέος Ἑλληνομν. Ι', σ. 244.

3. Ὁρθοδοξία ΙΒ', 1937, σ. 279.

4. Ἀριστάρχου, Δέρκοι σ. 42.

5. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΛΘ', 1919, σ. 181.

6. Ἑλληνικά Γ', σ. 62.

1839 Μάρτιος τοῦ αὐτοῦ εἰς ἐγκύκλιον κατὰ τῶν βιβλίων τῶν Λουθηροκαλβινιστῶν. (1)

1841 Μάιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Ἀνθίμου Ε'*. (2)

1842 Ἰούνιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Γερμανοῦ Δ'*. (3)

1842 » » » » Δέρκων *Νεοφύτου*. (4)

1843 Ἀπρίλιος, τοῦ αὐτοῦ εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς Λαυρ. σκήτης ἀγ. Ἄννης (Πατρ. ἔγγραφ. Α', 1902, σ. 216).

1843 Μαΐου 16, εἰς γράμμα *Γερμανοῦ* ἐν τῷ ἐκδοθέντι Μηναιῶ Σεπτεμβρίου καὶ εἰς ἀναφορὰν διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν Μηναιῶν (ὕπῆρξε πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς)

1843 Ἰούλιος, εἰς σιγίλλιον *Γερμανοῦ Δ'*, ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀγίας Τριάδος Χάλκης. (5)

1844 τοῦ αὐτοῦ τῷ *Ἱεροθέῳ* περὶ τῆς ἐπαρχίας Χαλεπίου (Πατρ. ἔγγρα. Β', 1804, σ. 80 καὶ 82).

1845 Μάιος εἰς σιγίλλιον *Μελετίου* ὑπὲρ τῆς Θεολ. σχολῆς Χάλκης. (6)

1845 Σεπτέμβριος, εἰς ὑπόμνημα Μελετίου Γ', διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας *Ἀγριτίου* (Πατρ. ἔγγρα. Β', 1904, σ. 84, 88, 271).

1846 Δεκεμβρίου 15, εἰς γράμμα *Ἀνθίμου* πρὸς τὸν Χίου *Σωφρόνιον*. (7)

1846 Ὀκτώβριος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἀμίδης *Μακαρίου*, (Πατρ. ἔγγρα. Γ', 1904, σ. 282).

1847 Ἰανουαρ. 31, τοῦ αὐτοῦ εἰς *Κύριλλον* Ἱεροσολύμων διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας (Πατρ. ἔγγρα. Β', 1904, σ. 97 καὶ 109).

1847 Μαρτίου 12 εἰς γράμμα *Ἀνθίμου* πρὸς τὸν Χίου *Σωφρόνιον*. (8)

1847 Ἀπριλίου 2, τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Χαλεπίου *Κύριλλον* (Πατρ. ἔγγρα. Γ', 1904, σ. 295).

1847 Μαΐου 29 εἰς γράμμα *Ἀνθίμου* πρὸς τὴν ἱεράν κοινότητα ἀγ. Ὄρους διὰ τὸν ἑξαρχον *Μελέτιον* ἱεροδιάκονον. (9)

1. Ἑλληνικά, Γ', σ. 63.

2. Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 337.

3. Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 340.

4. Ἀρ ι σ τ ἄ ρ χ ο υ, Δέρκοι, σ. 43.

5. Σάρδεων Γερμανοῦ, Γερμανὸς Δ', Οἴκουμ. Πατριάρχης, 1931 σ. 71, 73.

6. Ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴ σχολὴ ὑπὸ Α. Μέξη, ΚΠολις, 1935, σ. 63.

7. Ἑλληνικά, Ε', 1932, σ. 67.

8. Αὐτ. σ. 68.

9. Ἑλληνικά, Γ', σ. 63.

1847 Ὀκτώβριος, τοῦ αὐτοῦ σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς Λαυρ. σκήτης ἀγ. Ἀννης (Πατρ. ἔγγρ. Α', 1902, σ. 230).

Τοῦ Διονυσίου τὸ βεράτιον βλ. ἐν ἀρχῇ σ. 11 - 17.

Πανάρετος 1848—1878 (Σ).

Καταγόμενος ἐκ Χώρας (υἱὸς Κωνσταντίνου) πρῶν ὢν Τορνόβου καὶ Φιλαδελφείας καὶ παυθεὶς ἐσχόλαζεν ἐπὶ θετιαν καὶ τῷ 1848 ἐγένετο διάδοχος τοῦ *Διονυσίου*, εἶχε δὲ καὶ τὸν Γάνου καὶ Χώρας *Χρῦσανθον* αὐτάδελφον. (¹) Οὐ μόνον ὁ *Δράκος*, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ σύγχρονοι παρουσιάζουσι τὸν *Πανάρετον* πολυτάλαντον· διὸ καὶ ὁ *Ζῶτος Μολοσσὸς* πικρῶς ψέγει καὶ καυτηριάζει αὐτόν. «Οὔτε τὸν πόδα ἔθετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν. ἔζησε καὶ ἐτάφη εἰς Κ/πολιν ἀποστέλλων τιτουλάριον ἐπίσκοπον εἰσπράκτορα, ἀφῆκε δὲ παλάτια καὶ ἑκατομῦρια ἐν Φαναρίῳ διὰ τοὺς συγγενεῖς ἀπὸ τὰ δάκρυα τῶν χριστιανῶν.» (²) Ἔτι αὐστηρότερον εἰς ἀμετροπέειαν ἀποκλίνων κρίνει αὐτόν ὁ *Γεδεών*, προσπαθῶν νὰ πείσῃ τὸν ἀναγνώστην περὶ τῆς ὑπάρξεως κληρικῶν Γενιτσάρων. Περί τούτου ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τοῦ πατριαρχ. συγκέλλου *Μητροφάνους*, ὅστις ἐσαβάνωσεν αὐτὸν ἀποθανόντα εἰς ἡλικίαν 93 ἐτῶν, 8 Μαΐου, καὶ διετίνειτο λέγων, ὅτι διέκρινεν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος στιγματισμὸν πράσινον ἦτοι τὸ σῆμα τῶν Γενιτσάρων. Τοῦτο εἶναι μῦθος τὸ πραγματικὸν εἶναι ἄλλο αἴτιον, τὸ ἐξῆς : «ἔλεγε δὲ τὸν Πανάρετον ὁ λαὸς καὶ ἐπίστευεν αὐτὸν ὄντα γενίτζαρον. ἦτο βίαιος, ἀρπαξ, τυραννικός, ὑβριστής, ἀσεμνολόγος». Ἐν τούτοις ὁμολογεῖ, ὅτι ἐν τῇ συνόδῳ «οὐδέποτε ἠκούσαμεν τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ προτρέχουσαν τῆς διανοίας. ἐσέβετο τὸν ἱερὸν θεσμὸν καὶ θρόνον, ὡς καὶ ὅσοι ἦσαν ὁσίων καθηστώτων *σοβαροὶ* ὑπηρεταὶ τῷ Παναρέτῳ ὁμογενεῖς καθὼς καὶ ἡ πατριαρχικὴ ἀυλή». (³) Δύο ἀντιφατικαὶ κρίσεις περὶ τοῦ *Παναρέτου* :

«Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἀποδώσω ἐν ὀνόματι τοῦ συλλόγου τὸν δίκαιον ἔπαινον καὶ τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν μέγαν τοῦ Συλλ. εὐεργέτην καὶ προστάτην, τὸν σεβαστὸν ἡμῶν ποιμενάροχην ἅγιον Ἡρακλείας τὸν ἐπαξίως ἐνταῦθα ἀντιπροσωπευόμενον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πανοσιολ. αὐτοῦ πρωτοσυγκέλλου καὶ ἀρχιερατ. ἐπιτρόπου κ. Γ ρ η γ. Κ α λ λ ῖ δ ο υ. Ἐπαρχία τοιοῦτον ἔχουσα φιλόμουσον καὶ γενναιοδωρον ἀρχιερέα πολλὰ

1. Δ ρ ά κ ο ς Θρακ. σ. 54. Ἐσφαλμένως ἐν συνοδ. ἐγκυκλίῳ τοῦ 1846 (Συμβουλαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλ. μουσικῆς ὑπὸ Γ. Παπαδοπούλου. Ἀθῆναι 1890, σ. 344) γράφεται Πανάρετος ἀντὶ τοῦ Διονυσίου.

2 «Δρομολόγιον τῆς Ἑλλ. Χερσ.» Ἀθῆναι, 1904, σ. 541.

καὶ μεγάλη δύναται παρ' αὐτοῦ νὰ προσδοκᾷ ἀγαθὰ...» 1874, 15 Αὐγούστου, Λόγ. Πανηγ. Κ. Τσαούση Βάγια, σ. 7. Πρὸ ἐνὸς ὅμως ἔτους ταυτοχρόνως εἰς τὰς 4 Μαρτίου 1873 ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Θεολ. Φιλεπ. Σύλλογ. ἔτος Α' σ. 62, ὁ εἰσηγητὴς ἐπὶ τῆς ἐνεστ. καταστάσεως τῆς ἐν Θεράκη ἑλληνικῆς παιδεύσεως ἔλεγε, «ὁ μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης, εἰς τῶν πλουσιωτέρων ἀρχιερέων τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησίας, οὐχὶ μόνον μηδέν, ὡς ἐκ βεβαίων πηγῶν ἐμάθομεν, ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ πράττει, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Φιλολ. Σύλλογ. ἐν τοῖς ἐγγράφοις εὔρομεν, ἀπάντων σχεδὸν τῶν ἀρχιερέων ἀπαντησάντων πρὸς τὰς ἐγκυκλίους τοῦ Σύνλόγου. «Οὐκ ἔστι μέλημα, ὡς φαίνεται, τῇ αὐτοῦ σεβασμιότητι περὶ τοσοῦτω μικρῶν πραγμάτων οἷα τὰ σχολεῖα καὶ οἱ σύλλογοι καὶ ἡ μάθησις». Ἐκθεσις τῆς ἐκπαιδευτ. ἐπιτροπῆς ὑπὸ Ἀλεξ. Ζωηροῦ ἱατροῦ.

Ὁ δὲ Γεδεὼν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων σ. 171, γράφει : «Ἐγόγγυζον δικαίως οἱ ἐκ Χαλκιδικῆς ὁρθόδοξοι κατὰ Παναρέτου μητρ. Ἡρακλείας «ἐφόρου» τῆς ἐν Γαλατίστη μονῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἧς ὁ Παναρέτος κατέφαγε σχεδὸν 500.000 γροσίων εἰσοδήματα δύο ἢ τριῶν ἑτῶν, δεῖξας εὐσυνειδησίαν εἰς τὴν διαχείρισιν, καθὸ ἀποστείλας εἰς τὴν μονὴν περίσσευμα διητοῦς ἢ τριητοῦς διαχειρίσεως τριᾶκοντα πέντε ἢ τριᾶκοντα ἕξ γροσία (μέσα 10' αἰῶνος) νοσφισθεῖς χιλιάδας... γροσίων». Περὶ τῆς φιλομουσίας του, ὅτι ἀγράμματος ὦν ἐγένετο αὐτομαθῆς βλ. σ. 261.

Καὶ ὅμως ὁ οὕτως ὑπὸ τοῦ Φαναριώτου διασυρόμενος, κατὰ τὸ 1870 εἶχε διαθέσει ὄλα τὰ εἰσοδήματα τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς Ραιδεστοῦ, ἧτις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ εἶχε κατασταθῆ τὸ πρότυπον, ὡς εἶδομεν, εὐνομουμένης κοινότητος, ἀληθῆς ἐστία τῶν Μουσῶν κοσμουμένης καὶ διὰ Μουσείου ἀρχαιολογικοῦ.

Φέρεται εἰς πατριαρχικά καὶ σιγίλλιώδη γράμματα ὑπογεγραμμένος ὧδε :

1848 Ὀκτωβρίου 19, εἰς ὑπομνηματιστικὸν γράμμα περὶ τῆς β' εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ *Ἀνθίμου Δ'*. (1)

1848 Νοεμβ. 26, πρὸς τὸν Ἀντιοχείας, (Πατρ. ἔγγρ. Γ', 1904, σ. 306).

1852 Ὀκτώβριος, εἰς σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς Θεολ. σχολῆς Χάλκης. (2)

1. Ὁρθοδοξία, τόμ. 1937, σ. 317.

2. Ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολ. σχολὴ ὑπὸ Α. Μ. Ἐ. Ἡ., σ. 83.

1852 Νοέμβριος, εἰς ὑπομνηματιστικὸν γράμμα περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον β' ἀνόδου *Γερμανοῦ Δ'*. (1)

1853 Μάρτιος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς Δέρκων Γερασίου. (2)

1853 Ἰούνιος, εἰς σιγίλλιον *Γερμανοῦ Δ'* ὑπὲρ τῆς Θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης. (3)

1855 εἰς γράμμα πατριαρχικὸν *'Ανθίμου Ε'*, προάγον τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Λιτίσης εἰς μητρόπολιν. (4)

1855 τοῦ αὐτοῦ, δι' οὗ ἀπονέμεται ἡ ὑπερτιμία καὶ ἐξαρχία τῷ Βελεγράδων μητροπολίτῃ. (5)

1855 εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς *Κυρίλλου Ζ'* κατὰ Σεπτέμβριον. (6)

1855 Φεβρουάριος τοῦ αὐτοῦ *'Ανθίμου Ε'* αὐνοδικὸν γράμμα ἀναγγελίας τῆς ἐκλογῆς τοῦ μητροπολίτου Βελεγράδων *'Ανθίμου Ἀλεξούδη* (Σύντομος κτλ. σ. 130).

1856 Ἰούνιος εἰς σιγίλλιον Κυρίλλου Ζ', ἐπικυρωτικὸν τῆς Ρωμουν. σκήτης Λαύρας ("Ἐγγραφα πατρ. Α', σ. 172 σ. 167).

1857 Μάρτιος, εἰς ἀποφαντικὸν γράμμα *Κυρίλλου Βυζαντίου* ὑπὲρ τῆς Θεολ. σχολῆς Χάλκης. (7)

1858 Ἰανουάριος, εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἀλεξανδρείας *Καλλινίκου* (Πατρ. Β', 1904, σ. 133, 135).

1864 Σεπτέμβριος, εἰς Σωφρονίου ἀποφαντικὸν γράμμα διὰ τὸ κελλιωτ. ζήτημα Ἄθω (Πατρ. ἔγγρ. Α', σ. 257).

1867 Φεβρουάριος, εἰς ὑπομνηματιστικὸν γράμμα περὶ τῆς β' εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ *Γρηγορίου Ε'*. (8)

1871 Νοέμβριος εἰς γράμμα *'Ανθίμου* πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἀμασείας. (9)

1872 εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς ἀποκηρύξεως τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων. (10)

1. Ὁρθοδοξία ΙΒ', σ. 340.

2. Ἀριστάρχου, Δέρκοι σ. 43.

3. Σάρδεων Γερμανοῦ Δ', οἴκουμ. πατριάρχης, Κ/πολις 1931, σ. 87.

4. Θρακ. Η', 1938, σ. 149.

5. Νέος Ἑλληνομν. ΙΘ', σ. 234. *

6. Ὁρθοδοξία, ΙΓ', 1938, σ. 17.

7. Α. Μέξη, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 93.

* Σύντομος ἱστορ. περιγραφή τῆς ἱ. μητροπόλεως Βελεγράδων ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Κέρκυρα, 1898, σ. 141.

8. Ὁρθοδοξία, ΙΒ', σ. 282.

9. Ἐκκλ. ἐπιθεωρ. Καλλιφρονος, Περιοδ. Β', 1871, σ. 148.

10. Πρακτικὰ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης συνόδου Κ/πολις 1873, σ. 93.

1872 Ἰούνιος, εἰς ἐγκύκλιον περὶ συνεισφορᾶς τῶν μητροπόλεων πρὸς τὴν Μεγ. ἐκκλησίαν.

1873 Ἰανουάριος, εἰς σιγίλλιον *Ἀνθίμου* ὑπὲρ τῆς ἐν Ἰωαννίνοις μονῆς τῆς Ἐλεούσης. (1)

(Εἰκὼν μετὰ τῆς ὑπογραφῆς εἰς ΙΓ' τόμον «Θυμικῶν» σ. 250).

Ἰωαννίκιος Β' 1878—1879

Ἐγεννήθη ἐν Ραδοβιζίῳ τῆς ἐπαρχίας Σισανίου τῷ 1814, ὅπου καὶ τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ὡς καὶ ἐν Προύση, (2) εἴτα (1838 - 40) εἰς τὴν ἐν Ξηροκρήνη Μεγ. τοῦ γένους σχολῆ. Τῷ 1846 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ *Ἀνθίμου ζ'* μέγας πρωτοσύγκελλος καὶ τῷ 1847 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Νύσης (Σιάρκιοι) τῆς Σερβίας καὶ τῷ 1859 προήχθη Νικαίας ὅτε καὶ ἐχρημάτισε πρόεδρος τοῦ ἐθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου. Κατὰ τὰς 27 Ἰανουαρίου 1878 μετετέθη εἰς Ἡράκλειαν καὶ ἀπέθανε τῇ 25 Ἰαν. 1879, ἀφείς μνήμην ἀγαθὴν φιλοπάτριδος καὶ συνετοῦ ἱεράρχου. (3) Ὁ τόσῳ προῶρος ὡς Ἡρακλείας ἀποβίωσας ἐξυμνήθη ἐπαξίως ὑπὸ τοῦ *Γρηγορίου* ἱεροδιακόνου *Ζιγαβηνοῦ*, καθηγητοῦ τῆς θεολογίας. (4) Τῷ 1878 εὐρίσκεται ὑπογεγραμμένος εἰς συνοδικὴν ἀπόφασιν ἐπὶ *Ἰωακείμ Γ'* πρὸς τὸν μητροπολίτην Βελλᾶς. (5)

Γρηγόριος Β' (Παυλίδης) 1879—1888 (Σ)

Ὁ λογιώτερος τῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μητροπολιτῶν Ἡρακλείας γεννηθεὶς ἐν Κ/πόλει τῷ 1825. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ κατήγετο ἐξ Ἄρ-

1. Νέος Ἑλληνομν. ΙΑ', σ. 27.

2. Τότε Προύσης ἦν ὁ *Ἀνθίμος Κορυθαλιανός* καὶ διηγεῖται ὁ Ἰωαννίκιος ταῦτα: «Τῷ 1834 κατὰ συγκυρίαν ἐλθὼν ὁ ἅγιος Προύσης κ. *Ἀνθίμος* εἰς τὸ σχολεῖον μὲ ἠρώτησε... μὲ διέταξε νὰ ὑπάγω πλησίον του.. ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ πηγαίνω εἰς τὸ σχολεῖον, ὡς καὶ ἐγένετο. Ἐνίστε καὶ ἡ αὐτοῦ σεβασμιότης μοὶ ἔδιδε μαθήματα ἐν τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τῆς γεαμιματικῆς», Λόγος κτλ. σ. 15 - 16 (βλ. κατωτ.)

3. Γ ε δ ε ὠ ν, Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ, σ. 188 - 189.

4. «Λόγος εἰς τὸ ἱερὸν μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἰωαννικίου ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῇ Γ' Κυριακῇ τῶν νηστικῶν μετὰ προσωπογραφίας καὶ αὐτοβιογραφίας κτλ.» Κ/πολις 1879, σ. 16.

5. Μεσ. γραμμ. Γ', 1936, σ. 73.

γυροκάστρου καὶ ἦν ἀνεψιὸς *Γρηγορίου* ζ' πατριάρχου Κ/πόλεως. αὐτὸς δὲ ἐγράφετο Βυζάντιος, καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ κατὰ Ξηροκρήνην Μεγ. τοῦ γένους σχολῇ. Ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν ἀποπερατώσας τὰς σπουδὰς κατετάγη εἰς τὸν κλῆρον καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιδιακόνου, ὅτε ἐπαύθη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς πύλης. Τῷ 1858 πάλιν προσελήφθη ὡς δευτερεύων διάκονος καὶ ἔπειτα προεβιβάσθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγ. πρωτοσυγκέλλου καὶ τῷ 1859 διωρίσθη ἀρχιγραμματεὺς τῆς πρὸς σύνταξιν τῶν «Γενικῶν κανονισμῶν» ἔθνοσυνελεύσεως. Τῇ 25 Δεκεμβρίου 1860 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Χίου καὶ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1877 μετετέθη εἰς Σέρρας καὶ ἐντεῦθεν τῇ 27 Ἰανουαρίου τοῦ 1879 εἰς Ἡράκλειαν, ἔνθα καὶ ἀπῆλθε πρὸς Κύριον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1888. Ὁ *Γρηγόριος* ἀνεμίχθη εἰς ὅλα τὰ ἐθνικὰ καὶ ἐκκλησιαστικά τῆς ἐποχῆς ζητήματα καὶ ἐμπνεόμενος ἐξ ἀκραιφῶν αἰσθημάτων ἔδρασεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ ἠγωνίζετο δι' ὄλου τοῦ βίου ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων τοῦ ἔθνους ἰδεωδῶν καὶ ὑπερήσπισεν ἐρρωμένως τὰ δίκαια τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς συντάξεως τῶν «Γεν. κανονισμῶν» ὑπερασπίζων τὴν θέσιν τοῦ ἐκκλησι. κέντρου ἔγραψε τῷ 1859 «ἀνασκευὴν τῆς διαμαρτυρήσεως τῶν πέντε συνοδικῶν». (1) Ὡς ἀρχιγραμματεὺς ἐξέδοτο τὴν ἐμπεριστατωμένην «Πραγματεῖαν περὶ τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας, τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν», Κ/πολις 1860, βον, σ. δ', 203. Ἡ ἐμβριθὴς ὄντως αὕτη ἐργασία μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος καὶ ἐκ περιστάσεως γραφεῖσα εἰς τὴν τῶν πνευμάτων τότε κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος ἔξαψιν, ἔν τισιν νῦν δεῖται ἀναθεωρήσεως καὶ δὴ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος. (2) Σχετικὴ πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ ἡ «Λιευκρίνις τοῦ

1. Ὁ Γ ε δ ε ὦ ν ἐν τῷ ἐν τῇ Μεγ. ἐλλ. ἐγκυκλοπαιδεῖᾳ ἀρθρῷ, ὅθεν λαμβάνομεν τὰ πλεῖστα περὶ τοῦ Γρηγορίου (τομ. Η', σ. 728), ἔχων ἀντίθετον γνώμην διὰ τὴν σύνταξιν τῶν «Γεν. κανονισμῶν» δὲν ἀρέσει τὴν «Ἀνασκευὴν» φρονῶ δὲ ὅτι εἶχε δίκαιον.

2. Π. χ. ἐν σ. 67 γράφει: «Ἐπειδὴ δὲ ἡ οὐσία τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης οὐκ ἐγένετο κατὰ τὰς νενομισμένας διατυπώσεις... διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία οὐδέποτε ἀνεγνώρισεν αὐτὴν ἐπισήμως ὡς αὐτοκέφαλον κτλ.» καὶ ὁμως ἐν τῷ Συντάγματι κανόνων τοῦ ἱεροῦ Φωτῖου, ὅπερ παρὰ πάντων θεωρεῖται ὡς ὁ ἐπίσημος κώδιξ καὶ Νομοκάνων τῆς ἐκκλησίας ἀναγιγνώσκομεν: «Περὶ δὲ τῆς τάξεως τῶν πατριαρχῶν... ὅτι ἡ Κ/πολις ἔχει προεδρίαν, καὶ ἡ διάτ. τοῦ α' τίτ. τῶν νεαρῶν καὶ ἡ γ' τοῦ β' τίτ. ποιοῦσι τὸν πρίμας Ἰουστινιανῆς ἀρχιεπίσκοπον, καὶ οἱ ὑπὸ τῆς ἀνάδοις αὐτοῦ χειροτονεῖται καὶ ποίας ἐπαρχίας ἔχει.» κεφ. Ε', Migne Patr. gr. 104, σ. 476.

βουλγαρικοῦ ζητήματος» Κ/πολις 1871 ἐκδοθεῖσα δαπάναις τοῦ Ἡπειρώτου **Νεοφύτου** Δέρκων ὑπὸ τὰ ἀρχικά στοιχεῖα τοῦ μητροπολίτου Χίου **Γρηγορίου**. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ μονογραφία ἢ «Πραγματεία περὶ ἐνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας», (¹) ὡς καὶ τὸ ἀντιπαπικὸν σύγγραμμα «Ἡ φωνὴ τῆς Ὀρθοδοξίας», Χιος 1863, 8ον, σ. 132 (τὸ α΄ μόνον ἐξεδόθη). Διὰ τὴν εὐδόκιμον ταύτην καὶ ἐθνικὴν δρᾶσιν τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (πρώτην ἴσως φορὰν ἐνθυμηθὲν τοὺς ἐν Κ/πόλει λογίους) ἀνεκήρυξε τὸν **Γρηγόριον** τῷ 1878 ἐπίτιμον διδάκτορα τῆς θεολογίας. Ἀλλὰ τοιοῦτον σοφὸν ἱεράρχην ἢ Ραιδεσιὸς δὲν ἐξετίμησε δεόντως, ἀφοῦ δὲν παρέσχεν αὐτῷ οὔτε κατάλληλον πρὸς ἐγκατάστασιν οἴκημα· διὸ ἠναγκάσθη νὰ καταλύσῃ εἰς τὸν Σύλλογον. Ἀλλ' οἱ νέοι, οἵτινες ἤθελον νὰ βλέπωσι θεατρικὰς παραστάσεις καὶ νὰ ἀκούωσι τὸν Καραγκιόζην ἐκεῖ, ἐξηγέρθησαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν μητροπολίτην νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κ/πολιν, ὅπου διέμενον καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ. (²)

Ὑπογεγραμμένος φαίνεται εἰς ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Δέρκων **Καλλινίκου** τῇ 20 Δεκεμβρίου 1884. (³)

Γερμανὸς (Καβακόπουλος) 1888—1897

Γεννηθεὶς ἐν Κ/πόλει τῷ 1835 ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς Θεολ. σχολῆς Χάλκης τῷ 1863. Ἐπὶ **Σωφρονίου Γ'** ἐγένετο **ποριάρχης** (ἐκκλησιάρχης) τῶν πατριαρχείων καὶ ἀρχιδιάκονος. Τῷ 1867 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Κῼ, ὅθεν τῷ 1876 μετετέθη εἰς Ρόδον καὶ τῷ 1886 προήχθη εἰς Ἡράκλειαν. Μετὰ ἐνεαετῆ ἀρχιερατεῖαν ἐνταῦθα προτίμησε τὴν Χαλκηδὸνα, ἐνθα ἔδρασεν ὑπερόχως διευθύνων αὐτὸς κατ' οὐσίαν πᾶσαν τὴν σπουδαίαν ἐθνικὴν καὶ ἐκκλησιαστ. κίνησιν ἐπὶ ὅλην σχεδὸν εἰκοσαετίαν. Τῇ 28 Ἰανουαρίου τοῦ 1913 διεδέξατο εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον **Ἰωαννίμ Γ'**. Δὲν ἐγένετο τέως πατριάρχης «ὁ δεξιὸς οὗτος νοῦς», οὐχὶ «διότι ἀντετίθητο εἰς τὸν λόθον καὶ τὴν αἴτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἐπανόδου τοῦ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονάζοντος...» ὡς διίσχυρίζεται ὁ **Γεδεῶν**, (⁴) ἀλλὰ διότι ὡς ἐξαιρετικῆς σημασίας πολιτικὸν καὶ ἐθνικὸν παράγοντα ἐξήλειψε

1. Περὶ ἄλλων ἐργασιῶν βλ. Μεγ. ἑλλ. ἐγκυκλ. Η', σ. 728.

2. Μεθ' ἱερᾶς ἀνακατήσεως ἐξιστορεῖ τὸ γεγονός τοῦτο ὁ φιλόπατρις Ἡπειρώτης Ζωτοῦς ὁ Μολοσσός. Δρομολ. σ. 541.

3. Ἀριστάρχου, Δέρκοι, σ. 46.

4. Μεγ. ἑλλην. ἐγκυκλ. Η', σ. 248.

πάντοτε ὁ *Χαμίτ* ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐκλεξιμῶν. (1) Περί τῆς δράσεως αὐτοῦ ὡς πατριάρχου κατὰ τὴν λίαν ταραχώδη ἐκείνην περίοδον εἴπομεν ὀλίγα ἀνωτέρω (Κεφ. Β', 6). Ἄλλ' ὁ ἄκρατος Βενιζελισμός τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ ἡ φιλαντατική μανία τῶν κύκλων τοῦ Φαναρίου δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν πολύμητιν πρωθιεράρχην νὰ συνεχίσῃ τὴν σώφρονα πολιτικὴν, ἀφ' ἧς θὰ ἠδυνάμεθα ἔπειτα, ὡς ἐξελίχθησαν τὰ πράγματα, νὰ ἀναμείνωμεν τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ κέντρου. Ἄλλ' ὁ μαινόμενος λαὸς καταργήσας τῇ 12 Ὀκτωβρ. 1918 οὐχὶ —καὶ πολὺ κοσμίως— τὸν μάρτυρα καὶ γηραλέον πατριάρχην, ἀνεβίβασε εἰς τὸν ὑπατον θρόνον τῆς Ὀρθοδοξίας τὸν ἀλλοπρόσαλλον *Μεταξάκην*. Οὗτος τὸ πρῶτον ἔργον, ὅπερ διέπραξε καὶ ὡς κατόρθωμα ἐθεώρησε μέγα, ἦτο νὰ ὑψώσῃ τὴν κυανόλευκον ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Βοσπόρου, ἐνῶ ἐναντι ἐπὶ τοῦ πύργου τοῦ Γαλατᾶ ἐκυμάτιζεν ἔτι ἡ ἡμισέληνος. Τὸν ἀείμνηστον *Γερμανόν*, ὅστις ἀποσυρθεὶς εἰς Χαλκηδόνα ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ τῇ 20 Δεκεμβρίου τοῦ 1920, ἐνεθυμήθησαν πάντες καὶ δὴ αὐτὸς ὁ *Βενιζέλος* κατὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρών, ὅτε οἱ Τοῦρκοι ἀντιπρόσωποι ἐπέμενον ζητοῦντες τὴν κατάργησιν τοῦ πατριαρχ. θεσμοῦ, καὶ χάρις εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν βαλκανικῶν ὀρθοδόξων κρατῶν, ἐσώθη οὗτος, ὡς ἐσώθη, περιορισθείσης τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Κ/πόλεως (sic). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, *μνήμων τοῦ ἀσυναγωνίστου ἡρωϊσμοῦ*, ὃν ἐπέδειξεν ὁ Ἡρακλείας *Γερμανὸς* κατὰ τὸ ἐπὶ *Διονυσίου Β'* κλείσιμον τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ 1890 (3 Ὀκτ.) θὰ ἀναγράφῃ χροισοῖς γράμμασι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅστις διὰ τῆς σθεναρᾶς αὐτοῦ στάσεως ἔσωσε τὰ προνόμια τῆς ἐκκλησίας, ἅπερ ὁ *Μελέτιος Μεταξάκης* διὰ τῆς ἀκαταλογίστου αὐτοῦ πολιτικῆς ἐθυσίασεν. (βλ. ἡμετέραν «Πατριαρχικὴν ἱστορίαν», Ἀθήναι, 1951).

Φέρεται ὁ *Γερμανὸς* ὑπογεγραμμένος ὡς Ἡρακλείας τῷ 1892 εἰς τὸν κανονισμόν τῆς ἐν Ἀθῶ Ρωσσοικῆς σκῆτης τοῦ προφ. *Ἡλιοῦ*. (2)

Ἰερώνυμος (Γοργίας) 1897—1902

Οὗτος ἀπὸ τῆς Νικαίας μετετέθη εἰς Ἡράκλειαν τῇ 13 Μαΐου 1897. Τῷ 1899 ἀνήγγειλεν εἰς τὴν ἱεράν σύνοδον τῇ 11 Μαρτίου, ὅτι

1. Αὐτὴ εἶναι ἡ κρατοῦσα γνώμη παρὰ τοῖς ἐπαῖουσι καὶ τοῦτο ἐφρόνει περὶ τοῦ διαπρεποῦς ἱεράρχου καὶ μεγάλη μερὶς τοῦ ἑλλήν. τύπου, ὅστις εἶχε ταχθῆ καὶ ἠγωνίζετο ἐρρωμένως ὑπὲρ τοῦ Γερμανοῦ. Ἐγὼ δὲ ἤκουσα τοῦτο παρὰ τοῦ Φαζλή Ἡ Τοπτὰν πασᾶ ὑπασπιστοῦ τοῦ Σουλτάνου, ὅτι ἐν ὄσφ ζῆ ὁ Χαμίτ δὲν θὰ γείνη, μοι ἔλεγε, πατριάρχης ὁ Γερμανός, ἀκριβῶς διότι ἤξιζε διὰ πατριάρχης.

2. Actes de l'Athos, II. Actes du Pantocrator, σ. 67, 230.

ἐν τῷ διοικητικῷ τῆς Ῥαιδεστοῦ συμβουλίῳ ἀνεγνώσθη ὑπουργικὴ διαταγὴ περὶ τοῦ ὅτι ἐφεξῆς ἐν τοῖς διοικητικοῖς συμβολαίοις καὶ εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα δεόν μετὰ τὸν διοικητὴν ὁ χακίμης, εἶτα ὁ βοηθός (μουαβίν) τοῦ διοικητοῦ, ὁ ἀρχιλογιστῆς, μετὰ τοῦτον ὁ μουφτής καὶ κατόπιν οἱ ἀρχηγοῖτων μὴ μουσουλμανικῶν θρησκειῶν καὶ τελευταῖον οἱ λοιποὶ ἀζάδες καὶ πάρεδροι νὰ υπογράφονται. (1)

Γρηγόριος 1092—1928 ὁ Καλλίδης

Ἐγεννήθη ἐν Κουμβάφ τῆς Ραιδεστοῦ, ὅπου καὶ διήκουσε τὰ πρῶτα γράμματα, εἶτα εἰσήχθη εἰς τὴν Ριζάρειον σχολὴν καὶ ἀπεφοίτησεν ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου. Χειροτονηθεὶς τῷ 1862 παρὰ τοῦ Σερρῶν *Μελετίου*, ἐγένετο ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἀθηνῶν *Θεοφίλου*, καὶ ἐν Ραιδεστῷ τῷ 1873-4 σχολάρχης καὶ ἱεροκῆρυξ καὶ εἶτα πρωτοσύγκελλος. Τὸν Μάρτιον 1875 ἐχειροτονήθη βοηθός ἐπίσκοπος τοῦ Ἡρακλείας *Παναρέιου* ὑπὸ τὸν τίτλον Ναζιανζοῦ καὶ τῷ 1879 προήχθη εἰς μητροπολίτην Τραπεζοῦντος. Εἶτα τῷ 1884 μετετέθη εἰς Θεσσαλονίκην (2) καὶ τῷ 1889 εἰς Ἰωάννινα, ὅπου καὶ ἔδρασεν εὐρεθεὶς κατὰ τὸν ἀτυχή πόλεμον τοῦ 1897. Ἐγκαθιδρυθεὶς κατὰ Μάιον ὡς Ἡρακλείας τῷ 1902 εἰς Ραιδεστὸν προέβη ἀμέσως εἰς τὴν ἀνέγερσιν νέων κτιρίων, τῆς μητροπόλεως τῶν σχολείων καὶ τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου, ὧν τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν εἰς πάνδημον τελετὴν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων. (3) Ὁ Γρηγόριος δὲν ἐμιμήθη τοὺς προκατόχους αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ διαμείνη εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὅθεν καὶ τὰ τμήματα Ῥαιδεστοῦ καὶ Χαριουπόλεως διώκει αὐτοπροσώπως κηρύττων τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, εἰς δὲ τὰ τμήματα Ἡρακλείας καὶ Τυρολλόης διώρισε τὸν βοηθὸν ἐπίσκοπον *Γερμανὸν* καὶ εἰς τὰ τμήματα Κεσσάνης, Μαλγάρων καὶ Μακρᾶς γεφύρας, τὸν ἐπίσκοπον Χαριουπόλεως *Φιλόθεον*. (4)

Οἱ Ἀρμένιοι, ὡς εἶδομεν, ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν ἐν Ραιδεστῷ κοινότητα, ὁ *Γρηγόριος* ἀσκῶν ἀνεξιθρησκείαν ἐπέτρεψεν αὐτοῖς, ἵνα

1. Γ ε δ ε ὦ ν, Πατρ. ἐφημ. σ. 498-499.

2. Ἐνταῦθα ἠγέρθη σάλος ἐναντίον τοῦ Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ καὶ ἐδημοσιεύθη καὶ ὁ λιβελλος «Τὸ μωρὸν ἄλλος. Ὁ μητροπολίτης Γρηγόριος Καλλίδης κτλ.».

3. Βλ. Πανηγυρικὸν τεύχος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ περιοδικοῦ «Γρηγόριος Παλαμᾶς» Ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ σεβασμιωτάτου γέροντος μητροπολίτου Ἡρακλείας ἕκτακτον παράρτημα τοῦ Ι' τόμ. 1925, βλ. σ. 42-45, 99 (μετὰ τῆς εἰκόνας).

4. Ἡμερολ. Ἐθν. καταστ. Α', ἔτ. 1905, σ. 162-163.

τελῶσι τὰ τῆς θείας λειτουργίας εἰς ὀρθοδόξους ναοὺς τῷ 1928 μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βουλγαρο-Τούρκων. (¹) Τελευταῖον ὁ φιλογενῆς ἱεράρχης ἔσχατος καταφυγὼν ὡς πρόσφυξ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑταιρείαν Βυζ. σπουδῶν σταυρόν τοῦ 1770 καὶ τὸ ὠμοφόριον τοῦ ἀπαγχονισθέντος τῷ 1821 Χαλκηδόνης *Γρηγορίου*. Μετὰ τούτων δὲ καὶ «κανόνα παρακλητικὸν εἰς τὴν ὑπεραγίαν ἡμῶν Θεοτόκον ἐπὶ τῷ ἔτει 1821 κατὰ χριστιανῶν διωγμῶ» ψαλλόμενον ὑπὸ τῶν ἐν Μποσταντζήπασι φυλακισθέντων καὶ εἴτα ὑπὸ τῶν Τούρκων θανατωθέντων ἔθνομαρτύρων ἀρχιερέων τοῦ οἴκουμ. θρόνου πρὸς τὸ ὑγράν διοδεύσας ὡσεὶ ξηρὰν :

«Πολλοῖς συνεχόμενοι πειρασμοῖς
τοῖς ἐξ ἄλλοφύλλων
ἀπειλούντων νῦν καθ' ἡμῶν
φόνον καὶ δεινὴν αἰχμαλωσίαν
σοί, Θεοτόκε, καταφεύγομεν». (²)

Πλήρης ἡμερῶν ὁ *Γρηγόριος* ἀπέθανεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1928 καὶ ἐκηδεύθη μεγαλοπρεπῶς ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει προπεμφθεὶς μέχρι τῆς τελευταίας κατοικίας ὑπὸ τοῦ μεγάλως ἀγαπώντος αὐτὸν προσφυγικοῦ κόσμου.

Φιλάρετος Βαφειδῆς 1928—1933

Ἐγεννήθη ὁ διαπρεπὴς οὗτος ἱστορικὸς τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐν Κ/πόλει τῷ 1850 (οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν ἐξ Εὐκαρύου 40 ἐκκλησιῶν). Ἀποφοιτήσας ἐκ τῆς θεολογ. σχολῆς τῆς Χάλκης ἀπεστάλη τῷ 1871 εἰς Λειψίαν, ὅπου ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῷ 1875. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον συμμετέσχεν εἰς τὸ ἐν Βόννη συνέδριον τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ὅπου παρευρίσκετο καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ *Φιλόθεος Βρυέννιος* καὶ *Ἰωάννης Ἀναστασιάδης* ἀρχιμανδριταὶ ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας. Κατὰ Ὀκτώβριον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Χάλ-

1. Τοῦτο βεβαίως τῇ ἐγκρίσει τῆ Ἱ. Συνόδου, εἰς ἣν ἀνηνέχθη καὶ ἐπετράπη «ὅπου ἀδυνατοῦσι κατὰ πολλὴν ἐρημίαν ἰδίων νὰ πράττωσι τὸ ἱερὸν τοῦτο καθήκον». Βλ. Ν. Ποιμ. Β' 47. Καινὴ διδασχὴ τομ. Β', σ. 453.

2. Ἐδημοσιεύθη μετὰ τριῶν θαυμασιῶν τῇ περιστάσει ταύτῃ εὐχῶν ἐν Καινῇ κτίσει, τόμ. Β', 1020, σ. 115-123. Ἐν τῷ Μεγ. Εὐχολογίῳ ὑπάρχει τοιοῦτος κανὼν «ἐπὶ προσδοκίᾳ πολέμου τοῦ Ἰωάννου (Εὐχαίτων;) σ. 562 ἐ. ἔκδ. Βενετίας, 1862.

κης. Τῷ 1888 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Τραπεζούντος καὶ μετὰ 15 μῆνας μετετέθη εἰς Καστορίαν, ὅπου ἐπὶ δεκαετίαν διετέλεσε δρῶν καὶ ἀγωνιζόμενος τὸν καλὸν ἀγῶνα ἐν μέσῳ τῶν βουλγαριζόντων καὶ ρουμανιζόντων προπαγανδιστῶν. (1) Κατὰ Μάιον τοῦ 1899 διεδέξατο τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *Κωνσταντῖνον* εἰς Διδυμότειχον, ὅπου καὶ διήνυσεν ἡσυχῶς τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ 29 ὄλα ἔτη. Εἰς τῶν ἀκραιφνῶν Ἰωακειμικῶν ὑπάρχων προσεκλήθη τρεῖς ἐπὶ τοῦ *Ἰωακεῖμ Γ'* συνοδικός. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, τῶν Βουλγάρων κατεχόντων τὴν Θράκην συνελήφθη παρ' αὐτῶν ὡς αἰχμάλωτος καὶ ἀφοῦ ἐκρατήθη ἐν τῷ διοικητηρίῳ τοῦ Διδυμοτείχου ἀπεστάλη παρὰ τῷ μεγ. Τυρνόβῳ εἰς τὴν μονὴν Καπινόβσκη, ὅπου ἔμεινε τρεῖς μῆνας. Μετὰ πολλὰς ἐνεργείας ἐπετράπη ἡ ἄφιξις αὐτοῦ εἰς Σόφιαν μείναντος ἐκεῖ μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἕως 13 Νοεμβρίου 1919, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Διδυμότειχον. (2) Τῷ 1920 ἀπεστάλη εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ συνέδριον πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, (3) καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 παραιτησάμενος ἐφησούχαζεν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου καὶ διωρίσθη ὑπὸ τῆς

1. Ἡ γενέτειρά μου διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ παραποτάμου τοῦ Δεβόλεως (ἢ Δεαβόλεως τῶν Βυζαντινῶν) ὑπήγετο τότε καὶ εἰς τὸν Κορυτσᾶς καὶ εἰς τὸν Καστορίας. Τότε παίδιον ὢν ἐνθυμοῦμαι τὸν μεγαλοπρεπῆ ἱεράρχην, ὃν ὑπεδεχόμεθα οἱ μαθηταὶ ψάλλοντες τὸν μητροπολιτικὸν ὕμνον: «*Ζήτω, ζήτω ὁ ποιμενάρχης, ὁ προστάτης τῶν Μουσῶν*». Τελευταῖον ὑπεδεξάμην αὐτὸν καὶ προσεφώνησα ὡς πρωτεπιστάτης τοῦ Ἁγίου Ὁρους τῷ 1930 ὡς πρόεδρον τοῦ Διορθοδόξου συνεδρίου τῆς μονῆς Βατοπεδίου. Μετὰ 40ετίαν εὐδόλως εἶχε καμθῆ ὑπὸ τοῦ γήρατος ὁ ἀείμνηστος καὶ σοφὸς Ἱεράρχης. Βλ. Πρακτικὰ τῆς προκαταρκτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἁγίων Ὁρθοδόξων ἐκκλησιῶν κτλ. ἐν Κ/πόλει 1930, σ. 119·120. Ἄλλ' ἡ πανηγυρικὴ προσφώνησίς μου δὲν κατεχωρίσθη ἐνταῦθα, οὔτε ἡ ὥραία εἰς τὸν ναὸν τοῦ Πρωτάτου ἐν Καρυαῖς καὶ δεξιῶσις τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου. Ὁ καταρτίσας τὸ πρόγραμμα ἐκεῖνο τοῦ ταξιδίου μητροπολίτης Τραπεζούντος κ. Χ ρ υ σ α ν θ ο ς ἀπηξίωσε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς σεβασμίους συνέδρους εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ὡς παρὰ πάντων εἴθισται, καὶ τὸ προσκύνημα τῆς ἐφεστίας τοῦ Ἁθῶ. Καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες συνήλθον νὰ ἐδραιώσωσι τὰ καθεστῶτα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀνέτρεπον τὰ τοῦ ἁγίου Ὁρους. Εὐτυχῶς ἡ ὑπόδειξις μου καθ' ἣν ὥραν ἠτοιμάζοντο ἐκ τοῦ Βατοπεδίου πρὸς ἀναχώρησιν εἰσηκούσθη, καὶ ἀνήλθον πάντες εἰς Καρεᾶς τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς, καθ' ἣν ἐπανηγυρίζομεν τὴν ἐπέτειον τῆς Θεοτόκου «Ἄξιον ἔστιν». Ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη πόσον χρήσιμος ἦν ἡ ὑπόδειξις μου, ἀλλ' ἡ τιμητικὴ προσφώνησις παρελείφθη.

2. Τὰ τῆς αἰχμαλωσίας δεινὰ περιέγραψεν εἰς ἐκτεταμένα ἐν τῷ Γρηγ. Παλαμᾶ ἄρθρα, ὅπου καὶ περὶ ἐν Βουλγαρία βυζ. τέχνης καὶ ἄλλας ἐντυπώσεις ἐκ τῆς χώρας.

3. Βλ. ἀποσημειώματα ἐντυπώσεων τῆς ἐν Λαμπῆθ Παλάς Πατρ. ἀποστολῆς ἐν τῷ Ν. Ποιμένι Γ', Κ/πολις 1921, σ. 43·71, 180·190, 209·225.

ιεραῶς συνόδου διάδοχος τοῦ **Γρηγορίου** εἰς τὴν σχολάζουσαν ἐπαρχίαν Ἡρακλείας. Ὡς συγγραφεὺς ὑπῆρξε δοκιμώτατος. Δι' ὄλου σχεδὸν τοῦ βίου αὐτοῦ ἐξεπόνησε τὴν τετράτομον Ἐκκλησιολογίαν ἱστορίαν ἐξικνουμένην μέχρι τοῦ 1908, ἔργον ἐμβριθές καὶ κατὰ τὰς τελευταίας ἀξιώσεις τῆς ἐπιστήμης συντεταγμένον. Δὲν ἔχει, εἰ μὴ νὰ συγκρίνη τις αὐτὴν πρὸς τὴν τοῦ μακ. καθηγητοῦ **Διομήδους Κυριακοῦ**, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ἐξαιρετικῆς ἀξίας, ἰδίως διὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, περὶ ὧν ἐλάχιστα ἐκ τῶν ξένων ἱστορικῶν ἐμάνθανομεν. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπολλαπλασίασε τὰς συγγραφὰς αὐτοῦ ἀρθρογραφῶν τακτικῶς ἐν τῷ «Γρηγορίῳ Παλαμᾷ» τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκτὸς τῶν περὶ τῶν δύο ἐπαρχιῶν Καστορίας καὶ Διδυμοτείχου ἱστορημάτων καὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ ἐπιστημονικῶν διατριβῶν (ἰδίᾳ τῆς περὶ **Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου**, ἀνεμίχθη καὶ εἰς πάντα τὰ ζητήματα τῆς ἡμέρας π. χ. «Τὸ ζήτημα τῆς παρ' ἡμῖν εἰσαγωγῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου» (ἐν τῷ Γρ. Παλαμᾷ), ὅπου ἐπιτίθεται κατὰ τῶν Νεομηνολογιτῶν, οἵτινες ἐλαφρᾶ τῇ διανοίᾳ ἐνόμισαν, ὅτι δύνανται ν' ἀνατρέψωσι αἰωνόβια καθεστῶτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ συνοδικοὺς κανόνας. Τούτου ἕνεκα τὸ ζήτημα τοῦτο παρεπέμφθη εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ οἴκουμ. σύνοδον. (')

«Περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἀγαμίας τῶν κληρικῶν» ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ.

Κἂν τούτῳ ὁ πνευμένονος ἱεράρχης ἀποδεικνύεται συντηρητικώτατος ὑπὲρ τῆς ἀγαμίας μετ' ἐμβριθείας καὶ χριστιαν. φιλοσ. πνεύματος ἀποφαινόμενος καὶ ἔχει πολὺ δίκαιον, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν 1) ὅτι οὐδεὶς τῶν μεγάλων τῆς ἐκκλησίας πατέρων καὶ τῶν ἐκκλησιολογῶν ὑπῆρξεν ἔγγαμος. 2) ὅτι ἡ Δυτ. ἐκκλησία, ἥτις ὡς γνωστὸν ἐπεβλήθη εἰς ὄλον τὸν κόσμον, ἔχει καὶ πάντων τῶν ἱερέων τὴν ἀγαμίαν, καὶ ἐπιβάλλει ταύτην καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἀρνούμενη τὸ διαζύγιον καὶ 3) ὅτι δὲν εἶναι παρ' ἡμῖν ἠθικώτεροι οἱ ἔγγαμοι ἱερεῖς τῶν ἱερομονάχων, ἀπεναντίας ὁ κόσμος προτιμᾷ τοὺς δευτέρους ὡς μᾶλλον θεῶ ἀφωσιωμένους, ἐνῶ οἱ πρῶτοι θεωροῦνται κοινοὶ ἄνθρωποι κτλ. «Ἡ Δ' οἰκουμένη σύνοδος» καὶ «Λέων ὁ μέγας πάπας Ρώμης καὶ τὸ παπικὸν Πρωτεῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἐξελισσόμενον», Θ/νίκη 1929. Ἀπὸ τοῦ 1923-6 διαμένων σχεδὸν διαρκῶς ἐν Ἀθῆναις καὶ διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν εἰργάζετο ὡς

1. Βλ. Πρακτικά κτλ. σ. 145. Κατάλογος τῶν θεμάτων τῆς μελλούσης προσυνόδου. 13ον «Μελέτη τοῦ ζητήματος τοῦ ἡμερολογίου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν περὶ πασχάλιου ἀπόφασιν τῆς Α' οἰκ. συνόδου καὶ ἐξεύρεσις τοῦ τρόπου πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς συμφωνίας μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ».

πρόεδρος μικτῆς ἐπιτροπῆς (κληρικοί καὶ λαϊκοί) διὰ τὸ πρόγραμμα τῆς μελλούσης οἰκουμενικῆς συνόδου. Πρὸς τὸ θέμα τοῦτο συνδέονται αἱ δύο αὐταὶ συγγραφαὶ καὶ δὴ ἡ «Περὶ συνόδων». Καὶ αἱ μὲν δύο εἶναι πραγματεῖαι μικραὶ δημοσιευθεῖσαι ἐν τῷ Γρηγ. Παλαμᾷ, τὸ δὲ «Περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου» εἰς τόμον.

Τελευταῖα ἔργα τοῦ *Φιλαρέτου* εἶναι καὶ αἱ λαμπραὶ μονογραφίαι «Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος» καὶ «Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας».

Προσβληθεὶς ὑπὸ στομαχικοῦ ἔλκους ἀπῆλθε πρὸς Κύριον ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1933 κηδευθεὶς ἐπισήμως ἐν τῷ ναῶ ναῶ τῆς ἁγίας Σοφίας. Διὰ διαθήκης κατέλιπε τὰ μὲν ἱερά ἄμφια εἰς τὸ ἐν Θ/νίκη Χαρίσειον γηροκομεῖον, τὴν δὲ βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὴν θεολογ. σχολὴν τῆς Χάλκης καὶ τὴν χρηματικὴν περιουσίαν εἰς συγγενεῖς καὶ πτωχοὺς. (1)

(Εἰκὼν ἐν Θρακικοῖς, Ε', σ. 359)

Βενιαμὴν 1933—1936

Ἐγεννήθη ἐν Ἀδραμυτίῳ τῷ 1871, ὅπου καὶ διήκουσε τὰ πρῶτα γράμματα, εἶτα ἐν τῷ Γυμνασίῳ Κυδωνιῶν. Τῷ 1889 χειροτονηθεὶς διάκονος ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου *Ἀγαθαγγέλου* (ἐντολῇ) εἰσήχθη εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅθεν ἀπεφοίτησεν ἐν ἔτει 1896. Τότε ἐχρημάτισε ἐπὶ τριετίαν ἱεροκῆρυξ καὶ διευθυντὴς τῶν σχολῶν Μαγνησίας, ὅτε καὶ προσελήφθη ἐπὶ τοῦ προστάτου αὐτοῦ *Κωνσταντίνου Ε'* τριτεῶν τῶν πατριαρχείων διδασκὼν ἅμα καὶ εἰς τὸ Ἰωακείμιον Παρθεναγωγεῖον. Ἐπὶ *Ἰωαννίμ Γ'* προήχθη μέχρι τοῦ Μ. ἀρχidiaκόνου καὶ πρωτοσυγκέλλου καὶ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν αὐτοῦ ἐπὶ 13 συναπτά ἔτη ἐν τοῖς πατριαρχείοις. Τῷ 1912 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ρόδου καὶ τῷ 1914 μετετέθη εἰς Φιλιππούπολιν, ὅπου διὰ τὸ ἀνώμαλον τοῦ καιροῦ δὲν κατάρθωσε νὰ ὑπάγῃ. Παραμένων ὡς συνοδικὸς εἰς τὰς δυσκόλους ἐκεῖνας περιστάσεις προσέφερε πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὰς ἐκκλησ. ὑποθέσεις· διὸ καὶ ἐπαξίως

1. Βλ. «Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας Φιλάρετος Βαφείδης» (μετὰ τῆς εἰκόνας) ὑπὸ ἀρχιμανδρίτου Νικολάου Γ. Βαφείδου (ἀνεψιὸς του καὶ πρωτοσύγκελλος ἐν Διδυμοτείχῳ) Θρακ. Ε', σ. 359 - 364). Εἶναι περίεργος σύμπτωσις, καὶ τῶν δύο διδασκάλων τῆς ἐκκλησ. ἱστορίας τοῦ Φιλαρέτου δηλ. καὶ Χρυσόστομοῦ Παπαδοπούλου αἱ τελευταῖαι ἐργασίαι συμπίπτουσιν. Πρβλ. καὶ Ἐὐγενίου Κωσταρίδου ἀρχιμανδρίτου, «Ἡ σύγχρονος ἑλληνικὴ ἐκκλησία», Ἀθῆναι, 1921, σ. 461-464.

προήχθη εἰς τὸν Νικαίας μητροπολ. θρόνον τῷ 1925 ἐκκενωθέντα διὰ τὴν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν ἀνάρρησιν *Βασιλείου* τοῦ Γ' καὶ τῷ 1933 εἰς τὸν Ἡρακλείας τῆ 21 Ὀκτωβρίου εἰς διαδοχὴν τοῦ *Φιλαρέτου*. (1) Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὸ ἐπίσημον πατριαρχικὸν ὄργανον ἔγραφεν: «Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας κ. Βενιαμὶν εἶναι σεβασμία φυσιογνωμία τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἑτῶν διακονεῖ μὲ ἀκραιφνῆ ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην. Εἶναι ἀκέρατος τὸν χαρακτῆρα, ἀγαθός, ἀρχαιοπρεπής, συντηρητικὸς, αὐστηρὸς ἄμα καὶ προσηνής. Ἡ ἀνύδειξις τῆς Α. σεβασμιότητος εἰς τὴν γερασὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας ἦτο μία δικαία ἐκδήλωσις τῆς ἐκκλησίας». (2) Ἄλλ' ἢ Ἡράκλεια, καίτοι δι' ἑαυτὴν εἶχεν ἀπὸ πολλοῦ ἀπολέσει τὴν δύναμιν, διὰ τὸν Βενιαμὶν ἐνεῖχε τὴν *ἐντελέχειαν* ἣτοι τὴν ζωτικὴν ἀρχήν, ὡς καλεῖ τὸν ἀριστοτελικὸν τοῦτον ὄρον ὁ *D r i e s c h*, καὶ ἐχρησίμωσεν ὡς στερεὸν βᾶθρον διὰ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆ 26 Ἰανουαρίου 1936. (3) Ἐπέπρωτο ὅλως ἀπροσδοκῆτως μετὰ ἓν περίπου ἔτος νὰ εὐρεθῶ πρὸ τῆς Α. Παναγιότητος καὶ μάλιστα ἐλέφθ' θεοῦ καὶ νὰ χειροτονηθῶ καὶ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ. Τότε ἠτύχησα νὰ ἐνδιατρίψω ἐπὶ εἰκοσαήμερον φιλοξενούμενος ἐν τοῖς πατριαρχείοις καὶ νὰ ἐκτιμήσω τὰς σπανίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀρετὰς ὡς ἔγραφον ἀποκατασταθεῖς εἰς Κορυτσάν. «Ὁ πατριάρχης παρ' ὅλον τὸ βᾶρος τῆς ἡλικίας ἦν πάντοτε παρῶν, ὅπου ἐκάλει αὐτὸν τὸ καθῆκον καὶ ἐξέχεε δαυμιλῶς τὴν πατριαρχικὴν χάριν καὶ εὐλογίαν. Ἀγαθώτατος, εὐφυὴς συνενῶν μετὰ τῆς πολυμαθείας καὶ τὴν χαριτολογίαν, γνωρίζων νὰ περιποιῆται τοὺς πάντας καὶ νὰ κατακτᾷ τὸ ἄνθρωπον. Μορφὴ ἀσκητικὴ καὶ τρόποι ἀπλοῖ καὶ ἀπέριττοι, ἐν οἷς πολὺ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα ἤρχετο εἰς ἀντίφασιν». (4) Ἀπὸ τοῦ *Βενιαμίν*, ὅστις δὲν φρονῶ, ὅτι εἶναι ὁ βιβλικὸς διὰ τὴν πολυπαθῆ Ἡράκλειαν, δὲν ἐξελέγη ἄλλος ἔστω καὶ τιτουλᾶριος καὶ οὕτως ἡ θεία πρόνοια ἐτίμησε μὲν τὸν Ἡρακλείας διὰ τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματός, ἀλλ' ἠβουλήθη ἐν ταύτῳ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ δι' αὐτοῦ τὰ δι-

1. Βλ. Ὁρθοδοξία, ΙΑ', 1936, σ. 36.

2. Αὐτ. Η', 1933, σ. 1933, σ. 288.

3. Ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ «Ἐκκλ. Βῆμα» τῶν Ἀθηνῶν (Δεκεμβρ. 1935) ἄρθρον χαρακτηρίσαντες ὡς τὸν μόνον ἐνδεδειγμένον ἄνδρα τὸν Βενιαμίν, ὅστις θὰ ἔστερέωνε τὸν κλονιζόμενον θρόνον καὶ τὰ πράγματα μὲ ἐδικαίωσαν, καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ διὰ τὴν μέχρι τοῦδε εὐδόκιμον δρᾶσιν. Σημειωτέον ὅτι εἶναι ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας Ζ' οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

4. «Ἐντυπώσεις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως» σ. 6 (ἀπόσπ. ἐκ τῆς Νέας Πολιτικῆς μηνιαίας ἐπιθεωρήσεως, Ἀθῆναι 1937, Μάιος).

καὶ τῆς πρωτοθρόνου ἐπαρχίας. Ἐλπίσωμεν, ὅτι θᾶπτον ἢ βράδιον θὰ ἐπινεύσῃ αὕτη, ἵνα ὁ μάρτυς ἐθνάρχης τοῦ Βοσπόρου ἀποκαταστήσῃ τὸν πραγματικὸν διάδοχον αὐτοῦ εἰς τὴν παλαιγενῆ τῆς Εὐρώπης μητρόπολιν. (1)

Μίαν μόνην ὑπογραφὴν εὕρισκω τοῦ *Βενιαμὶν* Ἑρακλείας εἰς τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς πατριάρχου, καθ' ἣν ἐπέτυχεν αὐτὸς οὗτος (18 Ἰανουαρίου 1936. Ὁρθοδοξία ΙΑ', σ. 12).

---

1. Μέχρι τινὸς καὶ τῶν κατ' ἀκολουθίαν τοῦ εὐρωπ. πολέμου διαλυθεισῶν μητροπόλεων τοῦ οἴκ. θρόνου ἐξηκολούθουν νὰ ἐκλέγωνται μητροπολίται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μελῶν τῆς ἱερᾶς συνόδου· διότι ἐκ τῶν ὑπερεβδομήκοντα διεσώθησαν μόνον ὁ Χαλκηδόνος, ὁ Δέρκων καὶ ὁ Ἰμβρου. Ἄλλ' ἀπηγορεύθη καὶ τοῦτο καὶ ἤδη ὀνομάζονται μόνον τιτουλάριοι πάλαι ποτε διαλαμψάντων θρόνων.

ΚΑΘΟΛΙΚΟΙ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ

ΙΧ. ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ HERACLEAE (1)

Τὸ πρῶτον (2) λαμβάνομεν γνώσιν τῆς ἰδρύσεως ἀρχιεπισκοπῆς ἐν Ἡρακλείᾳ ἐξ ἐπιστολῆς Ἰννοκεντίου Γ', χρονολογουμένης 17 Ἀπριλίου 1208, καὶ ἐξ ἐγκυκλίου του χρονολογουμένης 1213.

Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον εἰς τὴν προνίπια του αἱ Ἐπισκοπαὶ Phanorium (Panium) ἀπὸ τοῦ 1208, Silivria ἀπὸ 1207 καὶ Callipoli ἀπὸ τοῦ 1208.

- 1 *Fantin Dandolo* 1209—1211 (3) 1212 (4) 1210—1215 (5)
- 2 *Gerbasius* 1215 (6)
- 3 Ἰωάννης 1223 (7)
- 4 *Benedictus* 1244 *Heracleensis Archiepiscopus*. (8)
- 5 Ἀνώνυμος 1253, Φεβρουάριος (9)
- 6 *Georgius de Ubertis* 1518, Ἀπρ. 12 (10)
- 7 *Joannes Bapt.* 1518, Αὐγ. 23 (11)
- 8 (*Isiderus Almoraveri*) 1524, Σεπτ. 23 (12)
- 9 *Marianus* 1884, *Archiepiscopus Heracleensis*. (13)
- 10 *Franciscus Borgognini* (14) *Ducca as Titular Archbishop of Heraclea*.

XIII. ΜΗΔΕΙΑΣ MIDIEN (15)

3 *Stephen J. Donaril* 1934, Μαρτ. 16. Τιτουλάριος, βοηθὸς ἐπισκόπου καρδινάλιου Ν. Ὑόρκης. (16)

Ἄλλ' ὁ *Βαλσαμῶν* ἀποκρούει τοῦτο ὡς καὶ τὰ τῆς χειροτονίας καὶ γράφει : «Θρακικοὶ οἱ δυτικοὶ καὶ γὰρ τινες τὴν Θράκην μέχρι τῶν ὁρίων Μακεδονίας ἐστενοχώρησαν καὶ εἶπον τοὺς Μακεδόνας μητροπολίτας, Θετταλοὺς, Ἑλλαδικούς τε καὶ Πελοποννησίους ποτὲ χειροτονηθεῖσαι παρὰ τοῦ πάπα Ρώμης...» *Migne, Patr. gr.* 138, στ. 485.

1) Ὅρα σελ. 221.—2) *E. T. Wiltch : Geography and Statistics of Church. London, 1868 T. II § 408.*—3) *Migne Patr. Latin, T. 216, σ. 164, 228—299, 456—457.*—4) *Tafel und Thomas, Urkunden zur alteren Handels und Staatsgeschichte der Republik Venedig. Wien, 1856, T. 13, σ. 151, 157, 173.*—5) *J. A. Buchon, Collection des chroniques nationales françaises, Paris, 1856, T. I, σ. 113, 129—130, 137—138, 140*—6) *C. Eubel, Hierarchia catholica medii aevi, 1913, T. A', σ. 241, 273, 205.*—7) *Smith and Wace : Dictionary of Christian biography, London, 1882, T. 3, σ. 377.* *Eubel ἔνθ' ἄν. σ. 205, 241, 273.*—8) *Tafel und Thomas ἔνθα ἄνωτ. σ. 422—423.*—9) *Eubel ἔνθ' ἄν. σ. 241, 273, 205.*—10) *Eubel ἔνθ' ἄν. T. Γ', σ. 225.*—11) *Αὐτ.*—12) *Αὐτ.*—13) *Αὐτ.*—14) *Ballandi AA. SS. Novem. T. I. σ. 74.*—15) *N. V. E. World Yune 29, 1929.*—16) Ὅρα σ. 222.—17) *N. V. Times Μαρτ. 17 1934.*—18) *Θρακ. τόμ. ιζ', 1941, σ. 395.*

Ὁ Ἰννοκέντιος ἐπὶ τῆς καταλήψεως τῆς Κ/πόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων βεβαίως, ἀφοῦ διώρισεν ἐκεῖ λατῖνον πατριάρχη καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου ἠδύνατο, ἐτοποθέτησεν ἐπισκόπους ἰδίους. Πρὸς ἓνα τοιοῦτον τὸν Ἰωάννην ἐν Ραιδεστῷ ἐδρεύοντα γράφει τὰ ἐξῆς : « Joanni Redostonensi episcopo. Ut graecos ad unitatem ecclesiae hortetur. Cum obedientiam apost. sedis audieris, ut quod audisti alii dicas: Veni et trahas quasi cortina cortinam, fraternitati tuae praesentium auctoritate mandamus quatenus coepiscopos tuos nec non monachos et clericos graecos, ut ad obedientiam sedis apostolicae revertatur, exhortationibus sedulis efficaciter moneas et prudenter inducas ita quod diligentia tua clarescat in effectu. et gratiam nostram merearis plenius et favorem».

(Ἐπιστολὴ XXXV, ἔτους 1212, M i g n e, Patr. lat. 216, στ. 647).

Ἄλλὰ δὲν ἐβράδυνεν οὗτος νὰ πεισθῆ, ὅτι μὲ τὰ διαπραχθέντα ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἐν Κ/πόλει ἀνοσιουργήματα καὶ τὰς βαρβαρότητας «οἱ Ἕλληνες ἀδυνατοῦσι πλέον νὰ ὑποταχθῶσι τῇ ἡμετέρᾳ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ, γράφει (ἐν τῇ VII ἐπιστ. Migne, Pat. lat. 225, στ. 451, 453, 512) διότι δὲν βλέπουσί τι ἕτερον παρὰ τοῖς Λατίνοις ἢ ἐγκλήματα καὶ ἔργα σκότους, ἐφ' οἷς ἀποστρέφονται αὐτοὺς ὡς κύνας». (1)

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἡρακλείας Ἰννοκεντίου τοῦ III.

Archiepiscopo Heracliensi (πρόεδρος καὶ ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας ἐν Turcogr. βιβ. IV) et decano sanctorum quadraginta C/tano.

De abbatibus Ecclesiae Sanctae Sophiae restituendis.

Delecti filii capitulum J. S. ecclesiae C/nae nostris auribus intimarunt, quod nobilis vir comes Bertoldus ac nobilis mulier relicta Marchionis et quidam alii C/nae ac Thessalonicensis dioecesium quasdam possessiones ecclesiae suae, de quibus ipsis debent necessaria ministrari, in iprosam detinent praejudium occupatas. Qua circa discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus defensores praedictos ad restitutionem debitam defensorum monitione praemissa per censuram eccl. . . cam appellatione remota cogatis. Testes autem qui fuerint nominati . . . usque testimonium perhibere

M i g n e patr. lat. τόμ. 216, σ. 456-7, ἔτ. 1211.

1. Πλεῖω βλ. Ernest Gerland, «Geschichte des lateinischen Kaiserreiches von Konstantinopel. I. Geschichte der Kaiser Balduin I, und Heinrich κτλ.» Homburg v. d. Höhe, 1905, σ. 30, 83, 152, καὶ κυρίως 203, 220 ἔ.

Β'. ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

1. Τὸ πρωτόθρονον. 2. Χειροτονία πατριάρχου, ἢ ἀνεξήγητος ὑπαναχώρησις τοῦ Μ. Γεδεών. 3. Ἡ τελετὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου. Παράδοσις τῆς ποιμαντορικῆς ῥάβδου. 4. Πρόβλησις τοῦ πατριάρχου. 5. Ἡ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἱερῷ συνθρόνῳ σιάσις τοῦ Ἡρακλείας. 6. Πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἡρακλείας τὸ προνόμιον τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχη. Ἡ ὄψιμος παλινοψία τοῦ Μ. Γεδεών, ἢ ἐπικαταλλαγή. 7. Πῶς συνεβιβάσθησαν τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας πρὸς τὰ πρωτεῖα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. 8. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τιμὴν καὶ περιωπὴν Νέας Ρώμης. Πῶς δικαιολογοῦνται αἱ ἐν τῇ χειροτονίᾳ ἐξαιρέσεις (οἱ μὴ χειροτονηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας πατριάρχαι : α'.) Ἀλέξανδρος. β'.) Παῦλος. γ'.) Εὐάγγελος. δ'.) Γρηγόριος Θεολόγος. ε'.) Μάξιμος ὁ Κυνικός. ς'.) Νεκτάριος. ζ'.) Χρυσόστομος. η'.) Σισίνιος. θ'.) Ἀνατόλιος. ι'.) Πρόκλος (προσθεὶς ὑπ' ἐμοῦ). ια'.) Νικηφόρος. ιβ'.) Φώτιος. ιγ'.) Στέφανος. ιδ'.) Λεόντιος. ιε'.) Μηνᾶς. ις'.) Ἰωσήφ. ιζ'.) Θεοφύλακτος. ιη'.) Πολύευκτος. ιθ'.) Γρηγόριος ὁ Κύπριος. κ'.) Ραφαὴλ ὁ Σέρβος). 9. Τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας ἐν σχέσει πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς ἐκκλησίας πρὸς ἀνάδειξιν πατριάρχου. Νομικὴ ἄποψις καὶ χρησιμότης αὐτῶν.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἡ ἐργασία αὕτη ἐγράφη ἐπερατώθη τῷ 1940 καὶ ἐδόθη πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰ «Θρακικά». Ἀποτελεῖ τὸ ΙΑ' κεφάλαιον τοῦ μεγάλου ἔργου μου (ἐκ χιλίων καὶ πλέον σελίδων) περὶ Ἡρακλείας, οὔτινος μόνον τὸ περιεχόμενον ἐδημοσίευσα. (1) Τὰ χειρόγραφα, προκειμένου νὰ ἐκλεγῶ τὸ 1942 ὡς τακτικὸς καθηγητὴς τῆς β' ἔδρας τῆς

1. Βλ. «Τὸ κράτος τῆς ἀληθείας· Πανεπιστημιακὰ κτλ.» Ἀθήναι, 1934, σ. 22-28. Τὸ χειρόγραφον ἀπέσυρα, διότι ἐνῶ κατὰ τὴν συμφωνίαν ἔπρεπε νὰ δημοσιευθῇ εἰς συνεχῆ ἄρθρα, ὁ διευθύνων τότε τὸ περιοδικὸν ἐχώρισε τὸ πρῶτον ἄρθρον εἰς δύο μέρη (εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος) καὶ μοι ἔδωκε τὰ ἀνάτοπα τῶν δύο μερῶν μὲ ἰδίαν ἑκαστον σελίδωσιν κτλ.)

ἀρχαίας ἱστορίας, ὑπέβαλον εἰς τὴν διορισθεῖσαν πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἔργων μου ἐπιτροπήν. εἰς δὲ τὸ ὑπόμνημα ἔγραφον καὶ τὰ ἐξῆς, πλὴν ἄλλων, σχετικὰ πρὸς τὸ μετὰ χεῖρας κεφάλαιον : «'Ἄλλ' ἢ 'Ηράκλεια ἦν τοῦ Βυζαντίου μητρόπολις τὸ πάλαι καὶ ὡς ἐκ τούτου μέχρι σήμερον ὁ μητροπολίτης αὐτῆς κέκτηται τὸ προνόμιον τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην καὶ ἴστασθαι ἐν τῷ πατριαρχ. ἱερῷ συνθρόνῳ λειτουργοῦντος ἐκείνου. Δυστυχῶς ὡσεὶ μὴ ἤρκει ἡ τόση δυσποτυχία, ὑφ' ἧς δοκιμάζεται τὸ ἀνώτατον ἐκκλησ. ἡμῶν κέντρον, ἐπέπρωτο καὶ ἀρχαῖος αὐτοῦ τρόφιμος καὶ ἐπιλεκτος ἀξιωματοῦχος καὶ χρονογράφος διαπρεπῆς νὰ βάλῃ κατ' αὐτοῦ, βεβαίως ἐξ ἐλαφρονοίας. Οὗτος γενόμενος ἀκαδημαϊκὸς ἐδωροφόρησεν ἀνακοίνωσιν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημείας 1930, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Τὰ ἀσύστατα προνόμια τῶν ἀρχιερέων Ἡρακλείας*». Ἀθετῶν ὅσα ἔγραφεν ὑπὲρ αὐτῶν πρότερον, ὡς δῆθεν νεώτερος (τεσσαρακοντούτης νεανίας) καὶ «δεσμευόμενος !!! νὰ γράψῃ τότε τὴν ἀλήθειαν», ἀποκαλεῖ νῦν ταῦτα «παραμύθια» καὶ προχωρῶν ἀρνεῖται τὰ πάντα καὶ διὰ μιᾶς μονοκονδυλιάς σβύνει ὅλως ἀταλαιπώρως ἱστορίαν 300 ἐτῶν, ὡς ἀπὸ τρίποδος ἀποφαινόμενος, ὅτι *πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος οὐδεὶς ἀναφέρεται ἀληθινὸς ἐπίσκοπος οὔτε ἐν Ἡρακλείᾳ οὔτε ἐν Βυζαντίῳ*. Ὑπῆρχε λοιπὸν μόνον ὁ Πάπας ; Τὸ Βατικανὸν τριβεί ἐκ χαρᾶς τὰς χεῖρας καὶ ἔθυσεν ἐκατόμβην. Τὸ Πατριαρχεῖον ἐξ οἰκείων τὰ βέλη δεχόμενον ἔμεινεν ἐμβρόντητον διὰ τὴν ὄψιν τοῦ ἀνδρὸς παλινωδίου καὶ «ἱεροκρυφίως» ἐπεστράτευσε τοὺς δύο διαπρεπεῖς τῆς ἐκκλησίας ἱστορικοὺς (ἀμφότεροι ἐν τοῖς μακαριστοῖς ἤδη). Εἶδον τότε τὸ φῶς δύο βιβλία περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα. Οἱ ἐν τοῖς πατριαρχείοις ὀχυρούμενοι εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ μακ. Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου ἐπικαλουμένου τὴν μαρτυρίαν τοῦ καθολικοῦ ἱστορικοῦ R i c h l e r περὶ γνησιότητος τοῦ ψευδοδωροθέου ἐξεστράτευσαν δι' ἄρθρων ἐν τῇ «Ὁρθοδοξία». Ἀλλὰ φεῦ ! ὁ R i c h l e r *παρηρημηνευθῆ καὶ ἡ δευτέρα πλάνη ἐγένετο χεῖρων τῆς πρώτης*. Ἡ πληγὴ ἔπρεπε νὰ ἐπουλωθῆ τὸ ταχύτερον. Τοῦτο ἀληθῶς μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐπισπεύσω τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου μου καὶ φρονῶ, ὅτι διὰ τῶν δύο διεξοδικῶν κεφαλαίων (Γ' καὶ ΙΑ') *ἀποκαθιστῶ πλήρως τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ κύρους τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας καὶ τῆς ἀποστολικότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου*. (αὐτ. σ. 21). Ἐκ τῶν ἔργων μου ἀνερχομένων εἰς 2-3 ἑκατοντάδας (1) τὴν προσοχὴν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἐπέσυραν δύο. οἱ δύο ὀγκῶδεις ἐκδοθέντες

1. Τῷ 1935, ὅτε διωρίσθην καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θ/νίκης ἐδημοσίευσά «Ἀναγραφὴν συγγραφῶν μου καὶ ἐπιστημ. διατριβῶν». Ἀθῆναι, σ. 34.

τόμοι «Τὰ φυτικά» (ἐκ 1500 σχεδὸν σελίδων) (1) καὶ εἰς χειρόγραφον (μετὰ δύο ἐντύπων τευχῶν) ὑποβληθεὶς ὁ ὀγκώδης (ἐξ 975 μεγάλων εἰς φύλλον σελίδων) *Heraclaea sacra*. Περί τούτου ἡ ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν κορυφαίων καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφ. σχολῆς τοῦ διαπρεποῦς τῆς Φιλοσοφίας καθ. κ. *Κων. Λογοθέτου* καὶ τῶν ἀειμνήστων *Ε. Πεξοπούλου* καὶ *Α. Χατζῆ* καθ. τῆς ἑλλην. φιλολογίας, ἐξήνεγκε τὴν δε τὴν κρίσιν : «Τὸ δὲ δεύτερον ἔργον εἶναι ἡ ἀρχὴ μόνον ὀγκώδους συντετελεσμένης ἤδη συγγραφῆς, ἣτις (ἴσως ἄνευ ἀνάγκης) φέρει λατινικὴν ἐπιγραφὴν «*Heraclaea sacra*». Ἐν τῇ ἱστορικῇ καὶ ἅμα θρησκευτικῇ ταύτῃ συγγραφῇ προτίθεται ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης νὰ παράσχη ἐκτενὴ καὶ ἀκριβῆ ἱστορίαν τῆς Θράκης, ἵνα δείξῃ ἠλίγκην εἰσήνεγκε συμβολὴν ἢ ἑλληνικωτάτη χώρα εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ» διότι ὄντως ἐν Θράκῃ κυρίως ἐγένετο ἡ ἀδέλφωσις καὶ ἡ συγχώνευσις τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἐν τῷ ἐκδεδομένῳ τεύχει δεικνύεται ἡ ἐπίδρασις τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν ἐπὶ τὸν χριστιανισμόν, διαλύονται πολλαὶ πλάναι καὶ πλὴν ἄλλων ἀποδεικνύεται ἐνεργῶς ὅτι ὁ ἅγιος Γεώργιος εἶναι μεταβαπτισθεὶς ὁ «Θραξ ἱππεύς».

«*Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μελέτη ἔχει ἀπὸ τε ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπόψεως μεγάλην σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν.* Ὁ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν κολοσσιαίαν καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐκπληκτικὴν τοῦ σεβασμιωτάτου συγγραφικὴν ἐνέργειαν, ἣτις ἀναδεικνύει αὐτὸν τὸν πολυγραφώτατον τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καὶ ἀληθῆ χαλκέντερον... Ἄλλ' ἐπάναγκες τέλος, ὅπως τὸ διαπραχθὲν σφάλμα, ἔστω καὶ ἀργά, ἐπανορθωθῆ, παρακληθῆ δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ὅστις μέλλει · πεποιθήμεν · νὰ προσενέγκῃ εἰς τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα καὶ τὸ ἔθνος καθόλου πολυτίμους καὶ σπουδαίας ὑπηρεσίας». (σ. 29 - 30). Ταῦτα ἐλέχθησαν σχεδὸν πρὸ 20ετίας.

Ὁ σπουδαιότερος λόγος, ὅστις μὲ ἠνάγκασε νὰ ἀναδημοσιεύσω ταῦτα δὲν εἶναι οὔτε ἡ αὐταρέσκεια οὔτε ἄλλο ταπεινὸν ἐλατήριον, εἶναι διὰ νὰ προλάβω τὴν κατάκρισιν τῶν γλωσσαλγούντων, ὅτι μετὰ θάνατον κρίνω τὸ ἔργον τοῦ μακ *Γεδεῶν*. Ἐγραψα καὶ ἐδημοσίευσα ζῶντος αὐτοῦ κρίσεις τινὰς εἰς τὰ «Θρακικά». Τὸ δὲ «ὑπόμνημά» μου ὑποβληθὲν τε καὶ κριθὲν ἀπὸ τὸ 1942, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἦλθεν εἰς ἀκοὴν τοῦ ἀγχιθυροῦντος ἀνδρός, πρὶν ἔτι δημοσιευθῆ. Λέγω δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ ναυάγιον τῆς μὴ ἐκτυπώσεως τῆς

1. Βλ. τὴν ἐμπεριστατωμένην κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς (αὐτ. σ. 29).

«Heraclia sacra» τῷ 1940 ὀφείλεται κατὰ μέγα εἰς τὰς ἐνεργείας του κτλ. Δὲν μὲ ἀπέλιπε, τῷ Θεῷ δόξα, ἐν ὄλη τῇ συγγραφικῇ μου δράσει τὸ θάρρος τῆς γνώμης, ὡς πάντες γνωρίζουσι, καὶ ἔνεκα τούτου ἐβασανίσθην πολὺ καὶ εἰς σκληροὺς δικαστικοὺς ἀγῶνας περιεπλάκην· ἀλλὰ πάντοτε ἐξῆλθον νικητῆς καὶ *δὲν ἐκάθισά ποτε εἰς τὸ ἐδώλιον τοῦ κατηγορουμένου*, ὅπερ ἔπαθόν τινες τῶν συκοφαντησάντων καὶ «ὄτι κεν ἐπ' ἀκαίριμιν γλῶτταν ἦκοι» δημοσιουσάντων κατ' ἐμοῦ, ὧν ἀνεκάλεσαν αὐτὰ μερικοί, μετὰ τὰς ἀπαντήσεις μου.

1. Τὸ πρωτόθρονον

Ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ κρατοῦσιν ἔθιμά τινα, ἅπερ βεβαίως ἔχουσι τὸν ἀποχρῶντα ἱστορικὸν λόγον καὶ διαιωνίζουσι τὴν μνήμην σπουδαίου γεγονότος. Τοιοῦτον τυγχάνει τὸ προκείμενον προνομιακὸν κεφάλαιον τοῦ Ἑρακλείας. Αὐτός, καὶ οἱ προηγούμενοι ὁ Καισαρείας καὶ Ἐφέσου ἐν πᾶσι τοῖς συνταγματίοις ἀναγράφονται πρῶτοι, ὅθεν καὶ *πρωτόθρονον* καλοῦνται καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ κατέχουσι τὰς πρῶτας τρεῖς θέσεις. Καὶ διὰ μὲν τοὺς δύο πρῶτους ὡς λόγος προτιμήσεως θεωρεῖται ἡ ἐπισημότης τοῦ θρόνου· διότι τὸν μὲν Καισαρείας ἐτίμησεν ἡ σεπτὴ μορφή τοῦ μεγ. Βασιλείου, τὸν δὲ τῆς Ἐφέσου συνέστησεν ὁ ἐπιστήθιος μαθητῆς τοῦ Κυρίου Ἄλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν εἶναι ἀποχρῶν οὗτος ὁ λόγος, ἀλλὰ διότι οἱ δύο οὗτοι μητροπολίται, ὡς ὀψόμεθα, *πρῶτοι ἀνεγνώρισαν τὸ πρωτεῖον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως* ἀρχιεπισκόπου, ὡς λέγει καὶ ὁ Δοξαπατρῆς : «δύο γὰρ ἔξαρχοι τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως, οἱ προέχοντες τῶν ἄλλων μητροπολιτῶν τῶν ὑπὸ τὴν αὐτῶν διακράτησιν, ὑπέκυψαν αὐτίκα σὺν τοῖς ὑπ' αὐτῶν μητροπολίταις τῷ Κωνσταντινουπόλεως, ἦτοι ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ ὁ Ἐφέσου τῆς Ἀσίας καὶ ἐκ τότε ἔμειναν ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως». (1) Ἄλλ' ἡ Ἐφεσος ἐπὶ πλεον ἦν τότε καὶ πρωτεύουσα τοῦ θέματος τῶν Θρακησίων. (2) Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως, ἀλλ' εἰς τὸν Ἑρακλείας πῶς ἀπεδόθη ἡ ἐξαιρετικὴ τιμὴ νὰ εἶναι μετὰ τοὺς δύο εἰρημένους πρωτόθρονος ; Ἴσως εἶπη τις διὰ τὸ πλησιόχωρον. ἀλλὰ μήπως δὲν ἦσαν πλησιόχωροι ὁ τε Χαλκηδόνος, ὁ Κυζίκου καὶ ὁ Νικαίας ; ὁ πρῶτος μάλιστα εἶχε τοιαῦτα προνόμια, ὥστε μένων ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχε καὶ ἴδιον μητροπολιτικὸν

1. Partbey, σ. 299. Εἶτα ἔχομεν καὶ ἄλλους πρωτοθρόνους (βλ. Gelzer, Notitiae, 346).

2. Ὁ Πορφυρογέννητος περὶ θεμ. 24 λέγει ὅτι «ὠνομάσθησαν Θρακῆσιοι διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἐκ τῆς τῶν Θρακῶν γῆς» ἴσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ στρατ. σώματος Thracenses (βλ. Σ α μ ο θ ρ. Ἱστορ. σ. 24).

ναόν. ἐν ᾧ μετὰ κλήρου ἰδίου ἱερούργει, καὶ εἶχε τρόπον τινα παρασυναγωγὴν, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ πατριάρχης *Φιλόθεος* διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος ἀπεφαίνετο «μηδέποτε γενέσθαι Χαλκηδόνος μητροπολίτην». (1) Ὁ δὲ Κυζίκου, ὑπέρτιμος ὀνομαζόμενος, ἠξιώθη τοῦ δικαίωματος «ἐνδιδύσκεσθαι σάκκον καὶ πολυσταύριον ἐν ταῖς θείαις καὶ ἱεραῖς μυσταγωγίαις καὶ λαμπάδα φαίνουσαν ἔμπροσθεν τούτου προάγεσθαι πᾶσαν τὴν ἐνορίαν». (2) Καὶ ὡσεὶ μὴ ἤρκει εἰς τὸν Ἡρακλείας τὸ πρωτόθρονον, ἐδόθη ἐπὶ πλεόν καὶ τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τῆς χειροτονίας καὶ ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου καὶ εἰς ἐπίμετρον τοῦ ἴστασθαι ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἱερῷ συνθρόνῳ! Πῶς τοιαῦτα ἐκτίσασατο οὗτος προνόμια; κοσμικῇ ἢ αὐτοκρατορικῇ εὐνοίᾳ ἢ νοσφισάμενος αὐτὰ μηδενὶ στοιχῶν δικαίῳ; Οὐχί: *ὑπάρχουσι λόγοι ἱστορικοί, οἵτινες οὐδέποτε διημφισβητήθησαν διὸ καὶ τὰ προνόμια ταῦτα διετηρήθησαν διὰ τῶν αἰώνων σῶα καὶ ἀλώβητα*. Τοὺς λόγους τούτους ἀνεπτύξαμεν ἀλλαχοῦ, καθ' οὓς τὸ Βυζάντιον κατ' ἀρχὰς ἀνήκε μὲν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βιθυνίας, διοικητικῶς, ἀλλ' ὁ *Σεπτίμιος Σευῆρος* ἀρχομένου τοῦ Γ' αἰῶνος προσήρτησε τοῦτο πρὸς ἐκδίκησιν εἰς τὴν Ἡράκλειαν. Οὗτος καὶ τῶν Ἀθηνῶν περιώρισε τὰ προνόμια ὡς γράφει ὁ *Σπαρτιανὸς* (*Vita Severi*, 3). Αὕτη δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ ρωμ. κράτους ἐπὶ *Διοκλητιανοῦ* καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔτι τοῦ *Μεγ. Κωνσταντίνου* ἦν ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐν Θράκῃ ἐπαρχίας Εὐρώπης, ὅθεν καὶ μέχρι πιθανῶς τοῦ 330 καὶ τὸ Βυζάντιον ὡς ἐπισκοπὴ ἀνήκε τῇ μητροπόλει Ἡρακλείας. Ἡ Ἡράκλεια ὡς διοικητικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον ἐκτίσασα ἐπιρροὴν σημαντικὴν, ἥτις ἐδημιούργησεν αὐτῇ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν προνομιοῦχον θέσιν. Κατὰ τὸν *H a r t a c k* ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας εἶχεν ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ κυριαρχίαν τὸν ἐπίσκοπον Βυζαντίου περὶ τὸ 300, τὰ δὲ πρεσβεῖα τοῦ πρώτου διετήρησε καὶ μετὰ τὴν Α' οἴκουμ. σύνοδον δυνάμει τοῦ

1. *Acta patr.* Β', σ. 131-3. Κατὰ *Γ ε δ ε ὦ ν* ἐπὶ τοῦ Ἀντωνίου τῷ 1389 ἠκυρώθησαν τὰ προνόμια τούτου (Πατρ. Πιν. σ. 50) Ὁ Ἐφέσου πρῶτος ὀνομάσθη πρωτόθρονος. Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐφεσίας Ἀ ρ τ ἔ μ ι δ ο ς ὑπῆρχε βωμός, ὅστις ὀνομάζετο κατὰ Π α υ σ α ν ἱ α ν τῆς πρωτοθρονίας ἢ πρωτοθρόνου (Παυσ. Φωκικὰ Χ, 38, 6). τοιοῦτος βωμός εἶχεν ἀνεγερθῆ καὶ ἐν Ἀμφίση, ὃν εἶδεν ὁ περιηγητής. Ἐ ν Ἐ φ ἔ σ φ ὀ μ ὡ ς ἔ λ ἔ γ ε τ ο π ρ ω τ ὄ γ ο ν ο ς (βλ. *C h. P i c a r d* «Éphèse et Claros, recherches sur les sanctuaires et les cultes κτλ.» Paris, 1932, σ. 366.

2. Δηλαδή κατὰ *Γ ε δ ε ὦ ν* ὅλα ταῦτα συνέβαινον τελούμενα ἐν ΚΠόλει (Πατρ. πιν. 49).

ς' κανόνος αὐτῆς. (1) Ὁ Gerland γράφει ἐν περισπουδάστῳ πραγματείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Vorgeschichte des Patriarchats von Constantinopel δημοσιευθείση εἰς τὰ «Βυζαντινά καὶ νεοελλ. Χρονικά» (IX, σ. 219-220) γράφει : «Δὲν γνωρίζομεν, ἂν τὸ Βυζάντιον διαπαντὸς ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συνδέσμου τῆς Βιθυνίας μετὰ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, ὅστις τὴν περιοχὴν τῆς ἐρημωθείσης πόλεως ἐξεχώρησε τῇ γείτονι Περίνθῳ, μέτρον ὕπερ πάντως ταχέως ἤρθη». καὶ οἶονεὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θέλων νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ λεχθέντα ἐπιφέρει : «ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὡς φαίνεται, ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ νέαν τάξιν τῆς διοικήσεως ἡ Περίνθος· Ἡράκλεια ὑπῆρχεν ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Εὐρώπης καὶ οὐχὶ τὸ Βυζάντιον. Ἄλλαχοῦ οὗτος γράφει, ὅτι ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νεκτορίου (381-397) ὁρίσθη τὸ πρωτόθρονον τῶν τριῶν μητροπολιτῶν (Ἑλληνικά, Ε', 1932, Ἀθήναι, σ. 228). Τὸν τίτλον τοῦ ἐξάρχου, ὅστις κατήντησε κοινότατος σήμερον, ἔφερον τότε οἱ τρεῖς οὗτοι πρωτόθρονοι. Εἰς τούτους κατὰ Βαλαμῶνα ὑπῆγοντο πάντες οἱ μητροπολίται. Θρακικοὶ δὲ ἦσαν μέχρι Δυρραχίου» ἤτο μία ἐκκλησ. ἀξία ἀναμεταξὺ τυγχάνουσα τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν μητροπολιτῶν, καὶ οἱ τοιοῦτοι εἰς μὲν τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν ἐλέγοντο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ προμάτες ἤτοι πρωτεύοντες, εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν ἔξαιροὶ τῶν διοικήσεων... ὡς ὁ Ἡρακλείας τῆς θρακικῆς διοικήσεως ἔξαρχος, ὁ Ἐφέσου τῆς Ἀσιανῆς καὶ ὁ τῆς μεγάλης Καισαρείας τῆς Ποντικῆς». (2) Ἐπὶ τοιούτων ἐδραίων βάσεων στηρίζων τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὁ Ἡρακλείας καὶ διὰ συνετῆς χρήσεως κρατύνων καὶ ἀόξάνων ταύτην, ἀπέβη σπουδαιότατος εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησίας παράγων καὶ παντοδύναμος ἀνὴρ εἰς τὴν σύνοδον τοῦ Φαναρίου μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ἡ δὲ δρᾶσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη διὰ τὸ Γένος καὶ ὑπὲρ τοῦ γοήτρου τῆς ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀξιωματοῦχος καὶ τρόφιμος τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου εἰς τὴν ὄψιμον αὐτοῦ φιλολογικὴν ὡς ἀκαδημαϊκὸς δρᾶσιν ἔγραψεν

1. Mission und Ausbreitung des Christentums, γ' ἐκδόσεως, σ. 485, 791.

2. Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων Συνταγμάτων, σ. μγ'. Διασαφηνίζει δὲ τοῦτο ὁ Θ' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου : «εἰδὲ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχει πρὸς τὸν ἴδον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω, εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοῖη, καταλαμβάνέτω ἢ τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον καὶ ἐπ' αὐτὸν δικαζέσθω».

αύστηράν πολεμικὴν διατριβὴν (1) κατὰ τῶν προνομίων τούτων τοῦ Ἑρακλείας χαρακτηρίσας αὐτὰ «*ἀσύστατα... κανονικῶς καὶ ιστορικῶς ἀδικαιολόγητον ἔθος .. παραμύθια*», θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν πρὸς τὴν οὕτω λακπατουμένην ἀλήθειαν νὰ ἀσχοληθῶμεν περὶ τὸ θέμα τοῦτο ἐκτενέστερον, καὶ ἐπειδὴ κάπου ἐλέχθη ὅτι οὐδέποτε ταῦτα ἀνεγνωρίσθησαν ἐπισημῶς, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν Τυπικῶν.

2. Χειροτονία τοῦ πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας, καὶ ἀστήρικτος ὑπαναχώρησις τοῦ Γεδεῶν.

Καὶ ἀνοίγομεν τὸν σπουδαιότερον κώδικα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τυπικοῦ, *Συμεῶν τὸν Θεσσαλονίκης*, ὅστις δύο ὀλόκληρα κεφάλαια ἀφιερώνει εἰς τὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας. «Κεφ. σζς'. "Ὅτι, εἰ μὲν Ἑρακλείας πάρεστι, παρ' αὐτοῦ χειροτονεῖται ὁ πατριάρχης' εἰ δ' οὖν (γρ. οὐ), παρὰ τοῦ πρώτου τῶν ἄλλων ἀρχιερέων.

«Καὶ εὐθὺς εἰ μὲν Ἑρακλείας ἐστὶν ἀρχιερεὺς, οὗτος τὰ τῆς χειροτονίας ἐνεργεῖ τοῦ πατριάρχου' ἐπεὶ, ὡς φασί, τὸ Βυζάντιον ἀπὸ *Σεβήρου* βασιλέως ὑπὸ τὴν Ἑράκλειαν γέγονε καὶ ἐπισκοπὴ τοῦ Ἑρακλείας ἄχρι καὶ τοῦ μεγάλου *Κωνσταντίνου*. Ἀνελθὼν οὖν ἐπὶ τῆς κρηλίδος τῶν ἀρχιερέων πάντων συνεροῦντων αὐτῷ καὶ συνεφαπτομένων τῷ χειροτονουμένῳ τε καὶ ἀλλήλοις δεικνύντες ὡς συμφωνοῦσι πάντες, ὅτι καὶ συνεηγήσαντο, καὶ συγχειροτονοῦσιν ὁμοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύματι τὸν χειροτονούμενον, σφραγίζει τοῦτον ὁ Ἑρακλείας πρῶτον κατ' ἔθος τρις τὴν ἀπαρχὴν ποιῶν τῆς χειροτονίας κτλ.»

1. Θέλω νὰ πιστεῶ, ὅτι ὁ διαπρεπὴς χρονογράφος τῶν πατριαρχείων οὐχὶ ἐκ προθέσεως προέβη εἰς τοῦτο, αὐτὸς ὅστις δ' ἔλοου τοῦ βίου ἐρρωμένως ὑπεστηρίξευ, ὡς ὀφόμεθα, τὴν ἱστορικὴν τῶν προνομίων τούτων ἀποψιν, ἀλλ' ἐσχάτως ἐνθυμηθεὶς ὅτι ταῦτα δὲν στηρίζονται ἐπὶ συνοδικῶν κανόνων, ἤχθη κατολισθήσας εἰς τὴν τολμηρὰν ἄρνησιν πάσης ἱστορικῆς αὐτῶν βάσεως. Ἄλλ' οἱ κανόνες ὡς γνωστὸν δὲν ὠρίσθησαν περὶ τῶν ἰδίων ἐκάστου μητροπολίτου δικαιωμάτων, ἀλλὰ περὶ τῶν γενικῶν καὶ θεμελιωδῶν ζητημάτων τῆς ἐκκλησίας ἀφορώντων εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν. Ἄλλως τὰ προνόμια ὁ Ἑρακλείας «ἐκέκτητο πρὸ τῆς Α' οἰκουμένης συνόδου», ὡς ὁ αὐτὸς γράφει (Πατρ. πίν. σ. 49), οὐδεὶς δὲ ἠμφισβήτησε ποτὲ αὐτά, ὥστε νὰ ληφθῆ ἐπίσημος ἀπόφασις περὶ τούτων, ὅπως οὐδὲ περὶ τῶν τοῦ Κυζίκου, Χαλκηδόνος, Καισαρείας, Ἐφέσου, οὐδὲ περὶ τοῦ «παναγιώτατος» τοῦ Θεσσαλονίκης ὑπάρχει πρᾶξις ἐπίσημος. Ἄλλὰ τί λέγω περὶ τούτων, οὐδὲ περὶ τοῦ σημείου τοῦ τιμίου σταυροῦ, ὑπάρχει κανονικὴ διάταξις! Ταῦτα ἀνάγονται εἰς ἔθιμα.

«Κεφ. σλζ'. "Ὅπως ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ πατριάρχου ὁ ἀσπασμὸς γίνεται».

Ἐξιστορεῖ ὁ ἱερός *Συμεὼν* τὰ τοῦ ἀσπασμοῦ, τοῦ ἐνθρονισμοῦ καὶ τὰ καθέκαστα τῆς θείας λειτουργίας, ἣτις τελεῖται παρὰ τοῦ χειροτονηθέντος πατριάρχου, καὶ ἐπιλέγει: «Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἱερῶν χειροτονιῶν ὡς ἐξισχύσαμεν γνῶναι ἐξεθήκαμεν, ἀδελφοί, καὶ ὡς ἱστορίας μέρει τὸ πλέον ἐγράψαμεν». (1) *Ἐνθρόνισις πατριάρχου* κατὰ τὸ ἐν χρήσει Τυπικὸν «Τάξις γινομένη εἰς νέαν πατριαρχίαν» ἦτοι ὅταν ὁ πατριάρχης εἶναι ἀρχιερεὺς καὶ γίνεται μόνον τελετὴ «... μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ὁ ἐνδοξότατος ἄρχων Μ. Λογοθέτης προκαλεῖ τὸν πατρ. εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον καὶ γίνεται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἢ εὐχαριστία. Τότε ὁ ἅγιος *Ἡρακλείας ἀσπαζόμενος τὴν δεξιὰν τοῦ πατριάρχου τῷ δίδει τὴν πατερίτζαν* καὶ ὁ πατρ. ἀνερχόμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου εὐλογεῖ μὲ τὸν τίμιον σταυρόν». (2) Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν αὐτόπτως εἰδόντων ἐνταῦθα καὶ ὁ *πατριάρχης ἀντησπάζετο τὴν χεῖρα τοῦ Ἡρακλείας*. (3) Ὁ δὲ *Γεδεὼν* ὑπεραμύνεται τοῦ ἔθους ἐπιτιθέμενος κατὰ τοῦ γράψαντος ὅτι *Ἰωακεῖμ ὁ Γ'* κατήργησε τὸ ἔθος τοῦ ἀλληλοασπασμοῦ. «Ὁ ἰδὼν, ἐπιλέγει, μαρτυρεῖ καὶ γράφει μσρτυρῶν, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τούτου διάδοχος *Ἰωακεῖμ* ὁ ἀπὸ Δέρκων ἐτήρησαν τὴν *ἀρχαιοπαράδοτον συνήθειαν*, ἣ κατηκολούθουν οἱ ἀπὸ μεταθέσεως τὸ πρῶτον ἀναβαίνοντες τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον». (4) Ἐν τῷ αὐτῷ Τυπικῷ ὑπάρχει καὶ «Τάξις δευτέρας πατριαρχείας», καθ' ἣν καὶ αὖθις «ὁ ἅγιος *Ἡρακλείας δίδει τῷ πατριάρχει τὴν πατερίτζαν* καὶ ἀσπαζόμενος τὴν δεξιὰν του εἰσέρχεται καὶ αὐτὸς εἰς τὸ βῆμα» (σ. 325). Περὶ τούτου ὁ

1. «Κατὰ αἰρέσεων καὶ περὶ... τῶν τε ἱερῶν τελετῶν καὶ μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.» Ἐν Γιάσιῳ τῆς Μολδοβίας, 1683, σ. 174-5. βλ. καὶ I. euguiens I, σ. γ'. «τὸν Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην».

2. «Τυπικὸν ἐκκλησιαστικὸν κατὰ τὴν τάξιν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. ἐκκλησίας κτλ.». Βενετία, 1869, σ. 324.

3. Βλ. Μυστακίδην ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. ΙΔ', 1895, σ. 396.

4. Πατρ. Πίν. σ. 49 σημ. 82. «Ἐν τῇ ταπεινώσει τὸ ὕψος αὐτοῦ». Τῆς ὕψοποιου ταύτης ταπεινώσεως τὸ παράδειγμα ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Σωτὴρ, ὅστις ἔλαβε δούλου μορφήν καὶ «ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Πρὸς διαιώνισιν τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἀρχῆς, ἣτις πρόρριζον ἀνατρέπει καὶ καθαιρεῖ τὴν ἀλαζονείαν καὶ ἐωσφορικὴν ἔπαρσιν, ἀρχὴ χαρακτηρίζουσα τὰς δημοκρατικὰς βάσεις τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀνατολ. ἐκκλησίας ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ σιωνίτιδι ἐκκλησίᾳ ὁ ἱερός νικτῆρ ὑπενθυμίζων τὸ «ὄθέλων εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος».

Γεδεών ἐν τῇ ὀψίμῳ αὐτοῦ μελέτῃ γράφει: «Τοῦ ἔθους τούτου τοῦ ἀσυστάτου (!) καταμεμφόμενος ὁ πατριάρχης *Ἰωάνειμ Β'*, ὁ ἀπὸ Κυζίκου, τῆς ἐπανελημμένης δηλ. ἐπιδόσεως τῆς ράβδου ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ, καθὼς ἐγένετο καὶ γίνεται κατὰ τὰς συνειθισμένας εἰσόδους τῶν πατριαρχῶν ἐν τῷ ναῷ (τότε καὶ τοῦτο δέον νὰ καταργηθῆ) πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἐσπερινῶν τε καὶ λειτουργιῶν, κατὰ τὴν δευτέραν ἐκλογὴν αὐτοῦ κατήργησε διατάξας τὸν μέγαν ἐκκλησιάρχην νὰ δώσῃ αὐτὸς αὐτῷ τὴν ράβδον». (1) Ἐν τούτοις ὁ πανίσχυρος ἐκεῖνος πατριάρχης ἴσως κατήργησε τὴν πρᾶξιν δι' ἑαυτὸν, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, διότι ἡ διάταξις μένει ἐν τῷ Τυπικῷ τῷ ὑπὸ τῆς Μεγ. ἐκκλησίας ἐγκεκριμένῳ. Τὴν καθιερωθεῖσαν ταύτην πρᾶξιν ἐπιβεβαιοῖ ὡς δικαίωμα τοῦ Ἑρακλείας καὶ ὁ τῶν πατριαρχικῶν ἐθίμων ἐνημερώτατος *Μαλαξὸς* τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀπὸ Ζιχνῶν Παχωμίου ἐκτιθέμενος. «Τοῦτον ψηφίσαντες, γράφει, μιᾶ γνώμῃ διὰ πατριάρχην ἀπέστειλαν καὶ τὸν μετέφεραν καὶ ἔδωκαν αὐτῷ τὸ μικρὸν μήνυμα καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ *δικανίκιον παρὰ τοῦ Ἑρακλείας ἔλαβε μετὰ τὴν εὐχαριστίαν ὡς εἶναι συνήθεια τῶν πατριαρχῶν*, ὅπου τὴν λέγουν». (2) καὶ ὁ νεώτερος ἱστορικὸς τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀείμνηστος Ἑρακλείας *Φιλάρετος Βαφείδης* «ὁ πατριάρχης ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημούντων ἀρχιερέων καὶ τοῦ κλήρου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τῶν λογάδων τοῦ Γένους. Μετὰ δὲ τὸ μικρὸν καὶ μέγα μήνυμα, καθ' ὃ ὁ μέγας Οἰκονόμος προσεκάλει αὐτὸν εἰς τὸν μέγαν καὶ ὑψηλότατον πατριαρχικὸν θρόνον, ὃ δὲ Ἑρακλείας ἐγχειροῖς τῶν αὐτῷ τὴν ράβδον προσεφώνει τὴν γνωστὴν προσφώνησιν Ὁ θεοπτικώτατος ἐκεῖνος μέγας Μωσῆς κτλ.». (3) Καὶ μίαν ἐκ τῶν θύραθεν ἱστορικῆν μαρτυρίαν τοῦ K r a u s e, ὅτι «ἐξ ἀρχαίων χρόνων ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ... μητροπολίτου Ἑρακλείας ἐχειροτονεῖτο ἢ ἐγκαθιδρύετο», ὅστις ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἐψηφισμένος πατριάρχης *Ἰωσήφ*, ἀρνηθεὶς νὰ χειροτονηθῆ ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας *Πινακᾶ* διωρίσθη πρωτόπαπας τῆς αὐλῆς. (4) Ἀλλὰ τὸν διατριβογράφον ἠνώχλησε πολὺ, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ ἐπίδοσις αὐτῆ τῆς ράβδου ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας καὶ

1. Ἄλλ' ἀκατανίκητον τὸ κράτος τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιφέρει ὁ αὐτὸς «Αὐτὸς ἐγὼ ἤκουσα τοῦ πολυπειροῦ γέροντος ἐκείνου εἰπόντος ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπίδοσις τῆς ράβδου γίνηται εἰς ἀντίκτυπον τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας χειροθεσίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κ/πόλεως, ἐγένετο ἅπαξ ἐπ' ἐμοί, σήμερον δὲ... δηλοῖ... εἶδος ἀναχειροτονίας».

2. Turcograecia, σ. 39·40.

3. Ἐκκλησ. ἱστορ. Γ', μέρ. Α' 1912, σ. 87·8.

4. Die Byzantiner des Mittelalter, Halle, 1869, σ. 354.

γράφει ἄρρητα θέματα καὶ ὄντως «ἀσύστατα» πράγματα. καὶ ἐπειδὴ προλαβόντως ἐμνημονεύσαμεν τῆς ἀρχῆς τῆς διατριβῆς αὐτοῦ, φέρε ἴδωμεν καὶ τὸ τέλος αὐτῆς : «Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ ἀμαθίας καὶ κενοδοξίας (!) ἐνισχυθείσης συνηθείας ἔμεινεν ἔθος τῆς *εἰς τὸν ἐνθρονιζόμενον πατριάρχην ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας* ἐπιδόσεως τῆς ποιμαντικῆς ράβδου, καίτοι προσεκτικὴ τις ἐξέτασις τῶν κανονικῶν λεγομένων ψήφων ἀποδεικνύει, ὅτι «ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ Ἑρακλείας μητροπολίτου λαμβάνει τὴν ράβδον». Εἰς τὰ ὑπομνήματα πατριαρχικῶν τιῶν ἐκλογῶν λείπουσιν αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μελλόντων ἐπιδοῦναι τὴν ράβδον». καὶ φέρει 8 μετὰ τὴν ἄλωσιν παραδείγματα. Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ Ἑρακλείας δὲν ἦτο πάντοτε συνοδικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶχε καὶ ἐπαρχίαν, καὶ τότε ἐνίστε ἀνέθετε τὴν ψῆφον εἰς συνοδικόν τινα' π. χ. εἰς τὴν ἐκλογὴν *Καλλινίκου Γ'* ὑπογράφεται «ὁ Χαλκηδόνης *Ἰωαννίκιος* ἔχων τὴν γνώμην τοῦ Ἑρακλείας», (1) ἢ καὶ πολλάκις ἀπῆν ἐνεκεν ἀσθενείας καὶ τότε ἀνεπλήρου αὐτὸν ὁ Καισαρείας ἢ ὁ Ἐφέσου (βλ. παρακατιῶν). Ἄλλ' ἔπεται ἄλλη σοβαροφανῆς ἔνστασις : «Δέον δὲ νὰ γινώσκωμεν, ὅτι τὰ ὑπομνήματα τῶν ἐκλογῶν ὑπεγράφοντο κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ πατριάρχου, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ παλατίου τὸ πρῖν, ἀπὸ τοῦ μεγάλου δὲ βεζύρου κατόπιν (1657) ἐπιστροφὴν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν. Εἰς οὐδὲν ἐκ τῶν «ὑπομνημάτων» τούτων εὐρίσκομεν ὑπογεγραμμένους μητροπολίτας Ἑρακλείας». Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, δι' οὗ ὁ μακ. *Γεδεών* πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὡς «ἀσύστατα» τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑρακλείας, καὶ ἐὰν εἶχετο ἀληθείας, καταντᾷ μὰ τὴν ἀλήθειαν ἀστεῖον' διότι δὲν νοεῖται, διατὶ μεταξὺ τῶν ὑπογραφῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων νὰ λείπη ἢ τοῦ πρωτοθρόνου Ἑρακλείας ; μήπως δὲν εἶχε καὶ οὗτος ἴσα πρὸς τοὺς ἄλλους δικαιώματα νὰ ὑπογράψῃ εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἐκλογὴν ; Ἄλλ' εὐτυχῶς δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον. Ὁ ἐκδότης τῆς «Συμβολῆς εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους Κωνσταντινουπόλεως», καὶ εἶναι ὁ μακ. μητροπολίτης Σάρδεων Γερμανός, ὅστις λίαν εὐδοκίμως ἀκολουθεῖ τὰς παραδόσεις, διορθοῦται καὶ συμπληροῖ τὸν συγγραφέα τῶν «Πατριαρχικῶν πινάκων», ἐδημοσίευσεν ἐκ τῶν αὐτῶν πατριαρχ. κωδίκων τοῦ Κριτίου, ὑπογράφας τοῦ Ἑρακλείας. (2) Εὐγνωμονοῦμεν παρ' ὅλα ταῦτα, διότι παρέχει ἡμῖν, στε-

1. Ὁρθοδ. τόμ. ΙΑ', 169.

2. Οὕτως ὑπογράφονται εἰς ὑπομνήματα πατριαρχ. ἐκλογῆς οἱ μητροπολίται Ἑρακλείας *Τιμὸθεος* εἰς Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκάρεως (Συμβολὴ σ. 102), *Ἰωαννίκιος* εἰς Παρθενίου Α' (αὐτ. σ. 121), *Μεθόδιος* εἰς

ρουμένοις τῶν πατριαρχ. Κανονισμῶν, τήνδε τὴν εἶδησιν, οἰονεὶ ἀσχάλλων δι' αὐτήν. «Ἐν τούτοις, ἡ συντάξασα τοὺς «Γενικοὺς κανονισμοὺς» ἔθνοσυνέλευσις τοῦ 1859, *σεβομένη τὸ ἔθος τοῦτο, λαβὸν ἰσχὺν καθεστῶτος*, διέταξεν ἐν κεφαλαίῳ περὶ τοῦ προσωπικοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐκλογικῆς συνελεύσεως (τοῦ πατριάρχου) ν' ἀποτελῆ μέλος τῆς συνελεύσεως αὐτοδικαίως ὁ μητροπολίτης τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας, χάριν τοῦ ἔθους τῆς ἐπιδόσεως τῆς ποιμαντικῆς ράβδου. Καὶ τοῦτο ἴσως μὲν ἀνεκτόν, ἀλλά...»⁽¹⁾ Τὴν διάταξιν ταύτην περιέλαβε καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολ. ἐκκλησίας». Οὕτως ὁ *Νικόδημος Μίλας* γράφει : «Ἡ ἐκλογικὴ συνέλευσις σύγκειται ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μελῶν. Τοῖς μὲν πρώτοις καταλέγονται τὰ μέλη τῆς συνόδου, οἱ κατὰ τύχην παρεπιδημοῦντες ἐν Κ/πόλει ἐπίσκοποι καὶ ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, ὅστις κατ' ἐπικρατήσαν ἀρχαῖον ἔθος ἐγχειρίζει τῷ ἐκλεγέντι πατριάρχῃ τὴν πατριαρχικὴν ράβδον». ⁽²⁾ Ἴδου τὸ ἀκριβὲς κείμενον κατὰ τοὺς Γεν. κανονισμοὺς τῶν Πατριαρχείων. Κεφ. Γ'. «Ἄρθ. 1. Ἡ ἐκλογικὴ συνέλευσις σύγκειται ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ἄρθρ. 2. Ἐκ μὲν τῶν κληρικῶν εἰσὶ τὰ μέλη τῆς ἱεράς Συνόδου μετὰ τῶν τυχόν ἐν τῇ βασιλευσούσῃ εὐρισκομένων λοιπῶν μητροπολιτῶν. Ὁ δὲ *μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἐπειδὴ εἶναι ἀρχαία τάξις νὰ δίδῃ αὐτὸς τὴν τῆς πατριαρχείας ράβδον πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως ταύτης προσκαλούμενος θέλει παρευρίσκεσθαι καὶ αὐτός*. («Ἐκκλησιαστ. ἐπιθεωρ.» ὑπὸ *B. Δ. Καλιφρονος* Περιοδ. Β', τόμ. 1, Κ/πολις, 1871, σ. 15'.

Σωφρονίου Β' (Ὁρθ. ΙΑ' 370) ὁ αὐτὸς εἰς Προκοπίου Α' (σ. 408), Μεθόδιος εἰς Νεοφύτου Ζ' (Ὁρθ. ΙΒ', 25), Μελέτιος εἰς Καλλινίκου Δ' καὶ εἰς Ἱερεμίου Δ' (Ὁρθ. ΙΒ', σ. 177, 180, 216), Ἰγνάτιος εἰς Ἀνθίμου Γ' καὶ Χρυσάνθου Α', (αὐτ. σ. 243, 246), Διονύσιος εἰς Γρηγορίου Ϛ' (αὐτ. σ. 279), Πανάρετος εἰς 5 πατριαρχῶν ἐκλογὴν, εἰς Ἀνθίμου Δ' καὶ Ε', Γερμανοῦ Δ', Μελετίου Γ' καὶ Κυρίλλου Ζ' (αὐτ. σ. 317, 337, 340, 341, 344, καὶ τόμ. ΙΓ', σ. 17). Σημειωτέον ὅτι τὰ ἄλλα ὑπομνήματα οὐδεμίαν φέρουσι συ.οδικὴν ὑπογραφήν.

1. Ἐν τούτοις ἐκ τῶν μνημονευομένων Κανονισμῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεῶν ἐν Ἀθήναις κατηργήθη τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας ὅστις εἰς τὰ «Ἀποσημειώματα χρονογράφου» (Ἀθῆναι, 1932, σ. 285-6) γράφει : «Ἐνθρόνισις πατριάρχου, ἡ πρώτη, καθ' ἣν εὐρέθην, ἡ 28 Ὀκτ. 1863 ἡ τοῦ Σωφρονίου. Κατ' αὐτήν προσεφώνησεν ἀπ' ἄμβωνος ὁ Εὐστ. Κλεόβουλος· ἐγένετο δὲ ἡ ἐνθρόνισις μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων ἐπιστροφὴν» (Περὶ Ἡρακλείας οὐδεὶς λόγος!).

2. Μετάφρασις Μελ. Ἀποστολοπούλου, (Βιβλ. Μαρασλῆ), Ἀθῆναι, 1909, σ. 465.

Οὕτω κανονικῶς τε καὶ ἱστορικῶς τὸ ἔθος τοῦτο οὐδόλως εἶναι ἀδικαιολόγητον, ὡς διατείνεται ὁ *Γεδεών*, ἀλλὰ πάνυ δεδικοιολογημένον· διὸ καὶ περιεφρουρήθη καὶ διειτηρήθη ἀπαρεγκλίτως μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καίτοι ὁμολογουμένως *πάλαι κρατῆσαν* ἐγένετο κατὰ *Γρηγοριᾶν* (1) παραίτιον καὶ συγχύσεως καὶ ταραχῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ δὴ «τοῖς φιλοσκώμμοσι εὖρητο αἰτίαμα», ὡς λέγει ὁ *Ζωναρᾶς* περὶ τοῦ πατριάρχου *Πολυεύκτιου*, ὅστις ἔλαβε θελήσει τοῦ ἀνακτος «τὴν (παρὰ τοῦ Καισαρείας) χειροθεσίαν» κατὰ τὸν *Κεδρηνόν*. Τότε δὲ οἱ πατριάρχαι ἐγένοντο διὰ χειροτονίας ἐκ τοῦ κλήρου συνήθως τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς καὶ τῶν μοναστηρίων, ἐξαιρετικῶς δὲ ἀπὸ τοῦ συνταγματίου τῶν μητροπολιτῶν. *Ἡ μετὰθesis μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἀλώσεως τῆς Βασιλευούσης ἦτο σπανιότατον γεγονός* ἀπαγορευομένη ἄλλως ἀπὸ τε τῶν ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων. Εἶναι δὲ ὅλως ἀκατανόητον, πῶς ἄνθρωπος ἐπεμβαίνει καὶ ἀκυροῖ πρᾶξιν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος τελεσθεῖσαν, ὡς εἶναι ἡ ἐκλογή ἐπισκόπου, καὶ ποιεῖται μεταθέσεις ἐκ τῆς νομίμου ἐπαρχίας εἰς ἄλλην. Ὁ *E. W. Brooks* ἐδημοσίευσε κατάλογον ἀπὸ τοῦ 638-715 χειροτονηθέντων πατριαρχῶν, ἐξ οὗ φαίνεται ἐπὶ μίαν σχεδὸν ἑκατονταετίαν, οὐδεὶς ἐκ μεταθέσεως ἀναφέρεται. Ἴδου :

« Π Ὑ Ῥ Ὺ Ο ς, πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, μοναχὸς καὶ ἄρχων τῶν μοναστηρίων καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Χρυσοπόλει μονῆς τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου (συσταθείσης ὑπὸ Φιλίππικοῦ καὶ Γορδίας) ἔτη β' μῆνας θ' ἡμέρας θ' στάσεως δὲ γενομένης αὐτῷ δεδωκὼς λίβελλον παρητήσατο.

« Π α Ὑ λ ο ς, πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ οἰκονόμος καὶ ἐπὶ τῶν φυλάκων, ἔτη ιβ' ἡμέρας κς'. (2)

1. Ἱστορ. τόμ. Α', σ. 163, ἔκδ. Βόννης Ἀθθαίρετον λοιπὸν συμπέρασμα καὶ γλώσσης ὀλίσιμα εἶναι τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεῶν κατόπιν τῶν παρ' ἡμῶν ἐνιαυθῶν τε καὶ ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείας κεφαλαίῳ ἐκτεθέντων. «Οἱ μυθολόγοι τῶν παλαιῶν χρόνων, λέγει, ἀναγινώσκοντες ἐν ἱστορικοῖς ὑπομνήμασι (ἄρα δὲν εἶναι μυθολόγοι) τὴν πολιτικῶς ὑποταγὴν τῆς τοῦ Βυζαντίου κόμης, πρώην πόλεως, εἰς τὴν Ἡρακλείαν, ἐδημιούργησαν καὶ συμπέρασμα ἀμμοθήμεθλον, ὅτι καὶ ὁ τότε ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου—βεβαίως ἀνύπαρκτος—(βλ. τὴν ἀπάντησιν ἀλλαχοῦ τοῦ κειμένου) ἐγένετο ὑποτελής τῷ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκόπῳ, ὃν ἐπίσης ἀνύπαρκτον τῷ τότε χρόνῳ (!) φρονῶ, ἕως οὗ ἀποδειχθῆ τὸ τέως ἀσύστατον τῆς ὑπάρξεως ἐπισκόπων ἐν Βυζαντίῳ πρὸ τοῦ 211-217 καὶ κατ' ἐμὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ» (σ. 4) ἀνατροπῇ τῶν πάντων!

2. Ἴνα ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὸ πάθος τοῦ Μ. Γεδεῶν καὶ τὴν στρεψόδικον διάθεσιν παραπέμπω περὶ τῆς χειροτονίας τούτου εἰς τὸν Σωζομενόβ, ὅστις γράφει : «Ἐν τούτῳ δὲ Ἀλεξάνδρου τελευτηκό-

Πύϋϋος πάλιν ἀποκατέστη μῆνας δ', ἡμέρας κγ'. τελευτᾷ τῇ ἀγία Πεντηκοστῇ.

τος διεδέξατο Παῦλος τὴν τῆς Κπόλεως ἀρχιερωσύνην, ὡς μὲν λέγουσιν οἱ τὰ Ἀρείου καὶ Μακεδονίου φρονούντες ἑαυτῷ ταύτην πραγματευσάμενος παρὰ γνώμην Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας ἐπισκόπου καὶ Θεοδώρου τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας, οἷς γείτοσιν ἡ χειροτονία διέφερεν» (Ἱστορ. ἐκκλ. βιβ. Γ', 3. Περὶ Παύλου Κπόλεως καὶ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου παρὰ Migne, Patr. gr. 67, στ. 1307 (βλ. ἀνωτ. περὶ τῆς χειροτονίας σ. 2177). Ταύτην τὴν ἀναληθῆ μαρτυρίαν ἐπικαλεῖται ὁ Γεδεών (σ. 7) καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι τὸν Σωζόμενον διαψεύδει καὶ αὐτὸς ὁ καθολικὸς ἐκδότης του καὶ διαμαρτύρεται γράφων: «non possum probare, quod hic ait Sozomenos ordinationem episcopi C/tani pertinuisse ad Nic episcopum et ad Heracliensem, utpote qui essen viciniore episcopi; De Heracliensi quidem assentior; (=συμφωνῶ). Huic enim metropolitano subjecta tunc erat sedes C/tana prius quam patriarchicum honorem adeptus esset». H. enr. Valesius. Αἰώνια αὐτοῦ ἡ μνήμη, διότι ξένος οὗτος καὶ ἑτερόδοξος ἐλέγχει τὸν ψευδόμενον χρονογράφον, ὅστις ἐκ θρησκευτ. πάθους, διότι ὁ τῆς τότε Ἡρακλείας ἦτο ὑπὲρ τοῦ ὁμοιοῦσις, δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ μέγα του ἀξίωμα νὰ χειροτονῇ τὸν πατριάρχην. Καὶ ὁ ἐκ πλάνης ἐπιστρέψας Καισαρείας Καλλίνικος ὁ Δεληκάνης ἐπετίθετο κατὰ τῶν λατινοφρόνων καὶ ἔγραφεν ὑπὲρ τοῦ προνομίου τοῦ Ἡρακλείας: «Τὸ γεγονός τοῦτο ἀναγράφεται ἐπίσης εἰς πᾶσαν ἐκκλησιαστ. ἱστορίαν καὶ μόνον οἱ Λατίνων προσήλυτοι ἀγνοοῦντες αὐτὸ θεωροῦσιν ὡς θράμβον, ὅτι μᾶς προῦκάλεσαν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν» (Ὁρθοδοξία, Η', 1933, σ. 170). Κατὰ συγκυρίαν ὁ γράφων ταῦτα προσήλυτος εἰς τὰ νεανικά του ὁ μακαρίτης Ἰωσὺς καὶ αὐτὸς ἔγραφε κατὰ τοῦ προνομίου καὶ ἔρχεται τώρα νὰ ἐξιλεωθῇ ἔναντι τῆς ἱστορίας· διότι ὡς εἶναι γνωστὸν ἀπέβη κατὰ τὰ ἔσχατά του ἡ θεία μᾶστιξ κατὰ Λατίνων. «Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται». Τῷ 1930 ἐξεφωνήθη ὁ Φιλιππικὸς κατὰ τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας—πανηγυρικὸς τοῦ νέου προσέδρου μέλους τῆς ἀκαδημίας Γεδεών καὶ κατεχειροκροτήθη—ὑπὲρ ἑθεωρήθη ὡς καίριον τραῦμα κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ἡ γνωσιμαχία του ἐστηρίχθη ἱστορικῶς εἰς τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας τὰ καθιστῶντα ἀπρόσβλητον τὸ πρόπλασμα τοῦ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐδραιωθέντος πατριαρχ. θρόνου. Ἡ Μ. ἐκκλησία εὐρέθη πρὸ διλήμματος πῶς νὰ κεραυνοβολήσῃ τὸν Γεδεών, ὅστις τέως ἔθεωρεῖτο ὁ στυλοβάτης αὐτῆς, οὗ ἡ σπουδαία συγγραφικὴ δρᾶσις ἐπεβραβεύθη διὰ τιμητ. τίτλων: ἀρχων, μέγας ἀρχων χρονογράφος, μέγας χαρτοφύλαξ κτλ. Ἐν τούτοις ἔδει ἀπαραιτήτως, ἀλλὰ χωρὶς δημοσιογραφικὸν θόρυβον, νὰ ἀναιρέσῃ τὰς φληναφίας αὐτοῦ καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεστράτευσε πλὴν τῶν ἐν τῷ προλόγῳ εἰρημένων δύο ἱστορικῶν καὶ τὸν Καισαρείας, ὅστις ἦν ὁ μόνος κατ'ἀλληλὸς νὰ πατάξῃ τὸ ψεῦδος (βλ. ἐνθ' ἀνωτ. Ζ', 383 ἐ. καὶ Η', 29 ἐ). Ἡ «Ὁρθοδοξία» εἶναι τὸ ἐπίσημον ἐπισημ. περιοδικὸν τῶν Πατριαρχείων. Ὁ ἀείμνηστος Καλλίνικος ὡς τρόφιμος τοῦ κολλεγίου τοῦ ἀγ. Ἀθανασίου εἶχε μυηθῆ ἐκεῖ εἰς τὸ παπικὸν ψεῦδος. Ἐπανήλθεν ὡς μισσιονάριος ἱερεὺς ἐν Κπόλει, ἀλλὰ κατῴρθωσεν ἡ ἐκκλησία νὰ τὸν ἀποσπάσῃ καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὡς προσήλυτον ἔστειλεν εἰς ἅγιον Ὅρος.

Πέτρος, διάκονος) τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ οἰκονόμος, ῥαιφερεν-
δάριος καὶ καγκελλάριος, περιοδευτῆς Θράκης καὶ γηρωκόμος τῶν ἐν τῷ
ἀγίῳ Κλήμεντι γηρωκομείων β' ἀνδρείου καὶ γυναικείου, ἔτη ιβ',
μῆνας δ'.

Καὶ διὰ μέσου ἐχέρησεν ὁ θρόνος μῆνας ς', ἡμέρας ις'.

Θωμάς, διάκονος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ χαρτοφύλαξ, νοτάριος,
καγκελλάριος, ῥαιφερενδάριος, σκευοφύλαξ, γηρωκόμος τοῦ γηρωκομείου τῆς
Σκάλας καὶ πτωχοτρόφος τοῦ ἐν Νεαπόλει πτωχείου, ἐχειροτονήθη τῷ με-
γάλῳ σαββάτῳ καὶ ἐπεσκόπησεν ἔτη β', μῆνας ζ'.

Ἰωάννης, πρεσβύτερος καὶ πρωτέκδικος καὶ σκευοφύλαξ τῆς μεγά-
λης ἐκκλησίας, σύγκελλος, οἰκονόμος, καὶ γηρωκόμος τῶν Ρωσῶν (Λεξιο-
κράτους) ἔτη ε', μῆνας θ'.

Κωνσταντῖνος, διάκονος καὶ σκευοφύλαξ καὶ οἰκονόμος τῆς
αὐτῆς ἐκκλησίας, καγκελλάριος, περιοδευτῆς Θράκης, καὶ ἐπὶ τῶν χειροτο-
νιῶν, ἐπεσκόπησεν ἔτος α', μῆνας ια', ἡμέρας ζ'.

Θεόδωρος, πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, (δρθόδοξος), σύγκελ-
λος καὶ σκευοφύλαξ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνδρείων μοναστηρίων, ἔτη β', μῆνας γ'
καὶ ἐξεβλήθη.

Γεώργιος, πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος καὶ σκευοφύλαξ τῶν Σφω-
ρακίου, ἔτη ς', μῆνας γ' (καὶ ἐξεβλήθη).

Καὶ πάλιν ἀποκατέστη εἰς τὸν ἴδιον θρόνον Θεόδωρος, ὁ ἀληθι-
νὸς πατριάρχης, ἔτος α' μῆνας ι'.

Παῦλος ἀπὸ λαϊκῶν, (ἀσηκρῆτις), ἔτη ς', μῆνας η'.

Καλλίνικος, πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ Βλαχερνῶν, ἔτη ιβ' καὶ
ἐτυφλώθη καὶ ἐξωρίσθη (ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ δινοκοπημένου).

Κῦρος, πρεσβύτερος καὶ μοναχὸς ἀπὸ τῆς νήσου Ἀμιάστριδος, ἔτη ς'
καὶ ἐξεβλήθη (ὑπὸ Φιλιππικοῦ)

Ἰωάννης, διάκονος καὶ χαρτουλάριος τοῦ Οἰκονομείου, ἔτη γ'
(καὶ ἐξεβλήθη)». (Byz. Zeitschr. VI, 1897, σ. 44·5).

Ἐκ τῆς Τουρκογραικίας τοῦ *Κρουσίου* μανθάνομεν, ὅτι 8 ἐξ ἱερο-
μονάχων ἐχειροτόνησεν πατριάρχας ὁ Ἡρακλείας τὸν *Γεννάδιον*
Σχολάριον, *Ἰσίδωρον Ξανθόπουλον*, *Ἰωάσαφ* τὸν *Κόκαν*, *Σωφρό-
νιον Α' Συρόπουλον*, *Μάρκον Β'*, τὸν *Ραφαήλ* (ὁ Ἀγκύρας 1475,
βλ. 108, 120·121, 123). Περί τοῦ *Μαξίμου Γ'*, ὅστις ἦν μέγας ἐκκλη-
σιάρχης γράφει τὰ ἐξῆς : «λειτουργίας γενομένης συναγμένου παν-
τὸς τοῦ λαοῦ, ἱερωμένων καὶ κοσμικῶν *ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ὁ Ἡρα-
κλείας* πατριάρχην εἰς τὴν Παμμακάριστον γενομένης παρρησίας με-
γάλης καὶ εὐταξίας» (σ. 131). Ἄλλ' ἔπειτα εἰς τὴν ὁμίχλην τῆς τουρ-
κικῆς κακοδαιμονίας οἱ μεγάλοι καὶ τρανοί, ἀντὶ νὰ προσβλέπωσιν

εἰς ἐκλεκτοὺς τοῦ Κυρίου, ἔβλεπον ἑαυτοὺς, ἕως οὗτου Ἰωακείμ ὁ Γ' ἤσθάνετο τόσην ἀποστροφήν πρὸς τοὺς μοναχοὺς, ὥστε ἠρνήθη καὶ φίλους καὶ ἀπέβαλλε τοὺς Ἀγιορείτας ἱσταμένους εἰς τὸ ἱερόν.

Κατὰ *Γεδεών*, «ἐξ 132 πατριαρχῶν Κ/πόλεως ἀπὸ *Μητροφάνους* μέχρι *Γενναδίου*, 18 μόνον μετετέθησαν ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν εἰς τὸν οἶκ. θρόνον, 6-7 ἐχειροτονήθησαν ἀθρόοι ἀπὸ λαϊκῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν πρότερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκονόμοι, πρεσβύτεροι διάκονοι καὶ χαρτοφύλακες τῆς Μ. Ἐκκλησίας». (1)

Κατὰ τὸν Σάρδεων *Γερμανόν*, μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τῶν 106 πατριαρχῶν μόνον 8 προέρχονται ἐκ χειροτονιῶν, οἱ λοιποὶ πάντες ἐκ μεταθέσεως. (2) Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μάλιστα καὶ ἐξῆς ἐγένετο κανὼν ἢ διὰ μεταθέσεως πλήρωσις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. *Οὐδεμία χειροτονία ἐγένετο!* Ἐπομένως τὸ σπουδαιότερον τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας ὁ χρόνος ἡμαύρωσε καὶ ὑπολείπεται μόνον τὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου, ἧς ἐναντίον βάλλει οὐ κατὰ τὸ εἶκος ὁ γεννάδας *Γεδεών*, ἀφοῦ ἐνόμισεν, ὅτι κατέρριψε τὸ πρῶτον, εἰς ὃ ὅμως ἦλθε σύμμαχος ὁ ἀδυσώπητος χρόνος. "Ἠλπίζε πᾶς τις, ὅτι ὁ χρονογράφος θὰ σταματήσει κάπου. Ἐγὼ δὲ ἐθαύμαζον τὸ πρῶην θάρρος καὶ τὴν παρρησίαν, ὅτ' ἀνεγίνωσκον αὐτὸν εἰς τοὺς Πατρ. πίνακας ἐπιτιθέμενον κατὰ τῶν ἀκρίτων καὶ ἀυλοκολάκων, οἵτινες «πάντοτε θυμιῶντες τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀναβιβαζόμενον πατριάρχην, οὐ μετ' οὐ πολὺ δὲ βλέπομεν, λέγει, τὰ θυμιάματα τῆς κολακείας «εἰς μελισσοδιώκτην ἀχύρων πυκνὸν καπνόν» μεταβαλλόμενα.

«Θλιβόμεθα μόνον βλέποντες καὶ γέροντας διδασκάλους τῆς νεότητος αἰσθήματα δηλητηριάζοντας διὰ λιβέλλων ἐπονειδίστων καὶ διανοίας στρεβλοῦντας διὰ δημοσιεύσεων φαυλεπιφάυλων, ἅτιν' αἶεποτε ἔσσονται ἢ στήλη τοῦ κατ' αὐτῶν ἀναθέματος ἢ ἐγειρομένη ὑπὸ γενεᾶς ὑπ' αὐτῶν διαφθαρείσης». (3) Ταῖς ὑψηλαῖς ταύταις ἀρχαῖς ἐπόμενος ἔγραφεν : «*Ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου (sic) Ἡρακλείας, εἰς ὃν ἄχρι τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου ὑπήγετο ὁ τοῦ Βυζαντινοῦ ἐπίσκοπος, οὕτω διατάξαντος τοῦτο Σεβήρου τοῦ αυτοκράτορος (τὸ αἴτιον). εἰ δὲ μετετίθετο ἐξ ἑτέρας μητροπόλεως εἰς τὴν οἰκουμενικὴν σκοπιάν, ἐν τῷ αὐτῷ τινι περιπτώσει ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, κρατησάσης ἕως σήμερον τῆς συνηθείας, ἐπεδίδου τῷ πατριάρχῃ τὴν ποιμαντορικὴν ἡάβδαν*» καὶ πρὸς

1. Πατρ. πίνακες, σ. 21-23.

2. Συμβολή, 199. Ὁρθοδοξία, ΙΓ', σ. 20.

3. Πατρ. Πίν. 76.

ἐπίρρωσιν ἐπάγεται : « σπανιώτατα εἰσιν αἱ περιστάσεις, ἃς ἀναφέρουσιν οἱ βυζαντινοὶ καὶ οἱ τῶν κάτω χρόνων ἱστορικοί, καθ' ἃς ἡ χειροτονία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Καισαρείας ἢ ἄλλου τινὸς μητροπολίτου, σημειουμένου μάλιστα, ὅτι εἴποτ' ἐκωλύετο ὁ Ἡρακλείας, ἵνα χειροτονήσῃ τὸν πατριάρχην, μέμψις ἐγένετο καὶ καταφορὰ τῆς παρατύπου χειροτονίας » κτλ. ⁽¹⁾ καὶ νεωστὶ ἐπιπροστίθῃσιν : « ἀσπαζόμενος τὴν χεῖρα, τοῦ πατριάρχου ἀσπαζομένου τὴν χεῖρα τοῦ Ἡρακλείας εἰς ἀνάμνησιν τῆς δῆθεν ὑποταγῆς... » ⁽²⁾ Αὐτὰ δὲ καὶ ἄλλα πρὸς μείζονα ἐπίρρωσιν ἐπαναλαμβάνει παρακατιῶν ὧδε : « ... ὁ μὲν Ἡρακλείας ἐκέκτητο καὶ πρὸ τῆς Α' οἰκουμενικῆς Συνόδου τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν μὲν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, εἶπερ ἦν τῶς ἱερεὺς ἢ διάκονος, ἐγχειρίζων δὲ τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον εἰς αὐτόν, εἶπερ ἀνήρχετο τὸν θρόνον ἐκ μεταθέσεως· μόνος δὲ οὗτος τῶν μητροπολιτῶν, τῶν μετεχόντων πατριαρχικῆς λειτουργίας, ἐνεδύετο τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν ἐν τῷ βήματι ἰστάμενος ἐν τῷ συνθρόνῳ, ἐν ἣ περιπτώσει ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐνεδύετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ » καὶ ἐν ὑποσημειώσει : « Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας διδοὺς τὴν ῥάβδον τῷ νέῳ πατριάρχει κατ' ἔθος ἠσπάζετο τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ Ἡρακλείας. Τὸ ἔθος τοῦτο οὐδέποτ' ἔπεσεν εἰς ἀχρησίαν, ὡς ἔγραφε τις ἐν τῷ Νεολόγῳ τῆς 9 ὁκτωβρίου 1884, λυπούμενος ὅτι ὁ πατριάρχης Ἰωακεῖμ Γ' ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης κατήργησεν αὐτό· ὁ ἰδὼν μαρτυρεῖ καὶ γράφει μαρτυρῶν, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τούτου διάδοχος Ἰωακεῖμ ὁ ἀπὸ Δέρκων ἐτήρησαν τὴν ἀρχαιοπαράδοτον συνήθειαν, ἣ κατηκολούθουν οἱ ἀπὸ μεταθέσεως τὸ πρῶτον ἀναβαίνοντες τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ». ⁽³⁾ « Ὅλα ταῦτα εἶναι κατὰ Γεδεῶν « παρὰ μύθια ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἢ προέρχεται τὸ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας ἀσύστατον τοῦτο προνόμιον ». ⁽⁴⁾ Ὁ χαρτοφύλαξ, ὁ ἀρχὼν τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας γενόμενος ἀκαδημεικός, ἀνέμενέ τις, ὅτι θὰ ἐλάμπρυνε τὸ νέον ἑλλαδικὸν ἀξίωμα διὰ νέων ἀνακαλύψεων καὶ δι' ὀρθοτέρων ἐν ἱστορικαῖς ἐρεῦναις σκέψεων θὰ ἀνεδείκνυε τὸ τρόπαιον αὐτοῦ θυσιάζων εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀληθείας, ἅτε δυνάμενος αὐτὴν νὰ ἐξακριβώσῃ καὶ καταστήσῃ νῦν γνωστήν, ὡς καταστρέφων τὸν λόγον φθέγγεται, ἦν ἦν ἀδύνατον νὰ γράψῃ πρὸ τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν

1. Πατριαρχικοὶ πίνακες, Κ/πολις (1890) σ. 25.

2. « Ἀρχιερέων Ἡρακλείας ἀσύστατα προνόμια ». (Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 5, 1930, σ. 8).

3. Πατρ. πιν. σ. 49.

4. Ἀρχιερέων Ἡρακλείας, σ. 3.

νεώτερος ὢν (νεώτερος δηλ. μεσηλιξ) καὶ στερούμενος θάρρους, ὅπερ νῦν ἔχει, λέγει, περὶ τὸ δειλινὸν δυστυχῶς τοῦ βίου αὐτοῦ (!) Καὶ ηὐχόμεθα πάντες τὸ θαλερὸν γῆρας τοῦ ἀκαταπονήτου *Μ. Γεδεῶν* νὰ παραταθῆ, ἴν' ἀναθεωρήσῃ καὶ ἄλλα ἔργα αὐτοῦ μετὰ τοῦ κτηθέντος θάρρους, ἀλλ' οὐχὶ ὅπως τὸ περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας. Ἄλλ' ἠπατήθημεν δυστυχῶς. Ἀπέθανεν ἀμετανόητος !

Τούτων οὕτως ἐχόντων θὰ ἐνόμιζέ τις, ὅτι, ἴν' οὕτως ἀποφαντικῶς ὁ δεινὸς τῶν πατριαρχ. κωδικῶν ἐρευνητῆς ἀποκηρύξῃ ἀρχᾶς ἐπὶ ἡμῖσιν αἰῶνα ἀκαταγωνίστως ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριχθείσας, νέον φῶς ἤδη περιήστραψε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὴ ντῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ἄλλ' ἴδωμεν τὰ νέα φρονίσματα αὐτοῦ, δι' ὧν προσπαθεῖ νὰ κλονίσῃ τὸ ἐρυμνὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ ἰδίαις χερσὶν ἀνήγειρε καὶ οἰοεὶ μετάνους ἐπιχειρεῖ ν' ἀνατρέψῃ ἄρδην. (*)

Τῇ ἀληθείᾳ οὐδέποτε διὰ τῶν αἰώνων διημφισβητήθη τὸ προνόμιον τοῦτο τοῦ Ἡρακλείας. διὸ καὶ πλὴν μιᾶς πραγματείας ἐν δυσὶν ἄρθροισ ἐκτεινομένης τοῦ μακ. *Βασ. Μυστακίδου*, δεινοῦ ἱστοριοδίφου, οὐδὲν εὐρίσκομεν. (*) Ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐν ταῖς

1. «*Αρχιερέων Ἡρακλείας ἀσύστατα προνόμια*», σ. 8.

2. Εἰς τὸ τελευταῖον ἔργον, «*Ἱστορίαν τῶν Χριστοῦ πενήτων*», σ. 82, ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Ἡρακλείας *Θεοφάνους*, διότι ἤσκει δικαιώματα πατριάρχου ἐν ΚΠόλει διαμένων τοῦ πατριαρχ. θρόνου χηρεύοντος «*αὐτὸς δ' ἐκυβέρνα τοῦτον, γράφει, κατὰ τὴν τότε καὶ τὴν σημερινὴν φοβερὰν ἀμάθειαν, ὅτι εἶχε πρὸ τοῦ ἔτους 200 ἐπισκοπὴν ὑφ' ἑαυτὸν τὸ Βυζάντιον, δηλ. καθ' ὃν καιρὸν τὸ Βυζάντιον ἐκυβέρνα πνευματικῶς ὁ ἐπίσκοπος Ἀγχιάτου*». (!) Ποῦ εὔρεν αὐτὸ γεγραμμένον; δὲν λέγει. Πάντοτε μὲν ὁ μακαρίτης, ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του οὐδαμοῦ παραπέμπει, οὔτε δὲ καὶ εἰς τὰ ἐκδοθέντα βιβλία του. Οὔτε δὲ πίνακας τῶν περιεχομένων—πολλῶ μᾶλλον εὐρετήρια—π. χ. εἰς τοὺς «*Πατρ. πίνακας*» τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ἔργων του, οὐδὲν τούτων ἔχει οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν πατριαρχῶν ἐν τέλει κατ' ἀλφαβ. σειρᾶν. Ὅταν δὲ ἔκαμον τὴν παρατήρησιν ἀπήντησε: «*δὲν ἔκαμα πίνακας καὶ εὐρετήρια διὰ νὰ τὰ διαβάσουν!*» αὐτὸ προδίδει καὶ ἐγῶισμόν καὶ περιφρόνησιν καὶ δυσέρωτα ψυχὴν ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ ἀστοργίαν πρὸς τὰ πνευματικά του προϊόντα. Τὰ βιβλία του, μα τὸν Δία, εἶναι κήπος κεκλεισμένος καὶ πηγὴ ἐσφραγισμένη.

3. Ἐκκλησ. ἀληθ. Ἔτος ΙΔ'. Ἔτος 1895, σ. 395-398, 403-405. Καὶ ὁ εὐπαίδευτος ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμὸς Ὁρφανίδης ἔγραψεν «*Ἡ τῶν ἐπισκόπων χειραφέτησις ἀπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ ἡ ἰδιάζουσα τοῦ Ἡρακλείας θέσις*» (αὐτ. ἔτος Μ', 1920, σ. 269-271). Οὗτος συνηγορεῖ νὰ μὴ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦ οἴκουμ. πατριαρχείου ἡ Ἡράκλεια καταληφθείσης τότε τῆς ἀνατ. Θράκης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπιφέρει: «*Τὴν προνομιοσύχον... τοῦ Ἡρακλείας θέσιν ἐσεβάσθησαν αἰῶνων ἑπτακαίδεκα μεταβολαὶ ἀφάνταστοι*», σ. 269.

δυσὶ πρώταις οἰκουμενικαῖς συνόδοις οὐδεὶς λόγος ἐγένετο περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἡρακλείας. Οὕτω πίπτει οἴκοθεν τὸ σπουδαιότερον τοῦ Γεδεῶν ἐπιχείρημα. Καὶ ἐξηγούμεθα. Ἐν μὲν τῷ ς' κανόνι τῆς Α' ὠρίσθησαν τὰ δικαιώματα τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας ἐπὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει ἐπισκόπων «τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις» ἐν δὲ τῷ ζ' ὥρισε περὶ τοῦ Ἱεροσολύμων, ἵνα ἔχη «τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς» οὕτω γενικῶς καὶ ἀορίστως. Ἄλλ' ὁ Βαλαμῶν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τούτου λέγει πρὸς διασάφησιν, ἐζητήθη δὲ παρὰ τινων τὸ παρὰ τοῦ κανόνος λεγόμενον «ἔχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος», νὰ χειροτονῇ δηλ. ὁ Καισαρείας τὸν Ἱεροσολύμων. Οὕτω πρὸς ἐξήγησιν ἐδόθη τὸ παράδειγμα, ὅτι ἦν ποτε ἡ ἐπισκοπὴ Ἱεροσολύμων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης μητροπόλιτος. (1) *Νεῖλος* ἀρχιμανδρίτης ὁ *Δοξαπατρῆς* (1143) σχολιάζων καὶ αὐτὸς τὸν κανόνα γράφει: «Τί δὲ ἐστὶ τοῦτο; Ἡ Καισαρεία, ὡς δεδήλωται, μητρόπολις ἦν τῆς Παλαιστίνης, εἶχε δὲ ἐπισκοπὴν τὰ Ἱεροσόλυμα τοῦτο οὖν φησὶν ὁ κανὼν, ὅτι οὐ διὰ τὸ γενέσθαι τὴν Ἱερουσαλὴμ πατριαρχεῖον, διὰ τοῦτο ἐλαττωθήσεται ἐκείνη τῆς οἰκειᾶς τιμῆς καὶ ἐπισκοπῆ γενήσεται ἀπὸ τοῦ εἶναι μητρόπολις ἐκπεσοῦσα, ἀλλὰ μενεῖ καὶ οὐπω μητρόπολις, ἀλλ' ὑπὸ τῷ πατριαρχῇ τῶν Ἱεροσολύμων, χειροτονήσεται δὲ καὶ πρότερον αὐτὸς ὁ Καισαρείας τὸν πατριαρχὴν Ἱεροσολύμων καὶ ἔξει τὸ οἰκεῖον ἀξίωμα αὐτῇ ἢ μητρόπολις ἀκαινοτόμητον». Μεθ' ὃ συνδέων καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ Ἡρακλείας πρὸς τὸν κανόνα τοῦτον τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ἐπιφέρει:

«Ἐπεὶ καὶ τὸν *Κωνσταντινουπόλεως* ὁ ἐν τῇ *Θρακικῇ Ἡρακλείᾳ* τῆς *Εὐθρώπης* μητροπολίτης χειροτονεῖ πατριαρχὴν, διότι τὸ *Βυζάντιον* ἐπισκοπῆ ἦν τοῦ Ἡρακλείας καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρακλείας ἐχειροτονεῖ τὸν *Βυζαντίου* ἐπίσκοπον, ὅπου ἡ *Κωνσταντινούπολις* ἐκτίσθη ὕστερον διὰ τὸν προγραφέντα οὖν κανόνα χειροτονεῖ πάλιν ὁ Ἡρακλείας τὸν *Κωνσταντινουπόλεως*». (2) Καὶ ὁ Ἱεροσολύμων ἦν ὑποχρεωμένος νὰ σέβηται τὰ προνόμια τοῦ Καισαρείας καὶ μόνον τῇ συναινέσει τούτου ἠδύνατο νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον. Ὁ *Μάξιμος* μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ μὴ τηρήσας τὸ ἔθος ἔτυχε μομφῆς. Ἐν ταῖς συνόδοις προήδρευον ἀμφοτέρω, καὶ ἐνίστε προήδρευεν ὁ Καισαρείας, ὡς ἐν τῇ κατὰ Διο-

1. Πατρ. πίν., σ. 13.

2. Parthey, σ. 283.

σπόλω (415) ὁ *Εὐλόγιος* παρόντος τοῦ Ἱεροσολύμων *Ἰωάννου*.⁽¹⁾ Ὁ *Μ. Γεδεών* ταῦτα ἀγνοῶν ἐνίσταται λέγων διατὶ ἐν τῷ κανόνι τούτῳ δὲν μνημονεύεται καὶ ὁ Ἡρακλείας ; Καὶ ὅπαντῶμεν. Διότι ἠρκέσθη ἡ σύνοδος τῷ ἐνὶ παραδείγματι, ἄλλως ὁ Καισαρείας εἶχεν ἐναγάγει τὸν Αἰλίας ἢ τοὶ Ἱεροσολύμων, ἴσως ἄλλοτε ἐγένετο καὶ περὶ τούτου συνοδικὴ ἀπόφασις, ἀλλ' ἀπωλέσθη. Μήπως πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις τῶν συνόδων ἐσώθησαν ; Αὐτῆς τῆς Α' πολλὰ ἀπωλέσθησαν ὡς καὶ ὁ περὶ τοῦ κυριωνύμου Πάσχα κανὼν, ὃν εὐτυχῶς διέσωσεν ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τοπικὴ σύνοδος. Ὁ *Ι. Φωκυλίδης* γράφει : «Ἐν τοῖς κανόσι τούτοις δὲν περιελήφθησαν καὶ ἄλλαι αὐτῆς ἀποφάσεις ὡς ἡ περὶ τοῦ Πάσχα καὶ περὶ Μελετιανῶν». ⁽²⁾ Δι' ἡμᾶς ἀρκεῖ ἡ τοιαύτη ἀρχαία παράδοσις ἀπ' αἰῶνων ἑκαίδεκα διατηρουμένη ἀπαρεγκλίτως καὶ ἐπικυροῦσα ἐμπράκτως τὸ προνόμιον* εἶναι σεβαστὴ καὶ οὐ χρεῖαν ἔχομεν κανόνος, ἀφοῦ οὐ περὶ δόγματος ὁ λόγος πρὸς ἀπόδειξιν «ἀρκεῖ γὰρ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἡμετέρου λόγου τὸ ἔχειν πατρὸθεν ἡκουσαν τὴν παράδοσιν». ⁽³⁾

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἵνα μὴ διασαλευθῇ ἡ ἀρχαία τάξις καὶ παράδοσις, μεγάλην ἡ σύνοδος ἐκείνη κατέβαλε φροντίδα καὶ ὥρισε διὰ τοῦ ζ' κανόνος : «Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τούτῳ σὺνήθης. Ὅμοίως δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. Καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκείνο, ὅτι, εἴτις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον...»

Ἐρχεται ὁ *Μ. Γεδεών* ἐπὶ τῆς Β' οἰκ. συνόδου, ἥτις ὥρισε : «τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τῆς μετὰ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν Νέαν Ῥώμην». (Καν. Γ') καὶ λέγει «εἰς τὴν διάταξιν ταύτην, προσέχω πολὺ. Βεβαίως εἶχεν ἐπίσκοπον ἢ κατὰ Θράκην Ἡράκλεια τότε ἄλλ' αὐτὸς οὐδὲν εἶπε περὶ τοῦ δικαιώματος ἢ μᾶλλον «οἰκείου ἀξιώματος», ἀγνοῶν βεβαίως τὸ τοιοῦτον ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπολιτικῆς ἐκκλησίας «οἰκείον ἀξίωμα»... διότι ἠγγούουν καὶ οἱ 150 ὑποταγὴν τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου

1. Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη οἰκ. σύνοδος κτλ. ὑπὸ *Ι. Φωκυλίδου*, Ἀλεξάνδρεια, 1925, σ. 93.

2. Αὐτ. σ. 32. Πράγματι οὐδὲν θὰ ἐγνωρίζομεν περὶ τοῦ Πάσχα, ἐὰν δὲν ἐμνημόνευεν ὁ Α' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ (341).

3. Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ς Ν α ζ ι α ν ζ η ν ὀ ς, κατὰ Εὐνομίου, λογ. γ'.

εἰς τὸν τῆς Ἑρακλείας ἐπίσκοπον» (σ. 5.). Εἰς τοῦτο φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ἔχει δίκαιον ὁ ἀκαδημεικὸς ἀνὴρ. Ἄλλ' ἐρωτῶ συνφέρειν ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα ἀρνούμενων καὶ αὐτὰ τὰ δευτερεῖα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ πᾶσαν σπουδὴν ποιουμένων νὰ ὑποβιβάσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐπισκοπικὴν θέσιν καὶ νὰ ὑπενθυμίσωσι τὸ πρᾶγμα; τίς ἢ χρεῖα ἀργοῦ πολέμου; Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ κη' κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου τοῦ ἐπικυροῦντος τὰ πρεσβεῖα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὁ πάπας *Λέων* ἀποκρούων ταῦτα σκοπίμως ἐν τῇ πρὸς Πουλχερίαν ἐπιστολῇ ἠξίωσεν, *ἵνα παραμείνωσιν ἀμειώτα τὰ προνόμια τοῦ ἐπισκόπου Ἑρακλείας*, (1) ὅπως καὶ *Γελάσιος Α'* ἰσχυρισθεῖς, ὅτι ὁ πατριάρχης *Ἀνάκιος* ἀπλοῦς ὢν ἐπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸν *Πέτρον Μογγὸν* εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας, ὑποκείμενον τῇ ἀποστολ. ἔδρᾳ τῆς Ρώμης (2)— Ἴδου λοιπὸν καὶ ἐκ τῶν ἀριστερῶν μαρτυρίαι δεξιαὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος τοῦ *Μ. Γεδεῶν*, « τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων»; — Παρὰ δὲ τῷ *Ποικεβίλ* «Voyage dans la Grèce», ἔκδ. β' βιβλ. 56, (VI, σ. 399) εὐρίσκω τὰ ἐξῆς: «C o d i n u s nous apprend que l'archevêque d'Achrida et celui d'Héraclée du Pont (γρ. Propondis), dont Byzance n'était primitivement qu'un évêque suffragant, avaient le privilège de consacrer le patriarche oecumenique de Constantinople, tant étaient considérable les prérogatives du primat de Bulgarie». Εἰς περιεργὸν τινα

1. Χρυσοστ. Παπαδοπούλου, ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν. «Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης», Ἀθῆναι, 1936, σ. 47. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ ὑπάρχει παρὰ Mansi V, σ. 1299-1301.

2. Αὐτ. σ. 52. Τοιαύτην τινα ἀπορίαν ἐξέφρασε καὶ ὁ μακ. Μυστακίδης, ἀφοῦ ἐξήγαγε τὸ σαφὲς συμπέρασμα «ὅτι ἡ τοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως χειροτονία ἦ ἐν τοῖς κάτω χρόνοις ἢ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κ/πόλεως ἐπίδοσις τῆς ποιμενικῆς ράβδου ἔπρεπε νὰ ἐπιτελῆται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ δὲ καὶ μόνου—μὴ κωλυμένου κωλύματί τι—τέλεισις τῆς χειροτοσίας ἢ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ράβδου ἔθεωρεῖτο ἀντίκλιον τακτικὴ καὶ κανονικὴ. Καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡμεῖς οὐδεμίαν γινώσκομεν πρᾶξιν συνόδου τινος τοπικῆς ἢ οἰκουμενικῆς τὸ πρᾶγμα ῥητῶς παραγγέλλουσαν, καθὼς ἐγένετο διὰ τὰ πρεσβεῖα τοῦ Κ/πόλεως, διότι στεροῦμεθα πλήρους καὶ τακτικῆς σειρᾶς καταλλήλων βιβλίων· οὐδόλως μέντοι ἀπίθανον νὰ ὑπάρχη που καὶ τοῦτο ὀριζόμενον καὶ εἰδικῆς μνείας ἀξιοῦμενον». (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΔ', σ. 403). Τὸ πρᾶγμα ὁμῶς ἀναφέρεται μετ' ἐυλαβείας καὶ ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν βυζαντ. συγγραφέων ὡς κρατησαν».

τοῦ παραβολωτάτου *Βαβλαῦμ* διάλογον. «Περὶ τῆς Πάπα ἀρχῆς» γίνεται εὐρύς λόγος περὶ ὑποτιθεμένου δικαιώματος τοῦ Πάπια τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχη. Ἄλλ' ὁ τὸν ὀρθόδοξον τότε ὑποκρινόμενος μοναχὸς ἀπαντᾷ πρὸς τὸν *Φραγκίσκον*: «ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε οὕτως ἐγένετο καὶ μὴν οὐδὲ γίνεται. παράστασις δὲ σαφῆς τῶν εἰρημένων ἢ ἄνωθεν κρατήσασα συνήθεια' ἕκαστος γὰρ τῶν πατριαρχῶν ἐψηφίζετο μὲν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ἐχειροτονεῖτο δὲ ὑφ' ἑνὸς αὐτῶν, ὅπερ καὶ μέχρι σήμερον οὕτω γίνεται' οἷον ὁ μὲν ἡμέτερος πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ὁ δὲ Ἱεροσολύμων ὑπὸ τοῦ Καισαρείας' ὁμοίως καὶ οἱ λοιποί». Ὁ διάλογος οὗτος, ἐξ οὗ μανθάνομεν, ὅτι τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ προνομίουχου μητροπολίτου Καισαρείας Παλαιστίνης, ἐξεδόθη ἐν σπανιωτάτῳ παρ' ἐμοὶ ὑπάρχοντι βιβλιαρίῳ «*Nili archiepiscopi Thessalonicensis de primatu papae romani, lib. duo...*» Ἡανονίας, 1603 ἢ 1612, σ. 206.

Εἶτα ὁ *Μ. Γεδεών* συλλέγει ἐκ τῶν χρονογράφων παραδείγματα καθ' ἃ δὲν μετέσχε τῆς χειροτονίας ὁ Ἡρακλείας, ὅπερ οὐδὲν ὠφελεῖ αὐτῷ καθότι, ὡς μέλλομεν ἐν τῷ οἰκείῳ νὰ ἀποδείξωμεν τόπῳ, τοῦτο προέρχεται ἐκ λόγων δεδικαιολογημένων. τοῦτ' αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ «*ὑπομνημάτων*» ἐκλογῆς πατριαρχῶν, ὅπου δὲν φαίνεται προσυπογεγραμμένος, τοῦθ' ὅπερ ἀπεδείξαμεν, ὅτι οὐδόλως εἶναι ἀληθές, ὡς μαρτυρεῖ ἡ δημοσίευσις τῶν ὑπομνημάτων. *Ἐκ τῆς ἀδρομεροῦς ταύτης ἀναλύσεως τῆς θέσεως τοῦ Μ. Γεδεών, νομίζω, ὅτι τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας, παρ' ὅλην τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ δεινότητα, εὐτυχῶς ἐμειναν ἄτρωτα. Εἶναι οἱ αἰωνόβιοι θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν παντὸς γραπτοῦ νόμου ἰσχυρότεροι, ὡς συνυφασμένοι σιενῶς τῷ θεοῦφάντῳ αὐτῆς χιτῶνι.* Εἰς τούτους ἐκτὸς τῆς ἠθικῆς βάσεως ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος κανονικός. Ἐν τῷ θεσμῷ τούτῳ ἀντιπροσωπεύεται τὸ δημοκρατικὸν τῆς Ὀρθόδοξου ἐκκλησίας πνεῦμα, καὶ ὃν ἄριστα διατυποῖ ὁ ἐν Βουδαπέστη τέως προϊστάμενος πατριαρχικὸς τῆς ἐκεῖ ἐλληνικῆς κοινότητος *Ἀνθιμος Ὀρφανίδης*. «Ἄν ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ἐφ' ὅσον πατριάρχης οἰκουμενικὸς ὑπέρκειται τοῦ Ἡρακλείας, ὁ αὐτὸς οὐχ' ἤττον, ὡς τοῦ Βυζαντίου ὁ ἐπίσκοπος, οἷον εἰπεῖν ὑπόκειται κανονικῶς τῷ Ἡρακλείας, ἅτε ὑπ' αὐτοῦ χειροτονούμενος. Μητρόπολις ἐκκλησιαστικῆ τοῦ Βυζαντίου ἦν, ἐστὶ καὶ ἔσται εἰς αἶωνα τοῦ αἰῶνος ἡ Ἡράκλεια, ἐξ ἧς τὰ φῶτα τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τῶν πόλεων τὴν βασιλίδα μετελαμπαδεύθησαν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐξ ὑπαρχῆς ἐλληνικῆ, πιστῶς ἐτήρησε τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων, οἵτινες τελείως ἤθελον ἀμετακίνητα τὰ δίκαια τιμῆς καὶ σεβασμοῦ τῆς μητροπόλεως καθὼς αὐτὰ τοῦλάχιστον ὁ *Θουκυδίδης* περιγράφει ἐν τῇ Κο-

ρινθίων κατὰ Κερκυραίων πρὸ τῆς ἀθηναϊκῆς βουλῆς δημηγορία (Βιβλ. Α΄)». (1) Τὸ δημοκρατικὸν τοῦτο καὶ φιλελεύθερον πνεῦμα, ὅπερ ἀντικατοπτρίζεται εἰς τε τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, διεμόρφωσε καὶ τὰ καθεστῶτα τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἐθῶ, ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν ἐκτενεστάτῳ ἄρθρῳ ἄλλοτε. (2) Καὶ ἐκεῖ ὑπάρχει ὁ αὐτὸς δεσμὸς μεταξὺ πολλῶν μονῶν, δι' οὗ διατηρεῖται ὁ σεβάσμιος πρὸς τὴν μητρόπολιν. Ἡ μονὴ π. χ. τοῦ Χιλιανδαρίου καλεῖ κατὰ τὴν ἐπέτειον πανήγυριν πρεσβείαν, ὡς εἰπεῖν, ἐκ τῆς τοῦ Βατοπεδίου ἀποτελουμένην ἐξ ἡγουμένου καὶ ἐφημερίων, ἧτις προεξάρχει τῆς πανηγύρεως· καὶ τοῦτο διότι οἱ κτίτορες τοῦ Χιλιανδαρίου, οἱ Σέρβοι ἅγιοι *Συμεὼν* καὶ *Σάββας*, ἦσαν κατ' ἀρχὰς μοναχοὶ Βατοπεδινοί. (3) Τὸ αὐτὸ ἐγένετο ἄλλοτε καὶ μεταξὺ τῶν μονῶν τοῦ ἁγίου Παύλου καὶ Διονυσίου· ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπισήμως ἐξακολουθεῖ μεταξὺ Λαύρας καὶ Ἰβήρων, διότι ὁ Ἰβηρ *Ἰωάννης* μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Εὐθύμιου*, οἱ κτίτορες τῆς δευτέρας, ὑπετάγησαν τὸ πρῶτον παρὰ τῷ ἁγίῳ *Ἀθανασίῳ* τῆς Λαύρας. (4) Εἰς τὸν Λαυριώτην ἡγούμενον, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ πανήγυρις, ὑποτάσσονται ὅλοι οἱ Ἰβηρῖται· οὐ μόνον προεξάρχει οὗτος κατὰ τὰς τελετὰς φορῶν ἐπίσημον ἀρχιερατικὸν μανδύαν καὶ χοροστατεῖ ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινῆς τραπέζης, ἀλλὰ καὶ αἱ κλεῖδες τῆς μονῆς παραδίδονται εἰς αὐτὸν καὶ οἱ διακονηταὶ (=ὑπάλληλοι) εἰς αὐτὸν κάμνουσι τὴν νενομισμένην μετάνοιαν μεταβαίνοντες εἰς τὰς ὑπηρεσίας, αὐτὸς δὲ δίδωσιν αὐτοῖς τὸ φιλοδώρημα. (Δὲν γνωρίζω ἀπὸ πότε ἐπεκράτησαν καὶ οἱ Ἰβηρῖται νὰ ἀποστέλλωσιν ἡγούμενον κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Λαύρας). Ἐπίσης καὶ αὕτη ἡ Μεγίστη Λαύρα διέσωσε διὰ τῶν αἰώνων κυριαρχικὰ ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ Ἐθῶ δικαιώματα, δηλαδὴ ὁ Λαυριώτης ἀντιπρόσωπος οὐ μόνον εἰς τὸν κατ' ἔτος ἐκλεγόμενον πρωτεπιστάτην τοῦ ἁγίου Ὁρους παραδίδωσι τὴν ἐπιστατικὴν ῥάβδον, τὴν κοινοτικὴν σφραγίδα (τὸ ἐν τμήμα καὶ τὰ τρία ἄλλα εἰς τοὺς τρεῖς ἐπιστάτας), καὶ τὰ λοιπὰ ἐμβλήματα τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡγουμένους τῶν μονῶν αὐτὸς ἐγκαθιδρύει. Τὸ προνόμιον τοῦτο τῆς Λαύρας ἀποδει-

1. Ἐκκλ. Ἀληθ. Μ', 1920, σ. 269.

2. Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Θρησκευτικῇ καὶ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον ἐν λ. Ἐθῶς ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολίτευμα» σ. 566· 615 (βλ. ἐν ἀρχῇ).

3. «Ἡ χερσόνησος τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἐθῶ» ὑπὸ Κ ο σ μ ᾱ Β λ ᾱ χ ο υ, σ. 185.

4. Αὐτ. σ. 196.

κνύει, ὅτι ἐκεῖθεν ἔλαβον σύστασιν οὐ μόνον τὸ Πρωτᾶτον, οἷον φαίνεται ἔπειτα ὠργανωμένον, ἀλλὰ καὶ αἰμοναί, εἰς ἃς αὐτὸς ὁ ἅγιος Ἄθανάσιος μετέδωκε τοὺς θεσμοὺς τοὺς μοναχικοὺς καὶ τὸ κοινόβιον.

**3. Ἡ τελετὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου.
Ἐγκλίσεις τῆς ποιμαντικῆς ῥάβδου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας.**

Κατὰ τὴν ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων κρατοῦσαν τάξιν ἢ ἐκλογή τοῦ πατριάρχου ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημούντων ἀρχιερέων (12 τοῦλάχιστον) καὶ τῶν πλησιοχώρων. (1) Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς δὲν ἦτο τακτικὸς καὶ ἠδύναντο καὶ «ὀλιγώτεροι, ὅσοι ἂν εὐρεθῶσι» νὰ ἐκλέξωσι τὸν πατριάρχην ὠρίζον δὲ τρία πρόσωπα, «οὓς ἂν ὁ Θεὸς χορηγήσῃ εἰς τὴν γνώσιν αὐτῶν» καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπεστέλλοντο εἰς τὸν βασιλέα διὰ τῶν ἐγκρίτων ἀρχόντων ἑπέστρεφον δὲ οὗτοι μετὰ τῶν τοῦ παλατίου καὶ «διακομίζουσι τὸ ψήφισμα» πρὸς τὸν ψηφισθέντα καὶ ἐκλεγέντα. ἔάν οὗτος ἀπεποιεῖτο, ἐδίδετο τῷ ἑτέρῳ, εἰ δὲ καὶ οὗτος εἰς τὸν τρίτον, ἔάν δὲ καὶ οἱ τρεῖς, ἐγένοντο αὐθις αἱ ψηφοὶ ὡς ἐξ ἀρχῆς. Μετὰ τὸ δέξασθαι τὸν ψηφισθέντα τὸ μῆνυμα προέβαιεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν πρόβλησιν, ἦτοι, ὡς λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς, προβάλλεται αὐτὸν δεχόμενος ἐπισήμως ἐν τῷ Χρυσοτρικλίνῳ. Ἄλλ' ἢ ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος τελετὴ ἐγένετο τὸ πάλαι μετὰ τὴν χειροτονίαν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν δὲ προηγεῖτο ταύτης ὡς καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως. Ἐπιστρέφων δηλ. ὁ πατριάρχης ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει μεθ' ὅλης τῆς ἐπισήμου ἀκολουθίας κατηθύνητο εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν κατὰ μεστον ἐκκλησιάσματος. Μόλις ἔφθανεν εἰς τὸν σωλέα ὁ μέγας λογοθέτης ἀνεγίνωσκε τὸ *μέγα μῆνυμα* ἔχον οὕτω :

«Ἡ γεγρατὰ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων χορεία, ὁ εὐαγῆς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας κλήρος, οἱ προύχοντες καὶ οἱ λογάδες τοῦ Γένους καὶ ἅπαν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῶν τε θεοσώστων ἐπαρχιῶν καὶ τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων ἐκλεξάμενοι ὁμοφώνως τὴν ὑμετέραν θειοτάτην Παναγιότητα ἐπινεύσει θεία καὶ αὐτοκρατορικῇ εὐμενεῖα ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, προσκαλοῦσιν αὐτὴν διὰ τοῦ ταπεινοῦ αὐτῆς ἱκέτου ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον. Ἀνάβηθι τοίνυν, Παναγιώτατε δέσποτα, τὰς βαθμίδας αὐτοῦ

1. Ὁ γνωστὸς ρώσσος βυζαντιολόγος I. Σ ο κ ὄ λ ω φ συνέγραψε ρωσιστὶ «Ἐκλογή πατριάρχου ἐν τῷ Βυζαντίῳ (843-1453) Πετρούπολις 1907.

καὶ κόσμησον αὐτὸν μέχρι βαθυτάτου γήρωσ, καθάπερ ἐκλείσαν αὐτὸν οἱ προκάτοχοί σου Ἄνδρέας ὁ πρωτόκλητος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Φώτιος ὁ σοφώτατος, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, Ἱερεμίας ὁ ἐξ Ἡπείρου, Ἰωάσαφ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων (1) καὶ ὁ λοιπὸς τῶν ἐν μακαρία τῇ λήξει θεοφιλῶς πατριαρχευσάντων θίασος, καὶ ὁδήγησον τὸν ἄνωθεν ἐμπειπιστευμένον σοι κλῆρον καὶ λαὸν εἰς τὰς τριβύβους τῆς κατ' ἄμφω σωτηρίας καὶ εἰς τὰς νομαὶς τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος».

Τὸ λογύδριον τῆς βακτηρίας

«Ἡ ῥάβδος αὕτη, παναγιώτατε δέσποτα, ἦν ἐκράτεις μέχρι τοῦδε ὡς λογικῶν προβάτων ποιμήν, δίδοταί σοι σήμερον ὡς ποιμένι ποιμένων, ἵνα ὁδηγήσης δι' αὐτῆς τοὺς ὑπὸ σὲ ποιμένας εἰς τὸ βόσκειν τὰ ποίμνια αὐτῶν ἐν νομαῖς τοῦ εὐαγγελίου τῆς χάριτος, ἀγρύπνως φυλάττοντας αὐτὰ ἀπὸ πάσης προσβολῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ποιμένας ποιμαίνειν πολλῶν δυσχερέστερον τοῦ πρόβατα καὶ ἄρνια ποιμαίνειν, δίδοταί σοι ἡ ῥάβδος αὕτη ὡς ῥάβδος δυνάμεως ἐξαποστελλομένη σοι παρὰ Κυρίου, ἵνα ἦ ἐν τῇ χειρὶ σου ὡς ῥάβδος εὐθύτητος. Λάβε τοίνυν καὶ μὴ πέποιθε ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνά σου· οἱ γὰρ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών, οὐ σαλευθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα. Δῶή σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου καὶ πᾶσαν τὴν ἀρεστὴν αὐτῷ βουλήν σου πληρώσαι. Ἀμήν». (2)

Γερμανὸν τὸν Ε' τὸν ἀπὸ Χαλκηδόνος κατὰ Φεβρ. 1913 οὕτω προσεφώνησεν ὁ *Ἡρακλείας Γρηγόριος* ἐγχειρίζων τὴν ῥάβδον :

«Παναγιώτατε δέσποτα καὶ οἰκουμενικὴ πατριάρχχα,

«Τὴν ἱερὰν καὶ ποιμαντικὴν ταύτην ῥάβδον τὴν ἐκ Θεοῦ σοι δι' ἐμοῦ δεδομένην ἀνὰ χεῖρας ἡ ὑμετέρα θειοτάτη καὶ προσκυνητὴ μοι παναγιότης λαβοῦσα ποιμανὸν θεαρέσκως τὸ ἐμπιστευθέν σοι λογικὸν τοῦ Χριστοῦ

1. Ἐνταῦθα τίθενται ὀνόματα πατριαρχῶν τῆς ἐπαρχίας ἐξ ἧς κατάγεται ὁ νέος πατριάρχης. Ὁ τύπος οὗτος ἐξεφωνήθη εἰς Ἄ ν θ ι μ ο ν Ζ', τὸν Ἡπειρώτην τὸν ἀπὸ Λέρου καὶ Καλύμνου ἀνεληθόντα εἰς τὸν πατρ. θρόνον κατὰ Φεβρ. τοῦ 1895 (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΔ', σ. 388).

2. Εἰς τοῦτον τὴν ῥάβδον παρέδωκεν ὁ Καισαρείας Ἰωάννης «κωλυομένου τοῦ ἐπὶ τούτων ἀρχαίῳ ἔθει ἐκκλησιαστικῶ ὠρισμένου σεβ. μητροπολίτου Ἡρακλείας κ. Γερμανοῦ», ὡς σημειοῦται ἐν τῷ τυπικῶ τῆς τελετῆς (αὐτ. σ. 388). Σημειώτεον ὅτι τὴν φράσιν «ὡς ποιμένι ποιμένων» αὐστηρῶς ἐπέκρινε ὁ πεπνυμένος μητροπολίτης Σμύρνης Βασίλειος ὡς ὄζουσαν παπισμοῦ καὶ καταργοῦσαν τὸ δημοκρατικὸν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν πολίτευμα (βλ. ἀλληλογραφίαν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΖ', 1897, σ. 11-13).

αὐτῆς πόρρω τῆς θείας ποιμένης ἀποσοβοῦσα ὡς λυμεῶνας λύκους, τοὺς δὲ ὀρθοδόξους καὶ τῆς εὐσεβείας προμάχους εἰς τὴν ὄντως ἀληθινὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας διαβιβάζουσα καὶ διὰ νομῶν σωτηρίων εἰς αὐτὴν ἀνάγουσα τὴν ἀνώλεθρον καὶ αἰδίων καὶ ἀτελεύτητον βασιλείαν ἐδραζομένη θεόθεν ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν καὶ ὑπέρτατον τοῦτον θρόνον εἰς ἕτη πολλὰ καὶ πανευδαίμονα ἐν εἰρήνῃ. Ἄμῃν». (Ῥωμανὸς ὁ μελωδὸς Α', 1932, σ. 254-5). Τὸ σπουδαῖον τοῦτο προσφώνημα, ὅπερ ὡς περιεκτικώτατον ἔπρεπε νὰ καθιερωθῆ, ἵνα μὴ ἀκούωνται προχειρολογίαι εἰς οὕτω ἐπίσημον τελετὴν εἶναι πόνημα τοῦ Ἁρακλείας *Γερασίμου* καὶ εὐρέθη ἐν τῷ λαυρωτικῷ του *Νεοφύτου* Ἄρτης κώδικι.

Τέλος ὡς ἐπισφράγισμα ἀναγράφομεν τὴν τελετὴν τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ νῦν εὐκλεοῦς πατριαρχεύοντος κ. *Βενιαμίν*, * ὅστις ἀπὸ Ἁρακλείας ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον εἰς τὰς 18 Ἰανουαρίου τοῦ 1936, ἀφοῦ ὡς τοιοῦτος ὑπέγραψε καὶ τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς. (1) Περί τοῦ μέλλοντος νὰ ἐπιδώσῃ τὴν ράβδον, ἐπειδὴ ὁ Ἁρακλείας ἐτύγχανεν ὦν εἷς τῶν τριῶν ὑποψηφίων τῶν συγκεντρωσάντων τὰς πλείονας τῶν ψήφων, ἀπεφασίσθη, «ἵνα ἡ ποιμαντικὴ ράβδος ἐπιδοθῆ κατὰ τὴν τάξιν ὑπὸ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ἁρακλείας, ἐν περιπτώσει δὲ ἀναδειξεως τῆς Α. Σεβασμιότητος, ὑπὸ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Χαλκηδόνος» (2) *Μαξίμου*, ὅφ' οὗ καὶ ἐπεδόθη προσφωνήσαντος ὡδε :

«Ἡ ποιμαντικὴ αὕτη ῥάβδος, παναγιώτατε δέσποτα, συμβολίζει τὴν ῥάβδον δυνάμεως, ἣν τινα ἐξαποστέλλει Σοι ὁ Κύριος πρὸς ποιμαντορίαν τοῦ νέου Ἰσραήλ. Κράτησον αὐτὴν καὶ ἐρειδόμενος ἐπὶ ταύτης ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πραότητι καὶ δικαιοσυνῇ ἐν μέσῳ τοῦ χριστεπινύμου πληρώματος, δι' ὑπομονῆς τρέχων τὸν προσκειμένον Σοι ἀγῶνα, ἀφορῶν εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀσχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν». (3)

Κατὰ ταῦτα, ἐνῶ παλαιότερον ὑπῆρχεν ὠρισμένος τύπος προσφωνήσεως ὅπως καὶ ἐν τῇ Ι. Κοινότητι κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς πρωτεπιστατικῆς ράβδου, τελευταῖον ἀφέθη, ὡς φαίνεται, ἐλεύθερος ἕκαστος νὰ συντάξῃ τὰ ἀρμόζοντα λόγια εἰς τὸν νέον πατριάρχην.

* Σημείωμα : Ὅτε ἔγραφον ταῦτα ἔζη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Βενιαμίν, ὅπως καὶ ὁ Μ. Γεδεὼν οἰτινος τὸ κ(ύριος) εἶμαι ὑποχρεωμένος ν' ἀντικαταστήσω ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ διὰ τοῦ μακαρίτης καὶ ἵνα μὴ γένωμαι προσκορῆς διὰ τοῦ Μ(ανουήλ).

1. Ὁρθοδ. ΙΑ', σ. 12.

2. Αὐτ. σ. 6.

3. Αὐτ. σ. 13.

Πάντως κατὰ τὴν ἐπίδοσιν ἐγίνετο τὸ ἀμοιβαῖον χειροφίλημα. Μεταφέρομεν ὅσα σημειοῦνται καὶ τὴν ἐνθρόνισιν ἐνὸς τῶν διαπρεπεστέρων πατριαρχῶν τοῦ ἐκπνεύσαντος αἰῶνος *Κωνσταντίνου* τοῦ Ε΄, τάδε : «εἶτα ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἡρακλείας *Γερμανὸς* συνφδὰ τῇ τάξει προσεφώνησε διὰ βραχέων τῇ Α. Θ. Παναγιότητι καὶ ἐνεχείρισεν αὐτῇ τὴν πατριαρχικὴν ράβδον. *Κατὰ τὴν ἐπίδοσιν δ' αὐτῆς συμφώνως πρὸς τὴν τάξιν, ὁ μὲν μητροπολίτης Ἡρακλείας ἠσπάσθη τὴν δεξιὰν τοῦ πατριάρχου, ὁ δὲ πατριάρχης τὴν τοῦ κυριάρχου τῆς μητροπόλεως, ἧς ἐπισκοπὴ ἦν ἄλλοτε τὸ Βυζάντιον*». (1) Μετὰ τοῦτο ὁ πατριάρχης ἀνήρχετο πλέον ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἠυλόγει τὸ πλῆθος, ὡς κανονικὸς ἀρχιεπίσκοπος τελεσθέντων πάντων τῶν τύπων. καὶ οὕτως ἐξεφώνει τὸν ἐνθρονιστήριον. Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ χοροὶ ἔψαλλον τὸν πατριαρχικὸν πολυχρονισμόν, μεθ' ὃν ὁ «προσαγορευτήριος» ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ συνήθως ἱεροκέρυκος τῶν πατριαρχείων ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἐκφωνούμενος.

4. Πρόβλησις τοῦ πατριάρχου.

Μετὰ τὴν τοῦ πατριάρχου χειροτονίαν καὶ τὴν τοῦ ράβδου ἐγχείρισιν ἠκολούθει ἡ πρόβλησις ἥτοι ἡ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως παρουσίασις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ πατριάρχου, ἣτις μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐλέγετο «καββαδοφορία». Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην «προὔπιρχε δὲ καὶ τάξις καὶ συνήθεια τοῖς βασιλεῦσι χριστιανοῖς, ἵνα δωροποιῶσι τῷ χειροτονηθέντι πατριάρχει νωστί *δεκανίον* χρυσοῦν μετὰ πολυτίμων λίθων καὶ μαργάρων ἐγκεκοσμημένον καὶ ἵλπον ἐκλεκτόν...». Ἡ παράδοσις ἐγίνετο μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ χρυσορικλίνῳ, ὅπου ἀνέμενεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν πατριάρχην περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν συγκλητικῶν. Μετὰ τὴν ψαλμωδίαν τροπαρίων τινῶν, ἀνίστατο ὁ βασιλεὺς κρατῶν τὸ δεκανίκιον, ὁ δὲ ὑποψήφιος ἐρχόμενος καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους αὐτοῦ ὁ Καισαρείας, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου ὁ *Ἡρακλείας μητροπολίτης* καὶ ποιεῖ πρὸς πάντας μετανοίας τρεῖς». Τότε ὁ βασιλεὺς ὑψῶν τὸ δεκανίκιον ὀλίγον ἔλεγεν. «Ἡ ἁγία Τριάς ἡ τὴν ἐμὴν βασιλείαν δωρησαμένη προχειρίζεταιί σε εἰς πατριάρχην νέας Ῥώμης» καὶ οὕτως ἐκ τῶν βασιλικῶν χειρῶν ἐλάμβανε τὴν ἐξουσίαν, λέγει ὁ *Φραντζῆς*, ὅστις ἐκτίθησι τὰ τῆς τελετῆς. (2). καὶ οὕτω καθημένου τοῦ πατριάρχου ἐπὶ θρόνου ἐψάλλετο ἡ φήμη «εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα». μεθ' ὃ ἀπήρχετο ἔφιππος ἐπὶ τοῦ

1. Ἐκκλ. Ἁλθ. 12', 1897, σ. 52.

2. Βιβλ. Γ', κεφ. ια', σ. 67. Βόννης. πρβλ. καὶ Κωδὶνόν, σ. 103.

πολυτελέστατα ἔστολισμένον βασιλικοῦ ἵππου συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχόντων προπορευομένων τῶν ραβδούχων μέχρι τοῦ πατριαρχείου. Τοιαύτης τιμῆς ἠξιώθη ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ καὶ ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριάρχης *Γεννάδιος*, λαβὼν κατὰ τὸν ἀσπασμὸν τῆς χειρὸς παρ' αὐτοῦ ὡς δῶρον χίλια φλωρία. Ταῦτα ἔλαβον μόνον οἱ 4 διάδοχοι αὐτοῦ, διότι μετὰ ταῦτα ἔδιδον οἱ πατριάρχαι ἀντὶ νὰ λαμβάνωσιν. ἀπὸ τοῦ 1657 ἡ πρόβλησις ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ βεζύρου, οὗ ὁ πατριάρχης ἐφίλει τὴν δεξιάν, ὅθεν καὶ τὸ «ἐφίλησε χέρι» ἐσήμαινε ἐγένετο ἀποδεκτὸς ὡς πατριάρχης : «κατόπιν δὲ καταβολῆς καὶ τοῦ πεσκειοῦ ὁ πασᾶς τὸν ἐπῆρε καὶ ἐπῆγε καὶ ἐφίλησε τοῦ βασιλέως τὸ χέρι, ὡς εἶναι σύνηθες τῶν πατριαρχῶν καὶ μαράτιον (βεράτιον) τοῦ ἔδωκε». (1) Ἄλλη ἐν προκειμένῳ συνθηματικὴ φράσις, ἣν θὰ συναντήσωμεν, εἶναι τὸ «ἐφόρεσε καββάδι», ὅπερ ἦν εἶδος πολυτελοῦς μεταξωτοῦ ῥάσου. Τοῦτο ἐφόρει ὁ ἐκλεγείς πατριάρχης πρὸ τοῦ σουλτάνου, ὅπως καὶ οἱ 12 πρῶτοι κατὰ τὸ συνταγματικὸν μητροπολίται, καὶ οὕτω συνεκροτεῖτο ἡ παράταξις τῆς καββαδοφορίας μέχρι τοῦ 1867 κατὰ *Γεδεών*. (2) ἄλλ' ἔχομεν καὶ τὸ «κόκκινον σκιάδιον» περὶ οὗ ὁ Ἀθηνῶν *Μελέτιος* γράφει : «προεχειρίσθη πατριάρχης *Μεθόδιος ὁ Ἡρακλείας* τῷ ἀχξθ', ἰανουαρίου γ', οὐχὶ μὲ μεγάλα ἔξοδα, ὅστις τὸ βασιλικὸν καββάδι φορέσας εἰς Ἀδριανούπολιν (3) ἀπὸ τὴν Πόρταν εἰς τὴν μητρόπολιν ἔστρεψε μὲ *κόκκινον σκιάδιον*, ὃν ἀπὸ κατηφέν, ὅπερ ἔχει λευκοὺς σταυροὺς καὶ χρυσοῦς» καὶ κάμνει τὴν ἀξιόλογον παρατήρησιν : «ἀπ' ἐκεῖνον λοιπὸν τὸν καιρὸν ἔλειψαν τῶν πατριαρχῶν δύο τινά, ὅπου τοὺς ἐδίδοντο ἀπὸ τὴν Πόρταν, πρῶτον τὸ σκιάδιον, διότι μετ' αὐτὸν δὲν ἐφόρεσεν ἢ εἰς τὸ χέρι τὸ ἔφερεν ὀδεύων, καθὼς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίουν, δευτε-

1. Μαλαξὸς ἐν *Turcoogr.* σ. 168-9. βλ. καὶ Πατρ. Πίν. σ. 29. Ὁ Κριτίας, σ. 39, λέγει ταῦτα περὶ τοῦ ἐκλεγέντος πατριάρχου, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς ἠσπάζοντο τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἐν μέσῳ ὕμων κπὶ ψαλμῶν ἀνῆρχετο εἰς τὸν πατριάρχ. θρόνον συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν καὶ λογάδων τοῦ γένους μετὰ τοῦ πεσκειοῦ παρὰ τῷ Τεφτερδάρη καὶ δι' αὐτοῦ ἐνεφανίζετο τῷ Σουλτάνῳ (Βαφείδου, Ἐκκλ. ἱστορ. Γ', 1, 1912, σ. 88). Τὸ πεσκέσιον τοῦτο ἐγένετο αἰτία τῶν συνεχῶν ἀλλαξοπατριαρχειῶν, ὧν τὰ αἴτια ἐκτίθενται εἰς τὴν Τουρκογραφίαν τοῦ Κροουσιου, ὥστε κατήντησεν ὁ οἶκου. θρόνος τιμάριον τῶν δυναστῶν ἐκτιθέμενος αἰεὶ εἰς πλειοδοσίαν !

2. «Μνεία τῶν πρὸ ἐμοῦ», σ. 198.

3. Πρὸς ἐξευτελισμὸν ἐφεξῆς οἱ ὑποψήφιοι πατριάρχαι παρεπέμποντο εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ «νὰ Φιλήσουν τὸ χέρι» τοῦ πασᾶ ! τάλαινα ἐκκλησία ! «ἐν Ἀδριανουπόλει τηνικαῦτα τῆς ἀρχῆς κατασκηνοῦσης» κατὰ Δοσίθεον, Δωδεκ. 1177.

ρον νὰ μὴ φορῶσι ὁμοῦ μὲ τὸν πατριάρχη κατὰ τὴν συνήθειαν καβάδια βασιλικά ἀρχιερεῖς ἰβ'». (1) τὸ σκιάδιον τοῦτο θὰ ἦτο ὁμοιον πρὸς τὸ ἐν Τουρκογραφικῇ. Ἐῖχον ἀποπερατώσει τὴν ἐργασίαν, ὅτε ἀνεκάλυψα ἐν Ἀθήναις τὸ βιβλίον τοῦ ἀρχιμ. *Βασιλείου Στεφανίδου*: «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησ. ἱστορίαν καὶ τὸ ἐκκλ. δίκαιον, Κ/πολις 1921», σ. 114-132: (2) «Ἡ πρόβλησις τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ μετ' αὐτὴν», ἐνθα ἐξετάζεται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἀνεξήγητον μοι φαίνεται, ὅτι ὁ καθηγητὴς τῆς ἐκκλησ. ἱστορίας ἐν τῇ Θεολ. σχολῇ τῆς Χάλκης καὶ ἔπειτα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ Ἑρακλείας ἀναφέρει ἐν τῇ κατὰ τὰ λοιπὰ ἀρίστη ταύτη διατριβῇ. Ἐπίσης πλὴν τῶν γνωριμωτάτων πηγῶν δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν οὔτε αὐτὰ τὰ ἐν τῇ Ἑκκλ. Ἀληθείᾳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων δημοσιευθέντα ἄρθρα. (3) Εὐτυχῶς διασαφηνίζει, ὅτι μέχρι τοῦ *Ἱερεμίου Β'* (1572, κατὰ *Μαλαξόν*, σ. 193) ὁ ἐνθρονισμὸς προηγείτο τῆς πρὸ τοῦ Σουλτάνου παρουσιάσεως (ὅπως δηλ. ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν) ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὅμως ἀντεστράφησαν οἱ ὅροι «προηγείτο ἢ πολιτικὴ ἐγκαθίδρυσις καὶ ἠκολούθει ἢ ἐκκλησιαστικὴ» (σ. 130). Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι αἱ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ὅπερ εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ παραχωρήσῃ πρὸς μελέτην ὁ μακ. ἀρχιμανδρίτης (ἀπεβίωσε πλήρης ἡμερῶν τῇ 26-8-58, 80ντούτης), εἰσὶ λίαν διαφωτιστικαὶ τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριαρχ. ἱστορίας διατριβαί. Ἐπειδὴ τὸ βιβλίον δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις βιβλιοθήκας, παρέχω τὴν πληροφορίαν, ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦτο ὑπάρχει ἐν τῷ «Νέῳ ποιμένι» Α', 1919, Περιοδικῷ τοῦ Φαναρίου, ἐκδοθέντι εἰς 5 τόμους ἀντικατασταθέντι ἔπειτα ὑπὸ τῆς «Ὁρθοδοξίας», σ. 542-553 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ πρὸ τοῦ σουλτάνου ἐπίσημος παρουσίασις τοῦ οἴκουμ. πατριάρχου».

5. Ἡ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἱερῷ συνθρόνῳ (1) στάσις τοῦ Ἑρακλείας

Ἄλλο τοῦτο προνόμιον, ὅτι μόνος ὁ μητροπολίτης Ἑρακλείας ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐν τῷ ἱερῷ συνθρόνῳ περιβολῆς τῶν ἀρχιερα-

1. Ἑκκλ. ἱστορ. Α', σ. 467, τῆς α' ἐκδόσεως.

2. Τὰ ἄρθρα ταῦτα ἐκδοθέντα ἐν τῷ «Νέῳ Ποιμένι» καὶ ἀναφερόμενα εἰς τὴν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἱστορίαν τοῦ οἴκουμ. πατριαρχείου ἀξίζει νὰ διαβάσῃ κανεὶς.

3. Ὡς εἶναι π. χ. τοῦ ἱστοριοδίφου, καθηγητοῦ δ' ἐμοῦ ἐν τῇ Μ. τοῦ γένους σχολῇ, ἀειμνήστου Β. Μυστακίδου τὸ ἄρθρον «Περὶ προβλήσεως καὶ ἐκλογῆς πατριάρχου» ἐν Ἑκκλ. ἀληθ. ΙΑ', 1895, σ. 379-380, Ὁρφανίδου κ. ἄ.

4. Σύνθρονον λέγεται τὸ ὀπισθεν τῆς ἁγίας τραπέζης θρόνος τοῦ ἐπισκόπου, ὅπου κεῖνται καὶ ἕτεροι θρόνοι τῶν πρεσβυτέρων. ἐκάθηντο δὲ κατὰ τὰ ἀναγνώσματα ὅθεν καὶ καθίσματα λέγονται οἱ ψαλμοὶ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ὅμως ἴσταντο ὄρθιοι. ἐκάθητο δὲ κατ' ἐξαιρέσειν μόνος ὁ Ἀλεξανδρείας κατὰ Σ ω ζ ο μ ε ν ο ν (7, 19).

τικῶν ἀμφίων, τοῦ πατριάρχου ἐνδυομένου ἐντὸς τοῦ ναοῦ, (1) μαρτυροῦν τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνώρισιν κυριαρχικῶν εἰς τὸν χειροτονοῦντα δικαιοματίων. Ἐπειδὴ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν ἐπιβεβαιούται ὑπὸ συνοδικῆς ἐπισημοῦ πράξεως, ὀνομάζει ὁ Γεδεῶν «*κανονικῶς παρατρέαφδον*», μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔθους τούτου ἐπιφέρει : «Γνωστὸν ὅτι τὸ δίκαιον τῆς ἐν τῷ ἱερῷ συνθρόνῳ ἐγκαθιδρύσεως ἰδιάζει τῷ ἀρχιερεὶ κατὰ τὰς τελουμένας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ λειτουργίας. ἀλλὰ κατὰ τὰς πατριαρχικὰς τοιαύτας ὁ *Ἡρακλείας ἐνδυόμενος τὴν λειτουργικὴν αὐτοῦ στολὴν ἴσταιται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου*». (2) Ἐν τούτοις ἀλλαχοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀνομολογεῖ τὴν παναρχαίαν καταγωγὴν τῆς πράξεως ταύτης μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ Ἡρακλείας δικαιοματίων καὶ ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὰ ἰδιαίτερα προνόμια, ἅπερ εἶχον οἱ κατὰ τόπους μητροπολίται, ὧν χρῆσιν ἐποιοῦντο καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευούσῃ ἐρχόμενοι κατὰ πρόσωπον οὕτως εἰπεῖν αὐτοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι σιωπηρῶς ἀνεγνώρισαν αὐτὰ καὶ πάντες ἠνείχοντο, ὡς δι' ἀρχαιότητα ἴσχυν νόμου λαβόντα καὶ θέσιν θεσμῶν ἔναντι τῶν νόμων ἐπέχοντα. Ἴδου ὀλόκληρον τὸ χωρίον : «Τῶν δὲ μητροπολιτῶν, τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἴπερ ἦν τέως ἱερεὺς ἢ διάκονος (πρόσθετος καὶ μοναχὸς ἢ λαϊκός), ἐγχειρίζειν δὲ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον εἰς αὐτόν, εἴπερ ἀνήρχετο τὸν θρόνον ἐκ μεταθέσεως. μόνος δὲ οὗτος τῶν μητροπολιτῶν, τῶν μετεχόντων τῆς πατριαρχικῆς λειτουργίας ἐνεδύετο τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν ἐν τῷ ἱερῷ βήματι, ἰστάμενος ἐν τῷ συνθρόνῳ, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐνεδύετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ». (3)

1. Κατὰ «Διάταξιν τῆς πατριάρχου λειτουργίας, πῶς γίνεται ἐν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ» δημοσιευθεῖσαν (Ἀθήναι 1890) ὑπὸ Ἀθ. Π. Κεραμέως ἐξ ἀγιοσαββιτικοῦ κώδικος «ὁ πατριάρχης...εἰ μὲν ψάλλουσιν ἐν τὸν θρόνον, φορένει ἔμπροσθεν τοῦ στασιδίου αὐτοῦ, εἰ δὲ οὐ ψάλλουσιν, ὀπισθεν τοῦ στασιδίου» (σ. 11), ἀλλὰ κατωτέρω (σ. 19) κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου : «καὶ εὐθὺς ὁ μὲν πατριάρχης κάθηται ἐν τῷ συνθρόνῳ, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ἐκατέρωθεν αὐτοῦ».

2. Καὶ ἀναφέρει χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον τοῦ 1884.. «ὅτε συνελιτούργει ἐν τῷ πατρ. ναῷ μετὰ τοῦ μητροπ. Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλου, δευτέρου τῇ τάξει, Γρηγόριος ὁ Ἡρακλείας, τρίτος τῇ τάξει διατυπώσας τὴν ἀξιωσιν νὰ ψαλῆ ἢ συνήθης «φήμη» τοῦ προεξάρχοντος μητροπολίτου, διότι παρῆν αὐτὸς διάδοχος τοῦ δικαιομάτος τῶν πρὸ αὐτοῦ—πρὸ 1600 ἐτῶν—ἀρχιερέων, ἐχόντων δῆθεν ἐπίσκοπον τὸν τοῦ Βυζαντίου» (Ἀρχιερέων Ἡρακλείας κτλ., σ. 8).

3. Πατρ. Πίν. σ. 48.

Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας καταλήψεως τοῦ πατριαρχικοῦ συνθρόνου ἐν ἐπισήμῳ πατριαρχικῇ καὶ συνοδικῇ λειτουργίᾳ θά ἦτο ἀκατανόητον καὶ πράγματι «κανονικῶς παρατράγωδον», ἐάν ὁ πρωτόθρονος ἱεράρχης δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα, τὰ ἀναφαίρετα καὶ ἀδιαφιλονίκητα. Θά ἦτο παραφροσύνη καὶ διὰ τὸν οἰκειούμενον πατριαρχικοῦ τοιοῦτου δικαίου καὶ διὰ τοὺς ἀνεχομένους αὐτόν. Ὁ θεῖος *Χρυσόστομος* μὴ δικαιούμενος νὰ ἐνδύεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, ὅτι ἔπραττε τοῦτο ἰστάμενος ἐπὶ τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου «ὅτι ἐν θρόνῳ ἀποδύεται καὶ ἐνδύεται». (1) Τὰ προνόμια ταῦτα τοῦ Ἡρακλείας διακηρύττουσι καὶ οἱ Λατῖνοι, ἀλλὰ διαστρεβλοῦντες τὴν ἔννοιαν αὐτῶν : «Θὰ ἔδει δὲ νὰ ἦ τις ἔσκοτισμένος τὸν νοῦν ὑπὸ τῆς μεσαιων. παπικῆς ἀχλύος... ὀραματιζόμενος ὅτι τὸ πασίγνωστον καὶ πανθομολογούμενον καὶ καθ' ἑκάστην πατριαρχ. ἐκλογὴν καὶ λειτουργίαν, καθ' ἣν συλλειτουργεῖ τῷ πατριάρχει ὁ μητροπολίτης, Ἡρακλείας, διατρανούμενον γεγονός, τοῦτο ἀποτελεῖ λοιδορίαν διὰ τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, ἥ ὅτι μειοῦται τὸ κύρος αὐτοῦ, διότι ἐκ πολιτικῶν λόγων προεβιάσθη... εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀναγράφεται ἐπίσης εἰς πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν...» (2)

β. Πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην ; — Ἡ ὄψιμος παλινωδία τοῦ Μακ. Γεδεῶν καὶ ἡ ἐπικαταλλαγὴ

Οὐδείς οὐδεπώποτε μέχρι τοῦδε εἶχε θέσει ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν πολιτικὴν πράξιν τοῦ *Σευήρου*, τῆς προσαρτήσεως δηλ. τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Ἡράκλειαν. Τότε συμφώνως ταῖς κανονικαῖς ἀρχαῖς ταῖς διεπούσαις τὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καθ' ἃς «τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἶωθε συμεταβάλλεσθαι ταῖς πολιτικαῖς μεταβολαῖς καὶ διοικήσεσι (*Φώτιος*) καὶ ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ ὑπήχθη ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας, πρωτευούσης τῆς Θρακικῆς ἐπαρχίας. Ὁ *Γεδεῶν προοιμιαζόμενος* γράφει εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς πίνακας : Ἡ χειρο-

1. Φωτίου Μυριόβιβλος, Ἀνάγν. ΝΘ'.

2. Καλλινίκος Δεληκάνης ἐν Ὁρθοδ. Η', 170. Ἰστέον ὅτι τόσον σπουδαῖον εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ συνθρονίζεσθαι, ὥστε, ὅταν «λόγῳ ἐπιδόσεως» δίδεται ὑπὸ τῆς Συνόδου μητροπολίτη τινί, «ὅσα γε γνήσιος ἀρχιερέως, ἀνευμέντοι τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως», Acta I, 20.

τονία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας, εἰς ὃν ἄχρι τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου ὑπήγετο ὁ τοῦ Βυζαντίου ἐπίσκοπος, οὕτω διατάξαντος τοῦτο *Σεβήρου* τοῦ αὐτοκράτορος, εἰ δὲ μετετίθετο ἐξ ἐτέρας μητροπόλεως εἰς τὴν οἰκουμενικὴν σκοπιάν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, κρατησάσης ἕως σήμερον τῆς συνηθείας ταύτης, ἐπεδίδου τῷ πατριάρχει τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον» (σ. 25). Περὶ τῶν λόγων τῶν ἀναγκασάντων τὸν Ῥωμαῖον αὐτοκράτορα νὰ καταστήσῃ ὑποτελὲς τὸ Βυζάντιον γράφομεν τὰ δέοντα εἰς τὸ Β' κεφ. τῆς ἡρακλεωτικῆς ἱστορίας. Καὶ ὅμως ὁ ἀκαδ. ρήτωρ τὸ ἀναντίλεκτον τοῦτο ἱστορικὸν γεγονός ὅλως ἀθαιρέτως καὶ ἀταλαιπώρως ἠθέλησεν ἐσχάτως νὰ ἀνατρέψῃ γράφων : «Τὰ παραμύθια, ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἡ προέρχεται τὸ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας ἀσύστατον τοῦτο προνόμιον καὶ τι ἕτερον ἐξ αὐτοῦ τερατοκηθέν, (!) ἀναφέρονται εἰς τὴν διαστροφὴν ἑνὸς ἱστορικοῦ γεγονότος, τῆς ἀπὸ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος *Σεπτιμίου Σεήρου* καταστροφῆς τοῦ Βυζαντίου γενομένης ἔτει πέμπτῳ τῆς αὐταρχίας αὐτοῦ τοῦ 197 συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ 193 ἢ 198 (;). Τότε τὸ Βυζάντιον, ἐν ᾧ κατεχόμενον (sic) οἱ στρατηγοὶ τοῦ πρὸς *Σεῦηρον* ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἀνταγωνιζομένου *Πεσκωνίου Νίγρου* (;) κατὰ τὸν *Ἡρωδιανὸν* «*ἐάλω λιμῶ, πᾶσά τε ἡ πόλις κατεστράφη καὶ θεάτρων τε καὶ λουτρῶν, παντός τε κόσμου καὶ τιμῆς ἀφαιρεθὲν τὸ Βυζάντιον, κώμη δουλεύειν Περινήθιοις δῶρον ἐδόθη, ὥσπερ καὶ Ἀντιόχεια Λαοδικεῦσιν*». Ἦν δὲ Πέρινθος ἡ κατόπιν Ἡράκλεια». (?) Καὶ ταῦτα μὲν εὖ τε καὶ καλῶς ἄλλ' «οἱ μυθολόγοι τῶν παλαιῶν χρόνων», λέγει (καὶ εἶναι πάντες ἱστορικοί, χρονογράφοι καὶ κανονολόγοι) ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης ὑποταγῆς «ἐδημιούργησαν καὶ συμπέρασμα ἀμμοθέμεθλον» περὶ τῆς ὑποταγῆς τοῦ τότε «βεβαιῶς ἀνυπαρκτον» ἐπισκόπου Βυζαντίου εἰς τὸν τῆς Ἡρακλείας «ἐπίσης ἀνυπαρκτοῦ τῷ τότε χρόνῳ». καὶ μετὰ τὴν οὕτως ἀποφαντικὴν καὶ καταδικαστικὴν ψήφον ἐπιφέρει ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀκατανόητον «ἕως οὗ ἀποδειχθῇ τὸ τέως ἀσύστατον τῆς ὑπάρξεως ἐπισκόπων ἐν

1. Συγχαίρομεν τῷ γενναίῳ φίλῳ--ταῦτα ἐγράφοντο ζῶντιος αὐτοῦ τῷ 1940--διὰ τὸ κτηθὲν θάρρος τοῦτο ἐν ταῖς δυσμαῖς τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐρωτῶμεν, θὰ ἠδύνατο νὰ χρῆται τῆδε τῆ ἀμετροεπεῖα ζῶντος καὶ ὑπάρχοντος τοῦ κερβέρου γέροντος ἀγίου Ἡρακλείας; προκειμένου μάλιστα περὶ οὕτω σεβαστῶν θεσμῶν τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας; ἢ τὸ σεβαστὸν ἐκεῖνου ἀνάστημα ἐκράτει αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν, καὶ τότε λῆρος, ὅσα γράφει κατὰ τῶν ἀυλοκολάκων ἐν τέλει τοῦ προλόγου (βλ. ἀνωτ. τὸ χωρίον).

2. Ἀρχιερέων Ἡρακλείας κτλ., σ. 3-4.

Βυζαντίῳ πρὸ τοῦ 211 - 217, καὶ κατ' ἐμὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ». Ἀσυγκράτητος εἰς τὴν κεκτημένην γεροντικὴν ταχύτητα ὁ *Γεδεών*, κατακρημνίζει τὰ πάντα, ἵνα τὸ σαθρὸν ἀνεγειρῇ οἰκοδόμημα. Ἄλλ' ἢ ἀποκατάστασις μαρτυροῦντος τοῦ *Zωναρά*, ὡς εἶδομεν εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ Ἡρακλείας, τοῦ Βυζαντίου εἰς τὰ πρῶην δίκαια δὲν ἐγένετο, ὡς διατείνεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ *Σευήρου* ἑπτὰ ἔτη μετὰ τὴν καταστροφήν, ἀλλὰ μετὰ 130 ὄλα ἔτη ὑπὸ τοῦ δεδοξαμένου ἰδρυτοῦ τῆς βασιλευούσης, ὅμως καὶ ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς τούτου ἐπιχειρήματος ἐξάγει καὶ πάλιν τὸ συμπέρασμα «τὸ Βυζάντιον ἐπιφανὲς καὶ διάσημον (ποῖος τὸ εἶπε;) ἦν ἀδύνατον καὶ ἀθέμιτον νὰ ὑπόκηται τόσον ἐπίσημος πόλις (ἀλλ' ἀνωτέρω εἶπες, ὅτι εἶναι κόμη) εἰς τὴν Ἡράκλειαν, καὶ ἀθέμιτον νὰ διατελῇ ὁ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνύπαρκτος ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν ὠσαύτως ἀνύπαρκτον, κατ' ἐμὲ λέγει, τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοπον». (1) Εὐτυχῶς, πᾶν τοῦναντίον, δὲν ἦσαν τότε ἀνύπαρκτοι οἱ ἐπίσκοποι τῶν δύο θρακικῶν πόλεων, ὡς ἀπεδειξαμεν ἐν τῷ σχετικῷ κεφαλαίῳ, προσαγαγόντες πλὴν ἄλλων ἀδιαψεύστων μαρτυριῶν καὶ τὰ ἀρχαιοπινῆ συναξάρια τῶν ἐν αὐταῖς μαρτυρησάντων ἀγίων. (2)

1. Αὐτ. σ. 4. Ἰδοὺ ὁ *Γεδεών* τί λέγει ὁ διαπρεπὴς ἀρχαῖος τῆς ἐκκλησίας κανονολόγος *Zωναράς*: «Ὁ Κωνσταντῖνος... πρῶτον ἐπισκοπὴν ὄν τὸ Βυζάντιον τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας ὡς ὑπὸ Σεβήρου τοῖς Περινηθίοις ὑποδεθὲν μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς τιμὴν ἀνήγαγε πατριαρχικὴν... Ἦν δὲ τότε τοῦ Βυζαντίου ἐπίσκοπος Μητροπολίτης ὁ Ἰερώτατος». Ἰστορ. ΙΓ', 3, ἔκδ. *Dinlogf*, τόμ. Γ', σ. 183. Καὶ ὁ παλαιὸς *Γεδεών*: «Ἐπ' αὐτοῦ (τοῦ ἐπισκόπου Ὀλυμπιανοῦ) τῷ 196 κυριεύσας τὸ Βυζάντιον ὁ Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ *Σεπίμιος Σευήρος* ἀφήρесе τὰ δίκαια μητροπόλεως καὶ ὑπέταξεν αὐτὸ εἰς τὴν θρακικὴν Ἡράκλειαν ταύτης δ' ἐγένετο ἐπισκοπὴ ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα καὶ περισσότερο» Πατρ. πίν 95.

2. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων Ἡρακλείας βλ. ἀνωτ. σ. 17 ἔ. καὶ τῶν μαρτύρων, ὧν ἀλείπται ἐγένοντο οὕτω καὶ παντὶ τρόπῳ περιειποήθησαν· εἰς τὸ Β' τῆς «*Heraclaea sacra*» μέρος: «Ἅγιοι καὶ μάρτυρες ἐπαρχίας Ἡρακλείας, ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἀνδρέας ἰδρυτὴς τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας», σ. 63 ἔ. ἀνάτυπον τοῦ Κς' τόμου τῶν «Θρακικῶν» 1957. Τὸ μαρτύριον τῆς παρθενομάρτυρος ἁγίας Σεβαστιανῆς τῷ 53 μ. χ γράφει, ὅτι ὑπῆρχον ἐν Ἡρακλείᾳ πλῆθος χριστιανῶν, ἐκκλησία ὠργανωμένη, σ. 207 ἔ. Ἐπίσκοπος ἦν ὁ ἐκ τῶν 70 Βαρνάβας ἢ Βαρσαβᾶς, ὁ καὶ θέσας ὑποψηφίότητα εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πατριώτου Ἰούδα (ἀνωτ. σ. 18-19). Τὸ δὲ τῆς μεγαλομάρτυρος καὶ πολιούχου Γλυκερίας ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου θυσιασθείσης τῷ 161 λέγει τὰ ἐξῆς: «ἤκουσαν δὲ οἱ χριστιανοὶ περὶ τῆς ἀθληφόρου καὶ ἀπαντήσιν (=ἐξῆλθον πρὸς ὑποδοχὴν) αὐτῇ ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν καὶ εὐχὴν ποιεῖ ὁ ἐπίσκοπος λέγων...» (σ. 63).

Λοιπόν, κατὰ *Γεδεών*, δέον νὰ ἐξαλείψωμεν τοὺς ἐν αὐτοῖς τοῖς βίοις μνημονευομένους ἐπισκόπους ὡς ἀλείπτας τῶν μαρτύρων ὀνομαστί ἀναφερομένους, τὸν *Φιλάδελφον*, τὸν *Εὐγένιον*, τὸν *Ρουφῖνον* κτλ. καὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρονολογῶν, μὴ ὑπάρχοντας δὲ ἐν τῷ ἀμφισβητουμένῳ καταλόγῳ τοῦ *Δωροθέου*, οὓς καὶ αὐτὸς ἀναλαμβάνει νὰ συμβιβᾷ πρὸς αὐτόν ; Πῶς ; Θὰ ἀποκηρύξωμεν τοὺς μαρτυρήσαντας ἐπισκόπους τοῦ Βυζαντίου, ὧν ἡ ἐκκλησία ἀρχαίῳθεν γεραίρει τὴν μνήμην ; Θὰ ἀποσκυβαλίσωμεν τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἡρακλείας *Δομέτιον*, τὸν ἐπὶ *Μάρκου Ἀθηλίου* (161) ὑποδεξάμενον μετὰ τοῦ ποιμνίου τὴν ἀθλοφόρον *Γλυκερίαν* ἐν Ἡρακλείᾳ ; Ὡστε ἦν ἀνύπαρκτος ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου, ἀνύπαρκτος καὶ ὁ τῆς Ἡρακλείας ; Ἀπὸ πότε ὅρα ὁ *Γεδεών* ἐγράφη εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Πυρρωνιστῶν καὶ ἐζήλωσε δόξαν *Νίτσε* καὶ Σοπενχάουερ τῶν ἀπαισιοδόξων σκεπτικιστῶν ; Ὑπῆρχε φόβος, ἀφοῦ ἤρχισε νὰ ἀρνήται τοιαῦτα ἱστορικά ἐξόφθαλμα γεγονότα, νὰ ἀρνηθῆ καὶ ἑαυτόν, ἐὰν ὁ θάνατος δὲν ἐπῆρχετο¹ διότι βλέπομεν δυστυχῶς, ὅτι ἀρχόμενος διαλέγεσθαι περὶ τῶν ἀσυστάτων τοῦ Ἡρακλείας προνομίων, ὀλισθήσας περιέλαβε καὶ τὸ Βυζάντιον εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην καὶ ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξίν ἐπισκόπων ἐν αὐτῷ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, ἀποκηρύττει δὲ καὶ ἐν ἄλλῃ αὐτοῦ πραγματεῖᾳ δημοσιευθεῖση τοὺς 24 ἐπισκόπους, τοὺς μέχρι τοῦ ἱεροῦ *Μητροφάνους*, οὓς αὐτὸς «μετὰ φόβου Θεοῦ... κατὰ γε τὰς ἀυθεντικὰς πηγὰς καὶ μαρτυρίας...» προὔταξε τῶν Πατριαρχικῶν «ὡς μυθολογούμενους!». καὶ τότε ποῦ θὰ σταθῆ ἡ ἀποστολικότης τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ; ἡμεῖς ἐξιστάμεθα. δὲν χειροκροτοῦμεν τὸν θαυμάσιον ἄνδρα μετὰ τῶν ἄλλων, οἵτινες πανηγυρίζουσι, διότι ὀψέποτε ἐπὶ τέλος ἐφωτίσθη, ὡς ὁ Παῦλος ἐξ οὐρανοῦ ὁ *Γεδεών* καὶ εἶδε τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀνεκάλυψεν, ὅτι ἐπλανᾶτο μέχρι σήμερον τάναντία κακῶς ὑποστηρίζων, ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τοῦτο¹ διὸ ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεξώμεθα, ὅτι οὐδὲ ἴχνος ἀληθείας εἰς τὰ προτεινόμενα ἐπιχειρήματά του ὑπάρχει, ὥστε ἄγεται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι παρ' ἄλλων παρασυρθεὶς εἰς μίαν τοιαύτην ἡλικίαν καὶ γῆρας λιπαρόν, ἔπαθε τὸ ὀλισθημα¹ ἀνθρώπινον γὰρ τὸ πλανᾶσθαι ὡς εἰς τὴν μακρὰν ἀγρυπνίαν φυσικὸς ὁ ὕπνος. Πάντως ὅπως πότε ἂν ἦ τὸ πρᾶγμα, ἔχομεν ἱεράν πρὸς τὴν ἱστορίαν ὑποχρέωσιν τὴν ἀλήθειαν περὶ τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας, νὰ ὑποστηρίζωμεν, ἀφοῦ τόσῳ σπουδαῖον ἐμφανίζεται τὸ ζήτημα. (1) Ἰδοὺ τὰ κείμενα τῶν χρονολογῶν :

1. Εἰς πάντα τὰ ἐν Ἀθήναις δημοσιευθέντα ἔργα αὐτοῦ ὁ Μ. Γεδεών, ὅπου ἐγκατεστάθη μετὰ τὸ τέλος τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ἐμφανί-

«Τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι τὸν . . . πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Ἡρακλείας οὐκ ἄλλοθὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, Περιεθίοις ἦτοι Ἡρακλεώταις τὴν πόλιν τοῦ Βύζαντος, καὶ σημείωσαι πόθεν δικαιοῦται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Εὔρηται δὲ ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης Στέφανος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ **Λέοντος** τοῦ σοφοῦ, παρὰ τοῦ Καισαρείας διὰ τὸ προτελευτῆσαι τὸν Ἡρακλείας. Ἡμεῖς δὲ εἶδομεν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου ὅτι Λέοντιός τις μοναχὸς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Ἀὔξεντιου ἐχειροτονήθη παρὰ Δημητρίου τοῦ Καισαρείας διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως». (2)

᾿Ωστε ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ ἐκείνου γεγονότος, ὅπερ τόσῳ ἀστόργως ἀποκηρύττει ὁ *Μ. Γεδεών*, ἀντλεῖ τὸ δικαίωμα ὁ Ἡρακλείας τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου, ὅπερ αὐτὸς καὶ μόνος ἀποκλειστικῶς ἔχει, αἱ δὲ ἐξαιρέσεις, ἅς ὡς ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα προβάλλει ὁ *Γεδεών*, δικαιολογοῦνται παρὰ τὴν ἀντινομίαν τοῦ *Βαλασαμῶνος*. ὁ *Μ. Γεδεών* οὐδὲν ὀρθῶς προσέσχε τὸν νοῦν εἰς ταῦτα, ἀλλ' ἐπάγεται: «Εὐτυχῶς

ζεταὶ καταπληκτικὸς εἰς ἀποκαλύψεις καὶ νέος ὄντως ἄνθρωπος ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῶν ἀρκύων τοῦ Φαναρίου, ρηξικέλευθος εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ, παράδοξος δὲ εἰς νοοτροπίαν, ὅπως καὶ οἱ τίτλοι τῶν βιβλίων: «Ἀποσημειώματα χρονογράφου, Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ, Πατριαρχ. ἔφημερίδες, Ἐκκλησία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων— ὅλα σκαλαθύρατα, πετώντι καλάμῳ γεγραμμένα— εἶναι δὲ διδασκτικώτατος ὑπὸ τὸν ἐλευθέρον ἀττικὸν γράφων οὐρανόν» καὶ θὰ ἦτο ἀληθῶς ἀπόλαυσις, ἐὰν δὲν ἦτο εἰς ὑπερβολὴν ἀμετροεπής. Ἄλλ' ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ἀνακοινώσει πρὸς τῷ φιλοσοφῷ (δὲν θέλω νὰ εἶπω κενοσπούδῳ) προδίδωσι καὶ σοβαροφάνειαν, ὅταν λέγη, «ὅτι νῦν δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν γνωστήν, ἀφοῦ ἐκτίσαστο τὸ θάρρος, οὐδέως ἐστερεῖτο!» Πιστεύει δὲ ὅτι κέκτηται τὸ μονοπώλιον τῆς φαναριωτικῆς αὐθεντίας καὶ σοφίας· διὸ καὶ τελευταῖον διεκήρυξεν, ὅτι παρέχει μόνον ἐπὶ πληρωμῇ τὰς ἱστορικὰς γνώσεις· οὐδεὶς περὶ τούτου ἀμφέβαλε πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος, ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἤδη ἀσχολούμενος περὶ τὰ φαναριωτικά, καὶ λυποῦμαι, διότι ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦτον δὲν θὰ ἠδυνάμην, νὰ ἀκούσω αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔπεται ὡς ἐκ τούτου καὶ ὅτι πρέπει καὶ νὰ δεχθῶμεν τὰ κίβδηλα ἀντὶ τῶν γνησίων.

2. Ἐν τῇ ἔρμην. τοῦ γ' κανόνος τῆς Β' οἰκ. συν. παρὰ Ραλλῆ καὶ Ποτλῆ, Β', σ. 175·6. Πρόσθετος ἐπὶ πλέον καὶ τὸν Κωδινὸν γράφοντα ὅτι «ὁ πατριάρχης χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐπειδὴ τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπῆ ἦν τὸ Βυζάντιον» καὶ ὅτι κατὰ τὴν χειροτονίαν παρίστατο ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς συνήθους στολῆς (περὶ ὀφφικίων, σ. 104, ἔκδ. Βόννης).

ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη μετὰ ταῦτα, τὰ πολλῶν κατόπι χαλκευθέντα μυθολογήματα ἦσαν ἄγνωστα. Αἱ δύο πρῶται σεπταὶ οἰκ. σύνοδοι τέλεον ἄγνοοῦσι τὸ ἐξ ἀμαθίας καὶ κενοδοξίας ὕστερον γεννηθὲν παραμύθιον τῆς ὑποταγῆς τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας καὶ τὸ δικαίωμα τούτου νὰ χειροτονῇ ἐκεῖνον» (αὐτ. σ. 4). Ἄλλ' εἶπομεν καὶ πάλιν λέγομεν οἱ κανόνες δὲν εἶναι Πανδέκτης, εἶναι τὸ σύνταγμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅσα ἐπουσιώδη παραλείπονται ἐν ἐκείνοις, ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν, τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι ἴσχυον καὶ ταῦτα ἀνέκαθεν. Ὁ Βαλσαμῶν ἔλεξε τὰ ἀνωτέρω ἐρμηνεύων τὸν κανόνα τῆς Β' οἰκουμενικῆς τὸν διαγορευόντα: «Τὸν μέντοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα τῆ χειροτονίας μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον ἔχειν, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην». Εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα καὶ ὁ Ζωναρᾶς ἐπισυνάπτει τὸ σχόλιον ὡς ἱστορικός.

«Επὶ Σευήρου δὲ τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος πολιορκηθὲν (τὸ Βυζάντιον) παρὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπὶ τρεῖς ἔνιαυτοὺς τὸν πόλεμον ὑποστὰν ὕστερον ἐάλω τῶν ἀναγκαίων ἐπιλιπόντων τοὺς ἐν αὐτῷ. καὶ καθηρέθη μὲν τὰ τεῖχη αὐτοῦ, ἀφηρεθῆ δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ δίκαια καὶ ὑπετέθη Περινθίους, Πέρινθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια ὅθεν τῷ Ἡρακλείας καὶ ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου ἀπονενέμηται παρ' αὐτοῦ χειροθετουμένου τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου». (1) Καὶ ἄλλος δὲ ἱστορικός καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔμπειρος ὁ Νικηφόρος Γεργορᾶς ἐξηγεῖται κάλλιον τὰ περὶ τοῦ προνομίου:

«Γῶν γὰρ Ἡρακλείας κατὰ τὰ πάλαι ἐφείται προνόμια χειροτονεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε καὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μὴ καταλύειν θελήσαντος τὰ τῶν πάλαι βασιλέων προνόμια, αἰδοῖ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τοῦ τὸν νόμον θέντος Σεβήρου τοῦ αὐτοκράτορος, ὁπότε σὺν πόνῳ μεγίστῳ ἐκεῖνος τὸ Βυζάντιον παραστησάμενος καὶ τὰ τε ἄλλα πρὸς ἀμυναν κατασχύνας τὴν πόλιν καὶ τὰ τεῖχη καθηρηκῶς, τὸ τελευταῖον τούτοις δὴ τοῖς ἐπὶ Θυράκης Ἡρακλεώταις, ὅσα καὶ κόμη χρῆται χρῆσθαι αὐτῇ ἐχαρίσατο, εἴτ', οὐκ οἶδ' ὅπως, τετήρηται δ' οὖν ὁμῶς ἐπὶ τοῦδε τοῦ χρόνου τουτίγε ὡς εἴρηται». (2)

Καὶ ἐν τούτοις ὁ Γεδεῶν ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν διέταξαν περὶ τοῦ προνομίου «διότι ἠγνόουν καὶ οἱ 150 (πατέρες τῆς Β'

1. Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Σύντ. Β', σ. 174.

2. Ἱστορ. Γ', 1. τόμ. Α' σ. 163 «διηλεκῶς τηρεῖται» καὶ Πάχυμέρνην Δ', 24.

οἰκ. συνόδου) ὑποταγὴν τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου εἰς τὸν τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοπον» (αὐτ. σ. 5). (1)

Τέλος μετὰ τόσα ἀλληλοσυγκρουόμενα ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ κύρους τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας εὔρε καὶ τὴν ἐξήγησιν, ὅτι *μόνον, διότι ἦτο γείτων, ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν χειροτονίαν* συνωδᾶ τῷ δ' κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ, καθ' ὃν πᾶς ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ψηφίζεται καὶ χειροθετῆται ὑπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας, εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ὑπὸ τριῶν συμψήφων γινομένων γραπτῶς καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ φέρει ὡς παράδειγμα, ὅτι *Θεόδωρος* ὁ Ἡρακλείας μετὰ τοῦ Νικομηδείας *Εὔσεβίου* διαμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς Παύλου χειροτονίας, διότι ἐνδιεφέροντο ὡς γείτονες. Ἄλλ' ἄς ἀκούσωμεν τὸν *Σωζομενὸν* ἀφηγοῦμενον τοῦτο τὸ συμβάν. «Ἐν τούτῳ δὲ *Ἀλεξάνδρου* τε τελευταίος διεδέξατο *Παῦλος* τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιερωσύνην, ὡς μὲν λέγουσιν οἱ τὰ *Ἀρείου* καὶ *Μακεδονίου* φρονούντες ἑαυτῷ τούτην πραγματευσάμενος παρά γνώμην *Εὔσεβίου* τοῦ Νικομηδείας ἐπισκόπου καὶ *Θεοδώρου* τῆς ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας, οἷς ὡς γείτοσιν ἡ χειροτονία διέφερον». (2) Ἡ ἔννοια τῶν λεγομένων ἐνταῦθα δὲν ἐπιτρέπει νὰ συναγάγωμεν τὸ ἐπιχείρημα τοῦ *Γεδεών*, ἀλλ' ὅτι τὸ γειτονικὸν ἦν ἐπὶ πλέον εἰς λόγος ἐνδιαφέροντος συνωδᾶ τῷ κανόνι, οὐδ' ἀναιρεῖται διὰ τούτου τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας, ἀλλ' ἐνισχύεται, ὡς γράφει καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ *Σωζομενοῦ* *Ἐρρίκος Valesius* ἐπὶ λέξει : « Non possum probare, quod hic ait Sozomenus, ordinantionem, episcopi C/tani pertinuisse ad Nicomedensem episcopum et ad Heracliensem utpote qui essent viciniore episcopi. De Heracliensi quidem assentior ; huic enim metropolitano subjecta tunc erat sedes C/tana priusquam patriarchicum honorem adeptas esset ».

1. «Εἰς τὴν διάταξιν αὐτήν (τῆς συνόδου), λέγει ὁ Γεδεών, πολὺ προσέχω. Βεβαίως εἶχεν ἐπίσκοπον ἢ κατὰ Θράκην Ἡράκλεια τότε, ἀλλ' αὐτὸς οὐδὲν εἶπε περὶ δικαίωματος... » καὶ ἀπορεῖ διατὶ καὶ ἐνταῦθα, ὅπως εἰς τὸν γ' τῆς Α' δὲν καθωρίσθησαν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, καὶ τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τοῦ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἀπαντῶμεν, διότι οὗτος εἶχεν αὐτὰ ἀνέκαθεν, καὶ οὐδεὶς διεφιλόνικει περὶ τούτων, ὁ δὲ Καισαρείας τότε κατὰ πρῶτον ἔλαβε τὸ δικαίωμα παρά τῆς Συνόδου. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ κανὼν οὗτος δὲν συνετάχθη χάριν αὐτοῦ, ἀλλὰ χάριν τοῦ Ἱεροσολύμων, ὃν ἡ σύνοδος κατέστησε ἰσότιμον τοῖς τριῶν ἑτέροις πατριάρχαις « ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς » ὥρισεν. εἶτα προσετέθη καὶ τὸ « τῇ μητροπόλει μέντοι σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος », δηλ. ὁ Καισαρείας νὰ χειροτονῇ τὸν Ἱεροσολύμων.

2. Ἐκκλ. ἱστορ. Γ', 3.

(μόνῳ τῷ Ἑρακλείας, λέγει διέφερεν, εἰς ὃν ὑπήγετο ἡ Κ/πολις πρὶν γείνη πατριαρχεῖον). (1)

Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα μαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ πράξις τῆς ἐκκλησίας. Ἐν τῇ Δ' οἰκ. συνόδῳ διὰ τοῦ ιβ' κανόνος ἀποφασίζεται : «Ὅσαι δὲ πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι μόνης ἀπολαύεωσαν τῆς τιμῆς, καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς ἐπίσκοπος, δηλονότι σωζομένων τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων». (2) Εἰς τὰς οὕτως ἀναχθείσας εἰς μητροπόλεις ἐπισκοπὰς δύνανται νὰ καταταχθῇ καὶ τὸ Βυζάντιον, ἥτις πλὴν τῆς τιμῆς ταύτης οὐδὲν ἕτερον δίκαιον εἶχε, πᾶσαν δὲ τὴν ἐξουσίαν ἤσκει ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος ἥτοι ὁ Ἑρακλείας, ὡς πασιδῆλον γίνεται ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Βαλσαμῶνος, ὅστις ἐπεκτείνει τὴν δύναμιν τοῦ κανόνος καὶ εἰς προγενεστέρως τοιαύτας πράξεις, ἥτοι παρέχει αὐτῷ ἀναδρομικὴν ἐνέργειαν. «τὰς δὲ πρὸ τοῦ κανόνος τιμηθείσας πόλεις εἰς μητροπόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν ἀπολαύειν παρεχώρησε τιμῆς μόνης καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ἐπισκόπους, μὴ ἐνοχλεῖν δὲ τῇ παλαιᾷ μητροπόλει· σώζεσθαι δὲ ἐκείνη τῇ ὡς ἀληθῶς μητροπόλει τὰ δίκαια πάντα, ὡς τῷ χρόνῳ δηλ. κτησαμένη τὴν κλήσιν, μήτινος παρασπασμένου παρὰ τοῦ νέου μητροπολίτου. (3) τινὲς γὰρ ἐπίσκοποι καὶ ἐφ' ἡμῶν διὰ βασιλικῶν προσταγμάτων εἰς τιμὴν ἀνήχθησαν μητροπολίτου. Τὰ μέντοι ὀφείλοντα εἶναι δίκαια παρὰ τῷ πρώτῳ ἡγοῦν τῷ μητροπολίτῃ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς τιμηθείσης ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς μητροπόλιν ἐζήτησαν τινὲς μαθεῖν ὁποῖα εἰσιν καὶ ἤκουσαν, ὅτι πλὴν τοῦ καλεῖσθαι τὴν ἐπισκοπὴν μητροπόλιν κατὰ τὰ ἄλλα πάντα ὑποκεῖσθαι αὕτη ὀφείλει· ὁ γὰρ ταύτης ἐπίσκοπος παρὰ τοῦ παλαιοῦ μητροπολίτου χειροτονηθῆσεται καὶ παρὰ αὐτῷ κριθῆσεται καὶ ἀπλῶς αὐτῷ ὑποκεῖσεται (ὑποστηρίζει ἐφεξῆς τὸ δικαίωμα τῶν βασιλέων τοῦ προβιβασμοῦ ἐπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις «κατὰ τὴν δοθείσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν ἄνωθεν», καὶ ἐπιφέρει : «ἠρωτήθη παρὰ τινῶν, τί ἔστι τὸ περιεχόμενον τῷ κανόνι χάριν τοῦ ἔχειν τὰς τιμηθείσας μητροπόλεις μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν ἄλλων δικαίων σωζομένων τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει ; φασὲν, ὅτι καὶ τὸ περὶ τούτου ἀμφίβολον λύεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ σημειώματος... Ἀνά-

1. Δι' ἄλλον λόγον εἰς τὰς ἐξαιρέσεις περὶ Παύλου ΚΠόλεως ἐλέχθησαν ταῦτα ἀνωτέρω· ἐπαναλαμβάνονται ἐνταῦθα, ὅπου εἶναι ἡ ἀρμόζουσα θέσις.

2) Σύντ. *Ράλλη-Ποτλῆ*, Β, 246.

3) Τὰ αὐτὰ περίπου λέγει καὶ ὁ Ζωναράς : «τὰς μέντοι πρὸ τοῦ παρόντος κανόνος τιμηθείσας ἐκκλησίας ἀπὸ ἐπισκοπῶν εἰς μητροπόλεις... διορίζεται ἔχειν μόνην τὴν τιμὴν, ὡς τῶν λοιπῶν δικαίων τῶν προσόντων ἐπ' αὐταῖς τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει ὀφειλόντων μένειν ἀκαινοτομήτων» (αὐτ. σ. 247).

γνωθὶ οἷν εἰς πλάτος τὸ τοιοῦτον σημείωμα (τὸ ἀνωτέρω δηλ. τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1193 ἀπολυθὲν καὶ ἐμπεδοῦν τὰ βασιλικὰ προνόμια) καὶ εἰπὲ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὡς εἰμὴ ἐν τῷ ἀνάγεσθαι τὴν ἐπισκοπὴν εἰς μητρόπολιν ἢ ἀρχιεπισκοπὴν προστεθῆ παρὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὸ τὰς ψήφους τούτων γίνεσθαι κατ' ἐπιτροπὴν πατριαρχικὴν, ὁ κατ' ἀλήθειαν μητροπολίτης ποιήσει τὴν ψῆφον αὐτῶν· τοῦτο γὰρ φυλάττεται καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὸν οἰκουμένικὸν πατριάρχην χειροτονοῦμενον παρὰ τοῦ Ἡρακλείας διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἥτοι τὸ Βυζάντιόν ποτε τοῦ Ἡρακλείας ἐπισκοπὴν, ὅτι ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου σημειώματος πᾶσα τοιαύτη δικαιολογία περαιοῖται, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἐξ ἀνάγκης παρὰ τοῦ Ἡρακλείας χειροτονεῖται· εὔρηται γὰρ καὶ Στέφανος ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ σοφοῦ πατριαρχῆς χειροτονηθεὶς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ Θεοφάνους μητροπολίτου Καισαρείας καὶ πρὸ ὀλίγων χρόνων ὁ Λεόντιος παρὰ Δημητρίου τοῦ Καισαρείας». (1) Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης τὸ συμπέρασμα εἶναι σόλοικον, ἥτοι δὲν εἶναι ἀκολουθία τῆς τεθείσης συλλογιστικῆς προτάσεως περὶ τῶν προνομίων τῶν ἀρχαίων μητροπόλεων, ἅπερ ὁ συγγραφεὺς προέθετο νὰ ὑπερασπίσῃ, ἐπαγόμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡρακλείας, ἐξακολουθοῦντος ἀκμὴν νὰ χειροτονῇ τὸν οἰκ. πατριάρχην· διότι πρὸς τὸ τοιοῦτον συμπέρασμα ἀντιμάχονται τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ γ' κανόνος τῆς Β' οἰκ. συνόδου, ὅστις ἔχει ὧδε: «*Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον*». Ἐνιαῦθα ὁ Βαλσαμῶν γράφει: «Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βύζαντος οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐχειροτονεῖτο τότε ἐπίσκοπος ἐν αὐτῷ· ἱστορεῖται γὰρ ὧς, εἰ καὶ ἦν τὸ Βυζάντιον πόλις καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπὸ Σεβήρου αὐτοκράτορος Ῥωμαίων, καὶ ὑπετέθη Περινθίους—Περινθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια—τοῦ δὲ μεγάλου Κωνσταντίνου μεταγαγόντος ἐν αὐτῷ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις· κἀντεῦθεν καὶ οἱ τῆς δευτέρας συνόδου ἅγιοι πατέρες διαωρίσαντο ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης. Τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροὺς ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Ἡρακλείας οὐκ ἄλλοθὲν ἐστίν, ἀλλ' ἡ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι ὡς ἄνωθεν εἴρηται Περινθίους ἥτοι Ἡρακλεώταις τὴν πόλιν τοῦ Βύζαν-

1. Σύντ. Β', 248-249.

τος καὶ σημειῶσαι πόθεν δικαιούται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κ/πόλεως. Εὔρηται δὲ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Σκυλίτση, ὅτι χειροτονήθη πατριάρχης Στέφανος σύγκελλος ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Θεοφάνους διὰ τὸ προτελευτῆσαι τὸν Ἡρακλείας ἡμεῖς δὲ εἶδομεν καὶ ἐπὶ βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, ὅτι Λεόντιος τις μοναχὸς... χειροτονήθη παρὰ Δημητρίου Καισαρείας διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης Κ/πόλεως». (1)

Ἐπὶ τῆς ἀπάντησιν αὐτῶν ἀντιφασίαις καὶ προφανῆς παραλογισμὸς εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ *Βαλσαμώνος*—σύνηθες γὰρ τὸ τοιοῦτον τῷ ἀνδρὶ—διατιθεμένου αἰεὶ νὰ γράφῃ πρὸς εὐαρέσκειαν τῶν κρατούντων πάντοτε καὶ προσπαθοῦντος νὰ συμβιβάζῃ τὰ ἀσυμβίβαστα καὶ νὰ ἐναρμονίσῃ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐρμηνευομένους ἱεροὺς κανόνας πρὸς τοὺς πολιτικοὺς νόμους. Καὶ ἐνταῦθα π. χ. ὑποστηρίζει τὴν πράξιν τοῦ ἀνάσσοντος *Ἰσαακίου Ἀγγέλου* περὶ ἀναδείξεως θρόνων καὶ ἐν γένει τὴν νομιμότητα τοῦ βασιλικοῦ τούτου προνομίου, καὶ τοῦτο παρὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Δ' οἰκ. συνόδου, ἣτις οὐ μόνον κατήργησε τὰς μητροπόλεις ἐκεῖνας, ὅσας αὐθαιρέτως βασιλεῖς ἀνήγαγον ἀπὸ ἐπισκοπῶν (ὡς τὴν Βηρυτόν), ἀλλὰ καὶ ἠκύρωσε τὰ αὐτοκρατ. θεσπίσματα καὶ περιώρισε τὸ πρᾶγμα, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, εἰς τὸν τιμητικὸν καὶ μόνον τίτλον τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀφηρείτο θανόντος τοῦ οὕτως ἀναδεικνυομένου, ὡς ἐπὶ πρῶγ. ὁ *Εὐχαΐτων Ἰωάννης* διὰ τὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν αὐτοῦ ἀνεδείχθη ὁ μητροπολίτης δόγματι βασιλικῷ καὶ ψηφίσματι πατριαρχικῷ, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὰ Εὐχαΐτα ἐγένοντο καὶ αὖθις ἐπισκοπὴ τῆς μητροπόλεως Γαγγρῶν. καὶ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ *Βαλσαμών*, «ὅτι οὐ μόνον τὸν εἰς πρᾶξιν ἀγαγόντα τὴν ἐπιχειρήσιν κολάζει (ἡ σύνοδος), ἀλλὰ καὶ τὸν μόνον ἐπιχειροῦντα κἂν μὴ τύχῃ τοῦ ἐφετοῦ» (ἐνθ' ἀνωτ.) Ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα ὁσάκις ὑπὸ τῶν βασιλέων ἠρωτᾶτο ἡ ἐκκλησία, ὅτε διεσώζοντο τὰ δικαιώματα αὐτῆς. Κατὰ τὴν Δ' σύνοδον π. χ. ὁ *Οὐαλεντινιανὸς* ἐτίμησε διὰ ψηφίσματος τὴν ἐπισκοπὴν Νικαίας εἰς μητρόπολιν, πρότερον ἐπισκοπὴν οὔσαν τῆς Νικομηδείας. προταθέντος ἐπὶ συνόδῳ τοῦ ψηφίσματος «οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες εἶπον : τὴν αὐθεντίαν τοῦ μητροπολίτου ἐν ταῖς κατὰ Βιθυνίαν ἐκκλησίαις ὁ Νικομηδείας εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος ἔχει, τοῦ Νικαίας τὴν τιμὴν μόνην τοῦ μητροπολίτου ἔχοντος» τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἁγίᾳ παρέστη συνόδῳ» (αὐτ. Β', σ. 191). Τὸ αὐτὸ ἠκολούθησε καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, τοῦ *Μαρκιανοῦ* διὰ τὴν Χαλκηδόνα, ἧς ἡ ἀνάρρησις ἀνηνέχθη

1. Αὐτ. σ. 175.

εἰς τὴν σύνοδον πρὸς ἔγκρισιν ᾧδε : «εἰς τιμὴν τῆς τε ἁγίας μάρτυρος Ἐὐφροσύνης καὶ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος (τῶν πατέρων τῆς συνόδου) τὴν Χαλκηδονέων πόλιν, ἐν ἣ τὰ τῆς πίστεως τῆς ἁγίας κατὰ σύνοδον διεκροτήθη, μητροπόλεως ἔχειν πρεσβεία ἐθεσπίσαμεν, ὁ νόματι μόνω ταύτην τιμήσαντες σωζομένου δηλαδή τῆ Νικομηδέων μητροπόλει τοῦ ἰδίου ἀξιώματος» (αὐτ. 165-6). καὶ οἱ μητροπολίται Νικαίας καὶ Χαλκηδόνος ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν Βιθυνῶν ἐξελέγοντο καὶ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Νικομηδείας ἐχειροτονοῦντο. Ἄλλὰ διαλυθεισῶν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Βιθυνίας ἐν τῇ παραδρομῇ τοῦ χρόνου καὶ τῇ τῶν περιστάσεων συνεκδρομῇ τὸ δικαίωμα τῆς τε ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τῶν εἰρημένων μητροπολιτῶν περιήλθε τῇ ἐν Κ/πόλει ἐνδημούσῃ συνόδῳ καὶ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ μόνῳ τοῦ Ἡρακλείας διετηρήθησαν τὰ δικαιώματα ἀπαραχάρακτα, καίτοι δὲν ἐξησφαλίσθησαν διὰ συνοδικῶν κανόνων.

Περαίνοντες τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐπισυνάπτομεν ἄρθρον τοῦ *Γεδεῶν*, ὅπερ δύο μῆνας μετὰ τὸν προεδρικὸν ἐν τῇ ἀκαδημαϊκῇ συνελεύσει λόγον «περὶ τῶν ἀσυστάτων προνομίων τῆς Ἡρακλείας», ἐγράφη καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς δύο συνεχείας ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἐφημερίδι «Ταχυδρόμος» τῆς 19 καὶ 20 Αὐγούστου 1930. Ἀφῆνω τὸν ἀναγνώστην νὰ σχηματίσῃ γνώμην περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν φρονημάτων του ὑπογραμμίζων ἐλάχιστα σημεῖα. Ἀναφέρεται εἰς τὰ γεγονότα τοῦ 1919ἔ. περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τῶν Ἄγγλων ἐπιτιθέμενος σφόδρα κατὰ τῶν ἐπιδιωκόντων προώθησιν τῆς τάσεως ταύτης τῶν Ἀγγλικανῶν, οὓς δὲν κατονομάζει, πλὴν τοῦ τοποτηρητοῦ Προύσης *Δωροθέου Μამέλη*. ἀλλ' εἶναι γνωστοὶ ἱεράρχαι τινές, ἐν οἷς περιλαμβάνεται ὁ ἐν τοῖς μακαριστοῖς Ἡρακλείας *Φιλάρετος Βαφείδης* καὶ ὁ τότε Τραπεζοῦντος *Χρῦσανθος* Ἀθηλεῶς κακολογεῖ (καὶ ἴσως εἶχε δίκαιον) τὸν πρῶν Λεοντουπόλεως *Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην*, ὅστις εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ ἐν Παρισίας λαμπρὸν ἐντὸς θαυμασίου δάσους μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου, καὶ συνειργάζετο μετὰ τοῦ πρωτοπόρου τῆς κινήσεως ταύτης *Μελετίου Μεταξάκη*. Οὗτος συνοδεύμενος ὑπὸ ομάδος ἀνωτέρων φραγκοφορεμένων καὶ ἐξυρισμένων κληρικῶν, ἐν οἷς περιλαμβάνετο καὶ ὁ ἄρτι ἀποθανὼν ἀρχιεπ. Ἀμερικῆς *Μιχαήλ* πρωτοσύγκελος τοῦ Ἀθηνῶν, ὁ ἀρχιμ. *Χρυσ. Παπαδόπουλος* καὶ ὁ δίκην πρωτονοταρίου ἐπόμενος αἰεὶ ταῖς τοιαύταις πρεσβείαις καθηγητῆς κ. *Α. Ἀλιβιζάτος* οἵτινες περιέφερον τὸν δίσκον τῆς ὀρθοδοξίας ὡς σύμβολον τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τάληθες εἶπεῖν ὡς σύμβολον ὑποταγῆς καὶ ὑποδουλώσεως, ὡς ἐπεδίωκον οἱ Ἄγγλοι. Ἡ ἐπίσημος αὕτη ἀκολουθία τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἔκαμε καὶ τὸν ὑπερπόντιον εἰς Ἀμερικὴν πλοῦν. Ψάλλει τὸν ἀναβαλλόμενον τῷ Μεταξάκῃ.

Ἡ ἐνδεκάτη τοῦ Φαραώ

«Αἱ συναντήσεις καὶ κρίσεις, ἰδέαι καὶ γνῶμαι περὶ βασιλικῶν διαζεύξεων καὶ ἀνασυζεύξεων, αἱ διασκεδάσασαι τοὺς ἀναγνώστας τῶν ἐφημερίδων ἐπὶ τινα καιρόν, ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς διὰ δηλώσεων καὶ βεβαιώσεων περὶ τῆς ἐνώσεως ἐκκλησιῶν τινῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἀσυνάρτητοι δὲ φλήναφοι φιλοξενοῦνται εἰς μίαν ἢ δύο ἐφημερίδας φιλικὰ διακειμένας πρὸς τὸν ἀνοήτως ἀδολεσχοῦντα. Τὴν Ἑσπερίαν ἐπεσκέψαντο πρό τινος κληρικοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σπαταλοῦντες τὸ κοινὸν χρῆμα, κερδαίνοντες ἀναψυχὴν ἀπὸ κόπων ἀνυποστάτων, περιεργαζόμενοι μὲν πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα, ἀλλὰ νόον οὐ γνόντες, σταλέντες ἐκεῖ ὑπὸ τῆς ἐπ' αὐτῶν τεταγμένης συνοδικῆς ἀρχῆς πρὸς ἀνακάλυψιν... τοῦ ἀεικινήτου. Οἱ πολλοὶ οὗτοι κληρικοὶ συνῆλθον κατ' ἰδίαν καὶ συνεσκέφθησαν κατ' ἰδίαν, ἄνευ ἀδολεσχίας, ἄνευ πομπῶδων ἀποκαλύψεων καὶ θεωριῶν.

Ἄλλα παραδόξως, περιφέρεται σήμερον χάριν λουτρῶν εἰς τὴν δυσμικὴν Εὐρώπην ἄλλος κληρικός—ἐὰν ἦναι τοιοῦτος καὶ ἐὰν θεωρῆ ἑαυτὸν λαϊκὸν μᾶλλον ἢ κληρικὸν—τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἀπομακρύνεται τόσον πολὺ τῶν παραδόσεων ὄλων καὶ τῆς ὅλης διδασκαλίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ φρονῶμεν, ὅτι ἀνήκει εἰς ἴδιον θρησκευτικὸν σύστημα. Καταυθεντῶν δὲ τῆς ὅλης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνῶ διοικεῖ κατὰ θεϊαν ἀνοχήν, ἄλλην Ἐκκλησίαν, ἀτιμωρητῆ σφετερίζεται καὶ δίκαια καὶ σύμβολα προέδρου ξένου αὐτῷ πατριαρχικοῦ θρόνου, καὶ ἐκδίδει ρήτρας δογματικὰς, τῶν ὁποίων μάτην θὰ ζητήσῃ νὰ κατασκευάσῃ δικαιολογίαν οἰανδήποτ' οὖν. (ἐννοεῖ τὸν Μεταξάκην). Παραδείγματος χάριν .

«Εἰς τὸ Λονδίνον ἔπρεπε νὰ συγκροτηθῇ συνέδριόν τι ἐκ δῆθεν ἀρχιερέων διοικούντων θρησκευτικὰς τινὰς ομάδας καὶ κοινότητας χριστιανικὰς. Μετέβησαν τινες τῶν περιεργωτέρων, τῶν μᾶλλον κούφων ἀρχιερέων τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας αὐτοὶ δὲ ἤθελον λάβει μέρος εἰς συσκέψεις περὶ ἐνώσεως ἢ προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Οὐδαμῶς ἐξετάζομεν ἀπὸ τίνος σήμερον αἰτίας, ἀφορμῆς ἢ προσώπου παρεκινήθησαν καὶ ἐνεπνεύσθησαν πρὸς τὴν ἐν Λονδίῳ τόσον ἐπιδεικτικὴν μετάβασιν, χάριν ἀεροκυνηγήματος ἀσυγχωρήτου, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἀπὸ ἐξήντα ἢ ἐξήντα πέντε ἐτῶν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ λάβῃ τέλος." Ἐκτοτε ἐκραγεῖς καὶ ἐμπνεόμενος ἐντεῦθεν ὁ φοβερὸς *Εὐθρυκλύδων* τῆς Γραφῆς ἐπλήρωσε ταραχῶν τὸν ἐν ἡμῖν χριστιανισμόν, καὶ τῶν ἐλλήνων ἐφούσκωσε κεφαλὰς τινὰς ἐγκεφάλου κενὰς, ἐδημιούργησεν ἀχρεῖους δημοκόπους, διέ-

φθειρεν ἱστορικά κείμενα, εἰσήγαγε τὴν ἔλεεινότητα καὶ τὴν μέχρι σήμερον ἐπικρατοῦσαν κακοδαιμονίαν εἰς τὸν ἀκμάζοντα μέχρι τοῦ 1872 πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων, οὗ τὸ πλοῦσιον ταμεῖον ἐληλλάτησαν οἱ ἀπὸ τὰ τετραπέρατα τοῦ κόσμου καθηλωθέντες εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν μεγάλοι πατριῶται. Καὶ τότε ἤρχισεν ἡ κατὰ σλαύων καὶ ῥώσσων γελοία σταυροφορία δημοσιογράφων ἀνοήτων, νομιζόντων ὅτι θὰ ἐγείρωσι πόλεμον πέντε-ἕξ ἑκατομμυρίων γραικῶν κατὰ ἑκατομμυρίων ῥωσσιῶν ἑκατὸν καὶ πενήκοντα. Καὶ οἱ, κατ' εὐτυχίαν ὀλίγοι σαλπικταὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ἐπιζημίου ταύτης σταυροφορίας ἐβεβαίουν τὸν λαὸν καὶ τὸν λεγόμενον «κατώτερον κληρον» ὅτι, ὅταν τὸ Πατριαρχεῖον κατὰ καθῆκον ἀποκηρύξη ῥώσσους καὶ σέρβους ὡς τάχα σχισματικούς, καθὼς ἀπεκήρυξε τῷ 1872 τὸν βουλγαρικὸν λαόν, αἱ ἀγγλικανικαὶ χριστιανικαὶ κοινότητες, αἱ λεγόμεναι Ἐκκλησίαι, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποκήρυξιν ταύτην, θὰ συνενωθῶσι μετὰ τῶν ἀληθινῶν Ἐκκλησιῶν, δηλαδὴ τῶν ὀρθοδόξων, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δὲ κυβερνήσις τῆς Μεγάλης Βρετανίας θὰ δώσῃ προθύμως εἰς τοὺς γραικοὺς ὅ,τι ὀνειρεῦνται. Εὐτυχῶς οἱ γραικοὶ κατὰ ἐνενηντα τοῖς ἑκατὸν ἐπίστευον τὴν χριστιανικὴν Ρωσσίαν προστάτιδα τῶν ὀρθοδόξων ἐλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν βουλγάρων.

«Ἐκτοτε ἡ τοιαύτη διδασκαλία ἡ πολιτικοθησκευτικὴ κατήντησεν ἐπ' ὀλίγον νὰ ἐπικρατήσῃ γινομένη, κατ' ἀτυχίαν ἡμῶν, ὁ κακὸς δαίμων τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πατριάρχης *Ἀνθιμος ΣΤ'* (1871 - 73), ὁ παραπατήσας εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ βουλγαρικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, οὐδεμίαν εἶχε προτίμησιν πρὸς ἐκείνην ἢ ταύτην τὴν πολιτικοθησκευτικὴν διδαχὴν, ἐψύχρανεν ὁμως δι' ἄφρονος διοικήσεως τὰς σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἄρκτου. Ὁ πατριάρχης *Ἰωαννῆμ Β'* (1873 - 78) καὶ ὁ μετ' αὐτὸν *Ἰωαννῆμ Γ'* (- 1884) ἀνασυνέδεσαν τὰς σχέσεις ἡμῶν μετὰ τῶν πρὸς βορρᾶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ κατόπιν αὐτῶν μέχρι τοῦ *Κωνσταντίνου Ε'* μᾶλλον ἐθεράπευον τὸ παλάτι, καὶ μόνον οὗτος ἐνόμισεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς στενὴν τινα συνεννόησιν μετὰ τῶν ἀγγλικανῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων, λησμονήσας ὅτι πρὸς ἡμᾶς ἐπίσης δυσμενὴς ἦτο κατάτινα διδασκαλον αὐτοῦ ποιητὴν (Τανταλίδης) ἡ ἀπόλυτος λοξότης τοῦ *Δουθήρου* καὶ *Καλβίνου*. Ὅτε τῷ 1899 ἐξέδωκα μικρὸν τι «ἐπεισόδιον ἐν τῷ ζητήματι τῆς μεταφράσεως τῶν Ἁγίων Γραφῶν», ὁ πρωτοσύγκελλος αὐτοῦ *Χρυσόστομος Καλαφάτης*, ὁ κατόπιν (1902) Δράμας καὶ (1910 - 22) Σμύρνης ἀνήγγειλέ μοι, ὅτι ὁ πατριάρχης ἐπεθύμει νὰ διευκολύνωμεν τὴν μετὰ τῶν ἀγγλικανικῶν προσέγγισιν διορθοῦντες καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς τῶν Γραφῶν μεταφράσεως δηλ. βεβηλώσεως.

Ἐφίνομεν τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας τῆς *Βικτωρίας* κρούσιν τοῦ μεγάλου κώδωνος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ τόσας φορές, ὅσα ἦσαν τὰ ἔτη τῆς ἀποθανούσης· ἀλλ' αὐταὶ αἱ δηλώσεις σχέσεων ἀδελφικῶν ἔμενον ἀκόμη μακρὰν τοῦ γελοίου. Ὅτε ὅμως μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Ἰωακείμ ἦλθεν ὁ *Γερμανός* (1913-18), σχέσεων τοιούτων λόγος ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος, διότι ἐξηκολούθει ὁ μέγας πόλεμος. Καὶ μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ τὸ μὲν Φανάριον ἐδιδάσκετο τὴν «μεταπολεμικὴν ζωὴν» τὴν ἀποκομίζουσαν κούφους μόνον, οὐχὶ δὲ τοὺς ἔχοντας ἄρτιον τὸν ἐγκέφαλον, ὁ δὲ τότε τοποτηρητῆς πρόεβη ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα. Γινώσκομεν ὅλοι τὸν Προύσης *Δωροθέον*. Ἦτο καλὸς πρὸς τοὺς κόλακας καὶ τοὺς φίλους, ἀλλ' ἐξ ἀνιάτου μεγαλομανίας ἔδειξε διαθέσιν εἰς τὸ παίζειν ἐν οὐ παικτοῖς· καὶ ἐπειδὴ—ἀντιστάσεως μὴ οὔσης κτλ.—ἐνόμιζον οἱ περὶ αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ κολακεύσωμεν τοὺς ἐπισκοπιανούς, ἀκόμη καὶ ἐὰν πέρωται νὰ ἐμπαιχθῇ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ἐδέχθη νὰ συγκλώσῃ τὰ ἀσύγκλωστα καὶ ὑπεδέχθη κατὰ τὸ τέλος μιᾶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ λειτουργίας ἀμερικανόν τινα *Δάρλιγκτον*, φρονοῦντα ὅτι εἶναι ἐπίσκοπος, ἐχορήγησεν αὐτῷ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἐνέδυσσε μανδύαν ἀρχιερατικόν, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ποιμαντικὴν ράβδον, ἀλλὰ καὶ μίτραν ὀλίγον εὐρύχωρον ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐνῶ εἴχομεν καλοκαῖρι, ὄχι δὲ περίοδον ἀποκρηῆς, ἐπέτρεψεν εἰς δῆθεν ἐπίσκοπον νὰ διανείμῃ ἀντίδωρον. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἐγένετο βεβαίως ἐμπαιγμός ἢ τοῦ ἀγγλικανικοῦ δόγματος ὑπὸ τοῦ Δωροθέου Προύσης ἢ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Δάρλιγκτον, οὐδεὶς δὲ κληρικὸς διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἐκλαΐκευσιν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ναοῦ, ἀφοῦ προηγῆθη ἄλλη. Τῇ 19 Φεβρουαρίου 1919, καθ' ἣν ἡμέραν ἐχοροστάτει ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ «εἷς τις» ἀρχιερεὺς, τοῦ Δωροθέου λείποντος εἰς Παρισίους, ὁμᾶς ἀγιοπαιδῶν εἴκοσιν ἢ τριάκοντα θορυβωδῶς εἰσήλασεν ἐν τῷ ναῷ, κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδώρου, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ «Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη». Μετὰ τὰ τοιαῦτα δείγματα τῆς θρησκευτικῆς καὶ συνεπῶς ἐθνικῆς ἀποσυνθέσεως, ἐπῆλθεν ἄλλη περίοδος περισσότερο πάντολμος εἰς διαμπερῆ λήθην παραπέμψασα πολλὰ τῶν καθεστώτων. Κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον ἐκείνην χρονικὴν περίοδον, ἐκτὸς ἄλλων τινῶν ἐτολήθη, χωρὶς συγκλήσεως ἐκτάκτου συνόδου, χωρὶς ἐγγράφου συνεννοήσεως τῶν πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν, *ἤμιστα εὐσεβῆς πράξεις, ἢ ἀναγνώρισις τῶν ἀμφισβητησίμων χειροτονιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας*, εἰς τὴν ὁποίαν ἄγνωστον ἂν θ' ἀνακαλύψωμεν τὴν λεγομένην «ἀποστολικὴν διαδοχὴν», ἣν ἔχει ἡ τῆς Ρώμης ἐκκλησία, ἡ τῶν κοπτιῶν, ἀρμενίων, νεστοριανῶν καὶ τῶν Ἰανσενιστῶν.

«Ἦτο καλόν, ἴσως δὲ καὶ δυνατόν ἦτο ν' ανταλλάσσωμεν μόνον ἐπιστολάς εἰς συμπτώσεις ἑορτῶν μεγάλων, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένωμεν νὰ θεωρῶμεν ἐπισκόπους τοὺς ἔχοντας ἀμφισβητήσιμον τὴν ἱερωσύνην, καθίσταται πολὺ τολμηρὸν καὶ ἥκιστα εὐσεβές. Τί ὅμως ἐγένετο εἰς διάστημα τριάντα, σαράντα ἐτῶν ; Τίνα διόρθωσιν εἰς πλάνας, εἰς ἐσφαλμένας θεωρίας, εἰς ἀνυποστάτους καὶ «καινὰς διδαχὰς» εἰσήγαγον ; «Ὅταν οἱ τὴν ἱστορίαν γινώσκοντες ἔλεγον εἰς τοὺς μεταρρυθμιστὰς καὶ τοὺς ἀνατροπεῖς ἱερῶν καθεστώτων, ὅτι πρέπει νὰ μὴ λησμονήσωμεν τὰ μεταξὺ τοῦ ἐν ἁγίοις πατριάρχου *Ἱερεμίου Β'* καὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἀπολύτου λοξότητος τοῦ Λουθῆρου καὶ Καλβίνου γενόμενα, φῶς φανερὸν καὶ τώρα, καθὼς ἦτο τότε, τὸ συμπέρασμα τῶν σχέσεων καὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὀρθοδόξων καὶ διαμαρτυρομένων. Ἐζήτουν οἱ τελευταῖοι τὴν ἀναγνώρισιν τῆς δῆθεν ἐκκλησίας αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἄνευ ἀφαιρέσεως τῶν ἐν τῇ κατ' αὐτοὺς πίστει παρεισφρησασῶν κακοδοξιῶν» καὶ ἐὰν ἡ καθ' ὄλοκληρίαν ἀληθῆς ἢ πρὸς τὸν πάπαν *Γρηγόριον ΙΓ'* ἐπιστολὴ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἱερεμίου, δεικνύεται εἰς αὐτὴν ἢ ἀγανάκτησις τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, παρομοιάζοντος τοὺς διαμαρτυρομένους πρὸς καπῆλους ἀναμιγνύοντας τὸν καλὸν οἶνον μετὰ οἴνου ἀχρείου ἢ ὕδατος.

«Ὅ,τι ἐγένετο τότε, θὰ γίνεταί καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν, διότι δογματικαὶ διδασκαλαὶ καὶ καθεστῶτα Ἐκκλησιῶν, ἀριθμοῦντα αἰῶνων ἡλικίαν, δυσκόλως ἢ οὐδέποτε καταλείπονται. Ἀπὸ τοῦ 1875, ὅτε συνήθροίζον ἡμᾶς εἰς τὴν Βόνναν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν παλαιοκαθολικῶν καὶ εἰς ἀκολούθους συνεντεύξεις ἡμῶν καὶ ἐκείνων τίνα τῶν δογματικῶν αὐτῶν πλανῶν ἀφήκαν ; Ἡ παλαιὰ κωμῶδια τῶν πρὸς τὸν Ἱερεμίαν γραφόντων ἐπανελαμβάνετο, καὶ τὸ παλαιοκαθολικὸν καθεστῶς ἔμενε τὸ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐπισκόπου αὐτῶν *Ράγγενς* καὶ τοῦ πρώτου ἱεροδιδασκάλου αὐτῶν *Δοίλιγγε* μέχρι τοῦ τελευταίου *Μισιῶ*».

Τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Γεδεῶν.

«Ἐν τούτοις εἰς ἀπομεμακρυσμένον τινὰ τρόπον λαμβάνουσι χώραν ἀντιδογματικαὶ καὶ ἀσυνάρτητοι πράξεις, ὧν ἐνώπιον βωβοὶ μένουσιν οἱ συνοδικοὶ τῆς δυστυχοῦς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας : διότι ταύτην ὑποδεικνύουσιν οἱ ὡς ἄνω χαρακτηρισμοὶ τῆς λέξεως πράξεις. Ἐπιστατεῖ τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης ὁ μακαριώτατος πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου, καὶ Ἀφρικῆς, ἄλλοτε δὲ καὶ Εὐρώπης, καὶ Ἀσίας, καὶ Ἀμερικῆς — ἐν προσεχεί δὲ μέλλοντι βεβαίως καὶ Αὐστραλίας — κ. *Μελέτιος Μεταξάκης*. Ἀνὴρ εὐπαιδευτος θέλων νὰ πράττῃ τι πρὸς ὄφε-

λος τῶν περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ χαρακτήρ ἀνήρεμος, ἀναλαβὼν νὰ κυνηγήσῃ τὴν εὐεστὴ τῆς Ἐκκλησίας διὰ βαθμιαίας ἀνατροπῆς ἱερῶν καθεστώτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τρόπων καὶ μέσων ἀγυρτικῶν, ἀνθρωπίνως ἀσυγχωρήτων, ἐκκλησιαστικῶς δὲ καὶ ἀξίῳ ποινῆς, ὡς ἦτο τιμωρίας ἄξιον τὸ μασκάρευμα τῆς ἱερωσύνης εἰς τὸν ἀποκρηάτικον μεταμφιεσμὸν τοῦ δῆθεν ἐπισκόπου Ἰακώβου Δάρλιγκτον.

«Εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας ὀλίγην ἱστορίαν τῆς δυστυχοῦς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐρωτῶντας καὶ μανθάνοντας, ὅτι τριάντα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ΚΠόλεως ἔτη καὶ σαράντα πέντε μετὰ τὴν ὀπωσδήποτε διεξαχθεῖσαν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον, αἱ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαι καθώρισαν εἰς ἴδιον τόμον τὸν τρόπον ἢ τὴν ἱεράν ἀκολουθίαν τῆς εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν προσελεύσεως τῶν εἰς τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν ἀνηκόντων καὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην οἱ δυτικοὶ ἔπρεπε νὰ χρίωνται μόνον δι' ἁγίου μύρου κατὰ τὴν τὴν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν κατὰταξιν, ὅχι δὲ νὰ βαπτίζωνται — διότι θὰ ἦτο τὸ τοιοῦτον ἀναβαπτισμός, ὅχι βάπτισμα. Παρατρέχομεν τὰς πρὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος σκηνάς, ὅσας ἐδημιούργει τοῦ ἀρχολιπάρου πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Καρακάλου ἢ κατὰ πτυστος συνεργασίᾳ μετὰ φανατικοῦ τινος καλογήρου, διότι εἰς τὴν συμπαγιάν ἐκείνην ἔθεσε φονικὸν τέλος ἢ τουρκικὴ κυβέρνησις· ἀλλ' ἔκτοτε ἂν καὶ πολλάκις ἐνεπαίχθη τὸ βάπτισμα τῶν ἀλλοδόξων ἐν τούτοις ὅλοι συνεφώνησαν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ παλαιοῦ συνοδικοῦ τόμου, ὑπερεγκύρου ὄντος, ὅτι ἡ ἀπόφασις ἐκείνη συνεφώνει πρὸς τὴν διηνεκῆ πρᾶξιν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. αὕτη ἔχριε δι' ἁγίου μύρου μόνον — φρονίμως καὶ δικαίως — τοὺς ἐκ τῶν δυτικῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν προσερχομένους, ἐβάπτιζε δὲ — φρονιμώτατα καὶ δικαιοτάτα — τοὺς ἐκ τῶν διαμαρτυρομένων χριστιανικῶν κοινοτήτων ἐρχομένους. Πρὸ διακοσίων εἴκοσιν ἐτῶν τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῷ κατὰ τῆς Ρώμης διαρκεῖ πολέμῳ, συμμάχων ἴσως χρήζοντα, μᾶλλον δὲ ἐπιθυμίαν πολιτικοθρησκευτικὴν ἱκανοποιοῦντα τοῦ Μεγάλου Πέτρου τῆς Ρωσσίας, ἐνέκριναν νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν οἱ διαμαρτυρόμενοι διὰ τοῦ ἁγίου χρίσματος μόνον. Μετὰ δέκα ἔτη καὶ ἐπὶ τοῦ τοῦ αὐτοῦ Μ. Πέτρου, ἄλλη πατριαρχικὴ ἀπόφασις ἐπεκύρωσε τὴν πρώτην. Παρῆλθον ἐναγεῖς τε καὶ ἅγιοι Πέτροι, μεγάλοι καὶ μικροί, περιεφρονήθησαν αἱ συνοδικαὶ ἐκείναι ἀποφάσεις ὀρθοδόξως ἐκτιμηθεῖσαι, διαμαρτυρόμενοι δὲ καὶ κατόλικοι ἐβαπτίζοντο, ἵνα μὴ ἔχωμεν διαφόρους ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος.

«Ὀπωσδήποτε σήμερον διαμαρτυρομένους, ἐν οἷς καὶ ἀγγλικανούς, καὶ βαπτίζομεν καὶ χρίομεν, κατόλικους δὲ χρίομεν μόνον καθὸ πλησιεστεροῦς ἡμῖν. Ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἔρχεται ἡ

εἶδησις, ὅτι συνοδικῶς δῆθεν δηλαδὴ διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως, οἱ ἀγγλικανοὶ ἔθεωρήθησαν βεβαπτισμένοι καὶ διετάχθησαν οἱ κληρικοὶ νὰ δέχωνται τούτους εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν διὰ χρίσματος μόνον, ἀλλὰ νὰ δέχωνται καὶ τοὺς κατόλικους, βαπτιζομένους, εἴτ' οὖν κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκδοχὴν ἀναβαπτιζομένους. Ἄγνοοῦμεν ἐὰν εὐρέθη κανεὶς ἀρχιερεὺς ἐκ τῶν νομίμως καὶ κανονικῶς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Φωτίου χειροτονηθέντων, ὑποτονθορίζων ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τοῦ κανονικοῦ καὶ χριστιανικῶς ὀρθοδόξου ἢ οὐ, τῆς *ἀμελετήτου τοῦ Μελετίου* πράξεως. Ὑποθέτομεν, ὅτι ἔδωκέ τινας ὑποσχέσεις εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν χάσκακας περὶ «οὐρανοποιήσεως τῆς γῆς» παραδείγματος χάριν, κατὰ τὸν κ. *Ἀρνέλλον* πολιτικοθησκευτικᾶς θεωρίας ἀναπτύσσων καὶ τοιουτοτρόπως εὐκολύνων τὴν ἀνακήρυξιν ἑαυτοῦ ὡς πρώτου ἐν ἴσοις μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερέων ἢ καὶ ὡς πάπα τῆς «πάσης γῆς Αἰγύπτου» δογματοθετοῦντος ἄνευ συνόδου, νομίζοντος ἑαυτὸν βεβαίως ἀλάθητον δῆθεν πάπαν. λησμονοῦντος ὅμως ὅτι εἶναι ἀπλοῦς ἀμποῦ - ἀμπά — πατήρ πατέρων.

«Κατὰ θείαν ἀνοχήν, εἰς τὸ Λάμπεθ ἀνηγγέλη συγκροτούμενον ἀκροατήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκλήθησαν νὰ παρασταθῶσι δι' ἀντιπροσώπων αἱ ὀρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαι. Δυνατὸν ἦτο καὶ ἀξιοπρεπῆς ὅλοι οἱ κληρικοὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ν' ἀντιπροσωπευθῶσι δι' ἑνὸς ἢ δύο. Ἦτο δ' ἀξιοπρεπῆς καὶ δυνατὸν νὰ μεταβῶσιν ἀντιπρόσωποι οὐχὶ Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τῶν παρ' ἐκάστη ἢ ἐν ἐκάστη τούτων διδασκάλων τῆς θεολογίας. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1874 συγκροτηθεῖσαν ὁμήγυριν τῶν παλαιοκαθολικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέβησαν καὶ τινες αὐτόκλητοι παπάδες, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν Βραΐλα (ἢ Γαλαζίω) ἱερατεύων *Νικηφόρος Παπαδάκης* ὁ σιναΐτης, ἀνηγγέλη ἡ συναγωγὴ τοῦ 1875 ἐν Βόννῃ. Ἄλλ' ἢ περὶ τὸν πατριάρχην *Ἰωακείμ Β'* ἀρχιερεῖς ἐνέκριναν νὰ μεταβῶσιν εἰς Βόνναν δύο θεολογοδιδάκτορες ἀρχιμανδρίται καὶ καθηγηταί, ὁ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς *Φιλόθεος Βρυέννιος*, καὶ ὁ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς *Ἰωάννης Ἀναστασιάδης*. ἦσαν ἀντιπρόσωποι τῶν ἐχόντων δίπλωμα θεολογικῆς τινος σχολῆς. Ἄλλ' οἱ δημοκόποι τῶν Ἀθηνῶν ἐννόουν ἐκπροσώπησιν πολυτελεστέραν καὶ κατόπιν ἐκτύπωσιν καὶ διάδοσιν ἐκθέσεων, ἀντεκθέσεων καὶ συζητήσεων. Ἡ δημοκοπία σήμερον, ἢ ἐπίδειξις, ἢ δοξοκοπία, ἢ ἀμετροεπῆς ἀδολεσχία συνηνῶθησαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κ. Μελετίου.

«Μετέβη εἰς τὸ παλάτιον Λάμπεθ, ἀντιπροσωπεύων τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, δηλαδὴ καθὸ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἄρα δεύτερος τῆ τάξει, καὶ συνεπῶς ἐν ἐπισήμοις συσκέψεσιν ἔπρεπε νὰ καθεσθῶσι πρὶν αὐτοῦ οἱ τοῦ πατριαρχείου ΚΠόλεως ἀντιπρόσωποι. Δυστυχῶς

αὐτοὶ ἰδέαν ἀξιοπρεπειᾶς μὴ ἔχοντες, μῆτε συνείδησιν τῆς ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ κόσμῳ θέσεως αὐτῶν ἀφῆκαν αὐτὸν πρῶτον εὐχόμενον καὶ ἐπὶ τάφων ἀγνώστων ἢ γνωστῶν προσευχὰς ἀναπέμποντα, δίδοντα ὑποσχέσεις καὶ ὑπὸ ἡμιμαθῶν παπάδων ἀνευφημούμενον ὡς «πρωθιεράρχην» τῆς ὀρθοδοξίας, καθὼς εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» φαίνεται (σελ. 252, στ. β'). Ὅτι δὲ προκαλεῖ πάντα ταῦτα αὐτός, δεικνύουσι καὶ αἱ φωτογραφικαὶ παραστάσεις αὐτοῦ, τὰς ὁποίας διαδίδει μίᾳ κυρίως ἐφημερίδι. Εἰς τελευταῖόν τι φωτογραφικὸν αὐτοῦ σύμπλεγμα μετὰ τινος ἐπισκόπου ἀγγλικανοῦ διακρίνει τις τὸν μακαριώτατον κ. Μελέτιον ἔχοντα ἀνηρημένον εἰς τὸν λαιμὸν ὄχι ἐγκόλπιον, ἀλλὰ τὸν δικέφαλον ἀετόν. Τοιοῦτό τι κόσμημα κατεσκεύασε δι' ἑαυτὸν ὁ ἀείμνηστος *Ἰωακείμ Γ'*, κανονικὸς καὶ νόμιμος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης, ἀφοῦ ἀπὸ τινων αἰώνων εἰς τὰς σφραγίδας αὐτῶν οἱ πατριάρχαι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐπέγραφον τὸν δικέφαλον ἀετόν. Αὐτὸ τὸ κομψὸν ἐγκόλπιον ὁ Ἰωακείμ ἀνήρησεν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀειμνήστου *βασιλέως τῆς Σερβίας Πέτρου*, κατὰ τὴν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, τὸν Μάρτιον τοῦ 1910. *Οἱ πατριάρχαι τῆς Ἀλεξανδρείας ἔχουσι τὸν λέοντα τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὁ δὲ μακαριώτατος κ. Μεταξάνης αὐτὸ τὸ σύμβολον ἔπρεπεν εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ νὰ προσκολλήσῃ, διότι ὁ δικέφαλος ἀετὸς εἰς ἕτερον προσιδιάζει πατριάρχην. Ὁ φορῶν αὐτὸν ἢ σφειτερίζεται κόσμημα καὶ σύμβολον ἀνήκον εἰς ἄλλον, ἢ πράττει τοῦτο συγγέων ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας ἱεράς, καὶ συγγέων ὄρια ἐξουσιῶν ἢ ἀγνοῶν τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέσιν αὐτοῦ ἢ ζητῶν νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς ἥκιστα λεπτολογουῦντας τὰς ἱεράς συνηθείας ἡμῶν ἀγγλικανούς. Οὕτω δὲ κεκοσμημένος ὡς πρῶτος τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ ἡμιμαθῶν ἢ τυχοδιωκτῶν, ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν εἰς ἱεράς τελετὰς καὶ εἰς ἡμίτεράς συγκεντρώσεις ὡς τὸν πρῶτον τῶν ἀρχιερέων καὶ πατριαρχῶν, τὸν ὁποῖον εἰς τόσας φλυαρίας οὐδεὶς ἠρώτησε πῶς «θερίζει ὅπου οὐκ ἔσπειρεν»¹⁾. Ἴσως τις ἔβλεπεν εἰς τὰς τοιαύτας πομπὰς καὶ τὰ κλεπτόμενα ἱερά αὐτοκρατορικὰ σύμβολα καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν περὶ αὐτὸν ἀνοήτων, ἀναπαριστάμενον τὸ καταδικασθὲν ὑπὸ δύο συνόδων κωμικὸν δρᾶμα τὸ κατὰ τὸν αἰρετικὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας *Παῦλον τὸν Σαμοσατέα*. Ἡ*

1. Ταῦτα ὅμως κατόπιν ἑορτῆς καὶ πού νὰ ἐγνώριζες, ὅτι τὸ σύμβολον τοῦτο, ἐπισήμως εἰς τὴν ἀ' σύγκλησιν τῆς ἱεραρχίας ὁ ἀείμνηστος Κασσανδρείας ὠνόμασε μασωνικόν, ἐγὼ δὲ εἰς δύο τῶν κυκλοφορούντων ἔργων τρᾶνδς ἀπέδειξα καὶ ἔκτοτε ἰδίως ἐξήγειρα δεινὴν μῆνιν τῶν ἐνόχων

συνοδική καταδίκη τῆς τε δοξομανίας καὶ κακοδοξίας τοῦ Σαμοσατέως ἅς μένη πάντοτε εἰς τὴν μνήμην τοῦ μακαριωτάτου κ. Μελετίου, ἔχοντος ἀρκετὸν πνεῦμα, ὥστε νὰ διακρίνη τοὺς ἡμιμαθεῖς τῶν ἀμαθῶν, τοὺς εἰλικρινεῖς ἀπὸ τῶν δολίων, καὶ ν' ἀποδιώκῃ ἀπὸ τῆς φαντασίας αὐτοῦ κάθε καπνὸν οἰήσεως, τὸν ὅποιον ὑποτρέφουσιν ἐκ νότου καὶ δυσμῶν ψωμοκόλακες τυχοδιῶκται. Μεταβαίνει ἡ μετέβη εἰς ἱαματικά τινα λουτρά. καὶ πιστεύομεν, ὅτι τὸν ἀπράγμονα βίον διάγων ἐπὶ τινα καιρὸν θὰ περιποιοῦν ἑαυτὸν, ὅπως φανῆ κατόπιν —σιωπῶν ὅμως—χρήσιμος εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Καὶ ἐάν ποτε ἐνθυμηθῆ ν' ἀνατείνῃ τὸν νοῦν εἰς τὸν τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας ἀνεχόμενον Θεόν, ἅς παρακαλέσῃ αὐτόν, ὡς ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἵνα μὴ μόνον τοὺς πόδας ἢ τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν νὰ νίψῃ. Ἐάν δὲ διπλῆς ἀπονίψεως τοιαύτης ἔχομεν ἀνάγκην πάντες, ἀλλὰ μάλιστα οἱ λαοὺς καὶ κοινότηας διοικοῦντες καὶ ἐποπτεύοντες ἄρχοντες, ἱεροὶ καὶ κοσμικοὶ, θὰ ὁμολογήσωμεν εὐσυνειδήτως, ὅτι εἰς πᾶν αὐτῶν βῆμα διὰ πᾶσαν τοῦ βίου στιγμὴν ἔχουσιν ἀνάγκην πολλὴν νίψεως καὶ νήψεως. (Σημ. "Ἀρχεται ἡ κάθαρσις εἰς τὸν μακαρίτην).

M. I. Γ.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο τοῦ ἀειμνήστου Γεδεών εἶναι παραστατικώτατον καὶ μετ' ἀντικειμενικότητος γεγραμμένον. Εἶναι καταπέλτης ἀκριβῶς κατὰ τῶν νεωτεριζόντων καὶ ρευστὴν τὴν συνειδησιν κεκτημένων. Εἶναι κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν σωφρονούντων Ἑλλήνων καὶ συντηρητικῶν ὀρθοδόξων. Εἶναι τὸ βαθὺ αἶσθημα τῶν ἱερῶν παραδόσεων, ὅπερ ἐκχυλίζει ἐκ τῶν ἐγκάτων (de profundis) ὡς ζωηρὰ ἀπάντησις κατὰ τῶν καινοτομούντων. Εἶναι τέλος ἡ τελευταία ἔκλαμψις τοῦ καθ' ὄλον τὸν βίον ἀγωνισαμένου «ὑπὲρ βωμῶν καὶ πατρῶων ἐδῶν» μεγάλου ἄρχοντος τῶν πατριαρχείων. Ἄλλ' εἶναι καὶ μία ἀντιπελάργησις. Εἶναι τρόπον τινὰ εἶδος λιβέλλου πρὸς τοὺς γλωσσαλοῦντας καὶ δεινοὺς ἐπικριτὰς τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ λόγου ὑποχώρησις πρὸ τῆς γεν. κατακραυγῆς. *Ὁ ἀνὴρ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενος ἤθελε νὰ ἀνακύψῃ ἐκ τῆς δεινῆς πτώσεως. Εἶναι ἐξιλέωσις.* Ἐξέλεξε τὸ θέμα τοῦτο, καίτοι δὲν ἦτο ἔωλον καὶ τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἀπὸ μακροῦ ἐγκυμονούμενον καὶ δρώμενον διὰ νὰ μὴ λησμονήσῃ καὶ τὴν παλαιάν τοῦ ἱεροκατηγόρου συνήθειαν. Ταῦτοχρόνως ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Ἀγιορειτικῷ ἡμερολογίῳ» καὶ ἄλλο σχετικὸν ἄρθρον κατὰ τοῦ νέου Ἡμερολογίου, κόλαφον κατὰ κόρρης Λατίνων ἰσχυρόν, πρὸς οὓς διεδίδετο, ὅτι ἔκλινεν. «Ὁ χαρακτήρ τοῦ βυζαντινοῦ ἀγῶνος δικαιούμενος, *Γεδεών*, 1931». (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἱεροῦ «Συνδέσμου»). Εἶναι τὸ κύκνειον ζῆσμα, οἶονεὶ ἀπολογία ἐξιλεω-

τική πρὸς τοὺς ἀδυσωπήτους ἐπικριτάς του. Εἶναι ἄξιον καὶ ἀντάξιον τοῦ καλάμου τοῦ καλοῦ Γεδεών, καὶ μόνον μίαν ἔλλειψιν παρουσιάζει, ὅτι τὸ "Ἕλλην καὶ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς διαλέξεως ταύτης καὶ ἐξῆς γράφει οὐχὶ διὰ κεφαλαίου, εὔρεν αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς μικροὺς "Ἕλληνας, οἵτινες εἶναι ὑπαίτιοι διὰ τὴν ἐπενεχθεῖσαν σμικρότητα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ παροῦσα διατριβὴ τοῦ βυζαντινοῦ ἀγῶνος δικαιομένου ἐγένετο διάλεξις εἰς τὸν ἐνταῦθα Ροτεριανὸν "Ομιλον ἐκ φιλικῆς ἀξιώσεως τοῦ προέδρου αὐτοῦ κ. Σπ. Λομβάρδου κλπ.

Οὐδὲν τὸ ἀπᾶδον καὶ ἐπιμεμπτον εὐρίσκω ἐν τῇ «Ἐνδεκάτῃ τοῦ Φαραῶ» πλὴν τοῦ φιλορρωσισμοῦ, ὅστις ὅμως χρονολογεῖται ἀφότου ἐγένετο διευθυντῆς τῆς «Ἐκκλησ. ἀληθείας». καὶ ἐπαύθη μὲν ὀλίγα ἔτη, ἀλλ' ἐπανῆλθε πρὸς μεγίστην χαρὰν τῶν μοναχῶν τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος ἐν Ἄθῳ, πρὸς οὓς μέχρι τέλους διετήρησε ἀγνότητα φιλίας, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι τὴν γενναιοδωρίαν εἰς τὰς ἐκδόσεις του, εἶχεν ἄλλως ἐν τούτῳ καὶ ἄλλους τρανοὺς ρωσοπλήκτους ἐν Φαναρίῳ, ὡς ἀπέδειξαν τὰ σκάνδαλα τοῦ 1873, καθ' ἃ, ἀντισταμένης τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἑλλήνων ἀπολοφυρομένων καὶ καταρωμένων, σύσσωμος ἡ ἀγία σύνοδος ἐγκαθίδρυε ρῶσον ἡγούμενον ἐν τῇ μονῇ. Τότε ἐξεδόθη ἡ ἀπολογία αὐτῶν ἐν Φαναρίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φιλαλήθης» καὶ οὗτος ἦτο—μοὶ ἀπεκάλυψε τὸ πρόσωπον αὐτὸς ὁ Γεδεών—ὁ γραμματεὺς τῶν πατριαρχείων *Ἰωάννης Τανταλίδης*. Ἡθέλησα πρὶν νὰ δικαιολογήσω πῶς αὐτόν, ἀλλ' ὁ ἀναγινώσκων τὸ ἄρθρον θὰ πεισθῇ, ὅτι δὲν ἔχω δίκαιον. Μετὰ ταῦτα ὡς ἄλλος *Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς* ὁ καλὸς *Γεδεών* χαίρειν εἰπὼν εἰς τὰ κανονικὰ ἔδωκεν εἰς φῶς τὰ «ἀνέκδοτα» ἧτοι *τὴν φαναρωτικὴν ἡθιογραφίαν αἴρων πάντα γλώσσης χαλινόν*. ἐφιλοδόξησεν ὁ ἀνὴρ νὰ μιμηθῇ τὴν τερατώδη λιβελλογραφίαν τὸν «Ἐρμῆλον» τοῦ Περδικάρη, Βιέννη (1817), ὅστις εἶχεν πάλιν ὡς πρότυπον τὸν «Λούκιον ὄνον»!!! Ἄλλὰ διὰ νὰ εἶμαι δίκαιος, καίτοι ὁ σκοπὸς παρεμφερῆς εἶναι, ὅμως ὁ Γεδεών συνεκρατήθη πῶς καὶ φαίνεται σεμνότερος τοῦ φιλοσόφου καὶ ἀθυροστόμου ἐκεῖνου ἀσκληπιάδου, ὅστις διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν μῶμον καὶ τὸν διασυρμὸν τῶν ἀρχιερέων μετέθεσε τὴν σκηνὴν ἀπὸ ΚΠόλεως εἰς Βλαχίαν! Ἄλλ' ἡμεῖς ἐνταῦθα σεβόμενοι τὴν μνήμην αὐτοῦ, ὅστις *τόσα καλὰ προσέφερεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ γένει, δὲν θὰ ταράξωμεν τὸν μακάριον ὕπνον*· διὸ ἐξαιτούμεθα ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἔλεος τοῦ Ὑψίστου. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ θέμα.

7. Πῶς συνεβιβάσθησαν τὰ προνόμια τοῦ Ἑρακλείας πρὸς τὰ πρωτεῖα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰς τὴν Α' οἰκουμένην σύνοδον ἀνηνέχθησαν ἀνωμαλῆαι συμ-

βαίνουσαι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν ἐπισκόπων, ἅπερ ἐστραγγαλίζοντο, ὡς φαίνεται, ὑπὸ ἐκείνων τῶν ἰσχυροτέρων πόλεων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ζ' κανόνος, καὶ τότε ἀνεγνώρισαν μὲν τοῦ Ἀλεξανδρείας «τὴν ἐξουσίαν πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει», δικαιολογοῦντες τοῦτο οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι πατέρες: «ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν». καὶ τὸ δικαίωμα εἶχον τοῦτο *οἱ ἐπίσκοποι τῶν δύο μεγαλοπόλεων νὰ χειροτονῶσι τοὺς ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτῶν ἐπισκόπους*, ἀλλὰ κατωχύρωσαν καὶ τῶν ἄλλων τὰ δίκαια. «ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις», ὅπως καὶ διὰ τοῦ Ζ' τὰ τοῦ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ὡς εἶδομεν, ἐπειδὴ μητρόπολις ἦν αὕτη τῆς μεγάλης ἐκείνης διοικήσεως. Ἐπεσφράγισαν δὲ ταῦτα διὰ τῆς θεμελιώδους τοῦ ζ' κανόνος ρήτρας. *«Τὰ ἀρχαῖα κρατεῖτω . . . καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σώζεσθαι τὰ πρεσβεῖα ταῖς ἐκκλησίαις»*. Ἀλλὰ σπουδαιότερον ἐξητάσθη τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν τῇ Δ' οἰκ. συνόδῳ. Αὕτη διὰ τοῦ ιβ' κανόνος ἀπεφαίνετο: «Ὅσαι πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι μόνης ἀπολαυέτωσαν τιμῆς καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν διοικῶν ἐπίσκοπος δηλονότι *σωζομένων τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων*». Τοῦτο εἶναι σύμφωνον ἀκριβῶς πρὸς τὸ λεχθὲν ἀνωτέρω «σώζεσθαι τὰ πρεσβεῖα ταῖς ἐκκλησίαις», καὶ ὅπερ ὁ Σωκράτης σχολιάζων γράφει: «τῦτε δὲ καὶ ὕρον ἐκφέρουσιν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον τὰ πρεσβεῖα ἔχειν τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ῥώμης διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην. . . καὶ πατριάρχας κατέστησαν διανεμόμενοι τὰς ἐκκλησίας, ὥστε τοὺς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίαις ἐκκλησίαις μὴ ὑπερβαίνειν' τοῦτο γὰρ πρότερον διὰ τοὺς διωγμοὺς ἐγένετο ἀδιαφόρως' καὶ κληροῦται μὲν Νεκτάριος τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θράκην». (1) Τὸ γεγονός τοῦτο κατ' ἀλήθειαν συνετελέσθη δι' ἀποφάσεως τῆς Β' οἰκ. συνόδου, καθ' ἣν ὁ μὲν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως προσήρτησεν ἐαυτῷ τὴν Θράκην, ὁ Καισαρείας Ἑλλάδιος καὶ διάδοχος τοῦ μεγ. Βασιλείου τὴν ἀπὸ Βιθυνίας μέχρις Ἀρμενίας ποντικῆς καὶ *Γρηγόριος ὁ Νύσσης*, τὴν Ἀσιανὴν διοίκησιν, *Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου* καὶ *Ἄντιοχείας* τὴν Πισιδίαν, τὴν τῆς Μελιτηνῆς ἐπαρχίαν *Ἰσίδωρος* καὶ τὰς ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησίας *Πελάγιος ὁ Λαοδικεῖας* καὶ *Διόδωρος ὁ Ταρασοῦ*. Ἄλλ' ὑπελείποντο αἱ ἐκτὸς τῆς Θράκης καὶ ἐν τῇ μικρᾷ Σκυ-

1) Ἐκκλ. ἱστορ. Ε', 8, Patr. Migne. 67, στ. 577 — 580.

θία ἐκκλησίαι, ταύτας ἔλαβον *Τερέντιος* ὁ Τομέων καὶ *Μαρτύριος* ὁ Μαρκιανουπόλεως. Κατὰ ταῦτα ἕνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν, ἐπειδὴ ἐκινδύνεον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους αἱ ἐπαρχίαι αὗται, δημιουργηθέντων τῶν μεγάλων κέντρων, προσηρτήθησαν εἰς αὐτὰ αἱ ἐπαρχίαι αὗται, ἵνα μὴ διαλυθῶσιν. Ἀλλὰ παρατηρεῖ τις, ὅτι εἰς ὄλας τὰς ἀποφάσεις, ὅτι αἱ μητροπόλεις Καισαρείας, Ἐφέσου καὶ Ἡρακλείας, καίτοι ἀνεγνώρισαν τὴν πατριαρχικὴν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐξουσίαν, διετήρησαν ὅμως τὰ δίκαια, ἐν οἷς καὶ «τὸ ἐκ πολλοῦ κρατήσαν ἔθος» τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἂν καὶ ῥητῶς δὲν λέγεται, ὅπως καὶ ἐκεῖνος ἐχειροτόνει κατ' ἀρχαῖον ἔθος τοὺς μητροπολίτας Πόντου, Ἀσίας καὶ Θράκης, ὡς γράφει ἡ Δ' οἰκουμηνικὴ πρὸς τὸν *Λέοντα* Ρώμης. (1) Ἐν τούτοις δέον νὰ λεχθῆ, ὅτι παρ' ὄλας τὰς τοιαύτας ἀορίστους ἐγγυήσεις τὰ δικαιώματα καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἐπισκόπων ἐξηρτῶντο ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ ἐκ τῆς θελήσεως τῶν ἐπισκόπων τῶν πρωτευουσῶν μητροπόλεων. Οὕτως ἔδυσσε καὶ ὁ ἀστὴρ τῆς ἐπὶ τῆς Θράκης κυριαρχίας, καὶ ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ Βυζαντίου, τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας, ὅπερ ἦτο μοιραῖον μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν αὐτοῦ ὡς πρωτεύουσης, (2) καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρ-

1. Χρυσόστομου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, «Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης», Ἀθῆναι, 1930, σ. 42. Ἐν τῇ λεγομένῃ ὀγδῶ οἰκ. συνόδῳ τὴν ἐπὶ Φωτίου τῷ 879 συγκροτηθεῖσαν, ὁ πάπας Ἰωάννης ἀναγνωρίζει μὲν τὸ κύριον τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, ἀλλὰ συνέστησεν «ἵνα ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐκ λαϊκῶν μηδεὶς ἀθρόον ἐπὶ τὸν μέγαν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον... ἀναβιβάσῃται... Ζαχαρίας ὁ θεοφιλέστατος μητροπολίτης Χαλκηδόνος μετὰ τῶν ἄλλων εἶπε καὶ τοῦτο περὶ τοῦ ὅτι καὶ ἔθος πολλακίς ἀντιμάχεται κανόνι, ὥστε τινὰς καὶ ἀπὸ λαϊκῶν ἔρχεσθαι εἰς ἱερωσύνην. φησὶ γάρ: «μάρτυς τοῦ λεγομένου ἡ ἀγία οἰκουμηνικὴ δευτέρα σύνοδος, οὐ λόγους πράγμασι δὲ μᾶλλον μαρτυροῦσα τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις: τὸν γὰρ Νεκτάριον, ἄρτι τῷ θεϊκῷ λουτρῷ προσελθόντα, πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ἀπέδειξεν κτλ». Φωτίου... «Τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ... Χριστοῦ... καὶ ἄλλα τινα πονημάτια αὐτοῦ» ὑπὸ Ἀθ. Παπ. Κεραμέως. Πετρούπολις, 1892, σ. 151 καὶ 155, 156 «τὸ ἔθος αὐτὸ ἰκανὸν ἔστι νικᾶν τὸν κανόνα».

2) «Ἡ μετάθεσις τῆς ρωμ. πρωτεύουσης εἰς τὸ Βυζάντιον (326), γράφει ὁ μακ. Βασ. Στεφανίδης ἀρχιμανδρίτης, κατέστησεν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θρακικῆς ἀντὶ τοῦ Ἡρακλείας τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ὅν βεβαίως ἐξέχων μητροπολίτης ἔμεινεν ὁ Ἡρακλείας, ὁ χρονολογικῶς πρῶτος ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων». Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλ. ἱστορίαν κτλ. Κ/πολις 1921, σ. 51. Ἐπιθε τὸν κη' κανόνα τῆς Δ' καὶ τὴν ἐκτεταμένην ἐρμηνείαν ἐν τῷ Πηδαλίῳ. ἔκδοσις Ἀστέρος, Ἀθῆναι, 1957, σ. 206 — 209.

μογὴν τὸ κῦρος ἰζ' κανόνος τῆς Δ' οἰκουμενικῆς, καθ' ὄν, «εἰ δέ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις . . . τοῖς δημοσίοις καὶ πολιτικοῖς τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἢ τάξεις ἀκολουθεῖτω». (Σύντ. Ράλλ. Ποτλ. Β', 258). Ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης τῆς Β' οἰκουμενικῆς «τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην» ἤρξατο ἐκδηλουμένη ἢ ἐπέμβασις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰ τῶν ἐξαρχιῶν ἐσωτερικά. Ἐκτοτε κατὰ τὸν Σάρδεων *Γερμανὸν* ἢ θρακικὴ ἐκκλησίᾳ ἀπετέλεσε μέρος τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως περισώσασα μόνον τὸ δικαίωμα «τοῦ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροὺς ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ . . . μητροπολίτου Ἡρακλείας» ὡς παρ' αὐτοῦ χειροθετημένου καὶ ἐξαρτωμένου τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου, «καὶ διατηρήσασα, ἀντὶ τοῦ πρότερον ἀνεξαρτήτου αὐτῆς, τὸ αὐτόνομον ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους ἕξ ἐπαρχίαις — μητροπόλεσιν, διοικουμέναις ὑπὸ συνόδου». (1)² Τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπεμβάσεως ἀναφέρουσιν εἰς τὸν *Χρυσόστομον* καὶ ἡ κατηγορία τοῦ *Ἰσαακίου* ἔλεγεν: «ἰα', ὅτι ἐπιβαίνει ἀλλοτρίαις ἐπαρχίαις καὶ χειροτονεῖ ἐπίσκοπους». Γράφει δὲ καὶ ὁ *Θεοδώρητος* περὶ αὐτοῦ «καὶ ταύτην ἐποιεῖτο τὴν προμήθειαν οὐ μόνον ἐκείνης τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Θράκης ὅλης — εἰς ἕξ δὲ αὕτη ἡγεμονίας διήρηται — καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης — ὑπὸ ἕνδεκα δὲ καὶ αὕτη ἀρχόντων ἰθύνεται. καὶ μέντοι καὶ τὴν ποντικὴν διοίκησιν τούτοις κατεκόσμη τοῖς νόμοις — ἰσαριθμούς δὲ καὶ αὕτη ἔχει τῆς Ἀσίας ἡγεμόνας». (2) Καὶ ἀκριβῶς ἢ κατὰ τοῦ θεοῦ πατρὸς θύελλα ἤρχισεν, ὅτε εὐρίσκετο εἰς Ἔφεσον διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ διακόνου αὐτοῦ *Ἡρακλείδου*, ἀντὶ τοῦ *Ἀντωνίνου*, ὄν διὰ τοπικῆς συνόδου ἐδίκασεν (ἀποθανόντα). Ἐκτοτε κατ' οὐσίαν αἱ ἐπαρχίαι αὗται διωκοῦντο ἐκ Κ/πόλεως, διότι ἔνεκα τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν ἐκινδύνευον καὶ ἔβαινον εἰς διάλυσιν, ὡς συνέβη ἔπειτα καὶ διὰ τὰς ἀρχιεπισκοπὰς Ἀχρίδος, Πεκίου καὶ Τυρνόβου. Τινὲς ἐνιδόντες ἐν τῇ ποικίλῃ ταύτῃ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἐκ τῆς φιλαδελφίας καθῆκον καὶ πρόνοιαν ἐπιβεβλημένην ἠθέλησαν νὰ στηριξῶσι καὶ προνομίον τι ἢ ἐξουσίαν καὶ δικαίωμα, ἅπερ κέκτηται ὁ οἶκουμ. θρόνος ἀπὸ τε συνοδικῶν καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων, ἀλλ' ἢ θεωρία αὕτη στερεῖται βάσεως, διότι ἐλλείπουσι ῥηταὶ περὶ τούτου κανονικαὶ διατάξεις. Διαφέρει τὸ πρᾶγμα, ὅταν μητροπολίται ἐλασσόνων ἐπαρχιακῶν πόλεων ἀποτείνωνται πρὸς

1. Θρακ. τόμ. 4, σ. 37-8.

2. «Φιλόθεος ἱστορία», Ε', 28.

τούς ὑπερτάτους τούτους μητροπολίτας ἦτοι τούς πατριάρχας καὶ ἐξαιτοῦνται ὁδηγίας ἢ καὶ τὴν ἐτυμηγορίαν ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ διαφωνιῶν μεταξὺ αὐτῶν, ὅποτε συνήθως συνήρχετο σύνοδος καὶ ἔλυε τὰς διαφορὰς ταύτας. (1) Ταῦτα βεβαίως ἀντίκεινται πρὸς τὸ ἄκρως φιλελεύθερον δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ παρέχουσιν ἀφορμὴν εἰς διαστροφὴν τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς ἐννοίας τούτου ὑπὸ τῶν ξένων κανονολόγων. (2) Τὸ τοιοῦτον ἄτοπον προσεπάθησε νὰ προλάβῃ ἡ Γ' οἰκ. σύνοδος (431), ἀντιταχθεῖσα εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, ὅπως ἐκτείνας τὴν ἑαυτοῦ δικαιοδοσίαν χειροτονῆ τοὺς ἐπισκόπους Κύπρου, ἦτις ὄντως ἦν ὑπερόριος, καὶ διὰ τοῦτ' κανόνος ἐθέσπισε: «σώζεσθαι ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῆ προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν κατὰ τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος, ἄδειαν ἔχοντος ἐκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκτεῖον ἀσφαλὲς ἐκλαβεῖν, ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν Ἱερουσαλῆμ προσχῆματι ἐξουσίας τύφος κοσμικῆς παρεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἦν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής». Μέχρι τοῦδε χάρις εἰς τὴν σπουδαιότητα καὶ τὸ κύρος τῶν ἱερῶν τούτων κανόνων ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κ/πόλεως δὲν ὑπέκειτο μὲν πρὸ πολλοῦ τῷ ἐξάρχῳ μητροπολίτῃ Ἑρακλείας, ὡς ἐρρήθη, ἕστερεῖτο ὁμοῦς τοῦ δικαίωματος ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, μὴ ἔχων οὔτε μητροπολίτας οὔτε καὶ ἐπισκόπους ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ. ἂν δὲ που ἐποίει χειροτονίας καὶ ἄλλας ἱεροπραξίας, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τιμῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων. Χάρις εἰς τὸ κύρος τοῦτο καὶ τὴν πολιτικὴν δύναμιν οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι ἠναγκάζοντο πολλακίς ν' ἀναφέρωνται εἰς αὐτὸν ἐξαιτούμενοι τὴν ἀντίληψιν ἐνώπιον τοῦ βασιλείου κράτους καὶ οὕτω διεμορφώθη τῷ... χρόνῳ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ καὶ ἀνεγνώ-

1. Βλ. Φιλαρέτου Βαφείδου, Ἐκκλησ. ἱστορ. τόμ. Γ', β', 1928, σ. 215-6 καὶ α', σ. 85-7. Μίλας, Κανον. δίκαιον, σ. 457.

2. Ἐσχάτως ὁ Γερμανὸς Φρειδερίκος Heiler ἔγραψε περὶ τῆς ἀρχηγόνου ἀνατ. ἐκκλησίας (Urkirche und Ostkirche) καὶ θεωρεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ ΚΗ' καν. τῆς Δ' οἰκ. συνόδου (βλ. κατωτ.) καὶ τοῦ ΙΖ' δικαίωματα τοῦ οἰκ. πατριάρχου ὡς δημιουργοῦντα «παπικὴν ἐξουσίαν ἐν τῷ ὁμοσπονδιακῷ δημοκρατικῷ περιβάλλῳ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας». βλ. Βιβλιοκρισίαν ἐν Ὁρθοδ. ΙΑ', σ. 421, ὑπὸ τοῦ Ἡλιουπόλεως Γενναδίου.

ρίσθη μείζων τις ἐξουσία μετὰ τὴν Β' οἰκ. σύνοδον. Δικαίως λοιπὸν ὁ Λαοδικεῖας *Νουνέχιος* διεκήρυξεν ἀναφωνήσας ἐν μέσῳ ἀγίων πατέρων τῆς Δ' οἰκ. συνόδου (451): «*ἡ δόξα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δόξα ἡμῶν ἐστί, ἐπειδὴ καὶ τὰς μερίμνας ἡμῶν ἀναδέχεται*». (1) Τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου ἀνεπαισθήτως δημιουργηθεῖσαν εὗρεν ἡ ἀγία αὕτη σύνοδος, εἶχε δὲ ἐν ὄψει καὶ τὸν β' καὶ γ' κανόνα τῆς Β' τὸν διαγορευόντα «*τὸς δ' ἐν ταῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χορὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν πατέρων*», ὃν ἐρμηνεύοντες ὅτε *Ζωναράς* καὶ ὁ *Βαλσαμών* ἀποφαίνονται, ὅτι ἡ σύνοδος ἐνέδωκεν, ἵνα οἱ πλησιόχωροι ἐπίσκοποι, οἱ διαλάμποντες λόγῳ καὶ ἔργῳ εὐσεβείας, ἀπέρχονται εἰς τὰς τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ἐπαρχίας πρὸς ὑποστηριξίν τῶν τῇ πίστει προσιόντων «*κἂν παρὰ τοὺς κανόνας τοῦτο ἐστί διὰ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ πράγματος*». (2) Ἡ ἐξαιρετικὴ τότε ἀνάγκη γίνεται ἤδη νόμος ἐν τῇ συνόδῳ, ἥτις μετὰ τοῦ ἀνακινήθέντος περὶ τῶν πρεσβείων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ζητήματος ἐνομιμοποίησε σχεδὸν καὶ αὐτὰ ὡς ἐξῆς διὰ τοῦ κη' κανόνος:

«... Τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομέν τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εὐλότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ 150 θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῃ βασιλίδι Ῥώμῃ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν, ὥστε τοὺς τῆς ποντικῆς καὶ τῆς ἀσιανῆς καὶ τῆς θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου θρό-

1. Νεῖλος ὁ Δοξαπατρῆς σημειοῦται ἐνταῦθα τάδε: «*Ὁρᾶς, ὅπως ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος προφανῶς ἐλέγχονται ληροῦντες οἱ λέγοντες προτιμηθῆναι τὴν Ῥώμην διὰ τὸν ἅγιον Πέτρον*» ἰδοὺ γὰρ προφανῶς ὁ κανὼν οὗτος τῆς ἀγίας Συνόδου φησὶ διὰ τὸ εἶναι τὴν Ῥώμην βασιλίσσαν ἔχειν τὴν προτίμησιν... ἐπαύθη δὲ τὸ εἶναι βασιλίσσαν διὰ τὸ ὑπὸ ἄλλοφύλλων αἰχμαλώτων αἰχμαλωτισθῆναι καὶ βαρβάρων ἔθνῶν γοθικῶν καὶ νῦν ὑπ' ἐκείνων κατέχεσθαι, δῆθεν ὡς ἐκπεσοῦσα τῆς βασιλείας ἐκείνης ἐμπίπτει καὶ τῶν πρωτείων», Parthey, σ. 288.

2. Βλ. Γρηγ. Ζυγαβηνόβ, ἐν Ν. Σιών, Γ', 1906, σ. 520.

3. Σύντ. Πάλλ. Ποτλ. Β', σ. 169·73.

νου τῆς κατὰ Κωνσταντινουπόλιν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας, δηλ. ἐκάστου μητροπολίτου των προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται, χειροτονεῖσθαι δέ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γενομένων καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων». (1) Κατὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ κανόνος τούτου ἐξηγέρθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα καὶ ματαίως διεμαρτυρήθησαν, διότι ἐξισοῦτο ὁ Κ' πόλεως πρὸς τὸν πάπαν, ἔπειτα καὶ αὐτὸς ὁ πάπας διεμαρτυρήθη γράφων πρὸς τὴν *Πουλχερίαν* ὑπὲρ τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας, ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσεν. Ἴσως ἐταράχθη, διότι ὡς διατυπῶνται ὁ κανὼν ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι τὰ πρωτεῖα ἐκείνου μετὰ τὴν τῆς πρωτεύουσας μετὰθεσιν μετεβιβάζοντο εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τούτου ἕνεκα ἡ ζ' οἴκουμ. διὰ τοῦ λς' κανόνος διεσάφησε τὸ πρᾶγμα οὕτως: «ὀρίζομεν ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλουπόλεως ἀριθμείσθω, εἶτα ὁ Ἀντιοχείας καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως». Οὕτω κατὰ τὸν φαινόμενον διὰ τοῦ τελευταίου κανόνος ἐλώφασαν πρὸς καιρὸν αἱ περὶ φιλοπρωτείων ἔριδες, ἀνεγνωρίσθη δὲ ἐπισήμως ἡ τε μεγαλειότης καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς βασιλευούσης ὑπὲρ τοὺς ἄλλους. Ἐλησμονήθη ὅμως τὸ ἀρχέγονον προνόμιον τοῦ Ἑρακλείας, οὐδ' εἰσηκούσθη ἡ ἐκ Ῥώμης φωνὴ περὶ ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ εἰς τὰ δικαιώματα, ὅπερ θὰ ὠμοίαζεν, ὥσει νὰ ἤθελέ τις σταματήσῃ τὸν δρόμον τοῦ ἀνατείλαντος ἡλίου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἐὰν οὗτος ἀπώλεσε κατ' ἀδήριτον ἀνάγκην τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα, τὰ οὐσιαστικὰ καὶ ἐμπράγματα, δὲν ἔμεινε καὶ τελείως ἀπογοητευμένος, ἀφοῦ ἐπεφύλαξαν αὐτῷ τὰ ἄλλα προνόμια, ὥστε μέχρις ἡμῶν νὰ

1. Ταῦτα σχολιάζων καὶ αὐθις ὁ εἰρημένος Νεῖλος λέγει, ὅτι πρῶτον ἀπεσπάσθησαν οἱ μνημονευόμενοι μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι καὶ λοιποὶ ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει καὶ «δύο ἑξαρχοὶ τῆς ἀνατ. διοικήσεως οἱ προέχοντες κτλ.» ἦτοι ὁ Καισαρείας καὶ Ἐφέσου ἕκτοτε ἔμειναν ὑπὸ τὸν Κ' πόλεως. «πάλιν ἀπὸ τῆς δυτικῆς διοικήσεως δύο ἑξαρχοὶ ὁμοίως ὑπέκυψαν τότε τῷ Κωνσταντινουπόλεως προέχοντες τῶν λοιπῶν μητροπολιτῶν... ὁ Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Κορίνθου καὶ ἠκολούθησαν τούτοις καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς μητροπολίται καὶ ἀρχιεπίσκοποι καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως», P a r t h e y, σ. 293.

συνεχισθῆ ἀδιακόπως ἡ ἀρχαιοπαράδοτος συνήθεια, ἥτις ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν ἀρχέγονον τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν. (1) Ἄλλ' ἡ παράδοσις αὕτη οὐ μόνον ἀποτελεῖ ὠραίαν ἀνάμνησιν, ἀλλ' ἐνέχει καὶ ἠθικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἀποψιν. Κατὰ τὰς ἐπισήμους στέψεις τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐνδόξων τῆς γῆς ἐκτυλίσσονται καὶ σκηναί τινες παραστατικαὶ τῆς καταγωγῆς καὶ ἐξελιξέως τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ. Εἰς τὴν στέψιν τοῦ Πάπα Ρώμης ἐπίσης πρὸς τοῖς ἄλλοις ᾄδεται καὶ τὸ *Sic transit gloria!* ὡς ἐπῶδος καὶ ὑπόμνησις διὰ τὸ ἐφήμερον τῆς ἀνθρωπίνης δόξης. Τοῦτο Ἑλλην ὑμνωδὸς θά ἔψαλλε διὰ τοῦ σολωμοντείου «Ματαιιότης ματαιοτήτων...» Εἰς ἓν τόσῳ ἀξιοσημείωτον γεγονός, καθ' ὃ ἡ θεία πρόνοια ἀναβιβάζει ἓνα ἀρχιερέα εἰς τὸ ὑπατον τῆς ἐκκλησίας ἀξίωμα, εἰς τὸν ἐπίζηλον οἰκουμενικὸν θρόνον, διὰ τῆς πράξεως ταύτης, ἥτις μετὰ τοσαύτης ἐτελεῖτο ἐπισημότητος, ὥστε καὶ οἱ βασιλεῖς παρίσταντο, ὁ ἅγιος Ἡρακλείας οἰοεῖ ὑποτονθορίζει. «ἐπίσκοπός μου εἶ» εἰς τὸν πατριάρχην «καὶ μὴ ἐπαίρου». (2) καὶ οὗτος δὲ ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀποβαίνει ἡ μεγαλυτέρα δημοκρατικὴ φυσιογνωμία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν, ὑπογράφεται ἐπιστέλλων πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς «ἐν Χριστῷ ἀδελφός καὶ συλλειτουργός». Ἄλλὰ

1. «Τὴν προνομιούχον τούτου ἕνεκα τοῦ Ἡρακλείας θεοῖν ἐσεβάσθησαν αἰῶνων ἑπτακαίδεκα μεταβολαὶ ἀφάνταστοι Ὡς δὲ οἱ ἐπαῖοντες γινώσκουσι καὶ ἐν τοῖς χρόνοις εἶ τῆς ὑψίστης αἴγλης καὶ ἀκμῆς τοῦ θρόνου Κ/πόλεως παράβασις τῆς ἀκριβείας τῶν κανόνων ἐλογίζετο, ἂν ἄλλος ἢ ὁ Ἡρακλείας εἰς ἐπίσκοπον τὸν ὑποψήφιον ἐχειροτόνει... τὸ δὲ κυριώτατον ὅτι ὁ Ἡρακλείας μόνος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς μητροπολίτας καὶ ἕαν ἀποδημῆ τῆς Κ/πόλεως, ὀφείλει πάντως νὰ κληθῆ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου πατριάρχου. Ταῦτα πάντα ἱερὸς ἐστὶ θεσμός, ὃν ἐσεβάσθησαν καὶ οἱ τοῦ Γένους ἄλλως Γενικοὶ λεγόμενοι κανονισμοὶ οἱ τόσα ἄλλα οὐκ ἐν πᾶσιν εὐτυχῶς μεταρρυθμίσαντες. Καὶ ὁ θεσμὸς αὐτὸς ὀφείλει ἀπαράβατος καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ μένῃ.. καὶ διότι πρὸς κανόνας ἱερῶν καὶ ἀμετακινήτους οἰκουμενικῆς συνόδου συμφωνεῖ καὶ ὑπ' αὐτῶν κατοχυροῦται, ὡς ὀφόμεθα ἐν ἐπομένῳ ἄρθρῳ» (Ἐκκλ. Ἀληθ. Μ', 1920, σ. 269-70. Δυστυχῶς τὴν ὠραίαν συνέχειαν δὲν ἐδημοσίευσεν ὁ Γ ε δ ὦ ν διευθύνων τότε τὸ περιοδικόν).

2. Εἶχον γράψει ταῦτα, ὅτε ἀναγινώσκω παρομοίαν σκέψιν καὶ παρὰ τῷ Ὁρφάνιδῃ, ὅστις ὑπεραμύνεται πρὸς διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ ἐπαγόμενος καὶ διότι.. «σ υ μ β ο λ ι σ μ ὸ ν β α θ ὑ τ α τ ο ν ἐ ν ἔ χ ε ι.» Εἶναι ὡσάν νὰ λέγῃ εἰς τὸν πατριάρχην: «Πρέσεχε, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονῆς, ἀλλὰ μετριοφρόνει. Ἄν ὁ θρόνος σου ἐξήρθη ὑπὲρ πάντας ἐν τῇ ἰστορίᾳ, μερίμνησον οὐχ' ἦττον, ὅτι κατὰ τὴν κανον. ἀκριβείαν καὶ νῦν ἀκόμη ἐξακολουθεῖς τελῶν ὁ ὑφιστάμενος οὕτως εἰπεῖν τῆς τέως μητροπόλεως Σου. Μὴ λησμόνει λοιπὸν τίνος πνεύματος εἰ Σύ». Καὶ ὁ συμβολισμὸς οὗτος διπλῆν προσκτᾶται σημασίαν, ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἀκριβῶς ἡ ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ῆ α ὕ-

καί διὰ τὸν Ἡρακλείας εἶναι μία παραμυθητικὴ ἀνάμνησις ἢ χειροτονία τοῦ πατριάρχου, ἢ ἄνοδος ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, ἢ ἐπίδοσις τῆς ποιμαντικῆς ράβδου, πράξεις κυριάρχου. Ἄλλὰ τὸ κυριαρχικὸν τοῦτο δικαίωμα διὰ τὸν πατριάρχην εἶναι ταπεινωτικόν ; Ἴδου τὸ ἀντιλεγόμενον σημεῖον ὅπερ κατὰ τὸ ἐνὸν προσεπαθήσαμεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν. (βλ. Κεφ. 9'. Νομικὴ ἄποψις καὶ χρησιμότης τῶν προνομίων).

8. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας καὶ τῆς ἀννψώσεως τῆς ΚΠόλεως εἰς περιωπὴν Νέας Ρώμης. Πῶς δικαιολογοῦνται αἱ ἐξαιρέσεις ἐν τῇ χειροτονίᾳ.

Προτάσσομεν τοὺς σπουδαιότερους κανόνας τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τὰς ἐρμηνείας αὐτῶν ἐπὶ λέξει :

«Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην» (Κανὼν γ' τῆς Β' οἴκουμ. συνόδου).

«**Βαλσαμών** : Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Βύζαντος οὐκ εἶχε τιμὴν ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐχειροτονεῖτο ποτε ἐπίσκοπος ἐν αὐτῇ. Ἰστορεῖται γάρ, ὡς εἰ καὶ ἦν τὸ Βυζάντιον πόλις καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπὸ Σεβήρου Ῥωμαίων αὐτοκράτορος καὶ ὑπετέθη Περινηθίοις. Πείρινθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια. Τοῦ δὲ **Μεγάλου Κωνσταντίνου** μεταγαγόντος ἐν αὐτῇ τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων, μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις καὶ νέα Ῥώμη καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλεῖς. Κατὰ τὴν β' σύνοδον ἐτιμήθη ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνάγνωσον τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος κεφ. ζ' καὶ τὰ ἐν αὐτῷ Κάντεῦθεν καὶ οἱ τῆς β' συνόδου ἅγιοι πατέρες διωρίσαντο ἔχειν τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς

τῆ Β' σύνοδος ἐθεσμοθετήσεν, ἧς οἱ πατέρες τὰ θεσπέσια ἐκεῖνα πρῶτοι εἶπον ῥήματα : «ἡ γὰρ δόξα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἡμῶν ἐστὶ δόξα» (αὐτ. σ. 270). Ἐντύπωσιν ποιεῖ τὸ λεγόμενον ἐναυθῆ τε καὶ ἀνωτέρω, ὅτι εἶπεν ὁ ἐλλόγιμος ἀρχιμανδρίτης κανόνας συνοδικοὺς διὰ τὰ πρόνομια τοῦ Ἡρακλείας. Δυστυχῶς εἰς τὸ Ψυχικόν ὡς πρόσφυξ διαμμένων στεροῦμαι βιβλίων (τὰ ἀνωτέρω ἐγράφησαν ἀπὸ σημειώσεων κατὰ τὸ πλεῖστον), δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ κατέλθω εἰς τὸ ἄστυ, διότι ἡ συγκοινωνία, ἢ τέως ὡς ἔγραφα ἐν ἀρχῇ, ἐλαττωματικὴ, νῦν διεκόπη τελείως, καὶ πρέπει νὰ ὀδεύσωμεν ἀποστολικῶς δῖωρον σχεδὸν ἀπόστασιν μέχρι τῆς Βιβλιοθήκης. Ταῦτα συνέβαινον, ὡς πάντες οἶδασιν, ἐπὶ κατοχῆς.

πρεσβυτέρας Ῥώμης διὰ τὸ εἶναι οὐτὴν νέαν Ῥώμην. Τούτων δὲ οὕτω διορισθέντων τινὲς τὴν μετὰ πρόθεσιν οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς νενοήκασιν, ἀλλ' ἐξελάβοντο αὐτὴν εἰς τὸ μετὰ χρόνον μόνον. Χρῶμενοι πρὸς συγκρότησιν τοῦ λόγου αὐτῶν καὶ τῷ κη' κανόνι τῆς δ' συνόδου, λέγοντι «Τὰ ἴσα πρεσβεῖα τῷ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ ἔχειν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον δευτέρον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα». Σὺ δὲ ἀνάγνωθι τὴν ρλ' Ἰουστινιάνιον νεαράν τὴν κειμένην ἐν βιβλίῳ ε' τῶν Βασιλικῶν, τίτλῳ γ' καὶ καταστρωθεῖσαν εἰς τὸ σχόλιον τοῦ ε' κεφ. τοῦ α' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ τὸν λς' κανόνα τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου, λέγοντα εἶναι δευτέρον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον. Ζῆτει καὶ κεφαλ. α' τοῦ η' τίτλου τοῦ παρόντος συντάγματος. Κατεστρώθησαν γὰρ ἐκεῖσε παρ' ἡμῶν διάφοροι νόμοι περὶ τῶν προνομίων τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ τῆς νέας καὶ τὸ τοῦ ἀγίου μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγγραφον θέσπισμα, τὸ γενόμενον πρὸς τὸν ἅγιον **Σίλβεστρον** τὸν τότε πάππαν Ῥώμης χάριν τῶν ἀπονενεμημένων προνομίων τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. Τὸ δὲ χειροτονεῖσθαι σήμερον τὸν κατὰ καιροῦς ἀγιώτατον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦς μητροπολίτου Ἡρακλείας (1) οὐκ ἄλλοθὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ὑποτεθῆναι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, Περινηθοῖς ἤτοι Ἡρακλεώταις τὴν πόλιν τοῦ Βύζαντος. Καὶ σημειῶσαι πόθεν δικαιοῦται ὁ Ἡρακλείας χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Εὐρηται δὲ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι χειροτονήθη πατριάρχης **Στέφ. σύγκελλος**, ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ **Λέοντος τοῦ Σοφοῦ**, παρὰ τοῦ Καισαρείας διὰ τὸ προτελευτῆσαι

1. «Τούτῳ γὰρ (τῷ τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας μητροπολίτῃ) κατὰ τὰ πάλαι ἐφεῖται προνόμια χειροτονεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦτο τὸ Βυζάντιον εἰς νέαν καὶ μεγίστην καταστήσαντος Ῥώμην, μὴ καταλύειν ἐθελήσαντος τὰ τῶν πάλαι βασιλέων προνόμια, ἀλλ' ἐπικυρώσαντος μᾶλλον αἰδοῖ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τοῦ τὸν νόμον θέντος Σεβήρου τοῦ αὐτοκράτορος, ὁπότε σὺν μάλα τοῖς πλείστοις ἰδρῶσι καὶ πόνοις ἐκεῖνος αὐτὴν παρεσιήσατο Βυζάντιον οὖσαν ἔτι καὶ τὰ τε ἄλλα πρὸς ἄμυναν καταισχύνας αὐτὴν καὶ τὰ τεῖχη καθηρηκῶς τὸ τελευταῖον, τούτοις δὲ τοῖς ἐπὶ Θράκης Ἡρακλεώταις, ὅσα καὶ κώμη χρῆσθαι αὐτῇ ἐχαρίσατο. Εἴτε οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τηρεῖται διηνεκῶς τὸ τοιοῦτον προνόμιον, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως, πέπρακται δ' οὖν ὅμως καὶ ἐπὶ τοῦδε τοῦ χρόνου τουτί γε, ὡς εἴρηται, καὶ ἐξ διάκονόν τε καὶ ἱερέα ἐξ ἀναγνώστου προβιβάσας ὁ ῥηθεις Ἡρακλείας Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ν τὸν ἐκ Κύπρου, εἶτα καὶ πατριάρχην κεχειροτόνηκε τοῦτον». (Νικ. Γρηγορᾶς, Ῥωμαϊστὶα, VI, 1, σ. 165 (Βόννης).

τὸν Ἡρακλείας. Ἡμεῖς δὲ εἶδομεν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, ὅτι Λεόντιος τις μοναχὸς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Ἀῶξεντίου ἐχειροτονήθη παρὰ Δημητρίου τοῦ Καισαρείας διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

«**Ζωναρᾶς** : Περὶ τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων τοῦ ἀνωτέρου κανόνος διαταξαμένου οὗτος καὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέμνηται, καὶ ἔχειν αὐτὸν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς ἦτοι τὰ πρωτεῖα, ἣ τὸ ἐξαίρετον ἐθέσπισεν ὡς νέαν Ῥώμην καὶ βασιλίδα τῶν πόλεων μετὰ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον. Τινὲς μὲν οὖν τὴν μετὰ πρόθεσιν οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς δηλοῦν νενοήκασιν, ἀλλὰ τὸ μετὰ χρόνον τῆς ταύτης ὑποστάσεως. Ἀρχαία μὲν γὰρ πόλις ἦν τὸ Βυζάντιον καθ' ἑαυτὸ διοικούμενον. Ἐπὶ Σευήρου δὲ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος πολιορκηθὲν παρὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἔνιαυτούς τὸν πόλεμον ὑποστάν, ὕστερον ἐάλω τῶν ἀναγκαίων ἐπιλιπόντων τοῖς ἐν αὐτῷ καὶ καθηρέθη μὲν τὰ τεῖχη αὐτοῦ, ἀφηρέθη καὶ τὰ πολιτικά δίκαια καὶ ὑπετέθη Περινθίοις. Πέρινθος δ' ἐστὶν ἡ Ἡράκλεια· ὅθεν τῷ Ἡρακλείας καὶ ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου ἀπονεμένηται, ὡς παρ' αὐτοῦ χειροθετημένου τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου. Ὑστερον δὲ παρὰ τοῦ **μεγάλου Κωνσταντίνου** ἡ μεγάλη αὕτη ὠκοδομήθη πόλις καὶ εἰς ὄνομα ἐπεκλήθη ἐκείνου καὶ νέα ὠνομάσθη Ῥώμη· διὸ τὴν πρόθεσιν μετὰ ἔνιοι τοῦ χρόνου δηλωτικὴν ἔφασαν εἶναι, καὶ οὐχ ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς πρὸς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην. Χρῶνται δὲ πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἐκείνου λόγου τῷ εἰκοστῷ ὀγδῶφ κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου μεμνημένῳ μὲν τοῦ παρόντος κανόνος, ἐπάγοντι δὲ ὅτι καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα, καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἴσα κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πενήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλείαν καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρα βασιλίδι Ῥώμη καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Φασὶν οὖν ὅτι, ἐπεὶ τῶν ἴσων ἀξιοῦσιν αὐτὴν τιμῶν, πῶς νοηθήσεται ἢ μετὰ πρόθεσις ὑποπτώσεως δηλωτικῆ; Ἡ δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἑκατοστὴ τριακοστὴ νεαρά κειμένη εἰς βιβλίον τῶν Βασιλικῶν πέμπτου, τίτλου τρίτου, ἄλλως νοεῖσθαι τοὺς κανόνας δίδωσι, καθὼς παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκείνου ἐνοήθησαν. Φησὶ γὰρ, θεσπίζομεν κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων συνόδων ὅρους τὸν ἀγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, πάππαν

πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων, τὸν δὲ μακαριώτατον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ νέας Ῥώμης δευτέραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι. Ἐντεῦθεν οὖν ἐναργῶς δείκνυται ἢ μετὰ πρόθεσις ὑποβιβασμὸν δηλοῦσα καὶ ἐλάττωσιν. Καὶ ἄλλως δὲ ἀδύνατον ἂν εἶη τὸ ταῦτόν τιμῆς καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις φυλάττεσθαι. Ἀνάγκη γάρ ἐν ταῖς ἀναφοραῖς τῶν ὀνομάτων τῶν προΐσταμένων αὐτῶν τὸν μὲν προτερεύειν, τὸν δὲ δευτερεύειν καὶ ἐν καθέδραις, ὅτε συνέλθοιεν, καὶ ἐν ὑπογραφαῖς, ὅτε τούτων δεήσει. Ἦγουν τοῦ μετὰ ἐξήγησις ἢ λέγουσα τοῦ χρόνου δηλωτικὴν εἶναι τὴν πρόθεσιν, οὐχ ὑποβιβασμοῦ, βεβιασμένη ἐστὶ καὶ διανοίας οὐκ εὐθείας οὐδ' ἀγαθῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου τριακοστὸς ἕκτος κανὼν ἀριδῆλως δείκνυσι τὴν μετὰ πρόθεσιν ὑποβιβασμὸν δηλοῦσαν, δεύτερον λέγων τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως λογίζεσθαι μετὰ τὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· εἶτα ἐπάγει, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἀριθμεισθῶ θρόνος, εἶτα ὁ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν.

«**Ἀριστηνός.** Ὁ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸν Ῥώμης τετιμῆται. Τῶν αὐτῶν πρεσβείων καὶ τῆς αὐτῆς μεθέξει τιμῆς τῷ Ῥώμης ἐπισκόπῳ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος· καθὼς καὶ ὁ εἰκοστὸς ὄγδοος κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου τὸν κανόνα τοῦτον ἐνόησε, διὰ τὸ εἶναι ταύτην νέαν Ῥώμην καὶ τιμηθῆναι βασιλεία τε καὶ συγκλήτῳ. Τὸ γάρ μετὰ ἐνταῦθα οὐ τῆς τιμῆς, ἀλλὰ τοῦ χρόνου ἐστὶ δηλωτικόν. ὡς ἂν εἶπω τις, ὅτι μετὰ πολλοὺς χρόνους τῆς ἴσης τιμῆς τῷ Ῥώμης μετέσχε καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως.

«Περὶ **Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ** καὶ τῆς κατ' ἀταξίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει λεγομένης, ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἰφδήποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων.

«**Βαλσαμών.** Τὰ τοῦ δ' τούτου κανόνος ἰδικὰ εἰσι καὶ ἐρμηνείας οὐ δέονται. Ἰστορεῖται δὲ ὅτι ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος κυνικός. Κυνικοί δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὔθαδες καὶ θρασύ καὶ ἀναιδέες. Καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ πατρὶ **Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ**, καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη καὶ ἐκληρώθη καὶ ὤκειώθη αὐτῷ. Τοῦ δὲ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἐφέσει γεγωνός, ἐσπούδασε διὰ χρημάτων ἀποσταλέντων εἰς τοὺς ἐπισκόπους Ἀλεξανδρείας χειροτονηθῆναι. Τῶν δὲ τοιούτων ἐπισκόπων ἐλθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπιχειρησάντων κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Μαξίμου ποιῆσαι, ἐπεὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπηλάθησαν,

ἀπῆλθον εἰς κατοικίαν χοραύλου τινός καὶ ἐχειροτόνησαν ἀκανόνιστως τὸν Μάξιμον. Ἡ οὖν ἀγία σύνοδος αὕτη ἀπεκήρυξε τοῦτον ὀρίσασα μήτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι ἢ εἶναι διὰ τὸ ἐκθέσμως χειροτονηθῆναι, μήτε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας οἰουδήτινος βαθμοῦ κληρικούς εἶναι. Ὁ τοιοῦτος δὲ Μάξιμος ὕστερον γνωσθεὶς τὰ *Ἀπολλιναρίου* φρονεῖν ἀνεθεματίσθη. Εὗρηται δὲ εἰς τὸν βίον τοῦ ἀγίου *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*, ὃν συνεγράψατο ὁ μαθητὴς αὐτοῦ *Γρηγόριος*, καὶ μέμνηται τούτου ὁ Θεολόγος ἔν τινι τῶν μὴ ἀναγνωσκομένων ἐπ' ἐκκλησίας λόγῳ αὐτοῦ.

«*Ζωναράς*. Ὁ Μάξιμος οὗτος Αἰγύπτιος ἦν φιλόσοφος Κυνικός. Κυνικοί δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ αὐθαδῆς καὶ θρασύ καὶ ἀναιδῆς. Καὶ προσελθὼν τῷ μεγάλῳ πατρὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη εἶτα καὶ τῷ κλήρῳ συγκατελέγη καὶ πάνυ τῷ ἀγίῳ πατρὶ ἐκείνῳ ᾤκειώτο, ὡς καὶ ὁμοδίαιτος εἶναι. Ἐν ἐφέσει δὲ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως γεγωνῶς χρήματα στέλλει εἰς Ἀλεξάνδρειαν, κάκειθεν ἐπισκόπους ἄγει χειροτονήσοντας αὐτὸν ἀρχιερέα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχων καὶ τινα συνεργὸν τῶν οἰκειοτάτων τῷ Θεολόγῳ. Ἦδη δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔνδον γενόμενοι, πρὸ τοῦ τελέσαι τὴν τελετὴν γνωσθέντες, ἀπῆλάνθησαν ὑπὸ τῶν πιστῶν καὶ ἀπελαθέντες οὐκ ἐφυσύχασαν, ἀλλ' εἰς οἰκίαν εἰσδύοντες χοραύλου τινός ἐκεῖ χειροτονοῦσι τὸν Μάξιμον, εἰ καὶ μηδὲν ἀπάνωτο τῆς περὶ ταῦτα μοχηρίας· οὐδὲ γὰρ ἀνύσαι τι δεδύνητο. Ἀπεκηρύχθη οὖν διὰ τοῦ παρόντος κανόνος ὑπὸ τῶν ἐν τῇ δευτέρῳ συνόδῳ συνελθόντων ἀγίων πατέρων ὀρισάντων μήτε ἐπίσκοπον αὐτὸν γενέσθαι ἢ εἶναι διὰ τὸ ἐκθέσμως κεχειροτονῆσθαι, μήτε παρ' αὐτῷ χειροτονηθέντας κληρικούς ὑπάρχειν. Ὑστερον δὲ γνωσθεὶς τὰ *Ἀπολλιναρίου* φρονεῖν καὶ ἀνεθεματίσθη. Τούτου καὶ ὁ Θεολόγος ἔν τινι τῶν μὴ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνωσκομένων λόγων αὐτοῦ μέμνηται.

«*Ἀριστηνός*. Μάξιμος ὁ Κυνικός τῶν ἐπισκόπων ἀλλότριος καὶ ἄπας ἀνίερος, ὃς ἐκείνῳ κεκλήρωται. Ὅτι περ οὗτος τὴν ἐκκλησίαν ἐσπάραξε καὶ ταραχῆς αὐτὴν καὶ θορύβου ἐνέπλησε, λύκος ἀντὶ ποιμένος ὄφθεις καὶ πάντα συγχωρῶν ἐτοιμῶς τοῖς πταίουσιν, ὑπὲρ ἑνός τοῦ ἀσεβεῖν ἐν τοῖς δόγμασι κατὰ τὸν μέγαν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον. Ἀλλότριος οὖν καὶ ὁ Μάξιμος οὗτος τῶν ἐπισκόπων ἔσται καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες ἐν οἰωδῆποτε βαθμῷ κλήρου ἀνίεροι. (1)

1) *Migne Patr. gr.* 137, στ. 321-329. Τοιαῦτα ἔκτροπα προερχόμενα κυρίως ἐκ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν βασιλέων καὶ τῆς ἀναμίξεως τοῦ Πατριαρ-

Ἐξ ὧν εἶπομεν ἄνωτέρω νομίζω, ὅτι κατεδείχθη τὸ κῦρος καὶ τὸ ἀπαράτρωτον τῶν προνομίων τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας. Οὗτος κατὰ κανόνα ἐχειροτόνει καὶ ἐγκαθίδρυε τὸν πατριάρχη, καὶ ἐὰν οὗτος ἐκωλύετο ἕνεκεν ἀσθενείας ἢ ἐκ κανονικῶν λόγων, ἐκαλεῖτο ἕτερός τις τῶν πρωτοθρόνων ἢ Νικομηδείας καὶ Χαλκηδόνος ἢ πατριάρχης καὶ πάπας, ἐὰν ἐτύγχανον παραπιδημοῦντες ἐν Κωνσταντινουπόλει.⁽¹⁾ Ὁ *Μ. Γεδεών* κατανοήσας τὸ ναυάγιον τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἐπιχειρημάτων πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ προνομίου ἐπικαλεῖται ὡς τι σπουδαῖον τὰς ἐξαιρέσεις, ὡσεὶ αὐταὶ ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσι κανόνα αἰωνόβιον. Ἄλλως «οὐδεὶς κανὼν ἄνευ ἐξαιρέσεως». Ἐν τῷ μακρᾷ καὶ πολυπλάγκτῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ βίῳ κατὰ τὰς σφοδρὰς τῶν ἐπισκόπων διαμάχας καὶ διαίρέσεις αὐτῶν εἰς ὀρθοδόξους καὶ αἰρετικούς, καθ' οὓς ἐκάστη μερὶς προσεπάθει νὰ ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὁμόφρονα πατριάρχην καὶ πρὸς τοῦτο ὤκειοποιεῖτο τὸν αὐτοκράτορα, ὁ θεσμὸς οὗτος ὑφίστατο διατάραξιν καὶ τὰ δίκαια τοῦ Ἡρακλείας παρεβιάζοντο πολλάκις δι' ἀντικανονικῆς τοῦ πατριάρχου χειροτονίας. Ἄλλ' ὁ ἀδέκαστος κριτῆς, ἡ ἱστορία, διαμαρτύρεται καὶ αἱ τοιαῦται χειροτονίαι ἐχαρακτηρίσθησαν ἀεὶ ὡς παράνομοι καὶ βίαιαι. Καὶ πάλιν ἐπικαλούμεθα τὴν μαρτυρίαν τοῦ *παλαιοῦ Γεδεών*. ὅπως πολλάκις ἐπράξαμεν διότι εἶναι ὁ πρῶτος ὁ ἀναιρέσας ταύτας τὰς ἐξαιρέσεις *«σπανιώταται εἰσὶν αἱ περιστάσεις*, γράφει, ἅς ἀναφέρουσιν οἱ βυζαντινοὶ καὶ οἱ τῶν κάτω χρόνων ἱστορικοὶ, *καθ' ἃς ἡ χειροτονία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Καισαρείας* ἢ ἄλλου τινὸς μητροπολίτου, σημειουμένου μάλιστα, ὅτι, εἶποτ' ἐκωλύετο ὁ Ἡρακλείας, ἵνα χειροτονηθῇ τὸν πατριάρχη, μέμ-

χείου Ἀλεξανδρείας δὲν ἔπαυσαν νὰ συμβαίνωσιν. Ἐπὶ πατριάρχου Παΐσιου Β' ἐξεδόθη τῷ 1741 σουλτανικὸν φερμάνιον, καθ' ὃ ἡ ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχου ἔδει νὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῶν 5 πλησιοχώρων ἐγκρίτων μητροπολιτῶν, Ἡρακλείας, Κυζίκου, Νικαίας, Νικομηδείας καὶ Χαλκηδόνος (Ἄθ. ἀν. Ὑψηλάντου, «Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν», σ. 350). Ἄλλ' ἀνετράπη τὸ φερμάνιον ὑπὸ ἐθνοσουλέσεως ἐν ΚΠόλει συγκληθείσης ἐπὶ Σεραφεῖμ Β' τῷ 1757, ἧς ἡ ἀπόφασις ὑπάρχει παρὰ Μανσι, τόμ. 38, σ. 665. Ἀπελύθη δὲ τῷ 1759 καὶ χαττιχουμαγὸν (Ὑψηλ. σ. 379, 380·381). Ἐντεῦθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν τὸ ἔπειτα διὰ τῶν «Γεν. κανονισμῶν» νομιμοποιηθὲν καθεστῶς μεταθέσεων.

1) Περὶ τοῦτου τὰ γραφόμενα τοῦ μακ. Μυστακίδου εἶναι ὀλίγον ἀσαφὴ καὶ δὴ ἡ περικοπὴ «γινώσκωμεν καὶ δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν καὶ παραδείγματα οὐχὶ ἢ ἐν ἡ δύο, καθ' ἃ ἡ τοῦ πατριάρχου χειροτονία ἐγένετο οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλου μητροπολίτου τῶν πρώτων τῆ τάξεϊ συνήθως...» (Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΔ', σ. 397) κατωτ. ὁμοῦ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ πλεῖστον εἶναι ἐξαιρέσεις δικαιολογούμεναι.

ψις ἐγίνετο καὶ καταφορὰ κατὰ τῆς παρατύπου χειροτονίας» (Πατρ. πίν. σ. 25). Εὐτυχῶς αὐταὶ εἶναι τόσον σπάνιαι, ὅσον καὶ εὐχερῆς ἡ δικαιολογία αὐτῶν. Ὁ νέος Γεδεών, ἀναιρῶν ἑαυτὸν ἀναιρεῖ καὶ ὅτι ἔγραψεν.

Ὁ σάλος ἄρχεται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ διαδόχου τοῦ τὸν θρόνον κοσμήσαντος κατὰ τὴν Α' οἰκουμ. σύνοδον *Μητροφάνους*, τοῦ Ἄλεξανδρου, ὡς ἀναφέρει ὁ *Γεδεών* ὡς μὴ χειροτονηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας (σ. 5). Ἄλλ' ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία περὶ αὐτοῦ λέγει, ὅτι «ἐχειροτόνησαν οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παραμένοντες τῆς Α' συνόδου πατέρες πατριάρχην τῆς τότε πρωτευούσης τοῦ κράτους, ἧς καὶ τὰ ἐγκαίνια ἐτέλεσεν». (1) Οὗτος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ προήδρευσε τῆς συνόδου ὡς πρεσβύτερος, τοῦ πατριάρχου κωλυομένου διὰ γῆρας. ἔπομένως αὐτὴ ἡ οἰκουμενικὴ ἐχειροτόνησε σύνοδος, «ὁ στυλος καὶ τὸ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας» καὶ «ἀρχηγοῦ παρόντος πᾶσα ἀρχὴ παυσάσθω». Πᾶσα συζήτησις ὅθεν παρέλκει Κατὰ τὸν Gerlaud ἐν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ εἶχε μὲν χειροτονηθῆ ὁ Ἄλεξανδρος ἐπίσκοπος ὡς διάδοχος τοῦ *Μητροφάνους*, καὶ ὡς τοιοῦτος ἦν παρῶν, ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας *Παίδεως* κατῶρθωσε ν' ἀναγνωρισθῆ μόνον ὡς πρεσβύτερος ἔχων καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ αὐλικοῦ ἐπισκόπου Νικομηδείας *Εὐσεβίου*, δι'ιδόντος τοὺς κινδύνους, οἵτινες προέκυπτον ἐκ τῆς ιδρύσεως τῆς νέας πρωτευούσης (Byz. Neugr. Jahrb. IX, σ. 220). Κατὰ τὸν *Φώτιον* (Μυριόβ. κεφ. 88): «Ἄλεξανδρον δέ, ὅς τότε πρεσβυτέρου ἀξίωμα εἶχεν, εἰς πρόσωπον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως *Μητροφάνους* παρεῖναι' ἐκεῖνος γὰρ ἐκωλύετο βαθυτάτῳ γῆρα, ἐπεὶ αὐτῷ ὁ χρόνος τοῦ βίου ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἐξετείνετο ἔτη». ὥστε δὲν εὐδοοῦται τὸ ὑπὸ τοῦ *Θεοφάνους* (Χρονογρ. σ. 30) λεγόμενον: Ἄλεξανδρος δὲ ὁ τοῦ *Βυζαντίου* οὐ παρῆν ἐν τῇ συνόδῳ διὰ γῆρας βαθυτάτον καὶ ἀσθένειαν σώματος πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ τὸν τόπον ἀνεπλήρωσαν». Τὸ ἀνακόλουθον τοῦτο χωρίον καὶ ἐξοφθάλμως ὄν ἀντιφατικὸν ὁ τελευταῖος τοῦ *Θεοφάνους* ὁ πολὺς De Boor (Λειψία, 1883) ἐπὶ τῇ βάσει 3 κωδίκων διετήρησεν ἀνεπαφον καὶ ἀπέρριψε τὴν ὀρθὴν γραφὴν *Μητροφάνους*, ἣν ἔχουσι 5 ἄλλοι κώδικες (βλ. Theophanis Chronographia, Vol. I. σ. 21) εἶναι δυνατὸν νὰ διορθωθῆ διὰ συμπληρώσεως ἢ δι' ἀντικαταστάσεως, ἐκτός ἐάν ὁ ἐκδότης θέλῃ τὸν Ἄλεξανδρον ἐπίσκοπον προεδρεύοντα τῆς συνόδου, ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν δεόν νὰ διορθωθῆ.

Ἐρχόμεθα εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Ἄλεξανδρου *Παύλον*. Κατὰ τὸν *Γεδεών* «ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀποστεργόντων τὴν ὑπὸ

1. Πάτρ. Πίν. σ. 108.

των αἰρετικῶν Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας καὶ Θεοδώρου τοῦ Ἡρακλείας χειροθεσίαν» (σ. 6), δηλ. οἱ ὀρθόδοξοι ἠρνήθησαν εἰς τὸν Ἡρακλείας νὰ χειροτονήσῃ, διότι ἦτο Ἀρειανός, εἶμαι συμφωνότατος, ὥστε εἶχεν ἔκτοτε τὸ δικαίωμα; Ἐν τούτοις οὗτοι (ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη) διεμαρτυρήθησαν, διότι «παρὰ γνώμην αὐτῶν, οἷς ὡς γείτοσιν ἢ χειροτονία διέφερον» ὡς ὁ *Σωζόμενος* γράφει, ἀλλ' αὐτὸ τὸ «ὡς γείτοσιν» ἐσκανδάλισε τὸν κ. *Γεδεών*, μὴ πειθόμενον εἰς τὰ διδόμενα τῆς ἱστορίας καὶ εἰς τὴν διηγετικὴν χρῆσιν τοῦ δικαίωματος τούτου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, καθ' ὃ *actus regit legem*. ὡς καὶ ἐν προκειμένῳ, καθ' ὃ οἱ γείτονες διαμαρτύρονται ὡς προνομιοῦχοι. Καὶ οὐ μόνον διεμαρτυρήθησαν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὁμοφρόνων γνώμην προσέβησαν εἰς εἰς τὴν χειροτονίαν ἐτέρου πατριάρχου τοῦ *Μακεδονίου*, ὡς διδάσκει ὁ κ. *Γεδεών*: «τὸν κακὸδοξον *Μακεδόνιον* ἐχειροθέτησαν οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ *Θεόδωρος* Ἡρακλείας, *Θεόγγις* ὁ Νικαίας καὶ *Μάρις* ὁ Χαλκηδόνας» (αὐτ. 6). Πῶς λοιπόν, ἀφοῦ ἐστερεῖτο τοιοῦτου δικαίωματος, παρουσιάζεται καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν διεκδικῶν καὶ ἐξασκῶν αὐτὸ ὁ Ἡρακλείας; Μετὰ τὸν *Μακεδόνιον* ἦλθεν ὁ *Εὐδόξιος* καὶ αὐτὸν διεδέξατο ὁ *Δημόφιλος*. «*Δημόφιλον τὸν ἀρειανὸν ἐχειροθέτησεν ὁ αὐτὸς Θεόδωρος*», ὅστις εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐγκαθιστᾷ καὶ νὰ χειροτονῇ τὸν τῆς Βυζαντιδος πρωθιεράρχην, γράφει ὁ *Μ. Γεδεών*, καὶ ἐπικυροῖ ὁ ἱστορικὸς *Φιλοστόργιος* «ἐδόκει γὰρ τὸ προνόμιον οὗτος ἔχειν τῆς τοιαύτης ἱεουργικῆς ἐνεργείας». (1) Ἄλλὰ καὶ οἱ ὀρθόδοξοι προῦβαλον ἄλλον, τὸν *Εὐάγγριον*, ὃν ἐχειροτόνησεν ὁ πατριάρχης *Εὐστάθιος*. Ὡς βλέπει τις ἢ κατάστασις ἦν λίαν τεταραγμένη τότε καὶ δέν δύναται τις νὰ ζητήσῃ τὴν τήρησιν τῶν κανόνων ἀκριβῆ. (2)

«Τὸν Νανζιαζοῦ, γράφει ὁ *Γεδεών*, ἐνεθρόνισεν ὁ Ἀντιοχείας *Μελέτιος*. (σ. 6). Πρόκειται περὶ τοῦ *Θεολόγου Γρηγορίου*, ὃν ὡς πατριάρχην οὐδ' αὐτὴ ἢ Β' οἰκουμενικὴ ἀπεδέξατο σύνοδος, διότι προήρχετο ἐκ μεταθέσεως, ὅπερ ἀπηγόρευεν ὁ ΙΔ'. ἀποστ. κανὼν: «Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν ἐτέρα ἐπιπηδᾶν, κἄν

1. Ἐκκλ. ἱστορ. Θ', 10.

2. Ὡστε κατήνησε νὰ ὑπάρχωσι κατὰ τὴν ὀξείαν ταύτην τοῦ ἀρειανισμοῦ περίοδον δύο πατριάρχαι! Ὁ αὐτὸς *Φιλοστόργιος* συνεχίζει: «*Δημόφιλος ἐγκαθίσταται τῇ Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Ἡρακλείας ἐπίσκοπος... πολλοὶ τοῦ παρόντος ὄχλου ἐν τῇ τοῦ Δημοφίλου καθιδρύσει ἀντὶ τοῦ ἄξιος ἀνεβῶν ἀνάξιος*».

ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζεται, εἰ μὴ τις εὐλογος αἰτία ἦ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλέον τι κέρδος δυναμένου αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι, καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων καὶ παρακλήσει μεγίστη». (1) Ἄνωτέρω κατεχωρίσαμεν καὶ ἀριθμούς ἀποδεικνύοντας πόσον αὐστηρῶς κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἐτηρεῖτο ὁ κανὼν οὗτος λαμβανομένων τῶν πατριαρχῶν πάντοτε ἐκ τοῦ κατωτέρω κλήρου. (2) «Ὁ τῶν ἱερῶν κανόνων τὸ σύνταγμα μελετήσας γινώσκει, ὅτι *τοιαῦται μεταθέσεις ἦσαν σπάνιαι*, τοσοῦτος δὲ ἐγένετο λόγος ἐπὶ τῆς Β' οἰκουμενικῆς Συνόδου, προκειμένου λόγου περὶ τῆς εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον μεταθέσεως τοῦ ἐν ἁγίοις *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*, ὡς καὶ κατόπιν ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρώην Κυζίκου *Πρόκλου*, ὅστις «ἐπίσκοπος Κυζίκου, χειροτονηθεὶς ἐπὶ Σιουνίου πατριάρχου ἐσχόλασε μὴ δεχθεῖς» (3) μετὰ δὲ τὴν καθάρεισιν *Νεστορίου* ἐψηφίσθη μὲν Κωνσταντινουπόλεως, οὐκ ἐνεθρονίσθη δὲ διὰ φθόνον τῶν παραδυναστευόντων τότε ἀρχιερέων». Ταῦτα ἀφηγεῖται πρότερον ὁ *Μ. Γεδεών* καὶ ἐπάγεται ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ *Χωνιάτου* περὶ τοῦ εἰς τὸν οἰκουμ. θρόνον ἐκ τοῦ Ἱεροσολυμητικοῦ μεταπηδήσαντος «*ἐπιβάτης ἀλλοτρίας ἐκκλησίας ἀκούει Δοσίθεος* καὶ... τοῦ θρόνου κατάγεται». (4) Τοῦτου ἔνεκα καὶ ἡ σύνοδος ἐκείνη ἐθέσπισε διὰ τοῦ ΙΕ' κανόνος «διὰ τὸν πολὺν ταραχὸν καὶ τὰς στάσεις τὰς γινομένας ἔδοξε παντάπασι περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν, τὴν παρὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα εὐρεθεῖσαν ἔν τισι μέρεσιν, ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε ἐπίσκοπον μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον. Εἰ δέ τις μετὰ τὸν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ὄρον τοιούτῳ τινι ἐπιχειρήσῃ... ἀκρωθίσηται ἕξ ἅπαντος τὸ κατασκευάσμα καὶ ἀποκατασταθῆσεται

1. Σύντ. τόμ. Β', σ. 18.

2. Βλέπ. ἀρίστην μονογραφίαν «Περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων, κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου ἀνατ. Ἐκκλησίας», τοῦ μακ. καθηγητοῦ καὶ κανονολόγου Κ ω ν. Ρ ά λ λ η, Ἀθήναι, 1898, σ. 14.

3. Καίτοι οὗτος ἐκθύμως ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θεοδ. ο - σ ί ο υ καὶ τῆς Πουλχερίας, ὅμως δὲν ἐγένετο ἐπὶ τοῦ θρόνου δεκτός, εἰμὴ τῇ μεσιτείᾳ τοῦ πάπα Κ ε λ ε σ τ ί ν ο υ καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἀπολαμβάνων τιμῆς ὡς μαθητῆς τοῦ Χρυσοστόμου. Οὗτος ὁ πάπας ἀναλαβὼν πρωτοβουλίαν ἔγραφε πρὸς Κ ό ρ ι λ λ ο ν Ἀλεξανδρείας, Ἰ ώ ά ν η ν Ἀντιοχείας καὶ Ρ ο ὐ φ ο ν Θεσσαλονίκης «κατὰ μηδέν τι προσίστασθαι τοῖς κανόσι τὴν μετάστασιν τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ ἐτέρας πόλεως εἰς ἐτέραν» Ρ α λ λ. Π ο τ λ η, Σύντ. Ε', σ. 391-5.

4. Πατρ. πίν., 4. 23-4.

τῆ ἐκκλησία, ἐν ἧ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη». (1) Τὸν θεμελιώδη τοῦτον κανόνα κατεχωρίσαμεν, διότι ὡς ὀψόμεθα παρακακατιόντες καὶ ἄλλας τοιαύτας παραβιάσεις, εἰς ἅς ὁ θεματοφύλαξ τοῦ θεσμοῦ μητροπολίτης Ἡρακλείας σθεναρῶς πάντοτε ἐνώπιον συνόδων καὶ βασιλέων ἀντέταξε τὸ νετο.

«*Μάξιμον τὸν Κυνικὸν* ἐχειροτόνησαν ἐπίσκοποι τινες τοῦ πατριαρχ. θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας» κατὰ Γεδεών, (σ. 6). Οὕτω δὲν εὐρέθη ἐντὸς τοῦ πατριαρχ. κλίματος ἀρχιερεὺς νὰ ἐπιθῆ χεῖρα εἰς τὸν «ἄρπαγα τοῦ θρόνου», ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸν ἡ ἱστορία, (2) ἀλλ' ἐκλήθησαν οἱ ὑπερόντιοι. Ἄλλ' ἴδωδεν πῶς θεωρεῖ αὐτὸν ἡ πατριαρχική ἱστορία καὶ αὐτὴ ἡ Β' οἰκουμενικὴ σύνοδος. «*Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦν κυνικὸς φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ φρονημάτων αἰρετικῶν ποικίλων πλήρως*, αἰγύπτιος τὸ γένος... διὰ τῆς ὑπουλότητος αὐτοῦ κατάρθωσε νὰ καταπεισῇ τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Πέτρον ἢ ἴσως τὸν Τιμόθεον ν' ἀποστείλῃ ἄνδρας ἐξ Αἰγύπτου, ὅπως χειροτονήσωσιν αὐτὸν ἐπίσκοπον. Φθάσαντες αὐτοὺς παρέλαβε καὶ *εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν λάθρα, ἀλλὰ πρὶν τελεσθῆ ἡ χειροτονία κληρὸς καὶ λαὸς ὀρθόδοξος ἀπέβαλον ἐκ τῆς ἐκκλησίας αὐτόν*». (3) Κακὴν κακῶς ἐξεδιώχθη καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης, ὅπου μετέβη προσκλαουσόμενος πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδοσίον, καὶ τότε ἀπετάθη καὶ πρὸς τὸν πάπαν Δάμασον, ὅστις καταγγέλλει αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον «*ἱεράς πράξεις καὶ χειροτονίας*», ἅς αὕτη ἐκήρυξεν ἀκύρους. Περί δὲ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ καὶ πάλαι ὑπῆρχεν ἀμφισβήτησις ἀλλ' οἱ πατέρες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' ἀγίας οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ μὴ δεξάμενοι τὴν μετάθεσιν τοῦ Γρηγορίου ὡς ἀντικανονικὴν, συνεπῶς οὐδὲ τοῦ αἰρετικοῦ Μαξίμου τὴν χειροτονίαν ἠδύναντο νὰ ἐπιτρέψωσιν «*οὐκ ἦνεγκον τοῦ γεγενημένου τὴν ἀτοπίαν*», γράφει ὁ Κύρου Θεοδώρητος καὶ... *καθαιρέσαντες ἀπεκήρυξαν τὸν Μάξιμον ὡς αἰρετικόν*, ἐχειροτόνησαν δὲ τὸν ἱερὸν Νεκτάριον. Ὡστε ὁ Ἡρακλείας Παῦλος, ὅστις καὶ προῆδρευσε τῆς συνόδου ἔπραξε ἔργον ἄξιον ἐπαίνου μὴ χειρο-

1. Σύντ. τόμ. Β', σ. 145. Βλ. παρὰ Ράλλη, σ. 13 ἔ. καὶ ἄλλων συνόδων ἀπαγορεύσεις καὶ τὸν ὠραῖον χαρακτηρισμὸν τοῦ πάπα Ἰνοκεντίου decretalis inter corporalia.

2. Κοντογ. σ. 293 ἔ. βλ. τὰ ἄθλα τοῦ καλοῦ πατριάρχου, δι' ὃν ἐγκαλεῖται παρὰ τοῦ Μ. Γεδεών ὁ Ἡρακλείας ἀρνησάμενος τὴν χειροτονίαν.

3. Πατρ. πίν. σ. 133. Ὁ ἱερὸς Φώτιος γράφει: «Ὅτι Νεκτάριος Μάξιμον, εἰ καὶ παρὰ λόγως, ὅμως πρὸ αὐτοῦ χειροτονηθέντα καθείλε», ἔνθ' ἄνωτ. Βαλέττα, σ. 570.

τονήσας τὸν *Μάξιμον*. (1)

Ταῦτα συνέβαινον διαρκούσης τῆς Α' ἀγίας συνόδου ἐντὸς ἔτους δύο ἀλλαξοπατριαρχεῖται! Ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς *Θεοδόσιος* πρὸ τῶν τοιούτων σκανδάλων εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐκκλησίας, ἐνῶ ἡ σύνοδος διελύετο, ὅτε παρετήρησεν ἐν τέλει τοῦ ὑποβληθέντος αὐτῷ καταλόγου τῶν ὑποψηφίων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ *Νεκταρίου*, ὃν προσέθηκεν ὁ Ἀντιοχείας *Φλαβιανὸς* πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ *Διοδώρου* ἐπισκόπου Ταρσοῦ, «ἐπέθηκε τὸν δάκτυλον τῇ τελευταίᾳ γραφῇ καὶ... *Νεκτάριον* αἰρεῖται κατὰ τὸν *Σωζομενόν*. (2) Οὗτος ἦν συγκλητικὸς Ταρσεὺς τὴν πατρίδα καὶ ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐπανέλθῃ οἴκαδε ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ *Διοδώρου*, ὅστις ἰδὼν αὐτὸν «ἄξιον τῆς ἐπισκοπῆς εἶναι ἐνόμισε· καὶ κατὰ νοῦν εὐθύς προσετέθη αὐτῷ πολὺν τάνδρος καὶ εἶδος ἱεροπρεπῆς καὶ τὸ προσηγῆς τῶν τρόπων», ἀλλ' ἔμεινε κατάπληκτος, ὅταν μαθὼν τὴν βασιλικὴν ψῆφον, ἤκουεν ὅτι οὗτος ἦτο ἐθνικὸς «οὐ γὰρ ἂν ἐθάρρησεν εἰδὼς ἔτι ἀμνήτω δοῦναι ψῆφον *Ιερωσύνης*». Θόρυβος λοιπὸν, ταραχὴ καὶ ἀναστάσις εἰς τοὺς ἐκκλησι. κύκλους, σκανδαλιζομένους οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τῇ ἐπιμονῇ τοῦ βασιλέως, καίτοι ἀπεκαλύφθη αὐτῷ τὸ μυστικόν. «οὐκ ἀθεεὶ δὲ ταῦτα συνέβαινε ἐπεὶ καὶ βασιλεὺς ἀμύητος εἶναι μαθὼν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινε γνώμης, πολλῶν *Ιερέων* (=ἱερωμένων) *ἀντιτεινόντων*». Μεταξὺ τούτων βεβαίως ἐκ τῶν πρώτων ἦν ὁ Ἡρακλείας ὁ ἀπ' εὐθείας διὰ τὴν χειροτονίαν ὑπεύθυνος. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐγκρίτων τῆς συνόδου ἀνελάμβανε καὶ ἀφέθη νὰ χειροτονήσῃ αὐτὸν ὁ καὶ προτείνας ἀπ' ἀρχῆς *Διοδώρος* ὁ Ταρσοῦ. Ὁ «Χρονογράφος» τῆς ἐκκλησίας γράφει ὡς ἐξῆς περὶ τούτου: «... τὰ ὀνόματα τῶν εἰς πατριαρχεῖαν ἐκλεξιμῶν τῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς... ἀγίας συνόδου κριθέντων ἀξίῳν συνεστήθησαν εἰς τὴν προτίμησιν τοῦ αὐτοκράτορος.. οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον, ὅτι ὁ εὐσεβέστατος ἐκεῖνος ἄναξ *ὑπέδειξε τὸν ἔτι ἀβάππιστον Νεκτάριον*... ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ταρσοῦ *Διοδώρου* ἔσχατον ὑποψήφιον (sic)... ὑποδειχθέντα» (σ. 15, βλ. ἀποστ. καν. 86. Τὸν

1. Πατρ. πίν. σ. 133. Τρομερὸς πανοῦργος ἦτο ὁ *Μάξιμος*, ἀφοῦ ἐσαγήνευσε καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον Γρηγόριον παρ' οὗ προσηλυτισθεὶς καὶ βαπτισθεὶς ἦν τὸ σέμνωμα τῶν λόγων αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα ἐπίβουλος, διότι ἐσφετερίσθη κρύφα τὸν θρόνον, εἰς ὃν μετ' ὀλίγον ἔμελλε αὐτὸς ὁ ἐπώνυμος τῆς θεολογίας νὰ κληθῇ. Βλ. Κ ο ν τ ο γ. Φιλολ. καὶ κριτ. ἱστορ. Β', 536. Οὗτος γράφει, ὅτι πρὸ τοῦ Γρηγορίου ἐπέβη τοῦ θρόνου ὁ *Μάξιμος*, τοῦναντίον ὁ *Γεδεών*.

2. Ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Ζ', κεφ. 8 (δλόκληρον) ὅθεν καὶ παραλαμβάνομεν τὸ ἱστόρημα.

ἐξ ἔθνικοῦ βίου . . . βαπτισθέντα . . . οὐ δίκαιον ἔστι παρόντα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον κτλ.) καὶ διότι δὲν ἐχειροτόνησεν ἕνα *ἀβάπτιστον* ὑποψήφιον ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ἡρακλείας δὲν εἶχε δικαίωμα—βεβαίως τοιοῦτον δικαίωμα οὐδέποτε θὰ ἐνεπιστεύετο αὐτῷ ἢ ἐκκλησία—ἀλλ' ἂν ἀνεξελέγκτως ἐχειροτόνει τί θὰ ἔλεγε τὸ ἀπύλωτον στόμα τοῦ Μ. Γεδεών; Ἄλλὰ τότε θὰ παρεῖχον αὐτῷ τὸ δικαίωμα ἀντιλογίας καὶ διαμαρτυρίας ἥδη ὅμως οὔτε εἰς αὐτὸν τὸν Ἡρακλείας ἐπιτρέπεται τὸ τοιοῦτον διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ *Νεκταρίου* «σύνοδον γὰρ ἔσχεν κυροῦσαν αὐτῷ τῆς ἐπισκοπῆς τὸ ἀξίωμα, ὃν εἴ τις ἐνδιασῶραι πειράσοιτο, οὐκ αὐτόν, ἀλλὰ τὴν γε σύνοδον ὑπὸ δίκην μᾶλλον ποιεῖ», ὡς ἔγραφεν ὁ ἱερός *Φώτιος* πρὸς τὸν πάπαν *Νικόλαον Α'* ὑπεραμυνόμενος ἑαυτοῦ ἀπὸ λαϊκοῦ χειροτονηθέντος πατριάρχου, καὶ ἐπαγόμενος καὶ τὸ προηγούμενον τῆς τοιαύτης χειροτονίας τοῦ τε *Ταρασίου*, *Νικηφόρου* καὶ αὐτοῦ τοῦ *Ἀμβροσίου*, «καίτοι τούτων ἐκάτερος οὐκ ἐκ λαϊκοῦ μόνον ἐπὶ τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης προῆλθε τελείωσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀμνήτοις ἐξεταζόμενοι, ὁμοῦ τε τῆς δωρεᾶς τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς ἠξιώθησαν χάριτος». (*Φωτίου* ἐπιστολαί, ἔκδ. *Βαλέττα*, σ. 158 - 159). Ἀρχαῖόν τι γνωμικὸν λέγει: «ὄπου βασιλέως παρουσία, ἐκεῖ ἢ τάξις παραγίνεται». Οὐδένα λόγον εἶχεν ὁ Ἡρακλείας ἔναντι οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, οὔτε δύναται τις νὰ ἐγκαλέσῃ αὐτῷ διὰ τὴν μὴ ἐξάσκησιν τοῦ προνομίου «ἀρχηγοῦ γὰρ παρόντος πᾶσι ἀρχὴ παυσάσθω». (Πρβλ. *Σωζομ.* βιβ. Ζ', κεφ. 8).

Διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ ἱεροῦ *Χρυσοστόμου* ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας *Θεοφίλου* δέον νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως *Ἀρκαδίου* εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅστις λάθρα ἀποσπᾶσας αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας διὰ τοῦ ἐπάρχου *Ἀστερίου* ἤγαγεν εἰς βασιλεύουσαν. Τότε διαβιβάζεται αὐτοκρατορικὴ ἐπιταγὴ διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος *Εὐτροπίου* τῷ *Θεοφίλω* νὰ χειροτονήσῃ τὸν «ψηφίσματι κοινῷ ὁμοῦ πάντων κλήρου τε καὶ λαοῦ» πατριάρχην ἐκλεγέντα *Χρυσοστόμον*, ὡς γράφει ὁ ἱστορικὸς *Σωκράτης*. (1) Ὁ πατριάρχης κατ' ἀρχὰς ἠρνήσατο· διὸ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ τῇ 26 Φεβρ. σύνοδον ἐν ἔτει 398. Πρὸ συνοδικῆς ἀποφάσεως «πισθεις ὅμως ὑπὸ τῆς κοσμητικῆς ἀρχῆς» κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Μ. Γεδεών, προέβη εἰς τὴν χειροτονίαν αὐτὸς ὁ μέλλων μετ' οὐ πολὺ νὰ καθαι-

1. Βιβλ. Γ', κεφ. 2.

ρέση τὸν χρυσορρήμονα «τά τοιαῦτα σοφῶς ἀρχιτεκτονῶν». * Πάλιν κατὰ Γεδεῶν «*Σισίνιον* τὸν *Α'* ἐχειροθέτησε (1) καὶ ἐνεθρόνισε τῷ 426 σύνοδος ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος *Θεοδοσίου Β'* συγκληθεῖσα» (σ. 6) (2). Δὲν γνωρίζω, ἂν ἡ σύγκλησις συνόδων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν χηρείᾳ τοῦ θρόνου ἔχουσῶν καὶ δικαίωμα οὐ μόνον ἀποδοχῆς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένου ὑποψηφίου, ἀλλὰ καὶ χειροτονία τοῦ ιατριάρχου ἦτο τότε νόμιμος, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ παραπομπή τοῦ ζητήματος τῆς χειροτονίας εἰς σύνοδον *προϋποτίθῃσιν ἄρνησιν τοῦ Ἡρακλείας*. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἦσαν ὑποψήφιοι τρεῖς πρεσβύτεροι *Φίλιππος Σιδήτης, Πρόκλος* (μετ' οὐ πολὺ πατριάρχης) καὶ ὁ *Σισίνιος* ἱερουργῶν ἐν τῇ Πέραν Ἐλαίᾳ, ὅστις καὶ ὑπερεῖχε μὲν τῶν ἄλλων κατ' ἀρετὴν καὶ δραστηριότητα, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ἀπεδείχθη ἀνίκανος· διὸ καὶ γράφει ὁ *Γεδεῶν*: «Ἄπορον δὲ πῶς ὁ πατριάρχης ἐπέτρεπε νὰ τιμωρῶνται κληρικοὶ τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς δικαζόμενοι πομπικῶς, πολλῶ δὲ περισσότερον καὶ ν' ἀποθνήσκωσιν ἐκ τῶν βασάνων καὶ κακουχιῶν ἐν τῇ εἰρκτῇ, ὡς ὁ δυστυχῆς *Εὐτρώπιος*». (3)

Περὶ τοῦ *Ἀνατολίου* ἐν τῇ Δ' Χαλκηδόνι συνόδῳ, ὃν ἐχειροτόνησεν ὁ Ἀλεξανδρείας *Διόσκορος* (σ. 6) ἀπαντῶμεν, ὅτι ὁ τότε Ἡρακλείας *Κυριακὸς φαίνεται ὡς ἀσθενῆς*, καθότι καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης ἀντ' αὐτοῦ ὑπογράφεται «*Λουκιανὸς ἐπίσκοπος Βύζης*, τὸν τόπον ἐπέχων *Κυριακοῦ ἐπισκόπου Ἡρακλείας*» διὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Διοσκόρου. (4) Ἀλλὰ πρὸ τοῦ *Ἀνατολίου* ἀφῆκεν ὁ

* Κατὰ τὸν ἱερὸν Φωτίον: «Ἄλλ' οὐδὲ τὸν... πανίερων Χρυσόστομον κατ' ἀρχὰς οὐκ ἐδέξαντο (οἱ Ρωμαῖοι), ὅτι φασὶν ἀπὸ Ἀντιοχείας αὐτὸν οὐκ ἔδει εἰς Κωνσταντινούπολιν χειροτονηθῆναι· ὕστερον δὲ καὶ ὑπερήσπισαν» Συναγωγαὶ Β', ἔκδ. Βαλέττα, Ἐπιστολαὶ Φωτίου, σ. 561

1. Ἀδόκιμος ἡ χρῆσις τοῦ χειροθετεῖν καὶ χειροθεσία ἀντὶ χειροτονεῖν καὶ χειροτονία, τὸ μὲν σημαίνει μέρος, τὸ δὲ ὅλον. Ὁ Ζωναρᾶς τοῦ 14' ἀποστ. καιόνα ἐρμηνεύων γράφει «*νῦν μὲν χειροτονία καλεῖται ἡ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἱερέως θαιλαχόντος τελεσιουργία τῶν εὐχῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπίκλησις ἀπὸ τοῦ τὸν ἀρχιερέα τείνειν τὴν χεῖρα εὐλογοῦντα τὸν χειροτονοῦμενον· πάλαι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ψῆφος χειροτονία ὠνόμαστο*».

2. Φαίνεται ὅτι ἡ μακρὰ τοῦ θρόνου χηρεία ἠνάγκασεν εἰς τοῦτο τὸν βασιλέα, ἥτις κατὰ κανόνα πλέον τῶν δύο μηνῶν δὲν παρατείνεται (Πατρ. πίν. 26).

3. Οὗτος ἦν ἀναγνώστης ὁπαδὸς τοῦ θείου Χρυσόστομου. βλ. Πατρ. πίν. σ. 173.

4. Μήλιας II, σ. 42.

Μ. Γεδεών ἄλλον πατριάρχην μὴ χειροτονηθέντα κανονικῶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας καὶ οὗτος ἦν οὐχὶ ἄλλος τις ἄγνωστος καὶ ἄσημος, ἀλλ' ὁ τοῦ ἱεροῦ *Χρυσοστόμου* διαπρεπῆς μαθητῆς, *Πρόκλος* ὁ ἀγιώτατος, ὅστις χειροτονεῖται μὲν ὑπὸ τοῦ *Σισινίου* μητροπολίτης Κυζίκου, ἀλλ' οἱ ἐπίσκοποι αὐτῆς προλαβόντες εἶχον χειροτονήσει, ὡς ἐδικαιοῦντο, τὸν *Δαλμάτιον*, διὸ καὶ ἔμεινε σχολάζων ἐν τῇ βασιλευούσῃ. Ἐνταῦθα δὲ ὡς δόκιμος τοῦ θεοῦ λόγου κῆρυξ προσείλκυε τὰ πλήθη. *Θεοδόσιος* ὁ μικρὸς μιμούμενος τὸν μέγαν καὶ πατέρα αὐτοῦ ἐπεζήτησε διὰ πραξικοπήματος νὰ ἐγκαθιδρύσῃ πατριάρχην τὸν *Πρόκλον* τὴν 12 Ἀπριλίου 434, σοφῶς προνοήσας τοῦ πράγματος, ὡς λέγει ὁ *Σωκράτης*: «ἵνα γὰρ μὴ πάλιν περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπου ζητήσῃς ἢ καὶ ταραχὴν τῇ ἐκκλησίᾳ κινήσῃ, μὴ μελήσας, ἀλλ' ἔτι κειμένου τοῦ σώματος *Μαξιμιανοῦ* τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐνθρονίσαι τὸν *Πρόκλον* ἐπέτρεψεν». (1) Τὸ γεγονός τοῦτο προδίδωσι τὴν ἐπιβουλήν τοῦ βασιλέως· διότι ναὶ μὲν ἡ χηρεία τοῦ θρόνου τοῦ οἰκουμενικοῦ δὲν παρετείνετο πέραν τῶν 2·3 μηνῶν, (μετὰ *Στέφανον Β'*, 5 μηνῶν), ἀλλ' ἡ ἄμεσος ἀναπλήρωσις πρὶν γένωνται ἐν τάξει αἱ κανονικαὶ ψῆφοι εἶναι πραξικόπημα, πρὶν μάλιστα κηδευθῆ ὁ πατριάρχης! «ἐνθρονισθεὶς οὖν ὁ *Πρόκλος* τὴν ἐκκομιδὴν τοῦ *Μαξιμιανοῦ* σώματος ἐποίησατο». (2) Καὶ ἂν ἐγένετο ψηφοφορία ἦτο βιαία καὶ ἐκ συναρπαγῆς, ἐφ' ὅσων ἡ γνώμη τῶν ἀρχιερέων ἦν ἐκπεφρασμένη, ὅτι *δὲν ἠδύνατο νὰ νομιμοποιηθῇ πατριάρχης ἐκ μεταθέσεως*. Ὑπάρχει δὲ περὶ αὐτοῦ σπουδαῖον ἱστορημα, ὅπερ λέγει «ἐπίσκοπος Κυζίκου ἐπὶ *Σισινίου* πατριάρχου χειροτονηθεὶς ἐσχόλασε μὴ δεχθῆς. (3) μετὰ δὲ τὴν καθάραισιν *Νεστορίου*, ἐψηφίσθη μὲν *Κωνσταντινουπόλεως*, οὐκ ἐνεθρονίσθη δὲ διὰ τὸν φθόνον τῶν *παραδυναστευόντων τότε ἀρχιερέων*». (4) Τῶν «παραδυναστευόντων» τούτων τότε ἀρχηγὸς ἦν ὁ ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως *Κέρβερ* ἅγιος Ἡρακλείας, ἀντιτασσόμενος αἰεὶ κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως καὶ αὐθαιρεσίας τῶν δυναστῶν, αἵτινες τόσφ συχναὶ εἰς τὴν περίοδον ταύτην παρουσιάζον-

1. Ἐκκλησ. ἱστορ. Ζ'. κεφ. 40.

2. Αὐτ.

3. Δηλ. μὴ γενόμενος δεκτός, νῦν ὁ παθητ. τύπος ἔχει μέσην σημασίαν ἐξοβελίσας τὸν μέσον δεξάμενος, ὅστις ἔμεινε ὡς παλαιοντολογικὸν μνημεῖον εἰς τὸ *δεξιὰ μὲν ἢ, λέξις*, ἣτις ἀντικατέστησε τὴν ὀθνεῖαν κιστέρναν καὶ εἶτα στέρναν τῶν *βυζαντινῶν*· ὅθεν καὶ ἡ *Στέρνα* τῶν *Γανοχῶρων*, τὸ χωρίον.

4. Παρὰ *Ράλλ. Ποτλ. Συντ. τόμ. Ε'*, σ. 393.

ται, ὡς ἀναγράφει ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία : (1) «Αἱ ἐκλογαὶ τῶν πατριαρχῶν . . . ἐγίνοντο πάντοτε κατὰ τοὺς κειμένους κανόνας, καθ' οἷς καὶ αἱ τῶν μητροπολιτῶν ἐκλεγομένων καὶ χειροτονουμένων ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν συνόδων τῶν ὑπ' αὐτοῦς· ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἐν τούτοις ἱκανὰ παρέχει παραδείγματα, καθ' ἃ ἐκλογαὶ τινες πατριαρχῶν ἰδίᾳ τοῦ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων . . . ἐνηργήθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, πρὸ πάντων δὲ ἐν καιρῷ ἐκκλησιαστικῶν ἐβίδων». (2) Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια· τὰ κατόπιν ἐγράφησαν, ὅπως κολάσωσι τὸ πρᾶγμα καὶ «ρίψωσι στάκτην» εἰς τὰ ὄμματα τῶν αὐθαιρέτων Τούρκων δυναστῶν ἐπιβουλευόντων ἀείποτε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προνομίοις.

Ἄλλη ἔνστασις. «Ἄλλ' ἐμάθομεν χειροθεσίαν, καθ' ἣν μετέσχε μὲν ὁ Ἡρακλείας, ἀλλ' ἐτάχθη δεύτερος. Τῆ 12 Ἀπριλίου 806, Νικηφόρος ὁ ἐν ἁγίοις ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Νικολάου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀ' Καππαδοκίας, καθὸ πρωτοθρόνου, καὶ Λέοντος μητροπολίτου Ἡρακλείας Θράκης καὶ Θωμᾶ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης» (σ. 6). Ἐπειδὴ ἡ ἀπόδειξις αὕτη εἶναι «συκίνη» παραπέμπει ὁ *Μ. Γεδεών* ὅλως ἀορίστως «ἐκ τινος παλαιοῦ χειρογράφου τὸ τεμάχιον ἐξεδόθη ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ Fischer, «De catalogis patriarchi. Consfantin. et de chronologia octo primorum patriarchatum», 1884. Ποῦ νὰ εὔρη ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος τοιοῦτον βιβλίον ἐν Ἀθήναις ; Ἀπέφυγε δὲ νὰ παραπέμψῃ εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς πίνακας, ὅπου ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ περιγράφει αὐτὸ (σ. 81) καὶ γνωρίζει ἡμῖν ὅτι ἠναγκάσθη «ἐκ διαταγῆς ἀνωτέρας» τῷ 1885 νὰ ἐκδώσῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀληθεῖα (ἔτος Ε'.)» ἐν δὲ τῇ σελίδι 282 κατεχώρισε ὁλόκληρον τὸ χωρίον, ὅτι ὁ πατριάρχης *Νικηφόρος* «γεγονῶς μηνὶ 5, τῇ ἡμέρᾳ τῶν Βαΐων ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σεργίου ἀνῆλθεν ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ τῇ ἁγίᾳ Τετάρτῃ καὶ αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ γέγονε διάκονος καὶ τῇ ἁγίᾳ Πέμπτῃ πρεσβύτερος, καὶ τῇ ἁγίᾳ Ἀναστάσει χειροτονεῖται ὑπὸ Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Λέοντος μητροπολίτου Ἡρακλείας καὶ Θωμᾶ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης» (σ. 282). Δὲν γνωρίζω πῶς σκεπτόμενος κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐχειροτόνησεν ὁ Καισαρείας καὶ οὐχὶ ὁ Ἡρακλείας· διότι ἐγράφη πρῶτος ; ἄλλὰ πρῶτος εἶναι εἰς τὸ Συνταγμάτιον καὶ πρῶ-

5. Οὕτως ὀνομάζομεν χάριν ἐμφάσεως τοὺς Πατριαρχικοὺς πίνακας τοῦ Γεδεών, αὐτοῦ τούτου τὸ ἐνδόσιμον εἰς τοῦτο παρέχοντος ἡμῖν· γράφει γὰρ που ἐν αὐτοῖς ὅτι ὅπου δὲν ὑπάρχει παραπομπὴ ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων.

6. Πατρ. πιν. σ. 14.

τόθρονος, πῶς ἠδύνατο νὰ ταχθῆ δεύτερος ; Κατὰ ταῦτα τὸ ἐξαγόμενον τοῦ *Γεδεῶν εἶναι λίαν βεβιασμένον καὶ πάντη ἀστήρικτον*. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ τε *Νικηφόρος* ὡς καὶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ *Ταράσιος* ἀπὸ λαϊκῶν ἐγένοντο πατριάρχαι πρωτασηκρήται (ἀρχιγραμματεῖς) ὄντες τῶν ἀνακτόρων, καὶ ἡ περίφημος μονὴ τῶν Στουδιτῶν ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ σφοδρὸν πόλεμον. Ἡ θύελλα θὰ ἐνσκήψῃ μεῖζων μετ' οὐ πολὺ «Γινώσκομεν καὶ τὸν *Φώτιον* ὑπὸ *Γρηγορίου Ἀσβεστᾶ* μητροπολίτου Συρακουσῶν χειροτονηθέντα» (σ. 6) γράφει ὁ *Μ. Γεδεῶν*. Κατὰ τὸ 857 ὁ Συρακουσῶν διὰ τὴν τῶν Σαρακηνῶν εἰσβολὴν εἰς τὴν Σικελίαν εὕρισκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν πρόσφυξ ἀντιδιαμαχόμενος καὶ τῷ πάπᾳ διὰ τὰς αὐθαιρεσίας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τοῖς πέριξ, (1) ἀλλ' ἦν ἐπὶ πλέον καὶ ἀντίθετος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἰγνατίου. Οὗτος δὲ τοσοῦτον ἀπεστρέφετο αὐτόν, ὥστε ἡμφισπόμενον τὰ ἱερά ἄμφια ἀπέβαλεν ἐκ τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ. Οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι κατεδίκασαν τὴν πράξιν ταύτην τοῦ Ἰγνατίου, καὶ ὠνομάσθησαν Γρηγοριανοί. Ἐπειδὴ δὲ ὁ *Γρηγόριος* ἦν ἀμετάπειτος ὁ πατριάρχης ἀναίτιον καὶ ἄκριτον καθαιρεῖ αὐτόν, καὶ τὴν καθαιρεσιν ἀποστέλλει τῷ πάπᾳ *Λέοντι Δ'* πρὸς ἐπικύρωσιν. Ἀλλὰ ἡ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Ἰγνατίου σύνοδος, ἡ ἐκλεξαμένη τὸν *Φώτιον*, οὐ μόνον ἠθώωσε τὸν *Γρηγόριον*, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν χειροτονίαν τοῦ νέου πατριάρχου καὶ κατ' ἐπιταγὴν βασιλικήν. (2) Τοσοῦτον δὲ στενωδῶς συνεδέετο πρὸς τὸν *Φώτιον* ὁ *Ἀσβεστᾶς* καὶ ἀμετακλήτως συνεμεριζέτο τὰ κατ' αὐτόν, ὥστε καὶ συγκατεδίκασθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς συνόδου τοῦ 869. Ἐπομένως τούτων πάντων ἔνεκα αὐτὸς καὶ οὐκ ἄλλος ὤρισθη, ἵνα χειροτονήσῃ τὸν μέγαν *Φώτιον*. Ἀλλὰ ποῦ ἦν ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης ; Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ *Φωτίου* τρεῖς ἀποστέλλονται «*Ἰωάννη* μητροπολίτη Ἡρακλείας». (3) Τινὲς ἐνόμισαν τὸν Ἰωάννην τοῦτον τῆς Θρακικῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφή τῆς τρίτης ἔχει : «τῆς ἐπαναστάσεως τῆς κατὰ τὴν Ἀρμενίαν συνισταμένης» εἶτα καὶ «σειεταὶ σχεδὸν ἡ Ἀσία πᾶσα ἐμφυλίῳ στάσει καὶ πόλεις αὐτανδροὶ ὑποβρύχιοι φέρονται τῷ κακῷ . . . πῶς οἶει τὴν πόλιν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτούς, εἰ βούλει δέ, καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τηλικούτῳ διακεισθαι πάθει ; » (4) Ἐκ τούτου πασιφανῶς, ὅτι ὁ φίλος Ἡρακλείας, ὃν παρα-

1. Βλ. «Παπιστ. ἔλεγχοι» ὑπὸ Ἡ. Τανταλίδου, τόμ. Α', σ. 1γ' - 1δ'.

2. Ταῦτα κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τῶν ὑπὸ Βαλέττα, «Φωτίου . . . ἐπιστολαί», Λονδίνον, 1846, σ. 29 καὶ 35-6.

3. Βλ. ἀριθ. 148, 149, 229.

4. Αὐτ. σ. 543.

μυθεῖται ἐπὶ τοῖς δεινοῖς, εἶναι ὁ τῆς ποντικῆς. Ταῦτα λέγω, διότι συγχρόνως ἕτερος Ἰωάννης ἱεράτευεν ἐν τῇ θρακικῇ Ἡρακλείᾳ. (1) Ἄλλ' αὐτὸς τότε δὲν ἦτο ἐκ τῶν φίλων τοῦ Φωτίου, ἦν Ἰγνατιανός, (2) ἔπειτ' ὁμως χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἐγένετο Φωτιανός. Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς κατὰ τοὺς Δυτικοὺς Η' συνόδου προσεκλήθησαν οἱ παρόντες ἵνα ποιήσωσι λίβελλον καὶ ἀναθεματίσωσι τὸν Φώτιον. Τότε ὁ Ἡρακλείας Ἰωάννης εἶπεν : «ὁ ἀναθεματίζων τὸν ἀρχιερέα αὐτοῦ, ἔστω ἀνάθεμα» καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἀνεβόησαν : «τοῖς παραλόγως πραττομένοις οὐ συναινοῦμεν». Εἰς τὰς ἐκτοξευθείσας αὐτοῖς ἀπειλὰς ἀπήντησαν «τοὺς τοποτηρητὰς κριτὰς οὐ δεχόμεθα». (3) Οὗτος ὁ Ἰωάννης φέρεται ὑπογεγραμμένος ἐν τῇ ζ' πράξει τῆς συνόδου μετὰ τὸν Καισαρείας Προκόπιον τὸν μέγαν καὶ διαπρύσιον τοῦ Φωτίου θιασώτην, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδρίας αὐτὸς ἐδημηγόρησε ἐξιστο-

1. Οὗτος ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνόδου διακρίνεται διὰ τοῦ «καὶ ἑτέρου Ἰωάννου Ἡρακλείας» Μηλιᾶ, τόμ. Β', σ. 923, καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Κεραμέως δημοσιευθεῖσιν ἐν Φωτίου ... τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ ... Χριστοῦ καὶ ἄλλα... Πετρούπολις 1892, σ. 143 λέγεται ὅτι εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν ἀρχιερέων διπλοῖ οἱ τῆς Ἡρακλείας Ἰωάνναϊ», σ. 143 καὶ 161. Ὄταν ὁ καρδινάλιος Πέτρος ἀπήγγειλε τοὺς εἰρηνικοὺς λόγους ἐν τῇ ἀ' συνεδρίᾳ ὡς ἀπὸ στόματος τοῦ πάπα Ἰωάννου, ὅστις εἶπε «ἀγαπῶν ὑμᾶς οὐ παύεται, βουλόμενος πᾶσαν τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ἐνωθῆναι καὶ γενέσθαι μίαν ποιμνὴν καὶ ἓνα ποιμένα», ὁ Ἡρακλείας Ἰωάννης παρὰ ταῦτα ἀντεφώνησεν : «εὐχαῖς ἀγίαις αὐτοῦ προεγένετο μία ποιμνὴ καὶ ἔχομεν ἓνα ἀληθῆ ποιμένα, ὅσιον καὶ ἄκακον Φώτιον τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμ. πατριάρχην». «Φώτιος ὁ οἰκουμ. πατριάρχης» (ὑπὸ Π. Α. Ζάχου), Κ/πολις 1864, σ. 51 (ἴσως ἡ καλλιτέρα πραγματεία τῶν περὶ Φωτίου γραφεισῶν). Ἄλλ' ἐξ ἐκείνων, οὓς ὁ πάπας Νικόλαος ἐκάλεσεν ὡς φίλους τοῦ Ἰγνατίου, ἵνα δικάσῃ τὸν Φώτιον εἶναι Ἡρακλείας τοῦ Πόντου ὁ Παύλος (ἴσως διότι εἶχεν ἀποθάνει ὁ Ἰωάννης). Μηνιάτου, «Πέτρα σκανδάλου», Ἀθῆναι, 1840, σ. 33).

2. Τοῦτο σαφῶς δὲν καταφαίνεται, ἀλλ' ἂν καὶ τοῦτο μὴ ἀληθεύῃ, εἶχε καὶ ἕτερον ἀποχρῶντα λόγον ὁ Ἡρακλείας εἰς τὸ νὰ προβάλῃ ἄρνησιν, ὅτι ὁ Φώτιος ἦν λαϊκός· τὸ δὲ παράνομον ἀνεγνώρισε καὶ αὐτὸς ὁ Φώτιος εἰς τὴν πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἀπάντησιν : «συνοδικῶς ἐκφωνηθῆναι συνηυδοκήσαμεν, γράφει, μηκέτι τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος ἀθρόως ἀνάγεσθαι τοὺς ἐκ λαϊκῶν ἢ μοναχῶν ψηφισομένους, εἰμὴ διὰ τῶν ἐφεξῆς ἱερατικῶν βαθμῶν διοδεύσωσιν». Ἐνθ' ἄνωτ. ἔκδ. Βαλέττα σ. 159. Τοῦτο ἄλλως ὠρίζον καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς ἐν Κ/πόλει πρωτοκαϊδευτέρας ὁ ιζ' (Συντ. Ράλλ. Ποτλ. Β', σ. 701).

3. Βαλέττας, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 69-60 Οὗτος λέγει, ὅτι προσεκλήθησαν καὶ φίλοι τοῦ Φωτίου.

ρῶν τὰ γεγονότα. (1). Προκειμένης τῆς χειροτονίας τοῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου Φωτίου βασιλόπαιδος *Στεφάνου* εὐρέθη ὁ θρόνος τῆς Ἡρακλείας χηρεύων. Ὁ *Βαλσαμών* θερμὸς συνήγορος τῶν προνομίων τούτων, ὡς εἶδομεν, γράφει: «εὐρηται δὲ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης *Στέφανος* (2), ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κυροῦ *Λέοντος* τοῦ σοφοῦ παρὰ τοῦ Καισαρείας διὰ τὸ προτελευτήσαι τὸν Ἡρακλείας» (3) οὐκ ἀγνοεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ τῆς πατριαρχ. ἱστορίας ἐκδότης, καθ' ἃ γράφει: «τοῦ Ἡρακλείας προτελευτήσαντος ὁ Καισαρείας ἐχειροτόνησε τὸν ἀδελφὸν *Λέοντος* τοῦ σοφοῦ πατριάρχην *Κωνσταντινουπόλεως*». (4) ὁ δὲ τῶν «ἀσυστάτων προνομίων» συγγραφεὺς ἀξίωματικῶς ἀποφαίνεται: «γινώσκομεν ἀπὸ τοῦ *Βαλσαμώνος* καὶ *Στέφανον* τὸν βασιλόπαιδα ὑπὸ *Θεοφάνους* Καισαρείας καὶ *Λεόντιον* μοναχὸν ὑπὸ *Δημητρίου* Καισαρείας χειροτονηθέντας» (σ. 6) κατὰ ταῦτα, ἄρα διὰ τὸν «μὴ εἰδόμενον» τὰς γραφὰς δὲν ἦτο ἀποκλειστικὸν τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας, ἀφοῦ καὶ ἄλλος χειροτονεῖ (τὸ διατὶ ὅμως δὲν πρέπει νὰ λέγηται!), χρείας κατεπειγούσης «πολλάκις εἴτε ὑπὸ ἀνάγκης εἴτε ἄλλως πως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων παραβαίνεσθαι τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας συμβαίνει» διδάσκει ὁ Β' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἄλλως καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος γράφει «ἔπου ἀνάγκη καὶ νόμου μετάθεσις».

Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται καὶ μετὰ 300 σχεδὸν ἔτη, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς *Βαλσαμών*: «ἡμεῖς δὲ εἶδομεν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας *Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου*, ὅτι *Λεόντιος* τις μοναχὸς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου ἐχειροτονήθη παρὰ *Δημητρίου* τοῦ Καισαρείας διὰ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως*» (5) καὶ ἡ πατριαρχ. ἱστορία ἐπικυροῖ ἐπαναλαμβάνουσα τὰ αὐτὰ καὶ προστιθεῖσα «*διότι ὁ Ἡρακλείας ἦν ἀποθανών*». (6) Τὴν κατεπείγουσαν εἰς τοῦτο ἀνάγκην ἀναφέρει *Νικήτας ὁ Χωνιάτης*: «Προχειρίζεται μέγαν ποιμένα *Λεόντιον* τινὰ μοναχὸν διαβεβαιούμενος ἐπὶ συλλόγων (ἀρχιερέων) καὶ δεικνυόμενος ὡς οὐκ ἦδει τὸν ἄνδρα πρότερον, νυκτὸς δὲ ἡ θεομήτωρ τοῦτον αὐτῷ καθυπέδειξε, τὸ εἶδος καὶ τὴν ἀρε-

1. Μηνιάτης, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 53, Φωτίου..., ἐκδοσις Κεραμέως κτλ. σ. 162, 20.

2. Παρ' ἄλλοις λέγεται ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦ συγκέλλου.

3. Εἰς τὴν ἐρμ. τοῦ γ' τῆς Β' συνόδου, Σύντ. Ράλλ. Ποτλ. Β', σ. 175 - 6, E. de Muratt, «Essai de Chronographie byzantine», Α', σ. 467, St. Petersburg, 1871.

4. Πατρ. πίν. σ. 25.

5. Ἐνθ' ἄνωτ.

6. Πατρ. πιν. 375.

τὴν ὑπογράψασα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον διασαφῆσασα καθ' ὃν τὴν οἴκησιν ἔλαχεν»· διὸ καὶ *Θεοτοκίτην* ὠνόμαζεν αὐτόν. (1) Καὶ ὁ *Μ. Γεδεών* κατάφωρος γίνεται· νὰ ὑποθέσωμεν «τῶν ὀπισθεν ἐπιλαθόμενος τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος»; Ἄλλ' εἴθε νὰ εἴχομεν πάντες τὴν μνήμην αὐτοῦ συγγρασκουσάν ἡμῖν· διότι ἐπ' ἀληθεία εἰς αὐτὸν ἐφαρμόζεται, ὅπερ εἴρηκέ τις τῶν ἀρχαίων σοφῶν, ὅτι «μόνος ὁ νοῦς παλαιούμενος ἀνηβᾶ καὶ τῷ γῆρα προστίθησι τὴν ἐπιστήμην».

«Ἐμάθομεν ὅμως, ἐπιλέγει, ὅτι καὶ *Ἀγαπητὸς* ὁ πάπας Ρώμης ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῶν ἐχειροθέτησε τὸν πατριάρχην *Μηνᾶν* τῷ 536» (σ. 6). Δὲν γνωρίζω διατί ἐν τέλει ἀναδρομικῶς ἀνέγραψε τὸν Μηνᾶ τοῦτον περὶ οὗ αὐτὸς οὗτος ἔγραψεν ἄλλοτε τάδε: «Τὸν πατριάρχην *Μηνᾶν* ἐχειροτόνησεν ὁ πάπας *Ἀγαπητὸς* «ὃ μὴ ποτε γέγονε» λέγει ὁ *Νικηφόρος Κάλλιστος*. φαίνεται ὅμως ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἀπέδωκε καὶ ὁ Μηνᾶς τῇ τῆς Ρώμης ἐκκλησίᾳ τὰ χειροτονητήρια, χειροτονήσας τὸν τοῦ Ἀγαπητοῦ διάδοχον *Ἀγάθωνα*. (2) Ὅπως ἢ Ῥώμη δὲν ἐθυσίασε τὰ πρωτεῖα, διότι ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐχειροτόνησε τὸν πάπαν, οὐδ' ὁ Ἡρακλείας τὰ προνόμια, διότι τιμῆς ἕνεκεν παρεχωρήθη τῷ πάπα ἡ χειροτονία, οὗ ἡ παρουσία ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπετέλει γεροντὸς ἀξιομνημόνευτον.

«*Ἰωσήφ* ὁ *Α'* τῷ 1268 ἐχειροτονήθη ὑπὸ Γρηγορίου Μιτυλήνης» (σ. 6). Αὐτὸς εἶναι ὁ τελευταῖος, ὃν ἀναφέρει ὁ *Γεδεών*, τῶν πατριαρχῶν τῶν οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἀλλ' ὑπ' ἄλλων χειροτονηθέντων, νοσφισαμένων τὸ δικαίωμα αὐτοῦ καὶ παραπέμπει (ἡ μόνη παραπομπὴ ἐν τῷ κειμένῳ εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἄλυσιν τῶν ὀνομάτων, ἣτις περιλαμβάνει πλήρη σελίδα τῆς διακοινώσεως αὐτοῦ) εἰς τὸν *Παχυμέρη* *Α'*, σ. 305. Τί δὲ γράφει οὗτος δὲν ἀναφέρει. Ἰδοὺ τὸ κείμενον: «Ὁ βασιλεὺς (Μιχαήλ Παλαιολόγος) εἰς πατριάρχην τοῦτον προβάλλεται... ἑκατομβαιῶνος δὲ νομηνία εἰς ἀρχιερέα τετέλεσται. Περὶ δὲ γε τὴν χειροτονίαν καὶ τοιοῦτόν τι γίνεται· ὁ γὰρ Πινακᾶς μοναχὸς παρὰ Γερμανοῦ τὴν χειροτονίαν δεξάμενος Ἡρακλείας τῆς κατὰ Θράκην ἦν ἀρχιεπίσκοπος, ὃ καὶ προνόμιον ἔστιν ἐκ παλαιοῦ δικαιουμένῳ ἔτι Βυζαντίου ὡς ἀνέκαθεν τελοῦντος ὑπὸ τὴν Ἡρακλείαν τὸν πατριάρχην χειροτονεῖν. Ἀπεπροσοιεῖτο γοῦν τὴν ἀπ' ἐκείνου χειροτονίαν ὁ Ἰωσήφ, καὶ ὁ κρατῶν σοφόν τι

1. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 374·5.

2. Αὐτ. σ. 224. Βλ. περὶ τῆς χειροτονίας ταύτης ἐν ἐκτάσει Χρυσῆ Παπαδοπούλου, «Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης» σ. 85·93.

ποιῶν ἐκεῖνον προσκαλεῖται τότε πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ἐν τῷ κατ' ἐκεῖνα ναῶ λειτουργήσαντα. Καὶ δὴ ἐκεῖνος μὲν ὑπὸ πολλῶ μισθῶ τὴν λειτουργίαν ἐπλήρου» ἤτοι τὴν νέαν διακονίαν. Ἄλλ' οὐ πολὺς παρήλθε χρόνος καὶ εὐρέθη ἡ λύσις «ὁ δὲ γε Μιτυλήνης Γρηγόριος ἐκ παλαιοῦ φέρων τὴν χειροτονίαν τὸν πατριάρχην χειροτονεῖν ἐκλέγεται». (1) Τὸ ἐκ τούτου ἐξαγόμενον εἶναι, ὅτι ἀνεγνωρίσθη καὶ πάλιν τὸ δίκαιον τοῦ Ἡρακλείας, ἡ δὲ βία δὲν ἀπετέλεσέ ποτε νόμον, ἀλλ' οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἐγνωρίζον νὰ ἐξοικονομῶσι τὰς περιστάσεις καὶ ἐκέλευον «ὅπου βία οὐ πρὸσκειται, ἀμετάτρεπτοι μενέτωσαν οἱ τῶν ἁγίων πατέρων θεσμοί». (2)

Μετὰ τὰς ἀνωτέρας διασαφήσεις φρονοῦμεν, ὅτι *κατεδείχθη πεπεριτράνωσ τὸ ἀδιάσειστον κῦρος τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας, ἀπερ καθ' ὅλον τὸν μακραίωνα βίον τῆς ἐκκλησίας περιεφρουρήθησαν καὶ μέχρις ἡμῶν διετηρήθησαν ἀπολύτως σεβαστά*. Αἱ περιαδόμεναι παραβιάσεις καὶ ἀθετήσεις δὲν εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ ἐξαιρέσεις, (3) αἵτινες ὀρθῶς ἐκλαμβανόμεναι πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ἰσχύος αὐτῶν, καὶ ἐξηγοῦνται μόνον ὡς καταστρατηγήσεις τῶν βασιλέων πρὸς ἀνύψωσιν τῶν ἀρεσκόντων αὐτοῖς προσώπων εἰς τὴν πατριαρχικὴν περιωπὴν. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν αἱρέσεων, ὅτε ἡ ἐκκλησία παρουσιάζεται διηρημένη εἰς δύο στρατόπεδα, καὶ πάλιν ὁ Ἡρακλείας οὐδοπωσιῶν ἐπαύσατο διεκδικῶν τὸ δικαίωμα τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου, καί, ὅταν δὲν εἰσηκούετο, ἀντικαθίστα δι' ἄλλου τὸν ὑπὸ τῆς ἐναντίας μερίδος χειροτονηθέντα, ἐνίοτε δὲ ἐγκαθιδρύνοντο καὶ δύο πατριάρχαι ὡς εἶδομεν. Ἐὰν ἀσθενοῦντος αὐτοῦ ἢ ἐν χρεῖα τοῦ θρόνου διατελοῦντος, ἐξήσκει ἄλλος τὸ δικαίωμα, τοῦτο δὲ δὲν σημαίνει παραβίασιν τοῦ θεσμοῦ, οὐδὲ θεωρεῖται τις συζητητὴς καλῆς πίστεως, ἐὰν ἀποκρύπτῃ τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ χειροτονία δὲν ἐγένετο κανονικῶς ὑπὸ τοῦ δικαιουμένου.

1. Βιβλ. ΓΥ, 24.

2. Πάπας Γελάσιος παρὰ Φωτίου, ἔκδ. Κεραμέως σ. 146.

3. Οἱ μὴ χειροτονηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας πατριάρχαι, οὓς πομπωδῶς ἐπιδεικνύει ὁ Γεδεῶν ἐν συνόλῳ εἶναι 15 κατὰ χρονολ. σειράν, περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνωτέρω, οἱ ἑξῆς: Ἀλέξανδρος, Παῦλος Α', Εὐάγριος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Μάξιμος ὁ Κυνικός, Νεκτάριος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Σισίνιος Α', Ἀνατόλιος, Μηνᾶς, Νικηφόρος, Φώτιος, Στέφανος Α', Λεόντιος Α', Ἰωσήφ Α', καὶ ἐθεωρήθη τὸσφ σπουδαῖον πρᾶγμα ὁ ἀριθμὸς, ἐναντι 236 πατριαρχῶν, ὥστε νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ κῦρος τοῦ θεσμοῦ.

Θεωροῦμεν καθήκον νὰ τονίσωμεν, ὅτι ὁ Μ. Γεδεὼν ἐπελάβετο λίαν ἐπιπολαίως τῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος, ἢ μᾶλλον τῆς καταπολεμήσεως ἐνὸς αἰωνοβίου θεσμοῦ καὶ ἐζήτησεν οἶονεὶ ἐξ ὑφαρπαγῆς νὰ κερδίσῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου διὰ τοῦ κύρους καὶ τῆς ἀθθεντίας, μεθ' ἧς ὁ μεσαιωνοδίφης ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις καὶ ὡς τύπος μοναδικὸς πατριαρχικοῦ χρονογράφου. Φρονῶ, ὅτι τὸ ζήτημα τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων, ἅπερ λύονται ἐξ ὑπογίου. ἤξιζεν ὄντως βαθυτέρας ἐρεύνης, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐδίστασα πρὶν ἐπιληφθῶ τῆς ζητήσεως ταύτης, καὶ καταπατήσω τὰ οἰκόπεδα ἄλλων, οἵτινες εἶναι ἀρμόδιοι πρὸς τοῦτο. Ἀλλὰ δεκαετία καὶ πλέον παρήλθε καὶ οὐδὲ φωνὴ ἠκούσθη, ὅθεν ἀπεφασίσαμεν νὰ δδυσώμεν καὶ ἡμεῖς θεοῦ συναιρομένου «παρὰ λύδιον ἄρμα πεζοὶ οἴχνεύοντες». Ἐνόμισα λοιπὸν χρέος μου τὴν ἱστορίαν τῆς περικλεοῦς μητροπόλεως γράφων, νὰ μὴ ἀφήσω σκόπελον τοιοῦτον ἐνώπιον τοῦ ἀναγνώστου καὶ σημεῖον ὀντιλεγόμενον. (4) Γνωρίζω, ὅτι θὰ λυπήσω ἄνδρα ἀξίολογον καὶ γέροντα σεβάσμιον, — τὴν πραγματείαν ἔγραψα ζῶντος τοῦ Γεδεὼν καὶ ἀφήνω τὸ χωρίον τοῦτο ὡς ἐνδεικτικόν, — ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀφήσω πέτραν σκανδάλου εἰς τὴν ἱστορίαν ψεῦδος, ὅπερ ἔρχεται νὰ ἀποσβολώσῃ τὰς ὠραιότερας σελίδας αὐτῆς. *Τὸ δικαίωμα* τοῦ χειροτονεῖν τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην *ἦν μέγιστον ἀξίωμα καὶ ὑψίστη ἐμπιστοσύνη δι' ἧς ἡ ἐκκλησία περιέβαλε τὸν Ἑρακλείας* ἢ δὲ ἄσκησις τοῦ veto, *προνόμιον ἐξαιρετικόν, ἦν σπουδαιότατον ὄπλον τῆς ἐκκλησίας κατὰ τῶν αὐθαιρέτων ἐπεμβάσεων τῆς πολιτείας*, καὶ χρησιμώτατον, ἐὰν ἐγίνετο ἡ δέουσα χρῆσις. Πόσον σημαντικὴ ἦν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἑρακλείας καὶ

4. Ὁ μακ. Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει: «Θὰ ἦτο δὲ βεβαίως παράδοξον καὶ ἐν πολλοῖς ἀνώμαλον ὁ ἐπίσκοπος τῆς βασιλευούσης νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐξαρτώμενος ἐκ τοῦ ἐπισκόπου Ἑρακλείας, ὡς ἠξίωσεν ὁ Λέων ἐν τῇ πρὸς Πουλχερίαν ἐπιστολῇ γράφας, ὅτι πρέπει νὰ παραμεινώσιν ἀκέραια τὰ προνόμια τοῦ ἐπισκόπου Ἑρακλείας». (Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης σ. 47). Δὲν παραπέμπει δυστυχῶς. Εἶδον εἰς τὸν V τόμον τοῦ Mansi, ὅπου ὑπάρχουσι λατινιστὶ δύο ἐπιστολαί, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον εὑρον. Φρονῶ, ὅτι ἐξ ὧν εἴπομεν καὶ θὰ εἴπωμεν εἰς τὴν «Νομικὴν ἄποψιν» οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον. Ἡ δὲ φαινομένη τοῦ πάπα ὑποστήριξις πρὸς καταπολέμησιν τῶν πρωτείων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως εἶναι συμπτωματικὴ μόνον. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ Γελάσιος Α' ἰσχυρισθεὶς ὅτι ὁ Ἀκάκιος (πατριάρχης) ἀπλοῦς ὢν ἐπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας δὲν ἐδικαιοῦτο ν' ἀποκαταστήσῃ τὸν Πέτρον Μογγὸν εἰς τὴν δευτέραν ἀποστολικὴν ἔδραν τῆς Ἀλεξανδρείας (αὐτ. σ. 52). Ταῦτα ἀκαίρως λέγονται μετὰ τὸν κη' κανόνα τῆς Δ' οἰκ. συνόδου.

πόσον δεινὴ ἢ θέσις αὐτοῦ εἰς πολλὰς δυσκόλους περιστάσεις καὶ συγκρούσεις πρὸς τὸ κράτος, καθ' ὅς ἀνετρέποντο ἱεροὶ κανόνες καὶ διεκυβεύοντο ὑψίστα τῆς ἐκκλησίας συμφέροντα! Ἀνασύρω πρὸς παραδειγματισμὸν μίαν πτυχὴν ἐκ τῆς πατριαρχικῆς ἱστορίας καὶ ἀποκαλύπτω τὰ αὐλικά παρασκήνια, ὅπου ἐξευτελίζεται τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα, ἢ δὲ ἀξιοθαύμαστος στάσις τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἀποτελεῖ εἰς τὴν ἐλλεινὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τὸ μόνον παρήγορον φαινόμενον.

Ρωμανὸς ὁ Δεκαπηνός, ἐπίτροπος καταστάς τοῦ δεκατετραετοῦς *Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου*, (1) παρεισαχθεὶς εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ *Θεοδώρου τοῦ Δαφνοπάτιου* καὶ διανοηθεὶς νὰ ὑποκαταστήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορ. θρόνον, στέφεται *Καῖσαρ* καὶ τοὺς υἱοὺς *Στέφανον* καὶ *Κωνσταντῖνον* αὐτοῦ ἀνακηρύσσει συμβασιλεῖς, ἔκειρε δὲ κληρικοὺς τὸν *Χριστοφόρον* καὶ *Θεοφύλακτον*, ὃν ὁ θεὸς δὲν ἐφύλαξεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐκκλησίας, διότι παιδάριον ὄντα προώριζε διὰ πατριάρχην! "Ὅπως ἐπὶ εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη ἐβασάνιζε τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, φέροντα τὸ ὄνομα μόνον, ἐνῶ κατ' οὐσίαν ἐβασίλευεν αὐτός, οὕτω διενοήθη νὰ βασανίσῃ καὶ τὴν ἐκκλησίαν παραδιδούς αὐτὴν εἰς χεῖρας ἑνὸς ἐκδητημένου μεираκίου. Οὗτος πᾶσαν αὐτοῦ τὴν μέριμναν εἶχεν ἀφιερῶσαι εἰς τὰς ἀγέλας τῶν δύο χιλιάδων ἵππων, οὓς ἐφρόντισε νὰ σταυλίσῃ παρὰ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, οὐδεμίαν δὲ ἔννοιαν ἔσχε καθ' ὅλην τὴν ὑπερικοσαετῆ πατριαρχίαν διὰ τὸ ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ. Πολλάκις διέκοπτε τὴν θείαν μυσταγωγίαν καὶ ἀπεκδυόμενος τὴν ἀρχιερατικὴν στολήν, ἔσπευδε νὰ περιποιοῖ τὴν τεκοῦσαν φορβάδα! Εἰς οὐδὲν ἄλλο ἠσχολεῖτο, εἰμὴ εἰς ὀργανώσεις ἵπποδρομιῶν, καθ' ὅς συνωδεύετο εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου ὑπὸ ὀμίλου νεαρῶν κληρικῶν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου κατὰ τὰς ἱερωτέρας τῶν ἑορτῶν βακχικοὶ θίασοι ὀρχοῦμενοι μετὰ προσωπείων καὶ κορυβαντιῶντες διέσχιζον κατ' ἐπιταγὴν πατριαρχικὴν τὴν πόλιν ἀπροσπῶντες τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἱερῶν τελετῶν. «Ἔργον ἐκείνου καὶ τὸ νῦν κρατοῦν ἔθος, λέγει σχετλιαζὼν ὁ Κ ε δ ρ η νό ς, ἐν ταῖς λαμπραῖς καὶ δημοτελεσίαις ἑορταῖς ὑβρίζεσθαι τὸν θεὸν κατὰ τῆς τῶν ἁγίων μνήμας διὰ λιγυσμάτων ἀπρεπῶν καὶ γελῶτων καὶ παραφόρων κραυγῶν, τελουμένων τῶν θείων ὕμνων... πλῆθος γὰρ συστησάμενος ἐπιτίπτων ἀνδρῶν καὶ ἔξαρχον ἐπιστήσας αὐτοῖς Εὐθὺ μί ο ν τ ι να λεγόμενον Κ α σ ν ἦ ν, ὃν

1. Λέων ὁ σοφὸς πρὶν ἢ ἀποθάνῃ εἶχε στέψῃ αὐτὸν αὐτοκράτορα διὰ τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου κατὰ Κεδρηνὸν II, 1160-62.

αὐτὸς δομέστικον τῆς ἐκκλησίας προυβάλετο, τὰς σατανικὰς δοχῆσεις καὶ τὰς ἀσήμεους (γρ. ἀσέμνους) κραυγὰς καὶ τὰ ἐκ τριόδων καὶ χαμαιτυπειῶν ἠρα-
νισμένα ὄσματα τελειῖσθαι ἐδίδαξεν». Ταῦτα ἐκτεθεὶς ὁ ἱστοριογράφος καὶ
τὴν σιμωνίαν καὶ φιλοχρηματίαν «καὶ λοιπὰς ἀπρεπεῖς κατὰ μέρος
διεξιέναι πράξεις σὺν τῷ ἀπρεπεῖ καὶ ἀθέμιτον» ἐθεώρησεν. (1) Ἐν
πρώτοις λοιπὸν παρὰ τοὺς κανόννας τῆς ἐκκλησίας διὰ τοιοῦτον στά-
διον προορίσας τὸν *Θεοφύλακτον ἐκτομίαν ἐποίησεν ὁ Ρωμανὸς ἐν
ἡλικίᾳ 13 ἐτῶν καὶ διάκονον* κατὰ *Ἰωῆλ* τὸν χρονογράφον: «Θεοφύ-
λακτος δὲ ὁ πατριάρχης δεκαετριῶν μὲν ἐτῶν ὧν τότε διάκονος ἐχειροτο-
νήθη δεκαἕξ δέ, ὅτε εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνεβίβασ-
θη θρόνον». (2) Ὅταν τοιοῦτον ὧν ὁ *Θεοφύλακτος* προυτάθη
ὑποψήφιος σύσσωμος ἢ ἱερά σύνοδος κατεξανέστη καὶ τότε ὁ *Ρωμα-
νὸς* ἀπετάθη πρὸς τὸν πάπαν *Σέργιον Γ'*. (3) Οὗτος οὐ μόνον συνή-
νεσεν εἰς τὴν πρωτάκουστον ταύτην ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν Πατριαρ-
χείων παρανομίαν, ἀλλὰ καὶ προύτεινε τὴν ἐξορίαν τοῦ τε πατριάρ-
χου καὶ τῶν ἀνθισταμένων ἱερέων. Ἄλλ' ὁ Καισαρείας *Θεοφάνης*,
ὅστις πρωτοστατεῖ εἰς τὸ σκάνδαλον τοῦτο, ὁ διὰ πανουργίας καὶ
ραδιουργίας «Χοιρινός» ἐπικαλούμενος κατάρθωσε διὰ σατανικοῦ
τρόπου νὰ ὑποκλέψῃ τὴν ὑπογραφήν τοῦ πατριάρχου *Τρύφωνος* ἐπὶ
λευκοῦ χάρτου, ὅπου ἔπειτα ἔγραψεν αὐτὸς οὗτος τὴν παραίτησιν
ἐκείνου διαμαρτυρομένου. (4) Ἄλλ' ἡ σύνοδος καὶ πάλιν ἀνθίστατο
εἰς τὴν τοῦ παιδὸς ἀνάρρησιν μήπω τὸν ἴουλον ἐξανθήσαντος καὶ ὁ
οἰκουμενικὸς θρόνος χηρεύει ἡμιόλιον χρόνου! Ἐτέρα λοιπὸν ἐκκλη-

1. Ἐκ τῶν Πατρ. Πινάκων τοῦ Μ. Γεδεῶν, σ. 304. Βλέπε τὸν ἡμέτε-
ρον «Κύριλλον προηγούμενον Λαυριώτην, τὸν Χρονο-
γράφον», Ἀθῆναι, 1935, σ. 22 μεθ' ὁποίας ἱερᾶς ἀγανακτήσεως καυτηριά-
ζει καὶ στιγματίζει διὰ λέξεων καὶ φράσεων ἀπρεπῶν βεβαίως δι' ἓνα κλη-
ρικόν, ὃπερ ἠρέθησε τὰ νεῦρα καὶ τοῦ μακαρίτου ἐκείνου Λαυριώτου, νομί-
σαντος, ὅτι ἐγὼ ὑβρίζω! ἓνα οἰκουμενικὸν πατριάρχην καὶ δι' ἐπιθέσεως
ἐναντίον μου παρεγέμισε τὴν λιβελλογραφίαν, δι' ἣν καὶ μετενόησεν ἔπειτα
ἀνωφελῶς ὅμως, ἀφοῦ διὰ ἐρασχειλῶν ἤγειρε κόσμον ὄλον ἐναντίον μου.

2. Αὐτ. σ. 303. Περί τοῦ εὐνοουχισμοῦ μαρτυροῦσιν οἱ συνεχισταὶ τοῦ
Θεοφάνους: «τὸν δὲ θεοφύλακτον εὐνοῦχον ὄντα ἐποίησε
κληρικόν ὁ Νικόλαος καὶ σύγκελλον προχειρισάμενος» σ. 902, Βόννης
καὶ 739.

3. Ὁ Σακκελίων κατ' ἔκτασιν (ἐν Δελτίῳ ἱστορ. ἐθνολ. Ἑταιρ.
τῆς Ἑλλάδος Β', σ. 395·401) ὄθεν ἀντλοῦμεν τὰ πλεῖστα περὶ τῆς σκανδα-
λώδους ταύτης ὑποθέσεως.

4. Τὸ ἐπεισόδιον ἐκτίθησιν ὁ Κεδρηνός (βλ. Πατρ. Πιν. σ. 301). Ση-
μειωτέον ὅτι ὁ Γεδεῶν λαβὼν ἐκ δευτέρας χειρὸς τὰ τοῦ Κεδρηνοῦ, δὲν
ἔχει καὶ παραπομπάς.

σις πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Α' πάπαν Ρώμης (931-936), ὅστις ἀποστέλλει 4 ἐπισκόπους, ὅπως εἰς πέρας ἀγάγωσι τὸ ἀνίερὸν τόλμημα. «Τοποτηρητῶν ἐκ Ῥώμης ἀνελθόντων καὶ τόμον συνοδικὸν ἐπιφερόμενοι περὶ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας διαγορεύοντος, οἱ καὶ πατριαρχικῶ τούτου θρόνον ἐνίδρυσαν». (1) Ὁ πάπας τότε ἐφιλοτιμήθη νὰ στείλῃ καὶ παιδαγωγούς διὰ τὸν νεαρὸν πατριάρχην! (2) Πρὸς ἐμπέδωσιν δὲ τῆς πράξεως ὁ Ῥωμανὸς ἐπικαλεῖται καὶ τὰ παπικὰ ἐπιτίμια κατὰ τῶν ἀποτολμησάντων τι κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ οὕτω δὲ ἡ πατριαρχία τοῦ βασιλοπούλου παρετάθη ἐπὶ μήκιστον (933-956), καὶ ὅπερ δὲν ἔπραξαν ἄνθρωποι κατειργάσθη κήλων τις κατὰ ὀρμητικὴν τινα ἵππασίαν· κακῶς λοιπὸν καὶ αἷμα ἀναγαγὼν διὰ στόματος ἀπέθανεν βασιανισθεὶς διετίαν ὄλην. Τὸν βίον τοῦ ἐξώλους τούτου πατριάρχου ἢ τε Σύνοψις τῶν ἱστοριῶν τοῦ Κεδρηνοῦ (σ 332-4) καὶ ὁ Ζωναρᾶς (ις', 22) περιγράφουσι ἐν ἐκτάσει καὶ φρίττει ὁ ἀναγνώστης καὶ θαυμάζει πῶς ὁ πανάγαθος ἠνείχετο τὰ ἐν τῷ ἀνωτάτῳ πνευματικῷ κέντρῳ τελούμενα, δὲν ὑπῆρχον ἄρα γε τότε οἱ κεραυνοί! Τί ἔπραττεν ὁ ἅγιος Ἡρακλείας ὁ αὐστηρὸς θεματοφύλαξ τῶν πατριαρχικῶν θεσμῶν; Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν κειμένων τοῦ *Σακκελίωνος* ὑπάρχει καὶ ἐπιστολὴ τοῦ εἰρημένου πατρικίου *Θεοδώρου Δαφνοπάτιου* ἐκ προστάξεως τοῦ *Ῥωμανοῦ* ἀπευθυνομένη «*Ἀναστασίῳ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας δυσανασχετοῦντι ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ κυροῦ Θεοφυλάκιου,*

1. Θεοφάνους συνεχισταὶ βιβ. ζ', 34. Πρβλ. Συμ. Μάγιστρον σ. 745.

2. Τὴν εἶδῃσιν ταύτην διέσωσεν ὁ πρίγκηψ Δημ. Ροδοκανάκης ἐν τῷ ὀγκωδεστάτῳ τόμῳ «Ἰουστινιάναι-Χίος, Σύρος», 1900, σ. 48-9. Κατ' αὐτὸν δὲν ἦσαν ἀσυνήθεις καὶ ἐν Ῥώμῃ τοιοῦτοι νεαροὶ ἐπίσκοποι καὶ ἀναφέρει ὀρμανθὸν τοιούτων καὶ ἄλλων εἰς ἀποστόμωσιν ἐνίων Δυτικῶν ψεγόντων τὴν ἀνατολ. ἐκκλησίαν. Παραλείποντες ὅσα ἀπροσδιόνυσα γράφει οὗτος προκαλοῦντα τὸ ἐρύθημα τοῦ προσώπου (μιμησάμενος ἐν τούτῳ τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ροῦδην) ἀρκούμεθα εἰς τὸν δωδεκαετῆ πάπαν Βενέδικτον Θ' (1033-48) εἰς τὸν Κάρολον Ἀράγκην Ἰουστινιάνην, τέκνον τῆς εὐδαίμονος Χίου. Οὗτος προεχειρίθη εἰς ἐπίσκοπον Χίου ἐκκαϊδεκαέτης τῇ 27 Μαΐου 1394 ἐν Ῥώμῃ, χωρὶς νὰ εἶναι βασιλόπαις. Ἄλλ' ὁ Ροδοκανάκης δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι τὸ τερατούργημα διεπράχθη ὑπὸ τῶν λεγμάτων τοῦ πάπα, τοῦθ' ὅπερ λίαν συγκεκαλυμμένως διαμνημονεύει καὶ ὁ Μ. Γεδεών: «Μετὰ χηρείαν ἐνὸς ἔτους καὶ πέντε μηνῶν τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἐπευλογούντος ὁ... Θεοφύλακτος μειράκιον ὦν δεκαεξαέτης... ἀναβαίνει τὸν οἰκουμηνικὸν θρόνον» ταῦτα καὶ οὐδὲν πλέον· διὸ καὶ ὀφείλεται χάρις εἰς τὸν μακ. Σακκελίωνα ἀγαγόντα εἰς φῶς σπουδαῖα περὶ τοῦ σκανδάλου ἔγγραφα. Τὰ κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐκτίθησιν ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῇ «Ἐκθέσει περὶ βασ. τάξ.» βιβ. Β', κεφ. 38.

τοῦ υἱοῦ Ῥωμανοῦ βασιλέως τοῦ γέροντος». (1) Αὕτη χρονολογεῖται μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν παπικῶν ἐξάρχων, ὅποτε κληθεῖς ἵνα χειροτονηθῆσιν αὐτοὺς τὸν Θεοφύλακτον ὑπέβαλε τὰς ἀντιρροήσεις πρὸς τὸν βασιλέα «μὴ φέρων ὄρθῳ κατησχυμένην τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν». (2) καὶ εἶναι ἀπάντησις διεξοδική. Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Δαφνοπάτου κατὰ τῶν ἐνστάσεων τοῦ Ἡρακλείας εἶναι δικανικαὶ κοινοτοπίαι, καταντῶσαι μέχρι τοῦ γελοίου, ὡς κρίνει τις ἐκ προοιμίωv. «ἔδει σε καὶ γὰρ πρότερον ὀρθῶ λογιστῶ κρίνειν τὰ πράγματα, ἄποσκοπῆσαί τε πρὸς τὰ οἰκεία καὶ οὕτω τὰ καθ' ἑτέρων ἀποφάσεις ποιεῖσθαι, οὐχ ὡς μηδενὶ ἐγκλήματι ὑποκείμενος, ἀλλ' ὡς καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ὢν ἀνθρωπίνους περιειλημμένος πταίσμασι» (σ. 401)· δηλαδὴ ἀναγνωρίζεται τὸ σφάλμα καὶ κολάζεται διὰ τὸ ἀνθρώπινον εἶναι τὸ ἀμαρτάνειν. Τὸ δὲ ἀκόλουθον εἰς ἄκρον δύσπεπτον : «Διὰ τί δέ σοι. δέσποτα καὶ πρὸς κώλυμα χειροτονηθῆναι τὸν Θεοφιλέστατον σύγγελλον, ἡ ἀνглиκίότης παρίσταται; προκρίνεις μεγέθη καὶ ὄγκους καὶ τῶν σωμάτων ἀΐξῃσιν τῆς ψυχικῆς προτιμᾶς, καὶ ταῖς ὀρωμέναις παχύτησιν ὑποχωρεῖν δίδως τὰ νοητά ; . . . καὶ λοιπὸν προκρινέσθω σοι καὶ ὁ Γολιάθ τοῦ Δαβίδ.» Οἶονεὶ δὲ κατανοήσας τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν τοιούτων παρομοιώσεων ἐπάγεται κάπως ἐρρωμενέστερον : «Ἴδου γὰρ πάντων ἀπαξαπλῶς τῶν μητροπολιτῶν ἐλληλυθότων καὶ τὰ περὶ τοῦ θεοφιλεστάτου συγγέλλου συμψηφισαμένων, οὐ μὲν κανονικῶς, οὐ δὲ οἰκονομικῶς, ὁμοφώνως τὴν τούτου ἀνηγόρευσαν χειροτονίαν, ἵνα τῇ μὲν ἑορτῇ τῆς Ὑψώσεως χειροτονηθῆ ἡ πρεσβύτερος, ἐν ταῖς ἀγίαις ἑορταῖς ἢ τῷ ἀγίῳ Πάσχα πατριάρχῃς. (3) εἰ δὲ τινες ἐξ αὐτῶν πρὸς ἑνεακαιδέκατον ἀμφιβάλουσι χρόνον τοῦ εἰκοστοῦ ἐνισταμένου ἀναμφιβόλως χειροτονήσωσιν αὐτὸν» (σ. 401). Τὸ τελευταῖον περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ ὑποψηφίου μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ ἐν τῷ παλατίῳ τὰ πάντα μετελθόντες εἶχον πλαστογραφῆσαι καὶ τὸ ληξιαρχικὸν μητρώον. (4) Ταῦτα, ἐπιπροστίθησιν ὁ ἀποστολεὺς πρὸς ἀπόδειξιν εὐνοίας, ὅτι κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν γράφει ἐφεξῆς ἀποτόμως, ἀλλάσσει τὸ ὕφος καὶ ἄρχεται ἀπειλῶν : «Εἰ δὲ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐπιμένεις ἐν στάσει καὶ ἀπειθείᾳ . . . ἢ καὶ ἄκων συμφωνήσεις τοῖς μητροπολίταις ἢ ἐξωθήσῃ τῆς μητροπό-

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 401 - 402.

2. Αὐτ. σ. 404.

3. Ὑψώσις ἐνταῦθα ἡ Σταυροπροσκύνησις ἢ τῇ γ' ἑβδομάδι τῆς μεγ. τεσσαρακοστῆς ἑορταζομένη καὶ οὐχὶ ἡ τῆς 14 Σεπτεμβρίου.

4. Κατὰ συγκυρίαν καὶ ὁ πάπας Ἰωάννης, ὁ ἀποστείλας τοὺς ἐπίσκοπους πρὸς χειροτονίαν, μόλις ἦν εἴκοσι δύο ἐτῶν τῇ ἡλικίᾳ!

λεως, μάλιστα τοῦ ἁγιωτάτου πάπα αὐτὰ ἐπισηφισαμένου καὶ ἐπικυρώσαντος τοῦ τε βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἁγίου διαφύρως αὐτοῖς λαλήσαντος γενέσθαι πατριάρχην ἕτερον οὐκ ἠνέσχοντο» (σ. 404) καὶ ἀποφαντικῶς καταλήγει : *καὶ διὰ τοῦτο μήτε ἀνὸς ἔχε κατὰ νοῦν μήτε ἄλλος τις προσδοκάτω ὡς χειροτονηθήσεται ἕτερος πατριάρχης*». Οὔτε αἱ παρακλήσεις συνεκίνησαν τὸν Ἡρακλείας, οὔτε αἱ ἀπειλαὶ ἐφόβησαν αὐτόν, ἀλλ' ἀφέθη πᾶσα ἡ εὐθύνη εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους ἐπισκόπους τοῦ πάπα νὰ κάμωσι τὴν χειροτονίαν. (1) Οὔτοι καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ νεοχειροτονήτου βασιλόπαιδος πατριάρχου τό τε πάλλιον (ὡμοφόριον ;) καὶ τὸν μανδύαν, τὰ παπικὰ δῶρα. Καὶ εἰς τὸν μέγαν *Φώτιον* προσέφερε διὰ τοῦ καρδινάλιου *Πέτρου Ἰωάννης* ὁ Γ' ὀλόκληρον ἀρχιερατικὴν στολήν, ὡμοφόριον, στιχάριον, φελώνιον καὶ σανδάλια, ἅπερ ἐπὶ συνόδου (879) δεξάμενος οὗτος εἶπε τὰ ἐξῆς ἀξιοσημειώτα : «Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ νεφέλαις τὸν οὐρανὸν περιβάλλων καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀναχωνεῦσαι καὶ καθάραι στολισάμενος αὐτὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν καὶ πνευματικὸν πατέρα ἡμῶν καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ φρουρὰν ἄσυλον καὶ σωτηρίαν ἀσφαλῆ στολίσαι καὶ τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὸν νυμφικὸν περιβαλὼν χιτῶνα ἄξιον τοῦ μακαρίου ἐκείνου νυμφῶνος ἀναδειξαι» (2). Ἡ προσφορά τοῦ παλλίου ἐνταῦθα ἔχει καὶ ἄλλην βαθυτέραν ἔννοιαν, συμβολίζει τὸ παπικὸν πρωτεῖον. Ὁ *Ἰννοκέντιος Γ'*, πιστεύσας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν σαρακηνῶν, ὅτι ἔληξε τὸ ζήτημα τῆς ὑποταγῆς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀναγγείλας ἐπισήμως ἐν τῇ ἐν Λατερανῷ συνόδῳ, ὅτι ἦρθη τὸ σχίσμα καὶ ἡ ἀνατολικὴ ὑπετάγη πλέον τῇ Δυτικῇ, διεκήρυξε κατ' ἀπόφασιν συνοδικήν, ὅτε θὰ διατηρηθῇ ἡ τάξις τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' οἱ πατριάρχαι ὀφείλουσι νὰ λαμβάνωσι τὸ πάλλιον παρὰ τοῦ Πάπα Ρώμης καὶ νὰ διδῶσιν αὐτῷ ὄρκον πίστεως καὶ ὑποταγῆς (3). Ὁ παπικὸς θρόνος παρίσταται ὡς ὁ ἔσχατος κρίκος τῆς ἀλύσεως, ἥτις συνδέει τὴν ἀνθρωπότητα μετὰ τοῦ θεοῦ. Φέρων διαρκῶς τὸ *rallium* ὁ πάπας ἀντιπροσωπεύει τὸν εἰπόντα «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (4). Ἡ εὐκαιρία ἐθεωρήθη κατάλληλος, ἵνα μὴ τὸ παπ. ἰδεῶδες λησμονηθῇ. Ὁ *Κωνσταντῖνος Ζ'*

1. Καθ' ἃ ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει καὶ σύμπασα ἡ ἀρχαιότης μαρτυρεῖ οὗτοι ἐχειροτόνησαν ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν καὶ οὐχὶ ἀνεγνώρισαν, ὡς γράφει ὁ Σακκελίωv, τὸν πατριάρχην (βλ. σ. 389 - 90).

2. Φωτίου κτλ. ἐκδ. Κεραμέως σ. 143.

3. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, «Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης», Ἀθῆναι 1930, σ. 226.

4. Αὐτ. σ. 216.

Πορφυρογέννητος ἀπαλλαγείς τοῦ ἐφιάλτου πενθεροῦ *Ρωμανοῦ* (ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς τῷ 947) ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου αὐτοκράτωρ, ἀμέσως δὲ ἠθέλησε νὰ ποιήσῃται ἐκποδῶν τοῦ θρόνου καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, οἵτινες ἀπὸ 25ετίαν συνεβασίλευον αὐτῷ, τὸν *Στέφανον* καὶ *Κωνσταντῖνον*. Καίτοι δὲ ἦτο τότε κλινήρης ὡς πάσχων ἐκ δεινῆς νόσου, ἐξ ἧς καὶ ἐτελεύτησεν, ἀπέβαλε τῆς αὐλῆς. Ἴνα δὲ καταστήσῃ αὐτοὺς τελειῶς ἀνικάνους εὔρε προθύμους εἰς τοῦτο τοῦτον τὸν Ἡρακλείας *Ἀναστάσιον* καὶ τὸν Καισαρείας *Βασίλειον* «καὶ ἄμφω κληρικὸς ἀποκείρει»⁽¹⁾, τὸν μὲν Στέφανον ἀπομακρύνας εἰς Προικόννησον εἴτα εἰς Ρόδον καὶ Μυτιλήνην, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον εἰς Σαμοθράκην. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου *Πολυεύκτου*, διαδόχου τοῦ *Θεοφυλάκτου*, ἐδημιουργήθη πάλιν ζήτημα περὶ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ. Καὶ ἐνῶ μόλις ὁ *Ἀναστάσιος* εἶχε συμβιβασθῆ πρὸς τὴν αὐλήν, ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν *Νικηφόρος*, ἀγνωῶ διατὶ εἶχε περιέλθει εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ *Κωνσταντίνου Ζ'*, καὶ μέλλων νὰ χειροτονήσῃ τὸν ἐπ' ἀρετῆ καὶ παιδείᾳ διαπρέποντα νέον πατριάρχην ἀπεκρούσθη· «ὁ γὰρ Ἡρακλείας προσκεκρουκῶς κατὰ τι τῷ βασιλεῖ *ἐκωλύθη τοῦ προνομίου αὐτοῦ*» ἐπιφέρει ὁ *Ζωναρᾶς* «*τοῖς φιλισκώμμασιν εὖρητο κατὰ τοῦ πατριάρχου αἰτίαμα*». ⁽²⁾ Ὡσαύτως ὡς ἔκτροπον ἐθεωρήθη καὶ τὸ γεγονός, ὅπερ πολὺ ἐμείωσε τὸ κύρος τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ὅστις «ὡς ἄλλος *Ἰωάννης Χρυσόστομος* πολλοῖς ἐγνωρίζετο καὶ ἐλέγετο, καὶ οὐκ ἐλέγετο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφαίνετο», ἐχαρακτήρισε καὶ ὁ *Κεδρηνὸς* «*ψόγος οὐχ ὁ τυχῶν προσετριβῆ αὐτῷ προτρέψαντι μόνον καὶ τῷ χειροθετήσαντι, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ χειροτονηθέντι, ὡς καταδεξαμένῳ τὴν ἀκανόνιστον ταύτην χειροθεσίαν*». ⁽³⁾ Ἐχειροτόνησε δὲ τοῦτον ὁ Καισαρείας *Βασίλειος*, ὃν εἶδομεν φιλίως προσκείμενον τῷ βασιλεῖ. ⁽⁴⁾

Δὲν εἶχεν ἔτι ἀπαλλαγῆ ἢ ἐκκλησίᾳ τοῦ τρομεροῦ σάλου καὶ τῶν δεινῶν, ἅπερ προυξένησεν ἐν αὐτῇ ἡ λατινοκρατία. Ἡ ἐπάρατος

1. Κεδρην. σ. 325. Ὁ κώδιξ 3649 ἐπιστολὴν Βρεττ. Μουσείου, περιέχει καὶ ἀλληλογραφίαν φοιτητῶν τῆς Μαγναύρας—τοῦ ἐπὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου διοργανωθέντος περικλεοῦς Πανεπιστημίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως—ἐνταῦθα γίνεται μνεῖα καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἡρακλείας Ἀναστασίου, Περὶ τοῦ Καισαρείας Βασιλείου ὁ κ. Δημ. Μπαλάνος ἐν τῇ Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. τόμ. Ζ' γράφει ὅτι ἱεράτευσε τὰ ἔτη 912-959, καὶ εἶναι γνωστὸς ἐκ τῶν δημοσιευθέντων 5 λόγων αὐτοῦ ἐν τῇ πατρολογία· *Migne* ὡς ἐξηγητῆς τοῦ Γρηγ. Ναζιανζηνοῦ, ἀλλὰ τότε ποῦ νὰ τοποθετήσωμεν τὸν διαληφθέντα Θεοφάνην, ὅστις τῷ 931 ἐξεθρόνισε τὸν Τρόφωνα;

2. Ἱστορ. ις, 12.

3. Βλ. *Muralt*, ἐνθ' ἄν. σ. 526.

4. Πρβλ. Πατρ. πιν. σ. 25 καὶ 307.

διαίρεσις καὶ αἱ ἀντεγκλήσεις μεταξὺ τοῦ κλήρου συνεχίζονται καὶ μετὰ τὸν *Μιχαὴλ Παλαιολόγον*, τὸν σηματοφόρον τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Ἀνδρονίκου*. Πολλοί, ἴσως οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχιερέων, εἶχαν προσχωρήσει συμμετασχόντες εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου *Βένικου* ψευδοένωσιν, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ἠνείχετο νὰ ἀκούσῃ καὶ εἶχεν ἀποκηρύξει αὐτοὺς ὡς *Ἐνωτικούς*. (1) Ὁ νέος αὐτοκράτωρ τὴν ἐπικειμένην δεινὴν θύελλαν, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐνσκήψῃ εἰς τὸ κράτος διὰ τῶν Καταλανῶν, οἶονεὶ προβλέπων ἐζήτει ὡς πατριάρχην τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξελέξατο ἄνδρα ἐνάρετον καὶ μεμουςωμένον *Γεωργιον* τὸν *Κύπριον*. Οὗτος ἀκροατῆς γενόμενος *Γεωργίου* τοῦ *Ἀκροπολίτου* καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου *Ἰωσήφ* τῷ ὀφφικίῳ τοῦ «πρωτοαποστολαρίου» εἰσήχθη πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἐγένετο κληρικὸς τῆς ἀόλης. Ἐν τῇ βασιλευούσῃ ὡς λόγιος ἐτίματο ὡς ἱερομύστης τῶν ἐλληνίδων μουσῶν, ὅστις «τὸν ἐν ταῖς γραφαῖς εὐγενῆ τῆς Ἑλλάδος ἠυθμὸν καὶ τὴν ἀττικίζουσαν γλῶσσαν ἐκείνην, πάλαι πολὺν ἤδη χρόνον λήθης κρυβέντα βυθοῖς, φύσεως δεξιότητι καὶ φιλοπονίᾳ τελειωτέρα πρὸς τὸ φῶς ἤγαγε καὶ οἶονεὶ τινα ἐχαρίσατο ἀναβίωσιν». (2) Ἐξελέγη λοιπὸν πατριάρχης, ἵνα τὰ καθεστῶτα συνάψῃ καὶ εἰρηνοποιήσῃ τὴν ἐκκλησίαν τὴν 11 Ἀπριλίου, Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἐν τῇ τῶν λαϊκῶν τάξει ἔτι τελῶν καὶ μόνον ἀναγνώστης ὑπάρχων. (3) Ἀλλὰ προύβαλεν ἀμέσως τὸ ζήτημα τῆς χειροτονίας, ποῦ νὰ τελεσθῇ ἡ ἱεουργία, ἀφοῦ παρὰ τῶν ὀρθοδόξων οἱ ναοὶ ἔθεωροῦντο βεβηλωθέντες ὑπὸ τῶν *Ἐνωτικῶν*; Ἐν ἀμπελῶνι τινὶ τῆς μονῆς *Προδρομοῦ τῆς Πέτρας* εὐρέθη ναῖσκος τις ἀμίαντος, ὅπου ἐχειροτονήθη μοναχὸς καὶ διάκονος.

1. Ἐπιθὶ τὴν Μερικὴν διήγησιν περὶ τούτων Νικηφόρου τοῦ Βλεμμύδου δημοσιευθεῖσαν ἐν Curriculum vitae et carmina ὑπὸ A. Heisenberg, Lipsiae, 1896. Οὗτος καίτοι καταπιεσθεὶς ὑπὸ τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς συνόδου ἀπέφυγε τὸ βάρος τῆς πατριαρχείας περὶ τῶν τότε ἐκλογῶν βλ. πρ. Λεοντοπόλεως Σ. Εὐστρατιάδου, «Ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος ὁ Αὐτωρειανός» «Ἑλληνικά» Α', σ. 78 ἐ.

2. Γρηγορᾶ Ῥωμ. ἱστορ. I, σ. 163 Βόννης.

3. Αὐτ. σ. 165 καὶ εἰς διάκονόν τε καὶ ἱερέα. Ὁ Παχυμέρης βιβ. VII 14: «ἐκέισε τὰ εἰκότα τελέσας μοναχὸν μὲν ἐκ λαϊκῶν ἀποδείκνυσι, διάκονον δ' ἐξ ἀναγνώστου, χειροτονεῖ τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας καὶ πατριάρχην ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνον προβάλλεται (=ἀνακηρύσσει). Οὕτω νομίμως καὶ κανονικῶς διέρχεται ὅλους τοὺς βαθμούς. Ὁ Γεδέων Πατρ. Πιν. 400 λέγει, ὅτι συγχρόνως ἐγένετο καὶ ἀναγνώστης, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰγ' ἐπιστολῆς καταφαίνεται, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ, ὡς ἐλέχθη, τὸ ὀφφίκιον τὸ πρωτοαποστολαρίου ἐκέκτητο (βλ. Ἐκκλ. Φάρον Ἀλεξανδρείας, τόμ. Α', 79).

Ἄλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν αὐτὸς ὁ ἀδιάλλακτος ἀντιπρόσωπος τῆς λαϊκῆς μερίδος νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν πρὸς τοὺς Ἐνωτικούς διὰ τὴν χειροτονίαν; «ὕπ' οὐδενὸς τῶν ἀπάντων τὴν χειροθεσίαν αὐτὸν εἰληχέναι» (δεῖν ᾤετο) (1) καὶ «προβάλλεται» μὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τὰς κανονικὰς ψήφους καὶ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου παρ' αὐτοῦ λαμβάνει κατὰ τὰ πάλαι κρατοῦντα ἔθιμα «καὶ ἦν διενεργῶν καὶ διοικῶν ἔστιν ἃ τῶν πατριαρχικῶν δικαίων», γράφει ὁ *Γρηγοράς*, «ὅσα ὅμως οὐχ ἱερωσύνης ἔδειτο» δηλ. τὰ τοῦ Ἡρακλείας προνόμια τὰ προηγούμενα τῆς χειροτονίας (2). Εἴτε διότι οὗτος ἦν ἐκ τῶν ἐνωτικῶν, εἴτε διότι ἐχήμενεν ὁ θρόνος ἢ χειροτονία τοῦ Γρηγορίου εἰς πατριάρχην ἐβράδυνεν, ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τοῦτο ἀπεδείχθη συντηρητικώτατος καὶ *δὲν ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ «ἔθος κρατήσαν πάλαι», νὰ παραβιάσῃ δηλ. τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας*. Ἀπεφάσισεν ὅθεν νὰ συμπληρώσῃ πρῶτον τὸν θρόνον τοῦτον. Κατὰ σύμπτωσιν τότε ἀφίκοντο εἰς βασιλεύουσαν δύο ἀρχιερεῖς ὁ Κοζύλης ἐπίσκοπος τοῦ Ναυπακτίας καὶ ὁ Δεβρῶν τοῦ Ἀχρῖδων, ὡς πρεσβευταὶ τοῦ δεσπότη τοῦ Ἡπείρου. Τούτους διέταξε νὰ χειροτονήσῃσι *Γερμανόν* τινὰ μοναχὸν ὑποτακτικὸν Ἀκακίου ἐναρέτου ἀνδρὸς μητροπολίτην Ἡρακλείας, ὡς μὴ μετασχόντα τῆς θρησκευτικῆς διαπάλης (3). Οὗτος λοιπὸν μετὰ τῶν δύο ἐπισκόπων, ὡς ὁ βασιλεὺς «ἐμελέτησε καὶ προὔτεθύμητο», ἐξετέλεσαν τὴν χειροτονίαν κατὰ τὰ ἀρχαῖα καθεστῶτα τοῦ *Γρηγορίου* (4), ἀλλὰ δέον νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι αἱ βεβιασμένα αὐταὶ καὶ πῶς καὶ ἀντικανονικαὶ χειροτονίαι πατριαρχῶν, δι' ἃς στεντορεῖαν φωνὴν διαμαρτυρίας ἤγειρεν ὁ πολὺς *Βλεμμύδης*, ὡς εἶδομεν, κατὰ κανόνα δὲν ἠδικοκίμη-

1. Γρηγοράς ἐνθ' ἄνωτ. σ. 163-5, ὅστις περιγράφει ἐν ἐκτάσει τὰ κατὰ τὴν χειροτονίαν, θαυμαστῆς ὦν τοῦ Γρηγορίου, ὅστις τότε φαίνεται μεταβαλὼν καὶ τοῦνομα Γεώργιος.

2. Εἰς μίαν οὕτω κεκινημένην περίοδον δὲν δύναται τις νὰ ζητήσῃ ἀκρίβειαν, ἀνετράπησαν τὰ πάντα διὸ καὶ ἡ ἀθρόα ἀπὸ λαϊκῶν εἰς πατριάρχην χειροτονία, δευτέρα αὕτη ἐντὸς εἰκοσαετίας περίπου μετὰ τὴν τοῦ Ἀρσενίου († 1260) περὶ οὗ γράφει ὁ Βλεμμύδης ταῦτα ψέγων τὸν βασιλέα: «καὶ λόγου μηδενὸς δεηθεῖς, ἄνευ ψήφων, ἄνευ ἐπιλογῆς, ἀνίερρον ὄντα πάντη, πατριάρχην ἐν ἡμέραις πλάττει τρισὶ κελεύσει μόνη· αὕτη γὰρ ἦν νόμων κανόνων, ἔθων ἐκκλησιαστικῶν κυριεύουσα», ἐνθ' ἄνωτ. σ. 45, 3.

3. Γρηγοράς αὐτ. Μελετήσιου, ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Γ', σ. 153. Πατρ. Πιν. σ. 400.

4. Παχυμ. Β', σ. 45, πρβλ. Μυστακίδην ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΔ', σ. 403-4.

σαν. Ἀπόδειξις αὐτὸς ὁ **Γρηγόριος**, πρὸς ὃν ὁ **Ἀνδρόνικος** ἐστήριξεν ὅλας τὰς ἐλπίδας — καὶ ἦν ὄντως «Μουσῶν ἐστία» (**Ἐφραίμιος**) — ἀπέτυχεν οἰκτρῶς καὶ οὐ μόνον δὲν κατάρθωσε νὰ ἐνώση τὴν ἀντίθετον μερίδα τῶν ὀρθοδόξων, αὐτοὺς τοὺς Ἰωσηφίτας καὶ Ἀρσενιάτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ κατέστησεν ἀσπόνδους ἐχθρούς. Ὁλος ὁ ἀγὼν πλέον, ὡς πείθεται τὶς ἀναγινώσκων τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ, ἐστρέφετο κατ' αὐτῶν, καὶ οὐχὶ κατὰ τῶν λατινοφρόνων. Ἰωάννης ὁ **Χειλᾶς**, μητροπολίτης Ἐφέσου καὶ ὁ **Νεοκαισαρίτης** πρωτασηκρήτης **Μανουήλ**, μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐκηρύχθησαν ἀντίπαλοι⁽¹⁾. φαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ παντοδύναμος **Ἀκροπολίτης** δὲν ἦτο μέχρι τέλους φίλος· διότι ἐν τινὶ ἐπιστολῇ ὁ **Γρηγόριος** γράφει πρὸς αὐτὸν ταῦτα: «καὶ ἐφθεγγόμεν τὸν αἰὶ χρόνον ἐναντία σοι (= ἐνώπιόν σου) καὶ ἔγχετον βάλλων ὁμοῦ καὶ καταβάλλων σέ τε καὶ τὸν σὸν Βέκκον»...⁽²⁾. Τελευταῖον δὲ κατήντησε νὰ ἐπαιτῆ παρὰ τῶν φίλων «ὑποσχετικὰ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τοῦ πατριάρχου»!⁽³⁾ Οὕτω νέα παράταξις ἤρξατο βάλλουσα κατ' αὐτοῦ αὐτοὶ οἱ ὀρθόδοξοι παρουσιάζοντες αὐτὸν ὡς λατινόφρονα καὶ βλάσφημον⁽⁴⁾ καὶ προάγοντες ἀνεπαισθήτως τοὺς σκοποὺς τοῦ **Βέκκου**. Ἐν τῇ ρλβ' ἐπιστολῇ διεκτραγωδεῖ τὴν τραγικὴν θέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ὡς ἐκ τῶν σκανδάλων καὶ μηχανορραφιῶν τοῦ λατινόφρονος πρῶην πατριάρχου.⁽⁵⁾ Οὕτως ἠναγκάσθη παραιτησάμενος τὸν θρόνον νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀριστηνῆς τῷ 1289, ὅπου μετὰ ἐν ἔτος ἀπῆλθε πρὸς Κύριον.⁽⁶⁾

1. Ἐκκλ. Φαρ. Α', σ. 83, 85.

2. Τόμ. Δ', σ. 112.

3. Τόμ. Ε', σ. 500.

4. Γρηγοράς Ι, 177.

5. Τόμ. Δ', σ. 112.

6. Κατὰ πρόσταξιν βασιλικὴν ἐκηδεύθη μὲν ὡς ὀρθόδοξος, ἀλλ' οὐχὶ ὡς ἀρχιερεὺς· διότι ἐγένετο ρίψασπις Πατρ. πιν. σ. 401. Δὲν θαυμάζεις, φιλαναγνώστα, τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα τοῦ ἑλλην. λαοῦ, ὅστις ἐν μέσῳ τοιούτων ἐθνικῶν κινδύνων, ἀψηφῶν πάντα τὰ ἄλλα ὡς σανίδα σωτηρίας θεωρεῖ τὸ νὰ διατηρήσῃ ἀκηλίδωτον τὴν πίστιν τῶν πατέρων, ἀποκηρύττων ἀρχιερεῖς καὶ αὐτοκράτορας, οὓς ἐφαντάζετο ὅτι ἐκκλιναν πρὸς τὸν λατινισμόν; Ὁ διάσημος τοῦ βυζ. δικαίου ιστοριοδίφης **Montreuil** γράφει: «Οἱ Ἕλληνες ἦσαν μέχρι φανατισμοῦ προσκεκολλημένοι εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν· τὰ θρησκευτικὰ δόγματα ἦσαν τὸ κέντρον, ὅπερ συνῆγωνε πάσας αὐτῶν τὰς λοιπὰς ἰδέας, ὁ δὲ θρησκ. θεσμὸς συνεκράτει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν ἐλληνικὴν ἐθνότητα διατηρῶν ἐνότητά πλῆρη ζωῆς καὶ συνοχῆς καὶ νέας ἀντλῶν ἀεῖποτε δυνάμεις εἰς τὸ κατὰ Λατίνων μῖσος» («Histoire de droit byzantin», τόμ. III, σ. 38).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὁ ἀκοίμητος φρουρὸς Ἡρακλείας ἐξήσκει ἀνελ-
λιπῶς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἐν τε τῇ χειροτονίᾳ τοῦ πατριάρχου, ὡς
δεικνύει ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα σειρὰ τῶν πρώτων πατριαρχῶν
ἀπὸ τοῦ *Γενναδίου Σχολαρίου* μέχρι *Μαξίμου* τοῦ Γ' χειροτονηθέν-
των ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ ἱερομονάχων. Ἐπειδὴ ὁμως — καὶ τοῦτο δυστυ-
χῶς συνέβαινε καὶ οὐχὶ σπανίως — ἡ ἀξία τοῦ ὑποψηφίου καὶ τὰ
κανονικὰ αὐτοῦ προσόντα ἐξετιμῶντο ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ
βεζύρου διὰ τῆς ὀλκῆς τῶν προσαγομένων πουργεῖων, ὡς μαρτυρεῖ
ἡ «Πατριαρχικὴ τοῦ *Μαλαξοῦ* ἱστορία», ἡ θέσις τοῦ Ἡρακλείας καθί-
στατο πολλάκις δυσχερεστάτη. Καὶ παράδειγμα *Ραφαήλ Α'* «ὁ
Σέρβος, ὁ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐλεεινὸς ἐπιβάτης, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ
Ἀγκύρας (γρ. τοῦ μητροπολίτου Ἀγκύρας) μὴ θέλοντός τινος τῶν
μητροπολιτῶν νὰ χειροτονήσῃ αὐτὸν» κατὰ *Γεδεών*. (1) Ἀλλ' ἀκού-
σωμεν αὐτὸν τὸν *Μαλαξόν*: «ἐλθόντων μερικῶν ἀρχιερέων μετὰ βασιλι-
κοῦ ὄρισμοῦ, γράφει, εἰς τὴν μεγάλῃ ἐκκλησίαν διὰ νὰ κάμουν τὸν Ρα-
φ α ἡ λ πατριάρχη (ταῦτα συνέβαινον τῷ 1475) καὶ ὡς ἦλθεν, ἔκαμον
ψήφους καὶ τὴν χειροτονίαν στανικῶς τοὺς καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ
τοῦ Ἀγκύρας, ὅτι ὁ Ἡρακλείας πρὶν νὰ συναχθῆ ἡ σύνο-
δος τὸ ἔμαθε καὶ ἐγένεν ἀσθενήσ. Καὶ ὁ Καισαρείας καὶ ὁ
Ἐφέσου ἔτυχε καὶ δὲν ἦλθαν. Καὶ ὡς τὸν ἐχειροτόνησαν τὸν ἀνέβασαν εἰς
τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὡς πατριάρχη. Ἐκαμαν καὶ τινες στάσις, ὅτι νὰ
μηδὲν συλλειτουργήσουν μετ' αὐτοῦ, ἀμὴ ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς καὶ στανικῶς
τοὺς ἐσυλλειτουργήσαν. . . ἐμίσουν δὲ αὐτὸν ὁ κόσμος ὅλος καὶ διὰ τὴν μέ-
θην καὶ διὰ τὴν γλώσσαν, ὅτι ἡωμαϊκὰ δὲν ἤξευρε. . . καὶ κανεῖς δὲν τὸν
ἐβοήθησεν οὔτε ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς οὔτε ἀπὸ τὸν λαόν. . . καὶ ἀπέθανεν εἰς
τὴν φυλακὴν. (2) Ἀνέκδοτος τις κατάλογος πατριαρχῶν ὑπὸ τοῦ *Ἀθ.*
Παπαδοπούλου Κεραμέως μνημονευόμενος γράφει: «Ραφ α ἡ λ ὁ
Βουλγαροεπίσκοπος αὐτὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν φυλακὴν ἐκ τοῦ χρέους τοῦ χα-
ρατζίου. . . εὔγαλεν αὐτὸν (Συμεὼν τὸν Α') ἕνας Ραφ α ἡ λ Βουλγα-
ροεπίσκοπος καλούμενος, ἀνέβασεν τὸ χαρατζιον φλουρία

1. Πατρ. πιν. σ. 26· ἀλλὰ μήπως ὁ Ἀγκύρας δὲν ἦτο μητροπολίτης. Ἐν
τῷ κειμένῳ ἐπηνώρθωσε τὸ σφάλμα γράψας «ὁ τῆς ἱερᾶς ἀρχῆς ἀρχιεὴς ἢ ἱερο-
μόναχος, σέρβος τὴν καταγωγὴν. . . ἐπαύθη μετὰ πατριαρχίαν ἀθλίαν ἐνὸς ἔτους
μνηκτριζόμενος ἐπὶ τῇ ἀρχολιπάρῳ ἐπιφορᾷ. . . ἐντεῦθεν μῆτε ὁ Ἡρα-
κλ.ίας ἠθέλησε νὰ χειροτονήσῃ αὐτόν, ἀλλ' ἐχειροτόνησεν ὁ
μητροπολίτης Ἀγκύρας, μῆτε οἱ ἀρχιερεῖς ἠθελον νὰ συλλειτουργήσωσιν μετ'
αὐτοῦ» σ. 484 - 5.

2. Turcograecia, σ. 129 - 131.

δύο χιλιάδες». Ταῦτα γράφει ὁ *Δούκας Καταβολάνος*.⁽¹⁾ Τὴν πρᾶξιν ταύτην μετ' ἀποτροπιασμοῦ καταδικάσασα ἡ Μεγ. ἐκκλησία τῷ 1488 κατὰ Ἰούλιον ἀπεφαίνετο μετὰ παρρησίας περὶ τῶν τέως ἐκλεγέντων καὶ πατριαρχουσάντων: «πάντες τῆ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ χρήσιμοι πολυειδῶς καὶ διὰ τοῦτο δεκτοὶ ὑπῆρξαν, ἐνὸς μόνου τῶν τοιούτων, *Ῥαφαὴλ ἐκείνου τοῦ Τριβαλοῦ*,⁽²⁾ ὃς ἀναιδέστατος διὰ τῆς ἔξω καὶ μόνης ἀρχῆς τῆ ἐκκλησίᾳ προσέβαλε βίαν»⁽³⁾ ἄνευ γὰρ μόνου καὶ τούτου προφανῶς ὄντος κατεγνωσμένου καὶ ἀποβλήτου οἱ λοιποὶ συγγνώμης ἔτυχον πρότερον παρά τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ὡς καὶ νῦν ἐφ' ὁμοίῳ τρόπῳ παρ' ἡμῶν». ⁽⁴⁾ Περί τοῦ χαρατσίου ὁ ἀρχ. *Στεφανίδης* (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 100 ἐ.) γράφει ὅτι ὁ Ῥαφαὴλ εὔρε παρά τοῦ προκατόχου *Διονυσίου Α'* τοῦτο καὶ ἐπηύξησεν εἰς 2500, καὶ ὅτι δὲν ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴν κττ.

Ἐν τέλει διὰ τὴν κατακλείδα τοῦ λόγου θὰ παραχωρήσωμεν τὴν θέσιν εἰς ἓνα παθόντα πατριάρχη, τὸν μεμουςωμένον *Καλλίνικον Δ'* τὸν ἀπὸ Προϊλάβου. Οὗτος ἐκλήθη τῷ 1757 εἰς διαδοχὴν *Κυρίλλου τοῦ Ε'*, ὅστις φαίνεται ἦν δημοφιλὴς καὶ εἶχεν ὑποστήριξιν γενναίαν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καίτοι χαρακτηρίζεται ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ἐξ ἀρχῆς «ληστρικῶς καὶ παρανόμως καὶ παρὰ τοὺς κανόνας εἰσεπήδησεν εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν . . . καὶ συγκροτήσας τινὰς ἐπαναστάτας ἄλλους μὲν δώροισι, ἄλλους δὲ διαφόροισι τρόποις μαγικῶν καὶ σατανικῶν κακουρηγιμάτων ἐλεπήδησεν ἐπιβατικῶς καὶ ἐκ δευτέρου καὶ τῆ τοῦ πλήθους καὶ τῶν Χαζελίδων ἐπαναστάσει τὰ ἐξ αἰῶνος ἀνήκουστα δεινὰ τῆ ἐκκλησίᾳ

1. Παράρτ. ΙΖ' τόμ. Φιλ. Συλλ. σ. 19. Ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων ἐν Πατρ. κατ. σ. 20 γράφει: «ὑποσχεθεὶς καταβολὴν καὶ ἐτέρων 500 χρ. φλωρίων πρὸς τοῖς δισχιλίοις τοιούτοις».

2. Δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον μειοῦται τὸ κακὸν διὰ τῶν καινοπρεπῶν τούτων ὀνομάτων μεθ' ὧν ἕκαστος στολιζέει τὸν περίφημον αὐτὸν πρωθιεράρχην: Σέρβος, Βουλγαροεπίσκοπος, Τριβαλλός, Σέρβος ἦν καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ Θεοφάνης «Καλλίνικος Γ' πατρ. ΚΠ» ὑπὸ Δυοβουνιώτου, σ. 130.

3. Τὸ κείμενον ἔχει: προσέβαλε βίας, ὅπερ ἐκ τοῦ Σ τ α μ α τ ι ἄ δ ο υ («Ἐκκλησι. σύλλεκτα», Σάμος 1891, σ. 32 ἐ.) ἀνεδημοσίευσεν ὁ εἰρημ. Σάρδεων ἐνθ' ἄνωτ, σ. 18-20. Τὸ βιβλίον εἶδον παρά τῷ Μ. Γεδεῶν καὶ κατ' εὐγενῆ παραχώρησιν μοι ἐδόθη πρὸς μελέτην, ἐφ' ᾧ καὶ ἠυχαρίστησα.

4. Ταῦτα σ. 19 ἐγράφησαν διὰ τὴν συγχώρησιν, ἣν ἐχαρίσατο ἡ ἐκκλησία πρὸς *Διονύσιον Α'* ὑποπεσόντα εἰς μέγα παράπτωμα (αὐτ. 16-18). Ἀξιόλογα εἶναι καὶ ὅσα γράφει περὶ τῆς ἀρετῆς, εὐσεβείας καὶ ἀφοσιώσεως τῶν πατριαρχῶν ὁ μακ. Γ ε δ ε ῶ ν ἐν Πατρ. πίν. σ. 77, οἵτινες ὡς ἀνθρώποι εἶχον τὰς ἀτελείας, ἀλλ' ἀνερχόμενοι εἰς τὸν θρόνον ἐγίνοντο ὑπεράνθρωποι.

ἐπέφερε». (1) Ὁ *Καλλίνικος* ἐν μὲν τῇ πατριαρχ. αὐλῇ εἶχε τὴν συνδρομὴν τοῦ τότε μέγα ἰσχύοντος μεγάλου ἐκκλησιάρχου καὶ διδασκάλου *Κριτίου* καὶ κατώρθωσε δι' αὐτοῦ καὶ ἄλλων νὰ δοθῇ λιβελλος τῷ ἄνακτι «διατρανῶν τὰς ἀνταρσίας (ἦν γὰρ καὶ Μωραΐτης ὁ ἀνὴρ) καὶ νεανιεύματα τοῦ πανεπισπάνου». Ἦν τότε βασιλεύων Ὁσμὰν Γ', ὅστις ἐπέισθη καὶ ἀπέλυσε δύο ὀρισμοὺς «ἰδιοχείρους» πρὸς τε τὸν βεζύρην καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον «ἵνα καταβιβάσωσι τὸν ἀνιάρτην καὶ ἀναβιβάσωσι *Καλλίνικον* Προϊλάβου τὸν ἐκ Ζαγοράς, τὸν ζητούμενον». Οὕτως ἤρχισεν ἡ παρανομία καὶ ἡ ἐπέμβασις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ πατριαρχικά, ἥτις προухώρησε μέχρι πρωτακούστου αὐθαιρεσίας, ὡς ἀφελέστατα ἐξιστορεῖ ὁ *Καλλίνικος*: «*Εἰσελθόντος δ' ἀγνώστου τοῦ ἀρχιστρατήγου εἰς τὸ πατριαρχεῖον καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ὀπλοφόρων πάντων καὶ τοῦ ἀνθυπάτου εἰς τὸν οἶκον σπαθαρίου Γεωργίου Σταυράκη τοῦ εἰς τὸ Πιερίον καὶ τοῦ κρατοῦντος διὰ τῶν βασιλικῶν πλοίων εἰς τὸ ἀντίπεραν τοῦ κυνηγοῦ παλάτιον πορευθέντος ἐπὶ ὀρισμῷ [ἵνα] εἰς τὸ πλῆθος [δι' ἐγκλημα] νεωτερισμοῦ (2) ἅπαντας διαχειρίσωσι (= παραδώσωσι)· νεύσει δὲ θεία οὐχ εὐρέθη λαὸς ἐκεῖ· ὃν συλλαβόντες ἐπεμψαν εἰς τὸ ἀρχιτελώνιον καὶ ἐκεῖθεν διὰ πλευσίμου γαλλικοῦ εἰς Κύπρον ὑπερόριον» (3). Ἴδου ὠραία ἀλλαξοπατριαρχεῖα! ἦν τόσον ἐπιδεικτικῶς χωρὶς νὰ ἐρυθριᾷ περιγράψει ὁ συγγραφεὺς τῆς «Συνοπτικῆς διηγήσεως τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχευσάντων» πατριαρχῆς, ὅστις ἔρχεται ἤδη εἰς τὴν ἐξιστόρησιν καὶ ἀνόδου αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου: «Τὸν δὲ Καλλίνικον μεταπεμφάμενος τὴν συνήθη ἐνέδυσαν χλαμίδα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. . . ἀρχιερεῖς δόντες ἵππους ὑπατικούς καὶ δορυφόρους κλητόρων (sic) καὶ στρατιωτῶν πολλήν, οὗ τὴν συνήθη πληθύν» (4). Τὴν ἐπαύριον, λέγει, ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου κατέβη εἰς τὸν ναὸν εὐρέθη ἐν μέσῳ λαοῦ συνωστιζομένου, οὐχ ἵνα ἐπευφημήσῃ, ἀλλ' ἵν' ἀποδοκιμάσῃ τὸν νέον πατριάρχη, φωνάζοντος ὅτι «ἐπώλησε τὴν ἁγίαν κολῶνα, τὰ κείφανα καὶ κανδήλια καὶ ἱερὰ ἄμφια εἰς τοὺς φράγγους καὶ ὁ ἀποκτεῖνας αὐτὸν (τὸν *Κύριλλον*) λατρείαν προσφέρει τῷ θεῷ. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οὖν ἐξερχομένου τῆς ἐκκλησίας οἱ ἀποστάται ὁμοφώνως ἐβόησαν, οὗ θέλομέν σε*

1. Καλλίνικος Γ', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Κων. Δυοβουινιώτου Ἀθῆναι 1915 (ἐκ τοῦ ἱ. Συνδέσμου) σ. 105.

2. Συνεπληρώσαμεν, ἵνα ἐξαχθῇ ἔννοια.

3. Ἐκεῖθεν ἐστάλη εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος (ὅπερ δὲν λέγει ὁ Καλλίνικος) ἔπειτα εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος (Σκήτην ἀγ. Ἀννης) ὅπου ὑπῆρξεν δριμύς διώκτης τοῦ Εὐγ. Βουλγαρέως.

4. Αὐτ. σ. 107· 8.

οὐ! καὶ δρμήσαντες μετὰ μαχαίρων καὶ ὄπλων ἔπαιον, ἐκολάφιζον, ὡς οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Κύριον καὶ βιαίως ἔσυραν τοῦ ἐξαγαγεῖν ἔξω τῆς αὐλῆς, ὡσπερ πρὸ χρόνων τὸν Π α ῖ σ ι ο ν. Ὅντος δὲ γενναίου τῷ σώματι καὶ μεγαλοψύχου καὶ εὐμεγέθους ἀντέστη πλήττων καὶ πληττόμενος, σύρων καὶ συρόμενος μέχρις οὗ ἔφθασαν οἱ τῶν θυρῶν φαναρίου καὶ τῶν πέριξ φύλακες στρατιῶται ῥοπάλοις τοῖς γνωστοῖς καὶ τύπτοντες κατὰ κεφαλῆς ἤρπασαν ἐκ τοῦ χιτῶνος ἐκείνον καὶ εἰς τὴν πατριαρχικὴν οἰκίαν ἡμιθανῆ καὶ αἵματι κατάβροχον ἀνήγαγον» (1). Εὐνόητον, ὅτι ταῦτα ἀπεδόθησαν εἰς τὰς καταχθονίους ἐνεργείας τῶν ὀπαδῶν τοῦ *Κυρίλου* (2), αὐτὸν δὲ καὶ ἐκείνους ἐζήτησαν οἱ Τούρκοι νὰ κρεμάσωσι καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἡ ἀνεξικακία τοῦ πατριάρχου μεταβάντος καὶ προσπέσαντος μετὰ δακρύων, λέγοντος εἰς τὴν βασιλίссαν. Ἐν μέσῳ λοιπὸν τῶν δορυφόρων τοῦ ἄνακτος καὶ τοῦ στρατάρχου, «ἵνα μὴ πάλιν νεωτερίσῃ ὁ ἄφρων λαὸς» ἐπρόκειτο τὴν Κυριακὴν, ἵνα γένηται ἡ ἐγκαθίδρυσις ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας ἀπῆν. «Ἐν τῇ μεταθέσει δὲ εἰπόντος τοῦ μεγάλου λογοθέτου τὸ μέγα μήνυμα ἀπήντησεν ὡραίως· ὁμοίως καὶ πρὸς τὴν δόσιν τῆς θάβδου παρὰ τοῦ Χαλκηδόνης μὴ ἐλθόντος ἔτι τοῦ Ἡρακλείας» (3). Ἄλλ' ὁ Κέρβερος Ἡρακλείας ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν τοιαύτην καταπάτησιν τῶν νομίμων καὶ τὴν ἀπεμπόλησιν τῶν πατριαρχικῶν εἰς τοὺς Τούρκους δικαίων. Οὗτος μετὰ καὶ ἄλλων ἀρχιερέων τοῦ Νικομηδείας, Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως, ἐπέδωκαν σφοδρὰν διαμαρτυρίαν πρὸς τὸν βασιλέα κατὰ τοῦ πατριάρχου, μεσιτεύοντος δὲ καὶ τοῦ ἱατροῦ αὐτοῦ «τοῦ ἀθέου *Μανώλη*» καὶ αὐτῆς τῆς βασιλομήτορος καὶ ἐπαναλαβόντες τὴν διαμαρτυρίαν εἰσηκούσθησαν ἢ «ἐδιπλασίασαν τὰ χρυσᾶ», ὡς γράφει ὁ *Καλλίνικος*. Καὶ προφασισθέντες ὅτι ἡ καββαδοφορία δὲν ἐγένετο κανονικὴ «μετακαλεσάμενοι τὸν *Καλλίνικον*, ἵν' ἐνδύσωσι χλαμύδα... καὶ ἀπεκδεχομένου τοῦ πατριάρχου μετὰ δέκα τριῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ ὑπατεῖον (μετέβησαν)... ἤρθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος καὶ ἀπήχθη εἰς τὸ τελώνιον» (4). Καὶ ἀπηλλάγη οὕτως ἡ ἐκκλησία τοῦ θρασέως ἐπιβάτου, ἀποσταλέντος ἐκεῖ ὅπου αὐτὸς εἶχεν ἐξορίσει τὸν Κύριλλον, εἰς τὸ Σινᾶ. (Σημειωτέον ὅτι κακῶς ὁ καθ. *Δυοβουνιώτης* ἐξέδοτο ὡς Γ' τὸν Ζαγοραῖον Καλλίνικον, παραλιπῶν τὸν ἀπὸ Ἡρακλείας).

1. Αὐτ. σ. 108.

2. Βλ. περὶ Κυρίλλου Ε. Σαβράμην ἐν Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. σπουδῶν Ι', σ. 161 ἔ.

3. Αὐτ. σ. 109.

4. Αὐτ. σ. 110.

Ταῦτα μαρτυροῦσι περὶ τῆς πολλαπλῆς χρησιμότητος τῶν προνομίων τοῦ Ἑρακλείας ἐπὶ τῶν Σουλτάνων, ὧν ἡ θέλησις ἦν ὁ νόμος καὶ ἐφ' ὧν οἱ πατριάρχαι οὐχὶ σπανίως ἀνήρχοντο εἰς τὸν θρόνον «μὲ ὀρισμόν», Πατρ. Πίν. 17. Ἴδου καὶ 4 παραδείγματα χειροτονίας πατριαρχῶν μὴ γενομένης ὑπὸ τοῦ Ἑρακλείας, ἅπερ διέφυγον τὴν μνήμην τοῦ Μ. Γεδεών ἀλλὰ τοιαῦται ἐξαιρέσεις ἀντὶ νὰ κλονίσωσι, καθιστῶσι στερεώτερα τὰ προνόμια αὐτοῦ, αἰρουμένου εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀξίας καὶ τιμῆς εἰς τοιαύτας ἐξαιρετικὰς διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ δεινὰς περιστάσεις, τιμῆς ὑψίστης καὶ κυριαρχικοῦ δικαιώματος, δι' οὗ περιεβλήθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου. καὶ ἐν ταῖς ἐξαιρέσεσι ταῦται ἀπεδείχθη ἐξοφθάλμως ἡ χρησιμότης τοῦ θεσμοῦ, ὃν ἐν ᾧ ἄλλοι ἠγωνίζοντο νὰ ἐμπεδώσωσιν ὁ Μ. Γεδεών ἔκρινεν εὐλογον νὰ ὑποσεῖσθαι ἐκ θεμελίων βάλλων ἀνηλεῶς κατ' αὐτοῦ, οὐδὲν βλάψαντος, τοῦναντίον σώσαντος, ὡς ἀπεδείχθη, πολλάκις τὴν ἐκκλησίαν καὶ οὕτω *παρουσιάζεται ὁ Ἑρακλείας ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεός*. Πολὺ θὰ ὑπετιμᾶτο τὸ κολοσσιαῖον καὶ ἀξιόλογον ἔργον αὐτοῦ, ἐὰν ἐφαντάζετο ὁ Γεδεών ὅτι δι' ὀκτασελίδου προχειρολογίας θὰ ἠδύνατο αὐτὸς οὗτος νὰ κατακρημνίσῃ αὐτό, ὅπερ ἀπὸ νεότητος μέχρι λιπαροῦ γήρατος οὐδόλως ἐπαύσατο στηρίζων. "Ὅσον μέγα καὶ ἂν ἦτο τὸ κύρος αὐτοῦ, δὲν θὰ ἴσχυεν εἰς τοιαύτην παραβολωτάτην ἐπιβουλήν αὐτοῦ τοῦ ἴδιου νὰ ἀνθέξῃ. Θὰ ἔσβυνε διὰ μονοκονδυλιάς ὅλην τὴν κολοσσιαίαν ἐργασίαν, ὅλους τοὺς συγγραφικοὺς ἀγῶνας, καθ' οὓς ἀντεπεξήρχετο ἀγρίως ἐναντίον πολλῶν καὶ ποικίλων ἐχθρῶν τοῦ γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας, θὰ κατεδίκασεν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ γραφέντα ὡς ἀνιστόρητα ἀερολογήματα. Διακηρύττει ὁ ἴδιος, ὅτι μέχρι τοῦ 40 ἢ 45 τῆς ἡλικίας εἶχε γλωσσοδέτην (κν. χαβιάν) καὶ δὲν ἦτο ἐλεύθερος νὰ γράψῃ τὴν γνώμην, ἀλλ' ἔγραφεν τὸ δοκοῦν τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς, ἐπομένως δὲν ἔγραφεν ὡς εὐσυνείδητος ἱστορικὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὑγρὰν ἔχων συνείδησιν εἰργάζετο κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῶν μισθοδοτούντων, πάντη ἀδιαφορῶν, ἐὰν ἐλακπάτει τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, τρέχων «ὡς ἀπὸ ρυτῆρος» ὡς ἑτεροκίνητον ὄν, εἰς οὐδὲν δὲ ἔτερον ἀπέβλεπεν, ἢ πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς πάντας πλαστογραφῶν τὴν ἱστορίαν. Ἀλλὰ ταῦτα οὐδ' ἔχνος ἀληθείας ἔχουσιν. Οἱ ζήσαντες ἐν Φαναρίῳ ἐν οἷς καγὼ ὡς φοιτητῆς ἐν τῇ τοῦ γένους «Μεγάλῃ σχολῇ» οἶδασιν, ὅτι πᾶν τοῦναντίον συνέβαινε καὶ τὰ γραφεῖα τῆς «Ἐκκλησίας ἀληθείας» ἦτο τὸ μικρὸν Γιλδίτζ, ὅπου ἐξεδίδοντο οἱ φετφάδες ὑπὸ τοῦ τυρανίσκου διευθυντοῦ. "Ὅλοι ἄρα οἱ ἀρχιερεῖς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ κολακεύωσιν αὐτὸν ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ σμῆνος τῶν συνδρομητῶν εἰς τὰ βιβλία. Ἐὰν τοῦναντίον συνέβαινε θὰ ἦτο δυστύχημα καὶ μεγάλη συμφορὰ διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ θὰ ἀπετέλει μῶμον καὶ κηλῖδα δυσασπίρητον ὅτι «ὄφιν ὑπὸ χλόην ἔτρεφεν». Οὐδεὶς δυστυχεὺς προσέσχε τὸν νοῦν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, δι' οὗ ἀπεκήρυξεν αὐτὸν ἑαυτὸν ὡς ἱστορικὸν καὶ ἐπιστήμονα καὶ διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀναγνωστῶν του νὰ μὴ πιστεύωσιν εἰς ὅσα εἶχε γράψῃ μέχρι τοῦ 1930, ἀπὸ τοῦ 1870, ἦτοι εἰς 70 ἐτῶν μελέτας ἱστορήματα, κηρίσεις καὶ συγγραφικὸς μόχθος. Ἐὰν, ὡς κολακεύομαι νὰ πιστεύω, κατῶρθωσα διὰ τῆς ἀντιρρητικῆς ταύτης ἐργασίας ν' ἀποδείξω, ὅτι ὁ παλαιὸς Γεδεών μέχρι τοῦ 1930

εἶναι ὁ φιλαλήθης καὶ σοβαρὸς χρονογράφος καὶ οὐχὶ ὁ νέος ἀπὸ τοῦ 1930 καὶ ἐξῆς. Τὰ αἴτια τῆς ἀποτόμου ταύτης μεταστροφῆς ἐπαφίεμαι εἰς τοὺς φαναριώτας καὶ ἐπαίοντας νὰ ἐξετάσωσιν. Εὐτυχῶς, ὅτι ὁ ἴδιος ἠσθάνθη τὸ παράπτωμα καὶ ἐζήτησεν ἐμμέσως νὰ ἐξιλεωθῇ καὶ τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότερον τεκμήριον, ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ὀκτασελίδου συρραφῆς ἦσαν «οὐκίνα». Ἐζήτησεν ἄρα νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ὁδόν, ἀφ' ἧς ἐξωλίσθησεν ἵνα βάλῃ ἐφεξῆς μόνον ἐναντίον ἐκείνων τῶν ἀρχιερέων, οἵτινες δὲν καθίστων εὐχάριστον τὸν βίον του...

*9. Τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας ἐν σχέσει πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ πατριάρχου.
Νομικὴ ἀποψις καὶ χρησιμότης αὐτῶν.*

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας διείπετο πάντοτε ὑπὸ φιλελευθέρων ἀρχῶν συνωδᾶ τῷ θεμελίῳ, ὅπερ κατέβαλεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς καὶ ἐστερέωσαν οἱ θεοὶ ἀπόστολοι. Τὸ ἔργον αὐτῶν συνεχίσαντες καὶ διακοσμήσαντες οἱ Ἕλληνες πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἐν οἰκουμενικαῖς καὶ τοπικαῖς συνόδοις εἶχον ὡς βᾶσιν τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν πολιτειῶν. Τούτων ἡ τῶν Ἀθηναίων εἶχε τὸ πρότυπον ἰδεώδους δημοκρατικῆς πολιτείας, ἀλλὰ μόνον ἐν τοῖς στενοῖς ὄριοις τῆς Ἀττικῆς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφαρμόζηται κατὰ γράμμα. Τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύστημα, ὅπερ προῖδεάσθη ὁ δαιμόνιος νοῦς τοῦ *Περικλέους* μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐφηρμόσθη ἐν ταῖς συμπολιτευσιαῖς τῶν Ἀχαιῶν καὶ Αἰτωλῶν, ἅς μυριοῖς ἐπαίνοις κατεκόσμησεν ὁ *Πολύβιος* (II, 38). Ἡ «*σύνοδος*» συνήρχετο δις τοῦ ἔτους ἐναλλάξ εἰς διαφόρους πόλεις (XXIV, 12, 12). (1) Ἐκ τῶν ὑψηλῶν τούτων κοινοβουλευτικῶν ἀρχῶν ἐνεπνεύσθησαν οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος, ἐντεῦθεν ἔλαβον τὰ στοιχεῖα καὶ αὐτὰς τὰς λέξεις, ὅπως βλέπομεν καὶ εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τοῦ Ἁγ. Ὁρους. (2) Ἐκ τούτων ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἀντέγραψαν αἱ Ἡνωμέναι πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου τὰ ὁμοσπονδιακὰ κράτη ἐνοῦνται συνολικῶς ἐν τῷ κοινοβουλίῳ (Κονγκρέσον) ἀποτελουμένῳ ἐκ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας. Τῶν δύο τούτων σωμάτων τὸ μὲν ἀντιπροσωπεύει τὸν λαόν, τὸ δὲ τὰ κράτη, ὧν ἀνώτατος ἄρχων ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν. (3) Τοῦτο παρὰ πάντων θεωρεῖται τὸ ἀρι-

1. «Τὸ τῶν Ἀχαιῶν πλῆθος... συναθροισθὲν εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον... συνῆγε τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τῶν ἀρχόντων εἰς ἐκκλησίαν... ἀπέδειξαν... κοινὸν ἱερὸν τόπον, ἐν ᾧ τὰς συνόδους... συνετέλουν» Πολυβ. V, 1, 7, XXXVIII, 4, 5· βλ. Ραγκαβῆ, Ἀρχαιολ. τόμ. Β', Ἀθην. 1888, 412.

2. Βλέπε ἐν τῇ «Θρησκ. καὶ Χριστ. Ἐγκυκλ. Α'» τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ ἡμετέρου ἀρθροῦ «Ἀθως» ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολίτευμα» σ. 566-615. Ἐνταῦθα ἡ περιγραφή μόνον καὶ ἀνάλυσις τοῦ πολιτεύματος ὑπάρχει, περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ εἰχομεν γράψαι εἰς τὸ κεφ. «Πρωτάτον», ὅπερ δυστυχῶς δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι, διότι ἡ ἐκτύπωσις τῆς Ἐκκλ. Ἐγκυκλ. ἐσταμάτησεν.

3. Ἐν Ἀθῶ ἀκριβῶς δις τοῦ ἔτους συνέρχεται ἡ «Σύναξις» διὸ καὶ δισημιάσιος λέγεται, ἀλλ' εἶναι ἡ διπλῆ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἱ. Κοινότητος καὶ ἐκ τῶν ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων τῶν ἱερῶν μονῶν (βλ. Καταστατ. χάρτης τοῦ ἁγ. Ὁρους Ἀθῶ, τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενος παρὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος κτλ. «Ἁγιον Ὅρος» 1931, Κεφ. Γ', σ. 9.

στον δημοκρατικὸν πολιτεύμα, καίτοι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα δὲν διέπεται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ἥτις μόλις πρὸ ἐξηκονταετίας ἀνεκαλύφθη, περιέχουσα πλήρες τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα.

Τὰ μόρια ταῦτα τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῷ πολιτεύματι τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους, ἀντιστοιχοῦσας εἴτε πρὸς τὰς ἀμφικτιονίας εἴτε πρὸς δισηνιαισίους συνόδους τῶν συμπολιτειῶν, προσήρχοντο τὸ σύνολον τῶν ἐπισκόπων (βουλή) καὶ αἱ τοπικαὶ σύνοδοι ἦτοι αἱ μητροπολιτικαὶ (γερουσία), πρόεδρος δὲ ἦν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων. Ἀλλὰ πρὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων τὰ πράγματα ἦσαν ἀπλούστερα καὶ παρεμφερέστερα πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων: «δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος τῶν ἐπισκόπων γινέσθω», λέγει ὁ λζ' ἀποστ. κανὼν. Τοῦτο σαφέστερον γίνεται διὰ τοῦ ε' κν. τῆς Α' οἰκουμενικῆς: «Καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἑκάστου ἑνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι, ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζηται», καὶ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει ὁ λθ': «δις τοῦ ἔτους ἐπὶ τὸ αὐτὸ συντρέχειν, καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τοὺς ἐπισκόπους, ἔνθ' ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ». Τὸν χαρακτήρα τὸν κοινοβουλευτικὸν καὶ τὴν χρησιμότητα τῶν συνόδων τούτων ἐξαίρων ὁ *Τεργυλλιανὸς* ἀποφαίνεται: «aguntur praeterea per graecias illa certis locis concilia ex universis ecclesiis, per quae et altiora quaeque in commune tractantur et ipsa representatio totius nomini christiani magna veneratione celebrantur» De jejuniis XIII. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἡ πενθέκτη διὰ τοῦ η' κανόνος διὰ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἄλλας αἰτίας συγκατέβη εἰς τὴν ἄπαξ τοῦ ἔτους σύνοδον, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον «τροπῶ παντὶ» νὰ γίνηται. Δυστυχῶς ἔπειτα κατηργήθησαν αἱ ἐνιαύσιοι σύνοδοι, ὅπως καὶ νῦν ἐν Κ/πόλει. (1) Εἰς τὰ φιλελεύθερα ὅμως κράτη οὐδενὶ ἀναγνωρίζονται ἰδιαιτεραὶ προνομίαι· ἅπαντες οἱ πολῖται εἰσὶν ἴσοι (ἰσοπολιτεία) «κύριος γὰρ ὢν ὁ δῆμος, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, κύριος γίνεται καὶ τῆς πολιτείας». (2) καὶ πάλιν: «ὁ δῆμος ἐστὶν ὁ κρατῶν». (3) Ἀλλ' ἡ Ἀθηναίων πολιτεία ἔχει καὶ ἰδιαιτέραν ἱστορίαν. Ἡ δημοκρατία ὡς προελθοῦσα ἐκ τῆς βασιλείας δὲν

1. Ἡ ἀνθυπατικὴ Ἀφρική, ἥς πρωτεύουσα ἡ Καρθαγένη (Καρχηδῶν) ὅπου συνήλθε τῷ 419 σύνοδος παρόντων 217 ἐπισκόπων, διεκρίνετο ἐν ἀπάσαις ταῖς ὀρθοδόξοις ἐκκλησίαις διὰ τὴν ἀνελλιπῆ ἐτησίαν συγκρότησιν τῆς ἐν αὐτῇ τοπικῆς συνόδου.

2. «Ἀθηναίων πολιτεία», α' ἔκδ. ὑπὸ Kenyon. Oxford, 1891, § 9, σ. 26.

3. Αὐτ. § 41, σ. 106.

ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ καὶ τὸν θεσμόν τῆς βασιλείας. Συνεβίβασεν οὕτως τὰ πράγματα ὥστε διετήρησε τὸν βασιλέα. Ὁ Σόλων εἰς τοὺς 3 πρῶτους τῶν 9 ἀρχόντων, οἷς ἀπένειμε ἀνώτερα δικαστικά καθήκοντα ἢ μᾶλλον τὸ προσδιορίζειν τὰς δίκας, εἰς ποῖα δικαστήρια ἦσαν δικάσιμοι, συγκατέλεξε καὶ τὸν *ἀρχοντα βασιλέα*, εἰς ὃν ἀνέθετο καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἀρχαίων ἀνάκτων. Ἦτο δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων «μέγιστα δὲ καὶ πρῶται τῶν ἀρχῶν ἦσαν βασιλεῦς τε καὶ πολέμαρχος καὶ ἀρχων» (κατάστασις τῆς πρὸ τοῦ Δράκοντος πολιτείας), «τούτων δὲ πρώτη ἡ τοῦ βασιλέως». (1) Ἡ δικαιοπραγία (δικαιοδοσία) τοῦ βασιλέως ἦν κυρίως περὶ τὰ θρησκευτικά, ἦτοι ἐπεμελεῖτο τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων «κἂν τις ἱεροσύνης ἀμφισβητήσῃ πρόστιμα διαδικάζει δὲ γένεσι καὶ τοῖς ἱερεῦσι τὰς ὑπὲρ τῶν γεῶν (ἀποδοχαί) ἀμφισβητήσεις ἀπάσας οὗτος». (2) Αὐτὸς ἦν ὁ *φρουρὸς τῶν πατρῶν ἱερῶν* διότι καὶ τὰς γραφὰς ἀσεβείας ἐδίκασεν. Ἴδου λοιπὸν πῶς τότε συνεβιβάσθησαν αἱ προνομίαι πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Ὅταν τὸ καθεστῶς τῆς ἐκκλησίας συνεπάγῃ καὶ ἐφηρμόσθη ἡ ὁμοσπονδιακὴ ὀργάνωσις, ὅπως ἀλλαχοῦ εἴπομεν, ἐν πρώτοις ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ δίκαια τοῦ Ἡρακλείας ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ θεωρητικῶς ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἐπισκοπὴ αὐτοῦ διότι οὗτος διὰ τῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ἀνυψώθη ὁ ἐπηρμένος τοῦ Βυζαντίου θρόνος, οὐ μόνον ἀπεγυμνοῦτο τῆς ἐπὶ τῆς Θράκης ἐξαρχίας, ἀλλ' ἐξετοπίζετο καὶ ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς, τοῦ Βυζαντίου καθισταμένου πλέον τὸ κέντρον τῆς ἐκκλησιαστ. ὁμοσπονδίας. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἦν ἐξαιρετικὴ καὶ τὰ δικαιώματα ἐπιβλητικά, δὲν ἦτο δυνατόν ἡ διαμαρτυρία αὐτοῦ νὰ μὴ ἐνεποίησε σοβαρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὰ ὄψα τῶν ἀγίων πατέρων. Ἄλλ' ἐξ ἄλλου ἡ ἀκεραιότης τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῆς ἐκκλησίας ἔδει νὰ μείνῃ ἀπαραχάρακτος. Αὐτὸς ὁ θεμελιωτὴς ταύτης εἰς οὐδένα ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ προνομίας, οὐδὲ εἰς φιλότατους μαθητάς, μηδ' εἰς αὐτὸν τὸν ἐπιστήθιον. Ἄλλ' ὁ Ἡρακλείας δὲν ἐζήτηι τι πλέον τῶν ἄλλων. ἐζήτηι νὰ μὴ καταπατήσῃ ἄλλος τὰ οἰκόπεδα αὐτοῦ, ἐζήτηι τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν λδ' ἀποστολ. κανόνα ἕκαστος ἐπίσκοπος διοικεῖ ἐλευθέρως τὴν ἑαυτοῦ ἐπισκοπὴν, προσέχων μόνον νὰ μὴ πράττῃ «μηδὲν περιττόν, ὃ εἰς κοινὴν ἀφορᾷ τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν». Ἐνταῦθα δια-

1. Αὐτ. § 3 σ. 4.

2. Αὐτ. § 57, σ, 143-4. Βλ. «Πολίτευμα Ἀθῶν», ἐνθ' ἄνωτ. σ. 594-5 τὰ μόρια τῆς Ἀθηναίων πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους ἐφαρμοζόμενα ἐν Ἀγίῳ Ὄρει 1) Τὸ βουλευόμενον. 2) Τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ 3) τὸ δικάζον.

φαίνεται ἡ ἐξουσία τοῦ πρώτου καὶ τὸ κοινῶς συμφέρον, ὅπερ ἐξαίρεται, συνωδὰ ταῖς ἀρχαῖς τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ὅτι ὁ πολίτης ὑπὲρ τῆς πόλεως ὀφείλει νὰ θυσιάσῃ τὸ πᾶν καὶ ἑαυτόν. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἔπρεπεν εἰς τὸν Ἡρακλείας τὸν πρόεδρον τῆς Θράκης καὶ τὸν μητροπολίτην τοῦ Βυζαντίου, νὰ δοθῇ ἱκανοποίησις τις. Κατὰ τὴν γενομένην, φαντάζομαι, τότε συζήτησιν ὁ «ὑπομιμνήσκων» ὑπεψιθύρισε εἰς τὸ οὖς τοῦ προέδρου τῆς ἱεράς ἐκείνης ὁμυγύρεως τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος βασιλέως, ἔχοντος πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἀρχιερέα· διὸ καὶ ἔφερε διάδημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (1) καὶ μόνον, «ὅταν δικάζει περιαιρεῖται τὸν στέφανον», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, (2) καὶ ἐδικάζε τὰς φονικάς, ὡς γνωστόν, δίκας. καὶ θαυμάζει τις τῶν ἀρχαίων τὴν εὐσέβειαν, οἷτινες εἰς τοῦτο ἔκριναν, ὅτι ἡ ἱερωσύνη δὲν συμβιβάζεται πρὸς φονικάς δίκας· ὅθεν καὶ ἐκκλησία τὰ ποινικά δὲν συμπεριέλαβεν ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ. Ἔλαβον ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν Πλούταρχον, ὅστις παραδίδωσιν, *ὅτι εἰς τὸν βασιλέα εἶχον ἐμπιστευθῆ αὐτὸ τὸ καθεστῶς* ἦτοι τὸ δικάζειν τὸ ἔγκλημα καθοσιώσεως «περὶ ἐπιβολῆς εἰς τυραννίδα». (3) Ἀναίθεται λοιπὸν εἰς τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας ἡ φροῦρησις τοῦ πατριαρχικοῦ θεσμοῦ, ἦτοι ἡ διατήρησις τοῦ καθεστῶτος. αὐτὴν τὴν ἔννοιαν κατ' ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην ἔχει τὸ προνόμιον τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχην καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας (veto). Ὁ πατριάρχης εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, ἐπομένως, ἡ ἐγγύησις περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, ἅπερ οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι διακινδυνεύουσιν, ὅταν ἡ κεφαλὴ νοσῇ. Ἀλλὰ πόθεν προήρχετο ὁ κίνδυνος καὶ ἡ ἐπιβουλή; Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία διδάσκει περὶ τούτου καὶ τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα διεσάφησαν τὸ πρᾶγμα. Ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν βασιλέων εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ πατριάρχου κυρίως καὶ ἐν γένει εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, τὸ δὲ πρᾶγμα ἐπεδεινοῦτο ὁσάκις ἀνεφέροντο εἰς τὸν πάπαν, ὡς συνέβη ἐπὶ Φωτίου, ὅτε καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ σχίσματος. Περὶ τούτου προέβλεψαν καὶ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες, ὁ δὲ γ' τῆς Ζ' οἰ-

1. Οἱ μάντις καὶ οἱ ἱερεῖς παρ' ἀρχαίοις ἐθυσίαζον καὶ προσηύχοντο ἐστεφανωμένοι, καὶ μανθάνομεν τοῦτο παρὰ τοῦ Ὀ μ ἦ ρ ο υ τὸ πρῶτον περὶ τοῦ ἱερέως Χ ρ ὕ σ ο υ.

2. Ἐνθ' ἄνωτ. § 57, σ. 145.

3. Σ ὄ λ ω ν 18· πρβλ. περὶ μυστηρίων Ἀ ν δ ο κ. 38. Ὅταν ἐκινδύνευε τὸ πολίτευμα οἱ ἀρχαῖοι εἶχον καὶ τὴν « ἱ ρ ἔ τ ἦ ν τ υ ρ α ν ν ῖ δ α », ὡς καλεῖ ὁ Ἀ ρ ι σ τ ο τ ἔ λ η ς τὴν δικτατορίαν, δηλ. τοὺς λεγομένους α ἰ σ υ μ ν ἦ τ α ς, «ἦρχον δὲ οἱ μὲν διὰ βίου τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ μέχρι τῶν ὠρισμένων χρόνων ἢ πράξεων» Πολιτ. Δ., 8, 2.

κουμ. συνόδου ἐπικυροῖ τὸν αὐστηρότατον κανόνα περὶ τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες διὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καταλαμβάνουσι τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν θέσιν καὶ ἐπιβάλλει *διπλὴν ποινὴν* : «Πᾶσαν ψῆφον γινομένην παρὰ ἀρχόντων ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἄκυρον μένειν κατὰ τὸν κανόνα (λ' ἀποστολ.) τὸν λέγοντα : Ἐἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρῆσάμενος δι' αὐτῶν ἐγκρατῆς ἐκκλησίας γένηται καθαιροῖσθω καὶ ἀφοριζέσθω καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες...» (τῆς Ζ' συνόδου καν. γ'). Εἶναι ἀληθές, ὅτι αὐτὸς ὁ μέγας *Κωνσταντίνος* διεῖδε πρῶτος τὸν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως κίνδυνον καὶ ἀναγνωρίζων τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοτέλειαν τῶν ἐπισκόπων εἶπε πρὸς τοὺς ἁγίους πατέρας τῆς Συνόδου : Ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἔθετο ποιμένας τῆς ἐκκλησίας· διὸ ἐξετάσατε καὶ ἀποφανθῆτε περὶ ὧν ἀποβλέπουσι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ» καὶ προσθεῖς, «ἐγὼ εἰμὶ ἐπίσκοπος τοῦ ἐξωτερικοῦ βίου τῆς ἐκκλησίας» (1) ἀφῆκε τὰς συζητήσεις ἐλευθέρας εἰς τοὺς ἐπισκόπους παρεδίδου τὸν λόγον τοῖς τῆς συνόδου προέδροις. (2) Ὁ δὲ *Ἰουστινιανὸς* διεκήρυξε : «Μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἔστι δῶρα Θεοῦ... ἱερωσύνη τε καὶ βασιλεία, ἡ μὲν τοῖς θείοις ὑπηρετουμένη, ἡ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξάρχουσα τε καὶ ἐπιμελουμένη... Ἡμεῖς τοίνυν μεγίστην ἔχομεν φροντίδα περὶ τε τὰ ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ δόγματα περὶ τε τῶν ἱερέων σεμνότητα... ὡς δι' αὐτῆς μεγάλα ἡμῖν ἀγαθὰ δοθήσεται παρὰ Θεοῦ». (3) καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ὄρκῳ ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου διεβεβαίωτο : «διηνεκῶς εὐρίσκεισθαι πιστὸς καὶ γνήσιος δοῦλος καὶ υἱὸς τῆς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ δεφένσωρ καὶ ἐκδικητῆς αὐτῆς.» (4) Ἐν τούτοις πάντες

1. Τούτου ἕνεκα ὁ μακ. Ἀνδρουῖτος δέχεται τὴν βουζαντινὴν συναλλαγλίαν, («Ἐκκλησία καὶ πολιτεία ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου» 3, σ. 247 καὶ 263, «Καινή διδασχὴ», Β', Ἀθῆναι 1920) καὶ ἔπε δή, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, δὲν ἐχώρησαν τὰ πράγματα ὁμαλῶς, δέχεται θεωρητικὴν μόνον τὴν ἀποψιν ταύτην. ἀλλ' ὁ καθ. κ. Δ. Μπαλάνας κρίνων αὐτὸν παρατηρεῖ πολὺ ὀρθῶς, ὅτι ὁ συγγραφεὺς «λησμονεῖ ἀναντίλεκτα πορίσματα τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας» (αὐτ. τόμ. Γ', 1920, σ. 130). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος τῷ 355 ἐκήρυττεν, διεκήρυττεν, ἐν Μεδιολάνοις «ὅπως ἐγὼ βούλομαι τοῦτο κανὼν ὀριζέσθω» εἶναι διὸ καὶ κατὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ ἐπίσκοποι ἐξ ὀρθοδόξων ἐγίνοντο αἰρετικοὶ καὶ τάνάπαλιν (αὐτ. 131). Κατὰ Εὐσέβιον ἐν βίῳ Κωνσταντίνου, *Migne Patr. gr.* 20, στ. 1172 ἐν ἐστίασει δεξιούμενος ἐπισκόπος εἶπεν αὐτοῖς : «καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεοῦ καθίστάμενος καὶ ὑμεῖς τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας».

2. Ταῦτα διέσωσε ὁ Ρουφῖνος ἐν Ἐκκλ. ἱστορ. X, 2.

3. Νεαρ. ζ', προοίμ.

4. Ὁ ὄρκος παρὰ Κωνσταντίνου, Περὶ ὀφθικ. κεφ. 17, ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ρητοῦ τῆς Π. Διαθήκης, Βασ. Β', ε', 3 : «οἱ βασιλεῖς ἔσσονται προστάται τῆς πίστεως καὶ τῶν θείων ἐντολῶν».

γνωρίζουσι τὴν σκανδαλώδη ἐπέμβασιν εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐνίων αὐτοκρατόρων καὶ τὰς βιαίας συγκρούσεις εἰς τὰς ἀλλαξοπατριαρχείας πρὸς ἐπιβολὴν τῆς ἑαυτῶν θελήσεως ἐπὶ ἀνατροπῇ τῶν ἱερῶν κανόνων· τούτου ἕνεκα ἐψήφισον πατριάρχας ἀμαθεῖς καὶ ἀπλοῖ-
κοὺς, «ἵνα τοῖς τούτων ὑποκύπτωσι προστάγμασι, καθάπερ ἀνδράποδα καὶ μηδὲν τῶν ἀπάντων ἐναντία φρονῶσιν» ὡς λέγει ὁ *Γρηγοῤῥᾶς* λίαν εὐ-
θαρσῶς στηλιτεύων τὴν κακίαν (τόμ. Α', σ. 292). Καὶ ὁ μὲν πατριάρ-
χος ἀτενῶς προσηλωμένος εἰς τὸ ἔργον τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς καὶ
ἀκολουθῶν ἐκείνῳ, ὅστις ἐκήρυττεν «ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ
τοῦ κόσμου τούτου» οὐδέποτε ἤγειραν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς κοσμικῆς
ἐξουσίας καὶ πολιτειακῆς ἀντιπροσωπείας, ὁ δὲ βασιλεὺς συνήντα
περιορισμὸν τῶν καισαροπαπικῶν αὐτοῦ τάσεων, οὐ μόνον παρὰ τοῦ
πατριάρχου τοῦ φρουροῦ τῶν ἠθικῶν κανόνων καὶ δογμάτων τῆς ἐκ-
κλησίας, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀνωτάτου νομοθέτου καὶ κριτοῦ,
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ αἱ ἐντολαὶ ἦσαν ὑποχρεωτικαὶ
διὰ τὸν βασιλέα ὡς πρωτότοκον τῆς ὀρθοδόξου βυζαντινῆς ἐκκλησίας
«τὰ μεγάλα καὶ ἀναγκαιότατα μέρη τῆς μιᾶς βυζαντινῆς πολιτείας»
ὡς θαυμασιῶς ἔγραψε διαπρεπῆς Ρώσος βυζαντιολόγος. (1) *Ἰωάν-
νης ὁ Βατάτζης* ἀφῆκεν εἰς τὰς κρισιμωτέρας τῶν περιστάσεων τὸν
πατριαρχικὸν θρόνον ἐπὶ 5 σχεδὸν ἔτη χηρεύοντα—πρωτοφανὲς εἰς
τὰ χρονικὰ—ἐπειδὴ, ὡς διηγεῖται ὁ σύγχρονος αὐτῷ *Γ. Ἀκροπολί-
της* «οὐκ εὐχερῶς εἶχεν ἐκ τοῦ προχείρου τὸν ἄξιον ἐφευρεῖν ἢ μᾶλ-
λον τὸν ἐκείνῳ ἀρέσοντα· μάλιστα γὰρ οἱ κηροῦντες τοὺς πρὸς ἀρέ-
σκειαν ἐν τούτοις προοίενται, ὡς ἂν μὴ τινὰς ἔχοιεν ἀντερίζοντις τοῖς
βουλῆμασιν. Παρερῆν γὰρ χρόνος συχνὸς καὶ οὐκ ἦν ὁ διεξάγων τὸ
ποιῆμιον». (2) Βεβαίως δὲν εὗρισκεν ὑποχείριον πατριάρχην, ὅπως τὸν
Βέκκον, διὰ τὴν ἀπεμπολήσῃ τὴν ὀρθοδοξίαν. (3) Ὑπῆρχον μικροὶ βα-
σιλεῖς καὶ πεπωρωμένοι τὴν διάνοιαν, οἵτινες πολλακίς διανοήθησαν
νά καταβιβάσωσι τὸν πατριάρχην εἰς τὸ ταπεινὸν ἔδαφος τῶν βλέ-
ψεων αὐτῶν καὶ νά καταστήσωσιν τυφλὸν ὄργανον χάριν ἰδιοτελῶν
σκοπῶν καὶ ἐμπαθῶν σκέψεων, τὴν δὲ θρησκείαν παίγνιον διὰ πολι-

1. Ἰ. Σοκολόφ, «Τὸ Βυζάντιον φύλαξ τῆς Ὀρθοδοξίας», μετὰφρ.
ἐν τῷ «Ἐκκλησ. φάρω» Ἀλεξανδρείας, τόμ. Δ', 1905, σ. 364.

2. Βλ. Πατρ. πιν. σ. 387.

3. Δύο ἀποπεύρας ἔκαμεν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος πρὸς ἕνωσιν τῶν ἐκ-
κλησιῶν, ἀμφοτέραι δὲ ἀπέτυχον, καίτοι κατεβλήθησαν μεγάλα προσπά-
θειαι ὡς γράφει ὁ Μηνιάτης βλ. «Πέτρα σκανδάλου» κτλ. Ἀθήναι,
1891, σ. 60 ἐ. τὸν Βατάτζην γράφει Βατάλην.

τικούς σκοπούς! *Κωνσταντῖνος* ὁ *Ε'* ὁ Κοπρώνυμος, πρὸς τέλειον ἐξευτελισμὸν τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος ὑπερέβη πᾶν ὄριον. ἀνεληθὼν γὰρ ἀθέσμως καὶ ἀνιέρως, γράφει *Γεώργιος ὁ μοναχός*, ἐν τῷ ἄμβωνι χειροκρατῶν *Κωνσταντῖνον* ἐπίσκοπον τοῦ Συλλαίου γενόμενον ἐξεφώνησε μετὰ κραυγῆς μεγάλης: «Κωνσταντῖνου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλά τὰ ἔτη, ποιήσας αὐτὸν δῆθεν πατριάρχην ὁ πεφανακισμένος καὶ ματαιόφρων ἐξ ὑποβολῆς τῶν ἀνιέρων καὶ χριστεμπόρων» (ἔκδ. de Boor II, σ. 755).

Ὁ αὐτοκράτωρ *Φωκάς* ὁ τύραννος ἐκδικούμενος τὸν πατριάρχην *Κυριακὸν* ὡς προστατεύσαντα τὴν οἰκογένειαν τοῦ *Μαυρικίου* (1) ἐξέδοτο τῷ 607 διάταγμα δι' οὗ ἀνεκηρύσσετο κεφαλὴ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ὁ πάπας Ρώμης (ut romana ecclesia caput omnium ecclesiarum esset, quia ecclesia constantinopolitana primam se omnium ecclesiarum scribebat) παρὰ *Pichler*, «Geschichte der kirchliche Trennung zwischen dem Orient und Occident κτλ.» München, 1865, II, 662) Τοῦτο ἐπηνόρωθωσεν ἔπειτα ὁ *Ἡράκλειος*. Οἱ τοιοῦτοι βασιλεῖς μεγαλαυχοῦντες ἐπὶ τοῖς πομπώδεσι θρησκ. τίτλοις, οὓς ἡ εὐσέβεια τοῦ λαοῦ ἀπέδωκε, καὶ στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἐμβλήματος «ἐλέω Θεοῦ», ὅπερ κατήντησε νεκρὸν γράμμα, ἐξητυτέλιζον τὸν πατριάρχην, διότι οὐδέποτε ἀνέγγων ὅσα ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ *Ζ'* εἶπε προσφωνοῦσα τοὺς βασιλεῖς *Κωνσταντῖνον* καὶ *Εἰρήνην*: «Ἰερωσύνη γὰρ βασιλείας ἀγιασμός ἐστι καὶ ἀναστοιχείωσις καὶ βασιλεία Ἰερωσύνης ἰσχὺς καὶ κραταίωμα... τὴν μὲν τὰ οὐράνια κατακοσμοῦσαν καὶ διέπουσαν, ἡ δὲ οἰακέζουσα θεσμοῖς δικαίοις τὰ ἐπίγεια» (2). Ἡ «Ἐπαναγωγή» (885) λέγει: «ὁ πατριάρχης ἐστὶν εἰκὼν ζῶσα Χριστοῦ καὶ ἔμψυχος δι' ἔργων καὶ λόγων χαρακτηρίζουσα τὴν ἀλήθειαν» (3). Ἐνθουσιάζεται ὁ ἀναγινώσκων τοὺς ὠραίους τούτους λό-

1. Θεοφάν. Α', σ. 453, 975, 678, 682.

2. Hardinius IV, 137, παρὰ Μίλας. «Ἐκκλησ. δίκαιον» σ. 1004. Ἐκ τοιούτων θεωρητικῶν πάντοτε ἰδεῶν ἐμπιεόμενοι τινες γράφουσι περὶ Ἰερωσύνης καὶ βασιλείας ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἀντὶ τὰ γράφωσι περὶ ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν διετηρήθησαν αἱ ἀρχαὶ αὗται (βλ. Μπαλάνον, ἔνθ' ἄνωτ. σ. 131).

3. Κακῶς ἀναφέρεται τὸ χωρίον τῆς Ἐπαναγωγῆς, ἔκδ. Zach von Lingenthal, «Collectio librorum juris graecor». Lipsiae 1852, σ. 65. τὸ πλήρες: «Τῆς πολιτείας ἐκ μερῶν καὶ μορίων συνισταμένης τὰ μέγιστα καὶ ἀναγκαϊότατα μέρη βασιλεὺς ἐστὶ καὶ πατριάρχης· διὸ καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα τῶν ὀπηκῶν εἰρήνη καὶ εὐδαιμονία βασιλείας ἐστὶ καὶ ἀρχιερωσύνης ἐν παῖσιν ὁμοφροσύνη καὶ συμφωνία».

γους καὶ οἰκτίρει τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες διὰ τῶν πράξεων διέψευδον ἑαυτοὺς καὶ ἀληθεύει τὸ «ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ μέ τιμᾶ, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ». *Ματθ.* ιε', 3. Τὰ πράγματα ὅμως, ὡς λέγει ὁ Ἄνδροῦτσος, δὲν ἐχώρησαν τὴν προσδοκωμένην ὁδὸν (1). Ἡ πατριαρχικὴ σύνοδος ὡς ἐκ τούτου θὰ ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἔρχηται εἰς διαρκεῖς προστριβὰς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας, ὁσάκις ἤρνεϊτο νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν ὑπ' αὐτῶν ὑποστηριζόμενον πατριάρχη. Ἄλλὰ «βασιλέως ὀργή, ὀργὴ λέοντος». Ἡ ἄρνησις εἶχε τὰ ἐπακόλουθα: ἀπειλὴν, βίαν, διώξεις κ.τ.τ. Συνέφερε λοιπὸν νὰ εὐρίσκηται ἐν διωγμῷ ὀλόκληρος ἡ ἐκκλησία; Αὕτη ἔδει νὰ τηρήσῃ στάσιν ἀμυντικὴν καὶ τὸν σταυρὸν νὰ ἐπιφορτίσῃ εἰς ἓνα καὶ μόνον. «Εἶς ὑπὲρ πάντων ἔπαθεν». Ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἐξήσκει εἰς τοιαύτας κρισίμους περιστάσεις τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα καὶ τὸ νετὸ διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ πατριάρχου ἔπρεπε νὰ ἀντικρύσῃ τὸν Γολγοθᾶν πρὸς σωτηρίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Ἡρακλείας. *Οὕτω ἡ Μήτηρ ἐκκλησία ἐν τῇ βαθυστοχάστῳ αὐτῆς συνέσει εὗρεν τρόπον νὰ ἱκανοποιήσῃ μὲν τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἡρακλείας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑψιστα συμφέροντα. Αὕτη εἶναι ἡ σημασία τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας.*

Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω ἀντιγράφομεν ἐκ τοῦ *Μαλαξοῦ* τὸ ἐν ἀπλῇ γλώσσῃ κεφάλαιον:

«Διὰ ποίαν αἰτίαν χειροτονεῖ ὁ Ἡρακλείας τὸν πατριάρχη καὶ οὐχὶ ἄλλος ἀρχιερεὺς;

«Συνοδικὴ καὶ βασιλικὴ ἀπόφασις... Τὸ Βυζάντιον ἦτο πρωτῆτερα τοῦ Ἡρακλείας ἐπισκοπὴ καὶ ἐχειροτόνει ἐκεῖ ἐπίσκοπους. Ὅταν οὖν ἔκτισεν αὐτὸ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, τὸ ἐπωνόμασε ΚΠολιν καὶ οἱ θεοὶ πατέρες θέλοντες νὰ τιμῆσουν τὴν ΚΠολιν ὡς βασιλίσσαν τῶν πόλεων ἔκαμαν τὸν ἀρχιερέα αὐτῆς οἰκουμενικὸν πατριάρχη καὶ τὰ ἴσα τῆς τιμῆς τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται νέα Ῥώμη, καὶ διὰ νὰ εἶναι ἐπισκοπὴ τοῦ Ἡρακλείας, ὡς εἶπομεν, ἔδωσαν αὐτῷ τὴν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύνοδος διὰ νὰ χειροτονηῖ τὸν πατριάρχη αὐτὸς καὶ οὐχὶ ἄλλος ἀρχιερεὺς ὄντας παρῶν αὐτός. καὶ ὅταν θέλουν νὰ ψηφίσουν πατριάρχη δώδεκα ἀρχιερεῖς θέλει ὁ τύπος νὰ εἶναι εἰς τὰς ψήφους εἰς τύπον τῶν δώδεκα ἀποστόλων καὶ οὐχὶ ὀλιγώτεροι, καὶ ὅταν ψη-

1. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 247. Οἱ εἰκονομάχοι βασιλεῖς, οἵτινες μυρία κακὰ ἐπέσῳρευσαν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπρέσβευον τὸ δόγμα «*cu jus est regio, illius est religio*».

ψίσουν τὸν πατριάρχην, ἐὰν τύχη, ὅταν θέλῃ νὰ χειροτονηθῇ καὶ εἶναι ὁ Ἡρακλείας ἀσθενῆς ἢ ἀποθαμένος, χειροτονεῖ αὐτὸν ὁ πρῶτος τῶν ἀρχιερέων ἢ ὁ Καισαρείας ἢ ὁ Ἐφέσου ἢ ἄλλος ὁποῖος τύχη νὰ εἶναι πρῶτος εἰς τὸν βαθμὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, λέγεται δὲ καὶ εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ *Σκυλίτζη*, ὅτι ἐχειροτονήθη πατριάρχης παρὰ τοῦ μητροπολίτου Καισαρείας *Στέφανος ὁ σύγνελλος* ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως κύρ *Δέοντος τοῦ σοφοῦ* διὰ νὰ εἶναι ἀποθαμένος ὁ Ἡρακλείας. εἰ δὲ καὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ θέλει νὰ γένη πατριάρχης, εἶναι ἀρχιερεὺς χειροτονημένος ἢ μητροπολίτης ἢ ἀρχιεπίσκοπος ἢ ἐπίσκοπος, ἄλλην χειροτονίαν δὲν κάμνουν εἰς αὐτόν, μόνον τὸ μέγα μῆνυμά του δίδουν ἤγουν κατὰ τὰς ψήφους τῶν ἀγιωτάτων ἀρχιερέων τὸν εὐγάλλουν ἀπὸ τὸν θρόνον, ὁποῦ ἦτον, καὶ τὸν βάλλουν εἰς τὸν ὑψηλότατον θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ μετὰ τὸ μέγα μῆνυμα λέγει ὁ πατριάρχης τὴν εὐχαριστίαν κατὰ τὴν συνήθειαν, καὶ τελειώνοντάς τὴν πέρνει ὁ Ἡρακλείας τὸ δικανίκιον τὸ πατριαρχικὸν καὶ δίδει αὐτὸ ἐπὶ χεῖρας τοῦ πατριάρχου καὶ φιλεῖ τὴν χεῖραν αὐτοῦ⁽¹⁾, καὶ τότε τὸν βάνει εἰς τὸν ὑψηλὸν καὶ μέγαν θρό-

1. Ὁ Γηδεὼν ὑποσημειοῦται τάδε. «Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας διδούς τὴν ράβδον τῷ νέῳ πατριάρχει κατ' ἔθος ἠσπάζετο τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ὡς καὶ πατριάρχης τὴν τοῦ Ἡρακλείας. Τὸ ἔθος (τοῦτο) οὐδέποτε ἔπесεν εἰς ἀχρησίαν, ὡς ἔγραφέ τις ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τῆς 9 Ὀκτωβρίου 1884, λυπούμενος ὅτι ὁ πατριάρχης Ἰωακείμ (ὁ Γ') ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης κατήργησεν αὐτό· ὁ ἰδὼν μαρτυρεῖ καὶ γράφει μαρτυρῶν, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τούτου διάδοχος Ἰωακείμ ὁ ἀπὸ Δέρκων ἐτήρησαν τὴν ἀρχαιοπαράδοτον συνήθειαν, ἢ κατηκολούθουν οἱ ἀπὸ μεταθέσεως τὸ πρῶτον ἀναβαίνοντες τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον» (Πατρ. Πίν. σ. 49). Περὶ τούτου ἐγράψαμεν τὰ δέοντα ἀνωτέρω καὶ ὅτι ὁ πατριάρχης χάριν ταπεινώσεως ἐφίλει τὸ χέρι τοῦ Ἡρακλείας, ὡς θέλουσι τινες νὰ ἐρμηνεύωσιν. ἀλλ' εἴτε οὕτως ἢ ἄλλως τὸ γεγονὸς εἶναι, ὅτι τὸ χειροφίλημα ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἔθος ἀπαράβατον ἐπικυροῦν τὰ ἐνταῦθα ἐξιστορούμενα. Ἐν δὲ εἶναι γνωστὸν, ἂν ἐπηκολούθει κατὰ τὴν πρόβλησιν, καθ' ἣν, ὡς εἶδομεν, ὁ βασιλεὺς ἐξεφώνει τό: «Ἡ ἀγία Τριάς διὰ τῆς παρ' αὐτῆς δωρηθείσης ἡμῖν βασιλείας προβάλλεταιί σε ἀρχιεπίσκοπον ΚΠόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην» (Κωδινός, Migne, 157, στ. 117C), ἐὰν ἐπηκολούθει, λέγω, ἀμοιβαῖον χειροφίλημα ἢ τοῦλάχιστον μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἀνάρρησιν, ἣν ἐξιστορεῖ ὧδε ὁ αὐτὸς (στ. 120A): «ἐν δὲ τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἔρχεται μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς ἀγίαν Σοφίαν τὴν καθ' ἡμέραν συνήθη φέρων στολήν, χειροτονεῖται δὲ ὁ πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, ἐπεὶ ἐπισκοπῆ τῆς Ἡρακλείας ἦν τὸ Βυζάντιον». Ἐνῶ ἔπειτα μετὰ τὴν ἄλωσιν ὁ πατριάρχης ἠσπάζετο τὴν χεῖρα τοῦ ἀλλοθρήσκου ἀνακτος.

νον τὸν πατριαρχικόν, καὶ ἀρχίζουσιν οἱ ψάλται καὶ ψάλλουν, «τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν, κύριε, φύλαττε αὐτὸν εἰς πολλὰ ἔτη, δέσποτα καὶ εὐλογεῖ πάντας τοὺς εὐρισκομένους ἐκεῖ ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς» (1). Ταῦτα γράφονται μετὰ τὴν ἄλωσιν μικρόν. Οὗτος ἔγραψε τοῦ *Νομοκάνονα καὶ τὴν «Πατριαρχικὴν ἱστορίαν» ἀπὸ 1458 - 1581 δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μ. Κροδσίου ἐν Τυτσογραεσία.*

---

1. Νομοκάνων Μαλαξοῦ ἐκ τοῦ ἡμετέρου «Νομίμου», φ. 26β—27α. Ἐκ τοῦ χειρογράφου τούτου ἀνήκοντος εἰς τὴν οἰκογένειαν Ράλλη ἀντεγράφησαν οὐκ ὀλίγα εἰς τὸ «Σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων» Ράλλη καὶ Ποιτλή: Ἦτο ἀπ' ἀρχῆς κτήμα τοῦ Ὑδρας Γερασίμου Ράλλη καὶ ἐπὶ κατοχῆς κατήντησεν εἰς τὰ «Antiquités» τοῦ Μοναστηράκι!

ΠΙΝΑΞ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ (1)

- Ἀθανάσιος, ἱεράτευσε κατὰ τὸ 1711-14, σ. 94.
- Ἀκύλας, 67, σ. 18.
- Ἀλγάσιος, περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰ-
ῶνος, σ. 25.
- Ἀναστάσιος, 933-956, σ. 36.
- Ἀντώνιος Α', ἀρχὴς τοῦ ΙΒ' αἰῶ-
νος, σ. 44.
- Ἀντώνιος Β', 1434-1440, σ. 57.
- Ἀνώνυμοι ἀναφερόμενοι ἐν ἔτεσι
755, σ. 33, 1366-7 καὶ 1368-71,
σ. 55. 1431, σ. 56. 1454-6, σ. 61.
1472-6, σ. 61. 1502-14 καὶ 1519,
καὶ 1545, σ. 63
- Βαρθολομαῖος Α', περὶ τὰ μέσα
τοῦ ΙΔ', αἰῶνος, σ. 50.
Β', 1572, σ. 64. Γ', 1668-1687,
σ. 86.
- Βαρλαάμ 1340, σ. 51.
- Βαρνάβας, περὶ τὸ τέλος τοῦ Α'
αἰῶνος, σ. 18.
- Βαρσαβᾶς, βλ. Βαρνάβας.
- Βασίλειος 1278, σ. 48.
- Βενιαμὴν 1933-6, σ. 173.
- Γαβριήλ 1614-15, σ. 68.
- Γαλακτίων 1474-8, σ. 62.
- Γεννάδιος Α' 1392-4, σ. 56. Β',
1714-18, σ. 95.
- Γεράσιμος Α' τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, σ. 44
(βλ. Γερμανὸς 1281). Β', 1572-
91, σ. 65. Γ', 1726-60 καὶ 1728-
50, σ. 113, βλ. Μελέτιος 1794.
- Γερμανὸς ἢ Γεράσιμος Α', 1281-92,
σ. 48. Β', 1520-22, σ. 63. Γ',
1576, σ. 65. Δ', 1613, σ. 68,
Ε', 1888-1897, σ. 167.
- Γρηγόριος Α', 787, σ. 34. Β', 1591,
σ. 68. Γ', 1879-1888 ὁ λεγόμενος
Παυλίδης, σ. 165. Δ', 1902-1928,
ὁ Καλλίδης, σ. 169.
- Δανιήλ, βλ. Καλλίνικος 1718.
- Δημήτριος 905, σ. 36.
- Διονύσιος Α', 1580-1613, σ. 66. Β',
1830-48, σ. 160.
- Δομίτιος 138-161, σ. 19.
- Δωρόθεος 360-387, σ. 23. βλ. Θεό-
δωρος.
- Εὐγένιος ἢ Εὐμένιος 400-403, σ. 28.
- Εὐμένιος, βλ. Εὐγένιος.
- Εὐσέβιος 431, σ. 29.
- Εὐτύχιος τοῦ Γ' αἰῶνος ἢ Εὐτυχίς,
σ. 19.
- Θεοδόσιος 1501-2, σ. 63.
- Θεόδωρος Α' ἢ Δωρόθεος 325-358,
σ. 21.
- Θεόδωρος Β', Κριτόπουλος 1889,
σ. 45.
- Θεόδωρος, βλ. Μελέτιος 1794.
- Θεόκτιστος 1465, σ. 61.
- Θεοφάνης Α' 1400, σ. 56. Β', 1575,
σ. 65.
- Θεόφιλος Α', 522-528, σ. 32. Β',
570, σ. 33. Γ', 1071, σ. 39. (βλ.
Μελέτιος 1794).

1. Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ δὲν ὑπάρχουσι τὰ ὀνόματα ἀνυπάρχων μητρο-
πολιτῶν προερχομένων ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως. Κατὰ τοῦτο μειοῦται ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν ἐν ἐκδεδομένοις καταλόγοις. Εἰς τὴν προσφυγὴν μου καὶ τὴν χρη-
σιμοποίησιν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν ὀφείλεται ἡ
ἐκκαθάρισις αὕτη. εἶναι ὁ μόνος ἀσφαλῆς ἔλεγχος καὶ δεόν νὰ γένηται κανὼν.

- Θωμᾶς Α', 616, σ. 33. Β', 1190, σ. 46.
- Ἰγνάτιος Α', 987, σ. 39. Β', 1821-1830, σ. 154.
- Ἰερεμίας 1635-1636, σ. 75.
- Ἰερόθεος, βλ. Γεράσιμος 1726.
- Ἰερώνυμος 1897-1902, σ. 168.
- Ἰλαρίων 1613-1616, σ. 69.
- Ἰωάννης Α', περὶ τὸ 300, σ. 20. Β', 459, σ. 32. Γ', 569-588, σ. 33. Δ', 857-869, σ. 34. Ε', 879-889, σ. 35. Ϛ', 920, σ. 36. Ζ', 997, σ. 39. Η', 1315-1362, σ. 50.
- Ἰωαννίκιος Α', 1636-9, σ. 77. 1641-1646, σ. 77. Β', 1878-1879, σ. 165.
- Ἰωσήφ Α', 1380-1393, σ. 51. Β', 1450-1, σ. 61. Γ', 1499, 62.
- Καλλίνικος Α', 1690-1, σ. 62. Β', 1718-1726, σ. 93.
- Κάλλιστος Α', 1486-1497, σ. 62. Β', 1718-26, σ. 98.
- Κουϊντίλος 440-451 σ. 32.
- Κυριακὸς 449-451, σ. 31 ὁ ἕτερος ἢ ἀίρετικός (1).
- Κύριλλος Α', 1546-1567, σ. 64. Β', 1612, σ. 68. βλ. Μεθόδιος 1760.
- Κωνσταντῖνος 536-553, σ. 32.
- Λατῖνος ἐπίσκοπος 1518, 1524, σ. 63 (2).
- Λέων Α', 783-806, σ. 33. Β', 1263-1282, σ. 47.
- Μακάριος Α', Λαυριώτης 1350, σ. 55. Β', 1567-1571, σ. 64. Γ', 1638, σ. 76. Δ', 1688-1700, σ. 90.
- Μανουὴλ Α', 1667-1177, σ. 45. Β', 1791-2, σ. 46. βλ. Γεννάδιος 1714.
- Μαρκιανὸς Α', ἐν ἀρχῇ τοῦ Δ' αἰῶνος, σ. 20. Β', 350, σ. 23.
- Ματθαῖος Α', 1541, σ. 63. Β', 1667-1668, σ. 85.
- Μεγέθιος 553, σ. 33.
- Μεθόδιος Α', 1646-1663, σ. 82. Β', 1700-1794, σ. 133.
- Μελέτιος Α', 1030, σ. 39. Β', 1480, σ. 62. Γ', 1794-1821, σ. 144. βλ. Γεράσιμος 1726.
- Μητροφάνης 1355, σ. 55.
- Μιχαὴλ 1156-1170, σ. 45.
- Μόδεστος 1618, σ. 72.
- Νεκτάριος, βλ. Νεόφυτος 1791, σ. 90.
- Νεόφυτος Α', 1480, σ. 62. Β', 1564, σ. 64. Γ', 1610, σ. 68. Δ', 1622-1636, σ. 72. Ε', 1688-1690, σ. 89. Ϛ', 1691-1711, σ. 90 βλ. Γεράσιμος 1726.
- Νικήτας Α', 1066-1090, σ. 40. Β', 1260, σ. 46.
- Νικηφόρος 956-959, σ. 37.
- Νικόλαος, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, σ. 50.
- Παῖδερωσ, βλ. Πέτρος Α', 325, σ. 20.
- Πέτρος Α', 325, σ. 20. Β', 1084, σ. 44. Γ', 1144-1160, σ. 45.
- Ποτάμων ἢ Ποταμίων 325, σ. 19.
- Prederus βλ. Πέτρος Α', 325, σ. 20.
- Προκόπιος βλ. Μελέτιος 1794.
- Σαβίνος 440, σ. 29.
- Σεραπίων 402-404, σ. 26.

1. Τότε διὰ τὰς αἵρέσεις ἐπαύοντο οἱ ὁπαδοὶ τῆς αἵρέσεως ἢ ἦσαν δύο, ὅπως ἐνταῦθα.

2. Ἄλλους Λατίνους ἢ τιτουλαρίους τοῦ πάπα μητροπολίτας Ἡρακλείας ἐπὶ λατινοκρατίας καὶ ἐξῆς βλ. ἐν. 176-177.

Σισίνιος 680, σ. 33.

Στέφανος ς' αἰῶν (1).

Σωφρόνιος 1687-1688.

Τιμόθεος Α', 1416-1622, σ. 71. Β',
1722, σ. 98. βλ. Καλλίνικος,
1718.

Ἰσχυριανός ἢ Ἰσχυριανός κατὰ τὸ
355-367, σ. 24.

Rhaedrius, βλ. Πέτρος Α', 325,
σ. 20 (2).

Φιλάρετος Βαρεΐδης 1928-1933,
σ. 170.

Φίλιππος 264-305, σ. 19.

Φιλόθεος Α' 1261-1263, σ. 47. Β'.
τὸ α' 1347-1354, σ. 51, τὸ β'

1360-1362, (ἄλλοι παρατείνουσι
τὴν ἱερατεῖαν μέχρι τοῦ 1369
ὁ κ. Σταμούλης) ἀλλὰ τῷ 1364
ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸν πατριαρχικὸν
θρόνον. Δὲν γνωρίζω, ἂν
ἐλέγετο εἰς τὴν δευτέραν ταύτην
περίοδον «πρόεδρος Ἡρακλείας»
ὡς εἴθισται νῦν ὁ ἀπὸ πατριαρχου
ἐπίσκοπος γενόμενος νὰ λέ-
γεται.

Φριτίλας 431, σ. 28.

Φώτιος 895-925, σ. 36.

Χριστόδουλος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ
ΙΓ' αἰῶνος, σ. 63.

Χρῦσανθος, βλ. Γεράσιμος 1726.

1. Ὁ Στέφανος ἀναφέρεται ἐν ἀρχῇ τοῦ ς' αἰῶνος ὡς ἐπίσκοπος Ἡρακλείας καὶ συγγραφεὺς τῆς «Κανονικῆς συνόψεως» βλ. ἀνωτ. σ. 29, σημ. 2. *Εἶναι δὲ ὁ Πρόδρομος τῶν συλλογῶν καὶ ἐρμηνευτῶν τῶν θείων κανόνων Ἡρακλεώτης καὶ αὐτός.* τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν Ἡρακλείᾳ ἦτο τὸ ἀρχεῖον.

2. Rhaedrius, Prederus καὶ Παΐδερος εἶναι τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὅπερ ἔπειτα ἐγένετο Πέτρος διὰ τὸ κακὸν ἄνθος.

ΤΙΜΗΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ὁ κ. Ἀθανάσιος Ἀναστασίου ἐκ Ραιδεστοῦ τῆς Ἀνατ. Θράκης, Ἐφοπλιστὴς ἐν Νέα Ὑόρκη, ἀνεκηρύχθη τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1958, ὡς *Μέγας Εὐεργέτης τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου*.

Ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ, διωργάνωσε τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1958, εἰς τὰς Αἰθούσας τοῦ Ξενοδοχείου «Ἀθήναιον Μέλαθρον», ἀπογευματινὴν συγκέντρωσιν μελῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, πρὸς τιμὴν τοῦ διὰ δευτέραν φοράν, διὰ γενναίας εἰσφορᾶς, ἐνισχύσαντος τοὺς ἐθνικοὺς καὶ πατριωτικοὺς σκοποὺς, οὓς ἐπιδιώκει ἡ ὀργάνωσίς μας. Εἰς τὴν συγκέντρωσιν ταύτην στεφθεῖσαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, προσεκλήθησαν τὰ ἐπίτιμα, καὶ δωρηταὶ μέλη, οἱ ἀπαρτίζοντες τὸ Δ. Συμβούλιον, μετὰ τῶν ἀναπληρωτῶν καὶ αἱ δύο 3μελεῖς Ἐπιτροπαὶ Ἐξελεγκτικὴ καὶ Ἐφορευτικὴ τῶν ἐκλογῶν.

Ἐκ τῶν ἐπιτίμων μελῶν, ἐτίμησαν τὴν συγκέντρωσιν διὰ τῆς προσελεύσεώς των, οἱ κ. κ. Στυλιανὸς Γονατᾶς πρῶην Πρωθυπουργὸς καὶ Α. Α. Πάλλης Πρεσβευτῆς.

Τὸν φιλοξενούμενον, ἀγαπητὸν συμπατριώτην ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως τοῦ Σωματείου, ὁ Πρόεδρος κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, προσεφώνησεν ὡς ἐξῆς :

Κύριε Πρόεδρε, Κύριε Πρεσβυ. Ἀγαπητοὶ Φίλοι καὶ Συνεργάται.

Δὲν σᾶς ἀποκρύπτω ὅτι μὲ κατέχει βαθεῖα συγκίνησις, ἀλλὰ καὶ ὑπερήφανος χαρὰ, διότι εἰς ἐμὲ καὶ πάλιν ἐδόθη ἡ εὐχάριστος εὐκαιρία νὰ χαιρετίσω, προσφωνήσω καὶ ἐξάρω τὴν νέαν γενναιόδωρον πατριωτικὴν χειρονομίαν τοῦ παρ' ἡμῶν φιλοξενουμένου τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀγαπητοῦ μας ἐκ Ραιδεστοῦ τῆς Θράκης, συμπατριώτου, κ. Ἀθανασίου Ἀναστασίου.

Δὲν παρῆλθε πολὺς καιρὸς, ἀφότου τὴν 12 Νοεμβρίου 1956, εἰς ὁμοίαν συγκέντρωσιν, ἀνηγγείλαμεν δωρεὰς τοῦ αὐτοῦ συμπολίτου, εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν ὅτι, κατὰ τὰ ἐτήσια εἰς τὴν πατρίδα ταξείδιά του, μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας εὐεργεσίας ποὺ σκοπίζει εἰς τὸ περιβάλλον του, δὲν λησμονεῖ καὶ τὴν γενέτειραν Θράκην. Τὰ ποσά, ἅτινα μέχρι τοῦδε διέθεσεν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὑπερβαίνουν τὰς διακοσίας χρυσᾶς λίρας (χειροκροτήματα).

Δὲν μᾶς ἐμποιοῦν, ἐν τούτοις, αἱ τοιαῦται χειρονομίαι τόσῃ ἐντύπωσιν, ὅσον μᾶς καταπλήσσει καὶ προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν μας ἡ αὐθόρμητος προθυμία, ὁ ἐξαιρετικὸς τρόπος καὶ ἡ εὐγένεια γνησίου εὐπατρίδου, μὲ τὰ ὁποῖα συνοδεύονται αἱ τοιαῦται δωρεαί, ἐνθυμίζουσαι τὰς παλαιὰς ὥραιας παραδόσεις τῶν μεγάλων τοῦ Γένους εὐεργετῶν.

Πέρισιν εἶχεν ὑποσχεθῆ ὑποτροφίαν ἀριστούχων ἀποφοίτων ἀνωτάτων Σχολῶν ἐξ Ἀνατ. Θράκης. Κατόπιν ὅμως δυσχερειῶν πρὸς πραγματο-

ποίησιν τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας ἐπανῆλθεν ἐφέτος, μετ' ἀσίγαστον ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἔφρουν καὶ πλήρη κατανόησιν τοῦ διὰ τοῦ Περιοδικοῦ μας «Θρακικά», ἐκπληρουμένου σημαντικοῦ ἐθνικοῦ ἔργου, καὶ ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσίν μας τὸ ποσὸν τῶν τριάκοντα χιλιάδων δρχ. (30.000), διότι ἐπιθυμεῖ νὰ συνεχισθοῦν αἱ ἐκδόσεις μας καὶ περισωθοῦν οἱ πνευματικοὶ τῆς Θράκης θησαυροί.

Αὐτὸς ὁ λόγος τῆς ἀποψινῆς οἰκογενειακῆς τῶν Θρακῶν συναθροίσεως καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ Σωματείου, μεθ' ὅλων τῶν προσελθόντων συμπατριωτῶν, εἶμαι βέβαιος ὅτι μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, συμμετέχει εἰς τὰ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης, ἅτινα εἰς ἐλαχίστην ἐκδήλωσιν μᾶς πλημμυρίζουν, ἐπιδιοκίμαζει δὲ συνάμα τὴν δμόθυμον ἀπόφασιν ὅπως ἀνακηρυχθῆ

Ο ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Μέγας Εὐεργέτης τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου
(Ἐπιδιοκίμασι καὶ χειροκροτήματα)

Διατηροῦμεν πάντοτε εὐδιόκους ἐλπίδας ὅτι καὶ ἄλλοι Θραῖκες ἐν Ἑλλάδι καὶ τῷ ἔξωτερικῷ, ἀποκτήσαντες ἀγαθὰ, κατὰ πολὺ ἴσως ἀνώτερα τοῦ φιλοξενουμένου, θὰ μιμηθῶσι τὸ ἀξιεπαῖνον παράδειγμά του, ἵνα οὕτω διευρυνθοῦν οἱ ἀνώτεροι σκοποί, οὓς ἐπρογραμματίσει καὶ ἐπιδιώκει τὸ Θρακικὸν Κέντρον.

Θὰ ἀνατεῖλουν ἀσφαλῶς καὶ πάλιν ἡμέραι ἀνόδου εἰς τὴν χειμαζομένην παγκόσμιον ναυτιλίαν καὶ τότε οἱ δραματισμοὶ καὶ αἱ ἐκμυστηρεῦσεις τοῦ ἐκλεκτοῦ τέκνου τῆς Θράκης, μετ' τὴν ἀφύπνισιν καὶ τῶν ἄλλων, θὰ λάβουν σάρκα, διὰ νὰ ἀποκτήσουν οἱ ἀπόκληροὶ τῆς τῆς Θράκης, στέγην θαλπωρῆς καὶ περιθάλψεως.

Ἐν κατακλείδι εὐχομαι ὅπως, οἱ ἀπανταχοῦ Θραῖκες, οἵτινες κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἐπιτίμου μέλους μας Σεβαστοῦ Πρωθυερέως Δ Καλλιμάχου, φθάνουν ἐν Ἀμερικῇ τὰς τριάκοντα χιλιάδας, εὐημεροῦν εἰς ἀγαθὰ καὶ πρόοδον, χωρὶς νὰ λησμονοῦν καὶ τὴν πατρίδα.

Σᾶς παρακαλῶ νὰ εὐχηθῶμεν εἰς τὸν ἀγαπητὸν καὶ τιμώμενον φίλον, ὅπως μετὰ πάντων τῶν προσφιλῶν του, ἀπολαμβάνῃ πάσης εὐμαρείας, ἀδιαπτώτου ὑγείας καὶ ἐπιθυμητῆς εὐτυχίας (χειροκροτήματα).

Ἐν Ἀθήναις τῆ 27 - 9 - 1958

Ὁ κ. Α. Ἀναστασίου, ἐν καταφανῇ συγκινήσει ἀπήντησεν ὡς ἀκολούθως :

Σεβαστέ μου Κε Πρόεδρε καὶ Ἀγαπητοὶ Φίλοι,

Παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὰς πλέον θερμὰς καὶ ἐγκαρδίσους εὐχαριστίας μου διὰ τὴν δργάνωσιν τῆς ἀποψινῆς ὥραίας συγκεντρώσεως, ἣτις μοῦ παρέχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ συναντηθῶ μετ' ἀγαπητοῦς συμπατριώτας.

Ἰδιαιτέρως μὲ συνεκίνησεν ἡ τιμητικὴ δι' ἐμὲ ἀπόφασις τῆς Διοικήσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου περὶ ἀνακηρύξεώς μου ὡς εὐεργέτου καὶ οἱ ἔξαιρετικῶς κολακευτικοὶ καὶ ἔπαινετικοὶ λόγοι, οὓς μοῦ ἀπηύθυνεν ὁ γέκτης καὶ φίλιτατος Πρόεδρος μας, μεθ' οὗ μὲ συνδέουν πολυετεῖς στεναὶ οἰκογενειακαὶ σχέσεις.

Ἐκτιμῶ καὶ ἐπιδοκιμάζω ἀπολύτως τὸ ἔργον σας ὑπὲρ τῆς Θράκης καὶ ἔχω πλήρη κατανόησιν τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν, οὓς ἐπιδιώκετε καὶ τόσον ἐπιτυχῶς πραγματοποιοεῖτε.

Ἡ ἰδική μου πενιχρὰ συμβολὴ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ καθήκον ποῦ ἔχομεν ὅλοι καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ λησιμονώμεν τὴν ἀγαπητὴν μας Θράκην.

Θὰ εἶμαι εὐτυχῆς ἐὰν καὶ εἰς τὸ μέλλον μοῦ παρέχεται εὐκαιρία, ἵνα συμβάλλω καὶ ἐγὼ μὲ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις εἰς τὴν πατριωτικὴν σας προσπάθειαν καὶ εἰς τὴν συνέχισιν ἐκδόσεως τοῦ ἀξιοθαυμάστου καὶ ἱστορικοῦ Περιοδικοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου περισώζονται οἱ πνευματικοὶ θησαυροὶ τῆς ἀλησμονήτου πατρίδος μας.

Εὐχαριστῶ ὡσαύτως διὰ τὰς ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας μου πολυτίμους εὐχὰς σας καὶ ἀντεπεύχομαι εἰς ὅλους σας δλοψύχως ὑγείαν, χαρὰν καὶ πρόοδον.

(χειροροητόματα καὶ ἐπευφημαίαι)

Ἀθήναι 27 - 9 - 1958

Ἡ τοιαύτη σεμνὴ ἑορτὴ, διεξαχθεῖσα εἰς ἀτμόσφαιραν πλήρους ἐγκαρδιότητος μεταξὺ τῶν παρευρεθέντων Θρακῶν, ἔληξε μὲ συγχρητήρια καὶ εὐχὰς πρὸς τὸν διακεκριμένον ὁμογενῆ.

Αἱ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν «Βῆμα», «Ἐθνικὸς Κῆρυξ», «Ἐστία» καὶ τὸ Περιοδικὸν «Ναυτικὰ χρονικά», διὰ δημοσιευμάτων προέβησαν εἰς τὰ κάτωθι σχόλια :

1) Ἐφημερὶς «Βῆμα» 30-9-1958.

«Συγκέντρωσις τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου».

«Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1958, ἡ Διοίκησις τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου προσεκάλεσε τὰ ἐπίτιμα, τακτικά, ἀναπληρωματικά καὶ δωρητάς, μέλη τοῦ Σωματείου, εἰς ἀπογευματινὴν συγκέντρωσιν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Ἀθηναῖον Μέλαθρον» πρὸς τιμὴν τοῦ ἐκ Ραιδεστοῦ τῆς Θράκης κ. Ἀθανασίου Ἀναστασίου, ὁμογενοῦς Ἐφοπλιστοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Κατ' αὐτήν, ὁ Πρόεδρος κ. Φ. Μανουηλίδης προσεφώνησε τὸν τιμώμενον συμπατριώτην διὰ νέαν δωρεάν του καὶ τὸν ἀνεκήρυξε μέγαν εὐεργέτην τοῦ Σωματείου. Ὁ κ. Ἀναστασίου ἠὺχαρίστησε θερμότατα καὶ ἐδήλωσεν ὅτι, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, δέν θὰ παύσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ δεικνύῃ ἐνδιαφέρον πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου, ὅπερ πραγματοποιοεῖ τὸ Θρακικὸν Κέντρον».

2) *Ἐφημερίς «Ἐθνικός Κήρυξ» 1-10-58.*

Συγκέντρωσις τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου.

«Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1958, ἡ Διοίκησις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου προσεκάλεσε τὰ ἐπίτιμα, τακτικά, ἀναπληρωματικά καὶ δωρητὰς μέλη τοῦ Σωματείου εἰς ἀπογευματινὴν συγκέντρωσιν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Ἀθήναιον Μέλαθρον» πρὸς τιμὴν τοῦ ἐκ Ραιδεστοῦ τῆς Θράκης κ. Ἀθανασίου Ἀναστασίου, ὁμογενοῦς Ἐφοπλιστοῦ ἐν Νέα Ὑόρκῃ. Κατ' αὐτὴν ὁ Πρόεδρος κ. Φ. Μανουηλίδης προσεφώνησε τὸν τιμώμενον συμπατριώτην διὰ τὴν νέαν δωρεάν του καὶ τὸν ἀνεκήρυξεν ὡς μέγαν Εὐεργέτην τοῦ Σωματείου. Ὁ κ. Ἀναστασίου ἠὲχαρίστησε θερμότατα καὶ ἐκδήλωσεν ὅτι, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, δὲν θὰ παύσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ δεικνύῃ ἐνδιαφέρον πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου, ὅπερ πραγματοποιεῖ τὸ Θρακικὸν Κέντρον».

3) *Ἐφημερίς «Ἐστία» 30-9-1958.*

Θρακικὸν Κέντρον

«Ἡ Διοίκησις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου προσεκάλεσε τὰ ἐπίτιμα καὶ τακτικά μέλη τοῦ Σωματείου, εἰς συγκέντρωσιν εἰς τὸ «Ἀθήναιον Μέλαθρον» πρὸς τιμὴν τοῦ ἐκ Ραιδεστοῦ κ. Ἀθαν. Ἀναστασίου, ὁμογενοῦς Ἐφοπλιστοῦ ἐν Νέα Ὑόρκῃ. Κατ' αὐτὴν ὁ Πρόεδρος κ. Φ. Μανουηλίδης προσεφώνησε τὸν τιμώμενον συμπατριώτην διὰ τὴν νέαν δωρεάν του καὶ τὸν ἀνεκήρυξεν ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τῶν παρισταμένων μέγαν Εὐεργέτην τοῦ Σωματείου. Ὁ κ. Ἀναστασίου ἀπήντησε καταλλήλως εὐχαριστήσας θερμῶς καὶ δηλώσας ὅτι, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, δὲν θὰ παύσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ δεικνύῃ ἐνδιαφέρον πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου».

4) *Περιοδικὸν «Ναυτικὰ Χρονικά» 1-10-58.*

Αἱ δωρεαὶ τοῦ κ. Ἀναστασίου

«Τὸ παρελθὸν Σάββατον 27 Σεπτεμβρίου τὸ ἐν Ἀθήναις Θρακικὸν Κέντρον ἐν μέσῳ ἐκλεκτῆς ὁμηγύρευος ἐδεξιόθη τὸν διαμένοντα ἐν Νέα Ὑόρκῃ ἐφοπλιστὴν κ. Ἀθανάσιον Ἀναστασίου, Θράκα τὴν καταγωγὴν, ἵνα τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὰς πολλαπλὰς ὑπὲρ τῶν συμπατριωτῶν του εὐεργεσίας». Ἐν συνεχείᾳ τὸ περιοδικὸν «Ναυτικὰ Χρονικά» δημοσιεύει ὀλόκληρον τὴν προσφώνησιν τοῦ Προέδρου κ. Φ. Μανουηλίδου καὶ τὴν ἀντιφώνησιν τοῦ κ. Ἀθ. Ἀναστασίου. Τὰ πλήρη κείμενα τῶν λόγων τούτων, οἵτινες ἐχειροκροτήθησαν μετ' ἐπευφημιῶν ὑπὸ τῶν παρεστώτων, δημοσιεύονται ἀνωτέρω καὶ συνεπῶς παρέλκει ἡ ἐπανάληψις αὐτῶν.

Ο ΠΡΩΘΙΕΡΕΥΣ ΔΡ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἡσχολήθη ἐκ καθήκοντος καὶ ἐδημοσίευσεν κατ' ἐπανάληψιν διὰ τοὺς ἐπὶ ἡμῖσιν ὀλόκληρον αἰῶνα, σθεναροῦς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ἀγῶνας τοῦ σοφοῦ καὶ ἀκαμάτου διδασκάλου καὶ ἐμψυχωτοῦ παντὸς Ἑλληνικοῦ, Πρωθιερέως Σεβαστοῦ *Δόκτορος Καλλιμάχου*, ἐπιτίμου μέλους τοῦ καθ' ἡμᾶς Σωματείου. Ἡ ἀλληλογραφία μας μετὰ τοῦ ἀκαταπονήτου σημαιοφόρου τῶν Ἰδεωδῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἦτο πολυμέτωπος καὶ συνεχῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἀφεῶρα δὲ ἡ τοιαύτη ἀνταλλαγή γνωμῶν καὶ ἐπιστολῶν, μέρος τῶν ὁποίων ἔχει ἤδη δημοσιευθῆ εἰς ἐκδόσεις τῶν «Θρακικῶν», εἰς τὴν τόνωσιν καὶ ἔξαρσιν τοῦ συντελουμένου ὑπὸ τοῦ πολυσεβάστου καὶ ἀξιοθαυμάστου ἀνδρὸς ἔργου, ὅστις ἐξακολουθεῖ παρά τὴν ἡλικίαν του, νὰ εὐρίσκηται πρωτοπόρος εἰς τὰς ἐπάξεις τῶν μαχητῶν τοῦ γένους, μεταδίδων τὴν πίστιν διὰ τὰ ἔθνικα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἱερά πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, διὰ πολυτίμων ἐκδόσεων, διὰ περισπουδάστων δημοσιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων, δι' ἐπικαίρων καὶ σοφῶν κηρυγμάτων καὶ διὰ παντὸς προσφόρου τρόπου διαδόσεως πατριωτικῶν αἰσθημάτων, ἅτινα διὰ τὸν ἔξοχον ἄνδρα, ἀποτελοῦν δευτέραν θρησκείαν καὶ κυρίαν ἐνασχόλησιν τοῦ σκοποῦ τοῦ βίου του. Ἡ ἀλληλογραφία μας αὕτη εἶχεν ὡς σκοπὸν, νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ μεταδώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους, τὰς πεποιθήσεις καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνησυχίαν, ὑφ' ἧς κατέχεται ὁ ἐνθουσιώδης καὶ μετριόφρων ἀγωνιστῆς, ὅστις δύναται νὰ ὀνομασθῆ ὁ ἐμπνευσμένος ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἀμερικῇ Θρακῶν. Ὅσον καὶ ἂν εὐρισκώμεθα μακρὰν τοῦ σημερινοῦ κέντρου τῆς δράσεώς του, ἐδιδάχθημεν πολλὰ καὶ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ μιμηθῶμεν τὸ ἔξοχον παράδειγμα τοῦ πατρὸς Καλλιμάχου, τῆς ἐκ λαμπρῶν σελίδων ζωντανῆς ταύτης ἱστορίας. Τὸ πλῆθος τῶν δημοσιευμάτων τοῦ σοφοῦ Καλλιμάχου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθήσῃ καὶ ὁ πλέον ἐπιμελής μελετητῆς. Σταχυολογοῦμεν ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπὸ σειρὰν προσφάτων ἀνταποκρίσεων του, τὴν σταθερὰν καὶ πείσμονα γνώμην του περὶ τῆς ἐν Ἀμερικῇ ὁμογενείας καὶ τοῦ πλήθους τῶν τριάκοντα χιλιάδων αὐτόθι Θρακῶν, μὲ τὸ δικαίωτον παράπονόν του, ὅτι ὁ τοιοῦτος καταπλήσσω δῶκος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, δὲν χρησιμοποιεῖται καὶ δὲν κινεῖται μὲ τὴν αὐτὴν θερμουργὸν διάθεσιν τῶν παλαιῶν τῆς φυλῆς μας παραδόσεων. Μαχητικὸς καὶ ὑπερήφανος ὁ πατὴρ Καλλιμάχος πιστεύει ὅτι διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ ἐργασίας δύνανται νὰ ἐπιτελεσθοῦν ἀληθινὰ θαύματα, ἐὰν καταλλήλως ὀργανωθῆ καὶ δραστηριοποιηθῆ μὲ προγραμματικὴν ἐνίαιαν κατεύθυνσιν, τὸ πολῦτιμον τοῦτο κεφάλαιον τοῦ ξενητευμένου

Ἑλληνισμοῦ. Μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ διακεκριμένου στρατιώτου τῶν ἔθνικῶν ἰδεωδῶν, προσεπαθήσαμεν κατ' ἐπανάληψιν δι' ἀλληλογραφίας καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῆς ἐν Νέα Ὑόρκη Πανθρακικῆς Ἐνώσεως καὶ μετ' ἄλλων ἐν Ἀμερικῇ ἐξεχόντων Θρακῶν συμπολιτῶν μας, νὰ κεντήσωμεν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὑποκαύσωμεν τὸν ζῆλον, διὰ τὴν δημιουργίαν ἔργων, ἀναλόγων πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις Θρακικοῦ κόσμου. Συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ πατρὸς Καλλιμάχου, ὅτι αἱ προσπάθειαι αὗται δὲν ἔφερον μέχρι τοῦδε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Εἶναι θλιβερὸν ὅτι ὁ ἐκ Μαδύτου Αἰδεσιμώτατος Πρωθιερεὺς καὶ ἐκλεκτὸς μας συνεργάτης, δὲν ἐπέτυχεν εἰσέτι νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἐν Νέα Ὑόρκη πολυταλάντους Θράκας, τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπολεσθείσης πατρίδος μας ἀγάπην, καὶ οὕτω τὸ πλῆθος τῶν συμπατριωτῶν, παραμένει ἀσύντακτον καὶ ἐστερημένον ἡγετῶν πρὸς ὁμαδικὴν ἐξόρμησιν. Ἡ ἐνταῦθα Ὀργάνωσις μας, εἰς ἣν ὀφείλονται αἱ ὀλίγαι αὗται γραμμαί, διὰ συνεχοῦς ἐπὶ ὀλόκληρον τριακονταδιετίαν προσπαθείας καὶ δράσεως, μὲ τοὺς εὐαρίθμους ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ ἐλευθέρου κράτους Θράκας, ἀγωνίζεται εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν, κατὰ τὸ ἐνόν, διὰ δημοσιευμάτων εἰς τὰ «Θρακικά» περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἱστορίας τῆς Θράκης καὶ παντὸς κοινωφελοῦς ἔργου, ἀφορῶντος τὴν ἀλησμόνητον πατρίδα. Ἀναμένεται πάντοτε ὅτι τὰ ἐν Ἀμερικῇ Θρακικὰ Σωματεῖα, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν λοιπῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, θὰ ἐμφανίσουν τοῦλάχιστον εἰς τὸ μέλλον τὸ Θρακικὸν στοιχεῖον μὲ ἀρτίαν ὀργάνωσιν καὶ διὰ τῆς συσσωματώσεώς των, θὰ ἐξιχθοῦν εἰς τὴν δέουσαν περιωπὴν, ὅποτε θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐπιτελέσουν θαύματα. Ὡς ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως σημειοῦμεν ὅτι δὲν ἐπετεύχθη ὁμαδικὴ ἐτήσια διὰ ταξειδίων ἐπίδειξις, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀποδήμους, ἀπουσιάζουν πάντοτε οἱ Θράκες, ἐνῶ οἱ ἐν Ἑλλάδι συμπολίται των διακαίονται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν. Τὸ ἱερὸν κήρυγμα τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Καλλιμάχου, διατηροῦμεν πάντοτε τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ κορποφορήσῃ καὶ θὰ συσπειρωθοῦν παρὰ τὸ πλευρόν του ὅλοι οἱ συμπατριῶται, οἵτινες θὰ δώσουν ζωὴν καὶ περιεχόμενον εἰς τοὺς κοινωφελεῖς σκοποὺς καὶ τοὺς ἀγῶνας ἔθνικοῦ φρονηματισμοῦ καὶ ἐπιβιώσεως τῆς φυλῆς, οὗς ἔχομεν καθήκον καὶ ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιδιώκωμεν. Οἱ Θράκες διεκρίθησαν πάντοτε διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ἐντιμον ἱστορίαν καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ θρησκευτικὰ, κοινωνικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ἰδανικὰ των. Ἄς ἀκολουθήσουν τὴν καθοδήγησιν καὶ τὰς ὑποθήκας τῶν ἱεραποστόλων συμπολιτῶν των καὶ ἐξερχόμενοι ἀπὸ τὴν σημερινὴν νάρκην καὶ ἀδιαφορίαν ἃς ἐμπνευσθοῦν ἀπὸ τὰς παλαιότερας ἐποχὰς τῶν προγόνων. Δὲν μᾶς ἐγκαταλείπου εὐοίωνοι ἐλπίδες: «Θαρσεῖν χρὴ τάχ' αὔριον ἔσεται ἄμεινον».

ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ «ΘΡΑΚΙΚΩΝ»

ΕΞΕΧΟΥΣΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Συνεχίζοντες τὰς δημοσιεύσεις τῶν 23ου, 25ου καὶ 27ου τόμων τῶν «Θρακικῶν», περὶ διακεκριμένων Θρακῶν καὶ ἄλλων ὁμογενῶν, οἵτινες σχετιζόμενοι μὲ τὴν πατρίδα μας Θράκην, παρέσχον πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν πνευματικὴν, κοινωνικὴν κλπ. ζωὴν εἴτε κατὰ τὸ παρελθόν εἴτε κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, δημοσιεύομεν καὶ πάλιν εἰς τὸν παρόντα 28ον τόμον, φωτογραφίας μετὰ βιογραφιῶν συμπολιτῶν μας, ἡ μνήμη τῶν ὁποίων παραμένει ζωηρὰ καὶ πρέπει νὰ ἀποτελέσουν φωτεινὸν παράδειγμα διὰ τοὺς ἀπογόνους, ἵνα μὴ σβεσθῇ ἢ πρὸς πᾶν καλὸν καὶ προοδευτικὸν ἔφεις καὶ νὰ ζωντανεύῃ πάντοτε ἡ ἀνάμνησις τῆς προσφιλεστάτης μας πατρίδος.

Ἡ δημοσίευσίς βιογραφιῶν ἐξεχουσῶν Θρακικῶν φυσιογνωμιῶν θὰ συνεχισθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον. Καλοῦνται συνεπῶς ἅπαντα τὰ μέλη νὰ μᾶς βοηθήσουν εἰς τὴν συγκέντρωσιν φωτογραφιῶν καὶ βιογραφικῶν στοιχείων τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου (1927) τῶν μετασχόντων εἰς τὴν Διοίκησιν τούτου, κατὰ τὸ μακρὸν τριακονταδιετὲς διάστημα τῆς πολυσχιδοῦς δράσεώς του, ὡς καὶ παντὸς Θρακὸς διανοουμένου, συνεργάτου τοῦ Περιδικοῦ μας καὶ ὄσων συνετέλεσαν εἰς τὴν πνευματικὴν, ἠθικὴν, ὑλικὴν καὶ διὰ παντὸς τρόπου ἐνίσχυσιν καὶ προοδευτικὴν ἐξέλιξιν τῶν παντοίων κοινωφελῶν καὶ ἔθνικῶν σκοπῶν, οὓς ἐπιδιώκει καὶ πραγματοποιεῖ τὸ Θρακικὸν Κέντρον.

Ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ	Προέδρου
ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ	Ἀντιπρέδρου
ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΤΣΑΤΑΛΑ	Γεν. Γραμματέως
ΚΩΣΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΡΑ	Ἀναπλ. Γεν. Γραμματέως
ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΟΔΟΠΟΥΛΟΥ	Ταμίου

θὰ ἐπιμεληθῇ, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν λοιπῶν ἐνδιαφερομένων, διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὡς ἄνω ἐκκλήσεώς μας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΡΑΣ

Ἐγεννήθη ἐν Καλλιπόλει Ἀνατ. Θράκης τὸ 1866. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἀπὸ τὸ ἡμιγυμνάσιον Καλλιπόλεως, μετέβη εἰς Αἴγυπτον, ὅπου κατώρθωσε μὲ τὴν ἐντιμότητα καὶ δραστηριότητά του, νὰ δημιουργήσῃ ἀρίστην φήμην ἐμπορίου εἰς Σουέζ.

Ἡ ἀγάπη, ἐν τούτοις, πρὸς τὴν γενέτειραν, τὸν προέτρεψε νὰ μεταβίβασῃ τὴν ἐπιχειρήσιν του τοῦ Σουέζ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Καλλιπολιν τὸ 1897. Ἐνυμφεύθη τὸ 1898 τὴν θυγατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Μεγάλου, Φανῆν, ἀριστοῦχον τοῦ Ζαπτείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκ τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τοῦ τόπου. Ἐν συνεταρισμῷ μετὰ τοῦ πενθεροῦ του, συνεστήθη ἡ ἐταιρία «Μέγας—Ἀναγνωσταρᾶς» ἀσχοληθεῖσα μὲ ἀποικιακὰ εἶδη εἰς μεγάλην κλίμακα, ἧς τὸ ὄνομα ἦτο γνωστόν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἐξαγωγέων ἐν Θράκῃ, ἤσχολεῖτο δὲ καὶ μὲ ἐξαγωγὰς δημητριακῶν κλπ. μὲ εὐρυτάτην πελατεῖαν, διοχετεύων τὰ ἐμπορεύματά του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν περιοχῆς Καλλιπόλεως. Ἡ ἐταιρία «Μέγας—Ἀναγνωσταρᾶς», ἀντεπροσώπευε τὸ

σύνολον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλων Τραπεζῶν: Ὄθωμανικὴν, Ἀθηνῶν, Βίνερ Μπάνγκ, Τράπεζαν Ἠλιάσκου, καθὼς καὶ ξένας Ἀτμοπλοϊκὰς καὶ Ἀσφαλιστικὰς Ἐταιρίας. Ἐξελέγετο πάντοτε δημογέρον καὶ ἡ συμμετοχὴ του εἰς τὰ κοινοτικά καὶ φιλανθρωπικὰ Σωματεῖα ἦτο ἐπιθυμητὴ καὶ πολύτιμος. Ἡ συμβολὴ του ὑπὲρ τῆς ἐθνοπροποῦς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας ἦτο ἀξιοσημείωτος καὶ ἡ ἀντίδρασίς του κατὰ τῆς Οὐνιτικῆς προπαγάνδας σημαντικὴ. Μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὸν βομβαρδισμόν τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ὁ Γ. Ἀναγνωσταρᾶς τὸ 1915 ἤλθε πρόσφυξ εἰς Ἑλλάδα, καταστραφείσης τῆς περιουσίας καὶ τῶν ἀποθηκῶν του. Ἐν Πειραιεὶ ἐσυνέχισε τὰς ἐμπορικὰς του ἐπιχειρήσεις, αἵτινες προώδενσαν λόγῳ τοῦ ἐμπορικοῦ του πνεύματος καὶ τῆς ἐπιχειρηματικῆς του ἰκανότητος. Συγκαταλέγεται μετὰ τῶν ἰδρυτῶν καὶ μελῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Ἀπέθανε τὸ 1929 καὶ ἀφῆκε δύο υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Ὁ εἰς ἐκ τῶν υἱῶν εὐρίσκεται ἐγκατεστημένος ἐν Ἀμερικῇ, ὁ δὲ ἕτερος, Κώστας Ἀναγνωσταρᾶς, ἐσυνέχισε τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατρὸς του, εἶναι διανοούμενος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς, πολῦτιμος δὲ συνεργάτης τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ὡς μέλος τῆς 5μελοῦς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΕΥΣΤ. ΜΑΝΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Ραιδεστῷ Ἀνατ. Θράκης τὸ 1898 καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 5ην Ὀκτωβρίου 1958. Τὰ πρῶτα μαθήματα διήκουσεν εἰς τὰς Σχολὰς Ραιδεστοῦ, κατόπιν δὲ δι' ἀνωτέρας σπουδὰς ἐφοίτησεν εἰς τὴν Ἐμπορικὴν Σχολὴν

Χάλκης. Ἐκτὸς τῆς μητρικῆς τοῦ γλώσσης ὠμίλει καὶ ἔγραφε τὴν Γαλλικὴν, ὅμιλει Τουρκικὰ καὶ ὀλίγα Ἀγγλικά. Εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, κατὰ τὸ 1923, εἰργάσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα. Ἀπὸ δὲ τὸ 1925 ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὸ 1927 ἡ Ἀν. Ἐταιρία Κολοφωνίου καὶ Τερεβινθελαίου, ἐδρεύουσα ἐν Πειραιεῖ μὲ ἐργοστάσιον ἐκτεταμένης ἐπιχειρήσεως ρητινοσυλλογῆς καὶ ἐπεξεργασίας ρητίνης ἐν Χρούσφ Χαλκιδικῆς, τοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν γενικὴν διεύθυνσιν μὲ ποσοστὰ συντεαίρου. Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν παραμείνας μέχρι τὸ 1940, ἀνέπτυξεν ὅλον τὸ δαιμόνιον τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς δραστηριότητός του, κατέκτησε δὲ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἰδιοκτητῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν

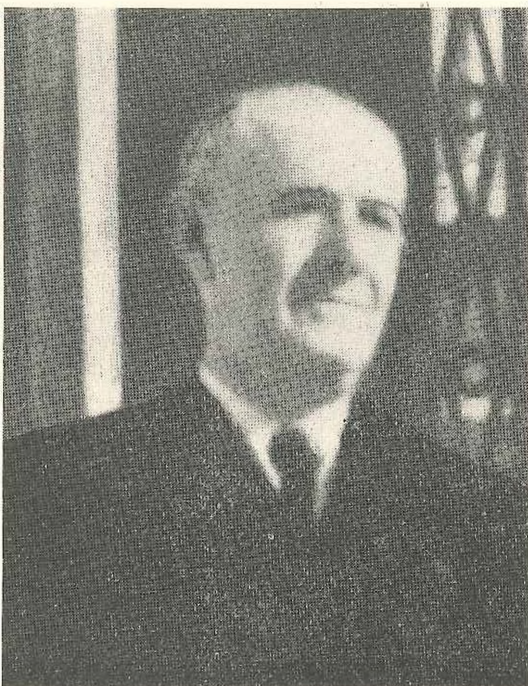

ἀγάπην τῆς γεωργικῆς καὶ ἐργατικῆς μάζης τῆς περιφερείας Χαλκιδικῆς. Ἐκτοτε ἐπεδόθη εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις, ἐσχάτως δὲ καὶ εἰς βαμβακοκαλλιέργειαν εἰς τὸν Σταυρὸν παρὰ τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ ἐθαυμάζετο παρὰ πάντων διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν του, διὰ τὴν διεκπεραίωσιν δυσχερῶν συνδυασμῶν καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιχειρήσεων, μὲ τὰς ὁποίας ἠσχολήθη. Υἱὸς τοῦ προκρίτου Ραιδεστοῦ καὶ μεγαλεμπόρου ἀποικιακῶν Εὐσταθίου Μανίδου καὶ μητρὸς τὸ γένος Μανουηλίδου, δὲν ἐγκαταλείπει τέκνα, ἀλλὰ τὴν ἀπαρηγόρητον, διὰ τὸν πρόωρον θάνατόν του, σύζυγόν του Ἄνναν. Διετέλεσε μέλος τοῦ 24μελοῦς Δ. Συμβουλίου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τοῦ ὁποίου ἐδεικνυεν ἐνδιαφέρον καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὴν πρόοδον τοῦ Σωματείου. Ὁ πρόωρος θάνατός του στερεῖ τὴν Θρακικὴν Οἰκογένειαν ἀπὸ ἐκλεκτῶν καὶ πολύτιμων μέλων της. Ἠγαπᾶτο παρὰ πάντων τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, πρὸς ὅλους δὲ τοὺς καταφεύγοντας εἰς αὐτὸν ἔδιδε τὰς ἐμπειροτέρας συμβουλὰς. Λόγῳ τοῦ εὐχαρίστου χαρακτήρου του, κατέκτα τὴν συμπάθειαν ὅλων καὶ ἦτο περιζήτητος εἰς τὰς κοινωνικὰς του σχέσεις καὶ συναναστροφάς. Ἐγκατεστημένος εἰς τὴν Νέαν Φιλιδέλφειαν προέβη εἰς σημαντικὴν δωρεάν ὑπὲρ τοῦ Δήμου εἰς μνήμην τοῦ πατρὸς του, δι' ὃ καὶ πλῆθος κατοικῶν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Δήμαρχον, ἀπέδωκε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας ἐξαιρετικὰς τιμὰς.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΜΗΚΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Ραιδεσῶ τῆς Ἀνατ. Θράκης τὸ 1884 καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1955. Ἦτο ὁ μεγαλύτερος ἐκ τῶν ἀδελφῶν πολυμελοῦς οἰκογενείας ἐκ τῶν καλλιτέρων τῆς Ραιδεστοῦ, γνωστοτάτης εἰς ὀλόκληρον τὴν Θράκην, ὁ πα-

τὴρ του δὲ ἰδρυτῆς, τοῦ μοναδικοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν του, ἐργοστασίου ἀλευροβιομηχανίας, μὲ εὐρυτάτην κατανάλωσιν ἀλεύρων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θράκης καὶ τὴν περιοχὴν καὶ τὰς νήσους καὶ τὸν Μαρμαρᾶ. Ἡ βιομηχανικὴ αὕτη ἐπιχειρήσις, χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τοῦ ἀειμνήστου Κ. Μιμήκου, εἶχε προοδεύσει καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, μὲ διακλαδώσεις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπωλοῦντο κατὰ χιλιάδας σάκκοι ἀλεύρων σιμιγδαλάτων, παραγομένων ἀπὸ τὸν σκληρὸν τῆς Θράκης σίτον. Ἐπίσης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξεμεταλεύθη μέγα ἐργοστάσιον ἀλευρομύλου. Τὸ ἐμπορικὸν γραφεῖον τοῦ Γαλατᾶ διήνυσεν ἐποχὴν ἐξαιρετικῆς ἀναπτύξεως, με-

πόριον διαφόρων εἰδῶν καὶ μὲ συνεταιρικὴν ἀγορὰν φορτηγοῦ ἀτμοπλοίου. Διεκρίνετο διὰ τὴν καλωσύνην καὶ εὐγένειαν τοῦ ἥθους του καὶ ἠγάπα τὰς κοινωνικὰς σχέσεις καὶ συναναστροφάς. Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του, ὠθούμενος ἀπὸ τὸ ἀκοίμητον ἐπιχειρηματικὸν του πνεῦμα, ἴδρυσεν νέον ἐργοστάσιον ἀλεύρων εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ συνεταίρου, ἀναλαβὼν τὴν τεχνικὴν καὶ οικονομικὴν διεύθυνσίν του. Εἰς Ραιδεστὸν καὶ Κωνσταντινούπολιν συνεισέφερον ὑπερᾶγαθοεργῶν καὶ κοινωφελῶν σκοπῶν καὶ ἐβοήθει προθύμως πάντας τοὺς πρὸς αὐτὸν καταφεύγοντας. Διετέλεσε μέλος τῆς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἐδείκνυε πάντοτε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ζητήματα τῆς πατριδος του Θράκης, ἐξετιμᾶτο δὲ καὶ ἠγαπᾶτο παρὰ πάντων τῶν συγγενῶν, συμπατριωτῶν καὶ φίλων του. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, ὅπου εὐρίσκετο ὁ προσφιλὴς μονογενὴς υἱὸς του καὶ ἄλλοι του συγγενεῖς ἀπεβίωσαν, μετὰ μακρὰν ἀσθένειαν, προξενήσας λύπην εἰς τὸν εὐρύτατον κύκλον τῶν γνωστῶν καὶ φίλων του.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝ. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς Ἀγρίνιον τὸ 1879 καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1958 εἰς ἡλικίαν 79 ἐτῶν. Ἔσπουδασε Νομικὴν, ἤσκησε δὲ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου μέχρι τοῦ 1914, ὅτε μετέσχεν εἰς τὰς καπνεμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Οἴκου Παπαστράτου, ἀνα-

πτύξας ὅλον τὸ ἐπιχειρηματικὸν του πνεῦμα πρὸς εὐδόωσιν αὐτῶν, συνεργαζόμενος μετὰ τὴν Ἀμερικὴν, Εὐρώπην καὶ Αἴγυπτον. Ἐξελέγη Γερουσιαστὴς τὸ 1929 καὶ Βουλευτὴς Αἰτωλοακαρνανίας ἀργότερον, διακριθεὶς διὰ τὴν σεμνότητα καὶ σωφροσύνην, μετ' ὧν ἀντεπεκρίθη εἰς τὰ ἀνώτατα ἀντιπροσωπευτικὰ ταῦτα ἀξιώματα. Ὁ Ἰωάννης Παπαστράτος, μετὰ τὸ ἐπιχειρηματικὸν του δαιμόνιον, κατάρθωσεν αἱ μεγάλοι ὁμώνυμοι καπνοβιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις των ὅχι μόνον νὰ σημειώσουν ἀλματώδη ἐξέλιξιν, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον αἱ γινώμαι του διὰ τὰ καπνικὰ θέματα νὰ ἀποτελοῦν ἀνιδιοτελεῖ ἀυθεντίαν, ἥτις συνέβαλεν εἰς τὴν χάραξιν ἐκάστοτε τῆς ἐπὶ τοῦ καπνικοῦ ζητήματος κρατικῆς πολιτικῆς. Ἐκ παραλλήλου εἰς ὅλον του τὸν βίον ἐπεδόθη εἰς ἀνθρωπιστικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἐρ-

γα, τὸ δὲ ὄνομά του ἀνεγράφετο πάντοτε ἐκ τῶν πρώτων μετὰ γενναιοδωρίαν κατὰ τοὺς φιλανθρωπικοὺς, πνευματικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ἐράνους. Ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Παπαστράτος κατὰ πάγκοινον ὁμολογίαν, ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν. Ἡ κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁλόκληρος ὁ βιομηχανικὸς καὶ ἐμπορικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος, ἡσθάνθησαν εἰλικρινῆ θλίψιν διὰ τὴν ἀπώλειαν ἐνὸς διακεκριμένου Ἑλληνοῦ, ὅστις θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου ὡς ἀξιομίμητον ὑπόδειγμα ὑπερόχου πατριώτου καὶ ἀνωτέρου ἀνθρώπου. Τὰ «Θρακικά», κατὰ καιροὺς, ἔχουν ἐνισχυθῆ εἰς τὰς ἐκδόσεις των καὶ θὰ διατηρήσουν τὴν ἀνάμνησιν τῆς πανελληνίου δράσεως τοῦ ἐκλιπόντος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΥΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Εισαγωγή εἰς τὸν βιογραφικὸν κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν	
Ἡρακλείας, τὰ γεωγραφικὰ ὄρια καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν . . Σελ.	3
<i>A' Τμῆμα Ἡρακλείας</i> . . . . . »	7
Τὸ Σουλτανικὸν βεράτιον Διονυσίου τοῦ Β' . . . . . »	7
Σουλτανικὰ βεράτια πρὸς τὸ γένος τῶν Ρωμαίων . . . . . »	9
<i>A' Βιοβραφικὸς καὶ χρονολογικὸς κατάλογος</i>	
<i>τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ ἀπ' ἀρχῆς ἀρχιερατευσάντων</i> » 17-175	
Καθολικοὶ ἀρχιερεῖς . . . . . »	176
<i>B' Τὰ προνόμια τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας</i>	
Ἐντὶ προλόγου . . . . . »	176
1. Τὸ πρωτόθρονον . . . . . »	181
2. Χειροτονία τοῦ πατριάρχου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας καὶ ἀστήρικτος ὑπαναχώρησις τοῦ Γεδεῶν . . . . . »	184
3. Ἡ τελετὴ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ πατριάρχου. Ἐγγείρισις τῆς ποιμαντορικῆς ράβδου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας . . . . . »	200
4. Πρόβλησις τοῦ πατριάρχου . . . . . »	204
5. Ἡ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἱερῷ συνθρόνῳ στάσις τοῦ Ἡρακλείας »	206
6. Πόθεν ἔσχεν τὴν ἀρχὴν τὸ προνόμιον τοῦ Ἡρακλείας τοῦ χειροτονεῖν τὸν πατριάρχη; Ἡ ὄψιμος παλινοφθία τοῦ Μακ. Γεδεῶν καὶ ἡ ἐπικαταλλαγὴ . . . . . »	208
Ἡ ἐνδεκάτη τοῦ Φαραῶ . . . . . »	219
Τὸ δεῦτερον ἄρθρον τοῦ Γεδεῶν . . . . . »	222
7. Πῶς συνεβιβάσθησαν τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας πρὸς τὰ πρωτεῖα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως . . . . . »	227
8. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς περιωπὴν Νέας Ρώμης Πῶς δικαιολογοῦνται αἱ ἐξαιρέσεις ἐν τῇ χειροτονίᾳ . . . . . »	235
Τὰ προνόμια τοῦ Ἡρακλείας ἐν σχέσει πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ πατριάρχου. Νομικὴ ἄποψις καὶ χρησιμότης αὐτῶν . . . . . »	269
Πίναξ χρονολογικὸς τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας . . . . . »	280
Τιμητικαὶ ἐκδηλώσεις . . . . . »	283
Ὁ πρωθυερεὺς Δρ. Καλλίμαχος καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς . . . . . »	287
Ἐξέχουσαι φυσιογνωμίαι τῆς Θράκης . . . . . »	289

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ (')

- σ. 4 μέσον γρ. ἐπίμῳνον ἀντὶ ἐπιμονήν. στ. 13 κατ. γρ. Κοικυλίδου, ἀντὶ Κοιτωλίδου.
- σ. 5 μέσ. γρ. χαίρειν, ἀντὶ χαίρων, 11 κάτ. γρ. θέσιν.
- σ. 8 ἄνω, γρ. Μεταξάκη.
- σ. 11 μέσ. πρόσθεν: εἶναι νέον.
- σ. 19, στ. 15 κάτ. γρ. culte. ἀντὶ culta, στ. 14, γρ. τόμους, ἀντὶ νόμους.
- σ. 20, στ. 15 κατ. γρ. ἄν, ἀντὶ ἄν. ἐνέγκη, ἀντὶ ἐνέγκα. στ. 5, γρ. λέγε δέ μοι οὐ, ἀντὶ λέγε θέ μοι οὐ. στ. 6, γρ. σὺδε, ἀντὶ οὐδέ. στ. 8 κάτ. γρ. Ἐπιφάν, ἀντὶ Ἐπιφράν.
- σ. 21, μέσ. γρ. Ἀρείου, ἀντὶ Ἀρίου. στ. 8 κατ. γρ. Περίνθιος, ἀντὶ Παρένθιος. στ. 5 γρ. Μαρεῶτιν, ἀντὶ Μαρεῶτον.
- σ. 22, μέσ. γρ. ἀπεσβολώθη, ἀντὶ ἀπεσβολή. στ. 5, γρ. Θεοδωρήτου, ἀντὶ Θεοδώρου.
- σ. 23, στ. 9 κατ. γρ. Lietzmann, ἀντὶ Lietywann. στ. 7. γρ. Uebungen, ἀντὶ Mebungen. σ. 25, στ. 11 κάτ. γρ. περὶ τῆς, ἀντὶ τῆς.
- σ. 27, στ. 14 κατ. γρ. Μάρσοι, ἀντὶ Μάρσοι.
- σ. 29, στ. 6 γρ. Μακεδονιανῶν, ἀντὶ Μακεδοανῶν.
- σ. 32, στ. 14 κάτ. γρ. 528, ἀντὶ 578.
- σ. 35, στ. 6 κάτ. γρ. 1892, ἀντὶ 1392.
- σ. 37, στ. 1 κάτ. γρ. Φωτίειος, ἀντὶ Φωτίκιος.
- σ. 38, στ. 14, γρ. ἐκκενοῖ, ἀντὶ ἐκκενᾶ. στ. 6 κάτ. γρ. minores, ἀντὶ minbres.
- σ. 39, μέσ. γρ. 1911, ἀντὶ 194.
- σ. 41, στ. 2 κατ. γρ. Recueil, ἀντὶ Reueil.
- σ. 44, στ. 1 προσθεσ ἀφήσει, στ. 2 γρ. τῆς σκίτης, ἀντὶ τοὺς σκίτας. στ. 3 κάτ. γρ. προσφέρει, ἀντὶ περιφέρει.
- σ. 49, στ. 2 κάτ. γρ. κλίματι, ἀντὶ κτήματι.
- σ. 50, στ. 1 γρ. ἐν. ἀντὶ εἰς. καὶ προσφιλονεικεῖν. στ. 14 κάτ. γρ. Schatz, ἀντὶ Schaftz.
- σ. 52, στ. 7, γρ. δρωσιν, ἀντὶ ἀρωσιν.
- σ. 54, στ. 11, γ. ὑγιέσι, ἀντὶ ὑγιέσει. στ. 4 κάτ. γρ. ἐκ κώδικος. ἀντὶ ἐπὶ τὴν δ'.
- σ. 58 μέσ. πρόσθεσ: τοιοῦτος.
- σ. 62 μέσ. γρ. Σιμωνιακοί, ἀντὶ Σιμωνικοί.
- σ. 68, στ. 10 κάτ. γρ. 1614-1615, ἀντὶ 1914-5.
- σ. 69, στ. 10 κάτ. πρόσθεσ ἐν ἀρχῇ: "Ἄλλοι τε καὶ
- σ. 70, στ. 8, γρ. ἠξιώθησ, ἀντὶ ἠξιώθη.
- σ. 71, στ. 4, πρόσθεσ: ὁ δὲ Γαβριήλ ἦν.
- σ. 72, σ. 12, γρ. 1621, ἀντὶ 1622.
- σ. 77 μέσ. γρ. 1639, ἀντὶ 1638.
- σ. 82, στ. 10 κάτ. γρ. πύλην, ἀντὶ πόλιν.
- σ. 85, στ. 11 κατ. γρ. κάκ, ἀντὶ κᾶν. στ. 6, γρ. γεώργιον, ἀντὶ γεωργίαν.
- σ. 88 μέσ. πρόσθεσ: τόμ. Α'.
- σ. 91 μέσ. γρ. σταλῆ, ἀντὶ σταθῆ.
- σ. 104, στ. 20 κάτ. γρ. ἐξετίθετο, ἀντὶ ἐξετέθει.

1. Εἰς τὰ 5 πρῶτα τυπογραφικὰ δὲν ἔκαμον τὴν τελευταίαν διόρθωσιν καὶ ἐνεφιλοχώρησαν πολλὰ σφάλματα. διώρθωσα δὲ τὰ σπουδαιότερα ὡς καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα. τὰ ἀσημαντα καὶ εὐκόλως ἐννοούμενα ἀφέθησαν ἀδιόρθωτα. Ἐπίσης εἰς τὰ ὀνόματα τῶν μητροπολιτῶν ἔν τισι δὲν ἐσημειώθη εἰς τὸ κείμενον τὸ Α', Β', κλπ. ἀλλὰ εἰς τὸν ἐν τέλει πίνακα μόνον.